DET KONGELIGE
JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENT

Prop. 65 L

(2009–2010)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i finansavtaleloven mv. (gjennomføring av direktiv 2008/48/EF om kredittavtaler for forbrukere mv.)

Særskilt vedlegg: NOU 2009: 11 Kredittavtaler

Innhold

1 Proposisjonens hovedinnhold 7

2 Bakgrunnen for lovforslaget 9
2.1 Kredittkjøpslovutvalget og dets mandat 9
2.2 Høring 13

3 Gjeldende rett, forbrukerkredittdirektivet og valg av lovteknisk løsning 16

4 Gjennomføring av direktivets regler om virkeområde og definisjoner 19
4.1 Innledning 19
4.2 Saklig virkeområde – hvilke kredittavtaler som omfattes 19
4.2.1 Gjeldende rett 19
4.2.2 Direktivet 21
4.2.3 Utvalgets forslag 23
4.2.4 Høringsinstansenes syn 26
4.2.5 Departementets vurdering 30
4.3 Rettighetssubjekter 35
4.3.1 Gjeldende rett 35
4.3.2 Direktivet 36
4.3.3 Utvalgets forslag 37
4.3.4 Høringsinstansenes syn 42
4.3.5 Departementets vurdering 45
4.4 Pliktsubjekter 46
4.4.1 Gjeldende rett 46
4.4.2 Direktivet 48
4.4.3 Utvalgets forslag 50
4.4.4 Høringsinstansenes syn 54
4.4.5 Departementets vurdering 54
4.5 Definisjonskatalog 57
4.5.1 Gjeldende rett 57
4.5.2 Direktivet 58
4.5.3 Utvalgets forslag 58
4.5.4 Høringsinstansenes syn 61
4.5.5 Departementets vurdering 61

5 Gjennomføring av direktivets regler om opplysningsplikt ved markedsføring og før avtaleinngåelse 63
5.1 Opplysningsplikt ved markedsføring av kredittavtale 63
5.1.1 Gjeldende rett 63
5.1.2 Direktivet 64
5.1.3 Utvalgets forslag 66
5.1.4 Høringsinstansenes syn 68
5.1.5 Departementets vurdering 69
5.2 Opplysningsplikt før inngåelse av kredittavtale 70
5.2.1 Gjeldende rett 70
5.2.2 Direktivet 71
5.2.3 Utvalgets forslag 73
5.2.4 Høringsinstansenes syn 75
5.2.5 Departementets vurdering 75

6 Gjennomføring av direktivets regler om vurdering av kundens kredittverdighet. Forklarings- og frarådingsplikt 78
6.1 Gjeldende rett 78
6.2 Direktivet 78
6.3 Utvalgets forslag 79
6.4 Høringsinstansenes syn 85
6.5 Departementets vurdering 89
6.5.1 Vurdering av kundens kredittverdighet 89
6.5.2 Forklaringsplikt 90
6.5.3 Sanksjoner ved brudd på kredittvurderingsplikten og forklaringsplikten 91
6.5.4 Videreføring av de gjeldende bestemmelsene om frarådingsplikt mv. 91

7 Gjennomføring av direktivets regler om kredittavtalens form og innhold 93
7.1 Innledning og gjeldende rett 93
7.2 Direktivet 95
7.3 Utvalgets forslag 96
7.4 Høringsinstansenes syn 98
7.5 Departementets vurdering 99

8 Gjennomføring av direktivets regler om opplysningsplikt under kredittforholdet, særlig om endring av og varsel om endring av kredittvilkår 101
8.1 Gjeldende rett 101

8.2 Direktivet 104
8.3 Utvalgets forslag 108
8.4 Høringsinstansenes syn 109
8.5 Departementets vurdering 111

9 Gjennomføring av direktivets regler om oppsigelse av tidsubegrenset kredittavtale 114
9.1 Innledning 114
9.2 Gjeldende rett 114
9.3 Direktivet 114
9.4 Utvalgets forslag 117
9.5 Høringsinstansenes syn 117
9.6 Departementets vurdering 117

10 Gjennomføring av direktivets regler om angrerett 119
10.1 Innledning 119
10.2 Gjeldende rett 119
10.3 Direktivet 120
10.4 Utvalgets forslag 122
10.5 Høringsinstansenes syn 123
10.6 Departementets vurdering 123

11 Gjennomføring av direktivets regler om førtidig tilbakebetaling 125
11.1 Innledning og gjeldende rett 125
11.2 Direktivet 126
11.3 Utvalgets forslag 129
11.4 Høringsinstansenes syn 130
11.5 Departementets vurdering 131

12 Gjennomføring av direktivets regler om kjøperens innsigelser mot annen kredittgiver enn selgeren 134
12.1 Innledning 134
12.2 Gjeldende rett 134
12.3 Direktivet 136
12.4 Utvalgets forslag 140
12.5 Høringsinstansenes syn 146
12.6 Departementets vurdering 153

13 Gjennomføring av direktivets regler om overdragelse av rettigheter 156
13.1 Innledning 156
13.2 Gjeldende rett 156
13.3 Direktivet 157
13.4 Utvalgets forslag 160
13.5 Høringsinstansenes syn 160
13.6 Departementets vurdering 160

14 Gjennomføring av direktivets regler om overtrekk 162
14.1 Innledning 162
14.2 Gjeldende rett 162
14.3 Direktivet 162
14.4 Utvalgets forslag 163
14.5 Høringsinstansenes syn 164
14.6 Departementets vurdering 164

15 Gjennomføring av direktivets regler om tilsyn og sanksjoner 166
15.1 Innledning 166
15.2 Gjeldende rett 166
15.3 Direktivet 169
15.4 Utvalgets forslag 170
15.5 Høringsinstansenes syn 173
15.6 Departementets vurdering 176

16 Gjennomføring av direktivets regler om rettsvalg 178

17 Enkelte andre spørsmål 181
17.1 Bestemmelser i kredittkjøpsloven som faller utenfor området for forbrukerkredittdirektivet 181
17.1.1 Innledning 181
17.1.2 Ufravikelighet – kredittkjøpsloven § 2 181
17.1.3 Avregning av gjeldsposter 182
17.1.4 Kredittkundens plikt til å betale før avtalt forfall 182
17.1.5 Særlige bestemmelser i kredittkjøpsloven om kjøp med salgspant 184
17.1.6 Forbrukerleie – kredittkjøpsloven § 29 186
17.2 Finansinstitusjonenens adgang til i standardvilkår å fravike finansavtaleloven § 26 femte ledd 187
17.3 Anvendelsen av finansavtaleloven kapittel 4 ved realkausjon – forfallsregelen i finansavtaleloven § 71 187
17.3.1 Bakgrunn og gjeldende rett 187
17.3.2 Utvalgets forslag 188
17.3.3 Høringsinstansenes syn 189
17.3.4 Departementets vurdering 189
17.4 Opplysningsplikt om verdien av annen sikkerhet ved inngåelse av kausjonsavtale – finansavtaleloven § 59 første ledd bokstav f 190
17.4.1 Bakgrunn og gjeldende rett 190
17.4.2 Utvalgets forslag 191
17.4.3 Høringsinstansenes syn 191
17.4.4 Departementets vurdering 192
17.5 Bortfall av kausjon ved mislighold av lån som skal innfris i sin helhet på et bestemt forfallstidspunkt 192
17.5.1 Bakgrunn og gjeldende rett 192
17.5.2 Utvalgets forslag 192
17.5.3 Høringsinstansenes syn 193

17.5.4 Departementets vurdering 194
17.6 Finansavtaleloven § 57 fjerde ledd 194
17.6.1 Bakgrunn og gjeldende rett 194
17.6.2 Utvalgets forslag 196
17.6.3 Høringsinstansenes syn 197
17.6.4 Departementets vurdering 197
17.7 Krav om kontantinnsats 198
17.7.1 Innledning 198
17.7.2 Gjeldende rett 198
17.7.3 Utvalgets forslag 199
17.7.4 Høringsinstansens syn 201
17.7.5 Departementets vurdering 202

18 Økonomiske og administrative konsekvenser 204

19 Ikrafttredelse og overgangsregler ... 206

20 Merknader til de enkelte bestemmelsene i lovforslaget 209
20.1 Til lovforslaget del I om endringer i finansavtaleloven 209
20.2 Merknader til lovforslaget del II om opphevelse av kredittkjøpsloven 228
20.3 Merknader til lovforslaget del III om endringer i tvangsfullbyrdelsesloven ... 228
20.4 Merknader til lovforslaget del IV om endringer i angrerettloven kapittel 5 A 228
20.5 Merknader til lovforslaget del V om endringer i straffeloven 229
20.6 Merknader til lovforslaget del VI om ikrafttredelse mv. 229

Forslag til lov om endringer i finansavtaleloven mv. (gjennomføring av direktiv 2008/48/EF om kredittavtaler for forbrukere mv.) 230

Vedlegg
1 Europaparlaments- og rådsdirektiv 2008/48/EF av 23. april 2008 om kredittavtaler for forbrukere og om oppheving av rådsdirektiv 87/102/EØF 241

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENT

Prop. 65 L

(2009–2010)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i finansavtaleloven mv. (gjennomføring av direktiv 2008/48/EF om kredittavtaler for forbrukere mv.)

Tilråding fra Justis- og politidepartementet av 15. januar 2010, godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)

1 Proposisjonens hovedinnhold

I proposisjonen foreslås det lovendringer for å gjennomføre Europaparlaments- og rådsdirektiv 2008/48/EF om kredittavtaler for forbrukere og om oppheving av rådsdirektiv 87/102/EØF (heretter omtalt som forbrukerkredittdirektivet) i norsk rett. Videre foreslås det at lov 21. juni 1985 nr. 82 om kredittkjøp m.m. og lov 25. juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven) kapittel 3 samordnes, ved at kredittkjøpsloven oppheves og virkeområdet for finansavtaleloven utvides slik at denne loven gis virkning også for kredittavtaler som i dag reguleres av kredittkjøpsloven. Det foreslås også enkelte endringer i finansavtaleloven og andre lover som ikke har sammenheng med gjennomføringen av forbrukerkredittdirektivet.

Etter gjeldende rett suppleres finansavtaleloven og kredittkjøpsloven av forskrifter. Departementet tar sikte på å fastsette supplerende forskrifter til finansavtaleloven når lovendringene er vedtatt.

I *kapittel 4 til kapittel 16* i proposisjonen er det tatt opp spørsmål knyttet til gjennomføringen av bestemmelsene i forbrukerkredittdirektivet. Her er det også tatt opp spørsmål som har en naturlig tematisk sammenheng med direktivet, men hvor forslaget til lovendringer ikke innebærer en gjennomføring av direktivet, eksempelvis spørsmålet om frarådingsplikt i kredittforhold og videreføring av realiteten i kredittkjøpsloven § 8 når det gjelder ekstern kredittytelse.

I *kapittel 4* i proposisjonen drøftes gjennomføringen av direktivets virkeområde og definisjoner, herunder spørsmålet om hvilke kredittavtaler som omfattes av reguleringen, og hvilke rettighetssubjekter og pliktsubjekter som reglene skal gjelde for. Det foreslås i samsvar med direktivet å innta en liste over definisjoner av begreper som benyttes i lovforslaget.

I *kapittel 5* behandles spørsmålet om gjennomføring av direktivets regler om opplysningsplikt ved markedsføring og før avtaleinngåelse. Her foreslås det blant annet at gjeldende retts krav til at det skal opplyses om effektiv rente ved enhver markedsføring av kredittavtaler, videreføres, samt at det alltid skal gis standardopplysninger i samsvar med direktivet.

I *kapittel 6* i proposisjonen drøftes gjennomfø-

ringen av direktivets regler om vurdering av kundens kredittverdighet og regler om forklaringsplikt. Videre behandles enkelte spørsmål knyttet til frarådingsplikt i kredittforhold. Det foreslås at frarådingsplikten styrkes ytterligere ved at det i tillegg til en skriftlig fraråding skal gis en muntlig fraråding, og at forbrukeren skriftlig skal bekrefte frarådingen i tilfeller hvor han eller hun inngår kredittavtalen til tross for frarådingen.

I *kapittel 7* i proposisjonen behandles gjennomføringen av direktivets regler om kredittavtalens form og innhold, og i *kapittel 8* i proposisjonen drøftes gjennomføringen av direktivets regler om opplysningsplikt mv. under kredittforholdet. I dette kapitlet foreslås det blant annet en videreføring av dagens seks ukers frist for varsel om ensidig endring av avtalevilkår til forbrukerens skade.

I *kapittel 9* i proposisjonen drøftes gjennomføringen av direktivets regler om oppsigelse av tidsubegrensede kredittavtaler.

I proposisjonen *kapittel 10* behandles gjennomføringen av direktivets bestemmelser om angrerett.

I proposisjonen *kapittel 11* drøftes gjennomføringen av direktivets regler om førtidig tilbakebetaling av kreditt, herunder fastrentekreditt.

I proposisjonen *kapittel 12* drøftes gjennomføringen av direktivets regler om kjøperens innsigelser mot annen kredittgiver enn selgeren. Her foreslås det at realiteten i den gjeldende bestemmelsen i kredittkjøpsloven § 8 om slike innsigelser videreføres i finansavtaleloven, slik at forbrukeren også kan gjøre gjeldende innsigelser i tilfeller av kreditt som ytes gjennom eksterne kortsystemer. Direktivet anses ikke å være til hinder for dette.

I proposisjonen *kapittel 13* drøftes gjennomføringen av direktivets regler knyttet til overdragelse av rettigheter.

I proposisjonen *kapittel 14* behandles spørsmålet om gjennomføring av direktivets regler om overtrekk.

I proposisjonen *kapittel 15* drøftes gjennomføringen av direktivets regler om tilsyn og sanksjoner, og i *kapittel 16* behandles direktivets regler om rettsvalg og gjennomføringen av disse.

I proposisjonen *kapittel 17* drøftes enkelte spørsmål som ikke har noen side til forbrukerkredittdirektivet. Her behandles blant annet enkelte spørsmål knyttet til samordningen mellom kredittkjøpsloven og finansavtaleloven. Videre tas det opp enkelte spørsmål om kausjon som kredittkjøpslovutvalget i mandatet ble bedt om å vurdere.

2 Bakgrunnen for lovforslaget

2.1 Kredittkjøpslovutvalget og dets mandat

Kredittkjøpslovutvalget ble oppnevnt ved kongelig resolusjon 18. april 2008. Utvalget fikk følgende sammensetning:
Professor dr. juris Rune Sæbø, Fjell, leder (Universitetet i Bergen)
Fagsjef Camilla Forgaard Andreassen, Oslo (Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon)
Seksjonssjef Jo Gjedrem, Oslo (Forbrukerombudet)
Seniorrådgiver Anna Grinaker, Oslo (Finansdepartementet)
Direktør Jan Fredrik Haraldsen, Bærum (Finansieringsselskapenes Forening)
Assisterende direktør Sven L'Abée-Lund, Oslo (Sparebankforeningen og Finansnæringens Hovedorganisasjon)
Seniorrådgiver Helga Skofteland, Lørenskog (Forbrukerrådet)
Fungerende lovrådgiver Per Sigvald Wang, Østre Toten (Justisdepartementet)

Utvalgets sekretær har vært førsteamanuensis (senere professor) dr. juris Erik Monsen (Universitetet i Bergen).

Mandatet for utvalgets utredning lyder slik:

> «Mandat for et utvalg til å utrede en revisjon av kredittkjøpsloven med forskrifter, endringer i finansavtaleloven med forskrifter mv. samt en harmonisering av enkelte regler i de to lovene med tilhørende forskrifter
>
> 1. Innledning
>
> 7. april 2008 ble det vedtatt et nytt direktiv om forbrukerkreditt i EU. Direktivet avløser direktiv 87/102/EØF av 22. desember 1986 om forbrukerkreditt (senere endret ved endringsdirektiv 90/88/EØF av 22. februar 1990 og endringsdirektiv 98/7/EF av 16. februar 1998). Både lov 21. juni 1985 nr. 82 om kredittkjøp m.m. med forskrifter og lov 25. juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven) med forskrifter gjennomfører det gjeldende forbrukerkredittdirektivet. Når det nå foreligger et nytt direktiv om forbrukerkreditt til avløsning av det gjeldende, må norsk lovgivning som bygger på direktivet, gjennomgås og endres i nødvendig utstrekning. Direktivet har en gjennomføringsfrist på to år, jf. direktivets artikkel 27 og 31.
>
> Ved gjennomføringen av det nye direktivet om forbrukerkreditt er det naturlig å foreta en mer omfattende *revisjon av kredittkjøpsloven med forskrifter*. En fremtidig revisjon av kredittkjøpsloven ble varslet i Ot.prp. nr. 41 (1998-99) om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven) s. 52. Departementet har funnet det hensiktsmessig å avvente det nye forbrukerkredittdirektivet før revisjonsarbeidet blir igangsatt. Kredittkjøpsloven regulerer imidlertid ikke bare forbrukerkreditt. Alle kredittkjøp omfattes i utgangspunktet av loven, men en del av bestemmelsene gjelder bare for *forbruker*kredittkjøp. Utvalget skal vurdere bestemmelsene i hele loven, selv om forbrukerkreditt av naturlige grunner vil stå mest sentralt.
>
> *Finansavtaleloven med forskrifter* må endres i den grad det nye forbrukerkredittdirektivet krever det. Utvalget skal også vurdere enkelte andre spørsmål som har oppstått i tilknytning til finansavtaleloven i tiden fra lovens ikrafttredelse, jf. nærmere under punkt 2.
>
> Utvalget skal videre vurdere om det er behov for en bedre *samordning av kredittkjøpsloven og finansavtaleloven med tilhørende forskrifter på enkelte punkter*, og eventuelt foreslå endringer i regelverket med sikte på en slik harmonisering. Både finansavtaleloven og kredittkjøpsloven regulerer kredittyting, men lovene har forskjellig virkeområde. Finansavtaleloven regulerer de rene låneavtalene, mens kredittkjøpsloven regulerer kreditt med tilknytning til en kjøps- eller tjenesteavtale. Justeringsbehovet kan knytte seg til samme spørsmål som er regulert i begge regelverk, men hvor reglene er utformet noe ulikt. Videre kan det tenkes regler som bare finnes i ett av regelverkene, som det kan være grunn til å vurdere om man skal ha i begge regelverk, eller eventuelt ikke i noen av dem.
>
> I forbindelse med endringene av kredittkjøpsloven for å tilpasse denne til det gjeldende forbrukerkredittdirektivet etter inngåelsen av

EØS-avtalen uttalte Justisdepartementet følgende i Ot.prp. nr. 72 (1991-92) s. 37:

'Justisdepartementet vil understreke at endringene i kredittkjøpsloven som foreslås i proposisjonen her, i hovedsak begrenser seg til nødvendige endringer som følge av EØS-avtalen. Hvis det senere, på grunnlag av et lovforslag fra Banklovkommisjonen, vedtas mer allmenne lovregler om utlånsavtaler, bør kredittkjøpslovens regler på nytt gjennomgås med tanke på å unngå ubegrunnede ulikheter mellom de to lovverkene.'

I Ot.prp. nr. 41 (1998-99) Om lov om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven) s. 52 heter det:

'Departementet har ikke sett det som aktuelt å innarbeide reglene i kredittkjøpsloven i det utkastet som nå legges frem. En slik løsning ville ha forsinket arbeidet med en finansavtalelov vesentlig. Samtidig vil departementet understreke, som det også er påpekt av Banklovkommisjonen, at det på mange punkter er overensstemmelse mellom bestemmelsene i kredittkjøpsloven og utkastet til kapittel 3. Ved en fremtidig revisjon av kredittkjøpsloven, som det kan være behov for av flere grunner, vil det være naturlig å vurdere kredittkjøpslovens bestemmelser i lys av finansavtaleloven.'

I brev til Justisdepartementet 8. mars 2004 har Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen pekt på at det innebærer et administrativt merarbeid at en kredittyter må følge ulike etablerings- og driftsrutiner for lån regulert av de to lovene. Justisdepartementet er enig i at dette kan være uheldig. Departementet vil peke på at det også av hensyn til forholdet mellom kontraktspartene kan være grunn til å vurdere harmonisering av reglene. Reglene bør i utgangspunktet være de samme uavhengig av ytelsens karakter. Særtrekk ved de ulike kredittsituasjonene kan imidlertid tilsi forskjellige regler.

Utvalget skal i sin vurdering og sine forslag til regelverksendringer, i tillegg til forbrukerkredittdirektivet, ta hensyn til annen relevant EU-lovgivning. Utvalget skal gjøre rede for om forslagene er en følge av totalharmoniserte EU-regler, eller om forslagene er basert på en adgang til på visse punkter å gå lenger i forbrukerbeskyttelse enn EU-regelverket krever, og i tilfelle gjøre nærmere rede for grunnen til dette. Utvalget skal i denne sammenheng avveie hensynet til et mulig ensartet europeisk regelverk mot hensynet til en mulig særlig forbrukerbeskyttelse på nasjonalt plan. Det nye forbrukerkredittdirektivet bygger på prinsippet om totalharmonisering, og åpner derfor ikke for nasjonale særregler innenfor direktivets virkeområde. Utvalget må derfor vurdere nøye hva som kan sies å ligge innenfor eller utenfor forbrukerkredittdirektivets virkeområde.

2. Nærmere om hva som skal utredes

2.1 Redegjørelse for gjeldende norsk og fremmed rett

Utvalget skal gjøre rede for gjeldende norsk rett og relevant fremmed (herunder nordisk) rett på området, også lovvalgsregler.

Utvalget skal gi en oversikt over hvilke kredittsituasjoner som faller inn under finansavtaleloven og kredittkjøpsloven, slik at eventuelle uklarheter i grenseflaten mellom regelsettene avdekkes. Utvalget skal i tilfelle foreslå regler som avhjelper dette. Utvalget skal videre gjøre rede for omfanget av ulike former for kreditt og andre faktaopplysninger som er av betydning når man skal vurdere utformingen av regler på dette området. Utvalget skal herunder gjøre rede for nye kredittformer som måtte være kommet til i de senere år, og hvilket regelsett disse kredittformene kan anses underlagt.

Utvalget skal gjøre rede for hvordan direktiv 87/102/EØF av 22. desember 1986 om forbrukerkreditt (senere endret ved direktiv 90/88/EØF og direktiv 98/7/EF) er gjennomført i norsk rett, herunder hvilke bestemmelser i det norske regelverket som gjennomfører direktivets bestemmelser. Videre skal det redegjøres for i hvilken grad de norske reglene gjennomfører annet EU-regelverk. Utvalget skal dernest gi en oversikt over relevante regler i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven med tilhørende forskrifter som ikke har bakgrunn i eller gjennomfører EU-regler. Videre skal utvalget vurdere om EU-retten for øvrig (de generelle prinsippene i EU-retten) er til hinder for at man opprettholder eventuelle særnorske regler eller innfører nye slike regler. Utvalget skal gjøre rede for foreliggende og planlagt EU-rettslig eller annen internasjonal regulering på området som kan ha betydning for vurderingen av de enkelte spørsmål nedenfor.

2.2 Endringer i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven med forskrifter mv. for å gjennomføre forbrukerkredittdirektivet

Utvalget skal gå gjennom forbrukerkredittdirektivet og gjøre rede for direktivets bestemmelser. Utvalget skal kartlegge hvilke av direktivets bestemmelser som gjør det nødvendig med endringer i norsk rett, og legge frem forslag til slike endringer i regelverket. Det nye forbrukerkredittdirektivet er i motsetning til det tidligere forbrukerkredittdirektivet et totalharmoniseringsdirektiv, dvs. at man innenfor det området direktivet regulerer, ikke kan ha andre regler enn dem som følger av direktivet.

Når det gjelder lovteknisk løsning, kan det i utgangspunktet være hensiktsmessig å bygge på dagens lovstruktur med gjennomføring av direktivet i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven med forskrifter. Siden kredittkjøpsloven skal undergis en totalrevisjon, kan det imidlertid være aktuelt å gi en helt ny lov om kredittkjøp. Det kan også reises spørsmål om kredittkjøpslovens bestemmelser bør innarbeides som en del av finansavtaleloven. Utvalget skal gjøre rede for de ulike lovtekniske alternativer, og gi sin tilråding om hvilket lovteknisk alternativ som etter utvalgets syn er å foretrekke. Utvalgets lovforslag skal baseres på dette alternativet.

Utvalgets medlem fra Justisdepartementet, som deltar på nordiske samrådsmøter for gjennomføring av forbrukerkredittdirektivet, vil være bindeleddet mellom dette arbeidet og arbeidet i utvalget. I den grad det er mulig, skal utredningen reflektere resultatet av de nordiske overlegningene.

2.3 Revisjon av kredittkjøpsloven for øvrig

Utvalget skal, i tillegg til å vurdere endringer i regelverket som er nødvendig av hensyn til forbrukerkredittdirektivet, gå gjennom kredittkjøpsloven med forskrifter og vurdere om det er ønskelig og mulig med andre endringer i dette regelverket. Loven har virket i lengre tid, og det kan tenkes at enkelte bestemmelser i lys av dagens praksis ikke lenger er tilstrekkelig tidsmessige. Utvalget skal påse at eventuelle regler som foreslås opprettholdt, eller foreslås innført, innebærer en regulering man kan ha på nasjonalt nivå, jf. at forbrukerkredittdirektivet er totalharmoniserende innenfor sitt område. Utvalget skal vurdere om det i lys av utviklingen av kredittmarkedet internasjonalt de senere år bør gis uttrykkelige lovvalgsregler i kredittkjøpsloven. Utvalget skal i denne sammenheng se hen til regulering av interlegale spørsmål i EU.

Justisdepartementets lovavdeling avga 21. mars 2007 en tolkingsuttalelse der det ble konkludert med at kredittkjøpsloven § 8 kommer til anvendelse også der kjøpsavtalen reguleres av et annet lands rett. Utvalget skal vurdere om dette er en hensiktsmessig rettstilstand, og eventuelt komme med forslag til endringer i regelverket.

2.4 Mulig harmonisering av enkelte bestemmelser i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven

Utvalget skal gå gjennom kredittkjøpsloven og finansavtaleloven med forskrifter og eventuelt foreslå endringer slik at regelverket blir harmonisert på punkter hvor dette synes hensiktsmessig. Utvalget skal redegjøre for på hvilke punkter det er forskjell i reguleringen av samme eller lignende type spørsmål og hvilke spørsmål det etter utvalgets syn er grunn til å samordne, eventuelt ikke å samordne. Utvalget må vurdere om forbrukerkredittdirektivet eller annet EU-regelverk har bestemmelser som legger føringer for hvordan harmoniseringen kan skje. Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH) og Sparebankforeningen har i et brev med vedlagt notat til Justisdepartementet 8. mars 2004 påpekt enkelte forskjeller i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven. Utvalget skal vurdere spørsmålene som er reist i notatet, og foreta en selvstendig vurdering av om det også på andre punkter er behov for å vurdere en harmonisering. Utvalget skal utarbeide forslag til endringsbestemmelser.

Av punkt 3 b i det nevnte notatet fremgår det at det ikke er fullt samsvar mellom reglene om opplysningsplikt i finansavtaleloven og kredittkjøpsloven. Utvalget skal på bakgrunn av dette se nærmere på bestemmelsene om opplysningsplikt i disse lovene med tilhørende forskrifter. Siden forbrukerkredittdirektivet stiller krav til hvilke opplysninger som skal gis ved kredittgivningen, må spørsmålet ses i sammenheng med gjennomføringen av direktivet, jf. punkt 2.2 foran. FNH og Sparebankforeningen har ved flere anledninger gitt uttrykk for at regelverket om opplysningsplikt etter hvert er blitt for fragmentarisk ved at det er spredt over flere ulike lover, og at opplysningsplikten er for omfattende. Det har vært hevdet at dette er belastende for bransjen, og ikke nødvendigvis et gode for forbrukeren. Utvalget skal vurdere opplysningsplikten i lys av dette og vurdere om den kan gjøres mindre omfattende uten at forbrukervernet svekkes på en uheldig måte. Utvalget bør i forbindelse med en harmonisering av regler i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven med forskrifter se hen til opplysningspliktsbestemmelsene i lov 21. desember 2000 nr. 105 om opplysningsplikt og angrerett mv. ved fjernsalg og salg utenfor fast utsalgssted (angrerettloven) § 7a samt til opplysningskravene i lov 23. mai 2003 nr. 35 om visse sider av elektronisk handel og andre informasjonssamfunnstjenester (ehandelsloven). I den grad forskjell i ordlyden i lignende bestemmelser i disse lovene måtte fremstå som ubegrunnede, bør utvalget vurdere om det er ønskelig og mulig innenfor EU-reglene å harmonisere ordlyden.

Punkt 3 e i notatet fra FNH og Sparebankforeningen gjelder reglene i kredittkjøpsloven om kontantinnsats. FNH og Sparebankforeningen peker på at kredittkjøpsloven med forskrifter har regler om kontantinnsats, mens finansavtaleloven ikke har det. Ifølge FNH og Sparebankforeningen innebærer kravet om kontantinnsats at det i dag praktisk talt ikke inngås tradisjonelle avbetalingskontrakter, men stort sett ulike former for kontokreditter som ikke utlø-

ser kontantandel. Justisdepartementet ber utvalget kartlegge praksisen på dette området. Utvalget skal vurdere om de gjeldende reglene om kontantinnsats i kredittkjøpsloven med forskrifter, blant annet ut fra hensyn til låntakerne, bør opprettholdes eller om de bør oppheves. Utvalget skal vurdere om forbrukerkredittdirektivet har betydning for løsningen av dette spørsmålet. Videre bør utvalget se hen til arbeidet med å innføre en frarådingsplikt i kredittkjøpsloven, jf. nærmere nedenfor.

I punkt 3 f i notatet fra Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen er det reist spørsmål om frarådingsplikt for kreditt som ytes etter kredittkjøpsloven. Dette spørsmålet er utredet av Banklovkommisjonen som en egen sak, jf. NOU 2007: 5 Frarådningsplikt i kredittkjøp, og skal ikke utredes av utvalget. Utredningen ble sendt på høring fra Justisdepartementet 5. juli 2007 med frist 12. oktober 2007. Regjeringen har fremmet proposisjon i saken, jf. Ot.prp. nr. 22 (2007-2008) Om lov om endringer i lov om kredittkjøp m.m. (frarådingsplikt).

Utvalget skal vurdere om det i lys av erfaringene med frarådingsplikten i finansavtaleloven § 47, jf. fremstillingen i NOU 2007: 5, er grunn til å gjøre endringer i denne bestemmelsen. Tilsvarende endringer må, forutsatt at ikke kredittforholdet tilsier noe annet, gjøres i en eventuell bestemmelse om frarådingsplikt i kredittkjøpsloven eller i forslaget til en slik bestemmelse.

Punkt 3 h i notatet fra Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen gjelder beregning av restgjeld ved betaling før forfall. Det pekes der på at definisjonen av restgjeld i finansavtaleloven og kredittkjøpsloven gir et ulikt gjeldsbegrep i de to lovene. Utvalget bes se nærmere på dette spørsmålet, og foreslå lov- eller forskriftsendringer dersom dette synes hensiktsmessig og mulig ut fra forbrukerkredittdirektivets regulering. Departementet viser til at Forbrukerombudet i brev til Justisdepartementet 23. april 2002, i forbindelse med en henvendelse Forbrukerombudet hadde mottatt fra DnB Finans om oppgjørsbestemmelser og forholdet mellom finansavtaleloven og kredittkjøpsloven, har pekt på et behov for en nærmere samordning av bestemmelsene i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven.

2.5 Øvrige endringer i finansavtaleloven med forskrifter

Utvalget skal vurdere enkelte andre spørsmål om endringer i finansavtaleloven med forskrifter. Bakgrunnen er henvendelser departementet har mottatt om mulige behov for endringer i regelverket. Utvalget skal vurdere om det er hensiktsmessig å endre reglene på de aktuelle punktene som tas opp nedenfor, og skal uansett utarbeide forslag til mulige endringsbestemmelser. Utvalget må vurdere endringsforslagene opp mot det nye forbrukerkredittdirektivet.

Forbrukerombudet foreslo i brev til Justisdepartementet 21. desember 2004 at det ved enhver markedsføring av lån og kreditt må opplyses om effektiv rente. Tidligere fulgte det av forskrift 2. november 2000 nr. 101 om låneavtaler at långiveren pliktet å opplyse om effektiv rente når det opplyses om lånevilkår. Regjeringen fremmet i Ot.prp. nr. 23 (2006-2007) forslag om endringer i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven med sikte på at det skal opplyses om effektiv rente ved enhver markedsføring. Det er på bakgrunn av forslaget vedtatt endringer i de nevnte lovene, jf. endringslov 15. juni 2007 nr. 36 (i kraft fra 1. juli 2007), og det er foretatt korresponderende endringer i forskrift til finansavtaleloven om låneavtaler § 5 og forskrift til kredittkjøpsloven § 8. Utvalget skal vurdere om de nevnte bestemmelsene er i samsvar med forbrukerkredittdirektivet slik det nå er vedtatt.

I brev 10. juni 2002 til Justisdepartementet kom Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen med enkelte innspill til endringer i finansavtaleloven. Departementet ga sin foreløpige vurdering av forslagene i brev 26. september 2003, hvor departementet bl.a. ga uttrykk for at det fant grunn til å avvente vurderingen av spørsmålene til det nye forbrukerkredittdirektivet og utredningen om vergemål foreligger. Nå som direktivet foreligger, ber departementet utvalget utrede spørsmålene som er tatt opp i brevet fra FNH og Sparebankforeningen med sikte på mulige lovendringer dersom dette fremstår som hensiktsmessig og mulig innenfor rammen av forbrukerkredittdirektivet. I brevet fra FNH og Sparebankforeningen er det reist enkelte spørsmål med tilknytning til vergemål, jf. punkt 3.1 og 3.2 i brevet. Vurderingen av disse spørsmålene vil skje i forbindelse med Justisdepartementets oppfølging av NOU 2004: 16 Vergemål. Utvalget skal derfor ikke utrede disse spørsmålene.

I punkt 2 i det nevnte brevet reises det et spørsmål om regulering av elektroniske penger. Det tas til orde for at forskriftshjemmelen i finansavtaleloven § 11 annet ledd, hvor det åpnes for at det kan gis regler om forhåndsbetalte elektroniske kort, bør endres slik at den også gir hjemmel til å gi regler om nettbaserte småpengeløsninger. 13. november 2007 ble det vedtatt et direktiv om betalingstjenester i EU (Europaparlaments- og rådsdirektiv 2007/64/EF av 13. november 2007 om betalingstjenester i det indre marked og om endring av direktiv 97/7/EF, 2002/65/EF, 2005/60/EF og 2006/48/EF samt oppheving av direktiv 97/5/EF). Spørsmålet om regulering av nettbaserte småpengeløsninger vil berøres av dette direktivet, og Justis-

departementet legger til grunn at det er naturlig å se på dette spørsmålet innefor rammen av arbeidet med gjennomføring av direktivet i norsk rett. Utvalget skal derfor ikke gå nærmere inn på dette spørsmålet.

FNH og Sparebankforeningen tar i punkt 4 i brevet opp spørsmålet om finansinstitusjonene har adgang til i standardvilkår å fravike finansavtaleloven § 26 femte ledd om varsel av kontobelastning. Departementet har i sitt svarbrev antatt at dette må bero på hvordan banken gjør kunden oppmerksom på vilkåret. Utvalget skal vurdere om det på dette punktet er behov for en ytterligere klargjøring i loven.

I punkt 5 i brevet oppfordrer FNH og Sparebankforeningen departementet til å foreta en gjennomgang av bestemmelsene i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven med sikte på å samordne bestemmelsene i størst mulig grad. Det vises i denne sammenheng til punkt 2.4 i mandatet hvor denne problemstillingen er tatt opp særskilt.

I punkt 6 i brevet fra FNH og Sparebankforeningen tas det opp spørsmål knyttet til omfanget av finansavtalelovens regler om opplysningsplikt. Det vises til punkt 2.4 i mandatet der dette spørsmålet er tatt opp. Utvalget skal i lys av innspillene fra FNH og Sparebankforeningen vurdere om det er hensiktsmessig og mulig sett i lys av relevant EU-regelverk, å endre reglene om informasjonsplikt i finansavtaleloven med forskrifter.

Under det samme punktet i brevet tar FNH og Sparebankforeningen opp et spørsmål om forholdet mellom finansavtaleloven og en europeisk anbefaling av 1. mars 2001 om 'home loans' (2001/193/ EC). Den nevnte rekommandasjonen er gjort til en del av EØS-avtalen. En rekommandasjon er en anbefaling, og således ikke bindende. EU har imidlertid satt i gang et arbeid som kan resultere i et direktiv om realkreditt, jf. grønnbok om realkreditt – COM (2005) 327 final og en hvitbok om samme emne – COM (2007) 807 final. Det nye forbrukerkredittdirektivet omfatter ikke kreditt som dekkes av anbefalingen om 'home loans'. Etter departementets syn er det hensiktsmessig at utvalget i forbindelse med sin gjennomgåelse av forbrukerkredittdirektivet, ser hen til rekommandasjonen om 'home loans' og arbeidet med et mulig instrument om realkreditt i EU, med sikte på mest mulig helhetlige løsninger der dette er mulig og ønskelig.

FNH og Sparebankforeningen tar under punkt 8 flg. opp enkelte spørsmål knyttet til kausjon. Kausjon var opprinnelig omfattet av Kommisjonens forslag til nytt forbrukerkredittdirektiv, men er i løpet av den videre prosessen tatt ut av direktivet. Utvalget skal utrede de spørsmål om kausjon som er tatt opp av FNH og Sparebankforeningen, og vurdere om det er hensiktsmessig med lovendringer. Utvalget bør også på dette punktet se hen til at det pågående arbeidet med regulering av realkreditt i EU.

I juridisk teori har det vært reist spørsmål om finansavtaleloven § 57 fjerde ledd om kausjon bør oppheves, jf. en artikkel av advokat Eirik Heggstad Vinje i tidsskriftet Lov og Rett 2006 s. 298. Departementet ber utvalget vurdere denne problemstillingen.

Dersom utvalget skulle se behov for endringer i finansavtaleloven med forskrifter angående tilgrensende spørsmål, må utvalget eventuelt be om et tilleggsmandat. Utvalget skal ikke vurdere endringer i lys av direktiv 2007/64/EF om betalingstjenester i det indre marked, som vil bli fulgt opp som egen sak.

3. Økonomiske og administrative konsekvenser

Økonomiske, administrative og andre vesentlige konsekvenser skal utredes i samsvar med utredningsinstruksen. Minst ett forslag skal baseres på uendret ressursbruk.

4. Budsjett for utvalget og frist for arbeidet mv.

Den budsjettmessige rammen for utvalgets arbeid vil bli fastsatt særskilt. Om godtgjøring gjelder Regulativ for godtgjøring mv. til leder, medlemmer og sekretærer i utvalg. Om arkivordning gjelder Regler for ordning av utvalgets arkiv fastsatt av Riksarkivaren.

Lovforslaget skal utarbeides i samsvar med retningslinjene i Justisdepartementets veileder Lovteknikk og lovforberedelse (2000).

Utvalget bes avgi sin utredning innen 1. mai 2009.»

2.2 Høring

Utvalgets utredning, NOU 2009: 11 Kredittavtaler, ble avgitt til Justis- og politidepartementet 11. mai 2009, og sendt på høring 26. mai 2009 med høringsfrist 26. august 2009. Høringsbrevet ble sendt til følgende instanser:

Departementene
Bergen tingrett
Brønnøysundregistrene
Datatilsynet
Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen
Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet, Universitetet i Tromsø
Forbrukerombudet
Forbrukerrådet
Forbrukertvistutvalget
Konkurransetilsynet
Kredittilsynet

Kristiansand tingrett
NAVs innkrevingssentral (NAVI)
Norges Bank
Oslo byfogdembete
Regjeringsadvokaten
Skattedirektoratet
Statens innkrevingssentral
Statens institutt for forbruksforskning
Statens lånekasse for utdanning
Statens Pensjonskasse
Statistisk sentralbyrå
Stavanger tingrett
Trondheim tingrett
Toll- og avgiftsdirektoratet
ØKOKRIM

Akademikerne
Aksjonærforeningen i Norge
Autoriserte Bruktbilhandleres Landsforbund
Bankklagenemnda
Banklovkommisjonen
Bilimportørenes Landsforening
Coop NKL BA
Dagligvareleverandørenes forening
De norske Bokklubbene AS
De Selvstendige Kommunale Pensjonskasser
Den Norske Advokatforening
Den norske Bokhandlerforening
Den norske Dommerforening
eforum.no
Eiendomsmeglerforetakenes Forening
ElektronikkForbundet
Elektronikk Importør Foreningen
EL & IT Forbundet
Energibedriftenes Landsforening
Finansforbundet
Finansieringsselskapenes Forening
Finansnæringens Hovedorganisasjon
Goa-Gjeldsoffer-Alliansen
Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon
Husbanken
Huseiernes Landsforbund
IKT-Norge
Juridisk Rådgivning for Kvinner (JURK)
Juss-Buss
Jussformidlingen i Bergen
Jusshjelpa i Nord-Norge
KLP – Kommunal Landspensjonskasse
Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon (KS)
Landsorganisasjonen i Norge
Leketøybransjens Fellesråd
Markedsføringsforeningen i Oslo
Nei til EU
Norges Automobil-Forbund
Norges Bilbransjeforbund
Norges Båtbransjeforbund
Norges Eiendomsmeglerforbund
Norges Eksportråd
Norges Fondsmeglerforbund
Norges Juristforbund
Norges kemner og kommuneøkonomers forbund
Norges Kreditorforbund
Norges Kvinne- og Familieforbund
Norges Markedsføringsforbund
Norges Musikkhandlerforbund
Norges Rederiforbund
Norges Zoohandleres Bransjeforening
Norsk Egeninkassoforening
Norsk Forening for Bygge- og Entrepriserett
Norsk Bergindustri
Norsk Industri
Norsk Kennel Klub
Norske Boligbyggelags Landsforbund
Norske Elektroleverandørers Landsforening
Norske Forsikringsmegleres Forening
Norske Inkassobyråers Forening
Norske Kredittopplysningsbyråers Forening
Norske Pensjonskassers Forening
Næringslivets Hovedorganisasjon
Rettspolitisk forening
Sparebankforeningen i Norge
Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund

Følgende høringsinstanser har kommet med realitetsmerknader i høringen:

Barne- og likestillingsdepartementet
Finansdepartementet
Fornyings- og administrasjonsdepartementet
Kunnskapsdepartementet
Nærings- og handelsdepartementet
Datatilsynet
Forbrukerombudet
Forbrukerrådet
Konkurransetilsynet
Kredittilsynet
Statens lånekasse for utdanning
American Express Services Europe Ltd
Finansieringsselskapenes Forening
Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen i Norge (felles høringsuttalelse)
Gjeldsoffer-Alliansen
Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon
Landsorganisasjonen i Norge
Nei til EU
Næringslivets Hovedorganisasjon

Finansieringsselskapenes Forening gir i alle hovedspørsmål sin tilslutning til den høringsuttalelse

som Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen har gitt i fellesskap. På enkelte punkter har Finansieringsselskapenes Forening utfyllende merknader.

Følgende høringsinstanser har uttalt at de ikke har merknader eller ikke ønsker å delta i høringen:

Helse- og omsorgsdepartementet
Landbruks- og matdepartementet
Brønnøysundregistrene
Norges Bank
Regjeringsadvokaten
Skattedirektoratet
Statistisk sentralbyrå
Statens innkrevingssentral
Eiendomsmeglerforetakenes Forening
Stiftelsen Elektronikkbransjen
EL & IT Forbundet
Norges Eiendomsmeglerforbund
Norges kemner og kommuneøkonomers forbund
Coop NKL BA
Norske Pensjonskassers Forening og De selvstendige kommunale pensjonskasser

3 Gjeldende rett, forbrukerkredittdirektivet og valg av lovteknisk løsning

Etter gjeldende rett reguleres kredittavtaler hovedsakelig av to forskjellige lover. Den sentrale loven på området er lov 25. juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven). Denne loven gjelder ifølge lovens § 44 for låneavtaler og lignende kreditt, men ikke kreditt som omfattes av lov 21. juni 1985 nr. 82 om kredittkjøp m.m. Kredittkjøpsloven gjelder blant annet kreditt i forbindelse med kjøp av løsøre. Både kredittkjøpsloven og finansavtaleloven regulerer kreditt både til forbrukere og næringsdrivende. Reglene er i stor grad fravikelige i næringsforhold, og ufravikelige i forbrukerforhold. Både finansavtaleloven og kredittkjøpsloven suppleres av forskrifter. En nærmere fremstilling av gjeldende norsk rett på området vil fremgå av de enkelte kapitler i proposisjonen som tar opp de enkelte spørsmål.

Forbrukerkredittdirektivet regulerer kredittavtaler med forbrukere. En nærmere fremstilling av direktivets innhold fremgår av de enkelte punktene i proposisjonen som omhandler gjennomføringen av direktivets bestemmelser i norsk rett. For en samlet fremstilling av direktivets innhold se NOU 2009: 11 side 25-27. Direktivet har etter sin ordlyd gjennomføringsfrist 12. mai 2010, jf. direktivet artikkel 27. Ved en korrigering til direktivet av 23. april 2008, kunngjort i Official Journal of the European Union 22. mai 2008, ble gjennomføringsfristen satt til 11. juni 2010. Forbrukerkredittdirektivet ble innlemmet i EØS-avtalen ved EØS-komiteens beslutning nr. 16/2009 av 5. februar 2009, som endrer vedlegg XIX (Forbrukervern) til EØS-avtalen. Beslutningen i EØS-komiteen ble fattet med forbehold for Stortingets samtykke, da gjennomføringen i norsk rett nødvendiggjør lovvedtak, jf. Grunnloven § 26 annet ledd. Anmodning om Stortingets samtykke ble fremsatt i St.prp. nr. 63 (2008-2009). Stortinget ga samtykke ved vedtak nr. 449 15. juni 2009, jf. også Innst. S. nr. 311 (2008-2009).

Direktivet inneholder i utgangspunktet ikke noen avgrensning mot den type kredittavtaler som i dag faller inn under den norske kredittkjøpsloven. Direktivets regler må dermed, dersom ikke annet er fastsatt, gjennomføres med virkning for kredittavtaler som i dag faller inn under både kredittkjøpsloven og finansavtaleloven. Dersom man opprettholder kredittkjøpsloven som en egen lov ved siden av finansavtaleloven, vil det kunne medføre unødig dobbeltbehandling av beslektede spørsmål. Hensynet til et enkelt og oversiktlig regelverk tilsier at forbrukerkredittdirektivets bestemmelser bør gjennomføres i ett og samme regelverk.

Kredittkjøpslovutvalget foreslår i NOU 2009: 11 Kredittavtaler at kredittkjøpsloven og finansavtalelovens kapittel 3 samordnes, ved at kredittkjøpsloven oppheves og virkeområdet for finansavtaleloven utvides slik at denne loven også gis virkning for kredittavtaler som i dag reguleres av kredittkjøpsloven. Utvalget uttaler på side 14-15 i utredningen følgende om dette:

> «Forbrukerkredittdirektivet ble vedtatt 23. april 2008 og avløser Rådets direktiv 87/102/EØF, som tidligere er gjennomført i kredittkjøpsloven. Forbrukerkredittdirektivet omfatter kredittsituasjoner som faller innenfor kredittkjøpslovens virkeområde, herunder avbetalingskjøp og lånekjøp, og kredittsituasjoner som faller innenfor finansavtaleloven kapittel 3, herunder nedbetalingslån og rammekreditt. Til forskjell fra det foregående direktivet, som oppstilte minimumskrav til nasjonal lovgivning om de kredittspørsmål direktivet omfattet, fullharmoniserer forbrukerkredittdirektivet en rekke spørsmål vedrørende kredittgiveres forpliktelser og forbrukeres rettigheter. Fullharmonisering innebærer at den nasjonale lovgivning ikke kan innføre eller videreføre bestemmelser som fraviker direktivets løsning av de rettsspørsmål direktivet regulerer, med mindre direktivet selv tillater det. For de spørsmål direktivet regulerer vil statene altså som hovedregel være avskåret fra å innføre eller beholde lovregler som gir forbrukerne bedre eller dårligere rettsbeskyttelse enn direktivet gir anvisning på.
>
> Som følge av at forbrukerkredittdirektivet innebærer fullharmonisering av en rekke spørsmål som i dag reguleres i henholdsvis kredittkjøpsloven og finansavtaleloven, foreslår utvalget at kredittkjøpsloven og finansavtaleloven samordnes ved at forbrukerkredittdirektivets bestemmelser gjennomføres i finansavtaleloven kapittel 3 og bestemmelsene i kredittkjøpsloven som omfattes av forbrukerkredittdirektivets fullharmonisering oppheves. Utvalget foreslår

videre at bestemmelsene i kredittkjøpsloven som ikke omfattes av forbrukerkredittdirektivets fullharmonisering, blir innarbeidet i annen lovgivning, først og fremst finansavtaleloven kapittel 3 og tvangsfullbyrdelsesloven kapittel 9. Ved innarbeidelsen av disse bestemmelsene foreslås også visse endringer for å samordne bestemmelsene med tilsvarende bestemmelser i lovene innpasningen skjer. Videre foreslås enkelte av kredittkjøpslovens bestemmelser endret etter en vurdering av om det er tilstrekkelig grunn til å videreføre bestemmelsene selv om forbrukerkredittdirektivet ikke er til hinder for det.

Forbrukerkredittdirektivets regulering er begrenset til å omfatte kredittgivning til forbrukere. Både kredittkjøpsloven og finansavtaleloven inneholder i dag regulering av kredittgivning både til forbrukere og andre. En del av lovbestemmelsene er imidlertid begrenset til å omfatte forbrukerkreditt. Videre gjelder bestemmelsene om at lovreglene ikke ved avtale kan fravikes til ugunst for kredittkunden, i hovedsak bare forbrukerkreditt. Dette innebærer at de av lovens regler som ikke er begrenset til å omfatte forbrukerkreditt, som hovedregel kan fravikes ved avtale om kreditt til andre. Utvalget foreslår at dagens ordning med i hovedsak felles regulering av kreditt til forbrukere og andre blir videreført etter gjennomføringen av direktivet, og at ønskelig og nødvendig fleksibilitet i avtaler om kreditt til andre enn forbrukere fortsatt oppnås ved å la reguleringen i hovedsak være fravikelig i slike forhold.»

Utvalget uttaler videre om samme spørsmål på side 28-29 i utredningen:

«Kredittavtale i direktivets forstand omfatter kredittsituasjoner som faller inn under henholdsvis kredittkjøpslovens og finansavtalelovens virkeområde, jf. særlig finansavtalelovens kapittel 3. Spørsmålet er om det i forbindelse med gjennomføringen av forbrukerkredittdirektivet er hensiktsmessig å samordne kredittkjøpsloven og finansavtaleloven kapittel 3 med tilknyttede forskrifter.

I denne vurderingen tar utvalget utgangspunkt i at eksisterende lovstruktur dels er historisk betinget. Kredittkjøpsloven er historisk sett et resultat av et behov for lovregulering av avbetalingskjøp. Da kredittkjøpsloven ble vedtatt ble det ikke foretatt en mer helhetlig vurdering av ulike kredittsituasjoner. Etter hvert, og særlig i og med finansavtaleloven, har lovgivningen blitt betydelig utvidet i relasjon til finansinstitusjoners kredittgivning. Allerede dette medfører at det er naturlig å vurdere samordning av lovene.

Ser man dette i sammenheng med at forbrukerkredittdirektivet er et fullharmoniseringsdirektiv, kan utvalget ikke se annet enn at kredittavtalereglene i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven bør samordnes. Innenfor fullharmoniseringens rekkevidde, som omfatter kredittsituasjoner som etter gjeldende rett faller inn under både kredittkjøpsloven og finansavtaleloven kapittel 3, vil det ikke være rom for nasjonale myndigheter å vedta andre løsninger enn direktivets. Opprettholdelse av dagens lovstruktur med to lover, vil føre til at de respektive lovene inneholder en rekke likelydende bestemmelser. Samordning vil videre motvirke tilfeldige og utilsiktede forskjeller i reguleringen av mer eller mindre beslektede kredittyper som vil kunne oppstå ved å regulere kredittavtaler i to lover. Utvalget er av den oppfatning at kredittavtaler som i dag omfattes av finansavtaleloven kapittel 3 og kredittavtaler som i dag omfattes av kredittkjøpsloven, langt på vei reiser samme rettsspørsmål og at løsningene i mange tilfeller bør være de samme. Behovet for særskilte løsninger for enkelte kredittavtaler, for eksempel i forbindelse med avtaler om kredittfinansiering som inngås mellom selger og annen kredittgiver, vil kunne ivaretas ved å vedta særlige bestemmelser som regulerer slike tilfeller, se for eksempel artikkel 15 og punkt 5.10. Ved at reglene blir lettere tilgjengelig vil slik samordning dessuten ha en pedagogisk effekt.

Utvalget foreslår etter dette at direktivbestemmelsene blir gjennomført i finansavtaleloven kapittel 3, hvor overskriften foreslås endret fra 'Låneavtaler' til 'Kredittavtaler'. Utvalget foreslår også noen mindre endringer i lovens kapittel 2, 5 og 6, også disse for å gjennomføre direktivet.

Ettersom finansavtaleloven kapittel 3 etter utvalgets forslag blir et kapittel om kredittavtaler, på samme måte som gjeldende kapittel 3 omhandler låneavtaler, har utvalgets arbeid også omfattet aspekter ved kredittavtaler som ikke er gjenstand for regulering i forbrukerkredittdirektivet. Utvalget foreslår at finansavtaleloven kapittel 3 i likhet med gjeldende rett, skal omfatte både forbrukerkreditt og kreditt til næringsdrivende. Utvalget har ellers gjennomgått de av bestemmelsene i finansavtaleloven kapittel 3 som omhandler forhold som ikke er regulert i direktivet, i lys av den utvidelse av virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 3 som følger av at dette kapittelet skal omfatte kredittavtaler som i dag omfattes av kredittkjøpsloven. Det er da nødvendig å vurdere for eksempel finansavtalelovens regler om førtidig forfall i lys av kredittkjøpslovens regler om førtidig forfall. Endelig har utvalget sett på bestemmelser i kredittkjøpsloven som faller utenfor fullharmoniseringens rekkevidde, herunder bestemmelsene om salgspant. Utvalgets forslag på dette punktet

går i hovedsak ut på å flytte bestemmelsene til tvangsfullbyrdelsesloven kapittel 9.»

Det er bred støtte i *høringen* til utvalgets forslag om å samordne finansavtalelovens og kredittkjøpslovens regler. *Nærings- og handelsdepartementet* og *Kredittilsynet* bemerker at dette vil føre til en bedre oversikt for brukerne av loven. *Barne- og likestillingsdepartementet* har for øvrig følgende overordnede synspunkter på utvalgets samlede forslag:

«Kredittkjøpslovutvalget har levert en god og grundig behandling av viktige tema som har stor betydning for forbrukernes økonomi. Utredningen gir et godt utgangspunkt for etablering og utvikling av ny lovgivning på forbrukerkredittområdet, som er et område i stadig vekst. I tillegg legger felles EØS-regler til rette for økt og mer effektiv konkurranse ved å stimulere til økt kreditt over landegrensene.»

Forbrukerrådet uttaler:

«Forbrukerrådet er i hovedsak positiv til de fleste av endringene som er foreslått av utvalget i ovennevnte rapport både mht. innhold og den lovtekniske løsningen mht. å samle kredittreglene i forbrukerforhold i en generell lov. Det har lenge vært behov for en slik forenkling og systematisering.

Ved tolkningen av direktivets regler, er det etter Forbrukerrådets oppfatning viktig å ha i mente at direktivet kun gjelder i forbrukerforhold og at det har et klart forbrukerperspektiv. Selv om direktivet er et fullharmoniseringsdirektiv vil det derfor etter vårt syn ikke være riktig eller rimelig i tvilstilfeller å tolke reglene for strengt i disfavør av forbrukerinteressene.»

Flere høringsinstanser gir uttrykk for at det er viktig å søke å opprettholde en best mulig forbrukerbeskyttelse innenfor direktivets rammer. Ingen høringsinstanser, med unntak av Nei til EU, har uttrykt generell skepsis til totalharmoniserte regler på dette området. *Nei til EU* mener at totalharmoniseringen innebærer en uthuling av dagens regelverk og begrensninger på muligheten til å innføre enda bedre beskyttelsesregler i fremtiden om dette skulle være nødvendig.

Departementet viser til at forslaget om en samordning av reglene for kredittavtaler i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven mv. har fått bred støtte i høringen, og foreslår at forslaget følges opp. Dette vil gi et enklere regelverk. Departementet bemerker at det i tillegg til de lovendringene som foreslås i proposisjonen her, vil bli foretatt endringer i de forskriftene som supplerer dagens lover i samsvar med utvalgets forslag. Når det gjelder utvalgets øvrige forslag til endringer i finansavtaleloven for å gjennomføre direktivet, forslag som ikke har noen side til direktivet, samt utvalgets forslag til endringer i enkelte andre lover, viser departementet til fremstillingen i kapittel 4 til 19 i proposisjonen.

Departementet oppfatter ellers utvalget slik at det gjennomgående, og der det ikke er grunn til en annen ordning, har søkt å gjennomføre bestemmelsene i forbrukerkredittdirektivet på en slik måte at man i størst mulig grad får felles regler for alle aktuelle kredittyper, se eksempelvis NOU 2009: 11 side 30. Departementet slutter seg til dette synspunktet.

Forbrukerkredittdirektivet er et såkalt fullharmoniseringsdirektiv. Dette innebærer at det innenfor direktivets fullharmoniserende område ikke kan opprettholdes eller fastsettes nasjonale regler som strider mot direktivet, jf. direktivet artikkel 22. Det er derfor et sentralt spørsmål hva som er virkeområdet for direktivet. Spørsmålet blir hva som skal anses som kredittavtaler etter direktivet, og videre hvilke aspekter ved slike kredittavtaler som blir regulert av direktivet, jf. NOU 2009: 11 side 23-25. Departementet vil vurdere fullharmoniseringenes rekkevidde nærmere i tilknytning til drøftelsen av de enkelte materielle spørsmål nedenfor.

Når det gjelder øvrige lovtekniske sider av forslaget, bemerker departementet at departementets forslag avviker noe i oppbygningen sammenliknet med utvalgets forslag. Forskjellen består i at departementet i størst mulig grad har søkt å beholde den gjeldende paragrafnummereringen i finansavtaleloven. Dette fremgår nærmere av spesialmerknadene, jf. kapittel 20 i proposisjonen.

4 Gjennomføring av direktivets regler om virkeområde og definisjoner

4.1 Innledning

Forbrukerkredittdirektivet kommer til anvendelse på kredittavtaler, jf. artikkel 2 nr. 1, jf. artikkel 3 bokstav c.

Det saklige virkeområdet for direktivet utdypes nærmere i artikkel 2 nr. 2 til 4, hvor enkelte former for kredittavtaler faller utenfor direktivets virkeområde eller undergis et lempeligere regime. Videre angir artikkel 2 nr. 5 og 6 at medlemsstatene kan bestemme at bare noen særskilt angitte bestemmelser skal komme til anvendelse på kredittavtaler inngått av organisasjoner som oppfyller direktivets krav, eller kredittavtaler som er inngått etter at forbrukeren har misligholdt den opprinnelige kredittavtalen.

Forbrukerkredittdirektivet kommer til anvendelse på en «kredittyter» som yter eller gir tilsagn om å yte kreditt til en «forbruker». Det nærmere innholdet i disse begrepene fremgår av definisjonene i direktivet artikkel 3 bokstav a og b. Enkelte av bestemmelsene i direktivet gjelder også for en «kredittformidler», jf. definisjonen i artikkel 3 bokstav f. Dette gjelder direktivet artikkel 5 og 6, som pålegger kredittgiveren «og eventuelt kredittformidler» en pre-kontraktuell opplysningsplikt. Direktivet artikkel 21 pålegger dessuten visse forpliktelser som bare gjelder for kredittformidlere. Den pre-kontraktuelle opplysningsplikten, jf. artikkel 5 og 6, som i utgangspunktet gjelder for alle kredittformidlere, kommer likevel ikke til anvendelse på leverandører av varer eller tjenesteytelser som opptrer som kredittformidlere «som en tilleggsfunksjon», jf. direktivet artikkel 7.

Forbrukerkredittdirektivet er et fullharmoniseringsdirektiv, jf. artikkel 22 nr. 1 og fortalen punkt 9. Dette innebærer at medlemsstatene innenfor direktivets virkeområde er avskåret fra å beholde eller innføre nasjonale bestemmelser som fraviker det som er fastsatt i direktivet. Ved gjennomføringen av forbrukerkredittdirektivet i norsk rett vil det derfor være av sentral betydning å fastlegge det nærmere innholdet i direktivets virkeområde, herunder innholdet i direktivets definisjoner.

Forbrukerkredittdirektivet regulerer kredittsituasjoner som faller inn under henholdsvis kredittkjøpslovens og finansavtalelovens virkeområde. Som det fremgår av kapittel 3 foran, går departementet inn for en samordning av kredittkjøpsloven og finansavtaleloven kapittel 3 med tilhørende forskrifter, noe som vil bidra til å forenkle gjennomføringen av direktivet i norsk rett.

For å kunne fastslå gjennomføringspliktene etter direktivet, herunder behovet for og rekkevidden av ny lovgivning, må det foretas en gjennomgåelse av virkeområdet for gjeldende rett etter kredittkjøpsloven og finansavtaleloven kapittel 3 sammenholdt med direktivets virkeområde. I den videre fremstillingen vil departementet først behandle det saklige virkeområdet for reguleringen, og deretter se nærmere på rettighets- og pliktsubjekter samt direktivets definisjonskatalog, jf. punkt 4.2 til 4.5 nedenfor.

4.2 Saklig virkeområde – hvilke kredittavtaler som omfattes

4.2.1 Gjeldende rett

Kredittkjøpslovens saklige virkeområde fremgår av lovens § 1, jf. § 3. Etter kredittkjøpsloven § 1 første ledd gjelder loven for «kjøp av løsøre på kreditt (kredittkjøp), kontokredittavtaler, leie av løsøre som bestemt i § 29 og ytelse av forbrukertjenester på kreditt». Når ikke noe annet er bestemt i loven, gjelder den både forbrukerkredittkjøp og andre kredittkjøp. I begge disse tilfellene er loven begrenset til kjøp av «løsøre» på kreditt. Dette innebærer at det ikke vil være tale om et kredittkjøp eller forbrukerkredittkjøp i tilfeller der det ytes kreditt til erverv av fast eiendom. I den grad kreditt til erverv av fast eiendom kan være omfattet av kredittkjøpslovens virkeområde etter gjeldende rett, må dette eventuelt følge av kredittkjøpsloven § 1 annet ledd når kreditt etter en kontokredittavtale også kan nyttes til annet enn kjøp av løsøre.

I kredittkjøpsloven § 3 nr. 1 er begrepet «kredittkjøp» nærmere definert. Et kredittkjøp foreligger for det første ved «kjøp av løsøre der det er avtalt utsettelse med betaling av kjøpesummen eller noen del av den», jf. bokstav a. Om situasjonen hvor

en avtale om avbetalingskjøp kombineres med en avtale om salgspant i den solgte tingen, vises det til utvalgets bemerkninger i punkt 5.1.2.2 side 31 i utredningen.

Et kredittkjøp i kredittkjøpslovens forstand vil dessuten omfatte «kjøp av løsøre der kjøpesummen helt eller delvis dekkes ved lån og kreditten gis av selgeren eller av en annen på grunnlag av avtale med selgeren (lånekjøp)», jf. kredittkjøpsloven § 3 nr. 1 bokstav b. Et lånekjøp i lovens forstand foreligger når det anses avtalt mellom selgeren og kredittgiveren at kredittgiveren skal finansiere et innkjøp hos selgeren. Lånekjøp må avgrenses mot kontantkjøp, som foreligger hvor kjøpet finansieres av frittstående kreditt, jf. NOU 1977: 12 side 79.

Det vil videre foreligge et kredittkjøp i kredittkjøpslovens forstand ved «leie eller annen avtale om bruk av løsøre som i realiteten tjener til å sikre et avhendingsvederlag, dersom det er meningen at mottakeren skal bli eier av tingen», jf. kredittkjøpsloven § 3 nr. 1 bokstav c. Dette alternativet omfatter med andre ord leiekjøp, og må avgrenses mot tradisjonell leasing hvor leieren i høyden bare har en rett til å bli eier av tingen når leieperioden utløper.

Kredittkjøpsloven § 1 første ledd angir videre at leie av løsøre som nevnt i kredittkjøpsloven § 29 faller innenfor lovens virkeområde. Etter kredittkjøpsloven § 29 første ledd første punktum kan det gis forskrifter om forbrukerleie «som i realiteten tjener til å sikre et avhendingsvederlag, eller som ellers i det vesentlige fyller samme økonomiske funksjon som kredittsalg, selv om det ikke er meningen at leieren skal bli eier eller ha rett til å bli eier». Slike regler om forbrukerleie er gitt i forskrift 15. juli 1986 nr. 1616 til kredittkjøpsloven kapittel IV.

Videre faller kontokredittavtaler innenfor kredittkjøpslovens virkeområde, jf. kredittkjøpsloven § 1 første ledd første punktum, jf. § 3 nr. 2. Et kontokjøp defineres som et «kredittkjøp der kjøpesummen helt eller delvis dekkes på grunnlag av en avtale mellom kjøperen (kontohaveren) og kredittyteren om løpende kreditt (kontokredittavtale)». Kontokredittavtalen innebærer at kontohaveren har en trekkrett innenfor en kredittramme, og kontokjøpet kan skje gjennom et internt eller et eksternt kontosystem. Om de nærmere forskjellene mellom slike kontosystemer vises det til utvalgets redegjørelse i punkt 5.1.2.2 side 31 i utredningen.

Ytelse av forbrukertjenester på kreditt faller også innenfor kredittkjøpslovens virkeområde, jf. § 1 første ledd første punktum, jf. § 3 nr. 4. En ytelse av forbrukertjenester på kreditt defineres som en tjenesteytelse til en forbruker når det enten er avtalt utsettelse med betalingen av vederlaget eller noen del av dette, eller vederlaget helt eller delvis dekkes ved lån og kreditten gis av tjenesteyteren eller av en annen på grunnlag av avtale med tjenesteyteren, og kreditten ytes eller formidles som ledd i næringsvirksomhet.

Utover dette angir kredittkjøpsloven § 1 annet, tredje og fjerde ledd særskilte regler om virkeområdet for avtaler om kontokjøp av annet enn løsøre, løsøre som kan registreres i skipsregister mv., og for salgspant i tilfeller som ikke er å anse som kredittkjøp.

Gjeldende kredittkjøpslov omfatter etter dette i prinsippet ethvert kredittkjøp slik dette er definert i loven. I forarbeidene til kredittkjøpsloven ble det vurdert hvorvidt det var hensiktsmessig at også de «mer uformelle kredittkjøp» skulle omfattes av reguleringen, jf. NOU 1977: 12 Kredittkjøp m.v. punkt 5.2.2 side 48-49. Med mer uformelle kredittkjøp nevnte utvalget som eksempel utsettelse med betalingen av hele kjøpesummen i en viss kortere tid eller kjøp «på bok». Utvalget kom til at også slike kredittkjøp burde omfattes av loven, men fant det nødvendig å foreslå visse mer lempelige særregler for enkelte typer av kredittkjøp. Departementet sluttet seg til utvalgets vurderinger på dette punktet, jf. Ot.prp. nr. 34 (1980-1981) punkt 2.2 side 31-32.

Virkeområdet for *finansavtaleloven kapittel 3* er knyttet opp til «Låneavtaler m.v.», jf. kapitteloverskriften. Dette virkeområdet presiseres dessuten uttrykkelig i finansavtaleloven § 44 første ledd, som fastslår at kapitlet gjelder for «avtaler om lån» fra nærmere bestemte långivere. Ifølge NOU 1994: 19 Finansavtaler og finansoppdrag side 156 omfatter begrepet «lån» nedbetalingslån, herunder annuitetslån, kassakreditt og lignende rammekreditt. Om det nærmere innholdet i disse formene for lån, vises det til utvalgets utredning punkt 5.1.2.2 side 31.

Videre gjelder finansavtaleloven kapittel 3 tilsvarende for «lignende kreditter», jf. finansavtaleloven § 44 annet ledd. Uttrykket er ment å fange opp kredittordninger som det er mindre naturlig å omtale som lån, men som har likhetstrekk med lån. I tillegg til hensynet til likebehandling søker regelen å hindre omgåelser av lovens bestemmelser, jf. NOU 1994: 19 side 156.

Kreditt som faller innenfor kredittkjøpsloven, faller utenfor virkeområdet til finansavtaleloven kapittel 3, jf. finansavtaleloven § 44 annet ledd første punktum. I NOU 1994: 19 side 156 fremgår det at kredittkjøpsloven som spesiallov anses bedre tilpasset disse spesielle formene for kredittavtaler enn reglene i finansavtaleloven kapittel 3. Det er imidlertid på mange punkter overensstemmelse mellom bestemmelsene i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven kapittel 3. Kredittavtaler som faller

utenfor kredittkjøpsloven, vil omfattes av finansavtaleloven kapittel 3 i den utstrekning de anses som «lån» eller «lignende kreditter».

Bestemmelsene i finansavtaleloven kapittel 3 gjelder ikke for avtale om leiefinansiering eller avtale om faktoring, jf. finansavtaleloven § 44 annet ledd annet punktum.

For garanti eller lignende som en institusjon har stilt for lån til en forbruker, gjelder finansavtaleloven § 48 om låneavtalen og § 52 om førtidig forfall tilsvarende i forholdet mellom institusjonen og forbrukeren så langt de passer, jf. finansavtaleloven § 44 tredje ledd.

Bestemmelsene i finansavtaleloven kapittel 3 suppleres blant annet av forskrift 11. februar 2000 nr. 101 om låneavtaler. Forskriften § 1 angir det saklige virkeområdet til å gjelde lån som omfattes av finansavtaleloven kapittel 3. Kapittel V i forskriften gir særregler for «kortsiktige kredittavtaler», jf. forskriften § 11. Bestemmelsen fastslår at «for lån som etter avtalen skal tilbakebetales innen 30 dager gjelder ikke finansavtaleloven §§ 46 og 48 samt kapittel II og IV i denne forskrift», jf. § 11 første ledd. Dersom en slik låneavtale blir inngått med en forbruker, skal långiveren likevel angi opplysninger som nevnt i finansavtaleloven § 46 første ledd bokstav a og b, samt opplyse om lånesummen eller maksimumsbeløpet for en rammekreditt, jf. § 11 annet ledd. Bestemmelsen er begrunnet i at det vil være uhensiktsmessig å la finansavtaleloven og forskriftens regel om opplysningsplikt og avtaleinnhold komme fullt ut til anvendelse på låneavtaler eller rammekreditter med løpetid under 30 dager.

4.2.2 Direktivet

Hovedregelen som angir det saklige virkeområdet for forbrukerkredittdirektivet, følger av artikkel 2 nr. 1. Etter denne bestemmelsen kommer direktivet til anvendelse på «kredittavtaler». Begrepet «kredittavtaler» er definert i artikkel 3 bokstav c, som lyder:

> «kredittavtale: en avtale der en kredittyter til en forbruker yter eller lover å yte kreditt i form av en betalingsutsettelse, et lån eller en annen tilsvarende form for finansiell ytelse, bortsett fra avtaler som gjelder løpende ytelse av tjenester eller levering av varer av samme art, der forbrukeren betaler i avdrag for slike tjenester eller varer så lenge disse ytes eller leveres».

Direktivet gir med dette en vid definisjon av kredittavtaler, som blant annet vil omfatte kredittkjøp og ordinære lån.

Alternativet kreditt i form av «betalingsutsettelse» vil i praksis ofte være knyttet til en underliggende vare- eller tjenestekontrakt. I de tilfeller hvor det foreligger en kombinasjon av en avtale om betalingsutsettelse og en underliggende vare- eller tjenesteytelse, vil det ofte måtte sies å foreligge en «avtale om tilknyttet kreditt», jf. definisjonen av dette i artikkel 3 bokstav n:

> «n) «avtale om tilknyttet kreditt» en kredittavtale der
> i. den aktuelle kreditten utelukkende tjener til å finansiere en avtale om levering av bestemte varer eller ytelse av en særlig tjeneste, og
> ii. disse to avtalene fra et objektivt synspunkt utgjør en forretningsmessig enhet, denne enheten skal anses for å foreligge når leverandøren eller tjenesteyteren selvfinansierer kreditten for forbrukeren eller, dersom kreditten finansieres av en tredjemann, når kredittyter benytter tjenestene til leverandøren eller tjenesteyteren i forbindelse med inngåelsen eller utarbeidelsen av kredittavtalen, eller når de særlige varene eller ytelsen av en særlig tjeneste er eksplisitt angitt i kredittavtalen».

Uttrykket kreditt i form av «lån» vil på samme måte som etter finansavtaleloven kapittel 3 omfatte nedbetalingslån, herunder annuitetslån. Det er ikke nødvendig å ta stilling til hvorvidt kassakreditt og annen rammekreditt faller innenfor lånebegrepet i forbrukerkredittdirektivet, siden slike former for kreditt under enhver omstendighet likevel må sies å falle innenfor alternativet «annen tilsvarende form for finansiell ytelse».

Etter direktivet er en avtale om «annen tilsvarende form for finansiell ytelse» omfattet av definisjonen av kredittavtale. Dette innebærer at direktivet ikke helt tydelig avgrenser hvilke former for kreditt som faller innenfor begrepet kredittavtale, og at virkeområdet for direktivet er dynamisk ved at nye former for kreditt vil kunne omfattes av reguleringen etter hvert som de etableres.

Unntaket i direktivets definisjon av kredittavtaler for avtaler om løpende levering av tjenesteytelser eller varer av samme art er begrunnet i at slike avtaler kan avvike mye fra den typen kredittavtaler som er omfattet av direktivet, jf. fortalen punkt 12 hvor det uttales:

> «Det bør derfor gjøres klart at slike avtaler ikke anses som kredittavtaler i henhold til dette direktiv. Slike typer avtaler omfatter for eksempel en forsikringskontrakt der forsikringen blir betalt i månedlige avdrag.»

Ikke alle «kredittavtaler» omfattes av direktivet og av fullharmoniseringen. I tillegg til avgrensningen til forbrukerkontrakter, jf. nærmere punkt 4.3

nedenfor, er det i direktivet artikkel 2 nr. 2 bokstav a til l listet opp ulike former for kredittavtaler som faller (helt) utenfor direktivets saklige virkeområde. Dette innebærer at medlemsstatene har full valgfrihet vedrørende om – og eventuelt i hvilket omfang – slike kredittavtaler likevel skal omfattes av virkeområdet for den lovgivningen som gjennomfører direktivet.

I artikkel 2 nr. 2 bokstav a og b avgrenses det mot følgende kredittavtaler:

a) kredittavtaler som er sikret enten ved et pantelån eller ved annen tilsvarende sikkerhet som er i vanlig bruk i en medlemsstat i fast eiendom eller sikret ved en rettighet knyttet til fast eiendom,
b) kredittavtaler hvis formål er å erverve eller beholde eiendomsrettigheter til grunn eller til en eksisterende eller prosjektert bygning,».

Unntaket i artikkel 2 nr. 2 bokstav a er begrunnet med at kreditt med pant i fast eiendom er en type kreditt «av svært spesiell art», jf. fortalen punkt 14. På samme sted i fortalen presiseres det at unntaket i bokstav b ikke omfatter kredittavtaler hvis formål er renovering eller økning av verdien til en eksisterende bygning. Denne uttalelsen i fortalen innebærer at det må trekkes en grense mellom de kredittavtaler som har til formål å finansiere erverv eller bevaring av eiendomsrett til fast eiendom, og kredittavtaler som har til formål å finansiere vedlikehold og påkostninger på eksisterende bygninger. De førstnevnte kredittavtalene vil falle utenfor direktivet, mens de sistnevnte vil falle innenfor direktivets virkeområde.

Artikkel 2 nr. 2 bokstav c avgrenser direktivets saklige virkeområde basert på kredittbeløpets størrelse. Kredittavtaler som gjelder «et samlet kredittbeløp på under 200 euro eller over 75 000 euro», faller etter denne bestemmelsen utenfor direktivet. Omregnet til norske kroner innebærer dette per i dag at kredittavtaler med et samlet kredittbeløp under anslagsvis 1800 kroner og over anslagsvis 671 000 kroner faller utenfor direktivet.

Leie- eller leasingavtaler hvor det ikke er fastsatt noen plikt til å kjøpe avtalegjenstanden, faller utenfor direktivets virkeområde, jf. artikkel 2 nr. 2 bokstav d.

Artikkel 2 nr. 2 bokstav e bestemmer at direktivet ikke får anvendelse på kredittavtaler «i form av en kassakredittordning og der kreditten skal tilbakebetales innen én måned». For slike kredittavtaler er det imidlertid fastsatt i artikkel 6 nr. 5 at det skal gjelde en pre-kontraktuell opplysningsplikt om visse forhold.

Det følger videre av artikkel 2 nr. 2 bokstav f at direktivet ikke får anvendelse på «kredittavtaler der kreditten blir gitt rentefritt og uten andre omkostninger samt kredittavtaler der vilkårene fastsetter at kreditten skal tilbakebetales innen tre måneder og bare helt ubetydelige kostnader skal betales». Felles for alternativene som følger av bokstav e og f, er at det er knyttet svært få eller ingen kredittkostnader til kreditten.

Artikkel 2 nr. 2 bokstav g fastslår at kredittavtaler hvor en arbeidsgiver yter kreditt til sine ansatte som en sekundær virksomhet, faller utenfor direktivets virkeområde. Forutsetningen er at kreditten ytes «rentefritt eller til effektive årlige renter som er lavere enn de som gjelder i markedet og som generelt ikke tilbys til allmennheten».

I artikkel 2 nr. 2 bokstav h gjøres det unntak for kredittavtaler som er inngått med et nærmere angitt investeringsforetak eller kredittinstitusjon.

Kredittavtaler som er et resultat av et oppgjør ved en domstol eller en annen lovfestet myndighet, faller også utenfor forbrukerkredittdirektivets virkeområde, jf. artikkel 2 nr. 2 bokstav i.

Kredittavtaler som er knyttet til «en kostnadsfri betalingsutsettelse av en eksisterende gjeldspost», omfattes heller ikke av direktivets virkeområde, jf. artikkel 2 nr. 2 bokstav j.

De to siste unntakene fra direktivets virkeområde i artikkel 2 nr. 2 følger av bokstav k og l, som har følgende ordlyd:

«k) kredittavtaler der forbrukeren ved inngåelsen av avtalen blir anmodet om å deponere en gjenstand som sikkerhet hos kredittyteren og der forbrukerens forpliktelse er strengt begrenset til vedkommende gjenstand som er stilt som sikkerhet,

l) kredittavtaler som er knyttet til lån gitt til en avgrenset del av allmennheten under en lovbestemmelse med et allmennyttig formål, og til lavere renter enn de som gjelder i markedet eller rentefritt eller på andre vilkår som er mer gunstige for forbrukeren enn de vilkår som gjelder i markedet og til renter som ikke er høyere enn de satser som gjelder i markedet».

Departementet viser til punkt 4.2.5 i proposisjonen når det gjelder den nærmere vurderingen av anvendelsen av unntakene i artikkel 2 nr. 2.

Videre bestemmer direktivet artikkel 2 nr. 3 og 4 at bare enkelte av direktivets bestemmelser skal komme til anvendelse på noen nærmere angitte kredittavtaler. Som følge av prinsippet om fullharmonisering vil det ikke være anledning til å gi and-

re direktivbestemmelser enn de som er opplistet i nr. 3 og 4, anvendelse på slike nærmere angitte kredittavtaler. Dette følger uttrykkelig av fortalen punkt 11, hvor det heter:

> «Når det gjelder særlige kredittavtaler som bare omfattes av enkelte av bestemmelsene i dette direktiv, bør medlemsstatene ikke tillates å vedta nasjonal lovgivning som gjennomfører andre bestemmelser i dette direktiv. Medlemsstatene bør imidlertid i sin nasjonale lovgivning stå fritt til å regulere slike typer kredittavtaler når det gjelder andre spørsmål som ikke blir harmonisert av dette direktiv.»

Artikkel 2 nr. 3 angir et særskilt virkeområde for kredittavtaler «i form av en kassakredittordning og der kreditten skal tilbakebetales på anfordring eller innen tre måneder». For slike kredittavtaler «får bare artikkel 1-3, artikkel 4 nr. 1, artikkel 4 nr. 2 bokstav a)-c), artikkel 4 nr. 4, artikkel 6-9, artikkel 10 nr. 1, artikkel 10 nr. 4, artikkel 10 nr. 5, artikkel 12, 15, 17 og artikkel 19-32 anvendelse». Denne oppregningen viser at de fleste, men ikke alle, av direktivets bestemmelser kommer til anvendelse på slike kredittavtaler. Kredittavtaler i form av kassakreditt hvor kreditten skal betales tilbake innen en måned, faller som nevnt utenfor direktivets virkeområde, jf. artikkel 2 nr. 2 bokstav e, jf. likevel artikkel 6 nr. 5.

Kredittavtaler «i form av overtrekk» reguleres av artikkel 2 nr. 4. For slike kredittavtaler er det bestemt at bare artikkel 1 til 3, 18, 20 og 22 til 32 får anvendelse.

Direktivet artikkel 2 nr. 5 og 6 inneholder bestemmelser som åpner for valgfrihet for medlemsstatene i forbindelse med gjennomføringen. Denne valgfriheten gjelder kredittavtaler inngått av nærmere bestemte organisasjoner som nevnt i nr. 5, eller kredittavtaler som blir inngått etter at den opprinnelige kredittavtalen er misligholdt av forbrukeren, jf. nr. 6. For slike kredittavtaler kan medlemsstatene bestemme at bare de særskilt angitte bestemmelsene som nevnt i nr. 5 og 6 skal gjelde. Dersom denne valgfriheten ikke benyttes, vil direktivet komme til anvendelse også for denne typen kredittavtaler på vanlig måte.

4.2.3 Utvalgets forslag

Utvalget foreslår at finansavtaleloven kapittel 3 skal gjelde for kredittavtaler mellom en kredittgiver og en kredittkunde, jf. utvalgets lovforslag § 44 første ledd. Videre foreslår utvalget at «kredittavtale» blir definert som «en avtale der en kredittgiver gir en kredittkunde kreditt i form av [betalingsutsettelse,] lån, rammekreditt eller annen tilsvarende form for kreditt», jf. utvalgets lovforslag § 45 bokstav a. (Ved en inkurie er ikke betalingsutsettelse nevnt først av de alternative kredittformene i lovforslaget, men ut fra utvalgets alminnelige merknader på side 30 i utredningen og spesialmerknaden på side 146 synes det som at det er meningen at betalingsutsettelse skal være det første alternativet i lovteksten.)

Forslaget til hovedregel om det saklige virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 3 utdypes nærmere av utvalget i punkt 5.1.2.2 side 30 i utredningen:

> «Det saklige virkeområdet er altså knyttet til kreditt i form av 'betalingsutsettelse, lån, rammekreditt eller annen tilsvarende form for kreditt'. Dette er i samsvar med direktivets saklige virkeområde slik det blir angitt i artikkel 2 nr. 1 smh. artikkel 3 bokstav c). I denne sammenheng understreker utvalget at det ikke har funnet det nødvendig å presisere i lovteksten at avtaler om løpende levering av tjensteytelser eller varer av samme art hvor kjøperen betaler for ytelsene eller varene i rater så lenge de blir levert, ikke er å anse som kredittavtale i lovens forstand, sml. artikkel 3 bokstav c) i.f. Det er ikke vanlig å betegne slike oppgjørsordninger som kredittavtaler.
>
> Spørsmålet er hva som menes med kreditt i form av 'betalingsutsettelse, lån, rammekreditt eller annen tilsvarende form for kreditt', sml. direktivets formulering 'henstand med betalingen, lån eller anden tilsvarende form for finansiel facilitet'.
>
> Alternativet 'betalingsutsettelse' ('henstand med betalingen') omfatter først og fremst tilfeller hvor det foreligger en underliggende vare- eller tjenestekontrakt. I slike tilfeller er det ofte tale om en 'tilknyttet kreditaftale' som definert i artikkel 3 bokstav n):
>
> 'en kreditaftale, ifølge hvilken i) den pågældende kredit udelukkende tjener til at finansiere en aftale om levering af specifikke varer eller specifikke tjenesteydelser, og ii) kreditaftalen og aftalen om levering til sammen objektivt set udgør en kommerciel helhed; der anses at foreligge en kommerciel helhed, når leverandøren selv finansierer forbrugerens kredit, eller, såfremt finansieringen sker gennem tredjemand, når kreditgiveren ... '.
>
> Begrepet 'lån' omfatter blant annet nedbetalingslån og lån som etter avtale skal innfris ved engangsbetaling på et forhåndsavtalt tidspunkt. Det er diskutabelt om kassekreditt og annen rammekreditt omfattes av 'lån'. Det er imidlertid ikke nødvendig å ta stilling til dette, idet kassekreditt og annen rammekreditt under enhver omstendighet faller innenfor alternativet 'annen tilsvarende form for finansiell fasilitet'. Det er

følgelig klart at direktivet omfatter både lån og rammekreditt, og utvalget har valgt å presisere dette i lovforslaget.

Utvalget ser det slik at betalingsutsettelse, lån og rammekreditt omfatter alle kredittsituasjoner som etter gjeldende rett faller inn under enten kredittkjøpsloven eller finansavtaleloven kapittel 3. Tilføyelsen 'annen tilsvarende form for kreditt' medfører at bestemmelsen er utviklingsdyktig, noe som er viktig ettersom næringen må antas i fremtiden å kunne komme til å utvikle nye kredittprodukter. Dessuten er tilføyelsen nødvendig til gjennomføring av forbrukerkredittdirektivet.»

Når det gjelder unntaksbestemmelsene i artikkel 2 nr. 2 bokstav a til l, presiserer utvalget under punkt 5.1.2.1 side 29 i utredningen at nasjonale myndigheter har frihet til å velge å vedta at en eller flere av disse avtalene helt eller delvis skal omfattes av bestemmelsene gitt til gjennomføring av direktivet.

Utvalget foreslår å følge direktivets virkeområde når det gjelder artikkel 2 nr. 2 bokstav d, g, i og j. Dette innebærer at slike former for kredittavtaler som faller utenfor direktivets virkeområde, også foreslås å falle utenfor virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 3, jf. hhv. utvalgets lovforslag § 44 sjette ledd første punktum, § 44 annet ledd bokstav b, § 44 annet ledd bokstav c og § 44 annet ledd bokstav a annet alternativ. Utvalget går videre inn for at den første delen av unntaket i direktivet artikkel 2 nr. 2 bokstav f blir gjennomført som et unntak også i finansavtaleloven kapittel 3, og da slik at det gjennomføres som et unntak for «avtaler om fakturakreditt», jf. utvalgets lovforslag § 44 annet ledd bokstav a første alternativ. Når det gjelder den resterende del av artikkel 2 nr. 2 bokstav f, forstår departementet utvalget slik at meningen er at kredittavtaler som nevnt der skal omfattes av reguleringen i finansavtaleloven kapittel 3 i sin helhet, forutsatt at dette ikke er underlagt annen særskilt regulering. Om den nærmere begrunnelsen for de ulike unntakene fremgår følgende av punkt 5.1.2.4 side 33 i utredningen:

«Som nevnt innledningsvis, foreslår utvalget å følge direktivets angivelse av virkeområde i artikkel 2 nr. 2 bokstav d), g), i) og j). I tillegg foreslår utvalget at deler av unntaket i artikkel 2 nr. 2 bokstav f) blir gjennomført i loven.

Det siste omhandler avtale om fakturakreditt, herunder kredittavtale som innebærer vederlagsfri henstand med betaling av eksisterende forpliktelse. Etter utvalgets oppfatning vil det være for byrdefullt å pålegge kredittgiveren slike forpliktelser som fremgår av direktivet ved slike kredittavtaler. Dette må sees i sammenheng med at forbrukerne normalt har lite behov for det vern som følger av direktivbestemmelsene ved inngåelse av slike kredittavtaler.

Videre unntas fra kapitlets virkeområde kredittavtaler der kreditten blir gitt av en arbeidsgiver til sine arbeidstakere som ledd i en bibeskjeftigelse, og rentefritt eller med en effektiv rente som er lavere enn markedsrentene, jf. forbrukerkredittdirektivet artikkel 2 nr. 2 bokstav g). Etter utvalgets oppfatning vil det være for byrdefullt å pålegge slike arbeidsgivere plikter i henhold til direktivbestemmelsene ved kreditt til gunstig rente til arbeidstakerne.

Unntaket fra kapitlets virkeområde omfatter også kredittavtaler som er resultat av rettsforlik, jf. forbrukerkredittdirektivet artikkel 2 nr. 2 bokstav i). I slike tilfeller har partene et klart behov for å kunne inngå minnelige ordninger uten tanke på oppfyllelse av forpliktelser knyttet til f.eks. pre-kontraktuell opplysningsgivning og hvilke elementer en kredittavtale skal inneholde. Hertil kommer at forbrukeren i slike tilfeller ofte vil være representert av advokat.

(...)

Endelig unntas avtale om faktoring eller avtale om leiefinansiering hvor det ikke er avtalt en plikt for leieren til å bli eier, jf. forbrukerkredittdirektivet artikkel 2 nr. 2 bokstav d). Dette er en videreføring av finansavtaleloven § 44 annet ledd annet punktum.»

Utvalget foreslår at kredittavtalene nevnt i artikkel 2 nr. 2 bokstav a og b, som blant annet omfatter kreditt med pant i fast eiendom, blir underlagt reguleringen i finansavtaleloven kapittel 3 som gjennomfører direktivet. I punkt 5.1.2.3 side 32 i utredningen går utvalget nærmere inn på avtaler om kreditt med sikkerhet i fast eiendom:

«Direktivets fullharmonisering omfatter ikke 'kreditaftaler, som er sikret enten ved pant eller ved en anden sammenlignelig sikkerhedsstillelse, der almindeligvis anvendes i en medlemsstat i forbindelse med fast ejendom, eller som er sikret i form af en rettiged relateret til fast ejendom', jf. artikkel 2 nr. 2 bokstav a). Det er i korte trekk tale om avtaler om realkreditt.

Direktivets regulering omfatter heller ikke 'kreditaftaler, som har til formål at finansiere erhvervelsen eller bevarelsen af ejendomsretten til grundarealer eller til eksisterende eller projekterede bygninger', jf. artikkel 2 nr. 2 bokstav b).

Utvalget foreslår at bestemmelser som gjennomfører direktivet også skal gjelde for kredittavtaler som nevnt i artikkel 2 nr. 2 bokstav a) og b).

Spørsmålet om særskilte regler for realkreditt bør for øvrig ses i sammenheng med arbeid

på EU-nivå knyttet til EØS-rettslig regulering av realkreditt. Det foreligger en grønnbok og en hvitbok om realkreditt, jf. henholdsvis KOM (2005) 327 final og KOM (2007) 807 final. Arbeidet har ikke munnet ut i bindende EØS-rettslig regulering av realkreditt. Siktemålet med det igangsatte arbeidet er å oppnå rettslig regulering som kan gjøre realkredittmarkedene i EØS-området mer konkurransepregede og effektive til fordel for forbrukerne, realkredittgivere og investorer. I hvitboken fremhever Kommisjonen følgende tema som gjenstand for nærmere undersøkelser: pre-kontraktuell opplysningsplikt, årlige omkostninger i prosent (ÅOP), ansvarlig långivning og førtidig tilbakebetaling, jf. KOM (2007) 807 final s. 6. Verken grønnboken eller hvitboken gir grunnlag for å trekke slutninger om innholdet av en mulig fremtidig EØS-rettslig regulering av realkreditt.

I tillegg til nevnte grønn- og hvitbok om realkreditt, foreligger det en anbefaling fra Kommisjonen om pre-kontraktuelle opplysninger i forbindelse med boliglån til forbrukere, se Kommisjonens anbefaling av 1. mars 2001 (2001/193/EF). Anbefalingen er knyttet til såkalt 'boliglån', som i artikkel 2 blir definert som 'et lån til en forbruger til køb eller ombygning af privat fast ejendom, som forbrugeren ejer eller ønsker at erhverve, sikret enten ved pant i fast ejendom eller anden sikkerhed, der normalt bruges til dette formål i en medlemsstat'. I artikkel 3, jf. vedlegg I og II til anbefalingen, gis anbefalinger vedrørende hvilke opplysninger långiveren bør gi til forbrukeren forut for avtaleinngåelse. Det er i korte trekk tale om opplysninger om långiveren, lånets formål, sikkerhetsstillelse, alternative typer boliglån, rente, kostnader og innfrielsesmuligheter. I tillegg bør det gis generelle opplysninger om skattefradrag for renter på boliglån og eventuelle andre offentlige tilskudd, samt eventuelt hvor forbrukeren kan motta ytterligere rådgivning. Det synes her å være tale om det som kan kalles enkel rådgivning. Slik enkel rådgivning er ikke eksplisitt nevnt i forbrukerkredittdirektivets bestemmelser om prekontraktuell opplysningsplikt (artikkel 5 og 6). På den annen side er det tale om opplysninger som en långiver ofte vil gi av eget tiltak, og for øvrig kan det ikke utelukkes at slik enkel rådgivning faller innenfor forklaringsplikten etter forbrukerkredittdirektivet artikkel 5 nr. 6. På denne bakgrunn mener utvalget at det ikke er hensiktsmessig på nåværende stadium å foreslå en regel om 'rådgivningsplikt' forut for inngåelse av avtale om realkreditt.»

Utvalget går dessuten inn for at unntakene som fremgår av direktivet artikkel 2 nr. 2 bokstav c og h blir omfattet av reguleringen i finansavtaleloven kapittel 3. Om den nærmere begrunnelsen for dette vises det til utredningen punkt 5.1.2.1 side 29:

«Utvalget foreslår også at kredittavtaler som nevnt i artikkel 2 nr. 2 bokstav c) blir underlagt bestemmelsene som gjennomfører direktivet. Dette er kredittavtaler med et samlet kredittbeløp på under 200 Euro eller på over 75 000 Euro. Utvalget ser ingen grunn til å unnta kredittavtaler med et samlet kredittbeløp på over 75 000 Euro fra virkeområdet til finansavtaleloven kapittel 3, blant annet fordi slike kredittavtaler allerede i dag er regulert i finansavtaleloven kapittel 3 og fordi det er behov for å videreføre slik regulering. Utvalget har vurdert om kredittavtaler med et samlet kredittbeløp på under 200 Euro skal unntas fra lovens virkeområde, men har kommet til at dette ikke er ønskelig. I denne sammenheng vises til at forbrukervernhensyn gjør seg gjeldende også ved slike smålån; her kan man f.eks. tenke seg såkalt 'sms-lån' hvor kredittkunden får tilgang til et lite kredittbeløp ved å akseptere tilbud ved bruk av sms. For øvrig er det ingen tradisjon i norsk rett for å unnta slike smålån fra relevant lovregulering.

Videre foreslår utvalget at kredittavtaler som nevnt i artikkel 2 nr. 2 bokstav h) blir underlagt regulering i finansavtaleloven kapittel 3. Det er her tale om kredittavtaler inngått med nærmere angitte verdipapirforetak eller kredittinstitutter med sikte på å gjøre det mulig for en investor å investere i finansielle instrumenter, og hvor verdipapirforetaket eller kredittinstituttet er involvert i den aktuelle transaksjonen. Etter verdipapirhandelloven § 9-6 første ledd kan verdipapirforetak som ikke er kredittinstitusjon, bare yte kreditt etter tillatelse fra departementet, og kreditt kan bare ytes til kjøp av finansielle instrumenter som handles gjennom foretaket. Sentrale bestemmelser i finansavtaleloven kapittel 3 gjelder for enhver erversmessig yter av lån til forbrukere, jf. forskrift 11. feb. 2000 nr. 102, gitt i medhold av lovens § 1 femte ledd bokstav a). Utvalget ser det slik at dette omfatter lån til forbrukere med sikte på investering i finansielle instrumenter. Utvalget finner ikke grunn til å foreslå noen endring på dette punktet, selv om slike avtaler faller utenfor direktivets fullharmonisering i medhold av artikkel 2 nr. 2 bokstav h).»

For kredittavtaler som nevnt i artikkel 2 nr. 2 bokstav e, k og l foreslår utvalget en regulering som på enkelte punkter er lik direktivets regulering av kredittavtaler. Dette er kredittavtaler som i utgangspunktet faller utenfor direktivets virkeområde. For kredittavtaler som nevnt i artikkel 2 nr. 2 bokstav e gjelder det likevel visse særskilte krav til hvilke opplysninger som skal gis før kredittavtalen inngås, jf. artikkel 6 nr. 5. Utvalget legger til grunn

at unntakene som følger av artikkel 2 nr. 2 bokstav e, k og l gjelder kredittavtaler som er såpass praktisk viktige og betydningsfulle for kredittkunden at det er nødvendig å la enkelte av bestemmelsene i forslaget til finansavtaleloven kapittel 3 få anvendelse. Disse unntakene behandles under punkt 5.1.2.4 side 32-33 i utredningen, hvor det blant annet sies følgende:

> «Etter artikkel 2 nr. 2 bokstav e) faller kredittavtaler i form av kassekreditt der kreditten skal tilbakebetales innen en måned, utenfor direktivets virkeområde. Til tross for at slike kredittavtaler ligger utenfor direktivet heter det i artikkel 6 nr. 5 at det for nettopp slike kredittavtaler skal gjelde en plikt for kredittgiveren til minst å gi visse opplysninger til forbrukeren forut for inngåelsen av kredittavtalen. Direktivet er heller ikke for disse kredittavtalenes vedkommende til hinder for å gi andre direktivbaserte bestemmelser anvendelse. Utvalget foreslår at disse kredittavtalene omfattes av reguleringen i finansavtaleloven kapittel 3 (...)
>
> Endelig foreslår utvalget at forpliktelser som bestemt i §§ 48 og 51 skal gjelde for kredittavtaler der kredittkunden utelukkende hefter med gjenstand som på avtaletidspunktet blir deponert hos kredittgiveren, jf. utvalgets forslag til § 44 fjerde ledd. Slike avtaler faller helt utenfor direktivets virkeområde, jf. artikkel 2 nr. 2 bokstav k). Utvalgets forslag hviler følgelig på nasjonal valgfrihet, og er begrunnet i at det ønsket kredittkunden vil kunne ha om å innfri kreditten for derved å få utlevert den deponerte gjenstanden, tilsier at kredittkunden gis prekontraktuell informasjon som for andre kredittavtaler og at forholdene her som ved andre kredittavtaler kan ligge slik an at det bør gjelde frarådningsplikt (...)
>
> I relasjon til forbrukerkredittdirektivet artikkel 2 nr. 2 bokstav l) om kredittavtaler i form av lån innvilget i medhold av lovbestemmelse med et allmennyttig formål og til lavere rente enn markedsrentene, foreslår utvalget å videreføre gjeldende regulering av virksomheten til Statens lånekasse for utdanning, herunder forskrift 30. juni 2000 nr. 653 om unntak fra og tilpasninger til finansavtaleloven for Statens lånekasse for utdanning, se punkt 9.11.»

Utvalget foreslår å gjennomføre artikkel 2 nr. 3 og 4 i henholdsvis kapittel 3 og 2 i finansavtaleloven. Om gjennomføringen sies det følgende i utredningen punkt 5.1.2.1 side 30:

> «I artikkel 2 nr. 3 og 4 er det bestemmelser om at nærmere angitte kredittavtaler er underlagt et mer 'lempelig' regime. Det er ikke nasjonal frihet til å vedta at slike kredittavtaler skal være fullt ut underlagt direktivets regulering; avgrensningen av hvilke bestemmelser som kommer til anvendelse på angitte kredittavtaler, er del av direktivets fullharmonisering. Utvalget fremmer derfor forslag om gjennomføring av artikkel 2 nr. 3 og 4, og da slik at artikkel 2 nr. 3 blir gjennomført i finansavtaleloven kapittel 3, mens artikkel 2 nr. 4 om 'overtræk' blir gjennomført i finansavtaleloven kapittel 2 om innskuddskonto. Om det siste, se punkt 5.12.»

Utvalget foreslår å ikke benytte den valgfriheten som følger av artikkel 2 nr. 5 og 6 til å gi særbestemmelser for enkelte typer kredittavtaler. Om dette sies det på samme sted i utredningen:

> «I artikkel 2 nr. 5 og 6 gis nasjonale myndigheter kompetanse til å bestemme at bare nærmere angitte direktivbestemmelser, herunder artikkel 6 om pre-kontraktuell opplysningsplikt, skal komme til anvendelse på visse typer kredittavtaler. Utvalget foreslår at en ikke benytter seg av muligheten til delvis å unnta disse kredittavtalene fra de foreslåtte bestemmelsene i finansavtaleloven kapittel 3, hovedsakelig fordi det er tale om kredittavtaler som er lite praktiske og at utforming av slike unntaksregler i betydelig grad ville bidra til å vanskeliggjøre lovteksten.»

Utvalget går dessuten inn for å videreføre regelen som følger av finansavtaleloven § 44 tredje ledd, som fastslår at enkelte av reglene i finansavtaleloven kapittel 3 også skal gjelde når en finansinstitusjon har stilt garanti e.l. for lån til en forbruker. Dette er en bestemmelse som faller utenfor direktivets fullharmonisering, og som dermed kan videreføres i nasjonal rett. Tilsvarende gjelder forskriftshjemmelen for regulering av forbrukerleie som i dag følger av kredittkjøpsloven § 29. Utvalget foreslår at disse bestemmelsene videreføres, jf. utvalgets lovforslag § 44 femte og sjette ledd.

Det vises til utvalgets forslag til endringer i finansavtaleloven kapittel 2, kapittel 3 § 44, jf. § 45, og utvalgets forslag til forskrift om kredittavtaler.

4.2.4 Høringsinstansenes syn

Det er få høringsinstanser som har hatt synspunkter på forbrukerkredittdirektivets saklige virkeområde og på hvilke former for kredittavtaler som bør omfattes av den lovreguleringen som utvalget har foreslått i finansavtaleloven kapittel 3.

*Finansnærings Hovedorganisasjon*og *Sparebankforeningen* støtter uttrykkelig utvalgets forslag til avgrensning av virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 3. Når det gjelder direktivets avgrensninger som bygger på kredittbeløpets størrelse og pantesikkerhet, uttaler disse høringsinstansene

seg innledningsvis generelt om direktivet og norsk lovgivningstradisjon på området:

> «Sparebankforeningen og FNH bemerker innledningsvis at EU-reglene og de ulike medlemsstatenes rettssystemer, så vidt vi kjenner til, bygger på et prinsipielt skille mellom usikret kreditt og kreditt som er sikret med pant i fast eiendom. Dette skillet fremgår også av forbrukerkredittdirektivet som åpner for unntak for bl.a. kreditt sikret med pant i fast eiendom, jf. direktivets artikkel 2 nr. 2 bokstav a. Kredittbeløp på under 200 EUR og kredittbeløp over 75.000 EUR, reguleres ikke av direktivet, jf. artikkel 2 nr. 2 bokstav c.
>
> Gjeldende norske regler bygger ikke på noe slikt skille, og finansavtaleloven gjelder således for alle lån som ytes av finansinstitusjoner. Unntatt fra dette er lån som omfattes av kredittkjøpsloven. En stor del av bankenes utlån er større enn ovennevnte grense på 75.000 EUR. Lånene er også ofte sikret med pant i fast eiendom. Dette gjelder typisk de alminnelige boliglån, men også rammekreditter som kan utgjøre beløp både mindre og større enn nevnte beløpsgrensning.
>
> Vi er enig med utvalget i at forbrukerkredittdirektivet forutsetter at det foretas en samordning av reglene i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven mht. forbrukerkreditt. Det sentrale spørsmålet blir om en skal bygge på gjeldende norsk rettssystem ved at det ikke gjøres unntak som nevnt ovenfor. Fordelen vil være at en fortsatt får et mer homogent regelverk å forholde seg til. Alternativet med å åpne for nevnte unntak, vil medføre at en får et mer fragmentarisk regelverk. Implementeringen av forbrukerkredittdirektivet vil imidlertid uansett løsning få stor betydning for norske banker. Banknæringen støtter utvalgets utkast til videreføring av norsk lovgivningstradisjon med en enhetlig regulering av lån, uavhengig av størrelse og eventuell pantesikkerhet.»

I forlengelsen av dette slutter de to høringsinstansene seg til utvalgets lovforslag når det gjelder virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 3, og uttaler om dette:

> «Vi slutter oss til utvalgets forslag om å samordne kredittkjøpsloven og finansavtaleloven ved å utvide virkeområdet for finansavtaleloven, og at det alt vesentlige av kredittavtaler mellom kredittgiver og kredittkunde nå skal reguleres i finansavtaleloven kapittel 3. Dette innebærer for det første at også kreditt innvilget av selger i forbindelse med salg av en vare eller en tjeneste, nå også reguleres av finansavtaleloven kapittel 3, og at kredittkjøpsloven oppheves. Felles regulering av kredittavtaler uavhengig av om selger av varen eller tjenesten er involvert, følger nå av våre EØS-rettslige forpliktelser.
>
> (...) Det er etter dette kun helt marginale former for lån fra arbeidsgiver, som en følge av rettsforlik, samt avtale om fakturakreditt og betalingsutsettelse av allerede eksisterende forpliktelser, som faller utenfor. Vi slutter oss etter dette til den lovstruktur som utvalget foreslår, og som på mange praktisk viktige områder i realiteten supplerer forbrukerkredittdirektivets relativt smale anvendelsesområde. Vi ser imidlertid ikke bort i fra at denne enhetlige tilnærmingen igjen vil kunne bli utfordret av et nytt direktiv om boligkreditt som nå er på forslagsstadiet (KOM 2007 (807)).»

Finansieringsselskapenes Foreningog American Express har enkelte synspunkter på ulike typer kort, og hvorvidt betaling med kort skal anses som kontant betaling eller kreditt mv.

Uttalelsen fra *Finansieringsselskapenes Foreninger* knyttet til kredittkjøpsloven § 8, men belyser også mer generelt foreningens syn på ulike kategorier kort:

> «Virkemåten for de ulike korttyper er grundig beskrevet i utredningen. Det er viktig å ta til seg at kort som moderne betalingsmidler har en langt bredere plass i dag enn da kredittkjøpsloven ble til. Forarbeidene til loven berører ikke kort i sin alminnelighet, men Ot. prp. nr 34 (1980-1981) slår fast at § 8 også skal gjelde ved såkalte eksterne kontokjøp. I denne forbindelse vises til Bokreditt/Kjøpekort som var etablert nettopp for å finansiere medlemmenes/eiernes salgsvirksomhet til forbrukere. I disse tilfellene ble det brukt 'Kjøpekort' som bevis for at kunden hadde kreditt tilgjengelig. Kortet hadde ingen generell betalingsfunksjon og kan derfor ikke sammenlignes med dagens kortprodukter som utstedes av Visa og MasterCard-systemene og som i dag er dominerende blant publikum. Disse kortene utstedes for å ivareta en betalingsfunksjon. At enkelte kortutstedere knytter noen av disse kortene til en kredittfasilitet, blir en egen avtale mellom kortholder og kortutsteder som ikke berører brukerstedet.
>
> Selger vurderer betaling med kort som kontant betaling. Han opplever ikke at han ved mottakelsen av betaling er med på noen prosess som innebærer kredittgivning. Før varen utleveres – og som regel før tjenesten utføres – retter han en autorisasjonsforespørsel gjennom systemet for å få garanti for oppgjør. Når dette er mottatt utleveres varen etter prinsippet ytelse mot ytelse. Om oppgjøret belastes en konto med innestående midler eller ikke, eller om kunden i ettertid får tilsendt faktura, vil han normalt ikke ha noen oppfatning om eller noen interesse av å vite.

Er kortet tilknyttet en rammekreditt, vil kredittyter oppleve det slik at kreditten er ytet når kontokreditten er etablert. Det er på dette tidspunkt kredittvurdering foretas. I ettertid står midlene til kundens fri avbenyttelse som ordinært innestående på konto. Det etableres således ikke noen kreditt ved det enkelte kjøp. Departementet har selv i Ot. prp. nr 22 (2007-2008) s 54 klart gitt uttrykk for at det ikke etableres noen kreditt når en butikk på et senere tidspunkt selger en vare som belastes en allerede inngått kredittkortavtale som kunden disponerer.

Den eneste som vet at kjøpet kredittfinansieres, er kortholder. Dette blir likt situasjonen der han først låner penger av noen andre eller tar ut av minibank før han betaler.

I praksis vil den foretatte betaling bli inndekket på en av tre ulike måter:

1. Innestående på konto belastes – debetkort
2. Faktura tilsendes kortholder i ettertid for en måneds bruk med angitt forfallstidspunkt – faktureringskort
3. En rammekreditt belastes – kredittkort

Alternativ 1 faller utenfor rekkevidden av dagens § 8 og forslagets § 63. Dette gjelder selv om det til kontoen kan være knyttet en overtrekksfasilitet. Alternativ 2 antas i dag å falle innenfor § 8, men vil etter forslaget trolig falle utenfor § 63 jf § 44 (2) a såfremt det ikke påløper kostnader før forfall. Alternativ 3 antas i dag å falle innenfor § 8, og utvalget har delt seg i et flertall og et mindretall når det gjelder spørsmålet om dette fortsatt skal være gjeldende rett. Finansieringsselskapenes Forening støtter mindretallets oppfatning.

De hensyn som forbrukermyndighetene har anført for flertallets oppfatning, mener vi for det alt vesentligste blir ivaretatt gjennom kortsystemenes eget regelverk – jf nedenfor under pkt 6.»

American Express har enkelte synspunkter på kredittkorts stilling ved gjennomføringen av forbrukerkredittdirektivet. Innledningsvis i høringsuttalelsen uttaler *American Express*seg om tolkingen og forståelsen av direktivet artikkel 2 nr. 2 bokstav f:

«Forbrukerkredittdirektivet (FKD) og Betalingstjenestedirektivet (BTD) er i ferd med å bli implementert i alle EUs og EØS' medlemsstater. Ettersom American Express tilbyr tjenester i flere av disse statene, er det viktig for selskapet at nasjonale lovgivere har lik informasjon angående kredittkort. American Express ønsker derfor her å informere om forhold knyttet til kredittkort og hvordan disse gjør seg gjeldene i relasjon til FKD og BTD.

Helt sentralt for American Express er i hvilken grad FKD vil gjelde for kredittkort (kreditt ytes ikke ved bruk av disse produktene) og utformingen og rekkevidden av unntak som kommer til anvendelse når FKD er implementert. Unntaket i FKD Artikkel 2(2)(f) kommer til anvendelse på avtaler hvor kreditt ytes uten vederlag eller renter, eller hvor bare ubetydelige avgifter kreves og kreditten må tilbakebetales innen 3 måneder. American Express har søkt klarhet rundt hvorvidt FKD vil få anvendelse på sine produkter, og svaret fra Kommisjonsmedlem Kuneva på vegne av Kommisjonen til Europaparlamentet var som følger:

'Article 2(2)(f) and Recital 13 of the text of the future revised Directive on Consumer Credit, as voted by the Parliament, does not cover normal deferred debit cards, where the consumer is required, usually at the end of each month, to repay the credit in full, and where only very limited charges are applied (usually an annual fee). Such agreements are closer to means payments than to genuine credit agreements. Article 2(2) (f) of the Directive, therefore, excludes all credit agreements with only insignificant charges, where the credit has to be repaid in full within 3 months. If the charges are not insignificant, the credit function becomes more important than the payment function, consequently the exemption does not apply any more and the relevant product would fall into the scope of the Directive. The exact definition of what 'insignificant' means is left to the Member States, so that national practices can be taken into account.'

Som vi vil komme nærmere tilbake til under punkt 2, tilbyr ikke American Express kredittfunksjon på sine kredittkort. Det nærmeste man kommer kreditt, er at kredittkortet tillater utsatt betaling til fordel for kortholderen, men betalingsutsettelsen kan imidlertid ikke overstige 30 dager fra datoen betalingen registreres på kortkontoen.

For det tilfellet at man likevel skulle mene at kreditt ytes, redegjør vi i punkt 3 og 4 for vårt standpunkt når det gjelder hva som utgjør en ubetydelig avgift som nevnt over. Det er svært viktig at en vurdering av dette spørsmålet baseres på en forståelse for betalingsproduktets art og funksjon.»

American Express uttaler videre:

«Å utstede og tilby ulike typer betalingskort er en vesentlig del av American Express' samlede forretningsvirksomhet. Produktene tilbys både til forbrukere så vel som til selskaper; betalingskort er ikke bare tilgjengelig for selskaper.

Kredittkort (også kjent som betalingskort) er ikke et 'kredittinstrument', men snarere bare

en utsatt betaling fra kortholderen til utstederen: En kortholder bruker sitt kort ved kjøp, American Express betaler selgeren på vegne av kortholderen og kortholderen må betale det samme beløp til American Express fullt ut etter mottatt faktura. Negativ saldo tillates ikke og betalingsutsettelsen forlenges ikke.

Det er i seg selv ingen forhåndsbestemte begrensninger på forbruk, ettersom betalinger belastet kontoen godkjennes basert på en rekke faktorer, herunder blant annet kortholderens kredittopplysninger, kontoutdrag og inntekstnivå. Kredittkort er derfor dynamiske og hvilke betalinger som godkjennes varierer på hvert transaksjonsnivå gjennom hele perioden kortholderen er tilknyttet American Express.

Det kreves ikke renter på beløp trukket fra kontoen ved bruk av kredittkort, ettersom det ikke ytes kreditt. Forbrukeren må imidlertid betale en fast avgift hvert år på datoen for avtaleinngåelsen. Den årlige avgiften er uavhengig av beløpet som forbrukes med kortet.

Dersom en kortholder ønsker å bruke kredittkortet for å oppnå kontantforskudd, må vedkommende i en egen søknad søke om og få innvilget muligheten til å foreta kontantuttak. American Express krever for øyeblikket det høyeste av enten NOK 25 eller 4% av beløpet, for kontantuttak med alle American Express-kort i Norge.

Hvert enkelt kredittkort har en rekke tilbud og fordeler utover betalingsmuligheten, slik som tjenester, produkter og særlige tilbud. Disse tilbudene og fordelene tilbys som en pakke og kortholderen vil generelt motta et konkurransedyktig tilbud sammenlignet med det kortholderen ville fått dersom han/hun forsøkte å oppnå de samme tilbudene og fordelene i markedet. Tilbudene og tjenestene er skreddersydd til de ulike kundesegmentenes behov hvor, for eksempel, kort med lav årsavgift gir tilbud om fordeler og tjenester på et grunnleggende nivå, mens kort med høy årsavgift gir et mer omfattende tilbud. Nivået og omfanget på tilbud og fordeler varierer vesentlig fra kortprodukt til kortprodukt.»

American Express har videre synspunkter på tolkingen av unntaket i direktivet artikkel 2 nr. 2 bokstav f, for det tilfellet at man likevel skulle mene at det ytes kreditt gjennom bruk av kredittkort. Direktivet artikkel 2 nr. 2 bokstav f unntar fra direktivets virkeområde «kredittavtaler der kreditten blir gitt rentefritt og uten andre omkostninger samt kredittavtaler der vilkårene fastsetter at kreditten skal tilbakebetales innen tre måneder og bare helt ubetydelige kostnader skal betales». I høringsuttalelsen redegjøres det for hva som etter deres syn ligger i den «betydelig-testen» direktivet oppstiller, og det fremmes forslag til hvordan man skal komme frem til hva som skal anses å utgjøre betydelige kostnader. Om dette sies det følgende i høringsuttalelsen:

«Selv om vi protesterer sterkt mot at kreditten ytes ved bruk av et kredittkort, vil vi her gi uttrykk for vårt syn på 'betydelig-testen' for det tilfellet at kreditt anses for å ytes ved bruk av kredittkort.

Med hensyn til formålet med FKD og arten av 'avgifter' som er ment å bli adressert, vil følgende prinsipper følge av en naturlig lesing av direktivet:

- Den årlige avgiften må fordeles på den delen som relaterer seg til tilbud og fordeler, og den delen som relaterer seg til den såkalte 'kredittfunksjonen'. Det er bare avgiftene som knytter seg til 'kredittfunksjonen' som må vurderes som 'ubetydelige' for å kvalifisere til unntaket. Avgifter som knytter seg til ytelsen av de nokså omfattende tilbudene og tjenestene som kommer i tillegg til betalingsfunksjonen er ikke ment å skulle være en del av de avgifter som skal vurderes ved anvendelsen av FKD. Arten av slike avgifter som ikke er omfattet av 'betydelig-testen' kan være omfattende.
- Både kredittkortutstederne, forbrukerne og den som håndhever regelverket, har interesse av at det er klarhet og sikkerhet rundt hvilket avgiftsnivå som vil bli ansett som 'betydelig' og derfor ikke rettferdiggjøre et unntak. Uten slik klarhet og sikkerhet vil det innbyrdes forholdet mellom FKD og BTD bli ytterligere tåkelagt og komplisert, slik at etterfølgelse av begge blir svært vanskelig.
- Av hensyn til bredden og omfanget av fordeler tilbudt i rekken av tilgjengelige produkter i American Express' katalog, må definisjonen av 'ubetydelig' være fleksibel slik at den kan brukes for ulike nivåer og typer av kredittkort gjort tilgjengelig.
- I tillegg er det nødvendig med en formel som kan brukes på en objektiv måte, blant annet slik at den ikke varierer fra forbruker til forbruker avhengig av forbrukerens faktiske bruk av kredittkortets 'kredittfunksjon' i en avgrenset periode.
- Til sist må en brukbar mekanisme håndtere lansering av nye produkter hvor spesifikke historiske data relevante for produktet ikke er tilgjengelige. Tilbyderen vil gjerne ha beregninger på oppførsel og kredittilbøyelighet, men dette vil bare være beregninger og ikke faktiske tall. Dette vil også dekke lansering av kort hvor det samme produktet allerede eksisterer i markedet, men hvor kundeprofilen kan være annerledes og derfor kunne lede til forskjellige betalingsnivåer [...].

Som nevnt over er American Express sterkt uenig i at kreditt ytes gjennom et kredittkort. Å anvende FKD på et kredittkort vil bero på en helt grunnleggende misforståelse om kredittkortets kjennetegn.

Med hensyn til det som er nevnt over, må American Express understreke følgende dersom kredittkort likevel skulle anses å ha en kredittfunksjon:

a) De årlige avgiftene på ulike kredittkort må nødvendigvis segmenteres på den delen som retter seg mot den såkalte 'kredittkostnaden' som en del av den årlige avgiften og den delen som retter seg mot fordeler og tjenester uten sammenheng med 'kredittytelsen'. Fordelene og tjenestene kan være ganske omfattende avhengig av produktet, men noen passende eksempler er conciergetjenester og reiseforsikring.
b) Det må så avgjøres når 'kredittkostnaden' er 'betydelig'. 'Betydelig' kan bli beregnet som en prosentandel, basert på en formel hvor telleren er den årlige kostnaden som kan henføres til kredittytelsen og nevneren er 'kredittgrensen' for en bestemt kortgruppe. American Express mener at alt under 10% må anses som ubetydelig.

Dette synes å være i samsvar med prinsippene fordi:

– det fokuserer på det som betyr noe(nemlig avgiften for 'kredittytelsen');
– det dekker nye så vel som eksisterende/gjentatte versjoner av eksisterende produkter; og
– ved å anvende det på en produktkategori, tillater det en ensartet og objektiv tilnærming som kortutstedere kan følge med på og benytte.

Denne tilnærmingen vil være i tråd med FKDs primære formål, nemlig å fremme et felles marked for forbrukerkreditt. Det er viktig at Regjeringen sikrer at den ikke møter hensynene bak harmonisert forbrukerbeskyttelse ved å overdrive FKD, noe som kan skape en ulik tilnærming som kan forhindre lån over landegrensene enda mer, når kredittkort er et av de få produktene som allerede er tilgjengelige og kan brukes i en virkelig grenseoverskridende kontekst.»

4.2.5 Departementets vurdering

Departementet foreslår i hovedsak å følge opp utvalgets forslag til angivelse av det saklige virkeområdet for reglene som skal gjennomføre forbrukerkredittdirektivet i norsk rett. Departementet har imidlertid foretatt enkelte språklige og lovtekniske justeringer sammenlignet med utvalgets lovforslag, jf. departementets lovforslag § 44, jf. § 44 a.

Dette innebærer at departementet går inn for at finansavtaleloven kapittel 3 skal gjelde for «kredittavtaler», og at dette uttrykket defineres som «en avtale der en kredittgiver gir en kredittkunde kreditt i form av betalingsutsettelse, lån, kassakreditt eller annen tilsvarende form for kreditt», jf. § 44 a bokstav a. En slik angivelse av hvilke typer kredittavtaler som omfattes av hovedregelen i loven, vil etter departementets syn være i samsvar med direktivets saklige virkeområde slik det er angitt i artikkel 2 nr. 1, jf. artikkel 3 bokstav c. For øvrig må det saklige virkeområdet ses i nær sammenheng med definisjonene av kredittgiver og kredittkunde i departementets lovforslag § 44 a bokstav d og e, jf. § 1. Dette innebærer at departementet, i likhet med utvalget, foreslår at også næringsdrivende kredittkunder skal omfattes av loven i likhet med gjeldende rett. Videre går departementet inn for en noe videre angivelse av hvem som kan anses som kredittgiver, enn det utvalget har foreslått, jf. departementets lovforslag § 44 a bokstav e og § 1. Bakgrunnen for dette er at departementet vil sikre at angivelsen av kredittgivere er mest mulig i samsvar med dagens kredittkjøpslov. Departementet viser til punkt 4.4.5 i proposisjonen. Formuleringen «gir» en kredittkunde kreditt, må anses å omfatte både det som i direktivet uttrykkes som å «yte» kreditt og å «love å yte» kreditt. Sammenlignet med direktivets bestemmelser er verken utvalgets eller departementets forslag begrenset til kredittavtaler med forbrukere. Dette skyldes at finansavtalelovens bestemmelser, i samsvar med gjeldende rett, skal omfatte kredittavtaler med både forbrukere og næringsdrivende. Direktivet er ikke til hinder for dette, da kredittavtaler med næringsdrivende ligger utenfor rammen av direktivets fullharmonisering. Departementet er videre enig med utvalget i at det er unødvendig å ta med i lovteksten presiseringen i direktivet artikkel 3 bokstav c in fine om at en avtale om løpende ytelser av varer og tjenester ikke er en kredittavtale, da det uansett ikke er naturlig å oppfatte slike avtaler som kredittavtaler.

Departementet er enig med utvalget i at begrepene betalingsutsettelse, lån og rammekreditt (kassakreditt) er vidtfavnende, og at disse begrepene må sies å omfatte alle de kredittsituasjoner som etter gjeldende rett faller inn under virkeområdet til enten kredittkjøpsloven eller finansavtaleloven kapittel 3. Formuleringen «annen tilsvarende form for kreditt» er først og fremst påkrevd av hensyn til gjennomføringen av direktivet, men vil også gjøre bestemmelsen utviklingsdyktig ved at nye former

for kreditt vil kunne falle innenfor virkeområdet for lovreguleringen etter hvert som de utvikles.

Når det gjelder de formene for kredittavtaler som faller utenfor direktivets saklige virkeområde etter de særlige bestemmelsene i artikkel 2 nr. 2 bokstav a til l, slutter departementet seg til utvalgets vurdering av hvordan dette kan og bør gjennomføres i norsk rett. Siden de kredittavtalene som er unntatt etter disse bestemmelsene, faller utenfor direktivets virkeområde, og dermed også utenfor rekkevidden av fullharmoniseringen, står medlemsstatene i utgangspunktet fritt til å regulere disse kredittformene. Dette følger uttrykkelig av fortalen til direktivet punkt 10, hvor det blant annet fremgår følgende:

> «Dette direktiv bør imidlertid ikke berøre medlemsstatenes anvendelse av bestemmelser i dette direktiv i samsvar med fellesskapsretten på områder som ikke omfattes av direktivets virkeområde. En medlemsstat kan derfor beholde eller innføre nasjonal lovgivning som svarer til bestemmelsene i dette direktiv eller visse av direktivets bestemmelser om kredittavtaler utenom dette direktivs virkeområde, for eksempel vedrørende kredittavtaler som gjelder beløp under 200 euro eller over 75 000 euro.»

I vurderingen av om kredittformene som nevnt i direktivet artikkel 2 nr. 2 bokstav a til l skal omfattes av reguleringen i finansavtaleloven kapittel 3, eller om de helt eller delvis skal unntas fra kapitlets virkeområde, har departementet sett hen til hvordan disse kredittformene er regulert etter gjeldende rett.

Med dette som utgangspunkt har departementet, som utvalget, kommet til at enkelte av kredittformene som faller utenfor direktivet, også bør falle utenfor virkeområdet til reguleringen av kredittavtaler i norsk rett. Videre har departementet i likhet med utvalget kommet til at enkelte av unntakene i artikkel 2 nr. 2 likevel bør falle innenfor den reguleringen som skal gjennomføre forbrukerkredittdirektivet i norsk rett. Endelig er departementet, som utvalget, av den oppfatning at enkelte av kredittavtalene som er unntatt i artikkel 2 nr. 2, er såpass praktisk viktige at de delvis bør underlegges den reguleringen av kredittavtaler som foreslås i proposisjonen her.

Departementet er enig med utvalget i at unntakene som følger av artikkel 2 nr. 2 bokstav d, g, i og j, også bør falle utenfor virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 3. Unntakene gjelder kredittavtaler hvor behovet for å beskytte kredittkunden er mindre, og hvor hensynet til å spare kredittgivere for arbeid og kostnader dermed kan vektlegges i større grad. Tilsvarende hensyn gjør seg etter departementets syn gjeldende også for kredittavtaler som nevnt i første del av unntaket i direktivet artikkel 2 nr. 2 bokstav f, og som utvalget foreslår departementet derfor å lovfeste at slike kredittavtaler faller utenfor finansavtaleloven kapittel 3.

Dette innebærer for det første at avtale om faktoring og avtale om leiefinansiering hvor det ikke er avtalt en plikt for leieren til å bli eier, etter forslaget vil falle utenfor virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 3. Dette innebærer dels en gjennomføring av unntaket som følger av direktivet artikkel 2 nr. 2 bokstav d, og dels innebærer det en videreføring av gjeldende unntaksbestemmelse i finansavtaleloven § 44 annet ledd annet punktum. Departementet har i likhet med utvalget funnet det nødvendig å presisere at unntaket for avtaler om leiefinansiering omfatter de tilfellene hvor det ikke er avtalt en plikt for leieren til å bli eier, jf. direktivets presisering av dette kriteriet. Leiekjøp, som etter gjeldende rett faller innenfor kredittkjøpslovens virkeområde etter kredittkjøpsloven § 3 nr. 1 bokstav c, vil etter departementets syn falle innenfor den foreslåtte reguleringen i finansavtaleloven kapittel 3. Ved leiekjøp vil det, i motsetning til en avtale om leiefinansiering, være meningen at mottakeren skal bli eier av tingen.

I forlengelsen av unntaket for leiefinansiering har departementet dessuten vurdert utvalgets forslag om å videreføre forskriftshjemmelen om forbrukerleie i kredittkjøpsloven § 29, jf. utvalgets lovforslag § 44 sjette ledd annet punktum. Forbrukerleie, slik dette er definert i kredittkjøpsloven § 29, jf. § 3 nr. 5, og i forskrift til kredittkjøpsloven kapittel IV, må anses å falle utenfor forbrukerkredittdirektivets saklige virkeområde, jf. rekkevidden av unntaket i direktivet artikkel 2 nr. 2 bokstav d. Departementet legger til grunn at formuleringen «selv om det ikke er meningen at leieren skal bli eier eller ha rett til å bli eier», jf. kredittkjøpsloven § 29, skal forstås slik at det ikke er fastsatt noen plikt for forbrukerleieren til å bli eier. Som en konsekvens av fullharmoniseringens rekkevidde innebærer dette at norske myndigheter dermed står fritt til å videreføre den særskilte reguleringen av forbrukerleie som følger etter gjeldende rett. Departementet går inn for å videreføre gjeldende rett, og har ikke funnet grunn til å foreta en mer omfattende vurdering av forbrukerleietilfellene, jf. utvalgets bemerkninger om dette under punkt 6.2.1.5 side 126-127 i utredningen. Den mer begrensede reguleringen av forbrukerleie etter gjeldende rett er naturlig da det sentrale ved reguleringen er kredittforholdet, ikke leieforholdet for øvrig. Departementet tar sikte på å fastsette en egen forskrift om kredittavtaler mv., hvor bestemmelsene om forbrukerleie i forskrift

15. juli 1986 nr. 1616 til kredittkjøpsloven kapittel IV blir videreført som et eget kapittel.

Departementet anser det videre som hensiktsmessig å avgrense virkeområdet mot kredittavtaler der kreditten gis rente- og kostnadsfritt, og kredittavtaler som innebærer en rente- og kostnadsfri henstand med betalingen av en eksisterende forpliktelse, jf. departementets lovforslag § 44 annet ledd bokstav a. Når det ikke er knyttet kostnader for kredittkunden til den kreditten som ytes, foreligger det etter departementets syn mindre behov for å underlegge denne typen kredittformer reguleringen i finansavtaleloven kapittel 3. En slik avgrensing av kapitlets virkeområde er ny sammenlignet med gjeldende finansavtalelov kapittel 3 og kredittkjøpsloven. Som redegjort for under punkt 4.2.1 foran om gjeldende rett ble en avgrensning av reglenes virkeområde også vurdert i forarbeidene til gjeldende kredittkjøpslov, jf. NOU 1977: 12 Kredittkjøp m.v. punkt 5.2.2 side 48-49. Den gang valgte man den lovtekniske løsningen at alle kredittkjøp i prinsippet skulle omfattes, men at det ble gitt enkelte særregler for kortsiktige kreditter mv. Slike unntak finnes i gjeldende kredittkjøpslov § 4 annet ledd, § 5 a fjerde ledd og § 7 annet ledd. Departementet foreslår, i likhet med et samlet utvalg, at rente- og omkostningsfrie kredittavtaler unntas fra finansavtalelovens virkeområde fremfor å gi egne særregler for denne typen kreditter. Etter departementets syn er det en lovteknisk bedre løsning å utforme en unntaksbestemmelse for denne typen kreditter, enn å gi en egen særregulering av slike kredittavtaler i ulike bestemmelser. En slik særregulering ville i så fall måtte komme i tillegg til andre særreguleringer man må innføre i nasjonal rett som følge av direktivet. Departementet legger som utvalget til grunn at unntaket i lovforslaget § 44 annet ledd bokstav a bygger på første alternativ i direktivet artikkel 2 nr. 2 bokstav f og artikkel 2 nr. 2 bokstav j. Departementet har imidlertid funnet det hensiktsmessig å legge seg nærmere opp til ordlyden i direktivet ved utformingen av dette unntaket. Departementet mener derfor at formuleringen «kredittavtaler der kreditten gis rente- og kostnadsfritt» heller bør benyttes fremfor utvalgets formulering «fakturakreditt». Dette er for øvrig en formulering som finnes i gjeldende kredittkjøpslov § 5 a fjerde ledd, hvor kravene til kredittavtalens form og innhold ikke gjelder ved forbrukerkredittkjøp der kreditten «ytes rente- og kostnadsfritt».

American Express og *Finansieringsselskapenes Forening* har i høringen kommet med en del synspunkter knyttet til kortkreditter. Departementet vil innledningsvis presisere at man er uenig i synspunktet om at det ikke ytes kreditt ved bruk av slike kort. Uavhengig av om et kortprodukt betegnes som kredittkort eller faktureringskort, må det etter departementets syn være klart at bruk av et slikt kort ved kjøp av varer og/eller tjenester innebærer at det ytes kreditt. Kredittytelsen vil da skje i form av en betalingsutsettelse eller ved at det trekkes på en rammekreditt/kontokreditt knyttet til kredittkortet. Motsatsen til dette vil være betaling med et debetkort, som innebærer at beløpet trekkes fra innestående på en konto.

Når det videre gjelder synspunktene på direktivet artikkel 2 nr. 2 bokstav f, forstår departementet det slik at den innhentede uttalelsen fra kommisjonen, som det er referert til i høringsuttalelsen fra American Express, knytter seg til forståelsen av den delen av unntaket (bokstav f in fine) som forutsetter at det påløper visse, men helt ubetydelige kostnader. Departementet har merket seg den forståelsen av unntaket i direktivet artikkel 2 nr. 2 bokstav f in fine som kommer til uttrykk gjennom uttalelsen fra medlemmet i kommisjonen. Departementet foreslår imidlertid at man ikke benytter unntaket som følger av artikkel 2 nr. 2 bokstav f in fine, i norsk rett. Utenfor direktivets virkeområde står man fritt til å opprettholde eller gi nasjonale regler. Dersom man skulle følge opp direktivets unntak i norsk rett, ville man måtte ta stilling til hva som ligger i formuleringen «ubetydelige kostnader». Dette er et rettsteknisk vanskelig avgrensningskriterium. Utfordringene knyttet til å utforme et klart og presist innhold i dette kriteriet belyses etter departementets syn gjennom høringsuttalelsen fra American Express. Etter departementets syn vil det være en enklere og bedre løsning å utforme et unntak basert på om kreditten ytes rente- og omkostningsfritt, enn å innta et mer skjønnspreget vurderingstema.

Departementet legger etter dette til grunn at bruk av et faktureringskort eller kredittkort innbærer at det ytes kreditt, og at slike produkter dermed i utgangspunktet vil være omfattet av den foreslåtte reguleringen i finansavtaleloven kapittel 3. For begge typer kort vil man imidlertid i prinsippet kunne falle utenfor reguleringen dersom kreditten må anses å være rente- og omkostningsfri. Etter departementets syn vil det imidlertid sjelden ligge slik an at faktureringskort eller kredittkort vil anses å være rente- og omkostningsfrie. Dette kriteriet må ut fra forbrukerhensyn tolkes strengt, og departementet støtter derfor Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen i deres syn på at dette unntaket må anses å omfatte «kun helt marginale» former for kreditt. I praksis vil dermed både faktureringskort og kredittkort være underlagt finansavtaleloven kapittel 3. For kredittavtaler i form av vis-

se kassakreditter fastlegger direktivet artikkel 2 nr. 3 en noe mer begrenset regulering enn det som ellers gjelder for kredittavtaler. Korttyper som har en tilknyttet rammekreditt, vil nok i praksis falle innenfor det mer lempelige regimet som departementet foreslår skal gjennomføre direktivet artikkel 2 nr. 3, jf. departementets lovforslag § 44 tredje ledd. Dette vil omfatte alle slike kort, uavhengig av om kostnadene knyttet til dem er ubetydelige eller ikke. At man her også tar med de rammekredittene som bare har helt ubetydelige kostnader knyttet til seg, beror på et nasjonalt valg og er begrunnet i ønsket om ikke å utforme en for differensiert regulering av ulike typer kreditt.

Når det gjelder det andre unntaket i direktivet artikkel 2 nr. 2 bokstav f for kredittavtaler «der vilkårene fastsetter at kreditten skal tilbakebetales innen tre måneder og bare helt ubetydelige kostnader skal betales», viser departementet for øvrig generelt til sin forståelse av konsekvensen av utvalgets forslag om å ikke benytte unntaket i bokstav f in fine redegjort for i avsnittet om utvalgets forslag i punkt 4.2.3 foran. Dette innebærer at finansavtaleloven kapittel 3 skal gjelde i sin helhet for slike kreditter dersom ikke noe annet fastsettes særskilt. Selv om utvalget ikke redegjør nærmere for forslaget på dette punktet, må dette bety at den særreguleringen av visse kortsiktige kredittavtaler som finnes i gjeldende rett, ikke videreføres. Lovtekniske hensyn taler mot å videreføre en slik «mellomkategori» i forhold til den hovedregel og de særregler som ellers er foreslått i finansavtaleloven § 44. Dette innebærer at den særreguleringen som gjelder for kortsiktige kredittavtaler etter forskrift 11. februar 2000 nr. 101 om låneavtaler § 11, og som også finnes i kredittkjøpsloven § 4 annet ledd, § 5 a fjerde ledd og § 7 annet ledd, foreslås opphevet. Etter departementets syn vil slike kortsiktige kredittavtaler som nevnt i låneforskriften § 11 fanges opp av unntaket i forslaget til finansavtaleloven § 44 annet ledd bokstav a, forutsatt at kreditten gis rente- og kostnadsfritt. Kortsiktige kredittavtaler som nevnt i låneforskriften § 11 hvor kreditten ikke gis vederlagsfritt, vil etter departementets syn falle innenfor den foreslåtte reguleringen i finansavtaleloven kapittel 3.

Departementet slutter seg dessuten til utvalgets forslag om at nærmere bestemte kredittavtaler gitt fra arbeidsgiver til arbeidstakere og kredittavtaler som er inngått som følge av rettsforlik o.l., skal falle utenfor den foreslåtte reguleringen i finansavtaleloven kapittel 3, jf. departementets lovforslag § 44 annet ledd bokstav b og c. Departementet har imidlertid foretatt noen språklige presiseringer sammenlignet med utvalgets forslag.

Når det gjelder det foreslåtte unntaket for kredittavtaler inngått mellom en arbeidsgiver og en arbeidstaker, bør etter departementets syn grensene for om slike kredittavtaler skal omfattes eller unntas reguleringen, trekkes mest mulig i overensstemmelse med gjeldende rett.

Virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 3 er i dag knyttet til avtaler om lån eller lignende kreditt hvor «finansinstitusjoner eller lignende institusjoner som nevnt i § 1 annet ledd er långiver», jf. finansavtaleloven § 44 første og annet ledd. Uttrykket «finansinstitusjon» defineres i lov 10. juni 1988 nr. 40 om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner (finansieringsvirksomhetsloven) § 1-3 som et selskap, foretak eller annen institusjon som driver finansieringsvirksomhet. Finansieringsvirksomhetsloven § 1-2 angir videre at som «finansieringsvirksomhet» regnes å yte, formidle eller stille garanti for kreditt eller på annen måte medvirke ved finansiering av annet enn egen virksomhet». Av finansieringsvirksomhetsloven § 1-2 første ledd nr. 5 fremgår det likevel at «lån eller garanti for lån til egne ansatte» ikke regnes som finansieringsvirksomhet.

En slik uttrykkelig presisering har loven ikke når det gjelder «lignende institusjoner» som nevnt i finansavtaleloven § 1 annet ledd. Loven må imidlertid også for slike institusjoner sies å ta sikte på mer alminnelig utlånsvirksomhet.

Det følger av forskrift 11. februar 2000 nr. 102 om utvidet anvendelsesområde for lov 25. juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven) at en del bestemmelser i lovens kapittel 3 får anvendelse også for visse institusjoner som er nærmere angitt i forskriften § 1. Etter § 1 bokstav e i forskriften omfattes «enhver annen ervervsmessig yter av lån til forbrukere». Justisdepartementets lovavdeling har i en tolkingsuttalelse 2. juni 2000 antatt at det avgjørende for om denne bestemmelsen skal få anvendelse, vil være om långiveren tjener økonomisk på lånet etter at kapitalkostnader og administrasjonsutgifter er dekket. Lovavdelingen antar i uttalelsen at det neppe i seg selv er til hinder for at låneforholdet omfattes av bestemmelsen at lånevilkårene er gunstigere enn det låntakeren kunne oppnådd i det ordinære marked. Det kan heller ikke være avgjørende hvorvidt långiverens hovedhensikt med å yte kreditt er å oppnå økonomisk gevinst. Uttalelsen gjaldt kommuners utlånsvirksomhet. Arbeidsgivers lån til ansatte var ikke et tema i uttalelsen.

Utvalgets forslag synes å innebære at flere tilfeller av arbeidsgiverlån vil falle utenfor reguleringen i finansavtaleloven kapittel 3 med forskrifter enn det som vil kunne følge av gjeldende rett. Etter ut-

valgets forslag vil også tilfeller hvor renten er lavere enn markedsrenten i seg selv kvalifisere til å falle utenfor finansavtalelovens regulering. Det er ikke utelukket at slike tilfeller også vil kunne falle utenfor reguleringen etter gjeldende rett. Departementet har kommet til at det enstemmige forslaget fra utvalget kan følges opp med visse lovtekniske justeringer.

Departementet slutter seg videre til utvalgets forslag om å unnta kredittavtaler som er resultat av rettsforlik fra finansavtalelovens virkeområde.

Videre deler departementet utvalgets syn på at de unntakene som følger av direktivet artikkel 2 nr. 2 bokstav a, b, c og h, likevel bør omfattes av finansavtaleloven kapittel 3.

Finansavtaleloven skiller ikke mellom realkreditt og andre former for kreditt. Kredittavtaler som er sikret med pant i fast eiendom, og kredittavtaler som finansierer erverv av fast eiendom, faller etter gjeldende rett inn under virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 3. Når direktivet gir medlemsstatene valgfrihet i dette spørsmålet, finner departementet det ikke hensiktsmessig å bryte med det etablerte norske systemet. Etter departementets syn vil det være en fordel både for kredittgivere og kredittkunder at det i størst mulig grad gjelder samme regler for kreditt uavhengig av hva kredittavtalen nærmere gjelder.

Når det særskilt gjelder kommisjonens anbefaling av 1. mars 2001 (2001/193/EF) om såkalte «home loans» artikkel 3, jf. vedlegg I og II, finner departementet ikke grunn til å gå nærmere inn på disse og forholdet til forbrukerkredittdirektivet. Denne anbefalingen gjelder boliglån. Forslaget om å la forbrukerkredittdirektivets bestemmelser også gjelde for avtaler om realkreditt mv. vil etter departementets syn innebære at norsk rett får en mer utbygd regulering av slike kredittformer enn medlemsstater i EU hvor dette ikke gjøres. Departementet vil dessuten peke på at kommisjonen 15. juni 2009 fremmet en konsultasjon om såkalte «home loans», og at man her blant annet ønsker innspill på om det er ønskelig med rettslig bindende EU-lovgivning når det gjelder regler om rådgivning i forbindelse med boliglån til forbrukere. Før utfallet av dette arbeidet er kjent anser departementet det som mindre hensiktsmessig å vurdere særskilte rådgivningsregler i finansavtaleloven kapittel 3 for denne typen kredittavtaler. Departementet er for øvrig av den oppfatning at det er en fordel med mest mulig like regler for ulike kredittyper.

Departementet deler ellers utvalgets syn på at finansavtaleloven kapittel 3 også bør gjelde for kredittavtaler med et samlet kredittbeløp på under 200 euro og på over 75 000 euro, sml. unntaket for slike kredittavtaler i direktivet artikkel 2 nr. 2 bokstav c. Når det gjelder kredittavtaler med et samlet kredittbeløp på over 75 000 euro, viser departementet til at slike kredittavtaler etter gjeldende rett omfattes av finansavtaleloven kapittel 3, og at det ikke kan sies å foreligge gode grunner for å endre på dette. Departementet har heller ikke funnet at kredittavtaler med et samlet kredittbeløp på under 200 euro bør unntas fra det regelverket som skal gjelde for kredittavtaler i alminnelighet. Departementet mener at det også ved mindre kredittbeløp kan være et behov for forbrukerbeskyttelse, selv om opptak av slike smålån normalt vil ha færre negative konsekvenser for kredittkunden.

Departementet slutter seg for øvrig til utvalgets syn på at kredittavtaler som nevnt i direktivet artikkel 2 nr. 2 bokstav h bør omfattes av reguleringen i finansavtaleloven kapittel 3, jf. utvalgets utredning punkt 5.1.2.1 side 29. Det kan synes noe uklart om utvalget har ment å gi alle bestemmelsene i kapittel 3 anvendelse, jf. utvalgets henvisning på side 29 i utredningen til at det ikke finner grunn til å foreslå endringer sammenlignet med forskrift 11. februar 2000 nr. 102 om utvidet anvendelsesområde for finansavtaleloven. Etter forskriften gjelder en del sentrale bestemmelser, men ikke alle. Utvalget har imidlertid ikke foreslått unntak for visse bestemmelser i slike kredittsituasjoner. Departementet forstår det derfor slik at hele kapittel 3 skal gjelde, og slutter seg til dette.

Når det gjelder unntaket som følger av artikkel 2 nr. 2 bokstav e, dvs. kredittavtaler i form av kassakreditt hvor kreditten skal betales tilbake innen en måned, foreslår departementet at slike kredittavtaler omfattes fullt ut av reguleringen i finansavtaleloven kapittel 3. Dette er i tråd med utvalgets forslag, jf. omtalen av dette under punkt 5.1.2.4 side 32 i utredningen. Departementet har vurdert om denne typen avtaler om kassakreditt kunne vært underlagt en mer lempelig regulering etter mønster av det som gjelder for kassakredittordninger som nevnt i direktivet artikkel 2 nr. 3. Departementet har imidlertid kommet til at siden artikkel 6 nr. 5 oppstiller visse særskilte minimumskrav til reguleringen av den pre-kontraktuelle opplysningsplikten ved kredittavtaler som nevnt i direktivet artikkel 2 nr. 2 bokstav e, taler lovtekniske hensyn mot å gi en særskilt bestemmelse om dette i finansavtaleloven kapittel 3.

Departementet har videre kommet til at kredittavtaler som nevnt i direktivet artikkel 2 nr. 2 bokstav k har visse aspekter ved seg som tilsier at enkelte av bestemmelsene i finansavtaleloven kapittel 3 med forskrifter bør komme til anvendelse. Når det gjelder begrunnelsen for dette, vises det til ut-

valgets utredning punkt 5.1.2.4 side 33, som departementet slutter seg til. Forslaget er tatt inn i departementets forslag til § 44 femte ledd.

Når det gjelder direktivet artikkel 2 nr. 2 bokstav l om lån gitt til en avgrenset del av allmennheten, slutter departementet seg til utvalgets synspunkter på side 33 i utredningen om at gjeldende regulering av virksomheten til Statens lånekasse for utdanning, herunder forskrift 30. juni 2000 nr. 653 om Lånekassen, videreføres.

Når det gjelder direktivet artikkel 2 nr. 3 og 4, som angir at kredittavtaler i form av «kassakredittordning» eller «overtrekk» skal undergis en mer lempelig regulering, støtter departementet utvalgets forslag til gjennomføring av disse bestemmelsene i norsk rett. Departementet har imidlertid kommet til at også bestemmelsene om overtrekk bør reguleres i finansavtaleloven kapittel 3, og ikke i kapittel 2 som utvalget går inn for. Departementet foreslår at direktivet artikkel 2 nr. 3 og 4 gjennomføres i finansavtaleloven § 44 tredje og fjerde ledd. Det følger av fortalen punkt 11 at avgrensingen av hvilke bestemmelser som kommer til anvendelse på denne typen kredittavtaler, er en del av direktivets fullharmonisering. Det er med andre ord ikke nasjonal frihet til å bestemme at denne typen kredittavtaler fullt ut skal være underlagt direktivets regulering, eller at andre bestemmelser som ligger innenfor direktivet, skal komme til anvendelse i stedet for, eller i tillegg til, de som følger uttrykkelig av oppregningene i artikkel 2 nr. 3 og 4. Bestemmelser som faller utenfor direktivets virkeområde, og dermed også utenfor rekkevidden av fullharmoniseringen, kan imidlertid gis anvendelse også for denne typen kredittavtaler.

Departementet slutter seg for øvrig til utvalgets forslag om ikke å benytte den valgfriheten som følger av direktivet artikkel 2 nr. 5 og 6. Departementet kan ikke se at det foreligger noe praktisk behov for å utforme særskilte unntaksregler for denne typen kredittavtaler, som gjelder kredittavtaler inngått av en organisasjon, og kredittavtaler som blir inngått etter at en opprinnelig kredittavtale er misligholdt. Slike særskilte unntaksregler vil dessuten kunne bidra til å gjøre lovteksten vanskeligere tilgjengelig, og lovtekniske hensyn taler derfor for å unnlate å gi denne typen bestemmelser. Konsekvensen av at valgfriheten som følger av direktivet på dette punktet ikke benyttes, er at kredittavtaler som nevnt i artikkel 2 nr. 5 og 6 blir omfattet av reguleringen i forslaget til finansavtalelov kapittel 3 med forskrifter på vanlig måte. Direktivet artikkel 6 nr. 3 fastsetter imidlertid særskilte krav til hvilke opplysninger som skal gis forut for inngåelsen av denne typen kredittavtaler. Departementet foreslår, i likhet med utvalget, at reguleringen av den prekontraktuelle opplysningsplikten ved slike former for kredittavtaler blir gjennomført i forskrift om kredittavtaler.

Det vises for øvrig til departementets forslag til endringer i finansavtaleloven kapittel 3 § 44, jf. § 44 bokstav a, og merknadene til disse bestemmelsene i kapittel 20 nedenfor.

4.3 Rettighetssubjekter

4.3.1 Gjeldende rett

Kredittkjøpsloven gjelder både for forbrukere og kunder som ikke er forbrukere. Dette følger blant annet av kredittkjøpsloven § 1 første ledd annet punktum, som slår fast at med mindre noe annet fremgår av loven «gjelder den både forbrukerkredittkjøp og andre kredittkjøp». Kredittkjøpsloven benytter også begrepet «kjøperen» om den som er subjekt for rettigheter etter loven, jf. f.eks. kredittkjøpsloven § 11 om «kjøperens rett til å betale før forfall».

I kredittkjøpsloven § 3 nr. 7 defineres en forbruker som «en fysisk person som ikke hovedsakelig handler som ledd i næringsvirksomhet». Denne forbrukerdefinisjonen kom inn i loven i 2002 som følge av vedtakelsen av forbrukerkjøpsloven og behovet for samordning av forbrukerdefinisjoner i norsk rett, jf. Ot.prp. nr. 44 (2001-2002) side 49. Begrepet «fysisk person» innebærer en avgrensning mot juridiske personer. Også finansavtalelovens forbrukerdefinisjon benytter tilsvarende formulering, jf. lovens § 2.

Hovedsakelighetskriteriet innebærer at hvis formålet ikke hovedsakelig er knyttet til næringsvirksomhet, er kredittkunden forbruker i lovens forstand. Kriteriet innebærer at det må foretas en nærmere vurdering av kredittforholdet i tilfeller hvor det foreligger et blandet formål med kredittavtalen. Et kredittkjøp av en datamaskin til bruk både privat og i næringsvirksomhet vil eksempelvis kunne omfattes av kredittkjøpslovens regler om forbrukerkredittkjøp, forutsatt at næringsformålet ikke er i overvekt.

Kredittkjøpslovens og finansavtalelovens skille mellom kunder som er forbrukere, og andre kunder, typisk næringsdrivende, er begrunnet i at det for forbrukere gjelder et større beskyttelsesbehov. Dette har resultert i regler med stor grad av ufravikelighet, jf. kredittkjøpsloven § 2 første ledd og finansavtaleloven § 2. Etter kredittkjøpsloven § 2 første ledd kan «kjøperen, leietakeren eller tjenestemottakeren ikke på forhånd fraskrive seg rettig-

heter som han har i medhold av loven, når ikke annet er bestemt i lov». Dette gjelder for avtaler om forbrukerkredittkjøp, forbrukerleie, kjøp med salgspant og ved ytelse av forbrukertjenester på kreditt. Når det gjelder kjøp med salgspant, kan bestemmelsene om dette i kredittkjøpsloven fravikes verken i forbruker- eller næringsforhold. Ut over dette kan lovens regler fravikes i næringsforhold. Enkelte av lovens bestemmelser gjelder bare i relasjon til kunder som er forbrukere. Dette siste gjelder f.eks. kredittkjøpsloven §§ 4 til 9, som utelukkende gjelder ved kredittkjøp av løsøre til forbruker (forbrukerkredittkjøp).

Finansavtaleloven kapittel 3 om låneavtaler mv. gjelder på tilsvarende måte som kredittkjøpsloven både for låntakere som er forbrukere, og andre (også næringsdrivende). Uttrykket «låntaker» defineres ikke særskilt i finansavtaleloven, men forbrukerdefinisjonen er inntatt i lovens kapittel 1 om alminnelige regler.

En forbruker defineres i finansavtaleloven § 2 første ledd annet punktum som «en fysisk person når avtalens formål for denne ikke hovedsakelig er knyttet til næringsvirksomhet», og er dermed innholdsmessig på linje med forbrukerbegrepet i andre kontraktslover. Avgjørende for om en person må anses som forbruker etter finansavtaleloven kapittel 3, vil være om låneavtalens formål for ham eller henne ikke hovedsakelig er knyttet til næringsvirksomhet.

Sondringen mellom forbrukere og andre har også i finansavtaleloven betydning for spørsmålet om ufravikelighet. Finansavtaleloven § 2 første ledd første punktum fastslår at loven ikke kan fravikes ved avtale til skade for en forbruker. Hvor kunden ikke er forbruker, vil loven som utgangspunkt vike for avtale, etablert praksis eller annen sedvane som anses bindende mellom partene, jf. finansavtaleloven § 2 annet ledd første punktum. Enkelte bestemmelser er imidlertid også ufravikelige i tilfeller hvor kunden ikke er forbruker, jf. finansavtaleloven § 2 annet ledd annet punktum.

4.3.2 Direktivet

Formålet med direktivet er etter artikkel 1 «å harmonisere visse spørsmål vedrørende medlemsstatenes lover og forskrifter om avtaler som gjelder kreditt for forbrukere». Videre følger det av definisjonen av kredittavtale i artikkel 3 bokstav c at dette er en avtale hvor en kredittyter «til en forbruker» yter eller lover å yte kreditt. Det er etter dette bare forbrukere som er rettighetssubjekter etter direktivet, og kreditt som ytes til næringsdrivende, faller dermed utenfor direktivets virkeområde og dermed også utenfor kravene om fullharmonisering. Dette innebærer som utgangspunkt at medlemsstatene står fritt til å beholde eller innføre regler om kreditt til andre subjekter enn de som er forbrukere i direktivets forstand.

I direktivet er en forbruker definert som «enhver fysisk person som i transaksjoner som omfattes av dette direktiv opptrer utenfor rammen av sin yrkesvirksomhet», jf. artikkel 3 bokstav a. Etter denne definisjonen må det anses klart at juridiske personer faller utenfor direktivets forbrukerbegrep. Det må videre være klart at kredittavtaler som utelukkende anses inngått som ledd i kredittkundens næringsvirksomhet, faller utenfor direktivets forbrukerdefinisjon.

Det kan spørres om såkalte yrkesanskaffelser, dvs. kjøp av utstyr til bruk i et ansettelsesforhold, skal anses å falle utenfor direktivets forbrukerdefinisjon. Etter nasjonal rett er det antatt at slike yrkesanskaffelser vil kunne falle innenfor forbrukerdefinisjonen. Den norske oversettelsen av direktivet synes ved uttrykket «yrkesvirksomhet» å snevre inn forbrukerdefinisjonen noe i forhold til det som følger av den danske språkversjonen. I den danske språkversjonen er det samme kriteriet formulert til at vedkommende «ikke handler som led i sin erhversmæssige virksomhed». Den danske språkversjonen synes å innebære at anskaffelsen må være knyttet til næringsvirksomhet (»erhvervsmæssig virksomhed»), og ikke til et ansettelsesforhold for å falle utenfor forbrukerbeskyttelsen.

Et mer sentralt spørsmål som direktivet reiser, er om kredittavtaler med delt formål, dvs. at formålet dels kan sies å være av privat art og dels er knyttet til næringsvirksomhet, faller utenfor direktivets forbrukerdefinisjon. Direktivet inneholder ikke etter sin ordlyd noe hovedsakelighetskriterium som i norsk rett. Dette kan tale for at selv en mindre tilknytning til næringsvirksomhet må anses tilstrekkelig til at kredittavtalen faller utenfor forbrukerdefinisjonen, og dermed også utenfor den særskilte beskyttelsen som slike kredittavtaler er gitt gjennom direktivets harmoniserte bestemmelser.

I sak C 464/01 Gruber har EF-domstolen lagt til grunn en nokså snever forståelse av forbrukerbegrepet i den daværende konvensjonen om domsmyndighet og fullbyrding av dommer i sivile og kommersielle saker 27. september 1968 (Brusselkonvensjonen) artikkel 13, jf. den tilsvarende bestemmelsen i den daværende konvensjonen om domsmyndighet og fullbyrding av dommer i sivile og kommersielle saker 16. september 1988 (Luganokonvensjonen) artikkel 13. I denne saken la domstolen til grunn at bare hvis avtalens tilknytning til næringsvirksomhet var «marginal, and therefore

had only a negligible role in the context of the supply in respect of which the contract was concluded, considered in its entirety», ville vedkommende være beskyttet av reglene om verneting i artikkel 13 som forbruker. EF-domstolen uttalte videre at «where a contract has a dual purpose, it is not necessary that the purpose of the goods or services for professional purposes be predominant for articles 13 to 15 [$006] not to be applicable».

4.3.3 Utvalgets forslag

Utvalget foreslår at finansavtaleloven kapittel 3, som i dag, både skal gjelde kreditt til forbrukere og næringsdrivende. Dette innebærer en mer omfattende angivelse av rettighetssubjektet enn det som følger av direktivet, jf. direktivets definisjon av «forbruker» på kundesiden.

Utvalget foreslår dermed at finansavtaleloven kapittel 3 skal omfatte kredittavtaler mellom kredittgiver og «kredittkunde», og at en kredittkunde skal defineres som «en fysisk eller juridisk person som tilbys eller ytes kreditt av en kredittgiver», jf. utvalgets forslag til § 44 første ledd, jf. § 45 bokstav c i finansavtaleloven. Etter utvalgets forslag vil en slik definisjon både omfatte forbrukere og næringsdrivende.

Utvalget legger til grunn at direktivet ikke er til hinder for at kredittkunder som ikke er forbrukere i direktivets forstand, i nasjonal rett blir underlagt tilsvarende regulering som kredittkunder som er forbrukere i direktivets forstand, jf. NOU 2009: 11 side 33 og 34. Begrunnelsen for dette er at kredittavtaler mellom en kredittgiver og en kredittkunde som ikke er forbruker i direktivets forstand, etter utvalgets syn vil falle utenfor direktivets prinsipp om fullharmonisering. Videre legger utvalget til grunn at bruk av begrepet «kredittkunde» som generell angivelse av rettighetssubjekt etter kapittel 3 i finansavtaleloven, i grove trekk vil være i tråd med gjeldende rett, jf. utredningen punkt 5.1.3.2 side 34 hvor det vises til at både gjeldende finansavtalelov kapittel 3 og kredittkjøpsloven i utgangspunktet gjelder uavhengig av om låntakeren/kjøperen er forbruker eller næringsdrivende.

Utvalget er dessuten av den oppfatning at det både er nødvendig og ønskelig å videreføre gjeldende lovstruktur når det gjelder skillet mellom forbrukere og næringsdrivende. At dette er nødvendig, følger av at direktivet stiller krav om ufravikelig forbrukervernregulering, jf. artikkel 22 nr. 2. Dette innebærer at finansavtaleloven kapittel 3 også i fortsettelsen vil operere med en større grad av ufravikelighet i de tilfellene hvor kredittkunden er forbruker. Videre innebærer dette at enkelte av lovbestemmelsene kun vil gjelde der kredittkunden er forbruker.

Utvalget har vurdert om den gjeldende forbrukerdefinisjonen i finansavtaleloven § 2 første ledd annet punktum kan videreføres, eller om direktivet, som følge av prinsippet om fullharmonisering, krever at definisjonen endres. Spørsmålet er om det norske hovedsakelighetskriteriet er i samsvar med direktivet.

I dette spørsmålet har utvalget delt seg i et flertall og et mindretall. Flertallet, bestående av medlemmene *Sæbø*, *Andreassen*, *Gjedrem*, *Grinaker* og *Skofteland*, foreslår å videreføre forbrukerdefinisjonen i finansavtaleloven § 2 første ledd annet punktum uendret. Om flertallets synspunkter vises det til utredningen punkt 5.1.3.3 side 35-38, hvor det heter:

> «Etter lovens definisjon vil det avgjørende være om kredittkundens formål med avtalen 'hovedsakelig er knyttet til næringsvirksomhet'. Hvis formålet ikke hovedsakelig er knyttet til næringsvirksomhet, er kredittkunden forbruker i lovens forstand.
>
> Etter direktivet er det et vilkår for å bli ansett som forbruker at kredittkunden ved inngåelsen av kredittavtalen 'ikke handler som led i sin erhvervsmæssige virksomhed'. Et første spørsmål er om dette vilkåret i det hele tatt kan tenkes oppfylt i tilfeller hvor kredittkunden inngår kredittavtale ikke bare for å oppfylle private formål, men også formål relatert til sin næringsvirksomhet. Hvis det svares bekreftende på dette spørsmålet, må det ses nærmere på en slik regels innhold.
>
> Ordlyden tilsier at avtaler med delt formål ubetinget faller utenfor direktivets forbrukerdefinisjon. Kredittkunden handler jo som ledd i sin næringsvirksomhet, i tillegg til at han søker oppfylt private formål. Spørsmålet er om direktivet skal forstås bokstavelig på dette punktet, eller om det er grunnlag for utvidende fortolkning i den forstand at også en kredittkunde med delt formål etter omstendighetene kan anses som en forbruker.
>
> Formålet med reglene om forbrukervern er generelt å beskytte en persongruppe – forbrukere – som antas å være svakere stilt enn motparten – kredittgiveren – hva gjelder økonomisk styrke, erfaring på livsområdet, forhandlingsstyrke og innsikt i kontraktsforholdene. Etter flertallets oppfatning må formålsbetraktninger i en viss utstrekning kan anføres til fordel for en utvidende fortolkning som nevnt. Særlig dersom tilknytningen til næringsformål er ubetydelig, vurdert ut fra avtaleforholdet som en helhet, kan det ut fra formålsbetraktninger virke strengt å konkludere med at kredittkunden ikke er forbruker i direktivets forstand. I slike

tilfeller er det i realiteten det private formålet som karakteriserer kontraktsforholdet.

Også rettspraksis fra EF-domstolen kan anføres til støtte for at det i en viss utstrekning kan være grunnlag for å tolke forbrukerdefinisjonen utvidende. I Gruber-dommen (Sak C-464/01) uttalte domstolen seg om fortolkningen av forbrukerdefinisjonen i Brussel-konvensjonen av 27. september 1968 (med senere endringer) om domsmyndighet og fullbyrding av rettsavgjørelser i sivile og kommersielle saker. Artikkel 13 til 15 i denne konvensjonen fastsetter regler om domstolenes kompetanse i saker om forbrukerkontrakter, et begrep som er definert i artikkel 13 nr. 1: kontrakter inngått av en person med henblikk på bruk som må anses å ligge utenfor hans ervervsmessige virksomhet. Ordlydsmessig er denne definisjonen i praksis lik definisjonen i forbrukerkredittdirektivet artikkel 3 bokstav a).

Om fortolkningen av konvensjonens forbrukerdefinisjon, uttalte EF-domstolen bl.a. at forbrukerbeskyttelsen som følger av artikkel 13 til 15 'i princippet ikke kan gøres gældende af en person, der har indgået en kontrakt med henblik på brug, der delvis vedrører hans erhvervsmæssige virksomhed, og som derfor kun delvis ligger uden for denne virksomhed' (avsnitt 39). Dette er uttrykk for en bokstavelig tolkning av konvensjonens ordlyd.

Formuleringen 'i princippet' gir et varsel om at unntak i form av utvidende fortolkning kan tenkes, og det er nettopp et slikt unntak domstolen stiller opp i direkte forlengelse av den siterte uttalelsen. Domstolen legger nemlig til grunn at man har å gjøre med en forbrukerkontrakt i konvensjonens forstand dersom kontraktens 'forbindelse med den pågældendes erhvervsmæssige virksomhed er så svag, at den må anses for marginal, og derfor kun spillede en ubetydelig rolle i forbindelse med den transaktion, som kontrakten samlet set vedrører' (avsnitt 39). Her blir det stilt opp relativt strenge krav for at en kontrakt med delt formål skal kunne bli ansett som en forbrukerkontrakt i konvensjonens forstand: Næringsformålet må ha spilt en ubetydelig rolle i forbindelse med transaksjonen, og dette kan vurderes ut fra om forbindelsen mellom transaksjonen og næringsformålet er så svak at den kan karakteriseres som marginal. Domstolen presiserer at man i tilfeller av avtaler med delt formål ikke har å gjøre med forbrukerkontrakter selv om det er tale om 'overvejende privat brug', med mindre 'den del av brugen, der vedrører den erhvervsmæssige virksomhed... er ubetydelig' (avsnitt 41).

Når man skal trekke slutninger fra denne dommen ved fortolkningen av forbrukerkredittdirektivet artikkel 3 bokstav a), er det etter flertallets oppfatning først og fremst grunn til å understreke at EF-domstolen åpner for en viss utvidende fortolkning av en definisjon som tilsvarer direktivets forbrukerdefinisjon. For å begrunne dette prinsipielle standpunktet viste domstolen bl.a. til hensynet til beskyttelse av den svakere part (avsnitt 39). Dette hensynet vil alltid ligge til grunn for forbrukervernregler.

Domstolens formulering av konkrete vilkår for å kunne anse en kontrakt med delt formål som en forbrukerkontrakt etter konvensjonens artikkel 13 til 15, bygget i ganske stor grad på betraktninger som er særskilte for fortolkningen av Brussel-konvensjonen. Domstolen viste til at 'definitionen af en forbrugerkontrakt (skal) fortolkes snævert', idet den innebærer et avvik fra hovedregelen om domstolenes kompetanse i konvensjonen artikkel 2 nr. 1 (avsnitt 43). Denne snevre fortolkningen av definisjonen av forbrukerkontrakt var også den fortolkningen 'der i videst udstrækning er i overensstemmelse med kravene om retssikkerhed, såvel som hensynet til, at den senere sagsøgte kan forudse, ved hvilken ret han kan blive sagsøgt, hvilket tilsammen udgør grundlaget for konventionen' (avsnitt 45).

Fordi EF-domstolen i denne sammenheng bygget på betraktninger som er særskilte for fortolkningen av Brussel-konvensjonen, er det ikke uten videre grunnlag for å anta at EF-domstolens fortolkning på dette punktet har overføringsverdi til andre områder. Det kan for øvrig hevdes at EF-domstolen indirekte gir uttrykk for en tilsvarende oppfatning, når den peker på at Brussel-konvensjonens begreper i henhold til 'fast retspraksis skal... fortolkes selvstændigt, først og fremmest ud fra konventionens opbygning og formål, for at sikre konventionens ensartede anvendelse i alle de kontraherende stater' (avsnitt 31). Konkret i relasjon til fortolkningen av forbrukerkredittdirektivets forbrukerdefinisjon må det kunne fastslås at slike hensyn og betraktninger som domstolen la vekt på, ikke gjør seg gjeldende. Det er ikke grunnlag for å betrakte forbrukervernreglene i direktivet som avvik fra et hovedprinsipp, slik som Brussel-konvensjonen artikkel 13 til 15 er avvik fra et hovedprinsipp som fremkommer av konvensjonens artikkel 2 nr. 1.

Det foregående viser etter utvalgsflertallets oppfatning at både formålsbetraktninger og EF-domstolens praksis kan anføres til fordel for en viss utvidende fortolkning av artikkel 3 bokstav a), med den konsekvens at forbrukerdefinisjonen prinsipielt sett kan anses oppfylt også i visse tilfeller der kredittavtalen har delt formål.

Når det gjelder fastleggelsen av rekkevidden av en slik utvidende fortolkning, er det ikke grunnlag for uten videre å bygge på løsningen i Gruber-dommen, hvor det ble lagt til grunn at

avtaler med delt formål er forbrukerkontrakter bare dersom tilknytningen til næringsvirksomhet er 'marginal' og spilte en 'ubetydelig rolle'. Et hovedpoeng i denne sammenheng er at forbrukerkredittdirektivets struktur ikke er et argument for å tillate bare en snever utvidende fortolkning. Ut fra argumentasjonsmønsteret i Gruber-dommen må vurderingen av rekkevidden av slik utvidende fortolkning av direktivets forbrukerdefinisjon, først og fremst bero på en nærmere analyse av direktivets formål, sett i sammenheng med hvor vesentlig eller fremtredende næringsformålet med kredittavtalen er.

Utvalgets flertall antar derfor at tolkningen av direktivets forbrukerdefinisjon kan tenkes å ville lede til resultater som ligger tett opp til tolkningen av forbrukerdefinisjonen i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven. Utgangspunktene for disse vurderingene er riktignok ulike. Mens våre lovbestemmelser angir vurderingstemaet – 'hovedsakelig' – er det etter direktivet spørsmål om å tolke ordlyden utvidende. Det sentrale poenget er imidlertid at hensynet til forbrukervern vil være et tungtveiende argument i begge vurderinger.

Utvalgets flertall antar på denne bakgrunn og under henvisning til lovens skjønnsmessige uttrykk og prinsippet om direktivkonform fortolkning, at finansavtaleloven § 2 første ledd annet punktum kan fortolkes direktivkonformt, herunder i samsvar med en eventuell snevrere tolkning av direktivets forbrukerdefinisjon. I dette ligger at det ved tolkningen av lovens forbrukerdefinisjon er rom for å komme frem til samme løsninger som ved tolkningen av direktivets forbrukerdefinisjon.

Utvalgets flertall tar ikke stilling til om slik direktivkonform fortolkning vil medføre innsnevring av lovens forbrukerdefinisjon sammenlignet med gjeldende rett. Hvis det forutsettes at direktivkonform fortolkning vil medføre slik innsnevring, kan det tenkes at norske domstoler velger å ikke tolke definisjonen direktivkonformt. Det kan reises spørsmål om en slik praksis vil innebære brudd på norske myndigheters forpliktelse til å gjennomføre direktivets forbrukerdefinisjon. Dette kan også formuleres som et spørsmål om forpliktelsen til å gjennomføre direktivet medfører en plikt for norske rettsanvendere til å tolke direktivkonformt, eller om det er tilstrekkelig at lovens forbrukerdefinisjon er minst like omfattende som direktivets. Videre kan spørsmålet formuleres slik: Kan man beholde forbrukerdefinisjonen i finansavtaleloven § 2 første ledd annet punktum dersom denne er mer vidtrekkende enn direktivets definisjon, eller medfører forpliktelsen til å gjennomføre direktivet at direktivets definisjon må oversettes og inntas i loven, eventuelt med et tillegg om at også andre, nærmere angitte fysiske personer skal nyte tilsvarende vern som 'forbrukere' når en forutsetningsvis ønsker at forbrukerdefinisjonen skal rekke lenger enn direktivets ordlyd tilsier?

Til dette kan innledningsvis bemerkes at slik oversettelse av direktivets definisjon ville – under henvisning til Gruber-dommen – ha gjort det nødvendig eller i alle fall ønskelig å presisere i motivene av at ordlyden skal tolkes utvidende, ettersom det er nettopp en slik fortolkning som blir lagt til grunn i dommen. Det kan reises innvendinger av pedagogisk art mot slik gjennomføring av direktivet.

Utvalgets flertall minner videre på at direktivets fullharmonisering ikke er til hinder for at lovbestemmelser som gjennomfører direktivets bestemmelser, gis anvendelse på andre enn de som er forbrukere i direktivets forstand, herunder så vel næringsdrivende fysiske personer som juridiske personer. Utvalgsflertallet viser i den sammenheng til utvalgets forslag om definisjon av 'kredittkunde', jf. punkt 5.1.3.2. En naturlig konsekvens av dette skulle være at finansavtaleloven kan operere med en videre forbrukerdefinisjon enn direktivets forbrukerdefinisjon.

En slik løsning er i samsvar med bestemmelsen i artikkel 7 i EØS-avtalen om medlemsstatenes forpliktelser til å gjøre forordninger og direktiver til en del av deres interne rettsorden. Forordninger skal 'som sådan gjøres til en del av avtalepartenes interne rettsorden', mens direktiver 'skal overlate til avtalepartenes myndigheter å bestemme formen og midlene for gjennomføring'. Et krav om at direktivets forbrukerdefinisjon blir oversatt og inntatt i loven, tilsvarer et krav om at definisjonen 'som sådan' skal gjøres til en del av den interne rettsordenen. Når det i relasjon til direktiver blir bestemt i EØS-avtalen artikkel 7 at nasjonale myndigheter bestemmer 'formen og midlene for gjennomføring', er det naturlig å anta at det avgjørende er at direktivets materielle innhold blir gjort til en del av den interne rettsorden. Hvorvidt dette blir gjort gjennom å videreføre en forbrukerdefinisjon som rekker videre enn direktivets definisjon, synes å være uten betydning.

Når norske myndigheter har anledning til å bestemme formen og midlene for gjennomføring av forbrukerkredittdirektivet, er det rom for å legge vesentlig vekt på hensynet til enhetlig begrepsbruk i norsk rett. Forbrukerdefinisjonen i finansavtaleloven § 2 første ledd annet punktum er et resultat av en uttrykt lovpolitisk målsetning om enhetlig begrepsbruk i norsk forbrukervernlovgivning. Om denne målsetningen, se Ot.prp. nr. 44 (2001-2002) s. 44. Definisjonen i finansavtaleloven tilsvarer forbrukerdefinisjonene i bl.a. forbrukerkjøpsloven § 1 tredje ledd og i ny markedsføringslov § 5 første ledd

bokstav a). Utvalget ser det som uheldig dersom man skulle bryte denne enhetlige begrepsbruken ved å vedta en avvikende definisjon i finansavtaleloven. Det er mer naturlig at spørsmål om omformulering eller endring av lovgivningens forbrukerdefinisjoner blir tatt opp i en helhetlig gjennomgang av relevant lovgivning. Hvis utvalget skulle foreslå endring av finansavtalelovens forbrukerdefinisjon, kan det ikke utelukkes at en senere helhetlig gjennomgang av lovgivningens forbrukerdefinisjoner, hadde resultert i en annen definisjon enn utvalgets. Slike stadige endringer av lovtekst er ikke heldig. Det faller utenfor utvalgets mandat å foreta en helhetlig gjennomgang som nevnt. Etter utvalgets vurdering fremstår det som hensiktsmessig å foreta en slik gjennomgang dersom og når EU vedtar et fullharmoniserende rammedirektiv om forbrukerrettigheter, se foreliggende forslag til rammedirektiv (KOM 2009 (624) endelig).

Utvalgets flertall bemerker avslutningsvis at det er kjent med de vurderinger arbeidsgruppen for betalingstjenestedirektivet har gjort av forbrukerdefinisjonen i betalingstjenestedirektivet, 2007/64/EF i gruppens delrapport datert 16. februar 2009. Betalingstjenestedirektivet definerer forbruker på samme måte som i forbrukerkredittdirektivet. Utvalget ser ikke grunn til å kommentere særskilt de vurderinger som arbeidsgruppen har gjort av forbrukerdefinisjonen, men vil bemerke at betalingstjenestedirektivet skiller seg fra forbrukertjenestedirektivet ved at det i artikkel 30 nr. 2 og 51 nr. 3 åpner for at medlemsstatene kan la de av direktivets bestemmelser som ikke skal kunne fravikes til skade for kunden i forbrukerforhold, få anvendelse også for mikroforetak. Mikroforetak er definert i artikkel 4 nr. 26 med videre henvisninger. Betalingstjenestesdirektivet synes her å lede til at medlemsstatene kan velge mellom å la den ufravikelige regulering omfatte bare de som er forbrukere henhold til direktivet eller å la den ufravikelige regulering omfatte både de som er forbrukere i henhold til direktivet og mikroforetak. På dette punkt er forbrukerkredittdirektivet forskjellig, ved at direktivet ikke begrenser nasjonale myndigheters frihet til å regulere kredittavtaler til andre enn de som er forbrukere etter direktivet, på den måte nasjonale myndigheter ønsker.»

Mindretallet, bestående av medlemmene *Haraldsen*, *L'Abée-Lund* og *Wang*, foreslår at den gjeldende forbrukerdefinisjonen endres ved at hovedsakelighetskriteriet tas ut av loven. Om mindretallets vurdering av dette fremgår følgende i punkt 5.1.3.3 side 38-40 i utredningen:

«Utvalgets medlemmer *Haraldsen, L'Abée-Lund* og *Wang* er av en annen oppfatning enn flertallet i spørsmålet om hovedsakelighetskriteriet knyttet til kundens formål med avtalen kan opprettholdes i finansavtaleloven etter gjennomføringen av direktivet. Disse medlemmene foreslår å ta ut hovedsakelighetskriteriet for å bringe definisjonen i finansavtaleloven § 2 første ledd annet punktum fullt ut i samsvar med definisjonen i direktivet artikkel 3 bokstav a. Disse medlemmene viser til at det i forbindelse med gjennomføringen av forbrukerkjøpsdirektivet ble foretatt en gjennomgåelse av forbrukerbegrepet i norsk rett. Det relevante EU-regelverket som da forelå besto av minimumsdirektiver. På denne bakgrunn ble det lagt til grunn at hovedsakelighetskriteriet i norsk rett kunne opprettholdes, selv om direktivet ikke inneholdt noe slikt kriterium, jf. Ot.prp. nr. 44 (2001-2002) punkt 3.3.4 side 33 og punkt 3.3.7.2 side 35.

Forbrukerkredittdirektivet artikkel 3 bokstav a) inneholder ikke noe hovedsakelighetskriterium, og det er dermed motstrid mellom et slikt kriterium og ordlyden i direktivet. Forbrukerkredittdirektivet er videre et fullharmoniseringsdirektiv, jf. artikkel 22 nr. 1. Det åpner dermed ikke, i motsetning til for eksempel forbrukerkjøpsdirektivet, for at man i norsk rett opprettholder en forbrukerdefinisjon som går lenger enn direktivets. Direktivet er riktignok kun fullharmonisert så langt det rekker, utenfor direktivets virkeområde står medlemsstatene i utgangspunktet fritt til å opprettholde eller gi nasjonale regler uavhengig av direktivet. Dette har imidlertid ingen betydning for selve avgrensningen av forbrukerbegrepet, som i seg selv må antas å være fullharmonisert. Dersom rettssubjekter som ikke er omfattet av direktivets definisjon av forbrukere skal underlegges tilsvarende regler som forbrukere etter direktivet, må dette eventuelt gjøres ved at slike regler gis tilsvarende anvendelse for disse rettssubjekter, og ikke ved at forbrukerdefinisjonen gis en avvikende utforming sammenliknet med direktivet.

På bakgrunn av EF-domstolens dom i Grubersaken som er nevnt ovenfor, er det en mulighet for at et hovedsakelighetskriterium må anses å gi en videre forbrukerdefinisjon enn forbrukerbegrepet i EU-retten. Det forbrukerbegrepet EF-domstolen benyttet i Grubersaken synes snevrere enn et begrep avgrenset ut fra hva som er avtalens hovedsakelige formål. Domstolen tok riktignok ikke uttrykkelig stilling til et slikt kriterium. Det ble imidlertid lagt til grunn at bare avtaler med ubetydelig ('marginal') tilknytning til næringsvirksomhet kan være omfattet av forbrukerbeskyttelsen. Dette betyr at forbrukerbeskyttelse ikke nødvendigvis vil være utelukket etter EF-domstolens resonnement selv om avtalen har en viss tilknytning til næringsvirksomhet, men denne må være

'marginal'. Et hovedsakelighetskriterium synes ikke forenlig med en slik avgrensning av forbrukerbegrepet.

Det ville være problematisk om forbrukerbegrepet i ulikt EU-regelverk tolkes forskjellig. Dette ville gi et lite enhetlig og konsistent regelverk. Det må på denne bakgrunn, og i mangel av signaler i motsatt retning fra EF-domstolen, antas at definisjonen i forbrukerkredittdirektivet må forstås på samme måte som forbrukerbegrepet i Brusselkonvensjonen som tolket av EF-domstolen i Grubersaken.

I forarbeidene til den nye lov 9. januar 2009 nr. 2 om kontroll med markedsføring og avtalevilkår (markedsføringsloven), som trer i kraft 1. juli 2009, ble det drøftet om hovedsakelighetskriteriet kunne være med i lovens forbrukerdefinisjon (§ 5 bokstav a), som gjennomfører forbrukerdefinisjonen i artikkel 2 bokstav a i direktiv 2005/29/EF om urimelig handelspraksis. Dette direktivet er også i hovedsak et fullharmoniseringsdirektiv, jf. punktene 11, 14 og 15 i fortalen. Barne- og likestillingsdepartementet konkluderte likevel med at et hovedsakelighetskriterium kunne tas med i forbrukerdefinisjonen i loven, fordi det i forbindelse med handelspraksis som oftest er tale om en ubestemt krets av mottakere. Det ble lagt til grunn at den enkelte forbrukers formål med et eventuelt kjøp ikke ville ha betydning, slik at et hovedsakelighetskriterium ikke ville ha noen funksjon, jf. Ot.prp. nr. 55 (2007-2008) punkt 4.4.3.2.3 side 32.

Medlemmene *Haraldsen*, *L'Abée-Lund* og *Wang* er enig i dette når det gjelder markedsføring og handelspraksis overfor en ubestemt krets av kunder, men viser til at situasjonen er annerledes etter finansavtaleloven, ettersom det her vil dreie seg om inngåelse av en individuell avtale med en konkret kunde som har et formål med avtalen. I slike tilfeller kan spørsmålet om delt formål og et hovedsakelighetskriterium få betydning. Etter disse medlemmenes syn er det ikke tvilsomt at forbrukerkredittdirektivet krever at hovedsakelighetskriteriet tas ut av ordlyden i finansavtaleloven § 2 første ledd annet punktum.

Medlemmene *Haraldsen*, *L'Abée-Lund* og *Wang* har også sett hen til at det foreligger et forslag fra EU-kommisjonen til et fullharmoniserende rammedirektiv om forbrukerrettigheter (KOM 2008 (624) endelig). Forslaget til forbrukerdefinisjon i artikkel 2 nr. 1 inneholder ikke noe hovedsakelighetskriterium. Dersom dette direktivet eventuelt blir vedtatt, vil det bli nødvendig å vurdere om øvrige forbrukerdefinisjoner i norsk rett må justeres noe som følge av et eventuelt slikt direktiv. En generell gjennomgåelse av forbrukerbegrepet i norsk rett ble imidlertid foretatt i forbindelse med vedtakelsen av forbrukerkjøpsloven, slik at det bare kan bli tale om eventuelle mindre justeringer som følge av rammedirektivet.

Forslaget til rammedirektiv fra Kommisjonen er bare et forslag, og kan ikke tillegges særlig betydning ved gjennomføring av forbrukerkredittdirektivet. Avgjørende er hva forbrukerkredittdirektivet, som et fullharmoniseringsdirektiv, krever. Når direktivets ordlyd ikke inneholder noe hovedsakelighetskriterium, er det etter medlemmene Wang og Haraldsens syn nødvendig for å sikre en korrekt gjennomføring av direktivet at dette kriteriet tas ut av finansavtaleloven når det gjelder avtaler som omfattes av direktivet, dvs. avtaler regulert i finansavtaleloven kapittel 3.

Ettersom forbrukerdefinisjonen i finansavtaleloven er plassert i § 2 første ledd annet punktum, som har betydning for hele loven, vil et forslag om å sløyfe hovedsakelighetskriteriet i denne bestemmelsen ha betydning også for andre deler av loven enn kapittel 3. Det er etter mindretallets syn klart hensiktsmessig at et enhetlig grunnleggende forbrukerbegrep legges til grunn for hele finansavtaleloven. Dette taler for å foreslå en endring av definisjonen i § 2 første ledd annet punktum. Forbrukerkredittdirektivet krever imidlertid bare at dets forbrukerdefinisjon legges til grunn innenfor dets virkeområde, dvs. bare for avtaler som omfattes av finansavtaleloven kapittel 3. De nevnte medlemmene av utvalget mener likevel at det ville være unødvendig komplisert å operere med en egen og noe annerledes forbrukerdefinisjon bare for lovens kapittel 3, og foreslår derfor at endringen av forbrukerbegrepet gjennomføres i § 2 første ledd annet punktum, og gis anvendelse for hele loven. I den forbindelse bør det nevnes at det nye betalingstjenestedirektivet heller ikke inneholder noe hovedsakelighetskriterium i sin forbrukerdefinisjon, jf. artikkel 4 nr. 11, og at også dette direktivet er et fullharmoniseringsdirektiv, jf. artikkel 86 nr. 1. En arbeidsgruppe nedsatt av Finansdepartementet har utredet en gjennomføring av betalingstjenestedirektivet, og det mindretallet i arbeidsgruppen som går inn for å sløyfe hovedsakelighetskriteriet foreslår at dette gjøres i § 2 første ledd annet punktum, og med det gis virkning for hele loven.

Mindretallets forslag vil for så vidt medføre at forbrukerbegrepet i norsk lovgivning ikke blir enhetlig, noe som har vært ansett som et viktig hensyn, jf. for eksempel Ot.prp. nr. 44 (2001-2002) side 36. Det må imidlertid legges til grunn at forbrukerbegrepet i lovgivningen vil kunne bli gjenstand for justeringer når et endelig rammedirektiv fra EU om forbrukerrettigheter eventuelt foreligger, jf. om Kommisjonens forslag ovenfor. Hensynet til å oppnå korrekt til-

pasning til et fullharmoniseringsdirektiv må uansett få avgjørende betydning der den nåværende forbrukerdefinisjonen i norsk lovgivning bygger på minimumsdirektiver.

De nevnte medlemmene foreslår etter dette å ta ut hovedsakelighetskriteriet i finansavtaleloven § 2 første ledd annet punktum.»

4.3.4 Høringsinstansenes syn

Et flertall av høringsinstansene går inn for å beholde gjeldende forbrukerdefinisjon, og støtter med det forslaget fra utvalgets flertall. *Barne- og likestillingsdepartementet, Finansdepartementet, Forbrukerombudet, Forbrukerrådet, Kredittilsynet, Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon, Landsorganisasjonen i Norge* og *Nei til EU* støtter forslaget om å videreføre forbrukerdefinisjonen i finansavtaleloven § 2 første ledd annet punktum uendret.

Barne- og likestillingsdepartementet uttaler følgende om sitt syn på forbrukerdefinisjonen:

«Departementet støtter flertallets fortolkning av direktivet på dette punkt, samt deres konklusjon om at gjeldende forbrukerdefinisjon i finansavtaleloven kan og bør videreføres uendret.

Dersom forbrukerdefinisjonen innskrenkes i tråd med mindretallets forslag, vil dette innebære en uheldig svekkelse av dagens forbrukervern der forbrukeren opptrer delvis med næringsformål. Dette er svært aktuelt i Norge, som har mange småbedrifter. Praktiske eksempler kan være en håndverker eller bonde som tar opp lån for å kjøpe familiebil eller datautstyr som også tenkes brukt noe i næring.

I tillegg er det viktig å beholde gjeldende definisjon av hensyn til ensartet begrepsbruk i lovverket. Det vises her til at forbrukerbegrepet er likt definert i forbrukerkjøpsloven, finansavtaleloven og i ny markedsføringslov. Ulikt forbrukerbegrep kan gi opphav til uklarheter, og bør derfor unngås.»

Finansdepartementet uttaler:

«Til spørsmålet av om definisjonen av forbruker skal endres, slutter Finansdepartementet seg til flertallets vurdering av at hovedsakelighetskriteriet i forbrukerdefinisjonen bør beholdes. Det er et viktig mål at forbrukerdefinisjonen kan holdes lik i alle lover. Det vises til at hovedsakelighetskriteriet ble beholdt i forbindelse med gjennomføring av de privatrettslige delene av betalingstjenestedirektivet, jf. Ot.prp.nr. 94 (2008-2009), og de vurderinger som ble gjort i den forbindelse. Finansdepartementet kan ikke se at det har kommet nye momenter som tilsier en annen vurdering nå.»

Forbrukerombudet begrunner sin støtte til utvalgets flertall slik:

«Når det gjelder definisjonen av forbrukerbegrepet legger jeg som flertallet i utvalget til grunn at man innenfor direktivet kan videreføre dagens forbrukerdefinisjon. Jeg har da svært vanskelig for å se noen gode grunner for å endre denne definisjonen. Hensynet til en enhetlig begrepsbruk i norsk rett veier tungt. Jeg synes dessuten flertallets forslag gir den beste avgrensningen av den kretsen som man gjennom forbrukerbeskyttelsesreglene har ment å gi et særskilt vern. Mindretallets forslag til ny forbrukerdefinisjon begrenser virkeområdet for regler som gir utvidet forbrukerbeskyttelse. Dette fremstår for meg som både uheldig og unødvendig.»

Også *Forbrukerrådet* går inn for å beholde gjeldende forbrukerdefinisjon uendret, og uttaler blant annet følgende:

«Selv om direktivet er et fullharmoniseringsdirektiv, vil det ikke slik vi ser det ved forståelsen av forbrukerdefinisjonen i direktivet være naturlig eller riktig å legge avgjørende vekt på direktivets ordlyd, slik mindretallet i utvalget gjør. Direktivteksten må også forstås på bakgrunn av direktivets formål, rettspraksis og relle hensyn.

Som nevnt innledningsvis gjelder direktivets regler kun for forbrukere. Hensynet bak en slik særregulering vil være å gi en utvidet beskyttelse for den avtalepart som antas å være den svakeste, dvs. forbrukerne. Dette antas igjen å føre til en bedring av forbrukernes tillit til markedet, jf. fortalen pkt. (8). Slike hensyn gjelder for alle fysiske personer som opptrer som forbrukere, også i de tilfellene der 'avtalens formål ikke hovedsakelig er knyttet til næringsvirksomhet'. Styrkeforholdet mht. innsikt og ressurser vil ofte være ulikt fordelt også i disse tilfellene.

Mht. holdepunkter i rettspraksis vises til det som fremgår av utvalgets flertalls utredning under kapittel 5, pkt. 5.1.3.3.

Reelle hensyn taler dessuten for å beholde forbrukerdefinisjonen i Finansavtaleloven og i gjeldende Kredittkjøpslov som den er. Tilsvarende forbrukerdefinisjon fremgår også av forbrukerkjøpsloven, angrerettloven, og ikke minst i ny markedsføringslov, som er implementert iht. et fullharmoniseringsdirektiv. Den etablerte forbrukerdefinisjonen er et resultat av en uttrykt målsetning om enhetlig språkbruk i norsk forbrukervern lovgivning, og en endring av forbrukerbegrepet i Finansavtaleloven vil måtte føre til endring også i andre lover. En enhetlig begrepsbruk i norsk rett er et tungtveiende hensyn.

Ettersom det som nevnt vil være naturlig å operere med en felles forbrukerdefinisjon i loven, vil en innsnevring av gjeldende forbrukerdefinisjon i Finansavtaleloven få konsekvenser også for alle andre forbrukerregler i Finansavtaleloven, uansett om disse er omfattet av direktivet eller ikke. En eventuell endring av forbrukerdefinisjonen ville for eksempel kunne få virkning for hvem som omfattes av reglene om ansvarsbegrensning ved kontomisbruk, samt også for definisjonen av forbrukere i kausjonsforhold iht. § 57(3)a).

En endring vil også måtte ses i sammenheng med arbeidet med implementering av reglene i Betalingstjenestedirektivet ettersom disse reglene også forutsettes innabeidet i Finansavtaleloven. Til tross for at også dette direktivet er et fullharmoniseringsdirektiv, fant heller ikke et flertall i arbeidsgruppen for betalingstjenester, som utabeidet en delrapport om dette, at det var nødvendig å endre forbrukerdefinisjonen. I en fersk Ot.prp. nr. 94 (2008-2009) Om lov om endringer i finansavtaleloven mv. (gjennomføring av de privatrettslige bestemmelsene i direktiv 2007/64/EF), (dvs. Betalingstjenestedirektivet), gikk departementet inn for å beholde gjeldende forbrukerdefinisjon. Dette vil under enhver omstendighet være et meget viktig argument for også å beholde den eksisterende forbrukerdefinisjonen også iht. Forbrukerkredittdirektivet, da man i loven som nevnt må operere med samme begrepsbruk.

Rammedirektivet om forbrukernes rettigheter har møtt mye motstand og det er derfor uklart når, om og i hvilken form det blir vedtatt. Dette direktivet vil derfor ikke kunne bidra til noen løsning i første omgang.

Etter Forbrukerrådets syn vil det uansett være å gå flere skritt tilbake om forbrukerdefinisjonen skal innsnevres i tråd med mindretallets syn, og vi mener derfor det er svært viktig å beholde eksisterende forbrukerdefinisjon.»

Heller ikke *Kredittilsynet* går inn for å endre gjeldende forbrukerdefinisjon:

«Det er dissens i arbeidsgruppen knyttet til hvorvidt hovedsaklighetskriteriet i forbrukerdefinisjonen i finansavtaleloven § 2 (1) kan opprettholdes hvis Norge skal oppfylle pliktene etter direktivet. På samme måte som i høringsuttalelsen til gjennomføringen av betalingstjenestedirektivet mener Kredittilsynet at det er viktig med en ensartet definisjonsbruk innenfor forbrukerområdet, uavhengig av om hovedsaklighetskriteriet inngår i definisjonen eller ikke. EU har et rammedirektiv om forbrukerrettigheter under utarbeidelse. Definisjonen av forbruker som blir gitt i dette direktivet vil være retningsgivende for hvordan forbrukerbegrepet skal forstås innenfor EØS-området. Kredittilsynet ser at det kan bli nødvendig å gjøre endringer i den norske definisjonsbruken når EU har samordnet sine definisjoner, men vi mener at spørsmålet kan avventes til EUs rammedirektiv om forbrukerrettigheter er ferdigstilt.»

Handels- og Servicenæringenes Hovedorganisasjon uttaler:

«Videre støtter HSH utvalgets flertallssyn om å beholde gjeldende forbrukerdefinisjon slik den fremgår av finansavtaleloven § 2, (1), 2. HSH vil understreke betydningen av at man i norsk lovgivning fortsatt har en enhetlig forbrukerdefinisjon. HSH vil i denne sammenheng vise til arbeidet med implementering av reglene i betalingstjenestedirektivet (direktiv 2007/64/EF), ettersom disse reglene også forutsettes å bli innarbeidet i finansavtaleloven. I de to delrapportene som arbeidsgruppen for norsk implementering av betalingstjenestedirektivet har laget, kom flertallet frem til at det ikke var nødvendig å endre den norske forbrukerdefinisjonen, selv om det dreide seg om implementering av et fullharmoniseringsdirektiv. Videre, i Ot.prp. nr. 94 (2008-2009) Om lov om endringer i finansavtaleloven mv. (gjennomføring av de privatrettslige bestemmelsene i betalingsdirektivet), gikk departementet inn for å beholde gjeldende forbrukerdefinisjon. Tilsvarende forbrukerdefinisjon fremgår også i den nye markedsføringsloven, som også er implementert i henhold til et fullharmoniseringsdirektiv. HSH mener at dette bør være viktige innspill og argument for også å beholde den eksisterende forbrukerdefinisjonen med hensyn til implementering av forbrukerkredittdirektivet.

Videre ber HSH departementet om å innta en tilleggsdefinisjon til forbrukerdefinisjonen for det tilfellet at departementet i en proposisjon skulle velge å endre gjeldende forbrukerdefinisjon, det vil si at mindretallets synspunkt om å endre den norske forbrukerdefinisjonen som følge av forbrukerkredittdirektivet legges til grunn. Forslaget om tilleggsdefinisjon går ut på at de regler som etter utvalgets lovforslag vil gjelde for forbrukere, også skal få anvendelse der kunden er en fysisk person som handler ut fra et formål som ikke hovedsakelig er knyttet til næringsvirksomhet. Ved et slikt tillegg ønsker HSH å sikre at en ikke uvesentlig del av HSHs medlemmer fortsatt vil være sikret forbrukerstatus i kjøp med delt formål i tilsvarende utstrekning som etter dagens regler. I tillegg bevarer man innholdet i den hittil, enhetlige norske forbrukerdefinisjonen, samtidig som man gjennomfører direktivet.

Tilleggsdefinisjonen kan inneha følgende ordlyd:

'De regler som etter denne loven gjelder for forbrukere, skal også gjelde der kunden er en fysisk person som handler ut fra et formål som ikke hovedsakelig er knyttet til næringsvirksomhet'.»

Også *Nei til EU* går inn for å videreføre den gjeldende forbrukerdefinisjonen uendret, og uttaler om dette:

«Forbrukerkredittdirektivet (artikkel 3 a) definerer 'forbruker' på en annen og snevrere måte enn den forbrukerdefinisjonen vi har i Norge gjennom kredittkjøpsloven og finansavtaleloven. Det er viktig å opprettholde den gjeldende norske definisjonen for å ivareta forbrukervernet i bred forstand. En tilpasning til direktivet ville bety at personer som bare delvis handler i næringsvirksomhet ikke skal regnes som forbruker og dermed ikke nyte godt av den beskyttelsen det gir i avtaleforhold. Dagens norske avgrensning, som omfatter alle som ikke helt eller hovedsakelig handler i næringsvirksomhet, fungerer godt, og vi ser ingen grunn til å endre den.

Nei til EU er derfor tilfreds med at utvalgets flertall ønsker å opprettholde den norske definisjonen. Vi er imidlertid ikke like sikker på at direktivet skal forstås slik at enkeltland kan ha en selvstendig definisjon. Utvalgets mindretall mener at forbrukerdefinisjonen må endres i tråd med direktivet fordi dette er en del av totalharmoniseringen.

For å sikre at den norske definisjonen kan videreføres, må norske myndigheter i EØS-komiteen enten forhandle frem et eksplisitt unntak fra direktivets definisjon eller få fremlagt en skriftlig erklæring fra EU som utvetydig bekrefter at forbrukerdefinisjonen ligger utenfor direktivets totalharmonisering.»

Finansnæringens Hovedorganisasjon og *Sparebankforeningen* er de eneste høringsinstansene som uttrykkelig støtter mindretallets forslag om å endre den gjeldende forbrukerdefinisjonen. Foreningene sier følgende om forbrukerbegrepet og om behovet for endring av gjeldende rett:

«Lån til andre enn forbrukere reguleres i utgangspunktet også av bestemmelsene i kapittel 3, med mindre annet fremgår uttrykkelig av loven eller er avtalt, jf. loven § 2. Rekkevidden av forbrukerbegrepet blir her avgjørende for anvendelsesområde til de få bestemmelser som kun gjelder forbrukere og for muligheten til å avtale seg bort i fra lovens ellers preseptoriske bestemmelser for kredittavtaler med delt formål. Det er her et spørsmål om gjeldende rett kan, og i tilfelle bør, videreføres. Etter gjeldende rett er forbruker en fysisk person som inngår en avtale hvis formål ikke hovedsakelig er knyttet til næringsvirksomhet. Dette gir et betydelig rom for å anvende finansavtalelovens bestemmelser preseptorisk på kredittavtaler som er inngått delvis i forbindelse med næringsvirksomhet.

Forbrukerkredittdirektivet artikkel 3 bokstav a har en smalere definisjon av forbrukerbegrepet, som innebærer at kun fysiske personer som ikke handler som ledd i næringsvirksomhet anses som forbrukere i direktivets forstand. Her utelukkes følgelig fysiske personer som delvis handler som et ledd i sin næringsvirksomhet fra direktivets rettigheter. Forskjellen får betydning der det inngås avtaler som kan sies å ha et delt formål. Det er for det første et spørsmål om det i det hele tatt er anledning til å operere med et forbrukerbegrep som avviker fra fullharmoniseringsdirektivets definisjon. For det andre blir det et spørsmål om det uansett anses hensiktsmessig å videreføre en avvikende grensedragning, i den utstrekning direktivets handlingsrom tillater det. Vi legger til grunn at spørsmålet vil få sin endelige avklaring på det tidspunktet EUs eventuelle fullharmoniserende rammedirektiv om forbrukerrettigheter (KOM 2009 (624)) skal gjennomføres i norsk rett. Senest på dette tidspunktet bør vi etter næringens syn få en enhetlig forbrukerdefinisjon i Norge og EU. Inntil dette eventuelt kommer på plass, er det et spørsmål om vi kan/bør videreføre en avvikende forbrukerdefinisjon for kredittavtaler.

Vi mener for det første at det er uheldig om det kan stilles spørsmålstegn ved om en videreføring av gjeldende definisjon innebærer et brudd på norske myndigheters forpliktelse til å gjennomføre direktivets forbrukerdefinisjon. Dette tilsier alene at hovedsakelighetskriteriet fjernes. For det annet er det problematisk at forbrukerbegrepet i ulikt EU-regelverk tolkes forskjellig. Vi mener etter dette at en korrekt og hensiktsmessig tilpasning tilsier en endring av forbrukerbegrepet i § 2, hvilket innebærer en tilpasning også av forbrukerbegrepet i hele finansavtaleloven, også utover direktivets anvendelsesområde. Det vises til mindretallets argumentasjon i NOU 2009: 11 side 38 til 40 og forslag fra mindretallet til endring i finansavtaleloven § 2 første ledd annet punktum i punkt 9.1 på side 170.

Vi mener også at direktivets definisjon rettsteknisk er enklere å følge opp i praksis ved at den i mindre grad åpner for et konkret skjønn som kan innebære et brudd på fullharmoniseringsprinsippet i direktivet. En rekke banker opererer over landegrensene, og en annen definisjon enn direktivet vil også kunne være vanskelig å praktisere, herunder at banker blir møtt

med at de i realiteten bryter direktivets bestemmelser, såkalt «gold plating».»

Konkurransetilsynet peker i sin høringsuttalelse på at det må tas hensyn til de konkurransemessige konsekvensene av å videreføre den norske forbrukerdefinisjonen:

«Konkurransetilsynet mener prinsipielt at en for å sikre like vilkår for markedstilgang og dermed stimulere konkurransen, bør søke å unngå særnorske regler. Utgangspunktet bør slik tilsynet ser det være at de norske reglene om kredittavtaler i størst mulig grad er harmonisert med direktivets bestemmelser. I tilknytning til dette mener Konkurransetilsynet at det bør tas hensyn til de konkurransemessige konsekvensene av norsk regulering som avviker fra det som ellers følger av EØS-regelverket.»

Næringslivets Hovedorganisasjon uttaler:

«I svært mange sammenhenger er det gode grunner for å likestille mindre bedrifter, og i særdeleshet enkeltmannsforetak, med forbrukere. Det gjelder også når kredittavtaler skal inngås. Kredittavtaleutvalgets flertall går inn for å videreføre den gjeldende norske definisjonen av forbrukere i kredittavtalesammenheng. Denne definisjonen dekker en del kredittavtaler inngått av enkeltmannsforetak. Direktivets definisjon er snevrere, og vil ikke dekke enkeltmannsforetaks kredittavtaler. Isolert sett mener derfor NHO at flertallets forslag er gunstigere for bedriftene enn mindretallets forslag.

Ikke desto mindre stiller NHO spørsmålstegn ved om flertallets forslag til forbrukerdefinisjon er forenelig med direktivet, ettersom det dreier seg om et totalharmoniseringsdirektiv. NHO anmoder departementet om å kvalitetssikre med Justisdepartementets lovavdeling om flertallets forslag til forbrukerdefinisjon er forenelig med direktivet eller ikke.»

4.3.5 Departementets vurdering

Departementet går inn for å følge opp utvalgets forslag om å la finansavtaleloven kapittel 3 komme til anvendelse på «kredittkunde», og da slik at formuleringen «fysisk eller juridisk person» innebærer at både kredittkunder som er forbrukere, og kredittkunder som er næringsdrivende, vil omfattes av reguleringen som gjennomfører direktivet i norsk rett, jf. departementets lovforslag § 44 a bokstav d. Departementet legger til grunn at en kredittavtale mellom en kredittgiver og en kredittkunde som ikke er forbruker i direktivets forstand, faller utenfor direktivets krav om fullharmonisering. Etter departementets syn kan direktivet derfor ikke være til hinder for at man ved gjennomføringen av direktivet velger å gi lovbestemmelser om reguleringen av kredittavtaler anvendelse også for næringsdrivende. Man står dermed fritt til å videreføre ordningen etter gjeldende rett, hvor de samme reglene i hovedsak gjelder for avtaler både med forbrukere og næringsdrivende, men hvor det i større grad gjelder ufravikelighet når det gjelder forbrukerkunder.

Departementet går inn for å videreføre gjeldende lovstruktur når det gjelder graden av ufravikelighet og omfanget av reguleringen i forhold til om kredittkunden er forbruker eller næringsdrivende. Direktivet artikkel 22 nr. 2 krever uttrykkelig at medlemsstatene sikrer at forbrukere ikke kan gi avkall på de rettigheter som følger av nasjonale gjennomføringsbestemmelser. Dette kravet om ufravikelig forbrukervernregulering innebærer at det fortsatt vil gjelde en høyere grad av ufravikelighet i forbrukerkredittavtaler enn i andre kredittavtaleforhold, og at enkelte av bestemmelsene i forslaget til finansavtalelov kapittel 3 ikke kommer til anvendelse for andre kredittkunder enn forbrukere.

Når det gjelder selve forbrukerbegrepet, er det et spørsmål om direktivet krever at den gjeldende forbrukerdefinisjonen i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven endres for å gjennomføre direktivets forbrukerdefinisjon. Departementet viser til at forbrukerdefinisjonene i finansavtaleloven og kredittkjøpsloven oppstiller et hovedsakelighetskriterium som ikke gjenfinnes i direktivets ordlyd, jf. artikkel 3 bokstav a.

Departementet viser til at spørsmålet om gjennomføring av forbrukerbegrepet i et EU-direktiv nylig ble vurdert i forbindelse med gjennomføringen av de privatrettslige bestemmelsene i direktiv 2007/64/EF (betalingstjenestedirektivet) i norsk rett, jf. Ot.prp. nr. 94 (2008-2009) punkt 4 side 40-51. Betalingstjenestedirektivet og forbrukerkredittdirektivet inneholder en identisk forbrukerdefinisjon, og begge direktivene gir fullharmoniserte bestemmelser innenfor sitt virkeområde. Betalingstjenestedirektivet åpner imidlertid for at medlemsstatene kan la den ufravikelige forbrukervernreguleringen som følger av direktivet, også omfatte juridiske personer som faller innenfor definisjonen av «mikroforetak», jf. betalingstjenestedirektivet artikkel 4 nr. 26.

I Ot.prp. nr. 94 (2008-2009) punkt 4.6 side 51 konkluderte departementet med at definisjonen i finansavtaleloven § 2 første ledd annet punktum ikke foreslås endret. Når det gjelder den såkalte Gruberdommen, bemerket departementet på samme sted i

proposisjonen at den gjaldt et annet regelverk enn betalingstjenestedirektivet.

Departementet mener, i likhet med et flertall av høringsinstansene, at det heller ikke av hensyn til gjennomføringen av forbrukerkredittdirektivet er nødvendig å endre den gjeldende forbrukerdefinisjonen i finansavtaleloven § 2 første ledd annet punktum. Departementet kan ikke se at det er slike forskjeller mellom forbrukerkredittdirektivet og betalingstjenestedirektivet som skulle tilsi en ulik vurdering av spørsmålet om innholdet i selve forbrukerdefinisjonen. Departementet er enig med utvalgets flertall i at den gjeldende norske forbrukerdefinisjonen kan tolkes direktivkonformt. Siden departementet foreslår å videreføre den gjeldende forbrukerdefinisjonen i finansavtaleloven uendret, er det ikke nødvendig å ta stilling til om man etter direktivet har anledning til å la tilsvarende regler gjelde for gruppen av fysiske personer som opptrer med delt formål, og som ville falle utenfor forbrukerbegrepet dersom man fjernet hovedsakelighetskriteriet i den norske loven.

4.4 Pliktsubjekter

4.4.1 Gjeldende rett

Etter finansavtaleloven § 44 første ledd gjelder lovens kapittel 3 for avtaler om lån hvor finansinstitusjoner eller lignende institusjoner som nevnt i finansavtaleloven § 1 annet ledd er långiver. Som «finansinstitusjon» regnes selskap, foretak eller annen institusjon som driver finansieringsvirksomhet, jf. finansieringsvirksomhetsloven §§ 1-3 og 1-2. Med «lignende institusjoner» menes statsbank, finansmeglerforetak, finansagent eller finansrådiver, samvirkeforetak, pensjonsinnretning som omfattes av forsikringsloven, og institusjon som loven gjelder for etter forskrift med hjemmel i finansavtaleloven § 44 femte ledd bokstav a, jf. finansavtaleloven § 1 annet ledd. Ved lov 19. juni 2009 nr. 81 om endringer i finansavtaleloven mv. (gjennomføring av de privatrettslige bestemmelsene i direktiv 2007/64/EF), som trådte i kraft 1. november 2009, ble listen over lignende institusjoner i § 1 annet ledd utvidet med enkelte andre institusjoner inntatt i loven som bokstav g til k.

Finansavtaleloven kapittel 3 gjelder også for lån der långiveren er en kommune eller en fylkeskommune, jf. finansavtaleloven § 1 fjerde ledd, jf. § 44 første ledd annet punktum.

I forskrift 11. februar 2000 nr. 102 om utvidet anvendelsesområde for finansavtaleloven fremgår det blant annet at de fleste bestemmelsene i finansavtaleloven kapittel 3 også gjelder for «enhver annen ervervsmessig yter av lån til forbrukere», jf. forskriftens § 1 bokstav e. Formuleringen innebærer at både juridiske og fysiske personer som ervervsmessig yter kreditt til forbrukere, vil være forpliktet til å oppfylle de krav som følger av de nærmere oppregnede bestemmelsene i finansavtaleloven. En tilsvarende formulering er også inntatt i forskrift 11. februar 2000 nr. 101 om låneavtaler § 1 bokstav e, og medfører at forskriften både gjelder for juridiske og fysiske personer som ervervsmessig yter lån til forbrukere. Når det gjelder ervervsmessig ytelse av lån til andre enn forbrukere, vil det være juridiske personer som nevnt i finansavtaleloven § 44 første ledd og i forskrift 11. februar 2000 nr. 102 om utvidet anvendelsesområde for finansavtaleloven som er forpliktet til å følge det regelverket som følger av finansavtaleloven kapittel 3. Alle bestemmelsene i kapittel 3 gjelder likevel ikke for institusjonene nevnt i forskriften om utvidet anvendelsesområde.

Når det gjelder lån som ytes av Statens lånekasse for utdanning, gjelder finansavtaleloven kapittel 3 med de unntak og tilpasninger som følger av forskrift 30. juni 2000 nr. 653.

Finansavtaleloven § 44 første ledd må etter dette forstås slik at når det ytes lån eller «lignende kreditt», jf. annet ledd, til en næringsdrivende kredittkunde, kan kredittgiver bare være en juridisk person som faller innenfor begrepet finansinstitusjon eller lignende institusjon mv. i finansavtaleloven § 44 første ledd med forskrifter. Dersom den næringsdrivende kredittkunden selv faller innenfor betegnelsen finansinstitusjon eller lignende institusjon, og opptrer i denne egenskap, gjelder likevel ikke finansavtaleloven, jf. § 1 tredje ledd. Når det derimot ytes lån eller lignende kreditt til en kredittkunde som er forbruker, skal som kredittgiver regnes «enhver» som ervervsmessig yter kreditt, jf. forskrift 11. februar 2000 nr. 101 § 1 bokstav e og forskrift 11. februar 2000 nr. 102 § 1 bokstav e.

Kredittkjøpsloven definerer «kredittyter» som «selgeren og enhver annen som yter kreditt, eller som fordringen på betaling av kjøpesum eller tilbakebetaling av lån overdras til», jf. kredittkjøpsloven § 3 nr. 6. En kredittyter i kredittkjøpslovens forstand kan dermed være selgeren selv, dersom vedkommende både opptrer i egenskap av selger og kredittyter, eller det kan være enhver annen fysisk eller juridisk person som yter kreditt i forbindelse med kredittkjøp mv. som omfattes av loven. Kredittkjøpsloven har etter dette en videre angivelse av hvem som skal regnes som kredittgiver, enn det som følger av finansavtaleloven, ved at kredittgiver – både ved kreditt til næringsdrivende og forbrukere – skal regnes som «enhver» fysisk eller juridisk person som yter kreditt. For kredittavtaler i

form av forbrukerkredittkjøp, ytelse av forbrukertjenester på kreditt og avtaler om forbrukerleie gjelder det et krav om at kreditten ytes eller formidles «som ledd i næringsvirksomhet», jf. kredittkjøpsloven § 3 nr. 3, 4 og 5. For kredittkjøp og kontokjøp som definert i kredittkjøpsloven § 3 nr. 1 og 2 gjelder det ikke etter ordlyden et slikt krav om at kreditten må ytes eller formidles som ledd i næringsvirksomhet.

Spørsmålet om ulike «mellommenns» plikter etter de nevnte regelverk er noe ulikt regulert i finansavtaleloven og kredittkjøpsloven. Finansavtaleloven § 44 første ledd, jf. § 1 annet ledd, angir at reglene i finansavtaleloven kapittel 3 også vil gjelde for «lignende institusjoner» som finansmeglerforetak, finansagenter og finansrådgivere i deres egenskap av långivere. Dersom oppdraget for slike aktører er knyttet til formidling av lån eller lignende kreditt, og institusjonen ikke kan anses som långiver overfor kunden, vil det være finansavtaleloven kapittel 5 om finansmegleroppdrag m.v. og finansavtaleloven kapittel 6 om agent- og rådgivningsoppdrag som kommer til anvendelse.

Kapittel 5 om finansmegleroppdrag m.v. kommer i denne forbindelse til anvendelse når et meglerforetak utfører et megleroppdrag «som helt eller delvis er knyttet til avtaler om lån, jf. § 44», jf. finansavtaleloven § 75 første ledd bokstav b. Det fremgår av NOU 1994: 19 side 197 at finansmeglere i utgangspunktet skal opptre som upartiske mellommenn, og at de har til oppgave å formidle kontakt mellom partene og medvirke til at de forhandler seg frem til enighet. Finansavtaleloven kapittel 5 har i del I alminnelige regler, blant annet regler om meglerforetakets vederlagskrav i finansavtaleloven § 78. I del II av kapittel 5 er det inntatt særskilte regler for megling av lån, herunder blant annet bestemmelser om pre-kontraktuell opplysningsplikt og særregler om meglerforetakets plikter når långiver eller låntaker er en finansinstitusjon eller lignende institusjon, jf. finansavtaleloven §§ 81 og 83.

Når finansagenter og finansrådgivere har oppdrag som helt eller delvis knytter seg til avtaler om lån som nevnt i finansavtaleloven § 44, kommer bestemmelsene i finansavtaleloven kapittel 6 til anvendelse, jf. finansavtaleloven § 85 første og annet ledd. I NOU 1994: side 210 uttales det at med finansagent «menes den som driver som representant for norsk eller utenlandsk finansinstitusjon i anledning avsetning av finansielle tjenester». På samme side i utredningen fremgår det at med finansrådgiver «menes den som driver virksomhet som uavhengig rådgiver om finanstjenester, finansinvesteringer og lignende forhold». I Ot.prp. nr. 41 (1998-1999) side 84 ble imidlertid virkeområdet for finansmegleres, finansagenters og finansrådgiveres virksomhet avgrenset til det saklige virkeområdet for finansavtaleloven som sådan. Kapittel 6 del II har særskilte regler for finansagenter, blant annet om agentens ansvar for institusjonens plikter (§ 87) og agentens vederlagskrav (§ 88). Kapittel 6 del III har egne regler for finansrådgiverens oppdrag og vederlagskrav, jf. finansavtaleloven §§ 89 og 90.

Kredittkjøpsloven inneholder etter sin ordlyd ingen tilsvarende regulering av ulike kategorier «mellommenn» slik som finansavtaleloven har, og bestemmelsene i finansavtaleloven kapittel 5 og 6 kommer ikke til anvendelse på avtaler om kreditt som faller innenfor kredittkjøpslovens virkeområde, jf. finansavtaleloven § 75 første ledd bokstav b og § 85 første ledd bokstav b. Kredittkjøpsloven inneholder heller ingen definisjon av kredittformidler e.l. Ved kredittkjøp der kreditten ytes av en annen enn selgeren, vil det imidlertid kunne være slik at selgeren inntar en mellommannsrolle i kredittavtalen mellom kjøperen og kredittgiveren. I en slik mellommannsrolle vil selgeren kunne opptre på vegne av kredittgiveren, eller det kan tenkes at selgeren opptrer som mellommann uten at dette bygger på et «mandat» fra kredittgiveren.

Spørsmålet om hvilke forpliktelser som påhviler en kredittformidler overfor kredittkunden, berøres i kredittkjøpsloven § 4 om pre-kontraktuell opplysningsplikt ved avtale om forbrukerkredittkjøp. Bestemmelsen fastslår at nærmere bestemte opplysninger skal gis av «kredittyteren eller selgeren på hans vegne» før det blir inngått avtale om forbrukerkredittkjøp. I tilfeller hvor kredittgiveren er en annen enn selgeren, oppstår problemstillingen om bestemmelsen oppstiller en selvstendig forpliktelse for selgeren til å oppfylle opplysningsplikten. Ordlyden «på hans vegne» kan trekke i retning av at selgerens opplysningsplikt må basere seg på en avtale mellom ham og kredittgiveren, og at kredittkjøpsloven § 4 dermed ikke kan sies å oppstille en lovmessig forpliktelse for selgeren. Som redegjort for i utvalgets utredning punkt 5.1.4.2 side 44 skaper imidlertid forarbeidene til kredittkjøpsloven § 4 noe tvil på dette punktet, jf. Ot.prp. nr. 34 (1980-1981) side 101. Det uttales der at ansvaret for at opplysningene gis «primært», er lagt på den som gir kreditten. Som det fremgår av utredningen punkt 5.1.4.2 side 44, vil oppfatningen av hva som er gjeldende rett på dette punktet, ha betydning for vurderingen av behovet for ny lovgivning, se nærmere om dette i punkt 4.4.3 nedenfor.

4.4.2 Direktivet

De primære pliktsubjekter etter forbrukerkredittdirektivet er «kredittytere», slik disse er definert i artikkel 3 bokstav b. Definisjonen i artikkel 3 bokstav b lyder som følger:

> «'kredittyter' en fysisk eller juridisk person som yter eller lover å yte kreditt som et ledd i sin ervervsmessige virksomhet».

Direktivet legger dermed til grunn at den som yter kreditt, både kan være en fysisk og en juridisk person, og at kredittyteren må opptre som ledd i næringsvirksomhet. Som følge av totalharmoniseringens grenser er det dermed overlatt til nasjonale myndigheter å vurdere om lovgivningen som gjennomfører direktivet, også skal gjelde i tilfeller der kreditten ikke blir ytet som ledd i næringsvirksomhet.

Videre pålegger direktivet også såkalte «kredittformidlere» enkelte forpliktelser. Definisjonen av kredittformidler er inntatt i direktivet artikkel 3 bokstav f, som lyder:

> «'kredittformidler' en fysisk eller juridisk person som ikke opptrer som kredittyter og som et ledd i sin ervervsmessige virksomhet og mot et gebyr, som kan være i form av penger eller annen avtalt form for finansiell ytelse,
> i. legger fram eller tilbyr kredittavtaler til forbrukere,
> ii. bistår forbrukere ved å påta seg forberedende arbeid med hensyn til andre kredittavtaler enn de som er omhandlet i punkt (i) foran, eller
> iii. inngår kredittavtaler med forbrukere på vegne av kredittyter».

Om det nærmere innholdet i direktivets definisjon av «kredittformidler» vises det til utvalgets redegjørelse under punkt 5.1.4.2 side 42 i utredningen, hvor følgende sies:

> «For å være kredittformidler i direktivets forstand må vedkommende utføre slik mellommannsvirksomhet som er listet opp i punkt i) til iii), og dette må foretas som ledd i vedkommendes næringsvirksomhet og mot finansiell motytelse.
>
> Betalingen til kredittformidleren kan anta form av penger eller 'anden aftalt form for finansiell modydelse'. Det kan f.eks. dreie seg om rabatter hos kredittgiveren. Også byttetransaksjoner kan omfattes. Det er i forhold til definisjonen av kredittgiver uten betydning om kredittformidleren mottar den finansielle motytelsen direkte fra forbrukeren eller om han mottar den fra kredittgiveren.
>
> Etter punkt iii) er det et vilkår at kredittformidleren inngår kredittavtalen med forbrukeren på 'kreditgiverens vegne'. Når dette vilkåret er oppfylt må det etter utvalgets oppfatning i denne sammenheng være uten betydning om mellommannen opptrer som fullmektig eller kommisjonær.
>
> Direktivets definisjon av kredittformidler rekker imidlertid videre enn dette. Det er ikke noe krav at vedkommende mellommann har kompetanse til å inngå kredittavtaler på vegne av kredittgiveren. Etter punkt i) er det tilstrekkelig at vedkommende presenterer eller tilbyr kredittavtaler til forbrukere. Slik virksomhet vil i praksis typisk finne sted på basis av en avtale mellom kredittgiveren og kredittformidleren. Situasjonen er da at mellommannen presenterer visse kredittilbud til forbrukeren, mens kredittavtalen blir inngått direkte mellom kredittgiveren og forbrukeren, dvs. uten at kredittformidleren opptrer som avtalefullmektig. For øvrig vil punkt i) typisk bli konsumert av punkt iii) i tilfeller hvor vilkårene i punkt iii) er oppfylt.
>
> I tilfeller som omhandlet i punkt i) er det antagelig ofte naturlig at mellommannen også bistår forbrukeren med forberedelser med henblikk på å inngå kredittavtale med kredittgiveren. Det kan dreie seg om hjelp til utfylling av skjema, bistand i forbindelse med innhenting av påkrevd dokumentasjon osv. Etter alternativet i punkt ii) er slik bistand tilstrekkelig for å bli ansett som kredittformidler i direktivets forstand. Normalt vil vedkommende mellommann ha presentert kredittilbud forut for slik bistand. I slike tilfeller har alternativet i punkt ii) selvstendig betydning dersom vedkommende mellommanns presentasjon av kredittilbud ikke bygger på noen avtale med kredittgivere. Situasjonen er i tilfelle at kredittformidleren opptrer uten 'mandat' fra kredittgiveren. Følgelig må kredittformidlerens eventuelle vederlag komme direkte fra forbrukeren. En slik motytelse må opplyses til kredittgiveren, jf. artikkel 21 bokstav c).»

Når det gjelder hvilke konkrete forpliktelser som direktivet pålegger kredittformidlere, sammenfattes dette slik av utvalget under punkt 5.1.4.2 side 41 i utredningen:

> «Direktivet oppstiller enkelte forpliktelser for såkalte 'kreditformidlere'.
>
> I et generelt perspektiv regulerer direktivet i første rekke kredittgiverens forpliktelser overfor forbrukeren, og forbrukerens rettigheter overfor kredittgiveren. Når det gjelder direktivets regulering av kredittformidleres virksomhet som sådanne, er det slik at enkelte av forpliktelsene som påhviler kredittgivere, også påhviler kredittformidlere. For øvrig statuerer direktivet visse forpliktelser for kredittformidlere

som ikke også påhviler kredittgivere. Direktivets regulering av kredittformidleres forpliktelser kan sammenfattes slik:

– Pre-kontraktuell opplysningsplikt etter artikkel 5 og 6 påhviler 'kreditgiveren og i givet fald kreditformidleren'. Dette må ses i sammenheng med artikkel 7, hvor det heter at artikkel 5 og 6 ikke gjelder for 'leverandører af varer eller tjenesteydelser, der accessorisk optræder som kreditformidlere'.
– I artikkel 21 angis kredittformidleres selvstendige plikter: Det er tale om plikt til å gi visse opplysninger i 'reklamer og dokumentation henvendt til forbrugere'; om plikt til å avtale særskilt med forbrukeren en eventuell plikt for sistnevnte til å betale kredittformidleren gebyr; og om plikt til å opplyse kredittgiveren om et slikt gebyr, slik at kredittgiveren settes i stand til å beregne effektiv rente.

Direktivets regulering av kredittformidleres forpliktelser overfor forbrukere, er en form for minimumsharmonisering. Dette fremgår av fortalens punkt 17:

'Dette direktiv regulerer kun visse forpligtelser for kreditformidlere i forhold til forbrugerne. Medlemsstaterne bør derfor fortsat kunne bibeholde eller indføre yderligere [kursivert her] forpligtelser for kreditformidlere, herunder betingelserne for, at en kreditformidler kan modtage honorar fra forbrugere, der har anmodet om hans ydelse.'»

I utredningen punkt 5.1.4.2 side 42-44 gjør utvalget nærmere rede for innholdet i direktivet artikkel 5 til 7 og 21, som omhandler kredittformidlerens forpliktelser overfor forbrukeren. Utvalget uttaler følgende:

«I artikkel 5 og 6 blir 'kreditformidler' nevnt ved siden av 'kreditgiver' i relasjon til spørsmålet om oppfyllelse av pre-kontraktuell opplysningsplikt. Kredittformidler blir ikke nevnt i direktivets øvrige artikler, bortsett fra i artikkel 21, som har overskriften 'Visse forpligtelser for kreditformidlere i forhold til forbrugerne'. På denne bakgrunn legger utvalget til grunn at 'kreditformidlere' bare har plikter etter direktivet i tilfeller hvor direktivet uttrykkelig angir dette.

Pre-kontraktuell opplysningsplikt etter artikkel 5 og 6 skal oppfylles av 'kreditgiveren og i givet fald kreditformidleren', jf. nr. 1 i begge bestemmelsene. I fortalens punkt 24 blir følgende uttalt:

'Forbrugerne har behov for at blive grundigt informeret, inden de indgår en kreditaftale, uanset om der er en kreditformidler involveret i markedsføringen af kreditten. Derfor bør kravene om oplysninger forud for aftaleindgåelsen også generelt gælde for kreditformidlere.'

Både bestemmelsens ordlyd og denne fortaleuttalelsen tilsier at kredittformidleren er rettslig forpliktet til å oppfylle kravene som følger av artikkel 5 og 6. Det vil si at den fysiske eller juridiske personen som opptrer som 'kreditformidler' er forpliktet etter artikkel 5 og 6 på lik linje med kredittgiveren.

Denne fortolkningen underbygges av artikkel 7. Her heter det at artikkel 5 og 6 ikke gjelder for 'leverandører af varer eller tjenesteydelser, der accessorisk optræder som kreditformidlere'. Dette blir utdypet i fortalens punkt 24, hvor det uttales følgende i forlengelse av påpekingen av at kredittgiver og kredittformidler er forpliktet på lik linje etter artikkel 5 og 6:

'Hvis imidlertid leverandører af varer eller tjenesteydelser accessorisk optræder som kreditformidlere, er det ikke hensigtsmæssigt at bebyrde dem med en retlig forpligtelse til at give oplysningerne forud for aftaleindgåelsen i overensstemmelse med dette direktiv.'

Leverandører som opptrer aksessorisk som kredittformidlere, er altså ikke rettslig forpliktet etter artikkel 5 og 6, til forskjell fra andre kredittformidlere.

Under henvisning til fortalens punkt 17 og det at direktivet gir en form for minimumsharmonisering av kredittformidleres virksomhet, kan det reises spørsmål om det er nasjonal valgfrihet med hensyn til å pålegge såkalte aksessoriske kredittformidlere en pre-kontraktuell opplysningsplikt i tråd med artikkel 5 og 6. Etter fortalens punkt 17 kan medlemsstatene beholde eller innføre 'yderligere' forpliktelser for kredittformidlere. Slik utvalget ser det, må det skilles mellom forpliktelser som er regulert i direktivet og andre forpliktelser. Når kredittformidleres pre-kontraktuelle opplysningsplikt er regulert i direktivet, må det ses slik at denne forpliktelsen er fullharmonisert. Etter utvalgets mening innebærer artikkel 7 derfor en fullharmonisering, noe som medfører at det ikke er rom for å pålegge aksessoriske kredittformidlere en pre-kontraktuell opplysningsplikt i tråd med artikkel 5 og 6.

Spørsmålet er etter dette når en selger kan sies å opptre aksessorisk som kredittformidler, og når man har å gjøre med en kredittformidler som er forpliktet etter artikkel 5 og 6.

Om dette sies følgende i den samme fortaleuttalelsen:

'Leverandører af varer og tjenesteydelser kan f.eks. siges accessorisk at optræde som kreditformidlere, hvis deres virksomhed som kreditformidlere ikke er hovedformålet med deres erhvervsmæssige virksomhed.'

Det er klart at f.eks. en bilselgers eller møbelselgers formidling av kreditt til henholdsvis bilkjøperen eller møbelkjøperen, ikke er hovedformålet med selgerens næringsvirksomhet. Når slike selgere formidler kredittavtaler er de kredittformidlere i direktivets forstand, men de er ikke rettslig forpliktet i henhold til artikkel 5 og 6. Dette vil være annerledes dersom kredittformidlingsvirksomheten er skilt ut i eget selskap hvis hovedformål er å formidle kreditt. Det kan f.eks. være en stor bilforhandler – Bil AS – som skiller ut formidlingsvirksomheten i Bil Finans AS. Sistnevnte selskap vil ikke kunne sies å opptre aksessorisk som kredittformidler. I forhold til artikkel 7 er det altså uten betydning om det er slik tilknytning mellom bilforhandleren og kredittformidleren at de inngår i konsern eller konsernlignende forhold: vurderingen etter artikkel 7 må foretas atskilt for hver enkelt fysisk eller juridisk person.

En selger som opptrer aksessorisk som kredittformidler, er altså kredittformidler i direktivets forstand, men vedkommende er ikke – til forskjell fra andre kredittformidlere – rettslig forpliktet i henhold til artikkel 5 og 6. Derimot er en slik selger, i likhet med andre kredittformidlere i direktivets forstand, forpliktet etter reglene i artikkel 21.

Etter artikkel 21 bokstav a), som altså gjelder også for selgere som opptrer aksessorisk som kredittformidlere, er kredittformidleren forpliktet til

'i reklamer og i dokumentation henvendt til forbrugere (at) gør[e] opmærksom på omfanget af sine beføjelser, navnlig om vedkommende udelukkende samarbejder med en eller flere kreditgivere eller optræder som selvstændig mægler'.

Videre, etter artikkel 21 bokstav b), skal

'det eventuelle gebyr, forbrugeren skal betale til kreditformidleren for hans ydelse, oplyses for forbrugeren og aftales skriftligt mellem forbrugeren og kreditformidleren på papir eller på et andet varigt medium inden indgåelsen af kreditaftalen'.

Formuleringen 'forbrugeren skal betale til kreditformidleren for hans ydelse' tilsier at det her er tale om godtgjørelse som forbrukeren skal betale direkte til kredittformidleren. Denne fortolkningen følger dessuten forutsetningsvis av kravet om at godtgjørelsen må avtales skriftlig mellom forbrukeren og kredittformidleren. Motsetningsvis følger at dersom kredittformidleren får sin godtgjørelse fra kredittgiveren, typisk på provisjonsbasis, er det ingen plikt til å opplyse forbrukeren om godtgjørelsen.

Også artikkel 21 bokstav c) gjelder godtgjørelse som forbrukeren skal betale direkte til kredittformidleren, jf. 'det eventuelle gebyr, forbrugeren skal betale til kreditformidleren for hans ydelse'. I bokstav c) heter det at slik godtgjørelse til kredittformidleren, som altså etter bokstav b) må være avtalt skriftlig mellom forbrukeren og kredittformidleren, skal 'oplyses for kreditgiveren af kreditformidleren med henblikk på beregning af den årlige procentdel af omkostninger'. Her blir kredittformidleren pålagt en opplysningsplikt i forhold til kredittgiveren, slik at kredittgiveren blir satt i stand til å beregne effektiv rente. Det følger av dette at slik godtgjørelse inngår i beregningen av effektiv rente, noe som kan virke noe unaturlig i tilfeller hvor kredittformidleren opptrer uten 'mandat' fra kredittgiveren.»

Som det fremgår av sitatet, har utvalget i forbindelse med sin fremstilling av direktivet på enkelte punkter også redegjort for sin forståelse av hvordan direktivet skal tolkes. Departementet vil gjøre rede for sitt syn på direktivtolkingen i punkt 4.4.5 nedenfor.

4.4.3 Utvalgets forslag

Et samlet utvalg går inn for å følge direktivets systematikk når det gjelder angivelse av pliktsubjekter, og da slik at det foreslås inntatt en definisjon av «kredittgiver» og «kredittformidler» i finansavtaleloven § 45 bokstav d og e. Utvalget foreslår at definisjonen av kredittgiver viderefører den angivelsen av reglenes virkeområde som i dag følger av finansavtaleloven § 44 første ledd, jf. § 1, herunder forskrift om utvidet anvendelsesområde for finansavtaleloven, men da slik at betegnelsen «långiver» erstattes av «kredittgiver». Ved kreditt til forbrukere foreslår utvalget at det i definisjonen presiseres at en kredittgiver kan være «enhver som yter kreditt som ledd i næringsvirksomhet». Utvalget anser presiseringen av «enhver» som en nødvendig presisering sett i sammenheng med direktivets definisjon av «kredittyter» i artikkel 3 bokstav b. Under redegjørelsen for begrepet «kredittgiver» peker utvalget på at det er opp til nasjonale myndigheter å vurdere om aktuell regulering helt eller delvis også skal gjelde der kreditten ikke blir ytet som ledd i kredittgiverens næringsvirksomhet. Med bakgrunn i gjeldende rett mener utvalget at det ikke er behov for å la reguleringen omfatte også slik kredittyting, og sier om dette i punkt 5.1.4.1 side 40-41 i utredningen:

«Gjeldende rett regulerer – i grove trekk – bare tilfeller der kreditten blir ytet som ledd i næ-

ringsvirksomhet. Etter finansavtaleloven § 44 første ledd gjelder kapittel 3 for avtaler om lån hvor 'finansinstitusjoner eller lignende institusjoner som nevnt i § 1 annet ledd' er långiver, og for avtaler om lån hvor 'kommuner eller fylkeskommuner' er långiver. Når det gjelder forbrukerkreditt, gjelder loven for enhver ervervsmessig yter av lån til forbrukere, jf. forskrift 11. februar 2000 nr. 102, gitt i medhold av § 1 annet ledd bokstav f).

For at det skal foreligge 'forbrukerkredittkjøp' etter kredittkjøpsloven § 3 nr. 3 må kreditten være ytet eller formidlet 'som ledd i næringsvirksomhet'. Tilsvarende gjelder 'ytelse av forbrukertjenester på kreditt' og 'forbrukerleie', jf. kredittkjøpsloven § 3 nr. 4 og 5.

Ved å innta en definisjon av kredittgiver i samsvar med direktivets definisjon dekker en de tilfeller av kredittgivning som omfattes av finansavtaleloven og kredittkjøpsloven etter gjeldende rett. Selv om det forekommer at næringsdrivende yter kreditt uten at dette er ledd i næringsvirksomheten og at andre enn næringsdrivende yter kreditt, er det etter utvalgets oppfatning ikke behov for å regulere slik kredittgivning nærmere i form av regulering som foreslått i finansavtaleloven kapittel 3. Utvalget bemerker i den anledning at de fleste av de foreslåtte bestemmelsene i finansavtaleloven kapittel 3 er særskilt tilpasset kredittgivning i næringsvirksomhet.

På denne bakgrunn foreslår utvalget en definisjon av 'kredittgiver' i tråd med direktivets definisjon.»

Utvalget foreslår videre en definisjon av «kredittformidler» som svarer til direktivets definisjon i artikkel 3 bokstav f. Når det gjelder gjennomføringen av de av direktivets bestemmelser som sidestiller kredittgiveres og kredittformidleres forpliktelser, jf. artikkel 5 og 6 om pre-kontraktuell opplysningsplikt og forklaringsplikt, foreslår utvalget at dette reguleres i finansavtaleloven § 48 annet ledd, § 48 syvende ledd første punktum og § 50. Utvalget foreslår dessuten at unntaket for leverandører av varer og tjenester som «opptrer som kredittformidlere som en tilleggsfunksjon», jf. direktivet artikkel 7, gjennomføres i forslaget til finansavtalelov § 48 syvende ledd annet punktum. For å komme frem til denne konklusjonen foretar utvalget en nærmere sammenligning av gjeldende rett og direktivet når det gjelder reglene om pre-kontraktuell opplysningsplikt. Utvalgets fremstilling og konklusjoner fremgår av punkt 5.1.4.2 side 44-46, hvor det sies følgende:

«Ved forbrukerkredittkjøp skal den pre-kontraktuelle opplysningsplikten etter kredittkjøpsloven § 4 oppfylles av 'kredittyteren eller selgeren på hans vegne'. Dersom kredittgiveren er en annen enn selgeren, oppstår spørsmål om lovbestemmelsen statuerer en selvstendig forpliktelse for selgeren. En naturlig forståelse av ordlyden tilsier at selgerens opplysningsplikt må hvile på en avtale mellom ham og kredittgiveren, og at selgeren derfor ikke er lovmessig forpliktet i henhold til kredittkjøpsloven § 4. Forarbeidene skaper imidlertid noe tvil på dette punktet. I Ot.prp. nr. 34 (1980-1981) s. 101 blir det uttalt at opplysningene regulært vil bli gitt av selgeren, men at 'ansvaret' for at opplysningene blir gitt 'primært er lagt på den som gir kreditten'. Følgelig har selgeren bare et slags subsidiært ansvar for at opplysningene blir gitt, men det er uklart om lovgiver har forutsatt at dette subsidiære ansvaret har hjemmel i loven eller i avtale mellom selgeren og kredittgiveren.

Den pre-kontraktuelle opplysningsplikten etter artikkel 5 påhviler, som nevnt, 'kreditgiveren og i givet fald kreditformidleren'. 'I givet fald' må trolig forstås som en henvisning til de tilfeller hvor en kredittformidler er involvert i kredittransaksjonen. I den grad en selger som faller innenfor kredittkjøpslovens område, inntar en mellommannsrolle i forbindelse med inngåelsen av kredittavtalen, vil han i direktivets forstand opptre aksessorisk som kredittformidler og således ikke ha opplysningsplikt etter artikkel 5 og 6, jf. artikkel 7. Dersom kredittkjøpsloven § 4 må forstås som uttrykk for at slike selgere har en lovbestemt pre-kontraktuell opplysningsplikt, er det ikke rom for å videreføre eksisterende regulering. Dersom kredittkjøpsloven § 4 bare presiserer at kredittgiveren kan avtale med selgeren at sistnevnte skal oppfylle den pre-kontraktuelle opplysningsplikten på kredittgiverens vegne, er det uproblematisk å videreføre reguleringen i loven. Dette følger tydelig av fortalens punkt 24:

'I sådanne tilfælde [aksessorisk kredittformidler] er der stadig sikret et tilstrækkeligt forbrukerbeskyttelsesniveau, eftersom det påhviler kreditgiveren at sikre, at forbrugeren får de fuldstændige oplysninger forud for aftaleindgåelsen enten af kreditformidleren, hvis kreditgiveren og kreditformidleren aftaler dette [kursivert her], eller på anden passende måde.'

På den annen side er formuleringen 'kredittyteren eller selgeren på hans vegne' i kredittkjøpsloven § 4 ikke bare unødvendig hensett til avtalerettslige prinsipper, men også egnet til å skape tolkningstvil vedrørende spørsmålet om selgeren har et lovbestemt, selvstendig ansvar knyttet til den pre-kontraktuelle opplysningsplikten.

Kredittkjøpsloven § 5 om opplysningsplikt forut for inngåelse av kontokreditt, nevner ute-

lukkende 'kredittyteren' som pliktsubjekt. Det kan imidlertid naturlig nok også ved inngåelse av avtale om kontokreditt bli gjort bruk av mellommenn.

Spørsmålet om kredittformidler har selvstendig pre-kontraktuell opplysningsplikt oppstår også i tilknytning til finansavtaleloven § 46, som oppstiller en pre-kontraktuell opplysningsplikt for 'långiveren'.

Spørsmålet kan antagelig løses på grunnlag av finansavtaleloven kapittel 5 om finansmegleroppdrag m.v. og kapittel 6 om agent- og rådgivningsoppdrag. To spørsmål oppstår: For det første er det spørsmål om slike kredittformidlere i direktivets forstand, jf. artikkel 3 bokstav f) smh. artikkel 7, kan anses som 'meglerforetak', 'finansagent' eller 'finansrådgiver'. Dernest er det spørsmål om dette i tilfelle medfører at vedkommende kredittformidler er forpliktet på lik linje med kredittgiveren etter bestemmelsene om pre-kontraktuell opplysningsplikt.

Finansagent og finansrådgiver er definert i NOU 1994: 19 s. 210: Med finansrådgiver menes den som driver virksomhet som uavhengig rådgiver knyttet til finanstjenester, finansinvesteringer og lignende forhold. En rådgiver kan ikke kreve vederlag fra andre enn den klienten som har gitt oppdraget, jf. finansavtaleloven § 90. I banknæringen er det etter hvert blitt vanlig at de av bankens ansatte som selger finansielle tjenester, blir titulert som 'rådgiver'. Siden dette er personer som er ansatt i banken, er det klart at det ikke er tale om 'rådgivere' i finansavtalelovens forstand.

Med finansagent menes den som driver som representant for norsk eller utenlandsk finansinstitusjon i anledning avsetning av finansielle tjenester. En agent kan ikke kreve vederlag fra andre enn den institusjonen han representerer, jf. finansavtaleloven § 88. Det er ikke avgjørende at vedkommende mellommann har rett til å inngå avtaler på vegne av prinsipalen (tegningsagent). Også såkalte formidlingsagenter – dvs. agenter uten rett til å inngå bindende avtale på vegne av prinsipalen – kan være finansagenter etter finansavtaleloven.

Meglerne blir i NOU 1994: 19 s. 197 beskrevet som 'de virkelige mellommenn' som 'i utgangspunktet (skal) opptre som upartiske mellommenn og [som] har til oppgave å formidle kontakt mellom partene, og medvirke til at de forhandler seg frem til enighet'. Samme sted blir det uttalt at det varierer hvilken part som betaler megleren godtgjørelse, se også finansavtaleloven § 78 første ledd.

Direktivets definisjon av 'kreditformidler' omfatter for det første en fysisk eller juridisk person som mot godtgjørelse og som ledd i sin næringsvirksomhet, presenterer eller tilbyr kredittavtaler til forbrukerne, jf. artikkel 3 bokstav f) punkt i). Det vanlige er at vedkommende opptrer som representant for kredittgiver og at han derfor mottar godtgjørelsen fra kredittgiveren. Kredittformidler som omfattes av artikkel 3 bokstav f) punkt i) vil derfor ofte være finansagent etter finansavtalelovens regler – det er nærmere bestemt tale om en formidlingsagent. Utvalget legger til grunn at det er uten betydning om mellommannen bare opptrer aksessorisk som sådan; også f.eks. vareselgere som i egenskap av representant tilbyr kredittavtaler til forbrukere, er å anse som finansagent.

Tilsvarende resonnement kan legges til grunn for en konklusjon om at kredittformidler som omfattes av artikkel 3 bokstav f) punkt iii) typisk vil være finansagent etter finansavtalelovens regler – nærmere bestemt er det tale om tegningsagent, jf. formuleringen 'indgår kreditaftaler med forbrugere på kreditgiverens vegne'.

Artikkel 3 bokstav f) punkt ii) omhandler mellommenn som 'bistår forbrugere ved at udføre andet forberedende arbejde med henblik på kreditaftaler end det, der er omhandlet i nr. i)'. Siden det er en forutsetning at vedkommende verken tilbyr kredittavtaler til forbrukere (punkt i)) eller inngår kredittavtaler på vegne av kredittgiveren (punkt iii)), er det nærliggende å slutte at mellommenn som omhandlet i punkt ii) opptrer selvstendig i forhold til kredittgivere. Mellommannens bistand etter punkt ii) kan variere i innhold og vanskelighetsgrad, og ofte kan det nok reises tvil om bistanden kvalifiserer til det som naturlig kan kalles 'rådgivning'. På den annen side inntar mellommannen i slike tilfeller ofte en rolle som fyller rådgiverens særtrekk: Mellommannen opptrer uavhengig av kredittgiveren, han vil ofte motta sin eventuelle godtgjørelse fra forbrukeren, og skal derfor utelukkende ivareta forbrukerens interesser. Bestemmelsen i finansavtaleloven § 90 om at rådgiveren ikke kan kreve vederlag fra andre enn den klienten som har gitt oppdraget, er gitt for å unngå tvil om rådgiveren alene har hatt klientens interesser for øyet, jf. NOU 1994: 19 s. 211. Utvalget legger til grunn at en kredittformidler som fyller vilkårene i artikkel 3 bokstav f) punkt ii) er en finansrådgiver etter finansavtalelovens regler, såfremt vedkommende opptrer uavhengig av kredittgiver og på oppdrag fra forbrukeren slik at han utelukkende skal ivareta forbrukerens interesser.

Konklusjonen så langt er følgelig at kredittformidlere som nevnt i artikkel 3 bokstav f) punkt i) og iii) typisk vil være å anse som finansagenter, mens kredittformidlere som nevnt i punkt ii) typisk vil være å anse som finansrådgivere.

I tillegg kommer de virkelige mellommenn – meglerne. Disse lar seg ikke like enkelt plas-

sere i forhold til opplistingen i forbrukerkredittdirektivet artikkel 3 bokstav f), men det er ikke tvilsomt at også meglere kan falle innenfor artikkel 3 bokstav f) punkt i), ii) eller iii), og følgelig være kredittformidlere i direktivets forstand. Dette følger for så vidt også forutsetningsvis av artikkel 21 bokstav a), hvor det er bestemt at kredittformidleren må gjøre oppmerksom på om han opptrer som 'selvstændig mægler'.

Når det så gjelder spørsmålet om meglere, finansagenter og finansrådgivere etter gjeldende rett er forpliktet på lik linje med kredittgiveren i relasjon til pre-kontraktuell opplysningsplikt, kan det tas utgangspunkt i finansavtaleloven § 87 første ledd: En finansagent hvis oppdrag er knyttet til låneavtaler, jf. § 85 første ledd bokstav b), skal 'se til at institusjonens plikter overfor kunden blir oppfylt'. I NOU 1994: 19 s. 210 blir det tydeliggjort at agenten plikter å oppfylle den pre-kontraktuelle opplysningsplikten, dersom institusjonen ikke oppfyller denne plikten. Tilsvarende gjelder for meglerforetak, jf. finansavtaleloven § 83 første ledd første punktum. Hertil kommer at det i § 81 første ledd er bestemt at meglerforetak før avtale om lån inngås, skal gi en låntaker som er forbruker skriftlige opplysninger som bestemt i § 46 (pre-kontraktuell opplysningsplikt). Finansavtaleloven §§ 89 og 90 om finansrådgivere inneholder ingen tilsvarende bestemmelse som pålegger rådgiveren å se til at kredittgiverens plikter overfor kredittkunden blir oppfylt.

Fremstillingen viser at enkelte mellommenn som er kredittformidlere i direktivets forstand, etter gjeldende rett er pålagt plikter etter bestemmelsene om pre-kontraktuell opplysningsplikt som oppfyller gjennomføringsforpliktelsen etter artikkel 5 og 6 for kredittformidlere. Gjeldende rett inneholder imidlertid ikke slike begrensninger som følger av artikkel 7 om selgere som opptrer aksessorisk som kredittformidlere – en særregulering som er relevant først og fremst i forhold til finansagenter. Under henvisning til dette og at det er behov for å endre reguleringen av rådgiverens forpliktelser for å gjennomføre forbrukerkredittdirektivet, foreslår utvalget at kredittformidleres forpliktelser etter forbrukerkredittdirektivet artikkel 5 til 7 blir gjennomført i utvalgets forslag til § 48 om pre-kontraktuell opplysningsplikt. Slik gjennomføring vil medføre at finansagentens og meglerforetakets forpliktelser i en viss utstrekning vil fremkomme både i kapittel 3 og i kapittel 5 og 6. Utvalget antar imidlertid at dette ikke reiser særlige problemer. Dessuten vil det lovteknisk være svært vanskelig å gjennomføre forbrukerkredittdirektivet artikkel 7 i kapittel 5 og 6. Videre kan pedagogiske hensyn tale for å angi kredittformidlerens forpliktelser knyttet til pre-kontraktuell opplysningsplikt i utvalgets forslag til lovbestemmelse om slik opplysningsplikt. Avslutningsvis bemerkes at utvalget foreslår en justering av ordlyden i § 81 første ledd for å klargjøre at meglerforetakets forpliktelser følger av utvalgets forslag til § 48 om pre-kontraktuell opplysningsplikt.»

Når det gjelder de forpliktelsene som utelukkende påhviler kredittformidlere etter direktivet artikkel 21, foreslår utvalget dette gjennomført i ulike bestemmelser i finansavtaleloven kapittel 5 og 6. Utvalgets vurdering av gjeldende rett sammenholdt med direktivet artikkel 21 fremgår av utredningen punkt 5.1.4.2 side 46, hvor det heter:

«Kredittkjøpsloven inneholder ingen særskilte regler som pålegger kredittformidlere forpliktelser tilsvarende dem som er listet opp i forbrukerkredittdirektivet artikkel 21.

Når det gjelder finansagenter, er det bestemt i finansavtaleloven § 86 at agenten, før han påtar seg et oppdrag, 'skal forsikre seg om at kunden kjenner til hvilke institusjoner representasjonsforholdet omfatter'. Denne regelen tilfredsstiller antagelig kravet i artikkel 21 bokstav a) om at kredittformidler skal gjøre forbrukeren oppmerksom på 'om vedkommende udelukkende samarbejder med en eller flere kreditgivere'. Problemet er imidlertid at det som er sitert fra artikkel 21 bokstav a) er eksemplifisering av en forutsetningsvis videre forpliktelse til å gjøre forbrukeren oppmerksom på 'omfanget av [kreditformidlerens] beføjelser'. Utvalget foreslår derfor en noe endret formulering av § 86.

For å gjennomføre forpliktelsen etter artikkel 21 bokstav a) fremsetter utvalget dessuten forslag til ny § 89, hvor det bestemmes at rådgiveren, før han påtar seg et oppdrag og i reklame og skriftlig kommunikasjon med kunden, skal forsikre seg om at kunden er kjent med at rådgiveren opptrer som sådan. Forbrukerkredittdirektivet artikkel 21 bokstav a) betinger dessuten endring i finansavtaleloven kapittel 5. Utvalget foreslår at det i finansavtaleloven § 81 blir uttrykt at meglerforetaket skal opplyse at foretaket opptrer som selvstendig megler.

Utvalget legger til grunn at rådgivere og meglerforetak i praksis allerede opptrer i samsvar med utvalgets forslag til bestemmelser, og har derfor ikke funnet grunn til å begrense forpliktelsene til å gjelde i tilfeller der kunden er forbruker. Det kan i denne sammenheng nevnes at Kredittilsynet, i offentlig brev datert 2. november 2000, fremhever at det er finansinstitusjonens ansvar å påse at de agenter institusjonene benytter seg av, opptrer i samsvar med de plikter finansinstitusjonen selv er underlagt i forhold til kundene. Denne plikten gjelder uavhengig av om agenten opptrer overfor forbrukerkunder eller næringsdrivende.

Finansavtaleloven gir ingen særskilte regler som kan sammenlignes med forpliktelsene nevnt i artikkel 21 bokstav b) og c).

I bokstav b) fremkommer at godtgjørelse som forbrukeren skal betale direkte til kredittformidleren må avtales skriftlig mellom forbrukeren og kredittformidleren. Bestemmelsen er uten betydning i forhold til finansagenter, jf. finansavtaleloven § 88, hvor det er bestemt at agenten ikke kan kreve vederlag fra andre enn den institusjonen agenten representerer. Den er derimot relevant i forhold til finansrådgivere og meglerforetak. På bakgrunn av dette foreslår utvalget at finansavtaleloven § 90 første ledd gis et nytt annet punktum, hvor det blir bestemt at rådgiverens vederlagskrav mot forbrukeren er betinget av skriftlig avtale. Videre foreslår utvalget at det gis en tilsvarende bestemmelse finansavtaleloven § 78 første ledd, nytt annet punktum.

Etter forbrukerkredittdirektivet artikkel 21 bokstav c) er kredittformidleren forpliktet til å informere kredittgiveren om godtgjørelse som forbrukeren skal betale direkte til kredittformidleren, slik at kredittgiveren blir satt i stand til å beregne effektiv rente. Bestemmelsen foreslås gjennomført i finansavtaleloven § 90 (nytt annet ledd) og § 78 første ledd (nytt tredje punktum).»

4.4.4 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser har hatt uttrykkelige merknader til utvalgets forslag på dette punktet.

4.4.5 Departementets vurdering

Departementet finner, med enkelte realitetsendringer, å kunne slutte seg til utvalgets forslag til definisjon av «kredittgiver», jf. departementets lovforslag § 44 a bokstav e. Begrepet «kredittgiver» foreslås som en fellesbetegnelse som erstatter begrepet «långiver» i gjeldende finansavtalelov kapittel 3 med forskrifter og begrepet «kredittyter» i kredittkjøpsloven med forskrifter.

Departementet vil i den forbindelse knytte enkelte merknader til gjeldende finansavtalelov § 1 og virkeområdet for finansavtaleloven som sådan. Utvalget har i sitt lovforslag ikke foreslått noen endringer i finansavtaleloven § 1. Etter departementets syn vil gjennomføringen av forbrukerkredittdirektivet i finansavtaleloven kapittel 3 ikke bare kreve endringer i bestemmelsene om virkeområde og definisjoner i kapittel 3, men også en tilsvarende endring i finansavtaleloven § 1 om lovens generelle virkeområde. Et slikt samspill mellom spesielle og generelle bestemmelser om virkeområde finner en allerede i dag i finansavtaleloven. Det kan i denne sammenheng vises til at finansavtaleloven § 44 første ledd annet punktum utvider virkeområdet for reglene til også å gjelde avtaler om lån «hvor kommuner eller fylkeskommuner er långiver». Dette fremgår også av finansavtaleloven § 1 fjerde ledd første punktum, hvor det heter at «for lån der långiveren er en kommune eller en fylkeskommune, gjelder kapittel 3 i loven». Departementet legger etter dette til grunn at i den grad virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 3 utvides, hva enten dette er en konsekvens av gjennomføringen av direktivet eller som en følge av at kredittkjøpslovens regler samordnes med finansavtaleloven, bør dette gjenspeiles i en tilsvarende endring av lovens virkeområde i finansavtaleloven § 1.

Når det gjelder utvalgets forslag til definisjon av «kredittgiver» i finansavtaleloven kapittel 3, innebærer første del av definisjonen en videreføring av den angivelsen av pliktsubjekter som i dag følger av finansavtaleloven § 44 første ledd. Departementet er enig med utvalget i at dette gjøres til en del av lovens definisjon av «kredittgiver», men da lovteknisk gjennom en henvisning fra kredittgiverdefinisjonen til de grunnleggende bestemmelsene i finansavtaleloven § 1 om lovens virkeområde, jf. departementets lovforslag § 44 a bokstav e og forslaget til endringer i finansavtaleloven § 1. Den andre delen av den foreslåtte definisjonen fastslår at ved kreditt til en forbruker vil «enhver som yter kreditt som ledd i næringsvirksomhet», regnes som kredittgiver. Departementet anser som utvalget en slik presisering nødvendig av hensyn til direktivets definisjon, jf. artikkel 3 bokstav b. Også på dette punktet vil presiseringen etter departementets lovforslag fremgå lovteknisk gjennom en henvisning fra kredittgiverdefinisjonen til de grunnleggende bestemmelsene om lovens virkeområde i finansavtaleloven § 1. I tillegg vil en slik presisering innebære at reguleringen i forskrift til finansavtaleloven 11. februar 2000 nr. 101 om låneavtaler og forskrift 11. februar 2000 nr. 102 om utvidet anvendelsesområde for finansavtaleloven begges § 1 bokstav e tas inn i loven, noe som må antas å være et pedagogisk viktig grep av hensyn til brukerne av loven. Endringen innebærer at for denne gruppen blir reguleringen utvidet fra det som følger av § 1 i forskriften, til i utgangspunktet å omfatte hele kapittel 3 i finansavtaleloven.

I tillegg til dette foreslår departementet at det av definisjonen av kredittgiver i departementets lovforslag, sammenholdt med forslaget til endring av finansavtaleloven § 1, fremgår at de tilfeller av kredittyting som i dag omfattes av kredittkjøpsloven, og som skjer mellom en næringsdrivende kredittgi-

ver og en næringsdrivende kredittkunde, også omfattes av den foreslåtte reguleringen i finansavtaleloven kapittel 3. Det kan etter departementets syn ikke utelukkes tilfeller hvor det etter gjeldende kredittkjøpslov ytes kreditt fra en næringsdrivende til en næringsdrivende, og der den næringsdrivende kredittyteren ikke er å anse som en «finansinstitusjon» eller «lignende institusjon», sml. formuleringen i finansavtaleloven § 44 første ledd. Departementet mener at dette lovteknisk kan løses ved at det inntas en henvisning i definisjonen til de bestemmelsene i kapittel 3 som viderefører de bestemmelsene i kredittkjøpsloven som også gjelder kreditt fra en næringsdrivende til en næringsdrivende, jf. departementets lovforslag § 1 nytt femte ledd.

Departementet er for øvrig enig med utvalget i at det ikke kan sies å være behov for å la definisjonen omfatte kredittgivere som yter kreditt utenfor næringsvirksomhet, jf. utvalgets omtale av dette under punkt 5.1.4.1 side 40-41 i utredningen. For det første må omfanget av denne typen kredittgivning antas å være langt mindre enn kreditt som ytes som ledd i næringsvirksomhet. For det annet vil slik kredittgivning ofte kunne være av en annen karakter enn kreditt som ytes som ledd i næringsvirksomhet. Departementet mener derfor at det ikke er hensiktsmessig å la slike former for kredittgivning omfattes av den reguleringen av kredittavtaler som er foreslått i finansavtaleloven kapittel 3.

Departementet går videre inn for å lovfeste en definisjon av «kredittformidler» som svarer til utvalgets forslag, jf. departementets lovforslag § 44 a bokstav f. Definisjonen svarer innholdsmessig til direktivet artikkel 3 bokstav f, med unntak av at uttrykket «forbrukere» i samsvar med utvalgets forslag er erstattet av det mer generelle begrepet «kredittkunder». Sammenlignet med gjeldende rett representerer denne definisjonen en nyvinning, idet verken finansavtaleloven kapittel 3 eller kredittkjøpsloven inneholder noen uttrykkelig definisjon av begrepet kredittformidler. Hvilke former for mellommannsvirksomhet som vil kunne falle innenfor ett eller flere av kriteriene i definisjonen, kan ikke besvares generelt. Både finansmeglere som nevnt i finansavtaleloven kapittel 5 og finansagenter og finansrådgivere som nevnt i finansavtaleloven kapittel 6 vil etter omstendighetene kunne falle innenfor den foreslåtte definisjonen av kredittformidler, jf. også utvalgets vurderinger av dette sitert foran under punkt 4.4.3. Kriteriet «som ledd i sin ervervsmessige virksomhet» sier bare at kredittformidlingen må skje som ledd i slik virksomhet, og ikke noe om at dette må utgjøre hovedformålet med virksomheten. Dette innebærer at også mellommenn som har kredittformidling som sidevirksomhet etter direktivet, kan falle innenfor definisjonen av kredittformidler. Ved å utforme en generell definisjon av kredittformidler vil også andre former for mellommannsvirksomhet enn de som er uttrykkelig nevnt her, kunne falle innenfor den foreslåtte reguleringen for kredittformidlere.

Departementet deler utvalgets syn på at direktivet må tolkes slik at «kredittformidlere» bare har plikter etter direktivet i tilfeller hvor dette er uttrykkelig angitt. Etter direktivet er kredittformidlere, på lik linje med kredittgivere, pålagt pre-kontraktuell opplysningsplikt, jf. artikkel 5 nr. 1 og 6 nr. 1, og forklaringsplikt, jf. artikkel 5 nr. 6. Dette innebærer at både kredittgivere og kredittformidlere har et rettslig ansvar for at disse forpliktelsene blir oppfylt overfor kredittkunden. Om det nærmere innholdet i disse forpliktelsene vises det til den generelle gjennomgåelsen av den pre-kontraktuelle opplysningsplikten i punkt 5.2 i proposisjonen. I tillegg er kredittformidlere pålagt visse selvstendige plikter overfor forbrukere i artikkel 21. Nasjonal rett må gjennomføre disse forpliktelsene. Utover harmoniseringens rekkevidde, dvs. i spørsmål som ikke er regulert i direktivet, vil kredittformidlere kunne pålegges ytterligere forpliktelser. Departementet foreslår etter mønster av direktivet at kredittformidlere bare skal ha plikter etter finansavtaleloven i de bestemmelsene hvor dette fastslås uttrykkelig.

De plikter som pålegges kredittformidlere etter direktivet artikkel 5 og 6, gjelder ikke for «leverandører av varer eller tjenester som opptrer som kredittformidlere som en tilleggsfunksjon», jf. artikkel 7 i den norske språkversjonen av direktivet. Utvalget har i sitt forslag lagt seg nært opp til den danske språkversjonen av direktivet, jf. unntaket for den pre-kontraktuelle opplysningsplikten for «leverandør [$006] som opptrer aksessorisk som formidler av kreditt» i utvalgets forslag til § 48 syvende ledd annet punktum. Når det gjelder forklaringsplikten, jf. direktivet artikkel 5 nr. 6, har utvalget foreslått å regulere kredittgivers og kredittformidlers plikt til å oppfylle denne i lovforslaget § 50 første ledd. Utvalget har imidlertid ikke formulert noe unntak for forklaringsplikten for aksessoriske kredittformidlere. Departementet er enig med utvalget i at unntaket som følger av artikkel 7, må anses å falle inn under kravet om fullharmonisering, og at konsekvensen av dette blir at det ikke er rom for å pålegge aksessoriske kredittformidlere en pre-kontraktuell opplysningsplikt i tråd med artikkel 5 og 6. Departementet finner videre at forklaringsplikten, jf. artikkel 5 nr. 6, heller ikke kan pålegges slike kredittformidlere.

Skillet i direktivet mellom kredittformidlere på den ene side, og kredittformidlere som opptrer som en tilleggsfunksjon på den annen side, reiser flere problemstillinger.

Når det gjelder spørsmålet om når en leverandør av varer eller tjenester kan sies å formidle kreditt som en tilleggsfunksjon/aksessorisk, slutter departementet seg til utvalgets redegjørelse under punkt 5.1.4.2 side 43 i utredningen. Under henvisning til direktivets fortale punkt 24 legger utvalget til grunn at det sentrale vurderingstemaet blir hva som må anses som hovedformålet med selgerens næringsvirksomhet. Departementet legger som utvalget til grunn at når f.eks. en bilselger eller møbelselger formidler kreditt til henholdsvis bilkjøperen eller møbelkjøperen, vil det være salget av bilen eller møbelet, og ikke kredittformidlingen, som må anses som selgerens hovedformål med næringsvirksomheten. I et slikt tilfelle vil formidlingen av kreditt anses som en tilleggsfunksjon, og kredittformidleren vil dermed ikke være forpliktet til å oppfylle den pre-kontraktuelle opplysningsplikten, jf. direktivet artikkel 7. Departementet er videre enig med utvalget i at dette vil stille seg annerledes dersom kredittformidlingsvirksomheten er skilt ut i et eget selskap hvis hovedformål er å formidle kreditt.

Direktivets regulering av pre-kontraktuell opplysningsplikt for kredittformidlere, herunder unntaket for kredittformidlere som opptrer aksessorisk, jf. direktivet artikkel 7, må sammenholdes med gjeldende rett når behovet for ny lovregulering skal vurderes. Utvalget har pekt på at den gjeldende kredittkjøpslov § 4 er egnet til å skape tolkingstvil knyttet til om en selger har et selvstendig ansvar for å gi opplysninger. Når kredittkjøpslovens bestemmelser innarbeides i finansavtaleloven i samsvar med direktivet, oppstår ikke dette tolkingsspørsmålet. Departementet mener at både hensynet til en korrekt gjennomføring av direktivet og lovtekniske hensyn taler for å lovfeste en ny regulering av pre-kontraktuell opplysningsplikt for å gjennomføre direktivet artikkel 5 og 6, jf. artikkel 7, jf. departementets lovforslag til nye §§ 46 a og 46 c i finansavtaleloven. Det følger av disse bestemmelsene at de ikke gjelder for «leverandør av varer eller tjenester som opptrer aksessorisk som formidler av kreditt».

Når det gjelder spørsmålet om meglere, finansagenter og finansrådgivere etter gjeldende finansavtalelov kapittel 5 og 6 er forpliktet til å gi opplysninger på lik linje med kredittgiveren, slutter departementet seg til utvalgets vurderinger av dette under punkt 5.1.4.2 side 45-46 i utredningen. Utvalget legger her til grunn at finansagenter og finansmeglerforetak i henhold til finansavtaleloven § 87, jf. § 85 første ledd bokstav b og § 83 første ledd første punktum, jf. § 81 må anses pålagt plikter knyttet til pre-kontraktuell opplysningsplikt som oppfyller gjennomføringsforpliktelsen etter direktivet artikkel 5 og 6. De aktuelle bestemmelsene i kapittel 5 og 6 i finansavtaleloven som pålegger plikter til kredittformidlere, må leses med den begrensning som følger av departementets lovforslag §§ 46 a og 46 c om at aksessoriske kredittformidlere ikke har plikter etter de nevnte bestemmelsene. Departementet er enig med utvalget i at det må anses som den lovteknisk beste løsningen å gjennomføre direktivet artikkel 7 i finansavtaleloven kapittel 3. Denne løsningen vil etter departementets syn være mest egnet selv om den innebærer at finansagenters og meglerforetakenes forpliktelser i en viss utstrekning både vil fremkomme av finansavtaleloven kapittel 3 og kapittel 5 og 6.

Når det gjelder utvalgets vurdering av direktivet artikkel 21, er departementet enig med utvalget i at denne bestemmelsen i direktivet pålegger selvstendige forpliktelser for alle kredittformidlere, herunder også leverandører av varer og tjenester som opptrer aksessorisk som kredittformidlere, jf. utvalgets utredning punkt 5.1.4.2 side 43 høyre spalte.

Departementet viser til at utvalget synes å legge til grunn at de former for mellommannsvirksomhet som faller innenfor direktivets definisjon av kredittformidler, og som utvalget foreslår å følge opp i sitt lovforslag, enten vil være finansmeglerforetak som regulert i finansavtaleloven kapittel 5 eller finansagent eller finansrådgiver i henhold til finansavtaleloven kapittel 6. Departementet forstår det videre slik at utvalget legger til grunn at også en aksessorisk kredittformidler vil kunne være finansagent etter gjeldende rett, f.eks. der en vareselger i egenskap av representant tilbyr kredittavtaler til forbrukere, jf. utvalgets utredning punkt 5.1.4.2 side 45 venstre spalte. På bakgrunn av sitt syn på hvilke kategorier av mellommenn som vil falle innenfor direktivets definisjon av kredittformidler, foreslår utvalget å gjennomføre direktivet artikkel 21 i finansavtaleloven kapittel 5 og 6, hvor det allerede er gitt særskilte bestemmelser knyttet til mellommannsvirksomhet.

Departementet har vurdert nærmere utvalgets premiss om at en vareselger som opptrer aksessorisk som kredittformidler, også kan være finansagent etter gjeldende rett. Etter departementets syn kan dette standpunktet synes noe tvilsomt, siden det saklige virkeområdet for reglene om finansagenters virksomhet etter finansavtaleloven § 85 første ledd bokstav b er knyttet til avtaler om lån, jf.

finansavtaleloven § 44 og dens avgrensing mot de kredittformer som faller innenfor kredittkjøpslovens virkeområde. Forarbeidene til finansavtaleloven er imidlertid noe uklare på dette punktet, jf. Ot.prp. nr. 41 (1998-1999) side 84, hvor det fremgår at reglene i kapittel 5 og 6 ikke skal avgrenses personelt til bare å gjelde der partene er finansinstitusjon eller lignende institusjon. Det fremgår her at det vil være tilstrekkelig at mellommannen eller rådgiveren opptrer som profesjonell yrkesutøver, uten at dette utdypes noe nærmere. For departementet fremstår det som noe uklart om utvalget har bygget på disse uttalelsene i forarbeidene når det har lagt til grunn at aksessoriske kredittformidlere, «f.eks. vareselgere som i egenskap av representant tilbyr kredittavtaler til forbrukere», også vil være å anse som finansagent etter finansavtaleloven kapittel 6.

Departementet finner at direktivet artikkel 21 krever gjennomføring i norsk rett, og at den eller de bestemmelsene som gjennomfører direktivet på dette punktet også må få anvendelse for såkalte aksessoriske kredittformidlere. Ved at de kredittformer som i dag reguleres av kredittkjøpsloven, innarbeides i det mer generelle begrepet «kredittavtaler», vil de eventuelle begrensningene i det saklige virkeområdet som gjør det tvilsomt om en vareselger kan anses som en finansagent etter gjeldende rett, opphøre. Departementet går derfor inn for å gjennomføre direktivet artikkel 21 på den måten som er foreslått av utvalget i finansavtaleloven kapittel 5 og 6, jf. departementets lovforslag § 78 første ledd annet og tredje punktum, § 81 første og annet ledd, § 86, § 89 a og § 90 (som tilsvarer utvalgets lovutkast § 78 første ledd annet og tredje punktum, § 81 første og annet ledd, § 86, § 89 og § 91). Etter departementets syn er det ikke nødvendig å lovfeste uttrykkelig at bestemmelsene her også omfatter aksessoriske kredittformidlere, idet det ikke kan innfortolkes i bestemmelsene noe krav om at den aktuelle mellommannsvirksomheten som er regulert, må utgjøre hovedformålet med vedkommendes ervervsvirksomhet.

4.5 Definisjonskatalog

4.5.1 Gjeldende rett

Finansavtaleloven kapittel 3 om låneavtaler mv. inneholder ingen bestemmelser som definerer begreper som benyttes i kapitlet. En generell definisjon av «forbruker» er imidlertid inntatt i finansavtaleloven kapittel 1, se § 2 første ledd annet punktum. Finansavtaleloven § 1 annet ledd inneholder dessuten en definisjon av «lignende institusjoner», som har betydning for angivelsen av virkeområdet for reglene i finansavtaleloven kapittel 3, jf. finansavtaleloven § 44 første ledd. Heller ikke finansavtaleloven kapittel 5 og 6, som regulerer finansmegleroppdrag og agent- og rådgivningsoppdrag, inneholder definisjoner av de begrepene som benyttes. Forskrift 11. februar 2000 nr. 101 om låneavtaler § 3 inneholder enkelte definisjoner av begreper som benyttes i forskriften. I forskriften § 3 første ledd første punktum defineres «lånekostnader» som «avdrag, renter, provisjoner, gebyrer og øvrige utgifter som låntakeren skal betale for lånet». Det er imidlertid fastsatt at enkelte nærmere angitte kostnader ikke regnes som lånekostnader. Låneforskriften § 3 tredje ledd definerer dessuten «effektiv rente» som «lånekostnader uttrykt som en årlig prosentandel av lånebeløpet, beregnet i samsvar med reglene i kapittel III».

Kredittkjøpsloven § 3 nr. 1 til 7 inneholder definisjoner av sentrale begreper som benyttes i kredittkjøpsloven. Når det gjelder definisjonene som følger av nr. 1 til 5 av «kredittkjøp», «kontokjøp», «forbrukerkredittkjøp», «ytelse av forbrukertjenester på kreditt» og «forbrukerleie», vises det til redegjørelsen for gjeldende rett under punkt 4.2.1 i proposisjonen. Definisjonen av «forbruker» er inntatt i kredittkjøpsloven § 3 nr. 7, jf. redegjørelsen for denne definisjonen under punkt 4.3.1 i proposisjonen. Videre inneholder kredittkjøpsloven § 3 nr. 6 en definisjon av «kredittyter», som er omtalt nærmere under punkt 4.4.1 i proposisjonen.

I tillegg til dette fastlegger kredittkjøpsloven § 4 første ledd bokstav a til f det nærmere innholdet i enkelte andre sentrale begreper. Bokstav a angir at «kontantprisen» er den pris som selgeren ville krevd ved kontant betaling, mens begrepet «kontantinnsatsen» angir det beløp kjøperen skal betale kontant, jf. bokstav b. Videre fremgår det av bokstav c at «kredittkostnadene» er summen av alle renter og andre tillegg til kontantprisen som kjøperen skal betale på grunn av kreditten. Etter bokstav d er «kredittkjøpsprisen» summen av kontantprisen og kredittkostnadene, dvs. hva kjøperen i alt skal betale, og etter bokstav f er «effektiv rente» kredittkostnadene uttrykt i prosent pr. år av den del av kontantprisen som kjøperen får kreditt for (kredittbeløpet), beregnet etter reglene i § 6 a, jf. § 28. Begrepet «betalingsplanen» skal forstås som en angivelse av de enkelte betalinger, deres antall og forfallstid, og summen av betalingene, dvs. hva kjøperen i alt skal betale i tillegg til kontantinnsatsen, jf. bokstav e.

4.5.2 Direktivet

Direktivet inneholder en liste med definisjoner i artikkel 3 bokstav a til n. Når det gjelder begrepene «kredittavtale» (jf. bokstav c), «forbruker» (jf. bokstav a), «kredittyter» (jf. bokstav b) og «kredittformidler» (jf. bokstav f), vises det til den nærmere omtalen av disse under punkt 4.2.2, 4.3.2 og 4.4.2 i proposisjonen. Videre er definisjonen av «avtale om tilknyttet kreditt», jf. direktivet artikkel 3 bokstav n, behandlet særskilt i kapittel 12 i proposisjonen.

Utover dette definerer direktivet for det første begrepet «kassakredittordning», jf. bokstav d, som en «eksplisitt kredittavtale der en kredittyter for en forbruker gjør tilgjengelig midler som overstiger innestående på forbrukerens foliokonto». En kassakreditt i direktivets forstand er etter dette en underkategori av begrepet «kredittavtale», som innebærer at kredittkunden, gjennom avtale med kredittgiveren, får midler tilgjengelig som overstiger den løpende saldoen på kredittkundens løpende konto. Videre inneholder direktivet artikkel 3 bokstav e en definisjon av begrepet «overtrekk». I direktivet menes med dette begrepet «en stilltiende aksept av overtrekk der en kredittyter for en forbruker gjør tilgjengelig midler som overstiger innestående på forbrukerens foliokonto eller den avtalte kassakreditten». Både begrepet «kassakredittordning» og «overtrekk» har betydning ved angivelsen av forbrukerkredittdirektivets saklige virkeområde, jf. at det gjelder et mer lempelig regime for slike former for kreditt etter direktivet artikkel 2 nr. 3 og 4.

Direktivet artikkel 3 bokstav g til l definerer en rekke av de begrepene som inngår i direktivet kapittel II om opplysninger og praksis forut for inngåelsen av kredittavtalen og kapittel IV om opplysninger og rettigheter vedrørende kredittavtaler. Direktivet artikkel 3 bokstav g definerer «samlede kredittkostnader for forbrukeren», og lyder slik i norsk språkversjon av direktivet:

> «'samlede kredittkostnader for forbrukeren' alle kostnader, inkludert renter, kommisjoner, skatter og alle andre typer av gebyrer som forbrukeren må betale i forbindelse med kredittavtalen og som er kjent for kredittyter, bortsett fra kostnader til notarius publicus; kostnader med hensyn til tilleggstjenester knyttet til kredittavtalen, særlig forsikringspremier, omfattes også dersom inngåelse av en tilleggs tjenestekontrakt er obligatorisk for å oppnå kreditten eller oppnå denne på de vilkår og betingelser som den er markedsført under.»

Direktivet artikkel 3 bokstav h definerer «samlet beløp som forbrukeren skal betale» som «summen av de samlede beløpene for kreditten og de samlede kostnadene for kreditten for forbrukeren». Videre defineres «effektiv årlig rente» som «forbrukerens samlede kredittkostnader uttrykt som en årlig prosentandel av det samlede kredittbeløpet, og der dette er relevant, inkludert de kostnader som omhandles i artikkel 19 nr. 2». Videre defineres «samlet kredittbeløp» som «taket eller de samlede summene som blir gjort tilgjengelig i henhold til en kredittavtale», jf. artikkel 3 bokstav l.

Når det gjelder begrepene «lånerente» og «fast lånerente», defineres disse nærmere i artikkel 3 bokstav j og k. Med «lånerente» menes i direktivet «renten uttrykt som en fast eller variabel prosentandel anvendt på årsbasis av det trukkede kredittbeløpet», mens «fast lånerente» angis som det at «kredittyter og forbruker avtaler i kredittavtalen én lånerente for hele kredittavtalens varighet eller flere lånerenter for delperioder som utelukkende benytter en fast bestemt rentesats». Definisjonen av «fast lånerente» angir dessuten at «dersom ikke alle lånerenter blir fastsatt i kredittavtalen, skal lånerenten anses for å bare være fast for de delperiodene der lånerentene er fastsatt utelukkende ved en fast særlig rentesats avtalt ved inngåelsen av kredittavtalen».

Endelig definerer direktivet artikkel 3 bokstav m begrepet «varig medium». I direktivet menes med dette begrepet «enhver innretning som gjør forbrukeren i stand til å lagre opplysninger som er rettet personlig til denne og på en slik måte at dette i framtiden vil være tilgjengelig i en periode som er tilstrekkelig for opplysningenes formål og som tillater uendret gjengiving av de lagrede opplysningene».

4.5.3 Utvalgets forslag

Utvalget foreslår å innta en egen liste med definisjoner i finansavtaleloven kapittel 3, jf. utvalgets lovforslag § 45. Når det gjelder det generelle behovet for en slik definisjonskatalog, uttaler utvalget blant annet følgende under punkt 5.1.5.1 side 47 i utredningen:

> «Utvalget mener det er nødvendig med en egen bestemmelse som inneholder legaldefinisjoner. En slik bestemmelse vil kunne ha en positiv pedagogisk effekt, ettersom den i stor grad kan lette lesingen av de enkelte lovbestemmelsene. Det å innta definisjoner i motivene i stedet for i lovtekst vil gjøre lovtekstene mindre tilgjengelige. Dette pedagogiske hensynet bør tillegges ikke ubetydelig vekt ved avgjørelsen av hvilke begreper som skal legaldefineres. Etter omstendighetene kan det imidlertid være hensiktsmessig å legaldefinere begreper utelukkende i and-

re paragrafer enn den som inneholder legaldefinisjoner, gjennom å innta en 'legaldefinisjon' i en innskutt bisetning. Dette gjelder kanskje særlig begreper som fremtrer ett sted i loven og som kan defineres i en kort bisetning.

Begrepene som utvalget foreslår definert i § 45 har til dels ulik funksjon. Forbruker, kredittgiver, kredittavtale (og underkategorien rammekreditt), kredittformidler og tilknyttet kredittavtale er sentrale ved fastleggelsen av rekkevidden av direktivets fullharmonisering. Dette gjelder ikke i like stor grad for de øvrige begrepene. Disse vedrører i hovedsak det nærmere innholdet av konkrete, direktivbaserte forpliktelser for kredittgiveren, herunder særlig pre-kontraktuell opplysningsplikt. Nasjonale myndigheter kan ikke velge å pålegge kredittgiveren større eller mindre forpliktelser enn de som følger implisitt av direktivets definisjoner av de aktuelle begrepene. Av denne grunn og fordi begrepene (utenom varig medium) dreier seg om tallstørrelser, får gjennomføringen et teknisk preg. Utvalget finner derfor ikke grunn til å behandle disse begrepene nærmere i de alminnelige merknadene. For utfyllende merknader til forslagene om definisjon av disse begrepene vises det til de spesielle merknadene. Begrepene forbruker, kredittgiver, kredittavtale og kredittformidler er nærmere omtalt i det foregående. Tilknyttet kredittavtale omtales i punkt 5.10.

Utvalgets bruk av begrepsparet 'kredittgiver'/'kredittkunde' erstatter gjeldende lovs begrepspar 'långiver'/'låntaker'. Utvalget foreslår slik endring av begrepsbruk i bestemmelser som omfattes av utvalgets forslag til lov- og forskriftsbestemmelser. Utvalget anbefaler at det, dersom utvalgets forslag til nytt kapittel 3 blir vedtatt, blir foretatt en gjennomgang av finansavtaleloven med sikte på å erstatte begrepsparet 'långiver'/'låntaker' med begrepsparet 'kredittgiver'/'kredittkunde'. I denne sammenheng nevner utvalget særlig § 2 annet ledd om ufravikelighet hvor institusjonens kunde ikke er forbruker, og denne bestemmelsens henvisninger til finansavtaleloven kapittel 3.»

Når det gjelder utvalgets forslag til definisjon av «kredittavtale», «rammekreditt», «kredittkunde», «kredittgiver» og «kredittformidler», jf. utvalgets lovforslag § 45 bokstav a til e, vises det til utvalgets alminnelige merknader under punkt 5.1 i utredningen og spesialmerknaden til § 45 på side 146-147 i utredningen. Utvalgets forslag til definisjon av begrepene «effektiv rente», «kredittkostnadene», «samlet kredittbeløp», «nominell rente» og «totalbeløp» omtales nærmere i spesialmerknaden til § 45 bokstav f til j, jf. utredningen side 148. Begrepet «tilknyttet kredittavtale», jf. lovforslaget § 45 bokstav k, omtales under punkt 5.10 i utredningen.

Utvalgets forslag til begreper som skal defineres i finansavtaleloven kapittel 3, er etter dette sammenfallende med direktivet artikkel 3, med unntak av begrepene «overtrekk», «fast lånerente» og «varig medium», jf. direktivet artikkel 3 bokstav e, k og m. Reguleringen av overtrekk foreslås av utvalget gjennomført i finansavtaleloven kapittel 2, og da «uten at det i loven blir inntatt legaldefinisjon» av begrepet, jf. utredningen punkt 5.1.5.1 side 47. Utvalgets syn på dette må antas å ha sammenheng med deres tolking av direktivet, jf. nærmere om dette i utvalgets utredning punkt 5.12 og behandlingen av dette i kapittel 14 i proposisjonen. Utvalget begrunner ikke noe nærmere hvorfor man ikke foreslår en definisjon av «fast lånerente» etter mønster av direktivet. Ved gjennomføringen av direktivet artikkel 16, som regulerer det økonomiske oppgjøret ved førtidig tilbakebetaling av fastrentekreditt, foreslår imidlertid utvalget å videreføre beskrivelsen av fastrentelån som følger av gjeldende finansavtalelov § 54 første ledd. Fastrentekreditt angis i utvalgets lovforslag § 61 første ledd som «kreditt hvor rentesatsen, gebyrer og andre kostnader er bundet for hele kredittavtalens løpetid eller hvor slikt vederlag bare kan reguleres på bestemte tidspunkter fastsatt i kredittavtalen», jf. nærmere om dette i utredningen punkt 5.9 side 86-91 og spesialmerknaden til lovforslaget § 61 på side 162-163 i utredningen.

Når det gjelder begrepet «varig medium», legger utvalget til grunn at finansavtaleloven § 8 om bruk av elektronisk kommunikasjon er forenlig med forbrukerkredittdirektivets regler om bruk av annet varig medium enn papir. Utvalget legger videre til grunn at direktivet artikkel 3 bokstav m med tilhørende direktivbestemmelser dermed kan gjennomføres ved at finansavtaleloven § 8 videreføres, og uten at det er nødvendig å presisere i de aktuelle bestemmelsene at opplysningene skal gis på papir eller annet varig medium. Under punkt 5.1.5.2 side 47-48 i utredningen sies følgende om dette:

> «Forbrukerkredittdirektivet statuerer flere steder et krav om skriftlighet som kan oppfylles ved at aktuelle opplysninger fremkommer på papir eller på et annet varig medium: Opplysninger som skal gis til forbrukeren i henhold til den pre-kontraktuelle opplysningsplikten, må gis 'på papir eller på et andet varigt medium', jf. artikkel 5 og 6. Det samme gjelder opplysningsplikten under kredittforholdet, jf. artikkel 11 og 12, samt artikkel 18 nr. 1 annet punktum og nr. 2. En kredittavtale skal utarbeides 'på papir eller på et andet varigt medium', jf. artikkel 10. I for-

lengelsen av dette kan det også vises til artikkel 21 bokstav b), hvor det er bestemt at eventuelt vederlag som skal betales av forbrukeren til en kredittformidler, må avtales skriftlig 'på papir eller på et andet varigt medium'. Kredittgiverens rett til å si opp en tidsubegrenset kredittavtale og til å sperre forbrukerens rett til å utnytte en kredittmulighet, utøves ved at forbrukeren gis underretning 'på papir eller på et andet varigt medium', jf. artikkel 13 nr. 1 annet avsnitt og nr. 2. I tillegg til nevnte skriftlighetskrav, kan det vises til artikkel 14 nr. 3. Det følger av denne bestemmelsen at det at forbrukeren eventuelt har gitt underretning om bruk av angrerett 'på papir eller på et andet varigt medium', har betydning for spørsmålet om avbrudd av frist for utøvelse av angrerett,

Begrepet 'varigt medium' blir definert slik i artikkel 3 bokstav m)

'en indretning, som sætter forbrugeren i stand til at lagre oplysninger, sendt til ham personligt, på en måde, der muliggør senere konsultation i en periode, som er afpasset efter oplysningernes formål, og som giver mulighed for uændret gengivelse af de lagrede oplysninger'.

Definisjonen er ikke omtalt nærmere i direktivets fortale. I direktiv 2002/65/EF om fjernsalg av finansielle tjenester artikkel 2 bokstav f) er det en lignende definisjon av varig medium, og i dette direktivets fortale punkt 20 blir det uttalt at varige medium omfatter særlig disketter, CD-ROM, DVD og harddisk i en datamaskin. Videre blir det pekt på at nettsteder på internett ikke er omfattet, med mindre slike unntaksvis oppfyller vilkårene i direktivets definisjon av varig medium. Utvalget legger til grunn at tilsvarende gjelder i forhold til forbrukerkredittdirektivet.

Utvalget legger til grunn at definisjonen i forbrukerkredittdirektivet artikkel 3 bokstav m) gjelder tilsvarende i forhold til forbrukerens underretning om bruk av angrerett (artikkel 14 nr. 3), selv om det i slike tilfeller ikke er tale om 'oplysninger, sendt til [forbrugeren] personligt'. Ved gjennomføringen i norsk rett av artikkel 14 nr. 3 og øvrige bestemmelser nevnt ovenfor (artikkel 5, 6, 10, 11-13, 18 og 21), kan det ikke opereres med et tradisjonelt skriftlighetskrav, dvs. et krav om at opplysninger fremkommer av papir.

I finansavtaleloven § 8 er det regler om bruk av elektronisk kommunikasjon for å oppfylle krav i loven om skriftlighet. I første ledd heter det at krav i loven om at opplysninger skal gis skriftlig, ikke er til hinder for bruk av elektronisk kommunikasjon dersom kunden ønsker dette. Etter annet ledd kan krav om skriftlig avtale på visse vilkår oppfylles ved bruk av elektronisk kommunikasjon, men også her gjelder en betingelse om at kunden ønsker bruk av elektronisk kommunikasjon.

Utvalget legger til grunn at lovens uttrykk 'elektronisk kommunikasjon' tilsvarer direktivets uttrykk 'varig medium'. Det springende punkt er om en rett for kunden til å bestemme om det skal kunne gjøres bruk av elektronisk kommunikasjon, jf. 'dersom kunden ønsker dette', er forenlig med forbrukerkredittdirektivets bestemmelser om at meldinger kan gis 'på papir eller på et andet varigt medium'. Direktivet gir ingen eksplisitte anvisninger på valget mellom papir og annet varig medium. Tausheten kan tas til inntekt for at avsenderen skal kunne velge. I så fall er samtykkekravet i finansavtaleloven § 8 uforenlig med direktivet på dette punktet. Det er imidlertid diskutabelt om direktivet skal forstås slik. Definisjonen av 'varigt medium' viser tydelig at adgangen til å gjøre bruk av annet varig medium enn papir er begrunnet i praktiske hensyn, samtidig som hensynet til forbrukeren skal bli ivaretatt. Hensynet til forbrukeren tilsier i denne sammenheng at meldinger må bli formidlet på en måte som gjør at vedkommende faktisk mottar og kan tilegne seg den aktuelle informasjonen. Dette hensynet må etter utvalgets oppfatning veie tyngre enn nevnte praktiske hensyn. Det er vanskelig å se at direktivet for eksempel skulle åpne for bruk av elektronisk post i strid med forbrukerens ønske, ettersom, det er nærliggende at forbrukeren i slike tilfeller vil ha vanskelig for å tilegne og nyttigjgjøre seg den aktuelle informasjonen. På denne bakgrunn legger utvalget til grunn at det ved valget mellom papir og annet varig medium må ses hen til forbrukerens ønsker, og at finansavtaleloven § 8 derfor er forenlig med direktivets regler om bruk av annet varig medium enn papir. Tilsvarende konklusjon blir lagt til grunn i delrapporten av 16. februar 2009 fra arbeidsgruppen for betalingstjenestedirektivet på s. 84.

På denne bakgrunn foreslår utvalget at forbrukerkredittdirektivet artikkel 3 bokstav m) og tilknyttede direktivbestemmelser om at meldinger skal gis på papir eller på annet varig medium, blir gjennomført i norsk rett ved at finansavtaleloven § 8 blir videreført. I dette ligger at utvalget ikke finner det nødvendig å presisere i de enkelte bestemmelsene i lovens kapittel 3 at meldinger skal gis på papir eller annet varig medium. Det er tilstrekkelig at det i de enkelte bestemmelsene blir bestemt at meldinger skal gis skriftlig, ettersom en slik formulering må forstås i sammenheng med finansavtaleloven § 8.»

4.5.4 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser har hatt merknader til utvalgets forslag til definisjonskatalog. Når det gjelder forbrukerdefinisjonen, vises det til høringsinstansenes syn på denne under punkt 4.3.4 i proposisjonen.

4.5.5 Departementets vurdering

Departementet foreslår i grove trekk å følge opp utvalgets forslag til gjennomføring av direktivets definisjoner i artikkel 3 i finansavtaleloven, jf. departementets lovforslag § 44 a. Departementet deler utvalgets syn på at det både er nødvendig og lovteknisk ønskelig med en egen definisjonskatalog i finansavtaleloven kapittel 3. Etter departementets syn vil en slik bestemmelse både kunne lette forståelsen av reglenes virkeområde og det mer konkrete innholdet i de ulike direktivbaserte forpliktelsene. Departementet vil dessuten generelt bemerke at det i lys av at forbrukerkredittdirektivet er et fullharmoniseringsdirektiv, er hensiktsmessig at de norske gjennomføringsbestemmelsene legges nært opp til direktivets formuleringer.

Definisjonene i departementets lovforslag § 44 a gjelder bare for finansavtaleloven kapittel 3 om kredittavtaler mv. Departementet har ut over dette sett det naturlig å justere begrepsbruken også når det gjelder de øvrige kapitlene i finansavtaleloven som har en nær sammenheng med finansavtaleloven kapittel 3. Etter departementets syn gjelder dette enkelte bestemmelser i kapittel 1 om alminnelige regler, kapittel 4 om kausjon, kapittel 5 om finansmegleroppdrag mv. og kapittel 6 om agent- og rådgivningsoppdrag. Departementet har kommet til at lovtekniske og pedagogiske grunner taler for å gjøre visse begrepsmessige justeringer også i disse kapitlene i finansavtaleloven. Etter departementets syn bør det tilstrebes å ha en mest mulig enhetlig begrepsbruk i finansavtaleloven. Departementet vil understreke at det ikke har vært tilsiktet å foreta noen realitetsendringer sammenlignet med gjeldende rett når det gjelder reglene om kausjon i finansavtaleloven kapittel 4.

Departementet foreslår en definisjon av «kredittavtale» i overensstemmelse med utvalgets forslag, og det vises til den nærmere vurderingen av dette under punkt 4.2.5 i proposisjonen og til merknaden til departementets lovforslag § 44 a bokstav a. Når det gjelder utvalgets forslag til definisjon av «rammekreditt», jf. utvalgets lovforslag § 45 bokstav b, har departementet kommet til at formuleringen «kassakreditt eller annen rammekreditt» bør benyttes i legaldefinisjonen. Denne og lignende formuleringer synes å være godt innarbeidet i gjeldende finansavtalelov, jf. finansavtaleloven § 48 annet ledd, § 50 annet ledd og § 67 fjerde ledd. Departementet oppfatter det slik at direktivets begrep «kassakreditt» må tolkes vidt, slik at det også vil omfatte andre former for rammekreditt. Av pedagogiske hensyn foreslås det at en slik presisering også inntas i lovforslaget § 44 tredje ledd, jf. formuleringen «kassakreditt eller annen rammekreditt».

I motsetning til utvalget går departementet videre inn for å innta en legaldefinisjon av begrepet «overtrekk» i finansavtaleloven kapittel 3, jf. departementets lovforslag § 44 a bokstav c. Som det fremgår av proposisjonen punkt 4.2.5, foreslår departementet en egen materiell bestemmelse i finansavtaleloven kapittel 3 til gjennomføring av direktivet artikkel 18 om overtrekk, og departementet anser det derfor som hensiktsmessig at det også inntas en egen definisjon av dette begrepet i kapittel 3. Det vises for øvrig til proposisjonen kapittel 14, hvor overtrekk behandles nærmere.

Departementet er videre enig med utvalget i at begrepsparet «kredittgiver»/»kredittkunde» bør erstatte gjeldende lovs begrepspar «långiver»/»låntaker». En slik begrepsendring må anses som en naturlig konsekvens av at det saklige virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 3 utvides til å omfatte kredittavtaler mer generelt. For de av kredittkjøpslovens regler som flyttes til finansavtaleloven kapittel 3, vil begrepsparet «kredittgiver»/»kredittkunde» erstatte begrepene «kredittyter», «selger(en)» og «kjøperen». Begrepet «kredittkunde» vil benyttes i de bestemmelsene i lovforslaget hvor rettighetssubjektet både er forbrukere og næringsdrivende, mens begrepet «forbruker» – som i dag – vil reserveres for de tilfellene hvor det utelukkende skal være forbrukere som har rettigheter etter bestemmelsene.

Når det gjelder vurderingen av det nærmere innholdet i begrepene «kredittgiver» og «kredittformidler» etter direktivet og forholdet til gjeldende rett, viser departementet til punkt 4.4 i proposisjonen og til merknadene til lovforslaget § 1 femte ledd og § 44 a bokstav e og f.

Departementet slutter seg til utvalgets forslag til gjennomføring av definisjonene i direktivet artikkel 3 bokstav g, h, i, j og l. Dette er begreper som først og fremst er aktuelle ved fastleggelsen av opplysningspliktens omfang og kravene til kredittavtalens innhold. Når det gjelder begrepene «kredittkostnadene», «totalbeløp» og «samlet kredittbeløp», vises det til departementets lovforslag § 44 a bokstav h, k og i og merknadene til disse. Direktivets definisjon av «effektiv årlig rente», jf. artikkel 3 bokstav i, foreslår departementet at gjennomføres i

lovforslaget § 44 a bokstav g. I likhet med utvalget mener departementet at «effektiv rente» bør defineres som «kredittkostnadene uttrykt i prosent per år av kredittbeløpet, beregnet i samsvar med matematisk formel som fastsettes av Kongen i forskrift». Departementet er enig med utvalget i at det kan være hensiktsmessig å samle alle bestemmelser som har å gjøre med beregning av effektiv rente ett sted, og at lovtekniske hensyn taler for at dette gjøres i forskrift. Departementet går derfor inn for at det, som foreslått av utvalget på side 148 i utredningen, blir gitt forskrifter – som sammen med lovens definisjon – gjennomfører direktivet artikkel 19 og vedlegg I til direktivet. Videre støtter departementet utvalgets bruk av begrepet «nominell rente» fremfor begrepet «lånerente», sml. direktivet artikkel 3 bokstav j, jf. departementets lovforslag § 44 a bokstav j.

Direktivet artikkel 3 bokstav k definerer begrepet «fast lånerente». I direktivet har definisjonen bare betydning for artikkel 16 nr. 2 til 4, som regulerer de økonomiske sidene ved førtidig tilbakebetaling av kreditt med fast lånerente (fastrentekreditt). Utvalget har ikke foreslått noen definisjon av dette begrepet i definisjonskatalogen, og departementet kan ikke se at dette er nærmere begrunnet i utredningen. Utvalget har imidlertid foreslått å gjennomføre direktivet artikkel 16 nr. 2, jf. nr. 4, i sitt lovforslag § 61 første ledd annet punktum, og i den forbindelse har utvalget også foreslått å videreføre den angivelsen av fastrentekreditt som i dag følger av finansavtaleloven § 54 første ledd første punktum, i lovforslaget § 61 første ledd første punktum. Departementet slutter seg til utvalgets forslag på dette punktet, og legger til grunn at direktivets definisjon av «fast lånerente» må sies å falle innenfor den beskrivelsen av fastrentekreditt som følger av departementets lovforslag § 54.

Når det gjelder definisjonen av «varig medium», jf. direktivet artikkel 3 bokstav m, er departementet enig med utvalget i at det ikke kan sies å foreligge motstrid mellom reguleringen av elektronisk kommunikasjon mv. i finansavtaleloven § 8 og direktivets regler om at kravet til skriftlighet kan oppfylles ved at opplysningene gis på «papir eller annet varig medium». I dette ligger det at de opplysningene som direktivet krever at kredittgiver/kredittformidler skal gi, i utgangspunktet kan gis på papir eller annet varig medium, men at bruk av annet varig medium enn papir forutsetter at kredittkunden «ønsker dette», jf. finansavtaleloven § 8. Departementet mener imidlertid at det av hensyn til en tydelig gjennomføring av direktivet bør inntas en definisjon av «varig medium» i definisjonskatalogen i kapittel 3. I tillegg mener departementet at det bør presiseres i lovforslaget § 46 a om pre-kontraktuell opplysningsplikt at denne skal oppfylles ved bruk av «papir eller annet varig medium». I denne bestemmelsen er det naturlig å presisere et krav til medium, siden bestemmelsen for øvrig oppstiller visse særskilte krav til bruk av formularer for å oppfylle opplysningsplikten. Departementet viser i denne forbindelse til at denne løsningen ble lagt til grunn ved gjennomføringen av en lignende opplysningspliktsbestemmelse i direktiv 2007/64/EF (betalingstjenestedirektivet) i finansavtaleloven § 15. Videre har departementet funnet det naturlig å bruke denne terminologien i lovutkastet § 48 b om overtrekk. I andre bestemmelser hvor det også gjelder et skriftlighetskrav som følge av direktivet, foreslår departementet i likhet med utvalget at begrepet «skriftlig» benyttes i lovteksten. Det er ikke tilsiktet realitetsforskjeller som følge av ulik begrepsbruk, men begrepsbruken vil bidra til å forenkle lovteksten.

Direktivets definisjon av «avtale om tilknyttet kreditt», jf. artikkel 3 bokstav n, foreslås inntatt i departementets lovforslag § 44 a bokstav m. Det vises for øvrig til de alminnelige merknader i kapittel 12 i proposisjonen og til spesialmerknadene.

5 Gjennomføring av direktivets regler om opplysningsplikt ved markedsføring og før avtaleinngåelse

5.1 Opplysningsplikt ved markedsføring av kredittavtale

5.1.1 Gjeldende rett

Utvalget uttaler følgende om gjeldende rett vedrørende markedsføring av kreditt, jf. utredningen punkt 5.2.2 side 50-51:

> «Lovregler som eksplisitt regulerer markedsføring av kreditt, finner man i dag i kredittkjøpsloven § 6, låneforskriften § 5 og finansieringsvirksomhetsloven § 2-12 tredje ledd.
>
> Kredittkjøpsloven § 6 lyder slik:
>
> 'Når det som ledd i næringsvirksomhet markedsføres kreditt som helt eller delvis retter seg til forbrukerkjøper, skal det også opplyses om den effektive rente etter §§ 4 eller 5. Hvis det er den eneste hensiktsmessige fremgangsmåten, skal den effektive renten angis ved bruk av minst ett representativt eksempel. Gjelder tilbudet en bestemt vare, skal også kontantprisen og kredittkjøpsprisen opplyses.'
>
> Et vilkår for anvendelse av bestemmelsen er at det 'markedsføres kreditt'. Reklamen må vedrøre kredittmuligheter. Utvalget antar at dette i utgangspunktet medfører en avgrensning mot markedsføring av firma og domenenavn, men at det her kan oppstå til dels vanskelige grensedragningsspørsmål, jf. fremstillingen ovenfor i punkt 5.2.1. Bestemmelsen gjelder dessuten bare for markedsføring som ledd i næringsvirksomhet som retter seg mot forbrukerkjøpere.
>
> Hvis disse vilkårene er oppfylt, 'skal det... opplyses om den effektive renten etter §§ 4 eller 5'. Av dette følger at loven ikke tillater nøytral markedsføring av kredittilbud. At det skal opplyses om den effektive rente etter §§ 4 'eller' 5, tydeliggjør at plikten gjelder markedsføring av kredittkjøp og kontokreditt. Når det gjelder markedsføring av kontokreditt, blir kredittkjøpsloven § 6 supplert av § 8 i forskrift til kredittkjøpsloven: I slik markedsføring skal det opplyses om 'den effektive renten for minst tre kredittbeløp, kr 1.000,-, kr 10.000,- og kr 20.000,-, dog ikke høyere enn den tilbudte kredittgrense'. Sett i forhold til lovens § 6 annet punktum, kan forskriften tas til inntekt for at angivelse av representative eksempler er 'eneste hensiktsmessige fremgangsmåte' når det er tale om markedsføring av kontokreditt.
>
> Hvis tilbudet om kreditt gjelder en bestemt vare, 'skal også kontantprisen og kredittkjøpsprisen opplyses', jf. kredittkjøpsloven § 6 siste punktum.
>
> Låneforskriften § 5 om markedsføring av låneavtaler er ikke avgrenset til å gjelde markedsføring rettet mot forbrukere; forskriften gjelder uavhengig av om lånekunden er forbruker, jf. forskriftens § 1 smh. § 2, og § 5 gjelder 'enhver form for markedsføring (annonser o.l.) av lånetilbud'.
>
> Ved markedsføring av lånetilbud 'skal det oppgis effektiv rente med angivelse av lånebeløp og låneprofil som ligger til grunn for beregningen, samt eventuell adgang til renteregulering og eventuelle etableringsgebyr', jf. forskriftens § 5 første punktum. Hvis det gis opplysninger om andre lånekostnader, f.eks. nominell rente og betalingsgebyr, 'skal opplysningene om effektiv rente fremstilles slik at de fremgår minst like tydelig som opplysningene om andre lånekostnader', jf. forskriftens § 5 annet punktum. Utvalget antar at denne bestemmelsen er ment å sikre mot at opplysninger om effektiv rente, som er av sentral betydning for kunden, blir 'gjemt bort' blant opplysninger om andre lånekostnader som er av mindre sentral betydning for kunden.
>
> Låneforskriften § 5 stiller opp relativt detaljerte krav til markedsføringen. Utvalget antar at 'låneprofil' i første rekke viser til lånets løpetid og lånetype, herunder om det er tale om rammekreditt eller nedbetalingslån, og, dersom det er nedbetalingslån, om det er annuitets- eller serielån. Videre skal det i markedsføringen opplyses om eventuell adgang til renteregulering og eventuelle etableringsgebyr.
>
> Finansieringsvirksomhetsloven § 2-12 tredje ledd bestemmer at når det opplyses om 'kredittvilkår' i brosjyrer, annonser eller annen markedsføring av lånetilbud, skal det 'også' opplyses om den effektive rente. En slik bestemmelse må, for å være i samsvar med direktivet, kombineres med en forpliktelse til å gi standardopplysninger som nevnt i artikkel 4 nr. 2 og 3 dersom det i markedsføringen blir opplyst om andre kredittkostnader enn effektiv rente.»

5.1.2 Direktivet

Direktivet artikkel 4 regulerer hvilke opplysninger som skal inngå i reklame vedrørende kredittavtaler. Under punkt 5.2.1 side 48-49 i utredningen gjør et samlet utvalg innledningsvis rede for innholdet i direktivet artikkel 4 i dansk språkversjon:

> «Forbrukerkredittdirektivet artikkel 4 inneholder regler om markedsføring av kredittavtaler. Formålet med bestemmelsen er å sette forbrukeren i stand til å sammenligne forskjellige kredittilbud, jf. fortalens punkt 18.
>
> Bestemmelsen skisserer et system hvor det i markedsføring av kredittavtaler etter omstendighetene må gis et sett av opplysninger, benevnt 'standardoplysninger'. Plikten til å gi standardopplysninger er imidlertid ikke ubetinget, og på dette punktet åpner direktivet for en viss nasjonal valgfrihet.
>
> Artikkel 4 nr. 1 første avsnitt lyder slik:
>
> 'Enhver reklame for kreditaftaler, der angiver en rentesats eller talstørrelser vedrørende omkostningerne i forbindelse med forbrugerkreditten, skal indeholde standardoplysninger i overensstemmelse med denne artikel.'
>
> Artikkel 4 nr. 2 og 3 angir hva som menes med 'standardoplysninger'. I korte trekk er det tale om opplysninger om
> – nominell rente,
> – kredittkostnader,
> – samlet kredittbeløp,
> – effektiv rente,
> – kredittavtalens løpetid,
> – eventuelt kontantprisen for en vare eller tjenesteytelse og størrelsen på eventuell kontantinnsats,
> – samlet beløp som skal betales av forbrukeren og størrelsen på enkeltbetalinger, og
> – eventuell forpliktelse for forbrukeren til å inngå avtale om aksessorisk tjenesteytelse.
>
> For at det skal foreligge en plikt etter artikkel 4 nr. 1 første avsnitt til å gi standardopplysninger som nevnt i artikkel 4 nr. 2 og 3, må det for det første være tale om 'reklame for kreditaftaler'. Dette omfatter, i alle fall i utgangspunktet, ikke markedsføring av f.eks. et finansieringsselskaps firma eller domenenavn. Utvalget antar imidlertid at særlig markedsføring av domenenavn kan ha sterke likhetstrekk med og fremstå som markedsføring av kredittavtaler. Det kan f.eks. dreie seg om markedsføring av www.boliglan.no. Markedsføring av et slikt og lignende domenenavn vil i praksis som regel være såkalt nøytral markedsføring, se straks nedenfor.
>
> For at det skal foreligge plikt etter artikkel 4 nr. 1 første avsnitt til å gi standardopplysninger må det videre være tale om markedsføring som 'angiver en rentesats eller talstørrelser vedrørende omkostningerne i forbindelse med forbrugerkreditten'. Det er altså ikke plikt etter artikkel 4 nr. 1 til å gi standardopplysninger i tilfeller der en reklame for kredittavtaler ikke angir noen rentesats eller tallstørrelser vedrørende kostnadene knyttet til kreditten. Bestemmelsen er således ikke til hinder for såkalt nøytral markedsføring av kreditt, f.eks. reklame som lyder slik: 'Vestlandsbanken gir boliglån.' Fortalens punkt 18 underbygger en slik fortolkning; her heter det at medlemsstatene i utgangspunktet står fritt til å fastsette krav til opplysninger i relasjon til 'reklame, der ikke indeholder oplysninger om omkostningerne for forbrugeren i forbindelse med kreditten'.
>
> Etter dette fremgår at det ved markedsføring av kredittavtaler som opplyser om kredittkostnader, foreligger plikt etter artikkel 4 nr. 1 første avsnitt til å gi standardopplysninger i reklamen.
>
> Artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt åpner imidlertid for unntak herfra. Forpliktelsen etter artikkel 4 nr. 1 første avsnitt til å gi standardopplysninger gjelder etter artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt ikke
>
> 'hvor den nationale lovgivning kræver angivelse af de årlige omkostninger i procent ved reklame for kreditaftaler, der ikke angiver en rentesats eller nogen talstørrelser vedrørende omkostningerne for forbrugeren i forbindelse med kreditten, jf. første afsnit.'
>
> Formuleringen 'de årlige omkostninger i procent' (ÅOP) er definert i artikkel 3 bokstav i), og kan forstås som en henvisning til effektiv rente. Direktivet skiller mellom ÅOP og 'debitorrente'; det siste blir definert i artikkel 3 bokstav j) som 'den rentesats udtrykt i en fast eller variabel procentsats, der anvendes på årsbasis på de udnyttede kreditmuligheder'. Dette kan betegnes nominell rente. Det er nærliggende å legge til grunn at formuleringen 'rentesats' i artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt, er en henvisning til nominell rente ('debitorrente').»

I den nærmere tolkingen av direktivet artikkel 4 har utvalget delt seg i to like store fraksjoner. Medlemmene *Sæbø, Haraldsen, L'Abée-Lund* og *Wang* legger til grunn følgende:

> «Ordlyden i artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt kan, under henvisning til ovennevnte fortolkning av 'de årlige omkostninger i procent' og 'rentesats', sies å vise til tilfeller hvor nasjonal lovgivning krever angivelse av effektiv rente, og det i den konkrete markedsføringen ikke angis nominell rente eller andre kredittkostnader. Plikten i henhold til artikkel 4 nr. 1 første avsnitt til å gi standardopplysninger, kommer derfor bare

til anvendelse dersom det i markedsføring av kredittavtaler gis opplysninger om effektiv rente *og* nominell rente eller andre kredittkostnader.

Formålet med bestemmelsen underbygger en slik fortolkning, som innebærer at det blir etablert to standardløsninger: enten blir det gitt opplysning om effektiv rente uten ytterligere opplysninger om nominell rente eller andre kredittkostnader, eller det blir gitt standardopplysninger som nevnt i artikkel 4 nr. 2 og 3. Standardløsninger legger til rette for at forbrukeren skal kunne sammenligne ulike kredittilbud, og dess færre standardløsninger, dess lettere vil det være å foreta slike sammenligninger.

På bakgrunn av dette kan innholdet av artikkel 4 nr. 1 uttrykkes slik: Artikkel 4 nr. 1 første avsnitt skisserer to former for markedsføring av kredittavtaler. Det samme gjør artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt. De to løsningene som blir skissert i artikkel 4 nr. 1 *første avsnitt* er

1. nøytral markedsføring og
2. krav om at markedsføringen inneholder standardopplysninger som nevnt i artikkel 4 nr. 2 og 3.

Hovedpoenget er at markedsføring som ikke er nøytral, skal inneholde standardopplysninger som nevnt i artikkel 4 nr. 2 og 3.

De to løsningene som blir skissert i artikkel 4 nr. 1 *annet avsnitt* er

1. krav om at det i markedsføringen blir opplyst om effektiv rente, og
2. krav om at markedsføringen inneholder standardopplysninger som nevnt i artikkel 4 nr. 2 og 3.

Hovedpoenget er at nasjonale myndigheter kan velge å statuere plikt til å opplyse effektiv rente, men at det uansett må gis standardopplysninger dersom det i markedsføring i tillegg blir gitt opplysninger om nominell rente eller andre kredittkostnader.

Adgang til nøytral markedsføring er uforenlig med plikt til å gi opplysning om effektiv rente. Følgelig må nasjonale myndigheter velge mellom løsningene som skisseres i de innskutte punktene over.»

Medlemmene *Andreassen, Gjedrem, Grinaker* og *Skofteland* har et annet syn på den nærmere tolkingen av direktivet artikkel 4, og uttaler følgende om dette under punkt 5.2.1 side 50 i utredningen:

«*Medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland* legger til grunn at artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt åpner for nasjonal frihet til å regulere opplysningsplikten når det kreves angivelse av effektiv rente ved enhver markedsføring av kreditt. Nærmere bestemt gjør disse medlemmene gjeldende følgende fortolkning:

Artikkel 4 nr.1 annet avsnitt lyder som følger:

'Denne forpligtelse gælder ikke, hvor den nationale lovgivning kræver angivelse af de årlige omkostninger i procent ved reklame for kreditaftaler, der ikke angiver en rentesats eller nogen talstørrelser vedrørende omkostningerne for forbrugeren i forbindelse med kreditten, jf. første afsnit.'

Vilkåret 'der ikke angiver' blir av utvalgets flertall tolket slik at unntaket ikke gjelder hvor det i markedsføringen også gis opplysninger om andre omkostninger, eksempelvis etableringsgebyr. Direktivets ordlyd må her imidlertid forstås slik at ordene 'der ikke angiver' peker tilbake på ordene 'reklame for kreditaftaler'. Det innebærer at direktivet gjør unntak fra direktivets bestemmelser der nasjonal lovgivning krever angivelse av effektiv rente ved reklame for kredittavtaler som ikke angir rentesats eller noen tallstørrelser vedrørende omkostninger.

Det siktes her altså til lovgivning som stiller krav til angivelse av effektiv rente også i tilfeller der det ikke er angitt andre kredittkostnader. Med andre ord ville vilkåret ikke vært oppfylt slik opplysningspliktreglene i Norge var før regelendringen i 2007. Da var plikten til å opplyse om effektiv rente i markedsføringen nettopp betinget av at det ble gitt opplysninger om andre kredittkostnader. Slik reglene er i Norge i dag plikter man å opplyse om effektiv rente enten man opplyser om andre kredittkostnader eller ikke.

Det er nettopp denne typen vidtgående opplysningsplikt, slik vi har i Norge i dag, som er bakgrunnen for unntaket slik det er formulert i artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt. Vilkåret kan ikke forstås dit hen at plikten til å opplyse om låneprofil og etableringsgebyr fører til at vilkåret ikke er oppfylt. Å tolke direktivet slik vil verken være i samsvar med ordlyden eller de hensynene som ligger bak direktivets bestemmelser om opplysningsplikt. Hensikten er å sikre at forbrukerne får relevant informasjon allerede på markedsføringstidspunktet. Slik reglen etter artikkel 4 nr. 1 første ledd er utformet sikres dette i noen grad. Informasjonsplikten etter direktivet er her ikke veldig forskjellig fra informasjonsplikten som fulgte av låneforskriften/kredittkjøploven før endringene i 2007. Ett av hensynene bak nevnte endringer var at man ønsket å hindre såkalt 'nøytral markedsføring', det vil si markedsføring av kreditt der det ikke opplyses om kostnader overhodet. Direktivet åpner for at land med en slik skjerpet opplysningsplikt skal kunne beholde denne.

Når man i Norge har plikt til å opplyse om effektiv rente ved markedsføring av lån og kreditt også når det ikke også gis andre opplysninger om kredittkostnader, kommer ikke reglene i artikkel 4 til anvendelse. Vi står dermed fritt til å beholde dagens regulering av opplysningsplikt i markedsføringen.»

Departementet vil gjøre rede for sitt syn på tolkingen av direktivet artikkel 4 under departementets vurdering i punkt 5.1.5 nedenfor.

5.1.3 Utvalgets forslag

Utvalget foreslår å gjennomføre direktivet artikkel 4 i finansavtaleloven kapittel 3. Utvalget er imidlertid delt i synet på hvordan bestemmelsen som skal gjennomføre direktivet i norsk rett, skal utformes, jf. de to alternative utformingene av finansavtaleloven § 47 i utvalgets lovforslag og den nærmere omtalen av de ulike fraksjonenes synspunkter nedenfor.

Et samlet utvalg går imidlertid inn for en videreføring av det utvalget omtaler som gjeldende retts forbud mot såkalt nøytral markedsføring av kreditt. I dette ligger det at utvalget foreslår å utnytte den nasjonale valgfriheten etter artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt sammenholdt med første avsnitt. Utvalgets forslag om å videreføre gjeldende rett innebærer at det ved enhver form for markedsføring av kredittavtaler alltid skal opplyses om effektiv rente. Medlemmene *Sæbø, Andreassen, Gjedrem, Grinaker, Skofteland* og *Wang* begrunner dette under punkt 5.2.3 side 51 i utredningen:

«Utvalgets øvrige medlemmer – *medlemmene Sæbø, Andreassen, Gjedrem, Grinaker, Skofteland og Wang* – peker på at kredittkjøpslovens forbud mot nøytral markedsføring kom inn i loven ved lov 15. juni 2007 nr. 36, og at disse medlemmene ikke har funnet grunn til å foreslå forbudet opphevet. I denne sammenheng legger disse medlemmene til grunn at kredittkundenes behov for å få opplyst i alle fall effektiv rente veier tyngre enn finansnæringens eventuelle behov for adgang til markedsføring uten å opplyse om effektiv rente. Disse medlemmene peker i den anledning på at det i alminnelighet neppe er særlig byrdefullt for kredittgiveren å opplyse om effektiv rente i markedsføring.»

Medlemmene *Haraldsen* og *L'Abée-Lund* har på samme sted i utredningen følgende særmerknad vedrørende nøytral markedsføring av kredittavtaler:

«Disse medlemmene mener prinsipalt at kredittgivere burde ha anledning til nøytral markedsføring av kredittilbud. I mange medier vil dette være mest hensiktsmessig, f.eks. bannerannonser på eiendomssider på internett: 'Boliglånet ordner du i A Bank!' Etter disse medlemmenes skjønn kan dette vanskelig sies å være utilstrekkelig veiledning overfor forbrukere, på dette stadiet. Disse medlemmene er følgelig kritiske til lov- og forskriftsendringen i 2007 som påla kredittgivere alltid å opplyse effektiv rente m.v. i markedsføring av kreditt.

På den annen side har kredittgivere åpenbart behov for, i annen sammenheng, å kunne opplyse nettopp om renten i markedsføringen, for å fokusere på at tilbudet er markedsmessig gunstig. Forbrukerkredittdirektivet artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt gir nasjonale myndigheter adgang til å åpne for markedsføring med opplysning om effektiv rente, uten at det samtidig utløser krav om fulle standardopplysninger (artikkel 4 nr. 2). Dette er en åpenbar fordel. Men vilkåret er at nasjonal rett inneholder en plikt til å opplyse effektiv rente, dvs. at nøytral markedsføring ikke tillates.

Disse medlemmene finner at fordelen ved adgang til markedsføring som inneholder effektiv rente men uten samtidig krav om fulle standardopplysninger, veier tyngre enn ulempen ved forbudet mot nøytral markedsføring. Disse medlemmene er derfor likevel enig med medlemmene Sæbø og Wang i konklusjon og i utformingen av lovutkast § 47.»

Utvalget har utover dette delt seg i to like store fraksjoner når det gjelder spørsmålet om forbrukerkredittdirektivet er til hinder for å videreføre § 5 i forskrift 11. februar 2000 nr. 101 om låneavtaler uendret, og når det gjelder spørsmålet om kredittkjøpsloven § 6 tredje punktum er forenlig med direktivet artikkel 4. Medlemmene *Sæbø, Haraldsen, L'Abée-Lund* og *Wang* foreslår en bestemmelse i finansavtaleloven § 47 til avløsning av låneforskriften § 5 og kredittkjøpsloven § 6, og som samtidig gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 4. Forslaget utdypes nærmere under punkt 5.2.3 side 52 i utredningen, hvor det heter:

«*Medlemmene Sæbø, Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang* foreslår, som nevnt, videreføring av forbudet mot nøytral markedsføring. Disse medlemmene foreslår altså at det i enhver markedsføring av kredittilbud skal opplyses om effektiv rente. Etter disse medlemmenes syn må plikt til å opplyse om effektiv rente, i henhold til artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt smh. første avsnitt, kombineres med en regel om at dersom det i konkret markedsføring også gis opplysninger om nominell rente eller andre kredittkostnader, må det gis standardopplysninger som nevnt i artikkel 4 nr. 2 og 3. (Det er særlig på dette punk-

tet utvalget har delt seg i et flertall og et mindretall.) Systemet blir da at dersom den som tilbyr kreditt velger å ikke gi standardopplysninger som nevnt, så må han, for så vidt gjelder kredittkostnader, nøye seg med å opplyse om effektiv rente.

På bakgrunn av dette legger disse medlemmene til grunn at det ikke er anledning til å videreføre låneforskriften § 5 uendret. Bakgrunnen for dette er i hovedsak at det etter forskriftens § 5 skal opplyses om eventuelle etableringsgebyr. Det følger som nevnt av forbrukerkredittdirektivet artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt at dersom det i markedsføring av kredittavtaler i tillegg til opplysning om effektiv rente gis opplysninger om nominell rente eller andre kredittkostnader, skal det gis standardopplysninger som nevnt i artikkel 4 nr. 2 og 3.

Videre legger disse medlemmene til grunn at det ikke er anledning til å videreføre plikt til å opplyse om kontantprisen og kredittkjøpsprisen i tillegg til opplysning om effektiv rente, sml. kredittkjøpsloven § 6 tredje punktum. Disse medlemmene legger til grunn at opplysning om kontantprisen og kredittkjøpsprisen er opplysning om kredittkostnader i direktivets forstand. Kontantprisen er riktignok ikke en kredittkostnad. Etter disse medlemmenes syn er det imidlertid avgjørende at opplysning om kredittkjøpsprisen ved siden av kontantprisen, indirekte gir opplysning om kredittkostnadene. Opplysning om kontantprisen og kredittkjøpsprisen i tillegg til opplysning om effektiv rente, vil derfor utløse plikt til å gi standardopplysninger som nevnt i artikkel 4 nr. 2 og 3. Det er derfor etter disse medlemmenes oppfatning ikke anledning til å videreføre kredittkjøpsloven § 6 tredje punktum.

Disse medlemmene foreslår etter dette en bestemmelse i finansavtaleloven § 47 til avløsning av låneforskriftens § 5 og kredittkjøpsloven § 6, og som samtidig gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 4.»

Den andre fraksjonen, bestående av medlemmene *Andreassen, Gjedrem, Grinaker* og *Skofteland*, legger til grunn at forbrukerkredittdirektivet artikkel 4 ikke er til hinder for å videreføre bestemmelsen i låneforskriften § 5 uendret og kredittkjøpsloven § 6 tredje punktum i finansavtaleloven kapittel 3. Synspunktene fra denne delen av utvalget fremgår under punkt 5.2.3 side 52-53 i utredningen, hvor følgende sies:

«Disse medlemmene mener at reguleringen i låneforskriften § 5 har fungert godt ved at den sikrer forbrukerne nødvendig og god informasjon allerede på markedsføringstidspunktet. Å utforme regler som endrer dagens ordning på en slik måte at man enten vil få færre opplysninger enn i dag, eller flere opplysninger enn i dag, fremstår som lite hensiktsmessig og kan vanskelig begrunnes så lenge det ikke er påkrevd etter forbrukerkredittdirektivet.

Plikten til å opplyse om kontantpris og kredittkjøpspris ved markedsføring av bestemte varer er viktig for å kunne sette forbrukerne i stand til å vurdere og forstå kostnaden knyttet til et kredittkjøp. Forbrukerens valg er i disse tilfellene ikke i hovedsak et valg mellom ulike kredittilbydere, men et valg mellom kontantbetaling og kredittkjøp. Effektiv rente er den beste måleenheten når man skal sammenligne kredittilbud, men det er et uttrykk for kostnader som kan være lite egnet til å vise den faktiske kostnaden i kroner og øre ved kredittfinansiering av en vare eller tjeneste. Når det ved markedsføring av en bestemt vare er angitt både kontantpris og kredittkjøpspris vil forbrukeren enkelt kunne se kostnaden knyttet til kredittfinansieringen av en vare sammenlignet med kontantkjøp. Informasjon om både kontantpris og kredittkjøpspris er viktig for at forbrukeren på enkel måte skal få informasjon om kostnadsforskjellen ved å kjøpe på kreditt og å betale kontant. En endring i dette kravet ville innebære en svekkelse av en viktig forbrukerrettighet. Det er derfor særdeles viktig at disse reglene videreføres.

Dagens bestemmelse i låneforskriften § 5 videreføres i ny lov, dog med visse endringer slik at bestemmelsen tilpasses kredittavtaler. Dette innebærer at begrepet kreditt- benyttes der det i dag står låne-tilbud, låne-beløp, låne-profil og låne-kostnader. Dessuten tilføyes 'Gjelder tilbudet en bestemt vare, skal også kontantprisen og kredittkjøpsprisen opplyses.' slik det følger av kredittkjøploven § 6 i dag. Det bør også tilføyes at 'Opplysningene må gis på en slik måte at de lett oppfattes av den enkelte forbruker.' i samsvar med § 5 i forskrift til kredittkjøpsloven.

Dersom man velger en slik løsning vil man samtidig i praksis oppfylle de aller fleste kravene som følger av direktivet artikkel 4 nr. 2 i enhver form for markedsføring av kredittilbud. I stedenfor et toleddet system, som etter direktivets utgangspunkt, er dermed forbrukerne alltid sikret at de viktigste opplysningene fremgår av markedsføringen.

Nominell rente og størrelsen på eventuelle avdragsterminer vil imidlertid ikke kreves opplyst. Dette er i praksis de to størrelsene kredittgivere vanligvis ønsker å fremheve i markedsføringen. Det er derfor opplysninger som det er lite viktig å pålegge kredittgiverne å gi på markedsføringstidspunktet. Det er samtidig opplysninger som bør være av mindre betydning for en forbruker som vurderer ulike kredittilbud som markedsføres.»

For øvrig uttaler et samlet utvalg om finansieringsvirksomhetsloven § 2-12 følgende:

> «Ettersom utvalget foreslår å gjennomføre forbrukerkredittdirektivet artikkel 4 i finansavtaleloven kapittel 3, se utvalgets forslag § 47, er det unødvendig for utvalget å vurdere finansieringsvirksomhetsloven § 2-12 tredje ledd. Utvalget legger til grunn at utvalgets forslag § 47 i tilfelle konflikt vil gå foran bestemmelsen i finansieringsvirksomhetsloven § 2-12 tredje ledd, og at gjennomføring av artikkel 4 i finansavtaleloven kapittel 3 derfor vil oppfylle statens gjennomføringsforpliktelse. Utvalget anmoder likevel Finansdepartementet om å vurdere om nevnte bestemmelse kan oppheves.»

5.1.4 Høringsinstansenes syn

Barne- og likestillingsdepartementet, *Finansdepartementet*, *Forbrukerombudet*, *Forbrukerrådet* og *Landsorganisasjonen i Norge* støtter synspunktene til medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland i utvalget, som legger til grunn at direktivet artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt åpner for nasjonal frihet til å regulere opplysningsplikten når det kreves angivelse av effektiv rente ved enhver markedsføring av kreditt.

Barne- og likestillingsdepartementet uttaler følgende om opplysningsplikt ved markedsføring av kredittavtaler:

> «Departementet finner at den fortolkning av direktivets ordlyd som gjøres av medlemmene som representerer hhv. Forbrukerombudet, Forbrukerrådet, Finansdepartementet og HSH er mest logisk og i samsvar med hensynene bak direktivets regler for opplysningsplikt. Fortolkningen tilsier at direktivets krav ikke gjelder når man som i Norge har innført forbud mot nøytral markedsføring, dvs. at effektiv rente alltid skal oppgis ved markedsføringen. En slik forståelse innebærer at gjeldende rett kan videreføres.
>
> Nevnte medlemmer er av den oppfatning at gjeldende regler fungerer godt og bidrar til at forbrukerne settes i stand til å kunne forstå og vurdere kostnadene knyttet til kredittkjøpet. Dette er et viktig argument for å beholde disse reglene uendret.
>
> Departementet mener at så lenge det er rom for å tolke direktivet slik at gjeldende rett kan videreføres, må dette legges til grunn. Motsatt fortolkning vil resultere i svekket forbrukervern, noe som etter vår mening bør skje kun i tilfeller der grunnlaget ikke gir rom for særlig tolkningstvil. På dette grunnlag vil departementet støtte utredningens forslag 2) til § 47.»

Finansdepartementet har følgende synspunkter:

> «Direktivets artikkel 4 inneholder en plikt til å angi et sett med standardopplysninger i all markedsføring som inneholder nominell rente eller noen form for angivelse av kredittkostnadene for forbruker. Denne forpliktelsen til å angi standardopplysninger gjelder likevel ikke dersom nasjonal lovgivning forbyr nøytral markedsføring. I Norge ble forbud mot nøytral markedsføring gjennomført ved lov 15. juni 2007 nr. 36, og erfaringene med lovendringen har vært gode. Finansdepartementet slutter seg derfor til hele utvalgets forslag om å videreføre forbudet mot nøytral markedsføring.
>
> Etter Finansdepartementets oppfatning, er gjeldende regel i forskrift 11. februar 2000 nr. 101 om låneavtaler (låneforskriften) § 5 om at det også skal opplyses om kredittkjøpspris i tillegg til kontantpris og effektiv rente ved markedsføring av kredittkjøp av en konkret vare, ikke i strid med direktivet. Denne bestemmelsen har vist seg å være meget nyttig for å vise de reelle kostnadene ved kredittkjøp kontra kontantpris. Dette er informasjon som det er bra at forbrukeren får allerede på markedsføringstidspunktet. Finansdepartementet slutter seg derfor til forslaget fra den ene halvdelen av utvalget om å videreføre låneforskriften § 5 i utkastet § 47.»

Også *Forbrukerombudet* legger til grunn at bestemmelsene om markedsføring av kreditt etter gjeldende rett kan videreføres uendret uten hinder av direktivet:

> «Reglene om markedsføring av kreditt til forbrukere som følger av kredittkjøpsloven § 6 og låneavtaleforskriften § 5 er godt innarbeidet hos kredittyterne og fungerer tilfredsstillende. Jeg mener derfor det vil være uheldig å foreta endringer i disse reglene med mindre direktivet krever en slik endring. Jeg kan i likhet med Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland ikke se at artikkel 4 nr. 1 andre avsnitt stenger for at vi kan beholde våre nasjonale regler om markedsføring av kreditt til forbrukere. Skulle man derimot komme til en annen konklusjon vil jeg understreke behovet for å opprettholde forbudet mot markedsføring av kreditt uten opplysninger om effektiv rente.»

Videre støtter *Forbrukerrådet* den fraksjonen i utvalget som legger til grunn at direktivet gir nasjonal frihet til å regulere opplysningsplikten. Forbrukerrådet uttaler følgende om dette:

> «Forbrukerrådet mener direktivets art. 2[4]nr. 1 annet avsnitt må tolkes som at det gir nasjonal frihet til å regulere opplysningsplikten når det

som i Norge kreves angivelse av effektiv rente ved enhver markedsføring av kreditt. Direktivet må mao. tolkes som at det i annet avsnitt åpnes for unntak fra første avsnitt i de tilfellene der nasjonal lovgivning krever angivelse av effektiv rente ved reklame for kredittavtaler. Dette innebærer igjen at reglene i artikkel 4 ikke kommer til anvendelse da man i norsk nasjonal lovgivning har plikt til å opplyse om effektiv rente ved markedsføring av lån og kreditt også når det ikke gis andre opplysninger om kredittkostnader.

Det vises i den anledning til det som anføres av medlemmer i utvalget om at det nettopp er denne typen vidtgående opplysningsplikt som vi har i Norge, som er bakgrunnen for unntaket slik det er formulert i artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt.

Forbrukerrådet er videre positiv til at et samlet utvalg foreslår å videreføre forbudet mot nøytral markedsføring, dvs. at den nasjonale valgfriheten i henhold til artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt benyttes.

Etter Forbrukerrådets syn vil heller ikke direktivets artikkel 4 være til hinder for videreføring av bestemmelsen i låneforskriften § 5. Ettersom den har fungert godt ved at den sikrer forbrukerne god og nødvendig informasjon allerede på markedsføringstidspunktet, bør den også videreføres i Finansavtaleloven som foreslått i utkastet § 47. Informasjon om forskjellen i kostnader mellom kontant- og kredittkjøp på markedsføringstidspunktet, vil sette forbrukerkunder bedre i stand til å ta stilling til hvilken finansiering som er mest hensiktsmessig i det enkelte tilfellet. Forbrukerrådet støtter dessuten argumentet som fremføres av noen av medlemmene om at en endring av en godt fungerende regler i låneforskriften vanskelig kan begrunnes så lenge det ikke er påkrevd iht. direktivet.»

Landsorganisasjonen i Norge gir i sitt høringssvar generelt uttrykk for støtte til forslagene fra utvalgsmedlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland.

Finansnæringens Hovedorganisasjon og *Sparebankforeningen* har et annet syn på tolkingen av direktivet og forholdet til gjeldende rett enn de øvrige høringsinstansene, og de støtter synspunktene til medlemmene Sæbø, Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang i utvalget. Foreningene legger dermed til grunn at direktivet artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt må tolkes slik at nasjonale myndigheter kan velge å statuere plikt til å opplyse om effektiv rente, men at det likevel må gis standardopplysninger som nevnt i direktivet artikkel 4 nr. 2 og 3 dersom det i markedsføring i tillegg blir gitt opplysninger om nominell rente eller andre kredittkostnader.

5.1.5 Departementets vurdering

Departementet har kommet til at direktivet artikkel 4 delvis bør gjennomføres i samsvar med lovforslaget fra utvalgets medlemmer *Sæbø, Haraldsen, L'Abée-Lund* og *Wang,* jf. departementets lovforslag § 46. Departementet foreslår en regel om at det ved enhver form for markedsføring av kredittavtaler skal opplyses om effektiv rente og fulle standardopplysninger i henhold til direktivet artikkel 4 nr. 2 og 3. Kredittgivere kan etter departementets lovforslag følgelig ikke nøye seg med å opplyse om effektiv rente.

Etter hovedregelen i direktivet artikkel 4 nr. 1 første avsnitt skal det i enhver markedsføring av kredittavtaler som angir rentesats eller andre tall knyttet til kredittens kostnad for forbrukeren, gis standardopplysninger etter artikkel 4 nr. 2 og 3. Direktivet artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt fastsetter imidlertid et unntak fra den hovedregelen som fremgår av første avsnitt. Det følger av annet avsnitt at plikten til å gi standardopplysninger likevel ikke kommer til anvendelse «der nasjonal lovgivning krever at det oppgis en effektiv årlig rente i reklame som vedrører kredittavtaler som ikke angir noen rentesats eller tall knyttet til kredittkostnadene for forbrukeren i henhold til første nummer». Etter departementets syn må artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt forstås slik at direktivet ikke stenger for nasjonale regler som pålegger en plikt til å opplyse om effektiv rente ved såkalt nøytral markedsføring av kredittavtaler, dvs. ved markedsføring av kredittavtaler som ikke angir noen rentesats eller tall knyttet til kredittkostnadene. Departementet er på dette grunnlag kommet til at direktivet ikke stenger for nasjonale regler som pålegger en opplysningsplikt om effektiv rente ved enhver form for markedsføring av kredittavtaler, og at dette i realiteten innebærer at det utvalget benevner som et forbud mot nøytral markedsføring, kan videreføres. Departementet slutter seg derfor til konklusjonen fra et samlet utvalg om at gjeldende rett bør videreføres på dette punktet.

Når det gjelder den videre forståelsen av direktivet artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt, har utvalget delt seg i to like store fraksjoner, jf. punkt 5.1.3 foran. Dissensen knytter seg til hvor langt den nasjonale valgfriheten etter annet avsnitt rekker. Medlemmene *Sæbø, Haraldsen, L'Abée-Lund* og *Wang* legger til grunn at annet avsnitt åpner opp for at nasjonale myndigheter kan velge å statuere en plikt til å opplyse om effektiv rente, men at det uansett må gis standardopplysninger dersom det i markedsføringen i tillegg blir gitt opplysninger om nominell rente eller andre kredittkostnader. Medlemmene *And-*

reassen, Gjedrem, Grinaker og *Skofteland* legger til grunn at den nasjonale valgfriheten etter direktivet går lenger enn dette, og at nasjonale myndigheter står fritt ved den nærmere utformingen av opplysningsplikten ved markedsføring så lenge det kreves angivelse av den effektive renten ved enhver markedsføring av kredittavtaler. Et flertall av høringsinstansene har uttrykt støtte til disse utvalgsmedlemmenes syn under høringen.

Etter departementets syn kan direktivet artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt ikke tolkes slik at det åpner for nasjonal valgfrihet når det gjelder hvilke opplysninger det i tillegg til effektiv rente skal opplyses om ved markedsføring av kredittavtaler. Direktivets system på dette punktet synes å være at nasjonale myndigheter kan velge å etablere eller videreføre et krav om at det ved markedsføring av kredittavtaler som har en nøytral utforming, dvs. der det ikke opplyses om noen rentefot eller tall knyttet til kredittkostnadene, skal gjelde et krav om angivelse av den effektive renten. Ved markedsføring av kredittavtaler som ikke har en slik nøytral utforming, dvs. der angivelsen av den effektive renten suppleres av andre opplysninger om rentefot eller kredittkostnader, må direktivet artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt imidlertid forstås slik at det totalharmoniserer hvilke opplysninger som skal gis, jf. artikkel 4 nr. 1 første avsnitt og nr. 2 og 3. Etter departementets syn vil konsekvensen av dette være at bestemmelser som etter gjeldende rett fastsetter en plikt til å opplyse om andre forhold enn effektiv rente, må endres for å bringes i samsvar med direktivet. En slik tolking vil dessuten være i samsvar med direktivets formål på dette punktet – nemlig å oppnå en høyere grad av standardisering av hvilke opplysninger som skal gis i forbindelse med markedsføring av kredittavtaler. Standardløsninger vil gjøre det enklere for kredittkunden å sammenligne ulike kredittilbud, og dette vil igjen kunne bidra til økt konkurranse mellom de ulike tilbyderne av kreditt. Dersom det skulle være opp til den enkelte medlemsstat å fastsette hvilke opplysninger som skal angis i markedsføringen ut over opplysning om effektiv rente, vil disse hensynene bare i liten grad bli ivaretatt. Etter departementets syn er det et viktig forbrukerhensyn at forbrukerne settes i stand til – på en enkel måte – å sammenligne ulike tilbud om kreditt.

Når dette er sagt, bemerker departementet at direktivet artikkel 4 ikke kan forstås slik at det er til hinder for, etter nasjonalt valg, å gi direktivets fulle standardopplysninger anvendelse i alle tilfeller av markedsføring av kredittavtaler. En hovedforskjell mellom lovforslagene til de to fraksjonene i utvalget på dette punktet er at forslaget fra medlemmene *Sæbø, Haraldsen, L'Abée-Lund* og *Wang* innebærer at kredittgiveren kan nøye seg med å opplyse om effektiv rente, mens det etter forslaget fra medlemmene *Andreassen, Gjedrem, Grinaker* og *Skofteland* er slik at kredittgiveren ved all markedsføring må gi flere opplysninger enn effektiv rente. Men som departementet har pekt på foran, står man ikke fritt etter direktivet til å velge hvilke andre opplysninger som skal gis. De gjeldende reglene om opplysningsplikt kan derfor ikke videreføres uendret. Direktivet kan imidlertid ikke anses å være til hinder for at medlemsstatene kan kreve at det blir gitt standardopplysninger etter direktivet også i de tilfeller der direktivet åpner for å gi en mer begrenset regulering. For å sikre en god forbrukerbeskyttelse går departementet inn for en regel der kredittgiveren ikke kan nøye seg med å opplyse om effektiv rente, men ved enhver markedsføring pålegges å opplyse om effektiv rente og standardopplysninger for øvrig etter direktivet. Ved dette forslaget ivaretar man, etter det departementet kan se, at det skal gis en type opplysninger som deler av utvalget og flere høringsinstanser har vært opptatt av at skal gis, samtidig som det sørges for en korrekt gjennomføring av direktivet.

Når det gjelder utvalgets vurdering av finansieringsvirksomhetsloven § 2-12, slutter departementet seg til utvalgets syn på at det ikke er nødvendig å gå nærmere inn på denne bestemmelsen siden finansavtaleloven gjennomfører direktivet på dette punktet.

Det vises for øvrig til departementets lovforslag § 46 og merknaden til denne bestemmelsen.

5.2 Opplysningsplikt før inngåelse av kredittavtale

5.2.1 Gjeldende rett

Både kredittkjøpsloven og finansavtaleloven har bestemmelser som pålegger den som gir kreditt, en opplysningsplikt overfor forbrukeren før den konkrete avtalen blir inngått. Bestemmelsene om prekontraktuell opplysningsplikt suppleres også av bestemmelser gitt i forskrift, jf. forskrift 15. juli 1986 nr. 1616 til kredittkjøpsloven kapittel III og forskrift 11. februar 2000 nr. 101 om låneavtaler § 4.

Kredittkjøpsloven § 4 fastsetter hvilke opplysninger som skal gis før det blir inngått avtale om «forbrukerkredittkjøp», jf. definisjonen av dette begrepet i kredittkjøpsloven § 3 nr. 3. Bestemmelsens virkeområde er dermed begrenset til å gjelde overfor kredittkunder som er forbrukere. Kredittkjøpsloven § 4 første ledd bokstav a til g angir at det

skriftlig skal opplyses om kontantprisen, kontantinnsatsen, kredittkostnadene, kredittkjøpsprisen, betalingsplanen, effektiv rente og de avtalebestemmelser som kan føre til forandringer i den effektive renten. Når det gjelder tidspunktet for når den pre-kontraktuelle opplysningsplikten skal være oppfylt, er dette fastsatt til «før det blir inngått avtale». Videre er det fastsatt at opplysningsplikten etter kredittkjøpsloven § 4 påhviler «kredittyteren eller selgeren på hans vegne». Den pre-kontraktuelle opplysningsplikten etter kredittkjøpsloven § 4 gjelder ikke ved kontokjøp og kommer ellers bare til anvendelse når det gis kreditt for mer enn 30 dager regnet fra utløpet av leveringsmåneden, jf. annet ledd.

Kredittkjøpsloven § 5 fastsetter en egen regel om pre-kontraktuell opplysningsplikt ved kontokredittavtale, som langt på vei svarer til bestemmelsen i kredittkjøpsloven § 4. Begrepet «kontokredittavtale» inngår som en del av definisjonen av «kontokjøp», som skiller seg fra de vanlige kredittkjøpene ved at kjøpesummen helt eller delvis dekkes på grunnlag av avtale mellom kjøperen (kontohaveren) og kredittyteren om løpende kreditt, jf. kredittkjøpsloven § 3 nr. 2. Siden kontokredittavtalen blir inngått med kredittyteren, er det også kredittyteren alene som er forpliktet til å oppfylle opplysningsplikten etter kredittkjøpsloven § 5. De konkrete opplysningene som skriftlig skal presenteres for forbrukerkunden før avtalen om kontokreditt blir inngått, fremgår av kredittkjøpsloven § 5 bokstav a til f. Det skal blant annet opplyses om kredittens eventuelle maksimumsbeløp, kredittkostnadene og den effektive renten.

Kredittkjøpslovens bestemmelser om pre-kontraktuell opplysningsplikt i §§ 4 og 5, samt bestemmelsen om opplysningsplikt ved markedsføring i § 6, gjelder tilsvarende ved forbrukertjenester på kreditt, jf. kredittkjøpsloven § 27 a. Forskrift 15. juli 1986 nr. 1616 til kredittkjøpsloven § 5 fastsetter at opplysninger som gis om forhold nevnt i kredittkjøpsloven §§ 4, 5 og 6, jf. § 27 a, må gis på en slik måte at de lett oppfattes av den enkelte forbruker. Bestemmelsen angir med dette et krav om at opplysningene må gis på en måte og i en form som gjør at forbrukeren settes i stand til å oppfatte meningsinnholdet. I tillegg til dette fastsetter forskriften §§ 6 til 8 utfyllende bestemmelser om hvordan effektiv rente skal beregnes og angis.

Finansavtaleloven § 46 regulerer långiverens pre-kontraktuelle opplysningsplikt. Bestemmelsens første ledd bokstav a til e angir hvilke opplysninger som skal gis før «avtale om nedbetalingslån, herunder annuitetslån» blir inngått. Det skal blant annet opplyses om effektiv årlig rente, nominell årlig rente, gebyrer og andre lånekostnader og låntakerens rett til førtidig tilbakebetaling mv. De opplysningene som långiveren er forpliktet til å gi før avtaleinngåelsen, skal gis skriftlig. Videre gjelder forpliktelsen etter første ledd bare overfor en låntaker som er forbruker. Finansavtaleloven § 46 annet ledd fastsetter videre en egen bestemmelse om pre-kontraktuell opplysningsplikt ved avtale med en forbruker om «rammekreditt». I tillegg til å opplyse om forhold som nevnt i finansavtaleloven § 46 første ledd bokstav b, d og e skal långiveren opplyse om kredittens maksimumsbeløp og om effektiv årlig rente ved ulike måter å utnytte lånet på, jf. finansavtaleloven § 46 annet ledd bokstav a og b. Finansavtaleloven § 46 tredje ledd første punktum fastsetter at skriftlig informasjon med opplysninger som nevnt i § 46 første og annet ledd skal være tilgjengelig for «enhver låntaker» før låneavtale inngås. Dette innebærer at også låntakere som er næringsdrivende, på forespørsel har krav på å få slike opplysninger skriftlig. En låntaker kan også kreve å få opplysninger som omfattes av den pre-kontraktuelle opplysningsplikten, under låneforholdet, jf. finansavtaleloven § 46 tredje ledd annet punktum.

Låneforskriften § 4 fastsetter utfyllende bestemmelser om omfanget av långiverens pre-kontraktuelle opplysningsplikt.

5.2.2 Direktivet

Om direktivet artikkel 5 til 7, herunder utvalgets syn på tolkingen av direktivet på disse punktene, fremgår følgende i utredningen under punkt 5.3.2 side 53-55:

> «Artikkel 5 og 6 lister opp en rekke opplysninger som skal gis forut for inngåelse av en forbrukerkredittavtale. Opplistingen i artikkel 6 er forutsetningsvis særskilt tilpasset nærmere angitte former for kredittavtaler, nærmere bestemt avtale om rammekreditt (artikkel 2 nr. 3), kredittavtale som inngås av en nærmere angitt type organisasjon (artikkel 2 nr. 5) og endringsavtale inngått etter at forbrukeren allerede har misligholdt den opprinnelige kredittavtalen (artikkel 2 nr. 6). Opplistingen i artikkel 5 er mer generell og omfattende, og gjelder i relasjon til enhver form for forbrukerkredittavtale, bortsett fra de som er nevnt i artikkel 2 nr. 3, 5 og 6, jf. artikkel 6 nr. 1 smh. artikkel 5 nr. 1.
>
> Siden artikkel 5 til 7 fullharmoniserer reglene om opplysningsplikt forut for inngåelse av en forbrukerkredittavtale og punktene i opplistingen i liten grad reiser særlige tolkningsspørsmål, har utvalget ikke funnet det hensiktsmessig å foreta en detaljert gjennomgang av opplistingen av opplysninger som skal gis. Det sprin-

gende punkt er snarere hvordan opplistingen mest hensiktsmessig kan gjennomføres. På dette punktet har utvalget valgt å følge strukturen i formularene som kan eller skal anvendes ved oppfyllelse av den pre-kontraktuelle opplysningsplikten. Formularene er vedlegg til direktivet, og foreslås gjennomført i vedlegg til forskrift, se punkt 9.10.

Selv om det ikke foretas en detaljert gjennomgang av opplistingen i artikkel 5 og 6, skal utvalget i det følgende se nærmere på noen særskilte tolkningsspørsmål som disse bestemmelsene reiser.

Et første spørsmål er når opplysningene må gis. Artikkel 5 krever at opplysningene gis 'i god tid før en forbruger bindes af en kreditaftale eller et kredittilbud'. Artikkel 6 er formulert på tilsvarende måte. Spørsmålet er hva som menes med '[i] god tid før' det oppstår bundethet, jf. den engelske språkversjonen, hvor heter det at opplysningene skal gis '[i]n good time before'.

Ordlyden tilsier at det må gå noe – 'god' – tid fra forbrukeren mottar opplysninger til avtale blir inngått. Hvis en forbruker ønsker å kjøpe et møblement på kreditt og får presentert et kredittilbud i butikken, vil det tilsynelatende ikke være rom for å inngå kredittavtalen 'på stedet', kort tid etter at kunden har fått presentert tilbudet. En bokstavelig tolkning av ordlyden tilsier at kunden i et slikt tilfelle må ta kredittilbudet med seg og komme tilbake senere for å inngå avtalen.

Ut fra formålet med den pre-kontraktuelle opplysningsplikten kan det diskuteres om det er korrekt å tolke ordlyden bokstavelig. I artikkel 5 nr. 1 blir det presisert at opplysningene skal sette forbrukeren i stand til å 'sammenligne forskellige tilbud', slik at han kan treffe 'en informeret beslutning om indgåelsen af en kreditaftale'. I fortalens punkt 19 fremheves følgende:

'For at forbrugeren sættes i stand til at træffe beslutning på et kvalificeret grundlag, bør de, før kreditaftalen indgås, modtage fyldestgørende oplysninger, som de kan tage med sig og overveje...'

Formålet taler mot en løsning hvoretter det i ethvert tilfelle må gå god tid fra forbrukeren mottar opplysninger til avtale blir inngått. Det sentrale siktemålet er at forbrukeren blir satt i stand til å treffe en beslutning på et kvalifisert grunnlag. Dette siktemålet må anses oppfylt dersom forbrukeren har anledning til å ta dokumentet med opplysningene med seg og overveie om han skal inngå kredittavtalen. Dette må dessuten ses i sammenheng med kredittgiverens forklaringsplikt etter artikkel 5 nr. 6, se nærmere i punkt 5.4.

På bakgrunn av dette antar utvalget at '[i] god tid før' ikke skal fortolkes bokstavelig i den forstand at partene er avskåret fra å inngå kredittavtale før det er gått 'god tid' fra opplysningen gis. Avgjørende må være om opplysningene blir gitt på et slikt tidspunkt at forbrukeren blir satt i stand til å treffe en beslutning på et kvalifisert grunnlag. Inntar forbrukeren det standpunkt mer eller mindre kort tid etter å ha mottatt opplysningene at han vil inngå kredittavtalen der og da, f.eks. fordi han er redd for at den varen han har tenkt å kredittfinansiere kjøpet av, er utsolgt hvis han venter med å inngå avtalen til en annen dag, kan ikke kredittgiveren være avskåret fra å inngå avtalen. Synspunktet er at artikkel 5 og 6 oppstiller handleplikter for kredittgiver (og kredittformidler) i relasjon til pre-kontraktuell opplysningsgivning, hvor det avgjørende må være at opplysningene gis slik at forbrukeren har mulighet for å treffe en beslutning på kvalifisert grunnlag. Artikkel 5 og 6 kan derimot ikke anses å regulere spørsmålet om når kredittavtalen kan inngås etter at opplysningene er gitt. Her må likevel skytes inn at forklaringsplikten etter artikkel 5 nr. 6 må oppfylles etter at pre-kontraktuelle opplysninger har blitt gitt og før avtale inngås, og kan derfor ha betydning for tiden som går fra opplysninger blir gitt til avtale blir inngått.

Et annet spørsmål er om opplistingen i artikkel 5 og 6 av hvilke opplysninger som skal gis, er uttømmende, eller om bestemmelsene kan suppleres av ytterlige informasjonskrav i nasjonal rett.

Artikkel 5 nr. 1 tredje punktum og artikkel 6 nr. 1 i.f. fastslår at kredittgiveren anses å ha oppfylt opplysningsplikten dersom han har gitt opplysninger i henhold til formularet Standardiserte europeiske forbrukerkredittopplysninger, som er inntatt som bilag II til direktivet. Ettersom formularet bygger på opplistingen i disse bestemmelsene, må det legges til grunn at bestemmelsene inneholder en uttømmende opplisting av opplysninger som skal gis.

Både artikkel 5 nr. 1 og artikkel 6 nr. 1 innledes riktignok med at opplysninger skal gis ikke bare på grunnlag av slike kredittvilkår som kredittgiveren tilbyr, men også på basis av 'forbrugerens præferencer og oplysninger'. Siktemålet er, som nevnt, å sette forbrukeren i stand til å treffe en informert beslutning om inngåelse av en kredittavtale. Dette kunne muligens tale mot at opplistingen anses uttømmende, men kan på bakgrunn av de klare formuleringene nevnt ovenfor ikke tillegges avgjørende betydning.

Medlemmene Sæbø, Andreassen, Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang antar videre at artikkel 5 og 6 medfører fullharmonisering i den forstand at det ikke på grunnlag av nasjonale lovfestede eller ulovfestede regler om pre-kontrak-

tuell opplysningsplikt, for eksempel basert på det ulovfestede prinsippet om lojalitetsplikt i kontraktsforhold, kan statueres plikt for kredittgiver og kredittformidler til å gi konkrete opplysninger utover de som er listet opp i artikkel 5 og 6. Medlemmene Gjedrem, Grinaker og Skofteland er uenige i dette.

Opplysningene etter artikkel 5 og 6 skal gis av kredittformidleren og 'i givet fald' av kredittformidleren. Artikkel 7 gjør unntak herfra for visse kredittformidlere, jf. bestemmelsens første punktum som lyder:

'Artikel 5 og 6 finder ikke andvendelse på leverandører af varer eller tjenesteydelser, der accessorisk optræder som kreditformidlere.'

Unntaket omfatter altså 'leverandører af varer eller tjenesteydelser, der accessorisk optræder som kreditformidlere'. I fortalens punkt 24 uttales at det ikke er hensiktsmessig å bebyrde slike kredittformidlere med en pre-kontraktuell opplysningsplikt. Dette må forstås på bakgrunn av at aksessoriske kredittformidlere i denne sammenheng typisk er juridiske personer hvis hovedformål med næringsvirksomheten er salg av varer eller tjenester, slik at kredittformidlingen, som nevnt i punkt 5.1.4.2, fremtrer som en sidevirksomhet i forhold til hovedvirksomheten som er salg av varer eller tjenester. Som eksempel kan nevnes en bilselger som formidler kreditt til bilkjøperen. Selgeren er kredittformidler i direktivets forstand, men han er ikke rettslig forpliktet i henhold til reglene om pre-kontraktuell opplysningsplikt i artikkel 5 og 6. Som nevnt i punkt 5.1.4.2 vil dette kunne stille seg annerledes dersom selgeren skiller kredittformidlingsvirksomheten ut i eget selskap.

For øvrig legger utvalget til grunn at artikkel 7 er uttrykk for fullharmonisering, slik at det ikke er nasjonal valgfrihet med hensyn til å pålegge aksessoriske kredittormidlere pre-kontraktuell opplysningsplikt i samsvar med reglene i artikkel 5 og 6. Fortalens punkt 17 gir riktignok rom for en viss tvil i denne sammenheng; i fortalen blir det uttalt at medlemsstatene kan beholde eller innføre 'yderligere' forpliktelser for kredittformidlere enn de som fremgår av direktivet. Det avgjørende er imidlertid at aksessoriske kredittformidleres pre-kontraktuelle opplysningsplikt faktisk er regulert i artikkel 7. Disses pre-kontraktuelle opplysningsplikt er følgelig gjenstand for fullharmonisering i direktivet.»

Departementet vil gjøre rede for sitt syn på tolkingen av direktivet under punkt 5.2.5 nedenfor.

5.2.3 Utvalgets forslag

Et samlet utvalg går inn for å gjennomføre direktivets bestemmelser om pre-kontraktuell opplysningsplikt, jf. artikkel 5 til 7, i utvalgets lovforslag § 48. Plikten til å gi fyllestgjørende forklaringer, jf. direktivet artikkel 5 nr. 6, skilles imidlertid ut som en separat bestemmelse, jf. utvalgets lovforslag § 50. Når det gjelder det lovtekniske spørsmålet om gjennomføringen av direktivet artikkel 5 og 6 i finansavtaleloven kapittel 3, uttaler utvalget følgende under punkt 5.3.4 side 56 i utredningen:

«Direktivets pre-kontraktuelle opplysningsplikt slik den fremkommer av artikkel 5 nr. 1, gjelder generelt for kredittavtaler. Artikkel 6 nr. 1 avgrenser området for artikkel 5 nr. 1 for så vidt gjelder kredittavtaler som nevnt i artikkel 2 nr. 3, 5 og 6. I artikkel 5 nr. 2 og 3 gis det særskilte regler for tilfeller der kredittavtalen blir inngått ved bruk av taletelefoni, og der kredittavtalen er inngått på forbrukerens anmodning ved bruk av fjernkommunikasjonsteknikk. Også artikkel 6 inneholder særskilte regler for tilfeller der avtalen blir inngått ved bruk av taletelefoni/fjernkommunikasjonsteknikk, jf. artikkel 6 nr. 4 og 7.

Av dette følger at direktivreguleringen av den pre-kontraktuelle opplysningsplikten skiller ikke bare mellom ulike former for kredittavtaler (jf. artikkel 5 smh. artikkel 6 nr. 1), men også mellom tilfeller hvor det blir gjort bruk av taletelefoni/fjernkommunikasjonsteknikk og tilfeller hvor avalen blir inngått på tradisjonell måte.

Ved gjennomføringen av artikkel 5 og 6 i finansavtaleloven kapittel 3 kan ulike lovtekniske løsninger tenkes. Ett alternativ er å følge direktivets struktur, slik at den pre-kontraktuelle opplysningsplikten blir regulert i to paragrafer. Et annet alternativ er å gjennomføre artikkel 5 og 6 i én lovparagraf. Utvalget ser det slik at grunnstrukturen i artikkel 5 og 6 er slik at artikkel 5 nr. 1 fastsetter den generelle regulerингen, mens det resterende av denne artikkelen og artikkel 6 fastsetter variasjoner fra regulerингen i artikkel 5 nr. 1. Utvalget mener at sammenhengen i reglene kommer best frem ved gjennomføring av artikkel 5 og 6 i én lovparagraf. En ulempe med dette er riktignok at paragrafen vil bli relativt lang og omfattende. Dette bør etter utvalgets syn ikke være avgjørende, ettersom pedagogiske hensyn kan bli tilstrekkelig varetatt bl.a. ved tydelig markering av at enkelte ledd i paragrafen gjelder særskilte typer kredittavtaler eller kredittavtaler som er inngått ved bruk av taletelefoni/fjernkommunikasjonsteknikk.»

Utvalgets nærmere vurdering av behovet for ny lovgivning som følge av direktivet artikkel 5 til 7 fremgår under punkt 5.3.3 side 55-56 i utredningen:

«Kredittkjøpsloven §§ 4 og 5, og finansavtalelo-

ven § 46 første ledd, lister opp opplysninger som skal gis før avtale blir inngått. Utvalget finner det ikke hensiktsmessig å foreta en detaljert gjennomgang av disse bestemmelsene for å se i hvilken utstrekning lovgivningens opplisting oppfyller forbrukerkredittdirektivets bestemmelser i artikkel 5 og 6. Utvalget viser i den anledning til at det ikke er nasjonal valgfrihet ved gjennomføringen av direktivets regler på dette punktet. Utvalget viser videre til at opplistingen i kredittkjøpsloven §§ 4 og 5, samt finansavtaleloven § 46 første ledd, samlet ikke er like omfattende som opplistingen i artikkel 5 (og 6), og at direktivet derfor gir forbrukeren krav på mer informasjon enn etter gjeldende norsk rett. Fra kredittgivers side skulle en gjennomgang av de nye bestemmelsene som gjennomfører direktivets informasjonskrav være tilstrekkelig. På denne bakgrunn synes det ikke å være behov for en detaljert gjennomgang av gjeldende norske informasjonskrav holdt opp mot direktivets informasjonskrav.

I kredittkjøpsloven § 4 annet ledd er det bestemt at den pre-kontraktuelle opplysningsplikten etter bestemmelsens første ledd, bare gjelder når det gis kreditt for mer enn 30 dager regnet fra utløpet av leveringsmåneden. Ved såkalt faktureringskjøp gis det typisk vederlagsfri kreditt i 30 dager. Slik kreditt faller utenfor § 4. Utvalget anbefaler en tilsvarende løsning, men da som ledd i at slike kredittavtaler foreslås helt unntatt fra virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 3, se nærmere i punkt 5.1.2.

Når det gjelder tidspunktet for oppfyllelse av den pre-kontraktuelle opplysningsplikten, er det i nevnte lovgivning kun bestemt at opplysningene skal gis 'før' det blir inngått avtale. Selv om utvalget antar at tolkningen av 'før' neppe vil skille seg vesentlig fra direktivets krav om at opplysningene skal gis i god tid før avtale blir inngått, se punkt 5.3.2 ovenfor, foreslår utvalget likevel at det blir gjort bruk av direktivets formulering 'i god tid før'. Utvalget antar at direktivets formulering på dette punkt er bedre egnet enn 'før' til å understreke formålet bak den prekontraktuelle opplysningsplikten og sikre at forbrukeren faktisk får mulighet til å overveie de opplysninger han har mottatt.

Utvalget antar at endringen som foreslås her kan tilsi at det vurderes endring av tilsvarende bestemmelser i angrerettloven, særlig dens § 7a om pre-kontraktuell opplysningsplikt ved fjernsalg av finansielle tjenester. Utvalget oppfordrer Barne- og likestillingsdepartementet til å vurdere dette nærmere. Formuleringen '[i] rimelig tid før' i angrerettloven § 7a ble valgt for å oppfylle EUs direktiv om fjernsalg av finansielle tjenester (2002/65/EF) artikkel 3, og samsvarer med den norske oversettelsen av dette direktivet, jf. Ot.prp. nr. 36 (2004-2005) s. 27 og norsk direktivtekst inntatt i vedlegg. I den danske og engelske versjonen av samme direktiv heter det henholdsvis at forbrukeren skal ha opplysningene 'i god tid inden han forpligtes' og '[i]n good time before'. Tilsvarende formuleringer fremkommer som nevnt av den danske og engelske versjonen av forbrukerkredittdirektivet. Utvalget antar at meningsinnholdet av de ulike formuleringene er det samme. Videre er det utvalgets oppfatning at 'i god tid før' er en bedre formulering enn 'i rimelig tid før'.

Pliktsubjektet etter kredittkjøpsloven § 4 er angitt som 'kredittyteren eller selgeren på hans vegne'. Ved inngåelse av kontokredittavtale etter kredittkjøpsloven § 5 påhviler opplysningsplikten 'kredittyteren'. Opplysningsplikten etter finansavtaleloven § 46 påhviler 'långiveren'. Dersom det blir gjort bruk av finansagent, er denne 'innenfor rammen av det oppdrag institusjonen har gitt', forpliktet til å 'se til at institusjonens plikter overfor kunden blir oppfylt', jf. finansavtaleloven § 87 første ledd. Tilsvarende gjelder for meglerforetak, jf. finansavtaleloven § 83 første ledd. Sistnevnte regler kommer ikke direkte til anvendelse i relasjon til avtaler på kredittkjøpslovens område.

Utvalget legger til grunn at direktivets regler om kredittformidlere nødvendiggjør endringer i lovreglene om hvilke subjekter som er forpliktet til å oppfylle den pre-kontraktuelle opplysningsplikten. Dette gjelder selv om finansinstitusjoner i henhold til offentligrettslig regulering er forpliktet til å påse at agenter, som blir benyttet av institusjonen, herunder også slike som opptrer som aksessoriske kredittformidlere, opptrer i samsvar med regler som institusjonen er underlagt i forhold til kunden. Direktivets utgangspunkt er at såkalte kredittformidlere er forpliktet på lik linje med kredittgivere. Utvalget foreslår at det i bestemmelsen om prekontraktuell opplysningsplikt blir presisert at forpliktelsen også påhviler kredittformidlere, med unntak av såkalte aksessoriske kredittformidlere, jf. forbrukerkredittdirektivet artikkel 5 og 6 smh. artikkel 7.

Lovgivningens pre-kontraktuelle opplysningsplikt gjelder bare i forhold til forbrukerkunde, jf. kredittkjøpsloven §§ 4 første ledd og 5 samt finansavtaleloven § 46 første ledd. I forhold til næringslivskunder har finansavtaleloven § 46 tredje ledd en særskilt regulering som sikrer disse adgang til forhåndsinformasjon. Bestemmelsen fastsetter at skriftlig informasjon med opplysninger som nevnt i første eller annet ledd, 'skal være tilgjengelig for enhver låntaker før låneavtale inngås'. Dette innebærer at næringslivskunder på forespørsel har krav på å få slike opplysninger. Kredittkjøpsloven har ikke en tilsvarende bestemmelse. Utvalget foreslår en bestemmelse tilsvarende bestemmelsen i

§ 46 tredje ledd, men slik at denne skal gjelde generelt for kredittavtaler.»

5.2.4 Høringsinstansenes syn

Det er få høringsinstanser som har synspunkter på utvalgets forslag til lovregulering av opplysningsplikt før inngåelse av en kredittavtale.

Datatilsynet har særskilt kommentert utvalgets forslag til § 48 bokstav d punkt iii om kredittgiverens plikt til å opplyse om retten etter den foreslåtte «§ 49 tredje ledd til omgående og vederlagsfri underretning om resultatet av databasesøk som har blitt foretatt for å vurdere hans kredittverdighet, såfremt søknad om kreditt blir avslått på grunnlag av slikt søk». Om dette uttaler tilsynet:

> «Datatilsynet er positive til forslaget, i den grad det er egnet til å gi utfyllende informasjon til forbrukeren. Gjennom tilfredsstillende informasjon settes den enkelte bedre i stand til å ivareta sine rettigheter, det være seg etter finansavtaleloven eller personopplysningsregelverket.
>
> Dersom det utleveres kredittopplysninger om en enkeltperson, følger det av personopplysningsforskriftens § 4-4 at kredittopplysningsbyråene samtidig skal sende vederlagsfri gjenpart, kopi eller annen melding om innholdet til den det er foretatt en kredittvurdering av. Kravene til hvilke opplysninger et slikt gjenpartsbrev skal inneholde, er nærmere spesifisert i kredittopplysningskonsesjonens punkt 3.2 og tilhørende merknader, samt behandlet av Personvernnemnda i sakene PVN-2008-04 og PVN-2009-01.
>
> Datatilsynet tolker den foreslåtte bestemmelsen slik at det ikke vil være noe motsetningsforhold mellom de to ulike regelsettene. Tilsynet er likevel av den oppfatning at informasjonen som skal gis til forbrukeren etter finansavtaleloven, kan samkjøres noe bedre med den informasjonen enkeltpersonen har krav på etter personopplysningsregelverket.»

Forbrukerombudet har synspunkter på utvalgets forslag til § 48 fjerde ledd om opplysningsplikt forut for avtaleinngåelse ved bruk av taletelefoni. Om forholdet til angrerettloven uttales følgende:

> «Til opplysningspliktreglene i § 48 vil jeg tilføye at jeg mener det for oversiktens skyld er nødvendig at det i fjerde ledd også inntas en henvisning til angrerettloven § 7a siste ledd. Ved uanmodede oppringninger må tilbud rettet til forbrukeren aksepteres skriftlig for at bindende avtale skal være inngått, jf. § 10a. Etter angrerettloven § 7a siste ledd jf. § 7 annet ledd litra a skal det skriftlig opplyses om dette.
>
> På grunn av skriftlighetskravet i § 52 kan kravet i angrerettloven § 10a sies å ha noe mindre betydning. Det kan imidlertid tenkes situasjoner hvor det foretas utsending av eksempelvis tilbud om kredittavtale eller et kredittkort hvor det kan bli spørsmål om det i forkant av utsendelsen er inngått en gyldig avtale på telefon. Spørsmålet kan eksempelvis komme opp i forbindelse med reglene i markedsføringsloven §§ 12 og 13 om reservasjon mot adressert reklame og reglene om negativt salg i mfl. § 11. I slike tilfeller vil det kunne bli spørsmål om det er inngått en bindende avtale på telefon. Som det følger av angrerettloven § 10a vil et tilbud fremsatt ved telefonsalg ikke være bindende før forbrukeren har akseptert dette skriftlig.
>
> Eksempelvis vil utsendelse av kredittkort på bakgrunn av en uanmodet telefonsamtale med en forbruker reise spørsmål etter markedsføringsloven § 11 jf. angrerettloven § 10a dersom den næringsdrivende ikke kan vise til en skriftlig bekreftelse av tilbudet som ble rettet til forbrukeren. En henvisning til § 7a siste ledd vil kunne bidra til å synliggjøre og tydeliggjøre disse reglene.»

Når det gjelder tolkingen av direktivet artikkel 5 og 6, mener et mindretall i utvalget, bestående av medlemmene *Gjedrem, Grinaker* og *Skofteland*, at direktivet ikke stenger for at det etter nasjonal rett kan statueres en plikt for kredittgiver og kredittformidler til å gi konkrete opplysninger utover de som er listet opp i direktivet artikkel 5 og 6. *Landsorganisasjonen i Norge* gir i sitt høringssvar uttrykk for en generell støtte til disse utvalgsmedlemmenes synspunkter i utredningen.

5.2.5 Departementets vurdering

Departementet går inn for å følge opp utvalgets forslag til lovregulering av den pre-kontraktuelle opplysningsplikten, jf. departementets lovforslag § 46 a. Departementet har vurdert ulike lovtekniske løsninger, men er i likhet med utvalget kommet til at det er mest hensiktsmessig å gjennomføre direktivets artikkel 5 til 7 i en felles lovbestemmelse. Plikten til å gi forbrukeren fyllestgjørende forklaringer, jf. direktivet artikkel 5 nr. 6, er imidlertid skilt ut som en egen bestemmelse i lovforslaget § 46 c. I tillegg tar departementet i samsvar med utvalgets forslag sikte på å fastsette i forskrift visse supplerende bestemmelser om den pre-kontraktuelle opplysningsplikten. Dette vil være bestemmelser som angir bruken av direktivets formular Standardiserte europeiske forbrukerkredittopplysninger mv., og der formularene blir inntatt som vedlegg til forskriften, jf. forskriftshjemmelen om dette i lovforslaget § 46 a tredje ledd fjerde punktum. I tillegg tas det sikte på å fastsette en bestemmelse i forskrift som

gjennomfører de særskilte opplysningspliktreglene som gjelder for kredittavtaler som nevnt i direktivet artikkel 2 nr. 5 og 6, jf. direktivet artikkel 6 nr. 3 og lovforslaget § 46 a åttende ledd.

Departementet er videre enig med flertallet i utvalget, bestående av medlemmene *Sæbø, Andreassen, Haraldsen, L'Abée-Lund* og *Wang,* i at direktivet artikkel 5 og 6 må anses for å totalharmonisere innholdet i den pre-kontraktuelle opplysningsplikten. Etter departementets syn må opplistingen i artikkel 5 og 6 om hvilke opplysninger som skal gis, anses uttømmende, og bestemmelsene kan dermed i utgangspunktet ikke suppleres med ytterligere informasjonskrav i nasjonal rett. Departementet legger til grunn at man dermed ikke kan oppstille ytterligere konkrete informasjonskrav i lovgivningen på det området direktivets bestemmelser dekker, men opplysningsplikten vil kunne suppleres av mer alminnelige avtalerettslige prinsipper, herunder den alminnelige lojalitetsplikten i kontraktsforhold, jf. forutsetningen i fortalen punkt 30. Når det gjelder direktivet artikkel 7, er departementet enig med et samlet utvalg i at bestemmelsen er uttrykk for et krav om totalharmonisering. Som utvalget legger departementet til grunn at det ikke er nasjonal valgfrihet med hensyn til å pålegge aksessoriske kredittformidlere pre-kontraktuell opplysningsplikt i samsvar med reglene i artikkel 5 og 6.

I likhet med utvalget finner heller ikke departementet det formålstjenlig å foreta en nærmere gjennomgåelse av de konkrete opplysningskravene i direktivet sammenlignet med gjeldende rett. I likhet med utvalget viser departementet til at gjeldende retts bestemmelser om pre-kontraktuell opplysningsplikt samlet sett ikke er like omfattende som direktivets opplisting i artikkel 5 og 6. Gjennomføringen av direktivet artikkel 5 og 6 i lovforslaget § 46 a vil derfor gi forbrukeren krav på mer informasjon før avtaleinngåelsen enn etter gjeldende rett.

Når det særskilt gjelder utvalgets forslag til § 48 første ledd bokstav d punkt v, bemerker departementet at det etter gjeldende rett beror på alminnelige avtalerettslige prinsipper hvorvidt det foreligger et rettslig bindende tilbud om en kredittavtale. Departementet er likevel enig med utvalget i at en lovfesting av at de pre-kontraktuelle opplysningene forutsetningsvis skal utgjøre et rettslig bindende tilbud til forbrukeren, kan bidra til forutberegnelighet i kontraktsforholdet. I lys av at et samlet utvalg går inn for en slik regel, går departementet inn for å følge opp forslaget, jf. departementets lovforslag § 46 a første ledd bokstav v. Departementet vil bemerke at direktivet etter departementets syn ikke oppstiller et krav om at de pre-kontraktuelle opplysningene skal utgjøre et rettslig bindende tilbud. Direktivet er imidlertid heller ikke til hinder for en slik regel, jf. fortalen punkt 30 og 25.

Når det gjelder *Datatilsynets* synspunkter på utvalgets lovforslag § 48 første ledd bokstav d punkt iii, og da spesielt Datatilsynets synspunkter på behovet for en bedre samordning av informasjonskravene etter finansavtaleloven og personopplysningsregelverket, vises det til departementets vurderinger under punkt 6.5.1 i proposisjonen.

Forbrukerombudet har i høringen tatt opp spørsmål knyttet til de særskilte opplysningspliktreglene som skal gjelde ved bruk av taletelefoni, jf. utvalgets lovforslag § 48 fjerde ledd. Ombudet mener at det for oversiktens skyld også bør innarbeides i lovforslaget en henvisning til angrerettloven § 7 a sjette ledd, som gjennom en henvisning til angrerettloven § 7 annet ledd bokstav a fastsetter at det ved uanmodet oppringning også skal opplyses pre-kontraktuelt om at forbrukeren ikke blir bundet før et tilbud er akseptert skriftlig. Departementet vil i denne sammenheng peke på at lovforslaget § 46 a fjerde ledd første og annet punktum, som svarer til utvalgets lovforslag § 48 fjerde ledd første og annet punktum, tar sikte på å gjennomføre direktivet artikkel 5 nr. 2. Etter departementets syn tar direktivet på dette punktet spesifikt sikte på å samordne den delen av den pre-kontraktuelle opplysningsplikten som omhandler beskrivelsen av de viktigste egenskapene til den finansielle tjenesten som gjelder etter henholdsvis forbrukerkredittdirektivet og direktiv 2002/65/EF, i de tilfellene der taletelefoni blir benyttet som kommunikasjonsmåte forut for inngåelse av en kredittavtale. Lovforslaget § 46 a fjerde ledd annet punktum fastsetter minimumskrav til de opplysningene som skal gis om kredittproduktets viktigste karakteristika og kostnadene i forbindelse med kredittavtalen. Utover dette vil angrerettlovens bestemmelser om pre-kontraktuell opplysningsplikt supplere finansavtalelovens bestemmelser om det samme. Dette innebærer etter departementets syn at en uttrykkelig henvisning til angrerettloven § 7 a sjette ledd er overflødig, og at en slik henvisning også vil kunne skape unødig tvil om øvrige bestemmelser i angrerettloven kommer til anvendelse.

I spørsmålet om tidspunktet for når opplysningene skal gis, slutter departementet seg til utvalgets forståelse av direktivets formulering «i god tid før» forbrukeren blir bundet av avtalen, jf. direktivet artikkel 5 nr. 1 og 6 nr. 1. I likhet med utvalget mener departementet at direktivets formulering på dette punktet er bedre egnet enn gjeldende retts formulering «før» til å understreke formålet med den pre-kontraktuelle opplysningsplikten og sikre

at forbrukeren faktisk får muligheten til å overveie de opplysningene som han eller hun mottar. Departementet er videre enig med utvalget i at denne begrepsmessige justeringen neppe vil innebære noen stor realitetsendring, siden tolkingen av «før» i liten grad vil skille seg fra direktivets krav om at opplysningene skal gis «i god tid før». Det sentrale vil være om opplysningene blir gitt på et slikt tidspunkt at forbrukeren blir satt i stand til å treffe en beslutning på et kvalifisert grunnlag.

Departementet deler videre utvalgets syn på hvilke subjekter som skal være pålagt pre-kontraktuell opplysningsplikt. Etter direktivet artikkel 5 nr. 1 og 6 nr. 1 er det «kredittyter og eventuelt kredittformidler» som er forpliktet til å gi forbrukeren de aktuelle opplysningene før avtaleinngåelsen. Direktivets utgangspunkt er dermed at såkalte kredittformidlere er forpliktet på lik linje med kredittgivere. I likhet med utvalget foreslår departementet derfor at det i bestemmelsen om pre-kontraktuell opplysningsplikt blir presisert at forpliktelsen også påhviler kredittformidlere, jf. departementets lovforslag § 46 a syvende ledd første punktum. I tråd med det som følger av direktivet artikkel 7, jf. artikkel 5 og 6, skal opplysningsplikten likevel ikke gjelde for leverandør av varer eller tjenester som «opptrer aksessorisk som formidler av kreditt», jf. departementets lovforslag § 46 a syvende ledd annet punktum.

Når det gjelder hvem som skal ha rett til å få opplysninger som omfattes av bestemmelsen om pre-kontraktuell opplysningsplikt, deler departementet utvalgets syn på at dette primært bør være forbeholdt kredittkunder som er forbrukere. Dette er også ordningen etter gjeldende rett, jf. kredittkjøpsloven §§ 4 og 5 og finansavtaleloven § 46. I likhet med utvalget mener departementet imidlertid at også kredittkunder som er næringsdrivende, bør ha et visst vern etter bestemmelsen. I lovforslaget § 46 a sjette ledd første punktum er det derfor fastsatt at skriftlig informasjon med opplysninger som nevnt i § 46 a første og annet ledd skal være tilgjengelig for enhver kredittkunde før kredittavtale inngås. Denne bestemmelsen viderefører finansavtaleloven § 46 tredje ledd første punktum, men slik at denne, på bakgrunn av det utvidede virkeområdet for finansavtaleloven, skal gjelde generelt for alle typer kredittavtaler.

Reguleringen av hvordan opplysningene etter lovforslaget § 46 a skal gis, bør etter departementets syn samles i et eget ledd i bestemmelsen, jf. departementets lovforslag § 46 a tredje ledd. Dette skiller seg noe fra utvalgets lovforslag, som i § 48 første og annet ledd fastsetter at opplysningene skal gis «skriftlig», og i tredje ledd fastsetter at opplysningene skal eller kan gis ved bruk av formular fastsatt i forskrift. Etter departementets syn bør det i tråd med direktivet artikkel 5 nr. 1 og 6 nr. 1 presiseres at opplysningene etter både første og annet ledd i lovforslaget § 46 a skal gis «på papir eller annet varig medium». Når det gjelder definisjonen av «varig medium», vises det til lovforslaget § 44 a bokstav l og kapittel 4 i proposisjonen. Opplysninger etter første ledd skal gis på papir eller annet varig medium «ved bruk av formular», jf. lovforslaget § 46 a tredje ledd første punktum. For oppfyllelse av den pre-kontraktuelle opplysningsplikten etter lovforslaget § 46 a første ledd vil det med andre ord være obligatorisk å gi opplysningene ved hjelp av et formular, jf. direktivets formulering «skal gis» i artikkel 5 nr. 1. For opplysninger som er omfattet av lovforslaget § 46 a annet ledd, vil det være valgfritt å benytte formular til oppfyllelse av opplysningsplikten, jf. direktivets formulering «kan gis» i artikkel 6 nr. 1. Som nevnt foran tar departementet sikte på å fastsette en forskrift der skjemaene for standardiserte europeiske opplysninger om forbrukerkreditt, jf. vedlegg II og III til direktivet, blir inntatt som vedlegg til forskriften, jf. forskriftshjemmelen i lovforslaget § 46 a tredje ledd fjerde punktum.

6 Gjennomføring av direktivets regler om vurdering av kundens kredittverdighet. Forklarings- og frarådingsplikt

6.1 Gjeldende rett

Etter finansavtaleloven § 47 og kredittkjøpsloven § 9 a gjelder det en plikt for kredittgiveren til å fraråde en forbruker å ta opp kreditt. Frarådingsplikten gjelder dersom kredittgiveren må anta at økonomisk evne eller andre forhold på låntakerens side tilsier at denne alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp kreditten. Dersom kredittgiveren forsømmer sin frarådingsplikt, kan forbrukerens forpliktelse lempes.

Verken kredittkjøpsloven eller finansavtaleloven inneholder noen bestemmelser som uttrykkelig pålegger en kredittgiver å vurdere forbrukerens kredittverdighet. Det er antatt at finansavtaleloven § 47 om frarådingsplikt ikke inneholder noen selvstendig plikt til å innhente opplysninger i kredittprøvingsøyemed. En annen sak er at det nok i praksis stilles krav om at kredittgivere foretar en forsvarlig kredittvurdering. På denne bakgrunn ble det i Ot.prp. nr. 22 (2007–2008) side 40 derfor lagt til grunn at frarådingsplikten etter gjeldende rett suppleres av et krav om forsvarlig kredittvurdering.

Finansavtaleloven og kredittkjøpsloven med forskrifter inneholder detaljerte krav til hvilke opplysninger kredittkunden skal få før inngåelse av en kredittavtale. Etter gjeldende rett er det imidlertid ikke oppstilt noen plikt for kredittgiveren til å gi kredittkunden en nærmere forklaring av hva de enkelte opplysningene nærmere betyr for kunden.

6.2 Direktivet

Forbrukerkredittdirektivet inneholder bestemmelser om vurdering av kredittverdighet og plikt til å gi forbrukeren forklaringer når det inngås kredittavtaler, jf. direktivet artikkel 8, 9 og 5 nr. 6. Utvalget gjør rede for direktivets krav i punkt 5.4.1 på side 57-58 i utredningen. På samme sted slår utvalget fast at direktivet ikke inneholder bestemmelser om frarådingsplikt. Utvalget uttaler følgende om de relevante bestemmelsene i direktivet:

> «Vurderingen skal foretas på grunnlag av fyllestgjørende opplysninger som 'hvor det er relevant' innhentes hos forbrukeren og 'hvor det er nødvendig' ved 'søgning i den relevante database'.
>
> Det heter videre at medlemsstater som har lovbestemmelse som krever at kredittgiver vurderer forbrukerens kredittverdighet på grunnlag av søk i den relevante database, 'kan opretholde denne forpligtelse'.
>
> Etter artikkel 8 nr. 2 skal medlemsstatene sikre at kredittgiveren ajourfører de finansielle opplysningene han har om forbrukeren hvis partene blir enige om å endre det samlede kredittbeløpet. Kredittgiveren skal vurdere forbrukerens kredittverdighet på ny før 'enhver væsentlig forhøjelse af det samlede kreditbeløp'.
>
> Artikkel 8 har ingen bestemmelse om den nærmere betydning av kredittgivers vurderinger av forbrukerens kredittverdighet. Det fremgår heller ikke klart av direktivet hva som er formålet med plikten til å vurdere forbrukerens kredittverdighet. Det må imidlertid antas at det er hensynet til forbrukerbeskyttelse, ved at kreditt gjerne ikke vil bli innvilget dersom kredittgiver vurderer forbrukerens kredittverdighet som svak, som er hovedbegrunnelsen for vurderingsplikten, jf. fortalens punkt 9. Plikten til å vurdere kundens kredittverdighet må også sees i sammenheng med bestemmelsen om forklaringsplikt i direktivets artikkel 5 nr. 6, se nærmere nedenfor.
>
> Dersom kredittgiver vurderer forbrukerens kredittverdighet som svak, må det som nevnt antas at kredittgiveren ofte vil avslå kredittsøknaden. Unntak kan imidlertid forekomme, for eksempel dersom kredittgiver finner at sikkerhet i form av kausjon eller pantesikkerhet, herunder salgspant i gjenstand solgt på kreditt, medfører at kredittrisikoen er til å leve med. Direktivet er ikke til hinder for inngåelse av kredittavtale i slike tilfeller.
>
> I tilfeller hvor kredittgiver avslår kredittsøknaden som følge av foretatt vurdering av forbrukerens kredittverdighet, vil forbrukeren normalt bli kjent med utfallet av kredittvurderingen. Artikkel 9 nr. 2 bestemmer at hvis anmodning om kreditt avslås på grunnlag av søk i en database skal kredittgiver underrette forbrukeren omgående og kostnadsfritt om utfallet av søket og om databasen. En kunne også tenke seg en plikt for kredittgiver til å underrette for-

brukeren om vurderingen av hans kredittverdighet i tilfeller hvor kredittgiver velger å innvilge kreditten på tross av at forbrukerens kredittverdighet er vurdert å være svak, men artikkel 8 inneholder ingen bestemmelse om slik plikt for kredittgiver.

Artikkel 5 nr. 6 pålegger imidlertid kredittgiveren og eventuelt kredittformidler å gi forbrukeren fyllestgjørende forklaringer slik at forbrukeren er i stand til å vurdere om den foreslåtte kredittavtale passer til vedkommendes behov og finansielle situasjon. Forklaringsplikten vil knytte seg til den pre-kontraktuelle informasjon som skal gis etter artikkel 5 nr. 1, se punkt 5.3.2, kredittproduktets viktigste karakteristika og virkninger for forbrukeren av eventuelt betalingsmislighold. Artikkel 5 nr. 6 overlater til medlemsstatene å bestemme 'hvilken form og hvilket omfang' forklaringene og bistanden til forbrukeren skal gis samt hvem som skal yte denne 'ud fra de særlige omstændigheder, hvorunder kreditaftalen tilbydes, hvem den tilbydes, og den særlige type kredit, der tilbydes'.

Kredittkjøpsloven § 9a bestemmer at dersom kredittgiveren før det inngås avtale om kreditt etter loven her eller før salgstingen er overgitt til forbrukeren, må anta at forbrukerens økonomiske evne eller andre forhold på forbrukerens side tilsier at han eller hun alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp kreditten eller fra å gjennomføre kredittavtalen, skal kredittgiveren skriftlig underrette forbrukeren om dette. Gjør kredittgiveren ikke det, kan forbrukerens forpliktelser lempes for så vidt dette finnes rimelig. Disse bestemmelsene gjelder tilsvarende for selgeren dersom han eller hun opptrer på vegne av kredittgiveren. Tilsvarende bestemmelser er inntatt i finansavtaleloven § 47. Direktivet inneholder ingen bestemmelser som pålegger kredittgiveren å fraråd forbrukeren å ta opp kreditt eller gjennomføre kredittavtalen langs de linjer som følger av de nevnte bestemmelsene i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven. Frarådningspliktens forhold til forbrukerkredittdirektivet er nærmere behandlet i forarbeidene til kredittkjøpsloven § 9a, se særlig NOU 2007: 5 Frarådningsplikt i kredittkjøp side 48 og Ot.prp. nr. 22 (2007-2008) Om lov om endringer i lov om kredittkjøp m.m. (frarådningsplikt) side 40. Konklusjonene som der ble trukket var at en frarådningsplikt med utforming som i finansavtaleloven og etter lovvedtaket også i kredittkjøpsloven, er forenlig med forbrukerkredittdirektivet slik det da var foreslått. Utvalget konstaterer at det ikke kom endringer i direktivet ved vedtakelsen som tilsier en annen vurdering av dette spørsmålet nå enn den som ble gjort i forarbeidene til kredittkjøpsloven § 9a. En nærmere vurdering av spørsmålet ligger derfor utenfor utvalgets mandat. I samsvar med mandatet vil utvalget vurdere om det i lys av erfaringene med frarådningsplikten i finansavtaleloven § 47 er grunn til å gjøre endringer i denne bestemmelsen og i kredittkjøpsloven § 9a. Dette behandles i punkt 5.4.5 nedenfor.»

6.3 Utvalgets forslag

I punkt 5.4.3 og 5.4.4 på side 58-61 i utredningen vurderer utvalget hvilke endringer som er nødvendige i norsk rett for å gjennomføre direktivets bestemmelser. Utvalget uttaler om dette:

«5.4.3 Forbrukerkredittdirektivet artikkel 8 og 9 og behovet for ny lovgivning

Som nevnt i punkt 5.4.2 kan det ikke av bestemmelsene om frarådningsplikt i finansavtaleloven § 47 og kredittkjøpsloven § 9a utledes noen formalisert plikt for kredittgiver til å vurdere forbrukerens kredittverdighet. Selv om en skulle anta at plikt til å vurdere forbrukerens kredittverdighet kan følge av alminnelige krav til god bankskikk, vil artikkel 8 ikke kunne anses å være gjennomført i norsk rett under henvisning til en slik plikt. Etter utvalgets syn det nødvendig å innføre en lovbestemmelse som direkte pålegger kredittgiver å vurdere forbrukerens kredittverdighet, og som presiserer nærmere hvordan kredittvurderingen må foretas, i samsvar med direktivets artikkel 8. Videre må det innføres en lovbestemmelse som gjennomfører artikkel 9 nr. 1 om tilgang til databaser på ikke-diskriminerende vilkår, og en lovbestemmelse som gjennomfører artikkel 9 nr. 2 om plikt til å underrette forbrukeren om avslag på anmodning om kreditt på grunnlag av søk i en database.

Kredittvurderingen skal etter direktivet foretas på grunnlag av 'fyldestgørende oplysninger'. Vurderingene av hva som er 'fyldestgørende opplysninger' vil særlig måtte bero på kredittens størrelse.

Kredittgiver må ved vurderingen av hvilke opplysninger som skal innhentes ta stilling til hvilken betydning de aktuelle opplysningene kan antas å ha for kredittvurderingen. Slike opplysninger vil forbrukeren ofte bli bedt om å gi gjennom kredittgiverens standardiserte søknadsskjema. Plikt for kredittgiver til å innhente opplysninger fra forbrukeren vil da forutsette at forbrukeren ikke selv gir fyllestgjørende opplysninger, for eksempel ved ufullstendig utfylling av søknadsskjemaet. Krav om opplysninger forutsetter et saklig behov. Kredittgiver kan ikke pålegge forbruker å gi opplysninger eller dokumentere forhold som ikke har betydning for vurderingen. På den annen side må han innhente de opplysningene som er nødvendige for å kartlegge forbrukerens betalingsevne i tilstrek-

kelig grad. Kredittgiver må ha en viss skjønnsmargin i så henseende.

Utvalget viser her til uttalelse fra Justisdepartementets lovavdeling datert 27.09.2006, hvor det i forhold til bestemmelsene i personopplysningsloven § 8, jf. § 9, sammenholdt med § 11 første ledd bokstav d, som innebærer at innhentede personopplysninger må være 'tilstrekkelige og relevante for formålet med behandlingen', blant annet uttales at 'det må foretas en konkret vurdering av om det foreligger et saklig behov for opplysningene i forhold til formålet med innhentingen'. Mer konkret uttaler lovavdelingen: 'Det er liten tvil om at opplysninger knyttet til låntakerens lønns- og formuesforhold generelt må anses som relevante ved en kredittprøving. Relevansen av opplysninger om arbeidsledighet, skilsmisse og sykdom vil derimot avhenge av de konkrete omstendighetene. I noen tilfeller vil slike forhold kunne være relevante for den enkeltes betalingsevne, i andre tilfeller ikke.'

Utvalget slutter seg til lovavdelingens uttalelser på dette punkt og vil tilføye at det er forbrukerens kredittverdighet og forhold som innvirker på denne, sett i lys av kredittens størrelse, som må være avgjørende for hvilke opplysninger kredittgiver har rett og plikt til å innhente. Kredittgiver må som utgangspunkt stille de nødvendige og relevante spørsmålene som skal til for å kartlegge forbrukerens kredittverdighet. Forbrukeren må på sin side oppgi relevant og riktig informasjon. Kredittgiver må imidlertid normalt anses å ha oppfylt sin plikt til å innhente fyllestgjørende opplysninger dersom han har basert seg på de opplysninger forbrukeren har gitt ham og de opplysninger kredittgiver kan innhente eller få verifisert i relevant database (se nærmere nedenfor), med mindre opplysningene fremstår som klart mangelfulle i lys av den aktuelle kredittens størrelse og normal og forsvarlig praksis med hensyn til kredittvurderinger. Dersom forbrukeren gir uriktige opplysninger eller unnlater å gi relevante opplysninger, og opplysningen ikke er nærliggende og naturlig for kredittgiveren å innhente fra annet hold – eventuelt ikke mulig å innhente fra annet hold – kan det i etterkant normalt ikke gjøres gjeldende at kredittgiver ikke oppfylt sin plikt etter artikkel 8, selv om det viser seg at opplysningene hadde betydning for vurderingen av forbrukerens betalingsevne.

Etter artikkel 8 nr. 1 er det kredittgiveren som pålegges å vurdere forbrukerens kredittverdighet. I praksis vil det kunne forekomme at kredittgiveren i noen grad overlater til vare- eller tjenesteleverandør eller annen kredittformidler å foreta kredittvurderingen, for eksempel slik at kredittformidleren foretar en første undersøkelse av forbrukerens kredittverdighet. Utvalget antar at direktivet artikkel 8 nr. 1 ikke er til hinder for at kredittgiveren organiserer kredittvurderingen på en slik måte. Utvalget understreker imidlertid at kredittgiver er ansvarlig for den foretatte kredittvurdering uansett hvordan denne organiseres.

Artikkel 8 nr. 1 bestemmer at 'hvor det er nødvendig' skal kredittgiver innhente opplysningene 'ved søgning i den relevante database'. Formuleringen 'hvor det er nødvendigt' synes å forutsette at kredittgiver normalt mottar fyllestgjørende opplysninger fra forbrukeren, eventuelt etter nærmere anmodning om opplysninger ('indhentes hos forbrugeren'). Selv om det i og for seg kunne legges til grunn at forbrukeren har gitt kredittgiver fyllestgjørende opplysninger, må kredittgiver ha rett til å kvalitetssikre opplysninger han mottar fra forbrukeren, for eksempel om hvorvidt forbrukeren er i betalingsmislighold overfor en eller flere av sine kreditorer, ved å undersøke i database om forbrukeren har betalingsanmerkninger. Kredittgiver vil ikke alltid kunne legge til grunn at opplysninger mottatt fra forbrukeren er fyllestgjørende før opplysningene er søkt bekreftet ved undersøkelse i database.

Selv om 'hvor det er nødvendig' kan forstås slik at det bare er dersom fyllestgjørende opplysninger ikke kan innhentes fra forbrukeren at kredittgiver skal innhente opplysninger ved søk i database, må det – også utenom tilfeller hvor kredittgiver ønsker å kvalitetssikre opplysninger forbrukeren måtte gi – antas at kredittgiveren i betydelig grad må kunne vurdere konkret om det er mest hensiktsmessig å innhente opplysninger fra forbrukeren eller fra databasen. Kredittgiveren må for eksempel kunne etablere som praksis at han nøyer seg med å kontrollere database for betalingsanmerkninger i tilfeller hvor det er spørsmål om å innvilge kreditt av relativt beskjeden størrelse.

Med 'relevant database' forstår utvalget databaser som med eller uten vederlagsplikt er tilgjengelige for kredittgivere som søker å innhente opplysninger om forbrukerens økonomiske evne, herunder betalingsanmerkninger, for eksempel kredittopplysningsbyråers registre over ligningsopplysninger og betalingsanmerkninger. Plikt til å foreta undersøkelser i relevante databaser bygger på en forutsetning om at slike finnes. Bestemmelsen pålegger ikke medlemsstatene å se til at slike databaser opprettes eller videreføres. Derimot er medlemsstatene forpliktet i henhold til artikkel 9 nr. 1 til, i forbindelse med grenseoverskridende kreditt, å sikre at kredittgivere fra andre medlemsstater har adgang på ikke-diskriminerende vilkår til de databaser som på medlemsstatens område blir benyttet ved vurdering av forbrukeres kredittverdighet. I artikkel 9 nr. 4 er det bestemt at artik-

kel 9 ikke berører anvendelsen av direktiv 95/46/EF om beskyttelse av fysiske personer i forbindelse med behandling av personopplysninger og om fri utveksling av slike opplysninger. Direktivet er gjennomført i lov 14. april 2000 nr. 31 om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven). Det følger av denne lovens § 29 første ledd at det i forbindelse med grenseoverskridende kreditt er adgang til å overføre personopplysninger, herunder kredittopplysninger, til stater som har gjennomført direktiv 95/46/EF. Loven pålegger imidlertid ikke kredittopplysningsforetak å overføre personopplysninger til slike stater på ikke-diskriminerende vilkår. Heller ikke personopplysningsforskriften (forskrift 15. desember 2000 nr. 1265) § 4-3 oppstiller en slik forpliktelse; i denne bestemmelsens første ledd heter det at kredittopplysning bare kan gis til den som har saklig behov for den. På denne bakgrunn foreslår utvalget at forskriften § 4-3 første ledd blir gitt et nytt annet punktum hvor det blir presisert at det ved grenseoverskridende kreditt innenfor EØS-området skal gis kredittopplysninger på ikke-diskriminerende vilkår. Det presiseres at forslaget ikke berører bestemmelsen i personopplysningsloven § 29 første ledd om at personopplysninger bare kan overføres til stater som sikrer en forsvarlig behandling av personopplysninger.

Artikkel 8 nr. 1 siste punkt tillater medlemsstater hvis lovgivning krever at kredittgiveren vurderer forbrukerens kredittverdighet på grunnlag av søkning i relevant database, å opprettholde slik regulering. Ettersom norsk rett ikke inneholder noen slik bestemmelse, er bestemmelsen uten betydning for norsk rett.

Etter artikkel 8 nr. 2 skal kredittgiveren ajourføre de finansielle opplysninger han har om forbrukeren dersom partene blir enige om å endre det samlede kredittbeløp etter kredittavtalens inngåelse. Kredittgiveren skal vurdere forbrukerens kredittverdighet før enhver vesentlig forhøyelse av det samlede kredittbeløp. Det synes uklart hvilken selvstendig betydning plikten til å ajourføre finansielle opplysninger om forbrukeren er ment å ha, ut over plikten til å foreta (ny) kredittvurdering ved eventuell vesentlig forhøyelse av det samlede kredittbeløp. Utvalget kan ikke se noen grunn til å pålegge kredittgiver plikt til å foreta slik ajourføring av opplysninger dersom det avtales reduksjon av det samlede kredittbeløp. Det er videre uklart hvilket nærmere innhold en plikt til å ajourføre finansielle opplysninger om forbrukeren skal ha, ut over slik innhenting av nye eller endrede opplysninger som må foretas i forbindelse med en eventuell ny kredittvurdering.

Med forbehold for tilfeller hvor partene etter inngåelsen av kredittavtalen blir enige om å endre det samlede kredittbeløp, jf. foregående avsnitt, knytter vurderingsplikten etter direktivet artikkel 8 seg bare til inngåelsen av kredittavtalen. I tilfeller hvor kredittavtalen gir forbrukeren rett til å trekke på en kredittramme, vil kredittgiveren ikke ha plikt til å vurdere forbrukerens kredittverdighet i forkant av forbrukerens utnyttelse av kreditten. Utvalget antar at slik vurderingsplikt heller ikke inntrer i tilfeller med kredittavtale i form av rammekreditt som er tidsbegrenset, men hvor det skjer automatisk forlengelse med mindre kreditten sies opp fra en av partene innen en viss frist. Dersom kredittavtalen er tidsbegrenset i den forstand at det kreves ny avtale for å forlenge kredittiden, antar derimot utvalget at vurderingsplikten etter direktivet artikkel 8 inntrer på ny.

Medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland foreslår at i tilfeller hvor kredittgiveren ikke har oppfylt sin plikt til å vurdere forbrukerens kredittverdighet, kan forbrukerens forpliktelser lempes for så vidt dette finnes rimelig. De øvrige medlemmene er uenige i dette forslaget. Forslaget begrunnes og kommenteres nærmere i punkt 5.13.

5.4.4 Forbrukerkredittdirektivet artikkel 5 nr. 6 og behov for ny lovgivning

Som nevnt i punkt 5.4.1 inneholder artikkel 5 nr. 6 en bestemmelse om at kredittgiveren og eventuelt kredittformidler skal gi forbrukeren fyllestgjørende forklaringer slik at forbrukeren er i stand til å vurdere om den foreslåtte kredittavtale passer til vedkommendes behov og finansielle situasjon. Forklaringsplikten skal 'hvor det er relevant' omfatte den pre-kontraktuelle informasjon som skal gis etter artikkel 5 nr. 1, se punkt 5.3.2, kredittproduktets viktigste karakteristika og virkninger for forbrukeren av eventuelt betalingsmislighold. Artikkel 5 nr. 6 overlater til medlemsstatene å bestemme 'hvilken form og hvilket omfang' forklaringene og bistanden til forbrukeren skal gis samt hvem som skal yte denne 'ud fra de særlige omstændigheder, hvorunder kreditaftalen tilbydes, hvem den tilbydes, og den særlige type kredit, der tilbydes'.

Artikkel 5 nr. 6 synes å forutsette at den pre-kontraktuelle informasjon som skal gis etter artikkel 5 nr. 1 ikke alltid vil være tilstrekkelig til å sette forbrukeren i stand til å vurdere om den foreslåtte kredittavtale passer til vedkommendes behov og finansielle situasjon. Utvalget antar at det nærmere innhold av forklaringsplikten i noen grad må fastlegges konkret ut fra kredittavtalens innhold og kompleksitet, forbrukerens evne til å vurdere mottatte opplysninger og hvor stor betydning kredittavtalen kan antas å få for forbrukerens økonomiske situasjon. Ut-

valget viser her til at plikten etter artikkel 5 nr. 6 omfatter det å gi 'fyldestgjørende forklaringer' som skal sette forbrukeren i stand til å vurdere om han bør inngå kredittavtalen. Fremgår det av kommunikasjonen mellom partene at forbrukeren er i stand til å vurdere dette selv ut fra de opplysninger han har mottatt etter arikkel 5 nr. 1 og at han er kjent med sentrale rettsvirkninger som følge av mislighold av kredittavtalen, vil kredittgiver kunne unnlate å forklare dette nærmere. På den annen side vil det i tilfeller hvor det fremgår at forbrukeren i liten grad er i stand til å ivareta egne interesser, måtte stilles skjerpede krav til de forklaringer som gis.

Utvalget merker seg at forklaringsplikten omfatter ('hvor det er relevant') blant annet 'de specifikke konsekvenser [kredittavtalen] kan få for forbrugeren, herunder konsekvenserne af forbrugerens betalingsmisligholdelse'. Utvalget legger til grunn at forklaringsplikten må relateres til innholdet av den aktuelle kredittavtalen. For så vidt gjelder konsekvenser av mislighold antar utvalget at kredittgiver normalt vil ha plikt til å underrette forbrukeren om forsinkelsesrente som vil påløpe, risikoen for at eventuell pantsatt eiendel vil kunne bli realisert, at ansvar vil kunne bli gjort gjeldende overfor eventuelle kausjonister, at forbrukeren vil være ansvarlig for eventuell restgjeld som ikke kan dekkes ved innbetalinger fra forbrukeren, og at mislighold vil kunne lede til betalingsanmerkninger.

Det må antas at kredittavtalen ofte ikke vil passe til forbrukerens finansielle situasjon dersom forbrukerens kredittverdighet er svak. Kredittgiver må i slike tilfeller normalt forklare forbrukeren at man vurderer forbrukerens kredittverdighet som svak og at kredittavtalen derfor ikke passer til hans finansielle situasjon. Mener kredittgiver at forbrukeren alvorlig bør overveie å avstå fra å oppta kreditten i slike tilfeller, har han plikt til å underrette forbrukeren om det, jf. utkast til § 51 om frarådningsplikt og NOU 2007: 5 s. 48, hvor Banklovkommisjonen uttaler at en 'fraråding vil være en direkte måte å forklare forbrukeren at hans økonomiske evne tilsier at han bør være forsiktig med å inngå en kredittavtale...'.

Etter artikkel 5 nr. 6 påhviler forklaringsplikten kredittgivere og 'i givet fald' kreditformidlere. Utvalget har i punkt 5.1.4.2 foran lagt til grunn at statene ved gjennomføring av direktivet skal legge til grunn at kredittformidlere er rettslig forpliktet til å oppfylle kravene som følger av artikkel 5 og 6. For så vidt gjelder forklaringsplikten overlater imidlertid artikkel 5 nr. 6 til den nasjonale lovgivning å bestemme hvilken form og hvilket omfang forklaringsplikten skal ha, samt hvem som skal yte bistanden 'ud fra de særlige omstændigheder, hvorunder kreditaftalen tilbydes, hvem den tilbydes, og den særlige type kredit, der tilbydes'. Selv om ordlyden ikke er helt klar, antar utvalget at direktivet bør forstås slik at forklaringsplikten i utgangspunktet skal påhvile både kredittgivere og kredittformidlere, men at det i lovgivningen kan åpnes for en nærmere konkretisering av forklaringsplikten i de enkelte tilfeller den blir aktuell som også gir rom for nærmere angivelse av om det er kredittgiver eller kredittformidler eller begge som er ansvarlige for å gi forklaringer i de enkelte tilfeller. Utvalget går ikke nærmere inn på hvilken tolkningsfrihet direktivet kan antas å gi på dette punkt, ettersom utvalget legger til grunn at rettstekniske hensyn taler mot differensiering med hensyn til hvem som er ansvarlige for å oppfylle forklaringsplikten i de enkelte tilfeller. Utvalget legger også noe vekt på at både kredittgiver og kredittformidler foreslås å ha frarådningsplikt etter § 51, jf. kredittkjøpsloven § 9a etter gjeldende rett. Det er selvsagt tilstrekkelig at enten kredittgiver eller kredittformidler gir forbrukeren den forklaring han har krav på i det enkelte tilfelle, selv om loven angir at begge er ansvarlige for at forklaringsplikten oppfylles.

Medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland foreslår at i tilfeller hvor kredittgiveren og kredittformidleren ikke har oppfylt sin plikt til å gi fyllestgjørende forklaring, kan forbrukerens forpliktelser lempes for så vidt dette finnes rimelig. De øvrige medlemmene er uenige i dette forslaget. Forslaget begrunnes og kommenteres nærmere i punkt 5.13.»

Siden utvalget legger til grunn at forbrukerkredittdirektivet ikke hindrer at de norske bestemmelsene om frarådingsplikt opprettholdes, jf. utredningen punkt 5.4.1, har utvalget uavhengig av direktivet vurdert om det er grunn til å foreslå endringer i de gjeldende norske reglene om frarådingsplikt. Utvalget uttaler følgende om dette i punkt 5.4.5 på side 61-64 i utredningen:

«Etter mandatet skal utvalget ikke vurdere spørsmålet om det bør gjelde frarådningsplikt for kreditt som ytes etter kredittkjøpsloven, ettersom dette spørsmålet er utredet av Banklovkommisjonen som en egen sak, jf. NOU 2007: 5. Utvalget skal imidlertid vurdere om det i lys av erfaringene med frarådningsplikten i finansavtaleloven § 47, jf. fremstillingen i NOU 2007: 5, er grunn til å gjøre endringer i denne bestemmelsen og i kredittkjøpsloven § 9a.

Utvalget oppfatter mandatet slik at utvalget skal legge til grunn at det i fortsettelsen skal være frarådningsplikt både etter finansavtaleloven og kredittkjøpsloven. Utvalget legger videre til grunn at utvalget skal vurdere frarådningsplikten i lys av erfaringene med denne, men at utvalget i prinsippet står fritt til å foreslå endringer i frarådningsplikten selv om det ikke kan

påvises konkrete erfaringer med frarådningsplikten som tilsier slike endringer.

Finansavtaleloven § 47 lyder:

'Dersom långiveren før låneavtale inngås med en forbruker eller lånet utbetales til denne, må anta at økonomisk evne eller andre forhold på låntakerens side tilsier at denne alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp lånet, skal långiveren skriftlig underrette låntakeren om dette. Gjør långiveren ikke det, kan låntakerens forpliktelser lempes for så vidt dette finnes rimelig.'

Kredittkjøpsloven § 9a lyder:

'Dersom kredittyteren før det inngås avtale om kreditt etter loven her eller før salgstingen er overgitt til forbrukeren, må anta at forbrukerens økonomiske evne eller andre forhold på forbrukerens side tilsier at han eller hun alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp kreditten eller fra å gjennomføre kredittavtalen, skal kredittyteren skriftlig underrette forbrukeren om dette. Gjør kredittyteren ikke det, kan forbrukerens forpliktelser lempes for så vidt dette finnes rimelig. Første og annet punktum gjelder tilsvarende for selgeren dersom han eller hun opptrer på vegne av kredittyteren.'

Kredittkjøpsloven § 9a tilsvarer i hovedsak finansavtaleloven § 47, men er formulert noe annerledes, blant annet som følge av at kredittavtaler som omfattes av kredittkjøpsloven omfatter både tilfeller hvor kredittgiveren inngår kredittavtale med forbrukeren og tilfeller hvor selgeren opptrer på vegne av kredittgiveren.

Utvalget foreslår som nevnt i punkt 5.1.1 at kredittkjøpsloven oppheves i forbindelse med gjennomføringen av forbrukerkredittdirektivet og at finansavtaleloven kapittel 3 skal regulere både kredittavtaler som i dag omfattes av loven og kredittavtaler som i dag omfattes av kredittkjøpsloven. Utvalgets forslag til bestemmelse om frarådningsplikt er derfor utformet i lys av den nye lovs virkeområde.

Utvalget har i samsvar med mandatet drøftet spørsmålet om det i lys av erfaringene med finansavtaleloven § 47 er grunn til å gjøre endringer i bestemmelsen. Utvalget har gjennomgått praksis fra Bankklagenemnda og Forbrukertvistutvalget, se fremstillingen i NOU 2007: 5 s. 25-30 av slik praksis frem til den innstillingen ble avgitt.

Utvalget drøfter først spørsmålet om hvilken utforming finansavtaleloven § 47 bør ha innenfor bestemmelsens nåværende virkeområde. Deretter drøftes hvilke endringer som bør gjøres under forutsetning av at finansavtaleloven i fremtiden også omfatter kredittavtaler som i dag omfattes av kredittkjøpsloven.

Utvalget bemerker at bestemmelsen inneholder elementer som kan inndeles i tre kategorier

a) vilkår for frarådningsplikt
b) frarådningspliktens innhold
c) sanksjoner

Vilkårene for frarådningsplikten er etter lovens ordlyd at långiveren før låneavtale inngås med en forbruker eller lånet utbetales til denne, må anta at økonomiske evne eller andre forhold på låntagerens side tilsier at denne alvorlig bør overveie å avstå fra å oppta lånet.

De forhold som kan aktualisere frarådningsplikten må altså foreligge før kredittavtale inngås eller før lånet utbetales til forbruker. Det vil normalt være vesentlig svekkelse av forbrukerens kredittverdighet i tiden mellom inngåelse av kredittavtale og utbetaling som vil aktualisere frarådningsplikten før kreditten utbetales. Vesentlig svekkelse av forbrukerens kredittverdighet vil regelmessig utgjøre en bristende forutsetning for kredittavtalen, slik at kredittgiver ikke plikter å oppfylle denne. Dersom kredittgiver likevel skulle ønske å stå ved kredittavtalen, bør han imidlertid – som etter gjeldende rett – pålegges å fraråd forbrukeren å oppta kreditten. I dette ligger en rett for forbrukeren til å erklære seg ubundet av kredittavtalen.

Frarådningsplikt etter at kredittavtalen er inngått, men før kreditten utbetales, kan også forekomme i tilfeller hvor kredittgiveren først etter at kredittavtalen inngås blir kjent med omstendigheter som forelå allerede da kredittavtalen ble inngått (uriktige forutsetninger), og som ville ha medført frarådningsplikt om kredittgiveren hadde hatt slik kunnskap da, samt i tilfeller hvor det inntrer omstendigheter etter inngåelsen av kredittavtalen som isolert sett ikke er tilstrekkelig til å utgjøre bristende forutsetning for kredittavtalen, men som – om omstendigheten hadde foreligget ved avtaleinngåelsen – ville ha aktualisert frarådningsplikt når omstendigheten sees i sammenheng med andre omstendigheter som forelå da. Etter utvalgets oppfatning bør det fortsatt være frarådningsplikt også i slike tilfeller. Avgjørende er om kredittgiveren enten ved inngåelsen av kredittavtalen eller ved utbetaling av kreditten må anta at økonomisk evne eller andre forhold på forbrukerens side tilsier at denne alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp kreditten. I forhold til forbrukerverneformålet med bestemmelsen er det ikke grunn til å legge avgjørende vekt på om grunnlaget for frarådningsplikten objektivt forelå ved avtaleinngåelsen eller først ved utbetalingen, eller om kredittgiver ville ha rett til å erklære seg ubundet av kredittilsagn som følge av uriktige eller bristende forutsetninger.

I forhold til det alternative vilkåret om frarådningsplikt etter at kredittavtalen er inngått,

men før kreditten utbetales, vil utvalget bemerke at det ikke er grunnlag for å pålegge kredittgiver frarådningsplikt i forbindelse med at forbrukeren trekker på rammekreditt han måtte være innvilget. Alternativet med utbetaling av kreditten må anses å gjelde tilfeller hvor det foretas utbetaling av innvilget lån, til forskjell fra mer eller mindre løpende trekk på rammekreditt. Når det gjelder spørsmålet om frarådningsplikt ved fornyelse av tidsbegrensede rammekreditter, antar utvalget av spørsmålet om frarådningsplikt må løses på samme måte som spørsmålet om vurderingsplikt, jf. direktivets artikkel 8 og punkt 5.4.3 foran.

Lovens vilkår om at 'økonomisk evne eller andre forhold på låntakerens side tilsier at denne alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp lånet' dekker etter utvalgets oppfatning på en god måte det som bør være sentralt i grunnlaget for frarådningsplikten; at forbrukeren ikke er kredittverdig. Det kan imidlertid være andre individuelle forhold enn manglende kredittverdighet som bør utløse frarådningsplikt, etter omstendighetene eksempelvis kredittformålet. Etter utvalgets oppfatning gir lovens ordlyd dekkende uttrykk for de objektive forhold som bør kunne aktualisere frarådningsplikt.

Kredittgivers frarådningsplikt er etter ordlyden betinget av at kredittgiveren 'må anta' at det foreligger slike forhold som aktualiserer frarådningsplikten. Utvalget legger til grunn at bestemmelsen sikter til kredittgiverens forsvarlige på grunnlag av de forhold han gjennom avtaleforhandlingene med forbrukeren får kunnskap om – samt omstendigheter kredittgiveren blir kjent med i tiden etter inngåelse av kredittavtale men før utbetaling av kreditten. Etter gjennomføringen av forbrukerkredittdirektivet vil det normalt være opplysningene som danner grunnlaget for den kredittvurdering kredittgiveren skal foreta etter direktivet artikkel 8, som også utgjør grunnlaget for frarådningsplikt. I tillegg til dette kan som nevnt bl.a. kunnskap om forbrukerens formål med kreditten og andre forhold på forbrukerens side aktualisere frarådningsplikten. Etter utvalgets oppfatning bør lovens ordlyd videreføres også på dette punkt.

Utvalgets foreløpige oppfatning er derfor at finansavtaleloven § 47 bør videreføres for så vidt gjelder vilkårene for frarådningsplikten. Endringer av bestemmelsen som følge av utvidelsen av virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 3 som følge av opphevelse av kredittkjøpsloven, drøftes nedenfor.

Frarådningspliktens innhold er i finansavtaleloven § 47 beskrevet som en plikt til skriftlig å underrette låntakeren om at økonomisk evne eller andre forhold på låntakerens side tilsier at denne alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp lånet. Frarådningen skal bidra til å forhindre at forbrukeren tar opp kreditt han ikke bør ta opp bl a som følge av svak økonomisk evne og herunder bidra til å oppveie for manglende evne hos forbrukeren til selv å vurdere forsvarligheten av opptaket av kreditten. Slik frarådning vil gjerne medføre at forbrukeren velger å avstå fra kredittopptaket. Det kan imidlertid forekomme at forbrukeren ønsker å oppta kreditten på tross av mottatt frarådning. Bestemmelsen om frarådningsplikt er ikke til hinder for dette, ettersom kredittgivers plikter etter denne bestemmelsen er oppfylt gjennom frarådningen. I tilfeller hvor forbrukeren tar opp kreditten på tross av frarådningen vil imidlertid etter omstendighetene avtalerettslige ugyldighetsregler kunne få anvendelse, slik at kredittavtalen blir ugyldig eller kan lempes etter avtl. § 36, se Rune Sæbø, En dom om frarådningsplikt, Om Rt 1959.1048, i Avtalslagen 90 år, Stockholm 2005 s. 329 flg. på s. 333.

Bortsett fra bestemmelsens formkrav, som drøftes nærmere nedenfor, er etter utvalgets oppfatning den nåværende utforming av frarådningspliktens innhold hensiktsmessig. Frarådningspliktens funksjon vil normalt bli ivaretatt ved at forbrukeren får slik kunnskap at han avstår fra opptaket av kreditten. De tilfeller hvor forbrukeren likevel tar opp kreditten, reguleres tilfredsstillende gjennom avtalerettslige ugyldighetsregler, som vil kunne få anvendelse bl.a. i tilfeller hvor kredittkunden i særlig liten grad er i stand til å ivareta egne interesser under kontraheringen, sml. avtaleloven § 31 og Sæbø, op. cit. s. 333-334. På den annen side vil frarådningsplikten gjelde uavhengig av om forbrukeren selv er i stand til å vurdere forsvarligheten av opptaket av kreditt. Kredittgiver kan altså ikke avstå fra å gi frarådning under henvisning til at forbrukeren selv kan vurdere forsvarligheten av kredittopptaket, selv om kredittgiver i det enkelte tilfelle skulle ha rett i sin vurdering. Dersom forbrukeren selv er i stand til å vurdere forsvarligheten av kredittopptaket, vil det imidlertid normalt være liten grunn til å lempe på låntakerens forpliktelser etter kredittavtalen, jf. nedenfor om sanksjoner. I slike tilfeller vil prinsippet om at partene selv har risikoen for egne forutsetninger, som for så vidt gjelder kredittgivning kommer til uttrykk bl a i Rt. 1959 s. 248, normalt måtte bli å legge til grunn.

Selv om utvalget altså legger til grunn at frarådningspliktens funksjon normalt vil bli ivaretatt ved at forbrukeren får slik kunnskap at han avstår fra opptaket av kreditten, kan det reises spørsmål ved om frarådningsplikten kan gjøres enda mer effektiv ved at det gis en muntlig frarådning, enten i stedet for eller i tillegg til skriftlig frarådning. Loven oppstiller ikke et særskilt klarhetskrav til frarådningen eller et krav om at forbrukeren bekrefter at han er kjent med fra-

rådningen, noe som innebærer en risiko for at forbrukeren overser eller unnlater å tillegge frarådningen den vekt han burde ha gjort og kanskje ville ha gjort dersom frarådningen ble gitt på en måte som i større grad sikret at han måtte feste seg ved den. Utvalget foreslår derfor at bestemmelsen om frarådningsplikt endres slik at frarådningen skal gis både skriftlig og så vidt mulig også muntlig, og at forbrukeren i tilfeller hvor det inngås kredittavtale på tross av frarådningen, ved signatur skal bekrefte at han er kjent med at kredittgiveren skriftlig og muntlig har frarådet ham å oppta kreditten. Utvalget antar at en kombinasjon av skriftlig og muntlig frarådning og slik bekreftelse i tilfeller hvor forbrukeren likevel tar opp kreditten, er vel egnet til å tydeliggjøre for forbrukeren at kredittopptaket skjer på egen risiko. Utvalgets forslag begrenses til å omfatte tilfeller hvor frarådning gis før inngåelsen av kredittavtale. Forslaget vil dermed omfatte de fleste tilfeller hvor frarådningsplikt inntrer. Den foreslåtte løsning er trolig mindre egnet i tilfeller hvor frarådningsplikten inntrer etter at kredittavtalen er inngått.

Rettsvirkningene av at frarådningsplikten ikke er oppfylt er ifølge finansavtaleloven § 47 at låntakerens forpliktelser kan lempes for så vidt dette finnes rimelig. Bestemmelsen må på dette punkt antas i alle fall i hovedsak å føre til de samme resultater som om det på rettsvirkningssiden bare var foretatt en henvisning til avtaleloven § 36. Etter utvalgets oppfatning vil det ikke være mulig å angi rettsvirkningene av manglende oppfyllelse av frarådningsplikten på en mer adekvat måte enn ved henvisning til adgang til lempning av forbrukerens forpliktelser for så vidt dette finnes rimelig. Hensett til den store variasjonsbredde med hensyn til individuelle omstendigheter som kan gjøre seg gjeldende i den enkelte kredittsak vil det ikke være hensiktsmessig med en mer regelbasert sanksjonsregel. Ved henvisning til et rimelighetsskjønn vil en normalt oppnå den løsning som har de beste grunner for seg i hvert enkelt tilfelle ut fra avveining av objektive og subjektive forhold og omstendigheter.

Det neste spørsmålet er hvilke endringer i bestemmelsen som bør gjøres dersom en, som utvalget anbefaler, utvider virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 3 ved å la dette omfatte også kredittavtaler som i dag omfattes av kredittkjøpsloven. Det er her naturlig innledningsvis å foreta en sammenligning av finansavtaleloven § 47 og kredittkjøpsloven § 9a.

Etter utvalgets vurdering tilsvarer kredittkjøpsloven § 9a bestemmelsen i finansvtaleloven § 47, med den tilpasning som følger av at frarådningsplikten etter kredittkjøpsloven gjelder frem til salgstingen er overgitt til forbrukeren, mens frarådningsplikten etter finansavtaleloven gjelder frem til lånet utbetales. I lys av bestemmelsenes respektive virkeområder fremstår denne forskjellen som hensiktsmessig. På ett punkt går kredittkjøpsloven § 9a videre enn finansavtaleloven § 47, ved at frarådningsplikten omfatter både kredittgiveren og selgeren dersom denne opptrer på vegne av kredittgiveren, se kredittkjøpsloven § 9a, tredje punktum. Etter finansavtaleloven § 47 er det bare långiveren som har frarådningsplikt, uavhengig av om det benyttes kredittformidler. Etter utvalgets oppfatning bør en videreføre den løsning som er valgt i kredittkjøpsloven 9a. Denne løsningen må antas å bidra til å sikre at frarådningsplikten oppfylles. Dersom utvalgets forslag om at frarådningen skal gis både skriftlig og muntlig blir gjennomført, er det etter utvalgets oppfatning særlig viktig at lovens frarådningsplikt påhviler både kredittgiveren og kredittformidleren.»

6.4 Høringsinstansenes syn

Når det gjelder direktivets regler om vurdering av kundens kredittverdighet og forklaringsplikt, støtter *Barne- og likestillingsdepartementet* utvalgets forslag til gjennomføring av direktivets bestemmelser i norsk rett, og uttaler om dette:

> «Utvalget fremmer mange forslag som vil bedre og klargjøre forbrukernes stilling ved inngåelse av kredittavtaler. Blant annet representerer forslagene til § 49 om kredittgivers plikt til å vurdere forbrukers kredittverdighet og § 50 om kredittgivers og kredittformidlers plikt til å gi forbrukeren fyllestgjørende forklaring noe nytt i norsk rett, og som departementet støtter. De nevnte forslagene legger grunnlag både for forbrukernes forutsetninger for å kunne vurdere kredittilbudene før avtaleinngåelse og for bedre kredittvurdering av lånesøkere.»

Også *Kredittilsynet, Landsorganisasjonen i Norge* og *Forbrukerombudet* ser positivt på en lovfesting av kredittgiverens plikt til å vurdere forbrukerens kredittverdighet, men Forbrukerombudet har enkelte synspunkter på det nærmere innhold i bestemmelsen:

> «Jeg ser positivt på en lovfesting av kredittgivers plikt til å vurdere forbrukerens kredittverdighet. Jeg finner imidlertid grunn til å stille spørsmål ved nødvendigheten av å oppstille et vesentlighetsvilkår i § 49 annet ledd. Slik jeg forstår direktivets artikkel 8 regulerer den plikten til å foreta kredittvurdering ved enhver vesentlig forhøyelse av det samlede kredittbeløp. Det bør etter mitt syn vurderes nærmere hvorvidt direktivet vil være til hinder for at plikten til

å foreta kredittvurdering her utvides til å inntre ved enhver forhøyelse av samlet kredittbeløp. Det kan stilles spørsmål ved om en *ikke* vesentlig forhøyelse av kreditten faller utenfor direktivet og om det derfor er anledning til å utvide plikten til å foreta kredittvurdering til å gjelde også disse tilfellene.

Jeg vil også peke på at fraråddningsplikten i § 51 ikke inneholder noen beløpsbegrensing, men relateres til økonomisk evne og andre forhold på forbrukerens side. Dette innebærer at fraråddningsplikten *kan* inntre også ved en beskjeden økning i en forbrukers gjeld, eksempelvis dersom den eksisterende gjeldsbyrden allerede var uhåndterbart høy. For at kredittyter skal kunne vurdere hvorvidt en forhøyelse av kreditt bør frarådes er det en forutsetning at det foretas en kredittvurdering. Jeg finner det derfor uheldig at det inntas et vesentlighetsvilkår i § 49 annet ledd og foreslår at dette strykes. Det må dessuten antas at en kredittvurdering i et slikt etablert kundeforhold vil være lite byrdefullt for en kredittyter som allerede har en rekke tilgjengelige opplysninger om kunden.

Dersom man beholder vilkåret 'vesentlig' vil det være svært viktig at dette i praksis ikke tolkes for strengt. Ofte vil det være ved opptak av ny kreditt på toppen av eksiterende gjeldsforpliktelser at behovet for kredittvurdering og fraråddning er størst. Selv om økningen av gjelden hensett til samlet gjeldsbyrde ikke vurderes som stor, relativt sett, kan den være betydelig om smertegrensen var nådd allerede før forhøyelsen. Hensett til reglene om fraråddningsplikt må ikke kravene til hva som skal regnes som 'vesentlig' settes for høyt.»

Enkelte høringsinstanser har synspunkter på utvalgets forslag om at kredittgiveren skal ha plikt til å underrette forbrukeren dersom kredittsøknaden avslås etter søk i en database. *Datatilsynet* uttaler følgende om dette:

«Den foreslåtte finansavtalelovens § 49 pålegger kredittgiver en plikt til å vurdere forbrukerens kredittverdighet, herunder innhente opplysninger fra relevante databaser. Bestemmelsens punkt (3) pålegger videre kredittgiveren å underrette forbrukeren omgående og vederlagsfritt dersom en kredittsøknad avslås på grunnlag av søk i en database.

Datatilsynet understreker at kravet til saklig behov, jf. personopplysningsforskriftens § 4-3 første ledd, må være oppfylt for å kunne innhente en kredittvurdering. Etter Datatilsynets vurdering vil inngåelse av kredittavtaler som hovedregel tilfredsstille kravet til saklig behov. En referanse til gjeldende bestemmelse i personopplysningsforskriften synes likevel fornuftig.

Kredittgivers plikt til å informere forbruker etter punkt (3) i den foreslåtte bestemmelsen, fremstår som positivt etter tilsynets oppfatning. Mye av denne informasjonen vil også fremgå av gjenpartsbrevet som nevnt over, jf. personopplysningsforskriftens § 4-4. Datatilsynet antar at det også på dette punktet kunne være naturlig å samkjøre de to regelverkene noe bedre.»

Fornyings- og administrasjonsdepartementet slutter seg til Datatilsynets merknader til dette spørsmålet, og uttaler:

«(...) Bestemmelsene i lovforslaget synes å supplere bestemmelsene om informasjonsplikt i personopplysningsloven og konsesjon for behandling av personopplysninger i kredittopplysningsvirksomhet.

Vi er enige med Datatilsynet i at en samkjøring av de to regelsettene vil kunne være en fordel. Det vil for noen kunder kunne virke forvirrende å få ett informasjonsbrev fra en potensiell kredittyter og ett brev fra kredittopplysningsbyrået om tilnærmet samme forhold. Det vil derfor være gunstig om informasjonen innholdsmessig søkes koordinert.»

Gjeldsoffer-Alliansen har følgende merknader til utvalgets forslag til regulering av kredittgiverens plikt til å vurdere forbrukerens kredittverdighet:

«Et merkelig forslag, da alle involverte parter er fullstendig klar over at det ikke eksisterer noen relevant og pålitelig database i Norge. Betalingsanmerkninger og ligningsdata kan riktignok undersøkes, men forbrukerens totale gjeldsbyrde finner man lite eller ingen opplysninger om.

Gjennom 18 år som rådgivere har vi bistått mange medlemmer med søknader om gjeldsordning, og i den forbindelse innhenter vi de tre siste års selvangivelser. Det går igjen hos mange at gjelden er tatt opp over flere år, og fremkommer tydelig på deres selvangivelser. Dersom finansieringsselskapene hadde tatt seg bryet med sjekke vedkommendes selvangivelse, ville svaret på lånesøknaden blitt et kontant nei! De vi kan omtale som seriøse banker pleier å kreve kopi av selvangivelse ved lånesøknader. Problemet er de mange finansieringsforetakene med de fristende tilbud: Kr. 100.000 uten sikkerhet, svar på kort tid!

Når en håpløs gjeldstynget person får en gjeldsordning, vil alle kreditorer bli påført tap, også de som har utført et godt bankhåndtverk. Dette kan umulig kalles rettferdig!

Gjeldsoffer-Alliansen har i flere år arbeidet for å få innført et gjeldsregister etter mønster av Sverige. Her kan långivere gå inn og finne hvor mye gjeld Svensson allerede har, og dermed få et godt grunnlag for å behandle en lånesøknad.

I Norge har det blitt reist sterke motforestillinger mot dette forslaget. Først ute var naturligvis Datatilsynet og Personvernnemnda, men også utlånssiden har merkelig nok hatt motforestillinger. Et av argumentene var at registeret også ville omfatte et stort flertall som ikke sto i fare for å misligholde sine forpliktelser.

Derfor vil vi fremme et forslag som er adskillig mer treffsikkert:

Finansavtaleloven må sette som vilkår at ved alle lånesøknader over kr. 5.000 (summen bør diskuteres) skal det medfølge en kopi av siste års selvangivelse!

Dersom problemer oppstår i ettertid grunnet for stor gjeldsbyrde, og kreditor ikke kan fremvise kopi av selvangivelsen, bør veien til Bankklagenemnda og sletting av gjelden bli kort!

Gjeldsoffer-Alliansens forslag vil ikke løse alle problemer, men de fleste. Naturligvis vil det ikke stoppe rene svindlere, som bevisst tar opp en stor gjeld i løpet av kort tid. Dette bør imidlertid være sak for politiet. Med vårt forslag vil også argumentet om at uskyldige blir berørt, falle til jorden. Informasjonsutvekslingen vil foregå utelukkende mellom lånsøker og utlåner.»

Finansnæringens Hovedorganisasjon og *Sparebankforeningen* er skeptiske til forslaget fra noen av utvalgets medlemmer om å lovfeste en egen sanksjonsregel knyttet til brudd på kredittvurderingsplikten, og uttaler om dette:

«Et samlet utvalg foreslår lovfesting av eksisterende praksis med kredittvurdering av kunden. Et mindretall foreslår at forbrukerens forpliktelser kan lempes for så vidt dette finnes rimelig dersom kredittgiveren ikke har oppfylt sin plikt til å vurdere forbrukerens kredittverdighet. Vi kan ikke se at dette er en forpliktelse etter direktivets artikkel 23. Alminnelige avtalerettslige regler ivaretar imidlertid behovet for sanksjon. Til dette kommer at lemping uansett kan vurderes som følge av manglende oppfylling av frarådningsplikten. En slik ugyldighetsregel antas å kunne få en viss betydning i situasjoner som faller utenfor lempingsregelen ved manglende frarådning ved at det vil kunne være tilstrekkelig å konstatere manglende kredittvurdering, uavhengig av om det er av betydning for utfallet av saken. Det antas at en slik bestemmelse vil åpne opp for anførsler av denne karakter fra tredjemenn som avleder sin rett fra kredittkunden, slik som ektefellers utleggstakere, kausjonister og etterstående panthavere. Vi frarår etter dette at det innføres særskilte bestemmelser om lemping i disse tilfellene som innebærer at dagens praksis om kredittvurdering omgjøres til en privatrettslig ugyldighetsregel. Det vises for øvrig til argumentasjonen til medlemmene Sæbø, Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang i NOU 2009:11 på side 120, som vi slutter oss til.»

Også *Kredittilsynet* har synspunkter på sanksjoneringen av kredittvurderingsplikten og forklaringsplikten:

«Det er uenighet i arbeidsgruppen om hvorvidt det bør knyttes en sanksjonsregel om lemping direkte i denne bestemmelsen og til den foreslåtte bestemmelsen om fyllestgjørende forklaringer. Det er enighet i arbeidsgruppen om at brudd på bestemmelsene kan medføre ugyldighet, lemping etc, etter alminnelige avtalerettslige regler, men uenigheten knytter seg til hvorvidt dette positivt bør fremgå av bestemmelsene. Etter Kredittilsynets vurdering bør man unngå uklare regler som kan være med på å skape usikkerhet. Vi ser at det kan være formålstjenlig for etterlevelse av bestemmelsene i finansavtaleloven at det positivt fremgår at brudd på disse kan være sanksjonert med ugyldighet og avtalerevisjon. En slik lovfesting er imidlertid ikke nødvendig å knytte opp til den enkelte bestemmelse, men kan for eksempel fremgå av lovens alminnelige regler i finansavtalelovens kapittel 1, uten at det er nødvendig å konkretisere aktuelle sanksjoner.»

Barne- og likestillingsdepartementet, *Finansdepartementet* og *Forbrukerombudet* støtter at det lovfestes privatrettslige sanksjoner i finansavtaleloven knyttet til kredittvurderingsplikten og forklaringsplikten, og viser særlig til at det ikke kan forventes at forbrukere kjenner til alminnelige avtalerettslige regler.

Når det gjelder kredittgiverens forklaringsplikt, har *Forbrukerrådet* et innspill knyttet til forhold som faller utenfor direktivets virkeområde. Forbrukerrådet tar til orde for at forklaringsplikten skal gjelde også i kausjonsforhold. Videre foreslår Forbrukerrådet at utvalgets forslag om muntlig frarådning og skriftlig bekreftelse av frarådingen fra kundens side også bør gjelde i kausjonsforhold. Forbrukerrådet uttaler om dette:

«a. Behovet for muntlig informasjon i kausjonistforhold.

Finansavtaleloven § 59 påbyr kredittyter å gi nødvendig skriftlig informasjon til kausjonisten bl.a. om den aktuelle risiko knyttet til avtalen før den inngås. Denne informasjonen anses som så viktig at brudd på denne plikten kan medføre at kausjonsansvaret bortfaller, jf. ovenfor. Erfaringer fra Bankklagenemnda viser at i tilfeller der kausjonist og låntaker vurderes å ha nær kontakt, for eksempel der de er i nær slekt, er ofte praksis slik at det er låntaker som sørger for å innhente kausjonistens signatur og som

samtidig er den som gir informasjon videre til kausjonisten. Dette kan være en praktisk løsning, men innebærer samtidig at kausjonisten ikke er sikret tilstrekkelig og objektiv informasjon om risiko. Låntakers og kausjonistens interesser kan i disse tilfellene være ulike, og det ville derfor vært best om nødvendig informasjon ble gitt direkte mellom kredittyter og kausjonist. Etter Forbrukerrådets syn bør det av denne grunn også lovfestes en egen regel om forklaringsplikt overfor kausjonisten tilsvarende forslaget til forklaringsplikt i låneforhold. Alternativt eller i tillegg foreslås inntatt som nytt siste avsnitt i gjeldende Finansavtalelov § 59 at informasjonen iht. bestemmelsen også må gis muntlig.

Lovforslag. Forklaringsplikt i kausjonsforhold.

Forbrukerrådet foreslår på denne bakgrunn at det lovfestes at kredittyter har en selvstendig forklaringsplikt i forhold til kausjonisten tilsvarende forslaget til utk. § 50 i låneforhold.

Det bør åpnes opp for lempning av kausjonsanvaret 'for så vidt dette finnes rimelig' ved brudd på bestemmelsen, jf. det som foreslått av 4 av utvalgets medlemmer i tilsvarende regel om forklaringsplikt i forhold til låntaker, jf. utk. § 50 annet ledd.

Eventuelt bør det i tillegg vurderes inntatt som et nytt siste ledd i gjeldende Finansavtalelov § 59 at informasjonen 'så vidt mulig' også skal gis muntlig.

b. Behovet for muntlig frarådning i kausjonistforhold.

Forslaget om muntlig frarådning vil være minst like aktuelt i kausjonsforhold som i låneforhold. Kredittyters forbindelse med kausjonisten vil ofte være mer fjern enn forholdet til kredittaker, da det jo som regel er kredittaker som kjenner til og skaffer til veie kausjonist. Finansavtaleloven § 60 påbyr kredittyter å gi skriftlig frarådning til kausjonisten både på grunnlag av forhold på låntakers og på kausjonistens hånd. Erfaring fra Bankklagenemnda viser som nevnt at kausjonister ofte ikke forstår rekkevidden av hva de påtar seg. Nært slektskap kan dessuten lett bidra til ekstra press for å stille opp. Dette gjelder for eksempel der foreldre stiller kausjon for barn og eller svigerbarns gjeld. Selv om foreldrene i slike tilfeller har ønsket å hjelpe og vet at det innebærer en viss risiko,- viser det seg at de i mange tilfeller likevel ikke har innsett rekkevidden av ansvaret dersom det skulle gå galt økonomisk. De innser ikke ved inngåelsen av kausjonsavtalen at de kan risikere bokstavelig talt å bli sittende på bar bakke. En muntlig frarådning direkte mellom kredittyter og kausjonisten i disse tilfellene, vil kunne gi informasjon som gjør at kausjonisten tenker seg om og kanskje unngår uoverveide og katastrofale handlinger.

Lovforslag:

Forbrukerrådet foreslår derfor inntatt som et tillegg i gjeldende Finansavtalelov § 60 at frarådningen 'så vidt mulig' også skal gis muntlig, samt at kausjonisten ved signatur skal bekrefte at han er frarådet å stille som kausjonist. (Jf. tilsvarende i utk. § 51 (1) i forhold til låntaker).

Hvilken konsekvens forsømmelse av muntlig frarådning skal ha, vil måtte vurderes nærmere. Den mest praktiske sanksjonen her vil trolig være adgangen til å lempe kausjonsansvaret iht. Finansavtaleloven § 60 (1), dvs. ikke innebærer at avtalen bortfaller som ugyldig, jf. Finansavtaleloven § 61.»

Forbrukerrådet uttaler seg for øvrig slik om utvalgets forslag til endringer i de norske bestemmelsene om frarådingsplikt i kredittforhold:

«Forbrukerrådet er enig med utvalget i en videreføring av gjeldende kredittkjøpslov § 9a som foreslått i utk. § 51. Særlig ser vi positivt på forslaget om å gjøre frarådningsplikten mer effektiv ved å kreve både skriftlig og muntlig frarådning før inngåelse av kredittavtalen. Dette vil kunne bidra til at kunden forstår alvoret på en bedre måte enn før. Frarådning gis i dag ofte i form av standardiserte klausuler, som lett kan bli så generelle at alvoret ikke fremgår tydelig nok. Det bør kanskje derfor også vurderes å sette krav til fråråddningens innhold, dvs. fastsette særskilte klarhetskrav til frarådingen. Men det er uansett grunn til å tro at det i en muntlig samtale vil kunne gis bedre og mer utfyllende informasjon enn i en skriftlig frarådning. Kravet om at det skal gis muntlig frarådning 'så vidt mulig', jf. utk. § 51, må antas å innebære at muntlig frarådning er hovedregelen, og at det kun i særskilte og godt begrunnede tilfeller kan avvikes fra dette.»

Nærings- og handelsdepartementet støtter på sin side ikke forslaget om å utvide frarådingsplikten slik at eventuell frarådning også skal gis muntlig, og uttaler følgende om dette:

«Etter vårt syn vil det være tilstrekkelig at forbrukeren bekrefter at kredittgiveren skriftlig har frarådet vedkommende å oppta kreditten. Som utvalget peker på innebærer muntlig frarådning at forbrukeren ofte vil måtte innkalles til en ekstra samtale. Dette vil etter vårt syn vil medføre unødige og uforholdsmessige ekstrakostnader.»

6.5 Departementets vurdering

6.5.1 Vurdering av kundens kredittverdighet

Departementet slutter seg, med enkelte mindre justeringer, til utvalgets forslag til gjennomføring av direktivet artikkel 8 om vurdering av forbrukerens kredittverdighet og artikkel 9 om databaser, jf. departementets lovforslag § 46 b. Forslaget har fått bred tilslutning i høringen. Når det gjelder bestemmelsen om ikke-diskriminerende tilgang til databaser i direktivet artikkel 9 nr. 1 annet punktum, tas det sikte på å gjennomføre denne i forskrift 15. desember 2000 nr. 1265 om behandling av personopplysninger (personopplysningsforskriften) § 4-3 i samsvar med utvalgets forslag, jf. NOU 2009: 11 side 60.

I høringen har *Forbrukerombudet* uttrykt skepsis til at det oppstilles et krav om en «vesentlig» forhøyelse av det samlede kredittbeløpet for at kredittvurderingsplikten skal inntre i tilfeller av forhøyelse av et allerede innvilget kredittbeløp, jf. § 46 b annet ledd. Departementet kan for sin del ikke se at direktivet gir rom for en annen løsning på dette punktet. Direktivet benytter selv kvalifikasjonen «vesentlig» i ordlyden, og har dermed etter departementets syn tatt stilling til i hvilke tilfeller kredittvurderingsplikten skal inntre. Man kan dermed ikke oppstille en plikt til kredittvurdering utenfor disse tilfellene på områder som direktivet omfatter – noe som ville innebære en uthuling av direktivets avgrensning. Hva som nærmere ligger i vesentlighetskriteriet, vil bero på fremtidig rettspraksis fra EF-domstolen. Etter departementets syn tilsier imidlertid hensynene bak forbrukerkredittdirektivet en streng forståelse av vesentlighetskriteriet til vern for forbrukerne. For ordens skyld tilføyer departementet at det for direktivets regler om kredittvurderingsplikt er uten betydning hvilket innhold de særnorske reglene om frarådingsplikt måtte ha.

For å foreta en tilstrekkelig kredittvurdering legger direktivet opp til bruk av «relevante databaser» for å innhente opplysninger av betydning for kredittsøknaden. Departementet slutter seg til utvalgets syn på hva som er en relevant database i direktivets forstand, jf. utredningen side 59, hvor det heter at dette er «databaser som med eller uten vederlagsplikt er tilgjengelige for kredittgivere som søker å innhente opplysninger om forbrukerens økonomiske evne, herunder betalingsanmerkninger, for eksempel kredittopplysningsbyråers registre over ligningsopplysninger og betalingsanmerkninger». Departementet er dermed også enig med utvalget i at plikten til å foreta undersøkelser i relevante databaser bygger på en forutsetning om at slike finnes.

Enkelte høringsinstanser har kommentert utvalgets forslag til gjennomføring av bestemmelsen i direktivet artikkel 9 nr. 2 om at avslag på en kredittsøknad på grunnlag av informasjonssøk i en database medfører en plikt for kredittgiveren til å underrette forbrukeren om søket og databasen. Både *Fornyings- og administrasjonsdepartementet* og *Datatilsynet* peker på sammenhengen mellom det norske personopplysningsregelverket og gjennomføringsbestemmelsene i finansavtaleloven. Etter departementets syn er det i godt samsvar med alminnelig lovgivningsteknikk at ulike typer regelverk supplerer og utfyller hverandre. Det synes derfor ikke å være behov for, og heller ikke hensiktsmessig, med en henvisningsbestemmelse fra finansavtaleloven til personopplysningsregelverket. At regelverket om personopplysninger kommer supplerende til anvendelse, fremstår etter departementets syn som klart. Departementet viser i denne sammenheng til Ot.prp. nr. 22 (2007-2008) Om lov om endringer i lov om kredittkjøp m.m. (frarådingsplikt) side 40-41 hvor forholdet mellom finansavtaleloven, kredittkjøpsloven og personopplysningsregelverket er vurdert. Departementet kan ikke se at det er grunn til en annen vurdering i denne sammenheng. Når det gjelder synspunktet om at en kunde etter omstendighetene kan risikere å motta to brev om kredittopplysninger, ett fra kredittyteren hvor det informeres om resultatet av informasjonssøket i en database, og ett fra kredittopplysningsbyrået som følge av krav i personopplysningsregelverket, kan departementet vanskelig se at dette vil utgjøre et nevneverdig problem. Til dette kommer at vilkårene for når det skal gis opplysninger til en person etter de to regelverkene, er noe forskjellige, og pålegget om å gi opplysninger har et noe forskjellig siktemål. På denne bakgrunn synes det ikke hensiktsmessig med noen samordning av regelverket på dette punktet. En annen sak er at det i praksis kan være aktuelt at kredittopplysningsbyråer og kredittytere samordner sine svarbrev på best mulig måte.

Gjeldsoffer-Alliansen har i høringen tatt til orde for at det ved søknad om kreditt over et visst beløp skal medfølge kopi av siste års selvangivelse.

Departementet viser til at det i praksis ofte innhentes ligningsopplysninger ved kredittvurdering av en kredittsøker, jf. Ot.prp. nr. 22 (2007-2008) side 21-22. Departementet peker videre på at det i direktivets artikkel 8 om kredittvurdering, som nå foreslås gjennomført i finansavtaleloven, nettopp ligger en forpliktelse til å vurdere forbrukerens kredittverdighet på grunnlag av tilstrekke-

lig informasjon. Departementet legger til grunn at slik informasjon etter omstendighetene vil kunne være ligningsopplysninger. Direktivet legger imidlertid opp til en totalvurdering av hvilke opplysninger som i det konkrete tilfellet fremstår som tilstrekkelige. I denne sammenheng vil det være av interesse hvilken betydning de aktuelle opplysningene kan antas å ha for kredittvurderingen, jf. NOU 2009: 11 side 58. Dette vil blant annet måtte bero på arten og omfanget av kreditten. Siden direktivet legger opp til en konkret vurdering, åpner direktivet etter departementets syn ikke for konkrete pålegg i nasjonal rett om at ligningsopplysninger i nærmere angitte tilfeller alltid skal inngå i kredittvurderingen. En annen sak er at det er naturlig å forstå direktivet artikkel 9, og den norske gjennomføringsbestemmelsen, slik at det ofte vil være nødvendig å søke å innhente ligningsopplysninger for at kredittgiveren skal kunne sies å ha tilstrekkelig informasjon som grunnlag for sin kredittvurdering. Når det gjelder ligningsopplysninger som grunnlag for en kredittvurdering, kan det likevel tilføyes at slike opplysninger ikke i alle tilfeller vil gi et dekkende og korrekt bilde av kundens gjeldssituasjon.

6.5.2 Forklaringsplikt

Departementet viser til at direktivet artikkel 5 nr. 6 inneholder regler om forklaringsplikt som må gjennomføres i norsk rett. Forklaringsplikten tar sikte på å gi forbrukeren grunnlag for å vurdere hvilken kredittavtale som er best egnet for ham eller henne på bakgrunn av vedkommendes behov og finansielle situasjon, jf. direktivets fortale punkt 27. Departementet følger etter dette opp utvalgets realitetsforslag til en ny bestemmelse om forklaringsplikt i finansavtaleloven, jf. utvalgets forslag til ny § 50 og departementets forslag til ny § 46 c.

Det følger av direktivet artikkel 5 nr. 6 siste setning at medlemsstatene «kan tilpasse hvordan og i hvilket omfang slik bistand skal gis». Når det gjelder det nærmere innholdet i forklaringsplikten, slutter departementet seg til utvalgets syn under punkt 5.4.4 side 61 i utredningen om at «det nærmere innhold av forklaringsplikten i noen grad må fastlegges konkret ut fra kredittavtalens innhold og kompleksitet, forbrukerens evne til å vurdere mottatte opplysninger og hvor stor betydning kredittavtalen kan antas å få for forbrukerens økonomiske situasjon».

Det er noe uklart for departementet om utvalget har ment at forklaringen skal gis muntlig eller skriftlig. Direktivet synes etter sin ordlyd å overlate til medlemsstatene å ta stilling til dette, jf. artikkel 5 nr. 6 siste setning. Departementet antar at også formen for forklaringene i det enkelte tilfellet bør tilpasses fra kredittgiverens side i lys av den konkrete kredittavtalen og de konkrete forhold knyttet til den enkelte forbruker.

Utvalget legger til grunn at forklaringsplikten også skal gjelde for kredittformidlere. Departementet er enig i dette, jf. at dette også følger direkte av ordlyden i artikkel 5 nr. 6. Departementet er videre enig med utvalget i at rettstekniske hensyn taler mot noen nærmere differensiering i loven med hensyn til hvem som er ansvarlig for å oppfylle forklaringsplikten i det enkelte tilfellet, jf. utredningen punkt 5.4.4 side 61.

Forbrukerrådet har i høringen reist spørsmål om det også bør innføres en forklaringsplikt i kausjonsforhold. Rådet uttaler at kommunikasjonen mellom kausjonister og långivere i praksis ofte ikke foregår direkte mellom dem, men via en mindre objektiv låntaker, og foreslår i lys av dette at det lovfestes en egen regel om forklaringsplikt overfor kausjonisten tilsvarende forslaget til forklaringsplikt i låneforhold.

Departementet bemerker innledningsvis at direktivet ikke er til hinder for en slik regulering, siden kausjonsavtaler ikke er omfattet av direktivet.

Departementet viser imidlertid til at finansavtaleloven § 59 allerede pålegger långiveren en plikt til å gi relevante opplysninger til en kausjonist før kausjonsavtalen inngås. Etter departementets syn legger særlig § 59 nr. 1 bokstav a, b og h vidtrekkende forpliktelser på långiveren til å opplyse om relevante forhold. I tillegg til dette gjelder det også i kausjonsforhold en regel om frarådingsplikt, jf. finansavtaleloven § 60. Samlet sett gir dette etter departementets syn en betryggende regulering av kausjonsavtalene. Til dette kommer at den forklaringsplikten overfor en låntaker som direktivet oppstiller, er av en annen art enn hva en forklaringsplikt i kausjonsforhold ville være. Direktivet artikkel 5 nr. 6 knytter forklaringsplikten til om kredittavtalen er tilpasset forbrukerens behov og finansielle situasjon. For kausjonsavtalene er imidlertid det sentrale den mulige betydningen kausjonsavtalen vil kunne ha for kausjonistens økonomiske situasjon. En bestemmelse om forklaringsplikt ville derfor uansett måtte utformes på en annen måte i kausjonstilfellene, og ville da etter departementets syn ikke tilføre noe særlig nytt, når det gjelder innholdet i opplysningene som skal gis til forbrukeren, utover den gjeldende §§ 59 og 60 i finansavtaleloven. Departementet understreker for øvrig at det etter de gjeldende reglene er institusjonen som er pålagt ansvaret for at kausjonisten får de opplysningene loven krever. Departementet går etter dette ikke i proposisjonen her inn for at det tas inn en forklaringsplikt

i finansavtaleloven knyttet til kausjonstilfellene, og viser for øvrig til at et slikt forslag uansett ikke har vært på høring.

6.5.3 Sanksjoner ved brudd på kredittvurderingsplikten og forklaringsplikten

En del av utvalget, medlemmene *Andreassen, Gjedrem, Grinaker* og *Skofteland*, foreslår at forbrukerens forpliktelse skal kunne lempes dersom kredittgiveren ikke har oppfylt sin plikt til å vurdere forbrukerens kredittverdighet eller kredittgiveren/kredittformidleren ikke har oppfylt sin plikt til å gi forbrukeren fyllestgjørende forklaringer, jf. punkt 5.4.3 og 5.4.4 side 60-61 i utredningen jf. punkt 5.13 om sanksjoner. Medlemmene *Sæbø, Haraldsen, L'Abée-Lund* og *Wang* frarår at det innføres særskilte bestemmelser om adgang til lemping av forbrukerens forpliktelser i slike tilfeller, og viser til at eventuelle pliktbrudd vil kunne aktualisere avtalerettslige regler om ugyldighet og avtalerevisjon, jf. nærmere utredningen punkt 5.13.4 og punkt 15.4 i proposisjonen om sanksjoner.

Departementet viser til sin generelle drøftelse av sanksjoner i kapittel 15 i proposisjonen, hvor det fremgår at departementet deler synspunktene til den delen av utvalget som ikke tilrår at det lovfestes særskilte sanksjonsregler ved overtredelse av kredittvurderingsplikten og forklaringsplikten. Dette betyr imidlertid ikke at man etter norsk rett ikke har anledning til å sanksjonere pliktbrudd i slike tilfeller. Departementet mener det er klart at alminnelige avtalerettslige regler om ugyldighet og avtalerevisjon, herunder avtaleloven § 36, imøtekommer behovet for sanksjon ved kredittgivers overtredelse av disse pliktene. Departementet peker videre på at det, i forhold til kredittverdighet, i tillegg er lovfestet lempingsregler knyttet til frarådingsplikten, som allerede i seg selv i det vesentlige dekker behovet for lemping i disse tilfellene. En ytterligere lovfesting av samme type regler på enkeltområder vil bidra til å undergrave systemet med og kunnskapen om generelle lempingsregler, og departementet går ikke inn for dette.

6.5.4 Videreføring av de gjeldende bestemmelsene om frarådingsplikt mv.

Departementet slutter seg til utvalgets forslag om å videreføre de gjeldende bestemmelsene om frarådingsplikt i en ny, samlet bestemmelse i finansavtaleloven som dekker frarådingsplikten etter de gjeldende bestemmelsene i finansavtaleloven § 47 og kredittkjøpsloven § 9 a, jf. utvalget punkt 5.4.5 og forslag til ny § 51 i finansavtaleloven og departementets forslag til endringer i finansavtaleloven § 47.

Utvalget har i samsvar med mandatet vurdert om det er grunn til å foreslå endringer i selve frarådingsplikten, men har kommet til at det ikke er grunn til dette. Heller ingen høringsinstanser har tatt til orde for dette, og departementet finner ikke grunn til å foreslå slike endringer.

Utvalget foreslår imidlertid en justering av formkravene i bestemmelsen om frarådingsplikt med sikte på å gjøre den enda mer effektiv. Utvalget foreslår at bestemmelsen om frarådingsplikt endres slik at frarådingen skal gis både skriftlig og så vidt mulig også muntlig, og at forbrukeren i tilfeller hvor det inngås kredittavtale på tross av frarådingen, ved signatur skal bekrefte at han er kjent med at kredittgiveren skriftlig og muntlig har frarådet vedkommende fra å oppta kreditten, jf. utredningen punkt 5.4.5 side 64. Sammenlignet med gjeldende rett er det nye at frarådingen også skal skje muntlig, og at forbrukeren skal bekrefte frarådingen skriftlig. Departementet er enig med utvalget i at en kombinasjon av skriftlig og muntlig fraråding, samt bekreftelse av frarådingen, er egnet til å tydeliggjøre for forbrukeren at kredittopptaket skjer på egen risiko. Utvalgets forslag er begrenset til å omfatte tilfeller hvor fraråding gis før inngåelse av en kredittavtale. Departementet er enig i dette, og slutter seg til utvalgets synspunkter om at muntlig fraråding er mindre egnet i tilfeller hvor frarådingsplikten inntrer etter at kredittavtalen er inngått. Det synes å være bred oppslutning om utvalgets forslag i høringen. *Nærings- og handelsdepartementet* går som eneste høringsinstans mot at en eventuell fraråding også skal gis muntlig, og gir uttrykk for at en skriftlig fraråding må være tilstrekkelig i lys av at en muntlig fraråding vil medføre unødige og uforholdsmessige ekstrakostnader. Departementet ser at kostnadssiden er et hensyn i vurderingen, men kan ikke se at dette hensynet taler avgjørende mot å justere regelen om fraråding slik utvalget foreslår. Dersom forholdene ligger slik an at frarådingsplikten inntrer, er det etter departementets syn viktig at forbrukeren får en best mulig forståelse av alvoret i situasjonen. Frarådingsplikten vil gjennomgående inntre i et relativt begrenset antall tilfeller. Videre vil frarådingen i seg selv bidra til å redusere antall mislighold, og dermed også redusere mulig tap for kredittgiverne, jf. utredningen punkt 7.2 side 142. Dersom forbrukeren som følge av kredittopptaket får betalingsproblemer, kan det påføre samfunnet kostnader knyttet til økonomiske rådgivning, gjeldsordninger og økonomiske støttetiltak. At frarådingsplikten søkes gjort mest mulig

effektiv, er derfor viktig i et bredere samfunnsøkonomisk perspektiv.

Forbrukerrådet har i høringen tatt til orde for å innføre en tilsvarende bestemmelse om muntlig fraråding og bekreftelse av frarådingen i kausjonstilfellene. Departementet slutter seg til dette forslaget og viser til at det allerede etter gjeldende rett gjelder en frarådingsplikt også i kausjonsforhold, jf. finansavtaleloven § 60. Når frarådingsplikten i kredittforholdet justeres slik at frarådingen om mulig også skal gis muntlig mv., er det etter departementets syn naturlig å foreta en tilsvarende justering av bestemmelsen om frarådingsplikt i kausjonsforhold, jf. departementets forslag til endring av finansavtaleloven § 60.

7 Gjennomføring av direktivets regler om kredittavtalens form og innhold

7.1 Innledning og gjeldende rett

Forbrukerkredittdirektivet artikkel 10 nr. 1, 2, 4 og 5 inneholder bestemmelser om krav til kredittavtalens form og innhold. I norsk rett finner man tilsvarende bestemmelser i kredittkjøpsloven § 5 a når det gjelder kredittkjøp og kontokreditt, og for låneavtaler i finansavtaleloven § 48 og forskrift 11. februar 2000 nr. 101 om låneavtaler. Direktivet artikkel 10 nr. 3 er en bestemmelse om kredittgiverens opplysningsplikt under låneforholdet, og blir omtalt nærmere i kapittel 8 i proposisjonen.

Utvalget gir på side 66-68 i utredningen følgende fremstilling av gjeldende rett på dette punktet:

> «Utvalget ser ikke grunn til å foreta en detaljert gjennomgang av hvilke opplysninger som skal angis i avtalen etter kredittkjøpsloven § 5a og finansavtaleloven § 48 med tilknyttet forskrift for å se i hvilken utstrekning disse bestemmelsene oppfyller forbrukerkredittdirektivets bestemmelser i artikkel 10 nr. 2, 4 og 5. Utvalget viser til at det ikke er nasjonal valgfrihet i forbindelse med gjennomføringen av direktivets krav til kredittavtalens innhold. Utvalget viser videre til at opplistingen i artikkel 10 samlet sett synes å gå lenger i å spesifisere informasjonskrav enn hva kredittkjøpsloven § 5a og finansavtaleloven § 48 med tilhørende forskrift gjør i dag. Fra kredittgivers side skulle en gjennomgang av de nye bestemmelsene som gjennomfører direktivets informasjonkrav være tilstrekkelig. På denne bakgrunn synes det ikke å være behov for en detaljert gjennomgang av gjeldende norske informasjonskrav holdt opp mot direktivets informasjonskrav.
>
> Kredittkjøpsloven § 5a gjennomfører kravene i direktiv 87/102/EØF artikkel 4 nr. 1 og nr. 3. Det ble presisert i Ot.prp. nr. 72 (1991-1992) at det på dette området ikke var ønskelig å foreslå regler som gikk lenger enn direktivet.
>
> Kravene til kredittavtalens form og innhold gjelder utelukkende ved forbrukerkredittkjøp, og bare dersom det påløper kostnader for forbrukeren som følge av kreditten og det gis kreditt for mer enn 30 dager regnet fra utløpet av leveringsmåneden, jf. § 5a første ledd smh. fjerde ledd.

Bestemmelsen i § 5a gjelder bare ved forbrukerkredittkjøp. Etter § 5a første ledd annet punktum skal forbrukeren få utlevert et eksemplar av kredittavtalen. Etter § 5a første punkt skal avtalen inngås 'skriftlig og være underskrevet av kjøperen'. I lovens § 3a blir det bestemt at krav om at avtale skal inngås skriftlig, ikke er til hinder for at avtalen inngås ved bruk av elektronisk kommunikasjon dersom kjøperen eller kontohaveren ønsker det. Bestemmelsen omhandler ikke direkte forholdet mellom bruk av elektronisk kommunikasjon og kravet etter § 5a om at avtalen skal være underskrevet av kjøperen. I forarbeidene blir det understreket at signaturkravet ikke er et vilkår for kontraktsbinding, jf. Ot.prp. nr. 72 (1991-1992) s. 87.

Etter kredittkjøpsloven § 5a første ledd tredje punktum skal den skriftlige avtalen inneholde 'de viktigste avtalevilkårene'. Tilsvarende formulering fremkommer av direktiv 87/102/EØF artikkel 4. Av Ot.prp. nr. 72 (1991-1992) s. 87 fremgår det at vilkår som gjelder partenes gjensidige plikter og rettigheter og som har økonomisk betydning for kredittkunden, må regnes som å være blant 'de viktigste avtalevilkårene'. Dette omfatter bl.a. vilkår knyttet til 'utbetaling/overføring av kredittbeløpet, løpetid, betalingstid, betalingsbeløp, betalingssted, renter, gebyrer og andre kostnader'. Under henvisning til dette får bestemmelsen i tredje ledd første punktum liten selvstendig betydning hva gjelder krav til avtalens innhold. Her heter det at den skriftlige kredittavtalen skal 'angi hvilke kostnader som kjøperen under visse omstendigheter skal betale, og som etter § 6a første ledd bokstavene b til f ikke inngår i beregningsgrunnlaget for den effektive renten'. Tredje ledd har først og fremst betydning for hvordan slike opplysninger skal angis i avtalen. I alminnelighet kan det antas at 'de viktigste avtalevilkårene' omfatter opplysninger som skal gis etter bestemmelsene i §§ 4 og 5 om pre-kontraktuell opplysningsplikt, i tillegg til opplysninger som nevnt i § 5a tredje ledd første punktum, se Ot.prp. nr. 72 (1991-1992) s. 88.

Opplysninger som må tas med i den skriftlige avtalen og som ikke har blitt gitt etter kredittkjøpsloven §§ 4 eller 5, må angis eksplisitt i den skriftlige avtalen, jf. § 5a første ledd tredje

punktum smh. tredje ledd første og annet punktum. Opplysninger som kjøperen har mottatt før avtaleinngåelsen etter reglene i §§ 4 eller 5 kan derimot gis per henvisning i den skriftlige avtalen, jf.Ot.prp. nr. 72 (1991-92) side 88.

'Annet ledd er kommentert av *Forbrukerombudet*, med tilslutning fra *Barne- og familiedepartementet*. De kritiserer at regelen er formulert slik at kredittyteren ikke behøver å gi de samme opplysninger på nytt som kjøperen har mottatt før inngåelsen av kredittavtalen etter reglene i §§ 4 eller 5. Justisdepartementet er imidlertid av den oppfatning at det må være tilstrekkelig at kredittyteren gir opplysningene en gang, så lenge lovens krav ellers er oppfylt. Så lenge det er klart at kjøperen ved avtaleinngåelsen er i besittelse av et eksemplar av de skriftlige opplysningene som er gitt etter §§ 4 eller 5, må det være tilstrekkelig at det vises til disse i det avtaledokumentet som opprettes ved avtaleinngåelsen.'

Lovens ordlyd kan riktignok tas til inntekt for at det ikke engang er nødvendig med noen henvisning, jf. 'skal regnes som en del av kredittavtalen'. Den siterte forarbeidsuttalelsen forutsetter imidlertid at det i den skriftlige avtalen må gis en henvisning til opplysninger som har blitt gitt på forhånd. Formålet med innholdskravene taler for samme løsning, ettersom det uten en slik henvisning kan bli svært vanskelig for forbrukeren å skaffe seg oversikt over avtalevilkårene.

Overtredelse av § 5a kan medføre straff etter § 31. Det blir presisert i forarbeidene at det ikke er et gyldighetsvilkår at avtalen er utformet skriftlig, underskrevet av kjøperen og utlevert til kjøperen. Dersom avtalen ikke er underskrevet av kjøperen, må det vurderes konkret om avtale har blitt inngått. På tilsvarende måte må det ses hen til avtalerettens lære om vedtakelse og tolking ved avgjørelsen av om påståtte muntlige vilkår som ikke er utformet skriftlig, er avtalt mellom partene. I forarbeidene blir det lagt til grunn at det gjelder en presumsjon for at bare de økonomisk bebyrdende vilkår som fremgår av avtaledokumentene, er avtalt. Under henvisning til § 5a første ledd tredje punktum må det foreligge nokså klare holdepunkter for å legge til grunn at et vilkår som er til kredittkundens ugunst er avtalt, dersom det ikke fremgår av en skriftlig avtale.

Dersom opplysninger som har blitt gitt etter reglene i §§ 4 eller 5 ikke lar seg forene med det som ellers fremgår av den skriftlige avtalen, foreligger en overtredelse av §§ 4 eller 5. Slik overtredelse kan straffes etter § 31, men det kan normalt ikke bli tale om å sette avtalen til side. I forarbeidene blir det uttalt at avtalens innhold må finnes ved tolkning på basis av alminnelig avtaletolkingslære, herunder denne lærens uklarhetsregel.

Kravene etter finansavtaleloven § 48 til låneavtalens form og innhold gjelder uavhengig av om låntakeren er forbrukeren, men slik at det gis enkelte særregler for forbrukerforhold.

Finansavtaleloven § 48 første ledd første punktum stiller krav om at låneavtalen skal være skriftlig. Skriftlighetskravet er ikke til hinder for bruk av elektronisk kommunikasjon, jf. lovens § 8.

Låneavtalen skal angi alle kostnader som låntakeren skal dekke, også slike kostnader som ikke inngår i beregningsgrunnlaget for effektiv årlig rente, jf. § 48 første ledd annet punktum. I tillegg skal låneavtalen inneholde opplysninger som nevnt i § 46 første ledd bokstav a), b), d) og e), eventuelt – ved kassekreditt eller annen rammekreditt – opplysninger som nevnt i § 46 annet ledd, jf. § 48 annet ledd første og annet punktum. Etter § 48 annet ledd tredje punktum skal en låneavtale med en forbruker dessuten inneholde opplysninger som nevnt i § 46 første ledd bokstav c) og om tvisteordning som nevnt i § 4. Bortsett fra opplysninger som nevnt i § 46 første ledd bokstav c) og § 4, gjelder plikten til å ta opplysninger inn i avtalen generelt, dvs. også i forhold til låntakere som ikke er forbrukere. For øvrig oppstiller låneforskriften § 9 særskilte krav til innholdet i låneavtale med forbruker.

Også i relasjon til finansavtaleloven § 48 oppstår spørsmål om plikten til å innta opplysninger i avtalen kan oppfylles ved henvisning til opplysninger gitt i samsvar med den pre-kontraktuelle opplysningsplikten, eller om opplysningene må angis eksplisitt i låneavtalen. I relasjon til låntakere som ikke er forbrukere gjelder det ingen ubetinget pre-kontraktuell opplysningsplikt. Nevnte spørsmål oppstår dersom aktuelle opplysninger likevel har blitt gitt på forhånd.

Ordlyden taler helst for at opplysningene må angis eksplisitt i avtalen, jf. «skal angi» (første ledd) og «skal inneholde opplysninger som nevnt i § 46» (annet ledd). Denne løsningen bidrar til å skape klarhet med hensyn til hvilke rettigheter og forpliktelser som gjelder, og kan derfor underbygges med formålsbetraktninger. Også enkelte forarbeidsuttalelser kan anføres i samme retning. For eksempel blir det i Ot.prp. nr. 41 (1998-1999) s. 109 uttalt at opplysninger som nevnt i § 46 'skal tas inn i låneavtalen'.

Formålsbetraktninger kan imidlertid også tas til inntekt for en løsning som sondrer mellom vilkår som er henholdsvis bebyrdende og til fordel for låntakeren. Og det er nettopp en slik løsning som blir skissert i § 48 annet ledd siste punktum smh. § 48 tredje ledd. I § 48 annet ledd siste punktum heter det at opplysnin-

ger som nevnt i § 46 som institusjonen har gitt før avtalen ble inngått, skal 'i alle tilfeller' regnes som del av låneavtalen. Av dette følger av slike opplysninger skal anses som del av avtalen selv om opplysningene ikke er eksplisitt angitt i låneavtalen. Dette må imidlertid ses i sammenheng med § 48 tredje ledd: 'Et vilkår som ikke er tatt inn i låneavtalen, er ikke bindende for kunden med mindre långiveren godtgjør at vilkåret er vedtatt av kunden.' Bestemmelsen omhandler vilkår som er bebyrdende for kunden. Forutsetningsvis følger at slike vilkår i utgangspunktet må være tatt inn i låneavtalen, dvs. angis eksplisitt, for at kunden skal anses bundet. Unntak kan imidlertid tenkes og er betinget av at långiveren godtgjør at vilkåret er vedtatt av kunden. Vilkår som er til fordel for kunden vil derimot være del av avtalen selv om det ikke er angitt i avtalen, jf. § 48 annet ledd siste punktum.

I tilfeller hvor opplysningene som inntas i avtalen ikke stemmer med opplysninger som har blitt gitt forut for avtaleinngåelsen i medhold av § 46, må avtalen tolkes nærmere for å fastlegge dens innhold. Finansavtaleloven § 48 femte ledd inneholder to regler som berører denne problemstillingenen. Femte ledd første punktum lyder slik:

'Er det overfor en forbruker ikke på forhånd gitt opplysninger som nevnt i § 46 første ledd bokstav d, jf. annet ledd, kan forbehold i avtalen om å endre rente, gebyrer eller andre kostnader, ikke utøves til skade for låntakeren før etter tre år, med mindre det er klart at låntakeren før avtalen ble inngått var kjent med endringsadgangen.'

Bestemmelsen forutsetter at det i strid med § 46 ikke har blitt gitt opplysninger om forbehold om endring av renter, gebyrer og andre kostnader. Videre forutsetter bestemmelsen at slikt forbehold har blitt inntatt i selve avtalen. I så fall kan forbeholdet ikke utøves til skade for forbrukeren før etter tre år, «med mindre det er klart at låntakeren før avtalen ble inngått var kjent med endringsadgangen». Hvorvidt det er klart at låntakeren hadde relevant kunnskap, vil ofte i stor grad bero på hvordan avtaledokumentet har blitt presentert for forbrukeren. På denne måten kan misligholdt pre-kontraktuell opplysningsplikt så å si 'repareres' gjennom adekvat presentasjon av avtaledokumentet.

Den pre-kontraktuelle opplysningsplikten etter § 46 omfatter både nominell og effektiv rente. Hvis rentesats har blitt opplyst uten angivelse av om denne er uttrykk for nominell eller effektiv rente, skal den etter § 48 femte ledd annet punktum 'i inntil tre år anses som effektiv rente, med mindre det er klart at låntakeren ikke er villedet'. Hvorvidt forbrukeren skal anses villedet, må bero på forholdene på tidspunktet for avtaleinngåelse. Følgelig kan manglende angivelse av om rentesatsen er uttrykk for nominell eller effektiv rente, rettes opp gjennom adekvat presentasjon av selve avtaledokumentet.»

7.2 Direktivet

På side 65-66 i utredningen gir utvalget følgende fremstilling av direktivets krav til kredittavtalens form og innhold, jf. direktivet artikkel 10:

«Kravene til avtalens form og innhold henger nøye sammen med opplysningsplikten forut for avtaleinngåelse. Opplysningsplikten forut for avtaleinngåelse har som hovedformål å legge til rette for et informativt valg mellom forskjellige kredittilbud, mens hovedformålet med krav til avtalens form og innhold er å sikre at forbrukeren kjenner til sine rettigheter og forpliktelser i avtaleforholdet, jf. fortalens punkt 31. For å realisere siktemålet om informativt valg mellom forskjellige kredittilbud, må det være stor grad av likhet mellom forhåndsopplysninger og forbrukerens kontraktsrettslige rettigheter og plikter.

Artikkel 10 nr. 1 første avsnitt stiller krav til kredittavtalens form: Det heter at en kredittavtale 'udarbejdes på papir eller på et andet varigt medium'. Det er altså ikke et absolutt krav om utarbeidelse av kredittavtalen i papirformat; det er tilstrekkelig at avtalen foreligger i elektronisk format på en måte som oppfyller direktivets krav til 'varigt medium', se artikkel 3 bokstav m). I artikkel 10 nr. 1 annet avsnitt annet punktum er det bestemt at artikkel 10 ikke berører eventuelle nasjonale regler vedrørende gyldig inngåelse av kredittavtaler. Utvalget forstår dette som uttrykk for at det er opp til nasjonale myndigheter å avgjøre om skriftlighet skal være et vilkår for kontraktsbinding.

Verken artikkel 10 nr. 1 eller andre deler av artikkel 10 stiller krav om forbrukerens signatur. Spørsmålet er om direktivet åpner for krav om signatur som vilkår for kontraktsbinding, eller om artikkel 10 er uttrykk for fullharmonisering hva gjelder formkrav til kredittavtalen. Innledningsvis er grunn til å understreke at krav om signatur i tradisjonell forstand er uforenlig med muligheten for bruk av annet «varigt medium» enn papir. Et eventuelt signaturkrav som vilkår for kontraktsbinding må følgelig i ethvert tilfelle kunne oppfylles ved bruk av esignatur, jf. esignaturloven.

I henhold til fortalens punkt 30 faller 'aftaleretlige spørgsmål i forbindelse med kreditaftalers gyldighed' utenfor fullharmoniseringens rekkevidde, se også artikkel 10 nr. 1 annet av-

snitt, gjengitt like foran. Et krav om signatur som vilkår for kontraktsbinding, berører nettopp spørsmål om hva som skal til for å inngå en gyldig (og bindende) kredittavtale. Ut fra dette antar utvalget at direktivet åpner for nasjonale bestemmelser som stiller krav om signatur som vilkår for kontraktsbinding. I så fall åpner direktivet også for et krav om signatur som er begrunnet utelukkende i bevismessige hensyn, slik at manglende signatur vil inngå i bevisvurderingen av om bindende avtale er inngått, men uten at manglende signatur medfører ugyldighet.

I artikkel 10 nr. 1 annet avsnitt er det bestemt at alle avtalepartene skal ha et eksemplar av avtalen.

Kravene til en kredittavtales innhold fremgår av artikkel 10 nr. 2, 4 og 5. For så vidt gjelder avtaler om kreditt i form av rammekreditt, hvor kreditten skal tilbakebetales ved påkrav eller innen tre måneder (artikkel 2 nr. 3), fremkommer innholdskravene av artikkel 10 nr. 5. For andre kredittavtaler fremkommer innholdskravene av artikkel 10 nr. 2 og 4. Innholdskravene etter artikkel 10 nr. 5 er mindre omfattende enn kravene etter artikkel 10 nr. 2 og 4.

Innholdskravene overlapper i stor grad kravene til hvilke opplysninger som etter artikkel 5 og 6 skal gis forut for avtaleinngåelse. I den utstrekning kravene overlapper kan det reises spørsmål om kravene til avtalens innhold kan oppfylles gjennom henvisning til opplysninger som har blitt gitt i samsvar med den pre-kontraktuelle opplysningsplikten. I artikkel 10 nr. 2, 4 og 5 fremkommer at aktuelle opplysninger skal angis klart og konsist i avtalen. Både formuleringen 'angive' og kravet om klarhet og presisjon tilsier at det er krav om eksplisitt angivelse i avtaledokumentet. Hensynet til å sikre at forbrukeren er kjent med sine rettigheter og plikter taler for samme løsning, idet henvisninger til andre dokumenter reduserer oversikten. På den annen side kan krav om eksplisitt angivelse i avtaledokumentet øke risikoen for uoverensstemmelser mellom avtaledokumentet og forhåndsopplysninger. Denne omstendigheten kan imidlertid neppe tillegges nevneverdig vekt, dels fordi formålet med artikkel 10 taler for eksplisitt angivelse og dels fordi slike uoverensstemmelser i alminnelighet vil kunne løses til fordel for forbrukeren, bl.a. på basis av alminnelig avtaletolkingslære, når hensynet til forbrukeren tilsier det.

Slikt krav om eksplisitt angivelse av opplysninger i avtaledokumentet innebærer imidlertid ikke nødvendigvis at kredittgivere må gi to sett med dokumenter – et sett på det pre-kontraktuelle stadiet og et nytt sett ved avtaleinngåelse. På det pre-kontraktuelle stadiet kan det bli gitt opplysninger som tilfredsstiller kravene etter artikkel 10, i tillegg til kravene etter artikkel 5 og 6 om pre-kontraktuell opplysningsplikt. Opplysninger som etter artikkel 10 sammenholdt med artikkel 5 og 6 bare skal gis ved avtaleinngåelse, men som kredittgiveren velger å gi allerede på det pre-kontraktuelle stadiet, må da gis i et særskilt dokument som tillegg til formularet Standardiserte europeiske forbrukerkredittopplysninger, jf. artikkel 5 nr. 1 første og siste avsnitt. Samlet kan disse dokumentene utgjøre avtalen mellom partene. Hvis kredittgiveren på det pre-kontraktuelle stadiet nøyer seg med å oppfylle den pre-kontraktuelle opplysningsplikten og dermed ikke gir 'tilleggsopplysninger' som nevnt i artikkel 10, vil han måtte gjenta deler av de gitte opplysningene i det senere presenterte avtaledokumentet.

Utvalget går ikke nærmere inn på opplistingen i artikkel 10 nr. 2, 4 og 5 av hvilke opplysninger som skal angis i avtalen. Opplistingen er uttrykk for fullharmonisering, slik at nasjonale myndigheter ikke har anledning til å innføre eller beholde bestemmelser som stiller avvikende krav til avtalens innhold. Det vises til spesialmerknaden til gjennomføringsbestemmelsen.»

7.3 Utvalgets forslag

Utvalget uttaler på side 68-69 i utredningen følgende om sine vurderinger og forslag:

«Finansavtaleloven § 48 inneholder krav til avtalens form og innhold som gjelder uavhengig av om låntakeren er forbruker, og i tillegg særskilte krav for tilfeller hvor låntakeren er forbruker. Utvalget foreslår å videreføre et slikt system hvor bestemmelsen om avtalens form og innhold i utgangspunktet gjelder generelt. Utvalget foreslår i denne sammenheng at det også i avtale med kredittkunde som ikke er forbruker, skal inntas opplysninger som er listet opp i § 48 om pre-kontraktuell opplysningsplikt. Dette er opplysninger som kredittgiveren etter § 48 sjette ledd plikter å ha tilgjengelig i skriftlig form for enhver kredittkunde. Utvalgets forslag til særskilte krav til avtalens innhold for tilfeller hvor kredittkunden er forbruker, er slik sett et resultat av at artikkel 10 utvider opplysningspliktens omfang sammenlignet med artikkel 5 og 6. Utvalget har ikke funnet grunn til å gjøre tilsvarende utvidelser for tilfeller der kredittkunden ikke er forbruker.

Når det gjelder kravene til kredittavtalens innhold kan bestemmelsen lovteknisk i stor grad angi disse gjennom henvisninger til bestemmelsen om pre-kontraktuell opplysningsplikt i § 48. På dette punktet er bestemmelsene i

stor grad overlappende. Det er imidlertid ikke full overensstemmelse mellom krav til hva det skal opplyses om i avtalen og hvilke opplysninger som skal gis på forhånd. I tillegg til henvisninger som nevnt, må det presiseres at det i avtalen skal angis opplysninger som nevnt i artikkel 10 nr. 2 bokstav q), t) og v). Også artikkel 10 nr. 2 bokstav i) og j) fordrer en viss særskilt oppmerksomhet.

Forbrukerkredittdirektivet stiller krav om at avtalen skal være skriftlig. Dette er i tråd med gjeldende rett, som utvalget foreslår videreført.

Kredittkjøpsloven § 5a stiller i tillegg krav om at avtalen er underskrevet av kjøperen. Utvalget antar at direktivet ikke er til hinder for et slikt signaturkrav, og foreslår at signaturkravet i kredittkjøpsloven § 5a blir videreført. Utvalget presiserer at lovens krav til signatur kan oppfylles både ved tradisjonell, fysisk signatur og esignatur.

Utvalget har delt seg i et flertall og et mindretall i forhold til spørsmålet om skriftlighets- og signaturkravet skal utgjøre vilkår for kontraktsbinding.

Utvalgets flertall, medlemmene Sæbø, Andreassen, Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang, foreslår at gjeldende rett på dette punktet blir videreført. Det vil si at skriftlighet og signatur etter disse medlemmenes forslag ikke utgjør vilkår for kontraktsbinding. Etter disse medlemmenes oppfatning er det ingen gode grunner som taler for å sette en avtale til side som uforpliktende på grunn av manglende skriftlighet eller signatur, dersom det etter bevisføringen fremgår at partene har kommet til enighet. For øvrig er det ingenting som tyder på at gjeldende rett på dette punktet ikke har fungert tilfredsstillende.

Utvalgets mindretall, medlemmene Gjedrem, Grinaker og Skofteland, foreslår at skriftlighet og signatur skal utgjøre vilkår for kontraktsbinding. Disse medlemmene peker på at forbrukerkredittdirektivet ikke er til hinder for slik regulering, jf. fortalen punkt 30. Videre gjør disse medlemmene gjeldende at det er viktig at lovgiver ved enkelte type avtaleinngåelser pålegger partene å oppfylle visse formkrav for at disposisjonen skal være bindende. Dette gjelder særlig for avtaler med manglende jevnbyrdighet mellom partene (forbrukeravtaler), og der avtalen kan få store konsekvenser økonomisk eller på annen måte for forbrukeren. Etter disse medlemmenes syn vil dette være tilfellet nettopp ved forbrukerkredittavtaler. Ved slike avtaleinngåelser er det særlig viktig at forbrukeren kjenner til hvilke forpliktelser og konsekvenser som avtalen medfører. I tillegg er det viktig å hindre at avtalen kommer i stand på impuls. Disse medlemmene viser til at forbrukerkredittdirektivet i sine bestemmelser i stor grad har tatt høyde for slike forhold gjennom bl.a. å pålegge kredittgiver opplysnings- og forklaringsplikt. Innføringen av skriftlighet og signatur som vilkår for kontraktsbinding, vil gi signaler til partene om slike avtalers viktighet, og vil kunne få forbrukerkunder til å tenke seg bedre om før kredittavtalen inngås. Slike formkrav vil også kunne motvirke at det introduseres tilbud om raske kreditter som er spesielt beregnet på utnytte enkelte forbrukergruppers impulsivitet. Det vises til at man har hatt store problemer med bl.a. sms-kreditter i våre naboland, og at disse medlemmenes forslag vil vanskeliggjøre en slik negativ utvikling i Norge. Prinsippet om formfrihet gjelder som hovedregel i norsk rett, jf. prinsippet om at muntlige avtaler er like bindende som skriftlige. Det forekommer imidlertid unntak fra denne hovedregelen, dvs. at loven oppstiller formkrav som en nødvendig betingelse for at disposisjonen skal være bindende. Bl.a. vises til at det kreves skriftlighet for at kausjonsavtaler etter loven skal være gyldige, jf. finansavtaleloven § 61 første ledd. Videre følger det av husleielovens § 9-7 og arbeidsmiljøloven § 15-4, jf. § 15-5 at oppsigelse i disse forholdene må være skriftlig for å være gyldig. I de tilfeller hvor slike krav har blitt innført har lovgiver lagt særskilt vekt på partenes manglende jevnbyrdighet hva gjelder det å påvirke/ha oversikt over avtalens innhold og rekkevidde. De samme hensyn gjør seg gjeldende ved forbrukerkredittavtale.

Utvalget legger som nevnt til grunn at artikkel 10 stiller krav om at aktuelle opplysninger skal angis eksplisitt i avtalen, og at det følgelig ikke er rom for å oppfylle innholdskravet gjennom henvisninger til opplysninger som har blitt gitt i samsvar med bestemmelsen om pre-kontraktuell opplysningsplikt. Dette betinger i alle fall visse presiseringer i lovteksten sammenlignet med gjeldende rett. Det vises til punkt 5.5.2 for en nærmere redegjørelse for kravet til angivelse av opplysninger i kredittavtalen, og til spesielle merknader til utvalgets forslag § 52.

Bestemmelsen i finansavtaleloven § 48 femte ledd forutsetter at pre-kontraktuell opplysningsplikt har blitt misligholdt, og angir enkelte rettsvirkninger av dette. Slik sett omhandler bestemmelsen sanksjoner mot overtredelse av den pre-kontraktuelle opplysningsplikten. Sanksjonsspørsmål blir drøftet i punkt 5.13, men utvalget nevner allerede her at det er av den oppfatning at direktivet ikke er til hinder for videreføring av bestemmelsen i § 48 femte ledd.»

7.4 Høringsinstansenes syn

I høringen er det kommet enkelte synspunkter på spørsmålet om skriftlighet og signatur ved inngåelse av kredittavtaler. *Finansdepartementet* har følgende synspunkter på dette:

> «Til spørsmålet om skriftlighet og signatur skal gjøres til et vilkår for at avtalen skal være bindende, slutter Finansdepartementet seg til utvalgets mindretall.
>
> Finansdepartementet legger særlig vekt på den viktige funksjon kredittavtaledokumentet har ved inngåelsen av kredittavtaler i forbrukerforhold. Departementet peker på at avtaledokumentet ikke bare skal være et bevis for at avtale er inngått, men at den skal inneholde viktige opplysninger som forbrukeren må kjenne til før avtalen inngås. Signaturen fungerer ikke bare som bevis for at avtalen er inngått og at forbrukeren har fått de lovpålagte opplysningene, men bidrar også til å bevisstgjøre forbrukeren på avtalens og opplysningenes viktighet, og gir forbrukeren en oppfordring til å tenke grundig gjennom disposisjonen. Et formelt krav til signatur for at en låneavtale skal være bindene vil også tvinge begge parter til å være ekstra nøye med formalitetene ved inngåelse av låneavtale.
>
> Finansdepartementet legger også vekt på at formkrav er gjort til gyldighetsbetingelse også for andre betydningsfulle disposisjoner i forbrukerforhold, som for eksempel ved inngåelse av kausjonsavtaler (finansavtaleloven § 61 første ledd) samt ved oppsigelse av husleieavtaler etter husleieloven § 9-7 og arbeidsavtaler etter arbeidsmiljøloven § 15-4 jf. § 15-5. I disse tilfellene har lovgiver lagt særskilt vekt på partenes manglende jevnbyrdighet med hensyn til det å ha oversikt over avtalens innhold og mulighet til å påvirke avtalens innhold. De samme hensyn gjør seg gjeldene ved forbrukerkredittavtaler.
>
> Finansdepartementet legger videre vekt på at skriftlighet som gyldighetsbetingelse vil styrke forbrukerens posisjon i en eventuell tvist med kredittgiver.
>
> Etter Finansdepartementets vurdering kan det være tilstrekkelig at forbrukeren har signert avtalen. Dersom forbrukeren har signert avtalen, og beløpet er utbetalt i henhold til avtalen, bør dette være tilstrekkelig for å anse bindene avtale for å være inngått. De hensynene som taler for å gjøre signaturkravet til en gyldighetsbetingelse gjør seg ikke like sterkt gjeldene i de tilfeller der det er den profesjonelle part – den som har utformet avtalen – som ikke har signert.»

Også *Forbrukerombudet* uttaler seg om disse spørsmålene:

> «Jeg mener i likhet med utvalget at det bør være krav om at kredittavtalen må være skriftlig og undertegnet. Jeg mener også det er viktig at det i loven tydeliggjøres hva konsekvensen av at dette kravet ikke er oppfylt vil være. Gjennom å lovfeste skriftlighet og underskrift som vilkår for kontraktsbinding ansvarliggjør man begge parter i avtaleforholdet i større grad.
>
> Forbrukerkredittdirektivet er ikke til hinder for å lovfeste skriftlighet og signatur som et vilkår for kontraktsbinding. Det kan nok hevdes å være manglende samsvar mellom et slikt vilkår og det generelle prisnippet om formfrihet i avtaleretten. Vi har likevel flere eksempler i lovverket der formkrav er oppstilt som krav for at avtalen skal være bindende. Jeg vil blant annet vise til husleieloven § 9-7 og finansavtaleloven § 61 om kausjonsavtaler. Momenter som avtalens viktighet og en antatt skjevhet i styrkeforholdet mellom avtalepartene begrunner slike lovfastsatte formkrav. Dette er også hensyn som gjør seg gjeldende ved kredittavtaler.
>
> Krav om skriftlighet og underskrift som vilkår for at avtalen skal være bindende vil bidra til å sikre notoritet rundt kredittavtalen samtidig som det vil kunne virke som en synlig sperre mot en useriøs kredittyter eller bruk av visse former for avtaleinngåelse. Som også utvalgets mindretall peker på har vi i våre naboland registrert betydelige problemer knyttet til såkalte SMS-lån. Dette er en form for kortsiktig kreditt som ytes rakst, enkelt og som i stor grad innbyr til impulsive valg. Erfaringene med denne utlånsvirksomheten i Sverige og Finland har vært svært negativ med et stort antall inkassosaker som i stor grad har involvert unge debitorer. Ved å oppstille krav til skriftlighet og underskrift som vilkår for kontraktsbinding vil man bidra til å motvirke introduksjon av slike eller lignende kredittjenester i Norge.
>
> Jeg vil derfor støtte mindretallets forslag til § 52 første ledd annet punktum.»

Også *Landsorganisasjonen i Norge* støtter forslaget fra den delen av utvalget som foreslår at kredittavtalen må være skriftlig og undertegnet av forbrukeren for å være bindende.

Finansnæringens Hovedorganisasjon og *Sparebankforeningen* uttaler på sin side:

> «Et samlet utvalg foreslår at kredittavtalen skal være skriftlig og underskrevet av forbrukeren. Flertallet i utvalget foreslår at skriftlighets- og signaturkravene bare skal ha bevismessig funksjon som i dag. Mindretallet i utvalget foreslår at skriftlighets- og signaturkravene må oppfylles for at forbrukeren skal være bundet av kredittavtalen.
>
> Vi viser til at det verken fra praksis eller fra

utvalgets mindretall er vist til argumenter som skulle tilsi at det er grunn til å vurdere å fravike det grunnleggende prinsippet om fri bevisvurdering (sammenlign tvisteloven § 21-2) for kredittavtaler. Kravet til skriftlighet bør følgelig, som i dag, kun oppfattes som et hensiktsmessig krav for å sikre bevis, og ikke som et selvstendig tilleggsformkrav for at gyldig avtale skal anses inngått. Det vises til flertallets argumentasjon i NOU 2009: 11 side 68 til 69, som vi slutter oss til.

Det vises for øvrig til at det er alminnelig antatt at et skriftlighetskrav kan oppfylles ved hjelp av elektronisk signatur, jf. bl.a. finansavtaleloven § 8. Vi forutsetter at formuleringen i første ledd annet punktum «undertegnet» ikke er ment som et forbud mot elektronisk signatur. Vi ber etter dette om at det presiseres at det forutsettes at også slike avtaler kan inngås ved hjelp av elektronisk signatur.»

7.5 Departementets vurdering

Departementet slutter seg til forslaget fra et samlet utvalg om å videreføre et system hvor bestemmelsen om avtalens form og innhold i utgangspunktet gjelder generelt både for forbrukere og andre kredittkunder. Videre slutter departementet seg til utvalgets forslag om at visse krav til opplysninger i avtalen bare skal gjelde i forbrukerforhold, og at det skal gjelde særlige krav til avtalens innhold dersom det er tale om en avtale om kassakreditt eller annen rammekreditt som nevnt i § 44 tredje ledd, jf. departementets forslag til § 48 første til tredje ledd i finansavtaleloven, som følger opp utvalgets forslag til § 52 første til tredje ledd. Så langt det gjelder forbrukere, innebærer dette en gjennomføring av forbrukerkredittdirektivet artikkel 10.

Når det gjelder avtalens form, er departementet enig med utvalget i at det er naturlig å forstå kravet om at avtalen skal «settes opp på papir eller annet varig medium» i direktivet artikkel 10 nr. 1, som et krav til at avtalen skal være skriftlig. Et krav om at kredittavtalen skal være skriftlig, følger også av gjeldende norsk rett, jf. finansavtaleloven § 48 og kredittkjøpsloven § 5 a, og departementet er enig med utvalget i at dette kravet bør videreføres, jf. departementets lovforslag § 48 første ledd første punktum. Et samlet utvalg har videre foreslått at det inntas et krav til signatur av avtalen, jf. dagens regel i kredittkjøpsloven § 5 a. Departementet slutter seg til dette, og presiserer i likhet med utvalget at kravet til signatur kan oppfylles både ved tradisjonell signatur og esignatur.

Når det gjelder spørsmålet om kravet til skriftlighet og signatur skal være vilkår for kontraktsbinding i forbrukertilfeller, er det dissens i utvalget. Departementet vil innledningsvis bemerke at det er enig med et samlet utvalg i at direktivet ikke hindrer at det oppstilles eventuelle bestemmelser om avtalebinding i nasjonal rett, jf. direktivet artikkel 10 nr. 1 annet avsnitt, hvor det er bestemt at direktivets bestemmelser på dette punktet ikke berører eventuelle nasjonale regler om gyldigheten av inngåelse av kredittavtaler, jf. også direktivets fortale punkt 30 om at direktivet ikke regulerer avtalerettslige spørsmål knyttet til gyldigheten av kredittavtaler.

Departementet er kommet til at forslaget fra utvalgets medlemmer *Gjedrem, Grinaker* og *Skofteland* om at kravene til skriftlighet og signatur skal være vilkår for kontraktsbinding, bør følges opp, jf. departementets lovforslag § 48 første ledd annet punktum. Departementet har vært noe i tvil på dette punktet, da slike formkrav ikke er noen betingelse for kontraktsbinding etter gjeldende rett ved alminnelige kredittavtaler. At det gjelder en særlig regel om dette i kausjonstilfeller, jf. finansavtaleloven § 61, skyldes nok de særlige forhold knyttet til kausjon. På den annen side mener departementet, i likhet med enkelte høringsinstanser, at også kredittavtaler er en type avtaler som etter sin art kan tilsi en særlig regulering. Slike avtaler kan få store økonomiske konsekvenser for forbrukeren.

Slik departementet forstår forslaget fra medlemmene Gjedrem, Grinaker og Skofteland, er det i utgangspunktet en nødvendig betingelse for at forbrukeren skal bli bundet av kredittavtalen, at avtalen er skriftlig og signert av forbrukeren. Dersom kravene ikke er oppfylt, skal forbrukeren ifølge denne fraksjonen i utvalget kunne si seg ubundet av avtalen, jf. utredningen side 157. Departementet forstår dette slik at det skal være opp til forbrukeren å velge om avtalen i slike tilfeller likevel skal være bindende. Dette innebærer at forbrukeren kan velge at avtalen skal legges til grunn, til tross for at vilkårene ikke er oppfylt. Departementet presiserer at bestemmelsen for øvrig må anses for å oppstille minimumsvilkår for at en gyldig avtale skal anses å foreligge mellom partene. At skriftlighet og undertegning fra én av partene ikke nødvendigvis alltid vil være tilstrekkelig for at det vil anses å foreligge en avtale, er åpenbart. Om det skal anses å foreligge en avtale, må vurderes ut fra alminnelige avtalerettslige prinsipper.

Utvalget legger til grunn at direktivet artikkel 10 stiller krav om at aktuelle opplysninger skal angis uttrykkelig i kredittavtalen, og at det dermed ikke er rom for å oppfylle kravet til å gi opplysninger gjennom henvisninger til opplysninger som har blitt gitt i samsvar med bestemmelsen om pre-kon-

traktuell opplysningsplikt. Departementet slutter seg til dette, jf. departementets lovforslag § 48 annet ledd første punktum, hvor det i samsvar med utvalgets forslag er presisert at kredittavtalen skal inneholde de aktuelle opplysningene.

8 Gjennomføring av direktivets regler om opplysningsplikt under kredittforholdet, særlig om endring av og varsel om endring av kredittvilkår

8.1 Gjeldende rett

I utredningen på side 74-77 uttaler utvalget følgende om gjeldende rett vedrørende opplysningsplikt under kredittforholdet mv:

«*5.6.3.1. Kredittkjøpsloven*
Spørsmål om opplysningsplikt under kredittforholdet er i liten grad regulert i kredittkjøpsloven. Den eneste bestemmelsen som direkte omhandler spørsmålet, er lovens § 5b, som lyder slik:

'Kjøperen skal sendes melding med opplysning om enhver endring i renter eller andre kredittkostnader minst en uke før endringen iverksettes.'

Etter denne bestemmelsen er avsendelse av varsel en betingelse for iverksettelse av endring i renter eller andre kredittkostnader. Det gjelder varslingsplikt ikke bare ved endring i renter, men også ved endring i andre kredittkostnader.

Loven gir ikke kredittgiver noen ensidig rett til å endre kredittkostnadene. Slik rett må være avtalt.

Etter § 5b skal kredittkjøperen 'sendes' melding med opplysning om 'enhver' endring i renter eller andre kredittkostnader minst en uke før endringen iverksettes. Det er ikke et krav av varselet har blitt *mottatt* av kjøperen (minst en uke) før iverksettelse; det er tilstrekkelig at kredittgiveren minst en uke før iverksettelse, har sendt en melding med opplysninger om aktuelle endringer til den adresse kjøperen har oppgitt til kredittgiveren. Opplysningene kan sendes i særskilt forsendelse, tas inn i kontoutdrag eller gis på annen hensiktsmessig måte.

Lovens ordlyd tilsier at varslingsplikten gjelder både når kostnadene blir redusert og når de blir forhøyet, jf. 'enhver'. En annen sak er at man vanskelig kan tenke seg at kjøperen vil protestere mot iverksettelse av reduksjon uten gjennomført varsling. Selv om det slik sett i praksis vil være rom for kredittgiveren til å gjøre unntak fra varslingsplikten når det gjelder reduksjoner i kredittkostnadene, bemerker utvalget at kredittkjøpsloven § 31 første ledd tredje punktum at manglende oppfyllelse av plikt etter § 5b er straffbar. Den omstendighet at overtredelse av § 5b er straffbar taler etter utvalgets syn med tyngde mot at varslingsplikten omfatter rentereduksjon.

Kredittkjøpsloven § 5b omhandler ikke andre vilkår for iverksettelse av endring i kredittkostnader enn varslingsplikten. Den stiller heller ikke opp et krav om at det i meldingen gis en begrunnelse for endringen. Under høringsrunden kom det frem at Forbrukerrådet ønsket inntatt i lovbestemmelsen ytterligere vilkår og krav om begrunnelse for renteøkning. Justisdepartementet hadde ingen vesentlige innvendinger til disse synspunktene, men bl.a. av tidsmessige årsaker fant departementet grunn til å begrense seg til å foreslå det som var nødvendig for å tilfredsstille kravene i direktiv 87/102/EØF artikkel 6 nr. 2.

5.6.3.2 Finansavtaleloven

Finansavtaleloven § 46 tredje ledd annet punktum
Finansavtaleloven inneholder en mer omfattende regulering enn kredittkjøpsloven av kredittgiverens opplysningsplikt under låneforholdet, se §§ 49 og 50, samt § 46 tredje ledd annet punktum.

I § 46 tredje ledd annet punktum heter det at låntakeren under låneforholdet når som helst kan kreve å få tilsvarende opplysninger som nevnt i bestemmelsens første og annet ledd. Denne bestemmelsen kan sammenlignes med forbrukerkredittdirektivet artikkel 12 nr. 1. Det er imidlertid den forskjell at långiverens plikt til å gi opplysninger etter § 46 tredje ledd annet punktum utløses av låntakerens anmodning om opplysninger, mens artikkel 12 nr. 1 forplikter kredittgiveren til å gi nærmere angitte opplysninger med jevne mellomrom, uten hensyn til om kredittkunden anmoder om å få opplysninger. Dessuten gjelder § 46 tredje ledd i forhold til enhver låntaker, mens artikkel 12 nr. 1 bare gjelder i forhold til kredittkunde som er forbruker.

Finansavtaleloven § 49

Loven skiller eksplisitt mellom ensidig endring av lånevilkårene og endring som partene er enige om. I sistnevnte tilfelle skal hensynet til låntakeren bli ivaretatt på tilsvarende måte som

ved inngåelse av låneavtale, jf. bestemmelsen i § 49 første ledd om at §§ 46 og 48 gjelder tilsvarende så langt de passer.

Utgangspunktet er at en part ikke ensidig kan endre avtalevilkår etter at avtale er inngått. Dette følger av det alminnelige avtalerettslige bundethetsprinsippet. På den annen side kan partene i utgangspunktet fritt avtale forbehold som gir den ene parten rett til ensidig å endre avtalevilkårene. Dette følger av det alminnelige avtalerettslige prinsippet om avtalefrihet. Dette prinsippet må ses i sammenheng med slike begrensninger som fremkommer av bl.a. avtaleloven § 36.

I tillegg inneholder finansavtaleloven enkelte særregler. Lovens § 49 annet ledd lyder slik:

'I en låneavtale med en forbruker kan ikke långiveren forbeholde seg rett til ensidig å endre lånevilkårene til skade for forbrukeren, med unntak av økning av rentesats, gebyrer og andre kostnader. Forbeholdet skal angi betingelsene for at endring kan foretas. Endring av lånevilkårene etter leddet her kan bare iverksettes dersom endringen er saklig begrunnet. Kongen kan fastsette nærmere regler om betingelsene for endring til låntakerens skade.'

Prinsippet om avtalefrihet gjelder følgelig i relasjon til forbehold om ensidig endring av rentesats, gebyrer og andre kostnader, se utdypende uttalelser i NOU 1994: 19 s. 162.

Dersom det i avtalen har blitt tatt andre forbehold enn forbehold om endring av kredittkostnader, må det vurderes konkret om det er et forbehold om å endre lånevilkårene til skade for forbrukeren. Hvis det svares bekreftende på dette, er forbeholdet ugyldig. For eksempel vil et forbehold om at långiveren ensidig kan bestemme raskere nedbetalingstid, være ugyldig. Dersom et forbehold som omhandler andre forhold enn økning av kredittkostnader, åpner for ensidig endring både til gunst og til skade for forbrukeren, vil forbeholdet bare være delvis ugyldig, se NOU 1994: 19 s. 163.

Etter § 49 annet ledd annet punktum er det krav om at avtaleforbeholdet om endring av kredittkostnadene skal angi betingelsene for at endring kan foretas. Betingelsene må angis så konkret at en alminnelig bankkunde ved å lese disse forstår hvilke situasjoner som kan føre til økning i lånekostnadene.

Et spørsmål er om slik angivelse av betingelsene er et vilkår for å gjøre gjeldende et forbehold, eller om også en blanco-fullmakt til å kunne endre renten m.v. gir grunnlag for iverksettelse av endringer innenfor rammen av det som gyldig kan avtales etter § 49 annet ledd første punktum. Etter § 46 første ledd bokstav d), jf. annet ledd, skal det før avtale inngås bli opplyst om 'forbehold i avtalen om endring' av kredittkostnader. Disse opplysningene skal også inntas i låneavtalen, jf. § 48 annet ledd. Hvis det overfor en forbruker ikke på forhånd har blitt gitt opplysninger 'som nevnt i § 46 første ledd bokstav d, jf. annet ledd', kan forbeholdet ikke utøves til skade for forbrukeren før etter tre år, med mindre det er klart at forbrukeren før avtalen ble inngått var kjent med 'endringsadgangen'. En streng språklig forståelse av lovens ordlyd tyder på at en blanco-fullmakt tilfredsstiller kravene i §§ 46 og 48, og at en slik fullmakt dermed medfører at låntakeren er kjent med 'endringsadgangen'. Formålet med disse reglene trekker imidlertid helst i motsatt retning. Hensynet til forbrukeren tilsier at forhåndsopplysningene også må omfatte betingelsene for endring. Det å prøve lovligheten av gjennomførte endringer vil kunne bli svært vanskelig dersom man åpner for at en blanco-fullmakt skal kunne gi grunnlag for iverksettelse av endringer.

Videre stiller § 49 annet ledd tredje punktum opp et vilkår for iverksettelse av en ensidig endring av kredittkostnadene til skade for forbrukeren: Endring kan bare iverksettes dersom endringen er saklig begrunnet. I NOU 1994: 19 s. 163 blir det uttalt at den såkalte renteregu-leringsnormen vil gi veiledning om hva som vanligvis vil være en saklig grunn for å øke renten. Denne normen, som har kommet i stand gjennom forhandlinger mellom en rekke utlånsinstitusjoner og Forbrukerombudet, lyder slik:

'1. Rentereguleringsnorm

Renten skal beregnes etter den rentesats og i samsvar med de prinsipper som banken til enhver tid anvender for kreditt av det slag avtalen gjelder.

2. Rentereguleringene

Banken skal ved varsel til låntageren om mulig med rimelig frist kunne endre rentesatsen med umiddelbar virkning i sammenheng med handlinger fra Norges Bank som påvirker pengemarkedsrenten, endringer i obligasjonsrenten, annen kredittpolitisk avgjørelse, eller endringer i det generelle rentenivå for bankenes innlån.

I andre tilfelle skal banken bare kunne endre rentesatsen dersom:

a) den gir låntageren minst en måneds varsel og for boliglån minst to måneders varsel, og
b) endringen er en oppfølgning av politiske myndigheters syn på bankenes rentepolitikk, eller den er saklig begrunnet i hensynet til bankens inntjeningsevne på sikt, omstrukturering av bankens innlån eller tilsvarende særlige forhold på bankens side.

Omfanget av rentereguleringen skal ha rimelig

sammenheng med de forhold som er grunnlag for endringen. Ved gjennomføring av renteregueringen vil det være adgang til rimelig forskjellsbehandling mellom saklig avgrensede grupper låntakere.

Varslet til låntaker skal angi grunnlaget, omfanget og tidspunktet for gjennomføring av endringen.

Låntaker skal ha rett til å si opp lånet fra tidspunktet for renteforhøyelsen.'

Også § 49 tredje ledd stiller opp begrensninger i utøvelsen av et forbehold om ensidig endring av lånevilkårene. Etter denne bestemmelsen skal det ved fastsetting av kredittkostnader ikke skje 'urimelig forskjellsbehandling mellom institusjonens kunder'. Det må foretas en konkret vurdering av om en gitt forskjellsbehandling er urimelig. Forskjellsbehandling basert på saklige kredittøkonomiske argumenter, vil generelt ikke være urimelig. For eksempel er regelen ikke til hinder for at renten settes forskjellig for ulike kunder ut fra en alminnelig vurdering av for eksempel kredittrisiko. I forarbeidene blir det videre uttalt at det kan foreligge urimelig forskjellsbehandling dersom institusjonens nye, men ikke dens gamle kunder får nyte godt av et rentefall. I et slikt tilfelle vil det sannsynligvis påhvile institusjonen en plikt til aktivt å følge opp 'lavrenteprofilen' overfor eldre kunder, jf. NOU 1994: 19 s. 164.

I § 49 fjerde ledd er det en særskilt regulering av renteendringers betydning for løpetiden i tilfeller hvor det er avtalt annuitetslån:

'Når ikke annet avtales, skal avtalt løpetid på annuitetslån beholdes når renten endres. Når låntakeren er forbruker, skal låntakeren være varslet etter § 50 før avtale om forlenget løpetid ved økning av rentesatsen kan inngås med låntakeren.'

Det følger av første punktum at det også i forbrukerforhold kan avtales at løpetiden på annuitetslån skal endres dersom renten blir endret, dog slik at det stilles særskilte krav til når slik avtale kan inngås. Den deklaratoriske hovedregelen er at avtalt løpetid skal beholdes når renten endres. Begrunnelsen for regelen i annet punktum om at forbrukeren må være varslet etter § 50 før avtale om forlenget løpetid ved økning av rentesatsen kan inngås med forbrukeren, er at standardvilkår om forlenget løpetid kan bidra til å undergrave lovens hovedregel om at løpetiden skal holdes ved økning av renten på annuitetslån, se NOU 1994: 19 s. 164:

'Øker renten for annuitetslån samtidig som terminbeløpets størrelse fastholdes, vil lånets løpetid øke. Resultatet vil da kunne bli at lånet blir svært langvarig eller til og med 'evigvarende'. Kommisjonen mener dette er uheldig og at hovedregelen ved annuitetslån bør være at løpetiden beholdes når renten endres, jf fjerde ledd første punktum. Når renten økes, vil det innebære at terminbeløpet blir større. Senkes renten vil terminbeløpet bli redusert. Renteendringer vil således få omtrent samme effekt for låntakere med annuitetslån som for låntakere med vanlige nedbetalingslån. Regelen om at løpetiden skal beholdes ved renteendring kan fravikes ved avtale mellom partene. En låntaker vil kanskje foretrekke lengre løpetid fremfor den likviditetsbelastning som vil følge av økt terminbeløp. Långiveren må da ta standpunkt til om et slikt ønske skal etterkommes helt eller delvis. Ved reduksjon av renten vil låntakeren kanskje ønske å beholde terminbeløpet for å kvitte seg med gjelden tidligere enn den opprinnelige nedbetalingsplan gikk ut på. Långiver bør uten videre etterkomme et slikt ønske fra låntaker. For så vidt gjelder lån hvor renten er bundet for hele eller en del av avtaletiden, vil institusjonen etter omstendighetene kunne kreve dekning av rentetap. Det vises i denne forbindelse til låntakerens rett til førtidig tilbakebetaling etter § 3-8 tredje ledd.'

Finansavtaleloven § 50

Etter finansavtaleloven § 50 første ledd skal låntakeren varsles skriftlig før långiveren ensidig endrer lånevilkårene. Bestemmelsen gjelder generelt for endring i lånevilkårene, og må ses i sammenheng med bestemmelsen i § 49 annet ledd om at långiveren i en låneavtale med en forbruker ikke kan forbeholde seg rett til ensidig å endre lånevilkårene til skade for forbrukeren, med unntak av økning av rentesats, gebyrer og andre kostnader.

Varslet etter § 50 første ledd skal opplyse 'om hva endringen går ut på, om hva som er begrunnelsen for endringen, og om kundens rett til førtidig tilbakebetaling, samt om hvilke kostnader som påløper ved dette, jf. § 53', jf. § 50 første ledd annet punktum.

Paragraf 50 annet ledd regulerer opplysningspliktens omfang for tilfeller hvor endringen går ut på endring av rentesats, gebyrer eller andre kostnader. I slike tilfeller skal det skriftlige varslet, ved endring i rentesats eller andre kostnader for nedbetalingslån, inneholde opplysninger om nominell og effektiv rente, samt opplysninger om hvilken betydning endringene vil få for lånets avdrags- og renteterminer. Hvis det er tale om rammekreditt, skal varslet inneholde opplysninger som nevnt i § 46 første ledd bokstav b) og § 46 annet ledd bokstav b).

På grunn av bestemmelsen i § 49 annet ledd, vil det i forbrukerforhold i ethvert tilfelle være slik at opplysningspliktens omfang må bestemmes på basis av § 50 annet ledd. Her er det imidlertid spørsmål om § 50 annet ledd utvider

opplysningspliktens omfang i forhold til § 50 første ledd annet punktum, slik at opplysningspliktens omfang i slike tilfeller må bestemmes på basis av både § 50 annet ledd og § 50 første ledd annet punktum.

Siden § 50 første ledd gjelder generelt for endring i lånevilkår og det i bestemmelsens annet ledd ikke gjøres noen reservasjon i forhold til angivelsen av opplysningspliktens omfang i første ledd, kan ordlyden i § 50 annet ledd tilsi at dette leddet utvider opplysningspliktens omfang i forhold til bestemmelsens første ledd. En slik løsning kan ha gode grunner for seg: Siden ensidig endring i kredittkostnader er betinget av saklig grunn, er det grunn til å kreve opplysning om 'begrunnelsen for endringen', jf. § 50 første ledd. Videre vil ensidig endring i kredittkostnader ofte ligge til grunn for forbrukerens vurdering av om han skal innfri førtidig, slik at han kan ha behov for opplysning om 'rett til førtidig tilbakebetaling, samt om hvilke kostnader som påløper ved dette', jf. § 50 første ledd. Løsningen er imidlertid usikker. I forarbeidene ser det ut til å bli lagt til grunn at § 50 annet ledd er uttømmende hva gjelder opplysningspliktens omfang, jf. Ot.prp. nr. 41 (1998-1999) s. 110.

I § 50 tredje ledd er det en bestemmelse om varslingsfrist ved kredittgiverens ensidige endring av rente eller andre kredittkostnader. Dersom låntakeren er forbruker, kan slik endring iverksettes 'tidligst seks uker etter at institusjonen har sendt skriftlig varsel til forbrukeren om endringen', jf. § 50 tredje ledd første punktum. Etter tredje ledd annet punktum er det på visse vilkår anledning til å gjøre bruk av kortere frist.

Etter § 50 fjerde ledd gjelder bestemmelsens tredje ledd ikke for lån hvor rentesatsen, gebyrer eller andre kostnader bare kan reguleres på bestemte tidspunkter fastsatt i låneavtalen. Ved slike fastrentelån skal forbrukeren gis et nærmere angitt varsel seks uker før reguleringstidspunktet, jf. § 50 fjerde ledd bokstav a). Videre skal forbrukeren gis tilbud om å fortsette låneforholdet på nærmere angitte vilkår, jf. § 50 fjerde ledd bokstav b).»

8.2 Direktivet

I utredningen på side 70-73 gir utvalget følgende fremstilling av direktivets bestemmelser om opplysningsplikt under kredittforholdet mv.:

«*5.6.2.1 Generelt*

Artikkel 11 og 12 oppstiller plikt til å varsle om renteendringer og diverse andre forhold under kredittforholdet.

Renteendringer kan følge av endringsavtale mellom partene, men ved kredittavtaler som omfattet av finansavtaleloven kapittel 3 vil slike endringer normalt bygge på ensidig beslutning fra kredittgiverens side med hjemmel i avtalt forbehold om rett til ensidig endring. Et spørsmål er om artikkel 11 og 12 regulerer om og når kredittgiver gyldig kan ta forbehold om ensidig endring av nominell rente, eller om dette spørsmålet hører under den nasjonale valgfriheten.

I fortalens punkt 32 blir det understreket at direktivet

'ikke (berører) bestemmelser i national lovgivning, der ikke vedrører forbrugeroplysning, og som fastsætter betingelserne for eller følgerne af ændringer...af debitorrenten og andre økonomiske vilkår for kreditten, for eksempel regler om, at kreditgiveren kun kan ændre debitorrenten, hvis der er en gyldig grund dertil, eller at forbrugeren frit kan opsige aftalen, hvis debitorrenten eller andre økonomiske betingelser for kreditten ændres.'

I utgangspunktet er det følgelig opp til nasjonale myndigheter å regulere vilkårene for og virkningene av endringer av kredittkostnadene. Nasjonale myndigheter har frihet til f.eks. å fastsette krav om saklig grunn for ensidig endring av nominell rente.

Det blir gjort et unntak fra nasjonale myndigheters frihet til å regulere virkningene av endringer av kredittkostnadene: I nevnte fortaleuttalelse fremgår at den nasjonale friheten ikke gjelder i forhold til 'ændringer vedrørende betalingerne'. Fullharmoniseringen omfatter følgelig spørsmålet om virkningene for forbrukerens betalinger av endringer i kredittkostnadene.

5.6.2.2 Forbrukerkredittdirektivet artikkel 11

Artikkel 11 nr. 1 lyder slik:

'Forbrugeren underrettes, hvor det er relevant, om enhver endring i debitorrenten på papir eller på et andet varigt medium, inden ændringen træder i kraft. Der angives oplysning om betalingernes størrelse, efter at den nye debitorrente er trådt i kraft, og, såfremt betalingernes antal eller hyppighed ændres, oplysning herom.'

Etter bestemmelsen skal forbrukeren gis skriftlig underretning 'inden ændringen træder i kraft'. I dette ligger at endringen ikke kan iverksettes før forbrukeren har blitt underrettet om endringen. Det er følgelig tale om en (forutgående) varslingsplikt, og ikke en (etterfølgende) opplysningsplikt.

Etter ordlyden er det tilstrekkelig at forbrukeren har fått et forutgående varsel; det er ikke

krav om at varselet skal gis f.eks. i god tid før eller en nærmere fastsatt tid før iverksettelse. På dette punkt skiller ordlyden seg fra bestemmelsene i artikkel 5 og 6 om pre-kontraktuell opplysningsplikt, hvor det heter at opplysningene skal gis *i god tid* før avtale inngås.

Vilkåret om at forbrukeren 'underrettes' tilsier at opplysningene må ha kommet frem til forbrukeren før endringen trer i kraft. Ettersom det er tale om et påbud må det være tilstrekkelig at underretningen er kommet frem; det kan ikke kreves at underretningen er kommet til forbrukerens kunnskap før endringen trer i kraft.

Selv om artikkel 11 som nevnt ikke stiller krav om at varselet skal gis en viss tid før iverksettelse av endringen, kan det spørres om direktivet åpner for at nasjonale myndigheter kan fastsette en varslingsfrist.

På dette punktet har utvalget delt seg i to like store fraksjoner. Etter *medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland* sitt syn er ikke forbrukerkredittdirektivet til hinder for å fastsette en konkret varslingsfrist for renteendring. Disse medlemmene viser til at det følger av fortalens punkt 32 at direktivet ikke regulerer *betingelser* for renteendringer. Etter disse medlemmenes syn er et krav om at varsel om renteendring skal gis *en bestemt tid* før den trer i kraft en slik betingelse. Nasjonale myndigheter kan således beholde eller innføre nasjonale varslingsfrister, fordi *betingelser* for renteendring er utenfor direktivets virkeområde. Etter artikkel 11 skal det varsles «inden ændringen træder i kraft». Disse medlemmene forstår ordlyden som uttrykk for et krav om forhåndsvarsling, og kun det, slik at bestemmelsen ikke sier noe om hvor lenge før det skal varsles. Disse medlemmene legger, som nevnt over, vekt på uttalelsen i fortalens punkt 32, hvor det blir understreket at varslingsplikten

'ikke (berører) bestemmelser i national lovgivning, der ikke vedrører forbrugeroplysning, og som fastsætter betingelserne for eller følgerne af ændringer $006 af debitorrenten og andre økonomiske vilkår for kreditten, for eksempel regler om, at kreditgiveren kun kan ændre debitorrenten, hvis der er en gyldig grund dertil...'

Det er altså opp til nasjonale myndigheter å fastsette vilkårene for endring av kredittkostnadene, mens krav vedrørende forbrukeropplysning er gjenstand for fullharmonisering. Etter disse medlemmenes syn skal selve varslingsfristen klassifiseres som vilkår for ensidig endring, men at det skal varsles om renteendring er et krav «vedrørende forbrugeroplysning».

Disse medlemmene bemerker at varslingsplikten etter artikkel 11 naturlig kan klassifiseres som et krav 'vedrørende forbrugeroplysning'. Varsel er en opplysning. For øvrig følger klassifiseringen av sammenhengen mellom artikkel 11 og fortalens punkt 32. Hadde man betraktet selve varslingsplikten etter artikkel 11 som et vilkår for ensidig endring, ville det ha oppstått motstrid mellom artikkel 11 og fortalens punkt 32. I fortalens punkt 32 heter det at direktivet og varslingsplikten ikke berører vilkårene for ensidig endring. Etter disse medlemmenes syn vil en konkret angivelse av hvor lenge før det skal varsles, være et vilkår for ensidig endring og følgelig er det opp til nasjonale myndigheter å fastsette en slik varslingsfrist.

Selve varslingsplikten faller utenfor hva som naturlig kan betraktes som forbrukeropplysning. En varslingsfrist vedrører primært fremgangsmåten og prosedyren for endring av kredittkostnadene. Samtidig vil varslingsfrist, på lik linje med f.eks. krav om saklig grunn for endring av kredittkostnadene, utgjøre et vilkår for slik endring uten samtidig å vedrøre forbrukeropplysning. Slik sett er det naturlig å karakterisere varslingsfrist (hvor lenge før det skal varsles) som vilkår for endring, og det er, i henhold til fortalens punkt 32 som nevnt over, opp til nasjonale myndigheter å fastsette vilkårene for endring av kredittkostnadene.

I tillegg til foregående slutninger fra ordlyden i artikkel 11 og fortalens punkt 32, legger disse medlemmene vekt på at en løsning hvoretter spørsmålet om varslingsfrist anses å falle utenfor direktivets fullharmonisering, vil være best i samsvar med slike forbrukervernhensyn som direktivet kan antas å bygge på. Etter disse medlemmenes oppfatning kan harmoniseringshensynet ikke anføres for en annen løsning. I denne sammenheng pekes særlig på at kredittgivere uansett må ta høyde for at det i ulike medlemsland gjelder ulike vilkår for ensidig endring, ettersom vilkårene for ensidig endring av kredittkostnadene klart faller utenfor rekkevidden av fullharmoniseringen. Etter disse medlemmenes syn har vi nasjonal frihet når det gjelder varslingsfrister for renteendring. Disse medlemmene foreslår derfor at varslingsfristen reguleres ved lov. Disse medlemmene viser også til at et krav om at varsel om renteendring bare skal gis før, slik den andre fraksjonen av utvalget legger opp til, vil kunne føre til svært ulik praksis mellom ulike kredittgivere i det enkelte land, og vil neppe være i tråd med direktivets mål om fullharmonisering. Dersom det bare står *før* i loven, vil det kunne føre til svært ulik praksis for varsel om renteendring og således være et tilbakesteg når det gjelder fullharmonisering.

Medlemmene Sæbø, Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang legger til grunn at det ikke er nasjonal valgfrihet med hensyn til å bestemme en varslingsfrist. Utvalgets fraksjoner trekker forskjel-

lige slutninger fra ordlyden i artikkel 11. Disse medlemmene legger til grunn at ordlyden – «inden ændringen træder i kraft» – er uttrykk for at kredittgivere har oppfylt direktivforpliktelsen dersom det varsles innen endringen trer i kraft, og at spørsmålet om varslingsfrist derfor er regulert i bestemmelsen. Dette innebærer at spørsmålet om varslingsfrist er gjenstand for fullharmonisering etter forbrukerkredittdirektivet.

Også disse medlemmene tar fortalens punkt 32 til inntekt for sin oppfatning. Disse medlemmene legger til grunn at varslingsfrist ikke kan anses som et regulært vilkår for endring av kredittkostnadene, men omhandler prosedyren for gjennomføring av slik endring. Under henvisning til dette og til at det er nær sammenheng mellom varslingsplikt og varslingsfrist, mener disse medlemmene at varslingsfrist – i forhold til uttalelsen i fortalens punkt 32 – må karakteriseres som krav vedrørende forbrukeropplysning.

Disse medlemmene legger videre i denne sammenheng vekt på hensynet til harmonisering. For kredittgivere vil det kunne være praktisk vanskelig å måtte forholde seg til ulike varslingsfrister i ulike medlemsland. Etter disse medlemmenes oppfatning er spørsmålet om varslingsfrist så praktisk viktig i et harmoniseringsperspektiv, at man rimeligvis kunne ha forventet ekplisitte uttalelser om dette i direktivet dersom meningen var at spørsmålet skulle være underlagt nasjonal lovgivningsfrihet.

Varslingsplikten etter artikkel 11 gjelder endring i 'debitorrenten', dvs. nominell rente. Etter ordlyden gjelder det ikke noen varslingsplikt ved endring i andre kredittkostnader. Utvalget ser ingen god begrunnelse for å skille mellom endring i nominell rente og endring i andre kredittkostnader. Spørsmålet er om artikkel 11 kan tolkes utvidende på dette punktet. I artikkel 12 nr. 2 er det bestemt at det skal varsles om 'enhver stigning i debitorrenten eller andre omkostninger'. Artikkel 12. nr. 2 omfatter avtaler om kreditt i form av rammekreditt, mens artikkel 11 omfatter avtaler om andre kredittyper. Utvalget har vanskelig for å se noen begrunnelse for slik forskjellig regulering som ordlyden i artikkel 11 og artikkel 12 synes å gi anvisning på. Bakgrunnen for forskjellen i ordlyden i artikkel 11 og artikkel 12 kan imidlertid tenkes å være at ensidig endring av andre kredittkostnader enn nominell rente, i flere medlemsland bare er aktuelt ved avtale om kreditt i form av rammekreditt. Denne mulige begrunnelsen for slik ulik regulering som synes å fremgå av artikkel 11 og artikkel 12 er dermed ikke dekkende i den utstrekning ensidig endring av andre kredittkostnader enn nominell rente, er aktuelt også ved avtale om annen kreditt enn rammekreditt. På denne bakgrunn legger utvalget til grunn at ordlyden 'debitorrenten' i artikkel 11 kan tolkes utvidende til også å omfatte andre kredittkostnader enn nominell rente.

Varslingsplikten inntrer ved 'enhver endring i debitorrenten'. Dersom man tar bestemmelsen på ordet, skal forbrukeren varsles også om nedsettelse av renten, dvs. at det ikke er anledning for kredittgiveren til å iverksette rentenedsettelse før forbrukeren har blitt varslet. I artikkel 12 nr. 2 blir det presisert at forbrukeren i de tilfeller som reguleres av artikkel 12, skal varsles om enhver 'stigning i debitorrenten'. Denne presiseringen i artikkel 12 taler isolert sett for en bokstavelig tolkning av artikkel 11. På den annen side heter det i artikkel 11 at varslingsplikten bare gjelder 'hvor det er relevant'. Denne reservasjonen kan hevdes å peke hen på forbrukervernhensyn. I så fall kan det legges til grunn at varslingsplikten etter artikkel 11 ikke gjelder ved endring til gunst for forbrukeren. Det er også her vanskelig å se noen grunn til at det skulle gjelde ulike regler etter artikkel 11 og artikkel 12, og dessuten er det vanskelig å forstå hvorfor kredittgiveren skulle være avskåret fra å iverksette reduksjon av renten før han har underrettet forbrukeren om reduksjonen. Hertil kommer at også en etterfølgende opplysning om rentereduksjon setter forbrukeren i stand til å følge med på utviklingen i egne vilkår sammenlignet med vilkårene som kan oppnås hos andre kredittgivere.

Også opplysningspliktens omfang er gjenstand for fullharmonisering. Varslet skal opplyse om 'endring i debitorrenten'. Foran er det diskutert om dette kan tolkes utvidende til å omfatte andre kredittkostnader enn nominell rente. Det kan også diskuteres om bestemmelsen kan tolkes slik at den også omfatter effektiv rente, se nærmere i punkt 5.6.2.3 nedenfor.

Etter artikkel 11 nr. 1 annet punktum skal varselet også opplyse om 'betalingernes størrelse, efter at den nye debitorrente er trådt i kraft, og, såfremt betalingernes antal eller hyppighed ændres, oplysning herom'. Ved endring i nominell rente vil størrelsen på forbrukerens betalinger normalt bli endret. Forbrukeren vil da ha behov for opplysning om betalingenes størrelse etter renteendringen. Det er derimot ikke nødvendigvis slik at en renteendring medfører endring i antallet og hyppigheten av forbrukerens betalinger. Dersom renteendringen har slik effekt, skal forbrukeren opplyses om dette i varselet.

Et annet spørsmål er om artikkel 11 nr. 1 annet punktum kan sies å gi anvisning på en nærmere bestemt løsning på spørsmålet om avtalt løpetid for annuitetslån skal beholdes når renten endres. Ordlyden i artikkel 11 nr. 1 annet punktum tilsier at det faller innenfor nasjonal

valgfrihet å ta stilling til om avtalt løpetid skal beholdes når renten endres. Fortalens punkt 32 gir imidlertid grunnlag for en viss tvil på dette punktet. Her blir det påpekt at varslingsplikten i artikkel 11 ikke berører bestemmelser i nasjonal lovgivning som ikke vedrører forbrukeropplysning 'og som fastsætter betingelserne for eller følgerne af ændringer, bortset fra ændringer vedrørende betalingerne'. Denne uttalelsen kan tas til inntekt for at artikkel 11 er ment å fullharmonisere en nærmere angitt virkning av renteendring, nemlig renteendringens betydning for forbrukerens terminbeløp. Utvalget antar imidlertid at artikkel 11 ikke kan forstås slik. I denne sammenheng vises særlig til at det er umulig å lese ut av artikkel 11 hvilken løsning den skulle gi anvisning på i relasjon til spørsmålet om løpetiden skal holdes ved renteendring. Utvalget legger dermed til grunn at det er nasjonal valgfrihet knyttet til spørsmålet om avtalt løpetid for annuitetslån skal beholdes når renten endres. Det er likevel klart at dersom den nasjonale løsning åpner for forlengelse av løpetiden ved rentehevning, vil plikten til å opplyse om slik forlengelse følge av artikkel 11 nr. 1 annet punktum.

Artikkel 11 nr. 2, som omhandler spørsmålet om varslingsplikten etter artikkel 11 nr. 1 kan fravikes ved avtale, lyder slik:

'Parterne kan dog i kreditaftalen fastsætte, at de i stk. 1 omhandlede oplysninger gives til forbrugeren med jævne mellemrum i de tilfælde, hvor ændringen i debitorrenten skyldes en ændring i en referencesats, den nye referencesats er gjort tilgængelig for offentligheden på passende vis, og oplysninger om den nye referencesats også er tilgængelig hos kreditgiveren.'

På visse vilkår kan partene altså avtale at opplysninger som nevnt i nr. 1 'gives til forbrugeren med jævne mellemrum'. Med dette gis det rom for å avtale seg bort fra plikten til å varsle om endringer før endringene trer i kraft. I stedet kan det gis opplysninger med jevne mellomrom, og da slik at opplysningene kan komme frem til forbrukeren etter at endringen er iverksatt.

Foruten at enigheten må fremkomme skriftlig i 'kreditaftalen', må tre vilkår være oppfylt for at partene skal kunne avtale seg bort fra varslingsplikten i nr. 1. For det første må 'ændringen i debitorrenten skyldes en ændring i en referancesats'. Videre må 'den nye referencesatsen [være] gjort tilgjængelig for offentligheden på passende vis', og endelig må 'oplysninger om den nye referencesats også [være] tilgængelig hos kreditgiveren'.

I gjeldende praksis er det ikke uvanlig at valutalån knyttes til en slik referansesats. For eksempel er det vanlig at renten ved lån i sveitsiske franc (CHF) eller engelske pund (GBP) knyttes til LIBOR (London Interbank Offered Rate) sin rentenotering for lån i vedkommende valuta. Valutalån blir imidlertid gjennomgående avtalt som fastrentelån, dvs. at renten bindes til for eksempel LIBORs notering for en periode fremover. Det kan imidlertid tenkes at det i fremtiden vil bli aktuelt med flytende rente for eksempel knyttet til Norges Banks signalrente. I relasjon til slikt lån vil adgangen til i avtale å fravike varslingsplikten kunne være relevant.

5.6.2.3 Forbrukerkredittdirektivet artikkel 12

Etter sin ordlyd gjelder artikkel 11 enhver kredittavtale i direktivets forstand. Ordlyden må imidlertid sammenholdes med artikkel 12 nr. 2, jf. nr. 1: I tilfeller av avtale om kreditt i form av kassekreditt skal forbrukeren 'på papir eller på et andet varigt medium underrettes om enhver stigning i debitorrenten eller andre omkostninger, inden den pågældende ændring træder i kraft'. Dette må forstås slik at det er artikkel 12 og ikke artikkel 11 som regulerer varslings- og opplysningsplikt for avtaler om kreditt i form av kassekreditt.

Artikkel 12 nr. 1 regulerer kredittgiverens opplysningsplikt under kredittforholdet. Det er tale om plikt til å gi opplysninger jevnlig via kontoutskrift. Blant annet skal det gis opplysninger om størrelsen på utnyttet kreditt og datoene for utnyttelsene, samt benyttet nominell rente.

Artikkel 12 nr. 2 inneholder en regel om varslingsplikt tilsvarende regelen i artikkel 11 nr. 1. Etter artikkel 12 nr. 2 skal forbrukeren gis skriftlig underretning «om enhver stigning i debitorrenten eller andre omkostninger, inden den pågældende ændring træder i kraft». Det er tale om en (forutgående) varslingsplikt; underretningen må skje før endringen blir iverksatt. Forbrukeren skal gis opplysning om at visse kredittkostnader stiger og økningens omfang. Fordi det skal gis varsel ikke bare ved stigning i nominell rente men også ved økning av andre kredittkostnader, kan det argumenteres for at varslet skal inneholde opplysning også om ny effektiv rente. Hensynet til forbrukerens informerte valg med hensyn til bl.a. om han skal foreta førtidig tilbakebetaling, taler klart for en slik tolkning.

I bestemmelsen er det presisert at varslingsplikten bare gjelder 'stigning i' kredittkostnader. Rentereduksjon kan med andre ord iverksettes uten forutgående varsling. Tilsvarende løsning ble lagt til grunn i tilknytning til artikkel 11 nr. 1, men da på basis av en nærmere fortolkning av formuleringen 'hvor det er relevant'.

I artikkel 12 nr. 2 annet avsnitt er bestemt at varslingsplikten etter artikkel 12 nr. 2 første avsnitt kan fravikes ved avtale. Bestemmelsen er

utformet på samme måte som artikkel 11 nr. 2, og utvalget viser til fremstillingen i punkt 5.6.2.2 ovenfor.»

Departementet vil komme tilbake til sin forståelse av direktivet under punkt 8.5 om departementets vurdering.

8.3 Utvalgets forslag

Utvalget uttaler følgende om sine vurderinger og forslag på side 77-78 i utredningen:

«Forbrukerkredittdirektivet artikkel 11 og 12 nr. 2 vedrører i hovedsak kredittgiverens plikt til å varsle forbrukeren før iverksettelse av endring av rente og andre kredittkostnader. Artikkel 12 nr. 1 vedrører kredittgiverens plikt til, i visse nærmere angitte kredittforhold, å gi forbrukeren jevnlige kontoutskrifter inneholdende nærmere angitte opplysninger.

Verken finansavtaleloven kapittel 3 eller kredittkjøpsloven inneholder en regel tilsvarende regelen i artikkel 12 nr. 1. Utvalget foreslår derfor en ny paragraf om opplysningsplikt under kredittforholdet, se forslag til § 53 som også viderefører deler av finansavtaleloven § 46 tredje ledd annet punktum.

Det fremkommer tydelig av direktivets fortale at artikkel 11 eller 12 som klar hovedregel ikke berører nasjonal lovgivning vedrørende vilkårene for og virkningene av kredittgiverens ensidige endring av kredittkostnader. Direktivet berører heller ikke endringsavtaler som nevnt i finansavtaleloven § 49 første ledd.

På denne bakgrunn foreslår utvalget at finansavtaleloven § 49 blir videreført i sin helhet, og da slik at forskriftshjemmelen i § 49 annet ledd siste punktum blir flyttet til en særskilt lovbestemmelse som inneholder fullmaktshjemler.

Utvalget har delt seg i to like store fraksjoner ved avgjørelsen av om direktivets fullharmonisering er til hinder for nasjonale bestemmelser om varslingsfrist.

Medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland legger til grunn at direktivet ikke er til hinder for nasjonale bestemmelser om varslingsfrist, og foreslår at bestemmelsen i finansavtaleloven § 50 tredje ledd blir videreført.

Medlemmene Sæbø, Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang legger til grunn at direktivets fullharmonisering er til hinder for nasjonale bestemmelser om varslingsfrist. Disse medlemmenes forslag til bestemmelse om varslingsfrist gjelder derfor bare utenfor direktivets virkeområde. Forslaget går nærmere bestemt ut på at det skal gjelde varslingsfrist dersom kreditten er sikret med pant i fast eiendom eller rettighet i fast eiendom, eller samlet kredittbeløp er 600 000 kroner eller høyere. Disse tilfellene faller utenfor forbrukerkredittdirektivets område etter artikkel 2 nr. 2 bokstav a) og bokstav c).

For det tilfellet at forslaget fra *medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland* til videreføring av finansavtaleloven § 50 tredje ledd ikke blir videreført, går disse medlemmene inn for den andre fraksjonens forslag til bestemmelse om varslingsfrist i tilfeller som faller utenfor direktivets virkeområde.

Utvalget har vurdert om det er grunn til differensiering av varslingsfristens lengde i tråd med kredittkjøpsloven § 5b (minst en uke) og finansavtaleloven § 50 tredje ledd (seks uker). Utvalget har kommet til at det ikke vil foreslå slik differensiering, ettersom én felles frist i seg selv er ønskelig på dette punkt, særlig når det er tale om kredittavtaler som reguleres i en og samme lov. Differensiering vil kunne reise unødvendige og muligens også vanskelige tolkningsspørsmål.

Når det gjelder varslingsfristens lengde går *utvalgets flertall, medlemmene Sæbø, Andreassen, Gjedrem, Grinaker, Skofteland og Wang*, inn for videreføring av en varslingsfrist på seks uker. Disse medlemmene legger til grunn at fristens formål bl.a. er å gi kredittkunden reell mulighet til bytte av kredittgiver, eventuelt gjennomføre reforhandlinger, før iverksettelse av varslede endringer. Etter disse medlemmenes oppfatning er en seks-ukers frist nødvendig for å oppnå nevnte formål, og dermed for å oppnå ønsket mobilitet og konkurranse i det aktuelle markedet. Dette gjelder selv om det med dagens teknologiske løsninger, herunder internett og elektronisk post, ofte er enklere for kredittkunder å komme i kontakt med forskjellige kredittgivere enn før, ettersom kredittgiveres saksbehandlingstid kan gjøre det vanskelig å få gjennomført bytte av kredittgiver i løpet av kortere tid enn seks uker. I tillegg mener disse medlemmene at varslingsfristen i finansavtaleloven § 50 tredje ledd har fungert godt og fremdeles gjør det.

Medlemmene Haraldsen og L'Abée-Lund går inn for at varslingsfristen settes til fire uker. Dagens seks-ukers frist i finansavtaleloven ble foreslått av Banklovkommisjonen i NOU 1994: 19. Den teknologiske utviklingen de siste 15 årene gjøre at forbrukerne i dag kan orientere seg vesentlig raskere i markedet for å finne eventuelt lavere rente hos andre kredittgivere, via finansportalen.no eller på kredittgiveres nettsteder, og forespørsler sendes raskt ved e-post. I perioder med stor rente-uro vil lang varslingsfrist kunne medføre at kredittgiverens renteøkning kommer i utakt med markedet – innen varslingsfristen er løpt ut er markedsrenten på vei ned igjen. Videre vil det rentetapet som oppstår på kredittgivers hånd ved en lang varslingsfrist

måtte kompenseres på en eller annen måte, enten ved at ny rente settes en tanke høyere enn kredittgiver ellers ville gjort, eller ved at kredittgiver ut fra symmetribetraktninger velger å benytte en tilsvarende tidsforskyvning ved rentenedsettelser. Endelig viser disse medlemmene til at loven nå må åpne adgang til renteregulering ut fra en avtalt åpen referansesats, jf. utvalgets forslag § 55 femte ledd. Slik endring vil kunne skje uten forhåndsvarsel overhodet. Etter disse medlemmenes syn blir det en anomali i reglene om en da beholder en så lang varslingsfrist som seks uker ved den tradisjonelle renteendringsmodellen.

Varslingsplikt etter direktivet, jf. artikkel 11 og 12 nr. 2, knytter an til endringer i kredittkostnader. Endringer i andre kredittvilkår faller utenfor fullharmoniseringens rekkevidde. Det er derfor anledning til å videreføre varslingsregelen i finansavtaleloven § 50 første ledd.

Etter artikkel 11 nr. 1 plikter kredittgiveren å opplyse om 'enhver ændring i debitorrenten', og det skal gis 'oplysning om betalingernes størrelse, efter at den nye debitorrente er trådt i kraft, og, såfremt betalingernes antal eller hyppighed ændres, oplysning herom'. Etter finansavtaleloven § 50 annet ledd første punktum skal varslet inneholdet opplysninger om effektiv årlig rente og nominell årlig rente, samt gebyrer og andre lånekostnader som skal belastes låntakeren. I tillegg skal det opplyses hvilken betydning endringene vil få for lånets avdrags- og renteterminer. Det siste svarer til direktivets krav om at det skal opplyses om betalingenes størrelse og eventuell endring i antall og hyppighet i betalinger.

Det springende punkt er om det er forenlig med direktivet å kreve at det i tillegg til opplysning om nominell rente, opplyses om andre kredittkostnader og effektiv rente. Etter artikkel 11 nr. 1 skal det i henhold til ordlyden bare gis opplysning om endring i nominell rente. Etter artikkel 12 nr. 2 skal det derimot gis opplysning om stigning i nominell rente 'eller andre omkostninger'. Ovenfor har utvalget tolket artikkel 11 nr. 1 utvidende i tråd med artikkel 12 nr. 2 og angivelsen her av 'andre omkostninger'. Videre legger utvalget til grunn at det med en slik tolkning av artikkel 11 nr. 1 (og artikkel 12 nr. 2) er grunnlag for å anta at det skal gis opplysning også om effektiv rente. Under henvisning til dette foreslår utvalget at finansavtaleloven § 50 annet ledd første punktum blir videreført. Det følger naturlig av dette, særlig fortolkningen av artikkel 12 nr. 2, at utvalget foreslår at også bestemmelsens annet punktum blir videreført.

Utvalget har i punkt 5.6.3 foran drøftet spørsmålet om finansavtaleloven § 50 annet ledd uttømmende angir hvilke opplysninger som skal gis ved varsel om bl.a. renteendring eller om det i slike tilfeller også skal gis opplysninger i henhold til § 50 første ledd annet punktum. Uavhengig av hvilken løsning som er uttrykk for gjeldende rett må det tas stilling til hvilken løsning som bør gjelde etter gjennomføringen av direktivet. I den sammenheng må det avklares om direktivet er til hinder for opplysningsplikt som også omfatter opplysninger som nevnt i § 50 første ledd annet punktum. Etter utvalgets oppfatning er det klart at kravet om opplysning om «begrunnelsen for endringen» ikke er i strid med direktivet. Slik opplysning er en naturlig konsekvens av at endring er betinget av saklig grunn, og kravet om saklig grunn faller utenfor fullharmoniseringens rekkevidde. Utvalget antar derimot at direktivet er til hinder for å kreve opplysning om retten til førtidig tilbakebetaling og kostnader ved dette. Utvalget foreslår at § 50 annet ledd videreføres, og at det klargjøres at varselet også skal omfatte begrunnelsen for endringen.

Utvalget antar at bestemmelsen i finansavtaleloven § 50 fjerde ledd faller utenfor fullharmoniseringens rekkevidde, og foreslår denne videreført.»

8.4 Høringsinstansenes syn

I høringen er det kommet en del synspunkter på spørsmålet om varsel om endring av kredittvilkår.

Barne- og likestillingsdepartementet, Finansdepartementet, Forbrukerombudet, Forbrukerrådet, Landsorganisasjonen i Norge og *Nei til EU* går inn for å opprettholde et krav om seks ukers varslingsfrist for renteendring.

Finansdepartementet uttaler:

«Det fremgår av fortalen punkt 32 at direktivet ikke berører nasjonal lovgivning som fastsetter betingelser for endring av renten. Etter Finansdepartementets vurdering kan et krav om at renteendringer må varsles i seks uker i forkant anses for å være en betingelse for at renten kan endres ensidig. Finansdepartementet mener derfor at direktivet ikke er til hinder for at det fastsettes et slikt vilkår i nasjonal rett.

Etter Finansdepartementets syn er det viktig å sikre at forbrukere får informasjon om renteendringer til skade for forbrukeren i god tid før endringen trer i kraft. Det er viktig for forbrukere at de kan planlegge økonomien sin. Videre må forbrukeren gis tid til eventuell reforhandling av avtalen eller til å finne ny kredittleverandør. Finansdepartementet er derfor av den oppfatning at det bør fastsettes et krav om seks ukers forvarsel som betingelse for å kunne endre renten ensidig. Finansdepartementet

slutter seg på denne bakgrunn til medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skoftelands forslag til ny finansavtalelov § 55.»

Forbrukerombudet uttaler:

«Når det gjelder varsel om endring av kredittvilkår legger jeg som medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland til grunn at direktivet ikke er til hinder for å fastsette en konkret varslingsfrist for renteendring.

Varslingsfristen ved renteendringer har to viktige funksjoner for forbrukerne. For det første bidrar den til å gi forutberegnelighet rundt fremtidige betalinger. Dessuten gir den forbrukeren en anledning til å vurdere alternative tilbydere og eventuelt foreta et skifte av kreditor.

Når det gjelder forbrukerens mulighet til å flytte kreditten til annen tilbyder kan man ikke utelukkende se hen til behandlingstiden for kredittsøknader. Forbrukeren må i slike tilfeller gis tid til å undersøke ulike tilbud i markedet. Det må i den forbindelse påregnes at man må foreta henvendelser til ulike tilbydere som vurderes og besvares individuelt. Forbrukeren bør i tillegg til denne kartleggingsfasen også ha tilstrekkelig tid til å vurdere de ulike tilbudene før vedkommende må treffe et endelig valg. For å gi forbrukeren en mulighet til å vurdere et mulig skifte av kreditor mener jeg derfor det er nødvendig med en varslingsfrist på 6 uker.

Dagens 6-ukers frist er en godt innarbeidet regel. Dersom man skal vurdere å endre en velfungerende regel, som direktivet åpner for å beholde, må dette etter mitt syn kunne begrunnes i konkrete negative erfaringer. De eventuelle negative konsekvenser av reglene mener jeg balanseres med den sikkerhetsventil institusjonene har i regelen i § 55 tredje ledd annet punktum. Jeg kan derfor ikke se at det er grunnlag for å redusere varslingsfristen og dermed også forbrukerens økonomiske forutsigbarhet og mulighet for å innrette seg etter endringene. En varslingsfrist på seks uker bør derfor opprettholdes.»

Forbrukerrådet har følgende synspunkter:

«Ordlyden i artikkel 11 nr. 1 er så generell at det må være grunn til å tro at bestemmelsen må tolkes som et pålegg om å fastsette varslingsfrist i tide før endringen trer i kraft, og da slik at det overlates til nasjonale myndigheter, eventuelt som en frivillig ordning vedtatt av bransjen selv, å fastsette varslingsfristens lengde. Begrunnelsen for en slik varslingsfrist kan ikke bare være å gi underretning om endringen, men også å gi kunden tilstrekkelig tid og mulighet til å områ seg. En høy renteendring kan bl.a. gi grunn til å si opp kreditten før endringen trer i kraft, samt eventuelt oppta ny kreditt i en annen institusjon med gunstigere vilkår, eventuelt be om reforhandlinger. Slik vi ser det vil det derfor på denne bakgrunn også kunne være i strid med målsetningen om økt konkurranse i finanssektoren å legge til grunn at direktivet har ment å avskjære fastsettelse av varslingsfrist. Det har dessuten formodningen mot seg at det i et forbrukerdirektiv med mange gode forbrukervernregler at forbrukerne ensidig skal måtte godta slike endringer nærmest uten varsel, eller iht. varsel fastsatt av kredittyter.

Etter vårt syn bør 6 ukers varslingsfrist i Finansavtaleloven § 50 tredje ledd blir videreført. Slik vi ser det vil det være nødvendig med en slik frist for at kunden skal kunne foreta de nødvendige undersøkelser og bestemmelser som nevnt ovenfor. Kredittyter vil på sin side normalt kunne tilpasse seg 6 ukers fristen, og har kontroll med når varselet sendes ut. Ved uforutsette forhold tilgodeses kredittyter ved at det egne regler gir adgang til kortere varslingsfrister, jf. Finansavtaleloven § 50 tredje ledd annet punkt.»

Nei til EU uttaler følgende:

«Forbrukerkredittdirektivets artikkel 11 og 12 regulerer den informasjonen som kredittkundene skal få når vilkårene endres. Direktivet setter ingen varslingsfrist.

Nei til EU støtter flertallet i utvalget, som ønsker å videreføre dagens frist på seks uker. Det gir forutbegregnelighet for forbrukerne og tid til å vurdere andre kredittgivere.

Et mindretall i utvalget mener det vil være i strid med direktivet å opprettholde en varslingsfrist.

Nei til EU mener det er nødvendig å få fremlagt en skriftlig erklæring fra EU som i klare ordelag bekrefter at direktivet ikke er til hinder for at det fastsettes en varslingsfrist på seks uker.»

Kredittilsynet uttaler på sin side følgende:

«Når det gjelder varslingsfristen for endring av utlånsrenten, så ser denne ut til å skille seg fra varslingsfristen ved renteendringer på konto, jf. Delrapport 1 til Finansdepartementet fra arbeidsgruppen for betalingstjenestedirektivet, kapittel 10.4.3. Disse fristene er heller ikke harmonisert i norsk lovgivning i dag. Det bør tilstrebes å få en viss harmoni mellom disse varslingsfristene, i den grad dette er mulig i medhold av forbrukerkredittdirektivet og betalingstjenestedirektivet. Dette for å unngå for store uoverensstemmelser i regelverket. I betalingstjenestedirektivet kreves det to måneders varsel for nedsettelse av rente på innskuddskonto. Dette gjør at det kan stilles spørsmål ved hvor-

vidt forbrukerkredittdirektivet legger opp til at det ikke kan settes noen fast frist ved endring av lånerenten. Formålet med å ha varslingsfrister må antas å være noenlunde sammenfallende i disse to tilfellene.»

Finansnæringens Hovedorganisasjon og *Sparebankforeningen* mener at direktivet ikke åpner for at det kan fastsettes nærmere varslingsfrister i nasjonal rett og uttaler:

«Etter direktivet skal forbrukeren varsles om endringer i kredittvilkårene innen endringen trer i kraft. Direktivet angir ikke noen nærmere frist for når slik varsling skal skje. Direktivet er et fullharmoniseringsdirektiv, og vi mener at det ikke er adgang til å sette nærmere varslingsfrister i nasjonal gjennomføringslovgivning. Vi ser at det kan argumenteres med at direktivet kun fastsetter at det skal varsles før endring trer i kraft, og at evt. nærmere varslingsfrister ikke er harmonisert. Etter vår vurdering er det imidlertid tvilsomt om direktivet gir adgang til å fastsette en varslingsfrist på hele seks uker ved renteøkning overfor forbrukere. Vi mener etter dette prinsipalt at det ikke bør fastsettes noen særskilt varslingsfrist.

Subsidiært: Dersom departementet skulle komme til at det er anledning til fastsette en særskilt varslingsfrist fordi dette anses å ligge innenfor det handlingsrommet direktivet gir, mener vi subsidiært at det uansett ikke er hensiktsmessig å videreføre gjeldende rett på dette punktet. Vi mener her det ikke lenger kan sies å være et behov for en så vidt lang frist som seks uker i dagens marked. Det vises til at formålet er å gi kunden tid og anledning til å områ seg og finne en alternativ tilbyder. Det er gjort i en håndvending i dag å innhente konkurrerende tilbud, for eksempel på www.finansportalen.no. Bytte av bank er gjort meget enkelt og raskt, noe som bl.a. fremgår av bransjens egne rutiner for dette. Konkurransen i markedet har også bidratt til at et bankbytte lett kan la seg gjennomføre i løpet av et par uker. Begrunnelsen for en seks ukers frist kan etter dette ikke lenger sies å være til stede. Vi foreslår etter dette at varslingsfristen subsidiært settes til fire uker.

Vi peker videre på at en i forhold til direktivet står fritt til å fastsette varslingsfrister utenfor direktivets anvendelsesområde. En kunne derfor tenke seg ulike frister hhv. innenfor og utenfor direktivets anvendelsesområde. Vi mener det vil være hensiktsmessig å ha lik regulering av dette uansett type og størrelse på lån. En felles regel vil her være enklere å praktisere, og vil også medføre at bankene kan etablere ett system for endringer. Ulike frister vil her kunne skape uklarheter og innebære unødvendige administrative kostnader. I tråd med ovennevnte mener vi derfor at det prinsipalt ikke bør fastsettes særskilte varslingsfrister. Subsidiært mener vi det kan fastsettes en generell frist på fire uker.

Det vises for øvrig til mindretallets argumentasjon om dette i NOU 2009: 11 på side 77 og 78, som vi støtter.»

8.5 Departementets vurdering

Direktivet har i artikkel 12 og i artikkel 10 nr. 3 regler om opplysningsplikt under kredittforholdet. Departementet slutter seg til utvalgets forslag til § 53 i finansavtaleloven, som blant annet tar sikte på å gjennomføre disse bestemmelsene i norsk rett, jf. departementets lovforslag § 48 a. Det vises for øvrig til spesialmerknaden til bestemmelsen i kapittel 20 i proposisjonen.

Som utvalget legger til grunn på side 77 i utredningen, fremgår det tydelig av direktivets fortale at direktivet artikkel 11 om opplysninger om lånerenten og artikkel 12 om plikter ved kassakredittavtaler som klar hovedregel ikke berører nasjonal lovgivning om vilkårene for og virkningene av kredittgiverens endring av kredittkostnader. Utvalget foreslår dermed at finansavtaleloven § 49 om endring av lånevilkår blir videreført i sin helhet, jf. utvalgets lovforslag § 54. Departementet slutter seg til dette, jf. departementets lovforslag § 49. Bestemmelsen viderefører bestemmelser i den gjeldende finansavtaleloven tilpasset lovens utvidede virkeområde, og omhandler spørsmål som ikke er regulert i forbrukerkredittdirektivet, og som dermed faller utenfor direktivets fullharmonisering. Se nærmere om bestemmelsens innhold i NOU 2009: 11 side 158 og i merknadene til bestemmelsen i kapittel 20 i proposisjonen.

Direktivet artikkel 11 og 12 nr. 2 gjelder spørsmålet om en kredittgivers plikt til å varsle forbrukeren før iverksettelse av renteendring og endring av andre kredittkostnader. Et samlet utvalg foreslår i lovforslaget § 55 at direktivets bestemmelser gjennomføres i denne bestemmelsen. Det er imidlertid uenighet i utvalget når det gjelder forslagets tredje ledd første punktum om varslingsfristen for renteendringer mv. til kundens skade. På dette punktet foreligger det tre ulike forslag til norsk gjennomføringsbestemmelse, jf. utredningen side 175 og punkt 8.2 og 8.3 foran i proposisjonen.

Utvalget har delt seg i to like store fraksjoner når det gjelder spørsmålet om direktivet er til hinder for nasjonale bestemmelser om varslingsfrist. Medlemmene *Andreassen, Gjedrem, Grinaker* og *Skofteland* baserer sitt syn på en tolking av artikkel 11 sett i sammenheng med fortalen punkt 32. Disse

medlemmene legger til grunn at en varslingsfrist ikke er å betrakte som en forbrukeropplysning, men som et vilkår for ensidig endring av kredittrenten. Direktivet er dermed etter disse medlemmenes syn ikke til hinder for en nasjonal regel om varslingsfrist. Medlemmene *Sæbø, Haraldsen, L'Abée-Lund* og *Wang* bygger også sitt syn på en tolking av artikkel 11 sett i sammenheng med fortalens punkt 32. Disse medlemmene legger derimot til grunn at direktivet er til hinder for nasjonale regler om varslingsfrist, noe som begrunnes med at en varslingsfrist må anses som et krav vedrørende forbrukeropplysning som er fullharmonisert etter direktivet. Videre viser disse medlemmene til formålsbetraktninger knyttet til fullharmoniseringen.

Departementet kan for sin del ikke se at direktivet harmoniserer spørsmålet om varslingsfrist. Etter ordlyden er det vilkåret om at det skal gis et varsel *før* en eventuell renteendring mv. trer i kraft, som er harmonisert i artikkel 11 nr. 1 og artikkel 12 nr. 2 første avsnitt. Når det gjelder spørsmålet om en eventuell varslingsfrist, er direktivet taust, og etter departementets syn er det da ikke naturlig å legge til grunn at dette er harmonisert i direktivet uten at det er klare holdepunkter for en slik tolking. Direktivet er dermed etter departementets syn ikke til hinder for at det i nasjonalt regelverk gis bestemmelser om at et varsel som er omhandlet i direktivet, må gis innen en frist før renteendringen settes i verk overfor en forbruker.

Etter finansavtaleloven § 50 første ledd gjelder det en generell plikt til varsling ved ensidige endringer i lånevilkår. Den særskilte varslingsfristen på seks uker i § 50 tredje ledd knytter seg derimot til ensidige endringer i rentesatsen, gebyrer eller andre kostnader, jf. § 49 annet ledd. Det kan spørres om direktivet er til hinder for å oppstille en plikt om varsling, samt en eventuell nasjonal varslingsfrist, for andre endringer enn endringer i renten. På side 72 i utredningen drøfter utvalget om reglene om varslingsplikt knyttet til renten i artikkel 11 kan tolkes utvidende til å omfatte også andre kredittkostnader enn nominell rente. Utvalget viser til at artikkel 12 om kassakreditt har bestemmelser om varsling av andre omkostninger. Utvalget legger til grunn at denne forskjellen i direktivets artikkel 11 og 12 ikke er tilsiktet, og at artikkel 11 dermed kan tolkes utvidende til også å omfatte andre kredittkostnader enn nominell rente.

Departementet har på dette punktet en annen forståelse av direktivet enn det utvalget legger til grunn. Etter departementets syn harmoniserer artikkel 11 bare varslingsplikten når det gjelder endring av debitorrenten. Varslingsplikt om andre avtalevilkår som endres, faller etter departementets syn utenfor direktivets virkeområde, da det gjelder avtalerettslige regler. Etter departementets syn er det dermed ikke naturlig å tolke begrepet «lånerente» i artikkel 11 utvidende til også å omfatte effektiv rente og andre kredittkostnader. I hvilken grad og på hvilken måte forbrukeren skal gis informasjon om at effektiv rente og andre kredittkostnader i avtalen endres, synes å ligge utenfor det direktivet harmoniserer, og det er dermed etter departementets syn opp til den enkelte medlemsstat å eventuelt gi regler for dette. Det kan dermed innenfor det nasjonale handlingsrommet gis nasjonale bestemmelser om at ensidige renteendringer og endringer i andre kredittkostnader er betinget av at endringene er varslet kredittkunden innen en viss frist før endringene kan tre i kraft. Når det gjelder kredittavtaler som reguleres av artikkel 12 i direktivet, følger det av denne bestemmelsens nr. 2 første avsnitt at det skal varsles om økninger i lånerenten eller omkostningene ellers.

Departementet legger etter dette til grunn at direktivet ikke er til hinder for å ha nasjonale regler om bestemte varslingsfrister for renteendringer i samsvar med ordningen etter den gjeldende finansavtaleloven § 50 tredje ledd. Det er dermed ikke behov for, og etter departementets syn heller ikke ønskelig, å begrense virkeområdet for varslingsfristen til kredittavtaler som faller utenfor direktivets virkeområde, slik medlemmene *Sæbø, Haraldsen, L'Abée-Lund* og *Wang* har tatt til orde for. Departementet kan heller ikke se at det er tilstrekkelig grunnlag for å redusere varslingsfristen fra dagens seks uker til fire uker, som foreslått av utvalgets medlemmer *Haraldsen* og *L'Abée-Lund.* Departementet bemerker at fristen bør være så lang at forbrukeren får nok tid til å områ seg, og kan ikke se at det er tilstrekkelige argumenter for en endring av fristen til fire uker. For øvrig vil departementet peke på at en kortere frist kan benyttes når endringen av rentesatsen skjer som en følge av at det er inntruffet en vesentlig endring i pengemarkedsrenten, obligasjonsrenten eller det generelle nivå for institusjonenes innlån, jf. § 50 tredje ledd annet punktum. Videre vil det i samsvar med direktivet artikkel 11 nr. 2 og artikkel 12 nr. 2 annet avsnitt kunne avtales en annen ordning for varsling enn den loven legger opp til.

Departementet slutter seg etter dette til forslaget fra utvalgets medlemmer *Andreassen, Gjedrem, Grinaker* og *Skofteland* om å videreføre dagens varslingsfrist på seks uker i finansavtaleloven § 50 tredje ledd for alle kredittavtaler som omfattes av loven. Departementet kan i likhet med utvalget ikke se at det er grunn til å differensiere varslingsfristens lengde for ulike kredittavtaler.

Departementet går også for øvrig inn for å følge opp utvalgets forslag til § 55 i finansavtaleloven om varsel om endring av kredittvilkårene, jf. departementets lovforslag 50.

Departementet finner ellers grunn til å knytte noen bemerkninger til tilfeller hvor det skjer endringer i lånevilkår til kredittkundens gunst. Utvalget legger på side 72 i utredningen til grunn at direktivets artikkel 11 ikke kan forstås slik at kredittgiveren er forpliktet til å varsle om en nedsettelse av renten. I de tilfellene som reguleres av artikkel 12, fremgår det uttrykkelig av bestemmelsen at det bare er tale om varsel om økninger i kredittomkostningene. Departementet er enig i utvalgets vurderinger på dette punktet, og foreslår i likhet med utvalget en generell regel for alle kundeforhold der varslingsplikten skal gjelde ved endringer i avtalevilkår til skade for kunden, jf. omtalen i utredningen på side 72 og 158 om dette, som departementet slutter seg til. En annen sak er at det kan være av verdi for kunden å få informasjon også om en reduksjon i kostnadene, noe som imidlertid vil ivaretas gjennom andre bestemmelser i lovforslaget, jf. lovforslaget § 48 a om opplysningsplikt under kredittforholdet.

Når det gjelder det nærmere innholdet i et varsel om endring av kredittvilkår, legger utvalget på side 72 i utredningen til grunn at opplysningspliktens omfang etter direktivet artikkel 11 er fullharmonisert, slik at varselet etter ordlyden bare skal opplyse om endringer i debitorrenten. Utvalget uttaler imidlertid at det kan diskuteres om bestemmelsen kan tolkes slik at den også omfatter effektiv rente. Departementet viser til sine synspunkter på forståelsen av direktivet artikkel 11 og rentebegrepet foran, og kan for sin del ikke se at det er grunnlag for en utvidende tolking. Etter departementets syn ligger det imidlertid, med unntak av artikkel 12 nr. 2, utenfor rammen av direktivets krav om fullharmonisering å fastsette regler om at det skal varsles om endringer i andre avtalevilkår. Man står derfor i nasjonal rett fritt til å fastsette slike nasjonale krav. Når det gjelder opplysninger som er en følge av endringer i de avtalevilkårene som direktivet artikkel 11 og 12 regulerer, mener departementet at utvalgets lovforslag § 55 første og annet ledd er i samsvar med direktivets krav. At det kan opplyses om effektiv rente, kan etter departementets syn forankres i at direktivet artikkel 11 nr. 1 annet punktum synes å legge opp til at forbrukeren skal få informasjon om betydningen for den videre nedbetalingen av kreditten etter at endringen av lånerenten er trådt i kraft. Opplysninger om effektiv rente er en naturlig del av dette bildet. Ut fra dette synspunktet mener departementet for sin del at det også vil være i samsvar med direktivet at varselet inneholder opplysninger om retten til førtidig tilbakebetaling. Utvalget legger på side 159 i utredningen til grunn at et slikt krav ikke vil være i samsvar med direktivet, og tar til orde for at opplysningsplikten etter utvalgets forslag til § 55 annet ledd, knyttet til ensidige endringer av kredittomkostninger, i utgangspunktet skal anses uttømmende. Departementet kan ikke se at det er i strid med direktivet å la de generelle kravene til opplysninger i utvalgets lovforslag § 55 første ledd annet punktum, jf. departementets lovforslag § 50 første ledd annet punktum, komme supplerende til anvendelse også i tilfeller hvor det er tale om endringer av kredittkostnader, jf. lovforslaget § 50 annet ledd. Utvalget har på side 159 i utredningen lagt til grunn at det generelle kravet til begrunnelse i forslaget § 55 første ledd annet punktum også skal komme til anvendelse i tilfeller hvor kredittkostnader endres, og at direktivet ikke er til hinder for dette. Departementet er enig i dette. Utvalget mener imidlertid at det vil stride mot direktivet å la opplysningsplikten omfatte opplysningen om kredittkundens rett til førtidig tilbakebetaling. Departementet kan ikke se at direktivet artikkel 11 nr. 1 stenger for dette, og mener derfor at bestemmelsen i utvalgets forslag til § 55 første ledd annet punktum kan supplere kravene til opplysninger i annet ledd, jf. departementets lovforslag § 50 første ledd annet punktum og annet ledd. Når det gjelder direktivet artikkel 12 nr. 2 første avsnitt, kan departementet heller ikke se at denne bestemmelsen begrenser nasjonal frihet til å fastsette hvilke nærmere opplysninger som skal gis.

9 Gjennomføring av direktivets regler om oppsigelse av tidsubegrenset kredittavtale

9.1 Innledning

Direktivet artikkel 13 omhandler enkelte forhold knyttet til tidsubegrensede kredittavtaler. I den norske versjonen av direktivet benyttes begrepet «åpne kredittavtaler», men departementet har valgt å benytte terminologien i den danske versjonen på dette punktet, da begrepet «tidsubegrensede kredittavtaler» synes mer opplysende.

Artikkel 13 nr. 1 gjelder forbrukerens og kredittgiverens rett til å si opp en slik avtale. Artikkel 13 nr. 2 regulerer kredittgiverens rett til, på objektivt grunnlag, å «si opp forbrukerens rett til å benytte seg av kreditten». Utvalget omtaler retten etter sistnevnte bestemmelse som en rett til sperring av kreditten.

9.2 Gjeldende rett

I utredningen punkt 5.7.2 side 81 uttaler utvalget følgende om gjeldende rett:

> «Verken kredittkjøpsloven eller finansavtaleloven med forskrifter inneholder bestemmelser som direkte tilsvarer artikkel 13. Man finner imidlertid lovbestemmelser som til dels tilsvarer artikkel 13.
>
> Kredittkjøpsloven § 11 første ledd og annet ledd første punktum kan – innenfor sitt saklige virkeområde – sammenliknes med artikkel 13 nr. 1 første avsnitt. Nevnte lovbestemmelser lyder slik:
>
> 'Kjøperen kan når som helst betale hele gjelden ... Kjøperen skal da bare betale kredittkostnadene for den kredittid som utnyttes.'
>
> Overskriften til § 11 henviser til førtidig tilbakebetaling, jf. 'Kjøperens rett til å betale før forfall'. Det er imidlertid ikke retten til å innfri gjelden før forfall som er det sentrale for forbrukeren etter artikkel 13, ettersom artikkel 16 nr. 1 har en særskilt regel om dette. Det er videre klart at artikkel 13 rekker videre enn kredittkjøpsloven § 11 – og den tilsvarende regelen i finansavtaleloven § 53 – for så vidt gjelder forbrukerens rettigheter.
>
> Utvalget kan ikke se at det i dagens lovgivning gis bestemmelser som kan sammenlignes med artikkel 13 for så vidt gjelder kredittgiverens rettigheter, verken oppsigelsesretten etter artikkel 13 nr. 1 annet ledd regelen om 'sperring' i artikkel 13 nr. 2. 'Sperring' av rett til å utnytte en kredittmulighet, vil, som nevnt ovenfor, ikke resultere i at forbrukeren blir forpliktet til å tilbakebetale benyttet kreditt. Slik betalingsplikt vil måtte hjemles i andre grunnlag, f.eks. en oppsigelsesadgang (artikkel 13 nr. 1 annet avsnitt) eller i regler om førtidig forfall (kredittkjøpsloven § 12 og finansavtaleloven § 52). Regler om førtidig forfall er imidlertid misligholdsregler som ikke påvirkes av direktivet, jf. fortalens punkt 33. På grunn av den ufravikelige reguleringen i artikkel 13 nr. 2 av prosedyre og vilkår for 'sperring', er det behov for ny lovgivning.»

9.3 Direktivet

I utredningen punkt 5.7.1 side 79-81 uttaler utvalget følgende om direktivet artikkel 13:

> *«5.7.1.1 Innledning. Generelt om avslutning av kredittavtaler*
>
> Artikkel 13 omhandler såkalt 'tidsubegrænset kreditaftale'. Bestemmelsens nr. 1 regulerer kredittgivers og forbrukerens rett til, på vilkårlig grunnlag, å 'opsige' slik kredittavtale, mens nr. 2 regulerer kredittgiverens rett til, ved saklig grunn, å 'bringe forbrugerens ret til at udnytte en kreditmulighed i henhold til en tidsubegrænset kreditaftale til ophør'.
>
> Oppsigelse av kredittavtale dreier seg om avslutning av avtalen og dermed kreditten. I praksis blir en kredittavtale som regel avsluttet ved at kredittbeløpet og kredittkostnader blir betalt ved forfall. Når det gjelder ekstraordinær avslutning av kredittavtale, kan det vises til regler om angrerett (artikkel 14) og om førtidig tilbakebetaling (artikkel 16). Dessuten kan det vises til regler om avslutning av kredittavtale som følge av mislighold (førtidig forfall). I fortalens punkt 33 blir det uttalt at direktivet ikke berører nasjonale bestemmelser om partenes rett til å avslutte kredittavtalen på grunn av mislighold. Nasjonale regler om mislighold av kredittavta-

ler er således upåvirket av direktivet, herunder artikkel 13.

5.7.1.2 Hva er en «tidsubegrænset kreditaftale»?

Artikkel 13 regulerer en særskilt type kredittavtale, nemlig 'tidsubegrænset kreditaftale'. Direktivet inneholder ingen nærmere definisjon av 'tidsubegrænset kreditaftale'. Etter utvalgets oppfatning må det legges til grunn at kategorien tidsubegrensede kredittavtaler i alle fall omfatter kredittavtaler som gir kredittkunden rett til å disponere kreditten så lenge han ønsker det, eventuelt bare begrenset av en rett til oppsigelse. I praksis må dette antas å omfatte avtaler om rammekreditt og andre tilsvarende kredittfasiliteter, jf. hertil artikkel 13 nr. 2 første punktum, hvor det tales om å 'bringe forbrugerens ret til at udnytte en kredimulighed i henhold til en tidsubegrænset kreditaftale til ophør'. Utenfor faller først og fremst kredittavtaler hvor det er avtalt tidspunkt for tilbakebetaling av kreditten, enten i avdrag eller et tidspunkt for hel innfrielse av kreditten. Utvalget antar imidlertid også at tilfeller hvor det innvilges kreditt uten angivelse av betalingstid faller utenfor kategorien 'tidsubegrænset kreditaftale', med mindre avtalen må tolkes slik at kredittkunden skal ha rett til å disponere kreditten så lenge han ønsker det. Etter denne forståelsen regnes altså kreditt som forfaller til innfrielse ved påkrav ikke som tidsubegrenset kredittavtale. Dersom avtaler om kreditt som forfaller til innfrielse ved påkrav skulle anses å være en tidsubegrenset kredittavtale etter direktivet, ville kredittgiver være avskåret fra å kreve tilbakebetaling dersom han ikke i kredittavtalen har betinget seg en oppsigelsesrett, jf. artikkel 13 nr. 1 annet ledd. Etter utvalgets oppfatning er det helt uantagelig at 'tidsubegrænset kreditaftale' er ment å omfatte slike tilfeller. En kredittgiver som i samsvar med vanlige obligasjonsrettslige regler legger til grunn at han kan kreve betaling når han ønsker det med mindre det er avtalt når betaling skal skje, vil gjerne ikke tenke på at han i kredittavtalen må betinge seg rett til å si opp kreditten – etter direktivet med minst to måneders varsel – dersom han i det hele tatt skal kunne kreve betaling. Det sentrale tolkningssynspunktet er likevel at dersom kredittgiveren etter avtalen eller alminnelige obligasjonsrettslige regler har rett til å kreve betaling når han vil, går avtalen nettopp ikke ut på å gi kredittkunden rett til å disponere kreditten uten tidsbegrensning, ettersom kredittidens varighet i slike tilfeller er undergitt kredittgiverens rådighet.

5.7.1.3 Forbrukerkredittdirektivet artikkel 13 nr. 1

Artikkel 13 nr. 1 første og annet avsnitt regulerer henholdsvis kredittkundens og kredittgiverens adgang til å 'opsige en tidsubegrænset kreditaftale'. Artikkel 13 nr. 2 omhandler også tidsubegrensede kredittavtaler, men en noe annen rettsvirkning enn artikkel 13 nr. 1, nemlig kredittgiverens adgang til å 'bringe forbrugerens ret til at udnytte en kreditmulighed i henhold til en tidsubegrænset kreditaftale til ophør'. Utvalget ser nærmere på artikkel 13 nr. 2 nedenfor.

Bestemmelsene i artikkel 13 nr. 1 første og annet avsnitt lyder slik:

'Forbrugeren kan på standardvilkår gratis opsige en tidsubegrænset kreditaftale til enhver tid, medmindre parterne har aftalt en varselsperiode. En sådan periode må ikke overstige en måned.

Hvis det er fastsat i kreditaftalen, kan kreditgiveren på standardvilkår opsige en tidsubegrænset kreditaftale ved at give forbrugeren mindst to måneders varsel udfærdiget på papir eller på et andet varigt medium.'

Det følger naturlig av sammenhengen mellom artikkel 13 nr. 1 og 2 at oppsigelse i henhold til nr. 1 er noe annet enn kun avslutning av kredittkundens rett til å utnytte en kredittmulighet. Utvalget ser det slik at en oppsigelse i henhold til nr. 1 knytter an til benyttet kreditt slik at det oppstår en forpliktelse til å betale tilbake eventuell benyttet kreditt.

Artikkel 13 nr. 1 første avsnitt statuerer en adgang for forbrukeren til å si opp en tidsubegrenset kredittavtale. Forbrukeren behøver ikke å vise til noen saklig grunn eller lignende. Det er tale om vilkårlig oppsigelse.

Det er ikke rom for nasjonale myndigheter til å bestemme at forbrukerens oppsigelsesdgang må være avtalt; det er tale om en direktivbestemt oppsigelsesadgang. Dette følger også forutsetningsvis av innledningsordene i artikkel 13 nr. 1 annet avsnitt, hvor det heter at kredittgiverens oppsigelsesadgang må være «fastsat i kreditaftalen».

Forbrukeren har en direktivbestemt rett til å si opp avtalen 'gratis'. Utvalget antar at det med dette menes at selve oppsigelsen ikke skal medføre kostnader for forbrukeren. For eksempel kan ikke forbrukeren bli avkrevd et oppsigelses- eller avviklingsgebyr. Partene kan ikke avtale seg bort fra dette.

Det følger videre av artikkel 13 nr. 1 første avsnitt at forbrukeren i utgangspunktet kan velge når han vil si opp en tidsubegrenset kredittavtale og dermed betale tilbake eventuell benyttet kreditt. Utvalget antar at slik oppsigelsesadgang kan være særlig praktisk i forhold hvor det er knyttet et årsgebyr eller lignende til rammekreditt. Forbrukeren vil riktignok også kunne ha ønske om å innfri kreditten for å bringe løpende rente til opphør, men rett til innfrielse

følger allerede av artikkel 16 nr. 1. Ved å si opp rammekreditten, vil forbrukeren unngå å måtte betale gebyr for tiden etter oppsigelsen. En oppsigelse virker fremover i tid, og det kan derfor være nødvendig å skille mellom etableringsgebyr og løpende gebyr.

Når oppsigelse fra forbrukerens side særlig kan antas å skje med det formål å unngå å måtte betale ulike gebyrer, kan bestemmelsen i artikkel 13 nr. 1 første avsnitt annet punktum om maksimal oppsigelsesfrist på en måned, forklares ut fra forbrukervernhensyn. Det fremkommer av bestemmelsen at forbrukeren i utgangspunktet skal kunne si opp en tidsubegrenset kredittavtale med umiddelbar virkning, at partene kan avtale seg bort fra dette, men at oppsigelsesfristen ikke kan «overstige en måned». Oppsigelsesfristen, som må være hjemlet i avtalen, kan altså maksimalt være på en måned.

Når det gjelder artikkel 13 nr. 1 første avsnitt, kan det endelig pekes på at bestemmelsen gir forbrukeren rett til å si opp avtalen på «standardvilkår». Dette må forstås slik at det prinsipielt sett gjelder avtalefrihet for spørsmål knyttet til oppsigelse som ikke er regulert i artikkel 13 nr. 1. I prinsippet strekker avtalefriheten seg derfor lenger enn til avtale om maksimalt en måneds oppsigelsesfrist.

Et spørsmål er om artikkel 13 nr. 1 første avsnitt oppstiller formkrav til forbrukerens oppsigelse og om partene kan avtale at slik oppsigelse må skje skriftlig. Artikkel 13 nr. 1 første avsnitt er taus omkring mulige formkrav. Dette innebærer at det i alle fall ikke gjelder noe formkrav til forbrukerens oppsigelse når ikke annet er avtalt. I forhold til spørsmålet om partene kan avtale at oppsigelse må skje skriftlig, kan tausheten i utgangspunktet tas til inntekt for et bekreftende svar. Ser man tausheten i første avsnitt i sammenheng med at det i annet avsnitt uttrykkelig er bestemt at kredittgiverens oppsigelse må skje skriftlig, er det imidlertid nærliggende å forstå tausheten i første avsnitt som uttrykk for et ufravikelig formfrihetskrav. Utvalget legger denne løsningen til grunn.

Direktivet statuerer ikke en rett for kredittgiveren til vilkårlig å si opp en tidsubegrenset kredittavtale. Det følger av artikkel 13 nr. 1 annet avsnitt at kredittgiverens eventuelle oppsigelsesadgang må være fastsatt i kredittavtalen. Også artikkel 13 nr. 1 annet avsnitt viser til oppsigelses på «standardvilkår», og denne henvisningen må forstås på samme måte som tilsvarende henvisning i første avsnitt. Avtalefriheten i relasjon til kredittgiverens oppsigelse begrenses av at oppsigelse må skje «ved at give forbrugeren mindst to måneders varsel udfærdiget på papir eller på et andet varigt medium». Verken muntlig oppsigelse eller eventuell avtale om kortere frist enn to måneder, kan gjøres gjeldende overfor forbrukeren.

Det er ikke uttrykkelig bestemt i artikkel 13 nr. 1 annet avsnitt at oppsigelse – fra kredittgivers side – ikke skal medføre kostnader for forbrukeren. At det er tale om en adgang til vilkårlig oppsigelse, taler med tyngde for at kredittgivers oppsigelse ikke skal kunne påføre forbrukeren kostnader. Sammenhengen mellom nr. 1 første og andre avsnitt taler for samme løsning.

5.7.1.4 Forbrukerkredittdirektivet artikkel 13 nr. 2

Artikkel 13 nr. 2 lyder slik:

'Hvis det er fastsat i kreditaftalen, kan kreditgiveren ud fra objektivt begrundede hensyn bringe forbrugerens ret til at udnytte en kreditmulighed i henhold til en tidsubegrænset kreditaftale til ophør. Kreditgiveren underretter forbrugeren om et sådant ophør og begrundelsen herfor på papir eller på et andet varigt medium, om muligt før ophøret og ellers senest umiddelbart herefter, medmindre en sådan underretning er forbudt i henhold til anden fællesskabslovgivning eller strider mod den offentlige orden eller den offentlige sikkerhed.'

Kredittgiverens rett til å bringe forbrukerens rett til å utnytte en kredittmulighet til opphør, er ikke direktivbestemt, men må være 'fastsat i kreditaftalen'. Dersom avtalen ikke fastsetter en slik rett for kredittgiveren, er kredittgiveren henvist til å gjøre gjeldende andre mulige grunnlag for ekstraordinær avvikling av kredittforholdet, for eksempel mislighold.

Artikkel 13 nr. 2 gjør kredittgiverens rett til bringe forbrukerens rett til å utnytte en kredittmulighet til opphør betinget av at det foreligger 'objektivt begrundede hensyn'. I fortalens punkt 33 blir dette vilkåret eksemplifisert med 'mistanke om uautorisert eller svigagtig brug af kreditten eller en væsentligt forhøjet risiko for, at forbrugeren ikke kan opfylde sin tilbagebetalingsforpligtelse'. Ordlyden stiller krav om at mistanken blir underbygget på basis av visse objektivt konstaterbare forhold. Sperring av retten til å utnytte en kredittmulighet kan få alvorlige økonomiske konsekvenser for kredittkunden, uavhengig av at det må skilles mellom slik sperring og krav om tilbakebetaling av benyttet kreditt, et krav som må hjemles i andre regler, f.eks. i regelen som kommer til uttrykk i artikkel 13 nr. 1 annet avsnitt. Hovedpoenget med artikkel 13 nr. 2 må antas å være at forbrukeren skal beskyttes mot vilkårlig sperring.

På grunn av sammenhengen i artikkel 13 må det antas at det ikke er grunnlag for å pålegge forbrukeren kostnader ene og alene som følge av slik sperring. Grunnlaget for eventuelle

kostnader må søkes i andre regler, f.eks. regler om hevning av kredittavtalen på grunn av mislighold.

Kredittgiverens oppsigelse i medhold av artikkel 13 nr. 2 må skje skriftlig, men det er ikke et absolutt krav om at den skriftlige oppsigelsen må gis før sperring finner sted. Bestemmelsen foreskriver at forbrukeren 'om muligt' skal underrettes i forkant. I denne sammenheng er det antagelig avgjørende hva som anses praktisk mulig hensett til begrunnelsen for oppsigelsen. Hvis begrunnelsen er mistanke om svikaktig bruk av kreditten, kan det neppe anses praktisk mulig med underretning i forkant. I så fall skal underretning skje umiddelbart etter at forbrukerens mulighet til å utnytte kredittmuligheter har opphørt.

Artikkel 13 nr. 2 i.f. gjør unntak fra plikten til å underrette forbrukeren om at hans muligheter for å utnytte kredittmuligheter har opphørt.»

Departementet vil gjøre rede for sin forståelse av direktivet artikkel 13 nedenfor i punkt 9.6.

9.4 Utvalgets forslag

Utvalget foreslår å gjennomføre artikkel 13 som en ny bestemmelse i finansavtaleloven kapittel 3, jf. utvalgets forslag til § 57 i finansavtaleloven, se side 176 i utredningen.

9.5 Høringsinstansenes syn

Det er ingen høringsinstanser som har uttalt seg om utvalgets forslag til bestemmelse om oppsigelse av tidsubegrensede kredittavtaler.

9.6 Departementets vurdering

Departementet vil innledningsvis gjøre rede for sin forståelse av begrepet «tidsubegrenset kredittavtale» samt vilkårene i direktivet artikkel 13 for øvrig.

Direktivet gir ingen nærmere definisjon av begrepet «tidsubegrenset kredittavtale». Departementet legger til grunn at bestemmelsen får anvendelse på kredittavtaler som gir kredittkunden rett til å disponere kreditten så lenge han eller hun ønsker det. Det kan for eksempel være avtaler om rammekreditt eller tilsvarende avtaler. Utenfor faller andre typer avtaler hvor det er fastsatt et tidspunkt for tilbakebetalingen, enten i avdrag eller et tidspunkt for hel innfrielse av kreditten. Videre er departementet enig med utvalget i at kreditt som forfaller til innfrielse ved påkrav, ikke omfattes av begrepet.

Når det gjelder direktivet artikkel 13 nr. 1, regulerer denne forbrukerens og kredittgiverens adgang til å si opp kredittavtalen. Forbrukerens rett til å si opp avtalen etter artikkel 13 nr. 1 første avsnitt gjelder uavhengig av hva som er grunnen til oppsigelsen, og er en direktivbestemt rett til å si opp avtalen «uten omkostninger». Dette innebærer at kredittkunden ikke kan belastes utgifter som oppstår i forbindelse med oppsigelsen, for eksempel oppsigelses- eller avviklingsgebyr. Kredittkunden kan som utgangspunkt si opp avtalen når han eller hun ønsker, men dersom det er avtalt en oppsigelsesfrist, er det denne som gjelder. Oppsigelsesfristen kan imidlertid ikke overstige en måned. I likhet med utvalget forstår departementet bestemmelsen slik at det ikke gjelder noe formkrav for kredittkundens oppsigelse.

Også kredittgiveren har en rett til å si opp kredittavtalen, jf. artikkel 13 nr. 1 annet avsnitt. Kredittgiverens oppsigelsesrett gjelder imidlertid bare dersom dette følger av avtalen. Videre må kredittgiveren gi kredittkunden minst to måneders skriftlig varsel på papir eller annet varig medium. Departementet legger til grunn at oppsigelsen ikke skal medføre kostnader for forbrukeren.

Artikkel 13 nr. 2 gir kredittgiveren en rett til «å si opp forbrukerens rett til å benytte seg av kreditten». Forutsetningen er at det foreligger «objektivt begrunnede hensyn», og at en slik oppsigelsesrett er avtalt. Fortalen punkt 33 gir veiledning om hva som ligger i begrepet «objektivt begrunnede hensyn». Dette kan for eksempel være «mistanke om uautorisert eller bedragersk bruk av kreditten eller en betydelig økt risiko for at forbrukeren ikke vil kunne oppfylle sin plikt til å tilbakebetale kreditten». Departementet er enig med utvalget i at mistanken må underbygges av visse objektivt konstaterbare forhold. Departementet er videre enig med utvalget i at poenget med bestemmelsen er å verne forbrukeren mot vilkårlighet, og at artikkel 13 nr. 2 kun gir kredittgiveren rett til å si opp retten til å benytte kreditten, ikke selve kredittavtalen. Krav om opphør av kredittavtalen og tilbakebetaling av kreditten må hjemles i andre regler, for eksempel artikkel 13 nr. 1. Videre er departementet enig med utvalget i at kredittgiveren ikke kan pålegge forbrukeren kostnader ved oppsigelsen. Kredittgiverens oppsigelse skal skje skriftlig på papir eller annet varig medium, og helst foreligge før forbrukerens rett til å benytte kreditten blir sagt opp. Dersom det ikke er mulig å gi opplysninger til forbrukeren på forhånd, skal underretningen skje umiddelbart etter oppsigelsen.

Når det gjelder gjennomføringen av artikkel 13 i norsk rett, kan departementet ikke se at andre bestemmelser i norsk rett er tilstrekkelige for å oppfylle direktivets særskilte bestemmelse om oppsigelse av tidsubegrensede kredittavtaler. Departementet går derfor inn for å følge opp utvalgets forslag om en ny bestemmelse i finansavtaleloven kapittel 3, se lovforslaget § 51 a. Departementet går i likhet med utvalget inn for å bruke terminologien «sperring» av kredittavtalen om de tilfeller som omhandles i direktivet artikkel 13 nr. 2.

10 Gjennomføring av direktivets regler om angrerett

10.1 Innledning

Forbrukerkredittdirektivet artikkel 14 inneholder regler om forbrukerens rett til å gå fra kredittavtalen uten å oppgi noen grunn for dette. Direktivet omtaler denne retten som en angrerett.

I norsk rett inneholder verken finansavtaleloven eller kredittkjøpsloven regler om en slik rett til å gå fra avtalen. Derimot inneholder angrerettloven kapittel 5 A bestemmelser om angrerett ved avtaler om finansielle tjenester. Bestemmelsene kommer til anvendelse ved fjernsalg eller ved salg utenfor fast utsalgssted. Bakgrunnen for bestemmelsene er delvis en gjennomføring av direktiv 2002/65/EF om fjernsalg av finansielle tjenester. Forbrukerkredittdirektivet artikkel 14 nr. 5 regulerer forholdet mellom bestemmelsene i de to direktivene.

Forbrukerkredittdirektivet artikkel 15 nr. 1 bestemmer at forbrukeren ikke lenger er bundet av en avtale om tilknyttet kreditt dersom forbrukeren har gjort bruk av en angrerett basert på fellesskapsretten i forbindelse med avtale om levering av en vare eller tjenesteytelse.

10.2 Gjeldende rett

I utredningen punkt 5.8.3 side 84-85 uttaler utvalget følgende om gjeldende rett:

> «Verken finansavtaleloven kapittel 3 eller kredittkjøpsloven inneholder regler om angrerett. I angrerettloven kapittel 5A er det regler om angrerett ved avtaler om finansielle tjenester. Bestemmelsene gjelder imidlertid bare «ved salg av varer og tjenester til forbrukere, når selgeren eller tjenesteyteren opptrer i næringsvirksomhet og avtalen inngås ved fjernsalg eller salg utenfor fast utsalgssted», jf. angrerettloven § 1. Lovens kapittel 5A omhandler i hovedsak angrerett ved avtale om fjernesalg av finansielle tjenester, og er i grove trekk resultat av gjennomføring av direktiv 2002/65/EF. Dessuten inneholder kapitlet enkelte bestemmelser om angrerett knyttet til avtaler om finansielle tjenester inngått ved salg utenfor fast utsalgssted (§§ 22e og 22f).
>
> Bestemmelsene i angrerettloven kapittel 5A omhandler tematisk de samme forhold som forbrukerkredittdirektivet artikkel 14 og 15 nr. 1. Den nærmere reguleringen av de enkelte temaene er imidlertid ikke helt lik. I det følgende vil utvalget gi en kortfattet oversikt over reguleringen i angrerettloven kapittel 5A.
>
> Angrerettloven § 22a knesetter en angrerett ved avtale om finansielle tjenester inngått ved fjernsalg. Angrefristen er som hovedregel 14 dager. For avtaler om livsforsikring og individuelle pensjonsavtaler er fristen 30 dager.
>
> I angrerettloven § 22b blir det gjort enkelte unntak fra angreretten, herunder for tjenester der prisen avhenger av svingninger på finansmarkedet som tjenesteyteren ikke har innflytelse på og som kan forekomme i angreperioden. Unntakene er primært et resultat av direktivets totalharmonisering.
>
> Angrerettloven § 22c gir regler om gjennomføring av angreretten. Blant annet blir det presisert at utøvelse av angrerett medfører at partenes oppfyllelsesplikter faller bort. Bestemmelsen fastsetter også en restitusjonsplikt og en hjemmel for å pålegge forbrukeren å betale for den tjenesten som faktisk er levert. I denne sammenheng blir det bestemt at det beløpet forbrukeren skal betale 'skal stå i rimelig forhold til omfanget av den tjenesten som allerede er levert sammenlignet med avtalens fulle oppfyllelse', jf. angrerettloven § 22c annet ledd annet punktum. I angrerettloven § 22c femte ledd heter det at forbrukeren 'skal snarest mulig og senest i løpet av 30 kalenderdager tilbakeføre ethvert beløp og/eller formuesgode som han eller hun har mottatt', og at fristen 'løper fra den dagen forbrukeren sender melding om bruk av angreretten'. Loven gir ikke noen eksplisitt regel om plikt for forbrukeren til å betale renter, sml. forbrukerkredittdirektivet artikkel 14 nr. 3 bokstav b).
>
> I angrerettloven § 22d er det bestemmelser om at utøvelse av angreretten etter § 22a medfører bortfall av tilknyttet fjernsalgsavtale om tjenester som skal ytes av den som skal yte den finansielle tjenesten, eller av en annen enn den som yter den finansielle tjenesten på grunnlag av avtale mellom denne tredjemannen og den som yter den finansielle tjenesten.
>
> Angrerettloven § 22e omhandler angrerett ved avtale om finansielle tjenester som har blitt

inngått utenfor fast utsalgssted, mens § 22f inneholder regler om gjennomføring av slik angrerett. Etter § 22f tredje ledd gjelder § 17 tilsvarende. Denne bestemmelsen, som direkte gjelder angrerett ved kjøp av varer, lyder slik:

'Når forbrukeren benytter angreretten etter §11, skal avtaler om kreditt som helt eller delvis dekker kjøpesummen, oppheves vederlagsfritt, dersom kreditten ytes av selgeren. Er avtalen helt eller delvis oppfylt av noen av partene, skal det mottatte tilbakeføres.

Første ledd gjelder tilsvarende når kreditten ytes av en tredjeperson på grunnlag av avtale mellom denne og selgeren. Selgeren skal gi melding til kredittyteren umiddelbart etter at melding om bruk av angreretten er mottatt.'»

10.3 Direktivet

I utredningen punkt 5.8.2 side 82-84 uttaler utvalget følgende om forståelsen av direktivet artikkel 14 og 15 nr.1:

«*5.8.2.1 Forbrukerkredittdirektivet artikkel 14 – vilkår for utøvelse av angrerett*

Artikkel 14 omhandler vilkårene for angrerett ved kredittavtaler og virkningene av at det blir gjort bruk av angrerett. Bakgrunnen for statuering av rett til å gå fra kredittavtale synes i stor grad å være en sammenhengsbetraktning til regler om angrerett ved avtale om finansielle tjenester, jf. fortalens punkt 34:

'Med henblikk på en tilnærmelse af procedurerne for udøvelse af fortrydelsesretten på områder, der ligner hinanden, bør det fastsættes en fortrydelsesret, uden betaling af bod og uden forpligtelse til at give en begrundelse, på vilkår svarende til dem, der er fastsat i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2002/65/EF af 23. september 2002 om fjernsalg af finansielle tjenesteydelser til forbrugerne.'

Hovedforskjellen mellom angrerett etter direktiv 2002/65/EF artikkel 6 (angrerettloven § 22a) og angrerett etter forbrukerkredittdirektivet artikkel 14, er at sistnevnte gjelder generelt for kredittavtaler, mens nevnte artikkel 6 gjelder avtale om finansielle tjenester inngått ved *fjernsalg*.

Artikkel 14 nr. 1 statuerer angreretten: 'Forbrugeren har en frist på fjorten kalenderdage til at fortryde kreditaftalen uden nogen begrundelse.'

Kortere frist enn 14 kalenderdager kan tenkes. Dette fremgår av artikkel 14 nr. 2, som lyder slik:

'Når national lovgivning i tilfælde af tilknyttede kreditaftaler, jf. artikel 3, litra n), på tidspunktet for dette direktivs ikrafttræden fastslår, at midler ikke kan stilles til rådighed for forbrugeren før utdløbet af en bestemt frist, kan medlemsstaterne undtagelsesvis fastsætte, at fristen i stk. 1 i nærværende artikel kan forkortes til denne specifikke frist på udtrykkelig anmodning fra forbrugeren.'

I forlengelsen av dette kan det også vises til artikkel 14 nr. 7, hvor det er bestemt at artikkel 14 ikke berører nasjonal lovgivning om at oppfyllelsen av en avtale først kan påbegynnes etter et nærmere angitt tidspunkt.

I det følgende skal utvalget se nærmere på hovedregelen om 14 dagers angrefrist. Det første spørsmålet er når fristen starter sitt løp. Etter artikkel 14 nr. 1 annet avsnitt bokstav a) og b) løper fristen fra det seneste av følgende tidspunkter: i) den dag kredittavtalen ble inngått; ii) den dag forbrukeren mottok avtalevilkårene og opplysninger i henhold til artikkel 10, herunder opplysninger om angrerett.

Fristens lengde er 14 dager, og det fremgår tydelig av artikkel 14 nr. 1 første og andre avsnitt at fristen regnes i kalenderdager. Hvis fristens utgangspunkt er kl. 0900 en mandag, er den ikke utløpt ett minutt over ni 14 dager deretter, men tidligst ved kontortidens slutt 14 dager deretter.

Fristavbrudd er regulert i artikkel 14 nr. 3 og lyder slik:

'Hvis forbrugeren udøver sin fortrydelsesret

a)

skal vedkommende med henblikk på faktisk udøvelse af fortrydelsesretten meddelle kreditgiveren dette inden udløbet af den i stk. 1 omhandlede frist efter de anvisninger vedkommende har modtaget fra kreditgiveren i henhold til artikel 10, stk. 2, litra p), på en måde, som har beviskraft i henhold til national lov. Fristen betragtes som overholdt, hvis meddelelsen, såfremt den er udfærdiget på papir eller på et andet varigt medium, som kreditgiveren råder over og har adgang til, er blevet afsendt inden fristens udløp, og

b) betaler vedkommende kreditgiveren kapitalen og de renter, der er påløbet fra den dato, hvor kreditmuligheden ble udnyttet, til den dato, hvor kapitalen betales tilbage, uden unødig forsinkelse og senest tredive kalenderdage efter at have sendt kreditgiveren meddelelsen om udøvelse af fortrydelsesretten. Renterne beregnes på grundlag af den aftalte debitorrente. Kreditgiveren har ikke ret til nogen anden kompensation fra forbrugeren i tilfælde af udøvelse af fortrydelsesretten, bortset fra kompensation for eventuelle omkostninger, som kreditgiveren har

betalt til offentlige myndigheder, og som ikke kan refunderes.'

Fordi annet punktum i bokstav a) angir hva som skal til for at fristen skal anses overholdt, og fordi bokstav a) og b) er knyttet sammen med 'og', kan det hevdes at forbrukerens rettidige betaling etter bokstav b) er et vilkår for utøvelse av angreretten. Det er imidlertid også mulig å forstå bokstav b) slik at den bare angir rettsvirkningene av at forbrukeren har benyttet angreretten. Utvalget antar at det er denne løsningen som er den riktige. Utvalget vil her peke på at bestemmelsen om fristavbrudd er ment å ivareta kredittgiverens behov for å få vite om angreretten blir benyttet, og at dette hensynet må anses ivaretatt dersom melding blir sendt i samsvar med bestemmelsen i artikkel 14 nr. 3 bokstav a). Dersom forbrukeren ikke oppfyller sin betalingsforpliktelse etter artikkel 14 nr. 3 bokstav b) vil dette kunne sanksjoneres på vanlig måte, herunder med forsinkelsesrente.

Bestemmelsen om fristavbrudd i artikkel 14 nr. 3 bokstav a) reiser spørsmål om eksakt fastsettelse av tidspunktet for fristavbrudd og om det gjelder formkrav for forbrukerens melding om bruk av angreretten.

Når det gjelder spørsmålet om formkrav, kan for det første vises til artikkel 14 nr. 3 bokstav a) annet punktum, som gir en bestemmelse om fristavbrudd «såfremt [meddelelsen om bruk av angrerett] er udfærdiget på papir eller på et andet varigt medium...». Forutsetningsvis synes å følge at forbrukeren kan velge å gi muntlig meddelelse. Artikkel 14 nr. 3 bokstav a) første punktum kan sies å trekke i samme retning. Her heter det at utøvelse av angreretten skjer ved at forbrukeren gir kredittgiveren melding 'på en måde, som har beviskraft i henhold til national lov'. En muntlig melding har beviskraft i norsk rett, ettersom norsk rett opererer med et prinsipp om fri bevisbedømmelse. Utvalget antar på denne bakgrunn at direktivet ikke stiller opp krav om skriftlig melding. En annen sak er at sitatet fra artikkel 14 nr. 3 bokstav a) like ovenfor, synes å gi rom for nasjonal valgfrihet med hensyn til å stille opp et krav om skriftlig melding.

Når det gjelder tidspunktet for fristavbrudd, kan det for det første vises til artikkel 14 nr. 3 bokstav a) andre punktum, som lyder slik:

'Fristen betragtes som overholdt, hvis meddelelsen, såfremt den er udfærdiget på papir eller på et andet varigt medium, som kreditgiveren råder over og har adgang til, er blevet afsendt inden fristens udløp...'

I slike tilfeller hvor meldingen gis skriftlig, skjer fristavbrudd når forbrukeren har sendt meldingen. Av dette følger at kredittgiveren har forsendelsesrisikoen. Ved bruk av muntlig melding skjer fristavbrudd når forbrukeren har meddelt kredittgiveren at han ønsker å utøve angreretten, jf. artikkel 14 nr. 3 bokstav a) første punktum. I slike tilfeller vil meldingen vanligvis komme til kredittgiverens kunnskap samtidig som den kommer frem til ham. Ved avgjørelsen av når fristavbrudd har skjedd kan det oppstå spørsmål om representasjon og identifikasjon på kredittgiverens side. Slik spørsmål må løses på grunnlag av alminnelige regler om representasjon.

5.8.2.2 Forbrukerkredittdirektivet artikkel 14 og 15 nr. 1 – virkninger av utøvelse av angrerett

Angrerett innebærer rett til å gå fra avtalen uten noen begrunnelse. Bruk av angrerett medfører følgelig bortfall av partenes oppfyllelsesforpliktelser. Dette er ikke sagt uttrykkelig i direktivet, men må anses som opplagt.

Dersom angreretten utøves uten at kredittmuligheten har blitt utnyttet, oppstår ingen særskilte spørsmål vedrørende virkningene av utøvelse av angrerett.

For det tilfellet at kredittmuligheten har blitt utnyttet bestemmer artikkel 14 nr. 3 bokstav b) første punktum følgende:

'Hvis forbrugeren udøver sin fortrydelsesret... betaler vedkommende kreditgiveren kapitalen og de renter der er påløbet fra den dato, hvor kreditmuligheden blev udnyttet, til den dato, hvor kapitalen betales tilbage...'

Forbrukeren er følgelig underlagt en restitusjonsplikt, dvs. at han skal tilbaketale kapitalen. I tillegg skal han betale påløpte renter, og renteperioden løper fra kredittmuligheten ble utnyttet til kapitalen har blitt tilbakebetalt. I bokstav b) annet punktum heter det at rentene skal 'beregnes på grundlag af den aftalte debitorrente'. Betalingsplikten skal følgelig beregnes på basis av nominell rente, ikke effektiv rente. Denne tolkningen underbygges for så vidt av bestemmelsen i bokstav b) tredje punktum:

'Kreditgiveren har ikke ret til nogen anden kompensation fra forbrugeren i tilfælde af udøvelse af fortrydelsesretten, bortset fra kompensation for eventuelle omkostninger, som kreditgiveren har betalt til offentlige myndigheder, og som ikke kan refunderes'.

Kredittgiveren kan følgelig ikke kreve etableringsgebyr eller lignende; han kan i utgangspunktet kun kreve kapitalen tilbakebetalt pluss påløpte nominelle renter. Andre kredittkostnader kan ikke kreves, bortsett fra utgifter som kredittgiveren har betalt til offentlige myndigheter, og som kredittgiveren ikke kan kreve refundert fra myndighetene. Ved avgjørelsen av

om utgiftene «kan refunderes» må det ses hen til for det første om det finnes rettslig grunnlag for krav om restitusjon. Hvis slikt grunnlag eksisterer, kan utgiftene prinsipielt sett kreves refundert. Dette er tilstrekkelig for å nekte kredittgiveren å kreve utgiftene kompensert fra forbrukeren, slik at kredittgiveren har søksmålsrisikoen overfor offentlige myndigheter: Hvis det (ut fra en prejudisiell vurdering) er hjemmel for krav på restitusjon overfor offentlige myndigheter, kan kredittgiveren ikke i første omgang kreve kompensasjon av forbrukeren, og deretter refundere disse kostnadene til forbrukeren dersom det faktisk oppnås tilbakebetaling fra offentlige myndigheter.

Forbrukeren skal betale 'uden unødig forsinkelse og senest tredive kalenderdage efter at have sendt kreditgiveren meddelelsen om udøvelsen af fortrydelsesretten', jf. artikkel 14 nr. 3 bokstav b). Bestemmelsen angir en forfallsregel; kredittgiveren behøver følgelig ikke å fremsette påkrav for å frembringe forfall. På den annen side forfaller plikten til å tilbaketale kapitalen med tillegg av rente først etter at forbrukeren har gitt melding om utøvelse av angreretten. Alternativet 'uden unødig forsinkelse' tilsier at betaling skal skje snarest etter at angreretten er utøvd, med mindre forbrukeren har behov for tid til å skaffe betalingen til veie, f.eks ved å oppta kreditt. Den tiden som med rimelighet går med til slikt, kan ikke regnes som 'unødig forsinkelse'. Men forbrukeren har under ingen omstendigheter mer enn 30 kalenderdager på seg til å gjøre opp for seg. Har han ikke gjort opp for seg innen denne absolutte fristen, vil det inntreffe betalingsmislighold uten hensyn til årsaken til manglende betaling.

Ved inngåelsen av kredittavtale kan det være at kredittkunden også inngår avtale om såkalt aksessorisk tjenesteytelse i form av f.eks. forsikring eller opprettelse av bankkonto. Etter omstendighetene kan inngåelse av avtale om aksessorisk tjenesteytelse være en betingelse for kredittavtalen. Uavhengig av om inngåelsen av avtalen om aksessorisk tjenesteytelse var en betingelse for å oppnå kreditt, er det typisk slik at forbrukerens behov for den aksessoriske tjenesteytelsen faller bort dersom kredittavtalen faller bort som følge av utøvelse av angreretten etter artikkel 14 nr. 1. Derfor bestemmer artikkel 14 nr. 4 at forbrukerens plikter etter en avtale om aksessorisk tjenesteytelse faller bort ved utøvelse av angrerett, såfremt tjenesteytelsen 'ydes af kreditgiveren eller af tredjemand på grundlag af en overenskomst mellem tredjemanden og kreditgiveren'. Slikt bortfall synes ikke å være betinget av at inngåelsen av avtalen om aksessorisk tjenesteytelse var en forutsetning for kredittavtalen.

En liknende situasjon har man der forbrukeren – i medhold av angrerettloven – utøver angrerett ved kjøps- eller tjenesteavtale og det til denne avtalen er knyttet en kredittavtale. I slike tilfeller er forbrukeren 'ikke længere bundet af en tilknyttet kreditaftale', jf. artikkel 15 nr. 1.»

Som det fremgår av sitatet, har utvalget i forbindelse med sin fremstilling av direktivet reist enkelte spørsmål om hvordan direktivet skal forstås. Departementet vil gjøre rede for sitt syn på direktivtolkingen i punkt 10.6 nedenfor.

10.4 Utvalgets forslag

Utvalget foreslår å gjennomføre direktivet artikkel 14 og artikkel 15 nr. 1 om angrerett i finansavtaleloven kapittel 3 som en egen bestemmelse, se utvalgets forslag til § 58. Videre foreslår utvalget å presisere i angrerettloven § 22 a at finansavtalelovens regel gjelder for angrerett ved kredittavtaler.

Om utvalgets nærmere vurderinger og forslag fremgår følgende i utredningen punkt 5.8.4 side 85-86:

«Fordi verken finansavtaleloven kapittel 3 eller kredittkjøpsloven inneholder regler om angrerett, og fordi virkeområdet for reglene i angrerettloven kapittel 5A er begrenset i henhold til angrerettloven § 1, er det klart at gjennomføring av forbrukerkredittdirektivet artikkel 14 vil innebære noe nytt i norsk rett.

Utvalget legger til grunn at en 'kreditaftale' i direktivets forstand vil kunne falle inn under definisjonen av 'finansielle tjenester' i angrerettloven, jf. lovens definisjon i § 6 første ledd bokstav f): 'enhver tjeneste som har karakter av bank-, kreditt-, forsikrings-, individuell pensjons-, investerings- eller betalingstjeneste'.

Dersom 'kreditaftale' inngås ved fjernsalg eller ved avtale utenfor fast utsalgssted, må det tas stilling til om hjemmel for angrerett er å finne i angrerettloven eller forbrukerkredittdirektivet artikkel 14 og lovbestemmelse(r) som gjennomfører denne i norsk rett. Det følger av artikkel 14 nr. 5 at hjemmelen for angrerett i slike tilfeller er å finne i forbrukerkredittdirektivet artikkel 14. Det vil si at forbrukerkredittdirektivets virkeområde omfatter kredittavtaler generelt, også slike som er inngått ved fjernsalg eller ved avtale utenfor fast utsalgssted, jf. direktivets artikkel 2. Med andre ord vil artikkel 14 gå foran bestemmelser i angrerettloven som behandler samme spørsmål som artikkel 14.

En kan likevel velge å gjennomføre forbrukerkredittdirektivet artikkel 14 og artikkel 15 nr. 1 i angrerettloven, eventuelt med en henvisningsbestemmelse i finansavtaleloven kapittel

3. Hensynet til å samle lovbestemmelser om angrerett i én lov, taler for slik gjennomføring. Utvalget har likevel kommet til at det er mest hensiktsmessig å gjennomføre forbrukerkredittdirektivet artikkel 14 i finansavtaleloven kapittel 3. Slik gjennomføring sikrer at bestemmelser som omhandler opphør av kredittavtaler, blir samlet i ett lovkapittel. Dessuten ville det antagelig skape lovtekniske utfordringer å innarbeide artikkel 14 i angrerettloven, hovedsakelig fordi også angrerettloven kapittel 5A har bakgrunn i totalharmoniserende direktiv. En måtte i så fall være ytterst forsiktig med å endre på teksten i kapittel 5A samtidig som en måtte påse korrekt gjennomføring av artikkel 14 og 15 nr. 1. Dette kunne tenkes å medføre behov for nyanseringer av lovtekst som omhandler det samme temaet i samme paragraf. Endelig peker utvalget på at gjennomføring av artikkel 14 i angrerettloven ville ha medført en grunnleggende endring i denne lovens virkeområde; avgrensningen til avtaler inngått ved fjernsalg eller utenfor fast utsalgssted, kunne ikke lenger ha blitt gjort gjeldende på generell basis. En slik endring ville kunne skape usikkerhet om angrerettlovens virkeområde.

Utvalget foreslår en ny regel om angrerett til gjennomføring av direktivet inntatt i finansavtaleloven § 58.»

10.5 Høringsinstansenes syn

Finansnæringens Hovedorganisasjon og *Sparebankforeningen* har innvendinger til utvalgets forslag til bestemmelse om angrerett. Disse høringsinstansene mener det er behov for enkelte unntak fra angreretten og uttaler følgende om dette:

«Etter utkastet har forbrukeren rett til å gå fra kredittavtalen ved å gi melding til kredittgiveren innen 14 kalenderdager. Angrerett ved kjøp av visse finansielle tjenester byr på en del utfordringer grunnet disse tjenestenes særlige karakter. Det vises til at kursene gjerne settes i et likvid marked som endrer seg fra dag til dag om ikke oftere. Faren for spekulasjon og illojal atferd tilsier unntak fra angreretten for visse typer finansielle tjenester. Det er følgelig behov for en unntaksbestemmelse i § 58, der det klart fremgår at angreretten ikke gjelder ved produkter det er knyttet markedsrisiko til. Med markedsrisiko siktes det til tjenester der prisen avhenger av svingninger på finansmarkedet som tjenesteyter ikke har innflytelse på og som kan forekomme i angreperioden. Dette gjelder typisk for fastrenteavtaler, valutalån og lignende.

Direktivet er ikke til hinder for at det gjøres unntak for lån sikret med pant eller annen rettighet (f eks borettslagsenheter) i fast eiendom og for lån over EUR 75.000. Vi mener det heller ikke bør være angrerett på slike lån. En angrerett vil her kunne skape uoversiktlige situasjoner i forhold til tredjemenn mv. Det vises til tilsvarende vurderinger som ledet til utformingen av angrerettloven § 22b første ledd bokstav a og d. Disse hensyn gjør seg tilsvarende gjeldende her. Vi tillegger at forbrukeren til enhver tid også er beskyttet ved en rett til å innfri kreditten. Forbruker står normalt fritt til å nedbetale. Vi vil etter dette foreslå et unntak fra angreretten for kreditt som det er knyttet markedsrisiko til. Dette kan for eksempel løses ved et unntak fra angreretten for lån over 75.000 euro/600.000 kroner og som det er heftet markedsrisiko ved. Det antas at dette ville fange opp det alt vesentlige av markedet for så vel fastrentelån som valutalån.»

10.6 Departementets vurdering

Departementet vil innledningsvis knytte noen bemerkninger til forståelsen av direktivet artikkel 14 om angrerett. Etter artikkel 14 har forbrukeren en frist på 14 kalenderdager til å benytte seg av angreretten. Departementet legger i likhet med utvalget til grunn at fristen løper til utløpet av kontordagen 14 dager etter at fristen tar til å løpe. Fristens utgangspunkt angis i artikkel 14 nr. 1 bokstav a og b. Fristen løper fra det seneste av følgende tidspunkter: den dag da kredittavtalen ble inngått (bokstav a), eller den dag forbrukeren mottok avtalevilkårene og opplysninger i henhold til artikkel 10 (bokstav b). Når det gjelder hva som skal til for å avbryte fristen, legger departementet som utvalget til grunn at regelen om fristavbrudd følger av artikkel 14 nr. 3 bokstav a, mens artikkel 14 nr. 3 bokstav b kun gjelder virkningene av at angreretten benyttes. Etter direktivet artikkel 14 nr. 3 bokstav a skal forbrukeren varsle kredittgiveren innen angrefristen på 14 dager dersom angreretten benyttes. Departementet legger i likhet med utvalget til grunn at direktivet ikke oppstiller noe krav om at varselet skal være skriftlig. Også en muntlig meddelelse vil tilfredsstille direktivets krav til fristavbrudd, jf. formuleringen «på en måte som kan godtgjøres i samsvar med nasjonal lovgivning». I tilfeller der forbrukeren gir kredittgiveren skriftlig varsel, skjer fristavbruddet når forbrukeren har sendt varselet.

Når det gjelder virkningene av at angreretten benyttes, følger disse av artikkel 14 nr. 3 bokstav b. Kredittgiveren kan i utgangspunktet kun kreve tilbakebetalt kapitalen samt påløpte renter fra kredittmuligheten ble benyttet til kapitalen blir tilbakebetalt. Andre kredittkostnader kan ikke kreves, for eksempel etableringsgebyr og lignende, jf. direkti-

vets formulering «kredittyter skal ikke ha rett til annen kompensasjon». Kredittgiveren kan imidlertid kreve kompensasjon for utgifter som er blitt betalt til offentlige myndigheter, og som kredittgiveren ikke kan kreve refundert fra myndighetene. Avgjørende her vil være om det finnes et rettslig grunnlag for krav om restitusjon, jf. utvalgets merknader om dette ovenfor.

Etter direktivet artikkel 14 nr. 3 bokstav b skal forbrukeren betale «uten unødig opphold og senest 30 kalenderdager etter at forbrukeren har sendt varselet om at forbrukeren går fra avtalen». Hva som utgjør et «unødig opphold», må vurderes konkret. Forbrukeren har under ingen omstendigheter mer enn 30 kalenderdager på seg til å gjøre opp for seg. Oversittes fristen, vil dette utgjøre et betalingsmislighold.

Departementet viser til utvalgets merknader i utredningen punkt 5.8.2 side 84 vedrørende forståelsen av direktivet artikkel 14 nr. 4 om tilfeller hvor det er en tilleggstjeneste knyttet til kredittavtalen, og slutter seg til denne forståelsen.

Når det gjelder gjennomføringen av direktivet artikkel 14 i norsk rett, har departementet i likhet med utvalget kommet til at bestemmelsen om angrerett bør tas inn i finansavtaleloven kapittel 3, jf. departementets lovforslag § 51 b. Etter departementets syn hører den generelle reguleringen av angrerett ved kredittavtaler naturlig sammen med finansavtalelovens øvrige bestemmelser om kredittavtaler.

I høringen tar *Finansnæringens Hovedorganisasjon* og *Sparebankforeningen* til orde for at det bør gjøres enkelte unntak fra angreretten for å hindre spekulasjon ved kredittavtaler tilknyttet markedsrisiko. Som eksempler på slike avtaler nevnes avtaler om fastrentekreditt og valutalån. Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen foreslår som løsning at det ikke skal gjelde en angrerett ved kredittavtaler over 75 000 euro som det hefter markedsrisiko ved.

Departementet vil innledningsvis bemerke at det i utgangspunktet kan synes som en selvmotsigelse at angreretten skal gjelde også ved avtaler om fastrentekreditt. Det som særpreger slike avtaler, er at partene har avtalt en fordeling av risikoen. Departementet vil likevel påpeke at direktivet selv inneholder bestemmelser som både omhandler fastrentekreditt (artikkel 16) og angrerett (artikkel 14). Direktivet oppstiller ikke noe unntak fra bestemmelsen om angrerett, noe som kan tyde på at EU-lovgiveren har ansett det som uproblematisk at angreretten skal gjelde for alle typer kredittavtaler. Se til sammenligning direktiv 2002/65/EF om fjernsalg av finansielle tjenester hvor det uttrykkelig fremgår av direktivet hvilke finansielle tjenester angreretten ikke skal gjelde for.

På den annen side gjør forbrukerkredittdirektivet unntak for visse kredittavtaler. Medlemsstatene står i disse tilfellene fritt til å velge hvilke regler som skal gjelde. Direktivet åpner dermed også for å fastsette at enkelte bestemmelser ikke skal gjelde i de kredittsituasjonene som faller utenfor direktivets virkeområde. Departementet viser til at angreretten etter gjeldende rett ikke er ansett for å gjelde for fastrentelån, jf. angrerettloven § 22 b bokstav a. Det vises til de vurderinger som ble gjort av dette spørsmålet i Ot.prp. nr. 36 (2004-2005) side 44 flg. Departementet kan ikke se at de hensyn som den gang gjorde seg gjeldende, står i en annen stilling i dag. Departementet går dermed inn for å videreføre ordningen med at det ikke skal være angrerett på fastrentekreditt. Når angreretten nå utvides til å gjelde ikke bare i fjernsalgstilfellene, men også i situasjoner med en mer tradisjonell avtaleinngåelse, tilsier dette etter departementets syn i enda større grad enn tidligere at mulige nasjonale begrensninger i angreretten opprettholdes. I lys av høringsuttalelsen fra Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen, samt direktivets avgrensning av kredittsituasjoner som faller utenfor direktivet, går departementet etter dette inn for å gjøre et begrenset unntak fra angreretten for fastrentetilfellene. Unntaket vil etter lovforslaget gjelde for fastrentekreditt over 700 000 kroner, jf. direktivet artikkel 2 nr. 2 bokstav c, jf. artikkel 28 nr. 1. Departementet ser det ikke naturlig å la unntaket omfatte mer enn fastrentekreditt da det er slike situasjoner som synes mest praktiske i forbrukerforhold.

For øvrig foreslår departementet i likhet med utvalget å innta en henvisningsbestemmelse i angrerettloven kapittel 5 A, som presiserer at finansavtaleloven § 51 b om angrerett gjelder for kredittavtaler etter finansavtaleloven. Departementet har imidlertid valgt en annen lovteknisk løsning enn utvalget, jf. nærmere om dette i merknaden til ny § 22 g i angrerettloven, jf. punkt 20 i proposisjonen.

Når det gjelder direktivet artikkel 14 nr. 2, 6 og 7, kan departementet ikke se at disse bestemmelsene krever gjennomføring i norsk rett. Heller ikke utvalget har foreslått dette.

11 Gjennomføring av direktivets regler om førtidig tilbakebetaling

11.1 Innledning og gjeldende rett

Forbrukerkredittdirektivet artikkel 16 inneholder regler om forbrukerens rett til førtidig tilbakebetaling av kreditt. I norsk rett inneholder kredittkjøpsloven § 11 og finansavtaleloven §§ 53 og 54 samt tilhørende forskrifter regler om førtidig tilbakebetaling.

I utredningen punkt 5.9.3 side 88-89 redegjør utvalget for de gjeldende norske reglene om førtidig betaling. Om kredittkjøpsloven § 11 med tilhørende forskriftsbestemmelser uttaler utvalget følgende:

> «Etter kredittkjøpsloven § 11 første ledd har kredittkjøperen rett til 'når som helst å betale hele gjelden'.
>
> Regelen om monetære virkninger av førtidig tilbakebetaling er i utgangspunktet enkel: 'Kjøperen skal... bare betale kredittkostnadene for den kredittid som utnyttes', jf. § 11 annet ledd første punktum.
>
> I utgangspunktet vil utnyttet kredittid bli regnet frem til betalingsdagen. I kredittkjøpsloven § 11 annet ledd annet punktum er det en særskilt regel om beregning av utnyttet kredittid i tilfeller hvor det er avtalt betaling i avdrag. I slike tilfeller skal utnyttet kredittid anses å løpe frem til første ordinære forfallsdag etter betaling. Dette innebærer en utskyting av relevant tidspunkt i forhold til betalingsdagen. Prinsipielt sett medfører dette betaling for ikke-utnyttet kredittid. Departementet uttalte følgende om dette i Ot.prp. nr. 34 (1980-1981) s. 106:
>
> 'Tredje ledd bestemmer at betaler kjøper utenfor en av de fastsatte forfallsdager, skal den ikke utnyttede kredittid anses å løpe fra første forfallsdag etter betalingen. Bestemmelsen svarer til utvalgsutk § 10 annet ledd og avbetalingsloven § 6 tredje ledd annet punktum, og er grunnet i praktiske hensyn. En tilsvarende regel er tatt inn i den svenske konsumentkredittlov § 13 første ledd annet punktum og i det danske utvalgsutk § 15 stk 2. Regelen bør etter Justisdepartementets mening begrenses til avdragskjøp, jf anvendelsesområdet for den gjeldende regel i avbetalingsloven og den danske prp § 16 stk 5. Ved alminnelige henstandskjøp hvor hele (rest-) kjøpesummen skal betales samlet, ville regelen ellers helt utelukke reduksjon av kredittkostnadene. Likeledes bør avrekningen kunne skje pr den reelle oppgjørsdag ved kontokjøp, slik som også forutsatt i utredningen s 74 siste avsnitt.'
>
> I kredittkjøpslovforskriften §§ 3 og 4, som er gitt med hjemmel i kredittkjøpsloven § 11 annet ledd tredje punktum, er det regler om hvordan kredittkostnadene skal beregnes. Forskriftens § 3 første og annet ledd lyder slik:
>
> 'Ved betaling av hele gjelden før avtalt forfall, jf. kredittkjøpslovens §§ 11 og 12, kan kredittyteren ikke kreve dekning for kredittkostnader for den kredittiden som ikke er utnyttet, dersom kredittkostnadene etter avtalen beregnes etterskuddsvis som en prosentdel av restgjelden til enhver tid eller som et gebyr pr. ytelse.
>
> Dersom kredittkostnadene beregnes på annen måte enn nevnt i første ledd, skal kjøperen ved betaling før avtalt forfall ha et så stort fradrag i kredittkostnadene at restgjelden ved betalingstidspunktet, jf. § 4, utgjør summen av de ubetalte terminbeløp diskontert til betalingstidspunktet (nåverdien). Ved diskonteringen legges til grunn den effektive renten for kreditten.'
>
> Lovens klare hovedregel er at kjøperen bare skal betale kredittkostnader for utnyttet kredittid. Forskriften synes å legge til grunn løsninger som medfører at kjøperen bare *på visse vilkår* slipper med å betale kredittkostnader for utnyttet kreditt.»

Videre uttaler utvalget følgende om reglene om førtidig tilbakebetaling i finansavtaleloven §§ 53 og 54 med tilhørende forskriftsbestemmelser:

> «Finansavtaleloven § 53 første ledd gir låntakeren rett til førtidig tilbakebetaling. Etter bestemmelsens annet ledd første punktum sammenholdt med annet og tredje punktum skal forbrukeren kun betale lånekostnader for benyttet kredittid. Dette innebærer at forbrukeren skal betale lånekostnader frem til og med betalingsdagen. Banklovkommisjonen understreket at dette innebar en forskjell sammenlignet med kredittkjøpsloven § 11, og begrunnet regelen med at den bidrar til å sikre at retten til førtidig tilbakebetaling blir reell, se NOU 1994: 19 s.

170. Dersom låntakeren ikke er forbruker, kan institusjonen kreve gebyr, begrenset til dekning av kostnadene ved den førtidige tilbakebetalingen, så langt dette følger av avtalen.

Ved førtidig tilbakebetaling av fastrentelån kan långiveren kreve dekning av tap av renter eller annet vederlag i bindingsperioden, såfremt långiverens rettigheter følger av avtalen, jf. § 54 første ledd første punktum. Slik avtale kan inngås også med en forbruker, men forbrukerens plikt til å dekke långiverens tap er betinget av at forbrukeren har mottatt opplysninger om dette i medhold av § 46 første ledd bokstav e), jf. annet ledd. Se § 54 første ledd annet punktum.

I § 54 annet ledd er det en særskilt bestemmelse som åpner for at forbrukerens plikt til å dekke rentetap likevel ikke inntrer, til tross for at tapsdekning er avtalt og forbrukeren har mottatt relevante opplysninger før avtaleinngåelse. Bestemmelsen lyder slik:

'Første ledd gjelder ikke når en låntaker som er forbruker, har varslet långiveren om førtidig tilbakebetaling innen fristen angitt i tilbudet etter § 50 fjerde ledd bokstav b, eller dersom ingen frist er oppgitt, innen reguleringsdagen. Låntakeren må i tilfelle foreta tilbakebetaling senest på reguleringsdagen eller fire uker etter dette tidspunktet. For tiden etter reguleringstidspunktet betales markedsrente.'

I § 54 tredje ledd er det bestemt at dersom långiveren etter avtalen kan kreve dekning av tap m.v., skal låntakeren i tilsvarende utstrekning godskrives rentegevinst som långiveren oppnår. Bestemmelsen er fravikelig også i forbrukerforhold, jf. § 54 tredje ledd annet punktum.

Låneforskriften § 10, som er gitt med hjemmel i § 54 fjerde ledd, gir regler om beregning av renter og annet vederlag ved førtidig tilbakebetaling av fastrentelån. Ved beregning av långivers tap eller gevinst ved førtidig tilbakebetaling skal rettsanvenderen bygge på «differansen på innfrielsestidspunktet mellom den avtalte rente og den rente långiver tilbyr for tilsvarende lån», jf. § 10 annet ledd første punktum. Øvrige bestemmelser i annet ledd utdyper og presiserer dette prinsippet.

Siden låntakerens rett til å bli godskrevet rentegevinst kan fravikes ved avtale, er det en særskilt regel i § 10 tredje ledd tredje punktum:

'I tilfeller der det følger av avtalen at låntaker skal godskrives rentegevinst beregnet på en måte som gir lavere utbetaling enn etter denne forskriften, skal det før avtalen gis skriftlige opplysninger om beregningsmåten.'»

11.2 Direktivet

Direktivet artikkel 16 lyder:

«Tilbakebetaling før tiden

1. Forbrukeren skal ha rett til når som helst å fullt ut eller delvis oppfylle sine forpliktelser i henhold til en kredittavtale. I slike tilfeller skal forbrukeren ha rett til en reduksjon i den samlede kostnaden for kreditten, der en slik reduksjon består av rentene og kostnadene for den gjenværende delen av kontraktens varighet.
2. I tilfeller av førtidig tilbakebetaling av kreditt skal kredittyter ha rett til rettferdig og objektivt begrunnet kompensasjon for mulige kostnader som er direkte knyttet til den førtidige tilbakebetalingen av kreditten, forutsatt at denne tilbakebetalingen faller innenfor et tidsrom der lånerenten er fast.

Slik kompensasjon kan ikke overstige 1% av det førtidige tilbakebetalte kredittbeløpet, dersom tidsrommet mellom den førtidige tilbakebetalingen og den avtalte oppsigelsen av kredittavtalen overstiger ett år. Dersom dette tidsrommet ikke overstiger ett år, kan kompensasjonen ikke overstige 0,5 % av det førtidig tilbakebetalte kredittbeløpet.

3. Kompensasjon for førtidig tilbakebetaling skal ikke kunne kreves
   a) dersom tilbakebetalingen er foretatt i henhold til en forsikringskontrakt som er ment å utgjøre en tilbakebetalingsgaranti for kreditten,
   b) når det gjelder kassakredittordninger, eller
   c) dersom tilbakebetalingen faller innenfor et tidsrom der lånerenten ikke er fast.
4. Medlemsstatene kan bestemme at
   a) kompensasjon som nevnt bare kan kreves av kredittyter på betingelse av at beløpet for den førtidige tilbakebetalingen overstiger den terskelen som er definert av nasjonal lovgivning. Denne terskelen skal ikke overstige 10 000 euro innenfor en 12-månedersperiode,
   b) kredittyter unntaksvis kan kreve en høyere kompensasjon dersom denne kan bevise at det tap denne led på grunn av førtidig tilbakebetaling, overstiger det beløp som er fastsatt i henhold til nr. 2.

Dersom kompensasjonen som kreves av kredittyter, overstiger det tap som faktisk er lidt, kan forbrukeren kreve en tilsvarende reduksjon.

I dette tilfellet skal tapet bestå av differansen mellom den opprinnelig avtalte renten og den renten som kredittyter kan låne ut det førtidig tilbakebetalte beløpet i markedet til på tids-

punktet for den førtidige tilbakebetalingen, og skal ta hensyn til innvirkningen av førtidig tilbakebetaling på administrative kostnader.

5. Slik kompensasjon skal ikke oversige rentebeløpet som forbrukeren måtte ha betalt i løpet av tidsrommet mellom den førtidige tilbakebetalingen og det avtalte tidspunktet for oppsigelsen av kredittavtalen.»

I utredningen punkt 5.9.2 side 86-88 uttaler utvalget følgende om forståelsen av direktivet artikkel 16:

«Artikkel 16 nr. 1 første punktum slår fast forbrukerens rett til å tilbakebetale kreditten helt eller delvis før avtalt forfallstid. Denne retten gjelder i utgangspunktet i relasjon til enhver 'kreditaftale' i direktivets forstand. Det følger imidlertid av ordlyden i artikkel 2 nr. 3 og 4 at artikkel 16 ikke gjelder for henholdsvis 'kreditaftaler i form af kassekreditt, hvor kreditten skal betales tilbage på anfordring eller inden tre måneder' og 'kreditaftaler i form af overtræk'. Dersom avtalt forfall for utnyttet rammekreditt overstiger tre måneder, kommer artikkel 16 til anvendelse, jf. for så vidt artikkel 16 nr. 3 bokstav b) forutsetningsvis. Utvalget vil bemerke at det har vanskelig å se begrunnelsen for at forbrukerens rettigheter etter artikkel 16 nr. 1 ikke omfatter kredittavtaler som nevnt i artikkel 2 nr. 3 og 4.

For øvrig inneholder artikkel 16 bestemmelser vedrørende monetære virkninger av – oppgjøret ved – førtidig tilbakebetaling. I denne sammenheng blir det sondret mellom kreditt med og uten avtalt fastrente. Mens artikkel 16 nr. 1 annet punktum gjelder uavhengig av om det er avtalt fastrente, gjelder artikkel 16 nr. 2 førtidig tilbakebetaling av fastrentekreditt.

Det er klart at førtidig tilbakebetaling ikke påvirker forbrukerens plikt til å betale kredittkostnadene for den kredittid som er utnyttet. Bortsett fra dette, kan to spørsmål reises. For det første er det spørsmål om kredittgiveren kan kreve gebyr eller lignende for å dekke eventuelle kostnader direkte forbundet med den førtidige tilbakebetalingen. For det andre er det spørsmål om kredittgiveren kan kreve kompensasjon for eventuelt tap av renteinntekter som følge den førtidige tilbakebetalingen.

I artikkel 16 nr. 1 annet punktum heter det at forbrukeren, ved førtidig tilbakebetaling, har 'ret til en reduktion af de samlede kreditomkostninger, der består af renter og omkostninger i den resterende del af aftalens løbetid'. Det fremgår klart av ordlyden at forbrukeren ikke kan bli avkrevd full betaling av beregnede kredittkostnader for tiden fra førtidig tilbakebetaling til avtalt forfallstidspunkt. Det er derimot noe uklart om reduksjonen skal svare til 'renter og omkostninger i den resterende del af aftalens løbetid', eller om det utelukkende er krav om en større eller mindre reduksjon av de samlede kredittkostnadene.

Dersom det blir lagt til grunn at reduksjonen skal svare til kredittkostnader i den resterende del av avtalens løpetid, vil kredittkunden i utgangspunktet slippe med å betale for utnyttet kredittid. Denne tolkningen kan hevdes å stå i et noe vanskelig forhold til ordet 'reduktion', ettersom en reduksjon ikke nødvendigvis medfører reduksjon til null.

På den annen side er det mest nærliggende å forstå 'der består af renter og omkostninger i den resterende del af aftalens løbetid' som en henvisning til den del av de samlede kredittkostnadene som ikke skal betales som følge av den førtidige tilbakebetalingen. Synspunktet er at ved førtidig tilbakebetaling har forbrukeren rett til reduksjon av de samlede kredittomkostninger, og at denne reduksjonen skal omfatte 'renter og omkostninger i den resterende del af aftalens løbetid'. Hertil kommer at artikkel 3 bokstav g) inneholder en definisjon av 'samlede omkostninger i forbindelse med forbrugerkreditten', en definisjon som i denne sammenheng også omfatter kostnader i utnyttet kredittid.

Utvalget legger derfor til grunn at artikkel 16 nr. 1 annet punktum må forstås slik at reduksjonen skal svare til renter og omkostninger i den resterende del av avtalens løpetid. Av dette følger at forbrukeren i utgangspunktet bare skal betale for utnyttet kredittid.

Herfra blir det gjort unntak for fastrentekreditt i artikkel 16 nr. 2, som omhandler monetære virkninger av førtidig tilbakebetaling 'hvis tilbakebetalingen falder i en periode, for hvilken der er aftalt en fast debitorrente'. Ved førtidig tilbakebetaling av slik fastrentekreditt har kredittgiveren etter artikkel 16 nr. 2 første avsnitt 'ret til en rimelig og objektivt begrundet kompensation for eventuelle omkostninger, der er direkte forbundet med den førtidige tilbakebetalingen'. Artikkel 16 nr. 2 annet avsnitt stiller opp tak for kompensasjonens størrelse: 0,5% eller 1% av det kredittbeløp som blir tilbakebetalt før tiden, avhengig av om det er mer enn ett år mellom den førtidige tilbakebetalingen og kreditavtalens avtalte opphørstidspunkt.

Artikkel 16 nr. 2 reiser en rekke spørsmål. For det første er det spørsmål om kompensasjon er betinget av konkret bevis for 'omkostninger', eller om kredittkunden kan avkreves et gebyr uten hensyn til slikt konkret bevis. Formuleringen 'objektivt begrundet kompensation' taler helst for sistnevnte løsning, mens formuleringen 'kompensation for eventuelle omkostninger' nok taler for et krav om konkret bevis. Også artikkel 16 nr. 2 annet avsnitt taler for krav om konkret bevis. I denne bestemmelsen heter

det at kompensasjonen 'må ikke' overstige henholdsvis 0,5% og 1% av tilbakebetalingsbeløpet. Dette taler for at kompensasjonen kan være mindre enn disse prosenttallene. Hadde meningen vært å gi kredittgiveren krav på 0,5% eller 1% av kredittbeløpet uten hensyn til eventuelle konkrete omkostninger, ville det vært naturlig å si at kompensasjonen 'skal utgjøre' 0,5% eller 1%. Det er vanskelig å se hvilke andre forhold enn konkrete bevis for 'eventuelle omkostninger' som skulle kunne ligge til grunn for slik beregning av kompensasjonens størrelse.

I forlengelsen av dette oppstår spørsmål om hva som utgjør gjenstanden for kompensasjon etter regelen i artikkel 16 nr. 2 – hva er det kredittgiveren må føre konkret bevis for? Er gjenstanden for kompensasjon *kostnader* som påløper som følge av den førtidige tilbakebetalingen, typisk administrasjonskostnader, eller er gjenstanden for kompensasjon det *tap* kredittgiver kan ha lidt som følge av førtidig tilbakebetaling, herunder rentetap? Disse alternativene kan betegnes som henholdsvis kostnadsdekning og tapsdekning.

Ordlyden kan tale for at bestemmelsen bare omhandler kostnadsdekning, jf. formuleringen 'kompensation for eventuelle omkostninger, der er direkte forbundet med den førtidige tilbagebetalingen'.

Til tross for dette antar utvalget at artikkel 16 nr. 2 er en regel om tapsdekning. Det at bestemmelsen har et høyere tak (1%) der det gjenstår mer enn ett år mellom tilbakebetalingen og avtalt opphørstidspunkt enn hvor det gjenstår kortere tid mellom tidspunktene (0,5%), er vanskelig å forene med et kostnadssynspunkt. Påløpte kostnader som følge av selve tilbakebetalingen påvirkes neppe i nevneverdig grad av hvor lang tid som gjenstår. Videre ville det ikke være grunn til å begrense regelen til å omfatte fastrentekreditt dersom regelen går ut på dekning av administrasjonskostnader o.l., ettersom det i praksis antagelig er uten betydning om renten er fast eller flytende for om det påløper kostnader for kredittgiveren ved førtidig tilbakebetaling. Disse forholdene tilsier etter utvalgets syn at artikkel 16 nr. 2 omhandler tapsdekning. Gjenstanden for kompensasjon etter artikkel 16 nr. 2 er altså tap som følge av førtidig tilbakebetaling av fastrentekreditt.

Direktivets fullharmonisering ved førtidig tilbakebetaling følger i det vesentlige av artikkel 16 nr. 1 og 2 samt nr. 3. Artikkel 16 nr. 4 åpner på noen punkter for nasjonal valgfrihet i forhold til de løsninger som følger av artikkel 16 nr. 1 til 3. Artikkel 16 nr. 4 bokstav a) bestemmer at medlemsstatene kan beslutte at kredittgiveren bare kan kreve kompensasjon etter artikkel 16 nr. 2, dersom det beløp som betales tilbake førtidig overstiger en nasjonalt fastsatt terskel som ikke kan være høyere enn 10 000 Euro innenfor en periode på tolv måneder.

Videre heter det i artikkel 16 nr. 4 bokstav b) første avsnitt at medlemsstatene kan beslutte at

'kreditgiveren undtagelsesvis kan kræve højere kompensation, hvis han kan bevise, at de tab, han har lidt som følge af den førtidige tilbagebetaling, overstiger det i medfør af stk. 2 fastsatte beløb.'

Det er altså hjemmel for på nasjonalt plan å gi bestemmelser om at kredittgiveren kan kreve større kompensasjon enn det som følger av regelen i artikkel 16 nr. 2 dersom han sannsynliggjør at tapet hans overstiger dette.

Etter ordlyden i artikkel 16 nr. 4 bokstav b) første avsnitt er det ikke nødvendig at kravet på 'højere kompensation' utgjør eller tilsvarer kredittgiverens tap som følge av den førtidige tilbakebetalingen. At han lider tap som overstiger kompensasjon etter artikkel 16 nr. 2, er angitt som vilkår for krav på 'højere kompensation' etter regel i nasjonal rett, men for øvrig sier ikke bestemmelsen noe om størrelsen på kravet på kompensasjon i slike tilfeller. Det følger imidlertid av artikkel 16 nr. 4 bokstav b) annet avsnitt at kompensasjonen ikke kan overstige kredittgiverens tap. Det heter at '[h]vis den kompensation, som kreditgiveren kræver, overstiger dennes faktiske tab, kan forbrugeren kræve en tilsvarende nedsættelse'. Den nasjonale valgfriheten er altså begrenset; det kan ikke gis regler som åpner for at kredittgiveren kan kreve mer enn dekning av faktisk tap.

Bestemmelsen i artikkel 16 nr. 4 tredje avsnitt fremstår på denne bakgrunn som en regel om tapsutmåling. Bestemmelsen lyder slik:

'I så tilfælde udgør tabet forskellen mellem den oprindeligt aftalte rente og den rente, til hvilken kreditgiveren kan udlåne det førtidigt tilbagebetalte beløb på markedet på tidspunktet for den førtidige tilbagebetaling, under hensyntagen til den førtidige tilbagebetalings indvirkning på de administrative omkostninger.'

Formuleringen '[i] så tilfælde' viser tilbake på tilfeller hvor 'den kompensation, som kreditgiveren kræver, overstiger dennes faktiske tab'. I slike tilfeller kan forbrukeren i henhold til artikkel 16 nr. 4 annet avsnitt kreve en 'tilsvarende nedsættelse'. Det er derfor naturlig å forstå bestemmelsen i tredje avsnitt som en regel om beregning av hva som utgjør 'tilsvarende nedsættelse', og dermed også som en regel om utmåling av kredittgiverens 'faktiske tab', dvs. hans fulle, individuelle tap som følge av den førtidige tilbakebetalingen av fastrentekreditten. Begrensningen til tapsdekning kan blant annet være aktuell i tilfeller hvor kredittgiveren kan

oppnå en rentegevinst ved utlån av det beløpet som har blitt tilbakebetalt førtidig.

For øvrig bestemmer artikkel 16 nr. 5 at '[i]ngen kompensation må overstige det rentebeløb, som forbrugeren skulle have betalt i perioden mellem den førtidige tilbagebetaling og kreditaftalens aftalte ophørstidspunkt'. Denne begrensningen gjelder uavhengig av om kredittgiverens krav bygger på artikkel 16 nr. 2 eller regler om tapsdekning som angitt i artikkel 16 nr. 4 bokstav b).

Innholdet av artikkel 16 kan oppsummeres slik: Retten til førtidig tilbakebetaling følger av artikkel 16 nr. 1 første punktum, og forbrukeren skal i utgangspunktet bare betale renter og andre kredittkostnader for benyttet kredittid. Etter artikkel 16 nr. 2 skal det gjelde en regel om rett for kredittgiver til å kreve en «rimelig og objektivt begrundet kompensation» ved førtidig tilbakebetaling av fastrentekreditt, men omfanget av slik kompensasjon er maksimalbegrenset til 1%, alternativt 0,5%, av beløpet som blir betalt tilbake førtidig. Videre kan det på nasjonalt plan gis regler om at kredittgiver kan kreve dekning av faktisk tap som følge av førtidig tilbakebetaling av fastrentekreditt. Videre følger det av artikkel 16 nr. 4 bokstav a) at nasjonale myndigheter har frihet til å bestemme at krav på kompensasjon etter bestemmelsen i artikkel 16 nr. 2, i alle tilfelle er betinget av at det beløp som blir tilbakebetalt førtidig overstiger en grense oppad begrenset til 10 000 Euro innenfor en periode på 12 måneder.»

Som det fremgår av sitatet, har utvalget i forbindelse med sin fremstilling av direktivet reist enkelte spørsmål om hvordan direktivet skal tolkes. Departementet vil gjøre rede for sitt syn på direktivtolkingen i punkt 11.5 nedenfor.

11.3 Utvalgets forslag

Utvalget foreslår å gjennomføre direktivet artikkel 16 nr. 1 i ny § 60 i finansavtaleloven. Utvalgets forslag viderefører hovedtrekkene i kredittkjøpsloven § 11 og finansavtaleloven § 53, og fjerner med dette også mulige forskjeller som måtte finnes mellom dagens bestemmelser. Utvalget foreslår dermed å videreføre finansavtaleloven § 53 første ledd om at kredittkunden skal ha rett til førtidig tilbakebetaling, samt § 53 annet ledd første punktum om at kredittkunden som utgangspunkt kun skal ha plikt til å betale kredittkostnader for benyttet kredittid, jf. utvalgets forslag til ny § 60 første og annet ledd. Forslaget er ment å gjennomføre direktivet artikkel 16 nr. 1. Utvalget foreslår også å videreføre finansavtaleloven § 53 annet ledd annet og tredje punktum, jf. utvalgets forslag til § 60 tredje ledd.

Videre går utvalget inn for å videreføre hovedtrekkene i finansavtaleloven § 54 første ledd, jf. utvalgets forslag til § 61, som tar sikte på å gjennomføre bestemmelsene om fastrentekreditt i direktivet artikkel 16. Etter forslaget skal kredittgiveren ved førtidig tilbakebetaling av fastrentekreditt kunne kreve dekket tap av renter eller annet vederlag dersom dette følger av avtalen. Dersom kredittkunden er forbruker, må forbrukeren ha blitt gjort kjent med kredittgiverens rettigheter før avtalen ble inngått, og beløpet som betales tilbake førtidig, må overstige en nærmere angitt beløpsterskel.

Om utvalgets nærmere vurderinger og forslag fremgår følgende i utredningen punkt 5.9.4 side 89-90:

«Utgangspunktet etter artikkel 16 nr. 1 smh. nr. 2 er altså at forbrukeren bare skal betale for benyttet kredittid. Både i kredittkjøpsloven § 11 og finansavtaleloven § 53 er det bestemt at kredittkunden har rett til å betale tilbake førtidig, og utgangspunktet er begge steder at kredittkunden kun skal betale kredittkostnader for benyttet kredittid. Når det gjelder beregningen av benyttet kredittid, er det muligens enkelte forskjeller mellom kredittkjøpsloven § 11 og finansavtaleloven § 53. Gjennomføringen av artikkel 16 nr. 1 er egnet til å fjerne slike forskjeller.

Forbrukerkredittdirektivet artikkel 16 nr. 2 krever at det i nasjonal rett gis bestemmelser om kredittgivers rett til tapskompensasjon ved forbrukerens førtidige tilbakebetaling av fastrentekreditt. Etter artikkel 16 nr. 2 er kredittgiverens rett til slik kompensasjon maksimalbegrenset til henholdsvis 1% og 0,5% av kredittbeløpet som blir betalt tilbake førtidig. Også artikkel 16 nr. 4 bokstav b) omhandler tapskompensasjon. Etter denne bestemmelsen kan nasjonale myndigheter bestemme at kredittgiveren kan kreve høyere kompensasjon dersom det bevises at tapet overstiger beløpet fastsatt i medhold av artikkel 16 nr. 2. Utvalget legger til grunn at krav etter artikkel 16 nr. 2 og nr. 4 bokstav b) har samme kompensasjonsformål, og at det etter begge bestemmelsene er krav om konkret bevis for tap. På bakgrunn av dette legger utvalget til grunn at utnyttelse av den nasjonale valgfriheten etter artikkel 16 nr. 4 bokstav b), vil kunne konsumere bestemmelsen i artikkel 16 nr. 2. Utvalget foreslår at det blir gjort bruk av den nasjonale valgfriheten etter artikkel 16 nr. 4 bokstav b). Dette kan etter utvalgets vurdering gjøres ved å videreføre hovedtrekkene i finansavtaleloven § 54 første ledd.

Etter finansavtaleloven § 54 første ledd første punktum i.f. er tapskompensasjon betinget av at långiverens rettigheter 'følger av avtalen'. I

dette ligger at loven alene ikke hjemler krav på kompensasjon. Hertil kommer finansavtaleloven § 54 første ledd annet punktum, hvor det heter at krav på kompensasjon er betinget av at forbrukeren må ha blitt gjort kjent med långiverens rettigheter før avtalen ble inngått. Krav på kompensasjon er følgelig betinget av at den pre-kontraktuelle opplysningsplikten på dette punktet har blitt korrekt oppfylt. Det kan diskuteres om slike betingelser er forenlig med bestemmelsen i forbrukerkredittdirektivet artikkel 16 nr. 2, eller om denne bestemmelsen forutsetter at loven alene hjemler krav på tapskompensasjon. Spørsmålet er relevant selv om utvalget ikke foreslår eksplisitt gjennomføring av artikkel 16 nr. 2, ettersom artikkel 16 nr. 2 uansett gir kredittgiveren krav på slik kompensasjon som der er angitt. Poenget er at utvalget foreslår en bestemmelse i tråd med artikkel 16 nr. 4 bokstav b) som også gjennomfører artikkel 16 nr. 2.

Artikkel 16 nr. 2 kan isolert sett tas til inntekt for et krav til nasjonal lovgivning om at loven alene hjemler kredittgiverens krav på kompensasjon. En slik fortolkning kan imidlertid fortone seg som noe snever. Fortolkningen forutsetter at direktivet gir kredittgiveren krav på kompensasjon også i et tenkt tilfelle der kompensasjonsspørsmålet verken har blitt nevnt på det pre-kontraktuelle stadiet eller i kredittavtalen. En slik tolkning er vanskelig å forene med slike grunnleggende forbrukervernhensyn som direktivet bygger på og som fremkommer i direktivets fortale.

Videre kan henvisningene i lovbestemmelsen om tapskompensasjon til avtalens innhold og oppfyllelse av den pre-kontraktuelle opplysningsplikten betraktes som uttrykk for rettsvirkninger av manglende oppfyllelse av lovens krav til pre-kontraktuell informasjon og innhold i avtalen. Slik sett er det tale om sanksjoner mot overtredelse av direktivforpliktelser. Direktivet stiller krav om effektive sanksjoner, se nærmere i punkt 5.13, og bortfall av krav på tapskompensasjon fremstår som en adekvat og effektiv sanksjon mot manglende oppfyllelse av plikt til å informere forbrukeren om muligheten for å bli avkrevd kompensasjon ved førtidig tilbakebetaling.

Utvalget antar at denne løsningen lar seg forene med direktivet, og foreslår på denne bakgrunn å videreføre nevnte passusser i finansavtaleloven § 54 første ledd. Skulle denne løsningen likevel vise seg ikke å være i samsvar med direktivet, vil kredittgiver kunne kreve rentetapsdekning etter artikkel 16 nr. 2 selv om han ikke har oppfylt kravene til avtalens innhold og pre-kontraktuell opplysningsplikt – men ikke videregående rentetapsdekning – på grunnlag av innskrenkende tolkning av lovens vilkår på dette punkt. I forhold til tapsdekning utover det som følger av artikkel 16 nr. 2 antar utvalget at det hører under den nasjonale myndighets kompetanse å oppstille de nærmere vilkårene for tapsdekning.

Utvalget ser det slik at det ved gjennomføringen av artikkel 16 er anledning til å kombinere en bestemmelse om tapskompensasjon som nevnt i artikkel 16 nr. 4 bokstav b), med en bestemmelse som angitt i artikkel 16 nr. 4 bokstav a) om at tapskompensasjon bare kan kreves dersom beløpet som blir betalt tilbake førtidig overstiger en nærmere angitt beløpsterskel. Utvalget foreslår at denne muligheten blir benyttet, ikke minst fordi utvalgets forslag til nytt kapittel 3 i finansavtaleloven ikke bare omfatter nedbetalingslån og lignende lån, men også kredittkortgjeld, kredittkjøpgjeld og lignende. Uten en slik terskel ville forbrukeren kunne få plikt til å erstatte kredittgiverens rentetap ved førtidig tilbakebetaling av kreditt i henhold til kredittavtaler som omfattes av kredittkjøpsloven, hvor forbrukeren i dag kan nøye seg med å betale renter i samsvar med regelen i kredittkjøpsloven § 11 uavhengig av om det er avtalt flytende eller fast rente. Utvalget ønsker ikke å svekke forbrukerbeskyttelsen på dette punkt. Samtidig er det nødvendig å videreføre bestemmelsene om tapsdekning ved førtidig tilbakebetaling av fastrentekreidtt etter finansavtaleloven § 54 ved kreditt over en viss størrelse, dels fordi en slik ordning med tapsdekning er nødvendig for at slik fastrentekreditt skal kunne tilbys, dels fordi det er av stor betydning for mange forbrukere å kunne betinge seg fastrentevilkår ved opptak av kreditt av en viss størrelse.»

11.4 Høringsinstansenes syn

Kunnskapsdepartementet og *Statens lånekasse for utdanning (Lånekassen)* har merknader til utvalgets forslag til bestemmelse om fastrentekreditt. Høringsinstansene mener det er problematisk for Lånekassens virksomhet at kredittgiver etter forslaget kun kan kreve kompensasjon for rentetapet dersom kredittbeløpet overstiger 50 000 kroner. Det foreslås derfor at det gjøres unntak fra dette i forskrift 30. juni 2000 nr. 653 om unntak fra og tilpasninger til lov 25. juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven) for Statens lånekasse for utdanning.

Kunnskapsdepartementet uttaler følgende:

> «Finansavtaleloven § 61 regulerer det økonomiske oppgjøret mellom låntaker og långiver ved førtidig innbetaling av fastrentelån. Første vilkår er at over- og underkurs skal være regulert i avtalen. Det andre vilkåret er at låntaker er gjort kjent med at det kan komme kostnader på

ved å betale for tidlig før avtalen inngås. Dette er ikke problematisk for Lånekassen. Tredje vilkår er nytt, og medfører at «kredittbeløpet» må overstige kr 50 000 for at långiver kan beregne over- og underkurs.

I utredningen viser utvalget til at man med 'kredittbeløp' mener den avtalte kreditt, ikke det beløpet som betales tilbake. Dette kriteriet er ikke enkelt å anvende for utdanningslån som på grunn av de ulike ordningene, blant annet konverteringsordningen og likningskontrollen, ofte vil endre størrelse underveis i tilbakebetalingsløpet.

Utvalget har foreslått den nevnte bestemmelsen fordi det anser det som ønskelig at det vi til vanlig kaller 'forbruksgjeld', i alminnelighet ikke skal komme inn under reglene for beregning av over- og underkurs. Slik Kunnskapsdepartementet vurderer utdanningslån, faller ikke disse naturlig inn under utvalgets begrunnelse for unntak.

En implementering av denne bestemmelsen forutsetter systemtilpasninger og endringer i Lånekassens datasystem. Dette er ikke å anbefale nå på grunn av det pågående moderniseringsarbeidet i Lånekassen. Forslaget kan føre til økonomiske og administrative kostnader.

Kunnskapsdepartementet ber derfor om at det gjøres unntak for Lånekassen i forskrift av 30. juni 2000 nr. 653 også for bestemmelsen i finansavtaleloven § 61.»

11.5 Departementets vurdering

Departementet vil innledningsvis gjøre rede for sin forståelse av direktivet artikkel 16.

Når det gjelder artikkel 16 nr. 1, legger departementet til grunn at forbrukeren har en ubetinget rett til å tilbakebetale kreditten helt eller delvis før avtalt forfallstid. Videre finner departementet det lite tvilsomt at bestemmelsen kun pålegger forbrukeren en plikt til å betale for utnyttet kredittid. Dette fremgår klart av formuleringen «rett til en reduksjon i den samlede kostnaden for kreditten, der en slik reduksjon består av rentene og kostnadene for den gjenværende delen av kontraktens varighet». Forbrukeren gis her en rett til reduksjon i kostnadene tilsvarende renter og omkostninger i den resterende del av avtalens løpetid.

Artikkel 16 nr. 2 om tilbakebetaling av fastrentekreditt reiser enkelte tolkingsspørsmål. Kredittgiveren har etter bestemmelsen «rett til rettferdig og objektivt begrunnet kompensasjon for mulige kostnader som er direkte knyttet til den førtidige tilbakebetalingen av kreditten». Et første spørsmål som oppstår, og som utvalget drøfter, er om kredittgiverens kompensasjon er betinget av konkrete bevis for omkostninger, eller om kredittkunden kan avkreves kompensasjon uten hensyn til et slikt bevis. Departementet finner det lite tvilsomt at førstnevnte løsning må legges til grunn. Formuleringen «kompensasjon for mulige kostnader» taler klart for at det kreves konkrete bevis for å få tapet erstattet.

Et neste spørsmål som reiser seg ved tolkingen av artikkel 16 nr. 2, er hva som er gjenstanden for kredittgiverens kompensasjon, dvs. om kredittgiveren har rett til å få dekket kostnader som følge av den førtidige tilbakebetalingen, typisk administrasjonskostnader, eller om kredittigiveren kan kreve dekket lidt tap, herunder rentetap. Departementet er i likhet med utvalget kommet til at bestemmelsen er en bestemmelse om tapsdekning. Departementet slutter seg til utvalgets begrunnelse i punkt 5.9.2 side 87 hvor det særlig fremgår at denne forståelsen er rimelig i lys av innholdet i artikkel 16 for øvrig.

Når det gjelder forståelsen av direktivet artikkel 16 nr. 3, 4 og 5, viser departementet til utvalgets synspunkter i utredningen side 86 og 88.

Departementet går så over til å drøfte gjennomføringen av artikkel 16 i finansavtaleloven kapittel 3.

Departementet foreslår, i likhet med utvalget, en videreføring av finansavtaleloven § 53. Denne bestemmelsen må antas å oppfylle de krav som følger av direktivet artikkel 16 nr. 1. Etter forslaget skal kredittkunden ha rett til å betale tilbake førtidig, og han eller hun skal som utgangspunkt kun betale kredittkostnader for den utnyttede kredittid, regnet frem til og med betalingsdagen. For kredittsituasjoner som i dag faller inn under kredittkjøpsloven, vil dette medføre en viss endring ved at den utnyttede kredittiden i enkelte tilfeller etter gjeldende rett blir regnet frem til første ordinære forfallsdag etter betaling.

Når det gjelder gjennomføringen av artikkel 16 nr. 2, så krever bestemmelsen at det i nasjonal rett gis regler om kredittgiverens tapskompensasjon ved førtidig tilbakebetaling av fastrentekreditt. Artikkel 16 nr. 2 setter tak for hvor høy denne kompensasjonen kan være. Etter artikkel 16 nr. 4 bokstav b står imidlertid nasjonale myndigheter fritt til å bestemme at kredittgiveren unntaksvis kan kreve en høyere kompensasjon dersom det bevises at tapet overstiger beløpet fastsatt i medhold av artikkel 16 nr. 2. I likhet med utvalget går departementet inn for at den nasjonale valgfriheten utnyttes, og at dette gjøres ved å videreføre hovedtrekkene i finansavtaleloven § 54 første ledd. Tilsynelatende åpner direktivet etter sin ordlyd for at medlemsstate-

ne bare kan fastsette en høyere kompensasjon til kredittgiveren i visse særlige tilfeller, jf. formuleringen «unntaksvis» i artikkel 16 nr. 4 bokstav b. Departementet forstår imidlertid denne formuleringen som et uttrykk for at de beløpsgrensene som oppstilles i direktivet artikkel 16 nr. 2, rent faktisk gjennomgående vil være tilstrekkelige for å dekke mulig tap som måtte oppstå. Det kan derfor etter departementets syn ikke være tvilsomt å gjennomføre direktivets bestemmelser i norsk rett som en mer generell regel om tapskompensasjon som foreslått av utvalget, uten å knytte denne opp til de prosentangivelser som er angitt i artikkel 16 nr. 2. § 54 i loven vil sammen med videreføring av forskrift om den nærmere beregningen av kompensasjonen ved førtidig innfrielse, jf. utvalgets forslag til § 9 i ny forskrift om kredittavtaler, gjennomføre direktivets regler om fastrentekreditt i artikkel 16. Loven og forskriften bygger på de beregningsmessige prinsippene som følger av direktivet. Etter artikkel 16 nr. 4 annet avsnitt kan ikke kredittgiverens kompensasjon overstige kredittgiverens tap. Den nasjonale valgfriheten begrenses her ved at det ikke kan gis regler som åpner for at kredittgiveren kan kreve mer enn dekning av faktisk tap.

Videre foreslår departementet at vilkårene i finansavtaleloven § 54 første ledd første og annet punktum videreføres. Dette innebærer at kredittgiverens rett til kompensasjon ved førtidig tilbakebetaling av fastrentekreditt er betinget av at dette følger av avtalen, jf. gjeldende regel i § 54 første ledd første punktum, samt at en forbruker må ha blitt gjort kjent med kredittgiverens rettigheter før avtalen ble inngått, jf. gjeldende regel § 54 første ledd annet punktum. Departementet legger til grunn at slike betingelser for kredittgiverens rett til kompensasjon er forenlig med direktivet, jf. henholdsvis direktivet artikkel 5 nr. 1 bokstav p, samt at en slik kompensasjon i praksis gjennomgående vil være avtalefestet.

Departementet går så over til å drøfte om man bør benytte seg av den mulighet til å gjøre begrensninger i kredittgiverens rett til kompensasjon som følger av direktivet artikkel 16 nr. 4 bokstav a. Bestemmelsen åpner for at nasjonale myndigheter kan bestemme at tapskompensasjon bare kan kreves dersom beløpet som tilbakebetales førtidig, overstiger en nærmere angitt beløpsterskel. Denne terskelen kan ikke overstige 10 000 euro innenfor en periode på 12 måneder. Utvalget har gått inn for at muligheten etter artikkel 16 nr. 4 bokstav a bør benyttes. Begrunnelsen er at man ikke vil gi bestemmelsen om tapsdekning anvendelse på alle kredittsituasjonene som hører inn under kredittkjøpsloven, og hvor forbrukeren i dag kan nøye seg med å betale renter for utnyttet kredittid uavhengig av om det er avtalt fast eller flytende rente. Utvalget går dermed inn for å gjøre unntaket noe mer begrenset enn det direktivets ordlyd legger opp til, ved at beløpsterskelen knytter seg til den avtalte kreditt, og ikke til den førtidige tilbakebetalingen. Utvalget anser løsningen forenlig med forbrukerkredittdirektivets fullharmonisering, se utredningen side 163.

Departementet er enig med utvalget i at det er hensiktsmessig å utnytte den mulighet som følger av artikkel 16 nr. 4 bokstav a til å gjøre begrensning i kredittgiverens rett til tapskompensasjon. Ved at finansavtaleloven kapittel 3 utvides til å omfatte kredittsituasjoner som i dag reguleres av kredittkjøpsloven, vil disse tilfellene omfattes av finansavtalelovens bestemmelse om tapsdekning ved førtidig tilbakebetaling av fastrentekreditt. Departementet anser det som ønskelig at forbrukeren i enkelte tilfeller fortsatt skal kunne slippe å betale kostnader for mer enn den benyttede kredittid, typisk hvor man står overfor forbruksgjeld.

Spørsmålet som da reiser seg, er hvordan unntaket nærmere bør utformes. Utvalget har som nevnt valgt å knytte beløpsterskelen til det samlede kredittbeløpet i stedet for beløpet som tilbakebetales førtidig. Etter lovforslaget § 61 er kredittgiverens rett til kompensasjon betinget av at kredittbeløpet overstiger 50 000 kroner. En slik løsning ser umiddelbart ut til å stride mot direktivet artikkel 16 nr. 4 bokstav a som uttrykkelig viser til «beløpet for den førtidige tilbakebetalingen». Departementet er likevel enig med utvalget i at en slik løsning må antas å være forenlig med direktivets krav til fullharmonisering. Direktivet åpner for at det i nasjonal rett kan fastsettes at kredittgiverens rett til kompensasjon skal være betinget av at beløpet for den førtidige tilbakebetalingen overstiger en nærmere angitt terskel som ikke kan være høyere enn 10 000 euro innenfor en periode på 12 måneder. Direktivet kan ikke antas å være til hinder for å fastsette et mer begrenset unntak. Tilbakebetalingsbeløpet (som direktivets terskel er knyttet til) kan aldri være høyere enn det samlede kredittbeløpet. I og med at kredittgiverens rett til kompensasjon etter utvalgets forslag knyttes til om kredittbeløpet overstiger 50 000 kroner, får bestemmelsen uansett en mer begrenset rekkevidde enn bestemmelsen i artikkel 16 nr. 4 bokstav a. Alternativet til utvalgets forslag vil være å utforme en bestemmelse i tråd med direktivets ordlyd og der beløpsterskelen knyttes til den førtidige tilbakebetalingen. En slik regel vil imidlertid kunne bli for vidtrekkende, blant annet ved at den også ville komme til anvendelse i realkredittilfellene.

Departementet er derfor kommet til at utvalgets forslag bør følges opp. Det er ikke nødvendig å gjøre unntaket mer vidtrekkende enn hensynet til forbrukerne tilsier. Ved å gjøre unntak for kredittilfeller som ikke overstiger et kredittbeløp på kroner 50 000, vil man i all hovedsak fange opp tilfeller som i dag hører inn under kredittkjøpslovens virkeområde. En regel i tråd med utvalgets forslag vil dessuten gi den beste lovtekniske løsningen, se utvalgets merknader i utredningen side 163.

Når det gjelder direktivet artikkel 16 nr. 3 om tilfeller hvor kompensasjon for førtidig tilbakebetaling ikke kan kreves, kan ikke departementet se at utvalget foreslår en særskilt gjennomføring av denne bestemmelsen. For alle praktiske formål vil gjennomføringen av artikkel 16 nr. 3 følge av avgrensningen i § 44 tredje ledd om kassakreditt og av at det følger av § 54 at det er tale om fastrentekreditt.

Endelig går departementet inn for å gjennomføre artikkel 16 nr. 5 i forslaget til bestemmelse om førtidig tilbakebetaling av fastrentekreditt, jf. § 54 annet ledd. Etter denne bestemmelsen skal kredittgiverens kompensasjon ikke overstige rentebeløpet som forbrukeren skulle ha betalt i løpet av tidsrommet mellom den førtidige tilbakebetalingen og det avtalte forfallstidspunktet.

Departementet foreslår også en videreføring av finansavtaleloven § 54 annet og tredje ledd, jf. departementets lovforslag § 54 tredje og fjerde ledd. Etter § 54 tredje ledd kan kredittgiveren ikke kreve kompensasjon dersom forbrukeren har varslet kredittgiveren om førtidig tilbakebetaling ved et nytt fastrentetilbud, jf. finansavtaleloven § 50 fjerde ledd. Direktivets bestemmelser synes ikke å ta sikte på slike situasjoner, og etter departementets syn må nasjonale myndigheter dermed stå fritt til å ha regler om dette. Tilsvarende synspunkt gjelder for § 54 fjerde ledd, som gir kredittkunden rett til godskriving av rentegevinst i samme utstrekning som kredittgiveren kan kreve tap dekket ved førtidig tilbakebetaling. Direktivet inneholder ingen regler om dette, og departementet antar, sett hen til at det her er tale om en fravikelig bestemmelse, at det uansett ikke vil oppstå et spørsmål om direktivstrid.

Når det gjelder merknadene i høringen fra *Kunnskapsdepartementet* og *Statens lånekasse for utdanning* knyttet til utvalgets forslag til bestemmelse om fastrentekreditt, vil departementet se nærmere på dette i forbindelse med departementets behandling av utvalgets forslag til endringer i forskrift 30. juni 2000 nr. 653 om unntak fra og tilpasninger til lov 25. juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven) for Statens lånekasse for utdanning.

12 Gjennomføring av direktivets regler om kjøperens innsigelser mot annen kredittgiver enn selgeren

12.1 Innledning

En forbruker kan ha ulike krav og innsigelser mot selgeren eller tjenesteyteren på grunnlag av en inngått kjøps- eller tjenesteavtale. Det kan for eksempel være at leveringen er mangelfull. Forbrukeren vil da kunne gjøre gjeldende misligholdsbeføyelser som prisavslag, erstatning og heving. Spørsmålet er i hvilken grad forbrukeren kan fremsette krav og innsigelser som han eller hun måtte ha mot selgeren eller tjenesteyteren, overfor kredittgiveren.

Direktivets artikkel 15 nr. 2 regulerer forbrukerens krav og innsigelser mot annen kredittgiver enn selgeren i de tilfeller der forbrukeren har inngått en såkalt «avtale om tilknyttet kreditt». Dersom visse betingelser er til stede, har forbrukeren etter denne bestemmelsen rett til å fremme de samme krav og innsigelser som han eller hun måtte ha overfor selgeren, også overfor kredittgiveren.

Artikkel 15 nr. 2 annet punktum gir nasjonale myndigheter frihet til å regulere nærmere forhold knyttet til om forbrukeren skal kunne gjøre et slikt krav gjeldende. Bestemmelsen må ses i sammenheng med artikkel 15 nr. 3, som sier at artikkel 15 ikke er til hinder for nasjonale bestemmelser om solidaransvar mellom selgeren og kredittgiveren der varen eller tjenesten er finansiert ved en kredittavtale.

I norsk rett er forbrukerkjøperens adgang til å rette innsigelser mot annen kredittgiver enn selgeren regulert i kredittkjøpsloven § 8. Bestemmelsen får tilsvarende anvendelse på «ytelse av forbrukertjenester på kreditt», jf. kredittkjøpsloven § 27 a.

12.2 Gjeldende rett

Utvalget uttaler følgende om gjeldende rett i utredningen punkt 5.10.4 side 97 flg.:

> «Kredittkjøpsloven § 8 inneholder en bestemmelse om kjøperens innsigelser mot annen kredittgiver enn selger. Finansavtaleloven inneholder ikke noen tilsvarende regel, og noe direktekrav for kjøperen mot slik kredittgiver basert på alminnelig kontraktsrett synes uaktuelt. Følgelig er det bare ved 'forbrukerkredittkjøp' (§ 8) og 'ytelse av forbrukertjenester på kreditt' (§ 27a) at kjøperen overfor kredittgiver kan gjøre gjeldende innsigelser basert på misligholdt oppfyllelse av vare- eller tjenestekontrakten.
>
> Kredittkjøpsloven § 8 første ledd første punktum lyder slik:
>
> 'Ved forbrukerkredittkjøp kan kjøperen overfor annen kredittyter enn selgeren gjøre gjeldende de samme innsigelser og pengekrav på grunnlag av kjøpet som han kunne gjøre gjeldende mot selgeren.'
>
> 'Forbrukerkredittkjøp' og 'ytelse av forbrukertjenester på kreditt' blir definert på tilsvarende måte i § 3, henholdsvis nr. 3 og nr. 4. Kreditten må ytes som ledd i næringsvirksomhet, og – etter alternativet i § 3 nr. 1 bokstav b), sml. § 3 nr. 4 andre strekpunkt – av 'selgeren eller en annen på grunnlag av avtale med selgeren'. Kreditten må altså ytes av en annen enn selgeren, men på grunnlag av avtale med selgeren, for at forbrukeren skal kunne gjøre gjeldende innsigelser og krav mot kredittgiveren. Identifikasjon av selger og kredittgiver som skal kunne begrunne rett for kjøper til å gjøre gjeldende innsigelser og krav mot selgeren overfor kredittgiver, er betinget av avtale mellom selgeren og kredittgiveren om kreditten.
>
> I forarbeidene ble det lagt til grunn at bestemmelsen omfatter eksterne kontokjøp. Departementet uttalte bl.a. følgende om dette i Ot.prp. nr. 34 (1980-1981) s. 107:
>
> 'Reglene i § 13 om kjøpers innsigelser og krav overfor annen kredittyter enn selgeren gjelder også eksterne kontokjøp. Derimot er de naturlig nok uten betydning for interne kontokjøp, hvor selgeren jo selv yter kreditten. Bokreditts Landsforbund A/L har foreslått at kontokjøp helt unntas fra reglene i § 13. Det vises bl a til at ved kontokjøp har kreditten ingen tilknytning til den enkelte vare, at det ikke foreligger noen forbindelse mellom selger og kredittyter i anledning det enkelte kjøp slik som ved andre kredittkjøp samt til visse oppgjørsmessige problemer.
>
> Etter Justisdepartementets mening har forbrukerkjøperen samme behov for beskyttelse av sine innsigelser og krav på grunnlag av kjøpsforholdet ved eksterne kontokjøp som i

andre trepartsforhold, og selgeren og kredittyteren har også samme interessefellesskap i kreditthandelen som ellers.'

Departementets uttalelse peker på det sentrale i begrunnelsen for kjøperens rett etter kredittkjøpsloven § 8; interessefellesskap mellom selger og kredittgiver når kreditten ytes etter avtale mellom disse, jf. også omtalen av definisjonen av 'tilknyttet kredittavtale' i direktivet artikkel 3 bokstav n) i punkt 5.10.2.1 foran.

Ved avgjørelsen av om kredittkjøpsloven § 8 omfatter eksterne kortsystem må det tas stilling til om kortutstederen, f.eks. DnBNOR Kort, yter kreditt til kortholderen 'på grunnlag av avtale med' brukerstedet. Det kan her skilles mellom tilfeller hvor forbrukeren kontraherer med brukerstedet og betaler med et kredittkort som er utstedt på et tidligere tidspunkt, helt uavhengig av den konkrete transaksjon med brukerstedet, og tilfeller hvor kredittkortet utstedes i forbindelse med kontraheringen med det konkrete brukerstedet. I sistnevnte tilfeller er det klart at kredittkortutsteder er å anse som kredittgiver etter kredittkjøpsloven § 8. Det sees inntil videre bort fra de sistnevnte tilfellene.

Det fremgår av gjennomgåelsen av avtalekjeden i punkt 5.10.3 at brukerstedet i første rekke har avtale med innløseren (Teller), som igjen bygger sin rett til å godkjenne brukersteder på avtale med kortutsteder. Samtidig har kortholder en konto hos kortutstederen, og denne kontoen blir belastet når kortholderen gjør bruk av kredittkortet. Gjennom bruk av betalingsterminalen skjer det dermed en belastning av kortholderens konto hos kortutstederen, og kortutsteder er forpliktet til å gjøre opp overfor innløser. Dermed blir kredittytingen flyttet fra innløser til kortutsteder, og innløseren får en oppgjørsteknisk rolle. Gjennom den felles tilknytning til kortsystemet kan det sies å foreligge et avtaletilknytningsforhold mellom kortutsteder/kredittgiver og brukersted/selger. Spørsmålet er om en dermed kan si at kortutsteder yter kreditt til kortholder på grunnlag av avtale med selgeren/brukerstedet.

Spørsmålet har ikke vært prøvd for Høyesterett. Rettspraksis fra lavere rettsinstanser og praksis i Bankklagenemnda er ikke entydig selv om man i de senere år ser en klar utvikling i retning av at kredittkort omfattes av kredittkjøpsloven § 8. I mange saker har man latt være å ta uttrykkelig standpunkt til spørsmålet fordi man uansett kunne løse spørsmålet ut i fra kortavtalen. I andre saker nøyer man seg med å forutsette man at loven kommer til anvendelse, uten å foreta en særskilt drøftelse av spørsmålet. Det er imidlertid klart at Bankklagenemnda nå legger til grunn at kredittkjøpsloven § 8 kommer til anvendelse ved kredittkort tilknyttet de internasjonale kortsystemene – jf. BKN 2007-062, 2007-121 og 2008-043

Lovavdelingen er kommet til samme resultat i sin uttalelse av 3. desember 1991. Her blir det lagt til grunn at bankkort som regulært gir kunden muligheter for kreditt, generelt kan antas å være omfattet av kredittkjøpsloven § 8. Videre blir følgende uttalt i relasjon til nevnte krav om avtale mellom kredittgiver/kortutsteder og selger/brukersted:

'I de tilfeller der det regulært er knyttet en form for kreditt til kortbruken, og dette er kjent for brukerstedet, og når utstederbanken uttrykkelig eller stilltiende godtar at brukerstedet direkte kan belaste kundens konto i banken, er det nærliggende å si at 'kreditten gis av ... en annen [enn selgeren] på grunnlag av avtale med selgeren', jf definisjonen av kredittkjøp i kredittkjøpsloven § 3 nr 1 bokstav b.'

Krüger, Norsk kjøpsrett, 4. utgave, Bergen 1999 og note 60 i Norsk lovkommentar legger også til grunn at kredittkjøpsloven § 8 omfatter tilfeller med betaling med kredittkort.

For så vidt gjelder utenlandsk rett bemerker utvalget at det i Finland ble avsagt en høyesterettsdom 2. februar 2007, KKO:2007:6, som identifiserte kredittkortutsteder overfor selger ved forbrukerkjøp. I Danmark synes spørsmålet ikke å være avklart av domstolene og juridisk teori gir ikke klar veiledning på dette punkt.

Etter utvalgets oppfatning må det legges til grunn som gjeldende rett at kredittkjøpsloven § 8 omfatter tilfeller med betaling med kredittkort. For så vidt gjelder vilkåret om at kreditten ytes etter avtale mellom kredittgiver og selger/tjenesteyter bemerker utvalget at det foreligger en avtaletilknytning mellom partene og at det er kortterminalens potensiale for betaling med kredittkort og den konkrete bruk av kredittkort på brukerstedet som er avgjørende etter gjeldende rett, og ikke om det er kjent for brukerstedet om betalingskortet i det konkrete tilfellet er et kredittkort eller et debetkort.

Kredittkjøpsloven § 8 omfatter ikke betaling med debetkort. En forbruker som benytter et debetkort når han betaler til brukerstedet – for eksempel være et kombinert Bankaxept-/VISA-kort utstedt av en norsk bank og knyttet til forbrukerens brukskonto i banken – vil ikke være beskyttet av kredittkjøpsloven § 8. Når forbrukeren betaler med debetkortet, belastes forbrukerens innskuddskonto i banken, som om forbrukeren hadde tatt penger ut av kontoen ved uttak fra banken og betalt brukerstedet med kontante penger. Det forekommer imidlertid at banken innvilger forbrukeren en rammekreditt på kontoen, slik at kontoen er en kombinert innskudds- og kredittkonto. Forbrukeren disponerer kontoen, eventuelt ved debetkort som måtte

være knyttet til kontoen, innenfor den avtalte kredittramme. Det vil ikke være synbart for brukerstedet om debetkortholderen har en rammekreditt på kontoen eller om saldo på konto er positiv eller negativ når kortet benyttes. Det er klart at transaksjoner som belastes debetkort faller utenfor virkeområdet for kredittkjøpsloven § 8, jf. f.eks. BKN-2008-43. Ved debetkort kan en ikke si at det regulært knyttes en form for kreditt til kortbruken og det vil regulært heller ikke være synbart eller kjent for brukerstedet om det er knyttet kreditt til kortbruken i det enkelte tilfelle.

Selv om direktivet artikkel 15 nr. 2 ikke er til hinder for å videreføre løsningen i kredittkjøpsloven § 8 om at forbruker som betaler med kredittkort, kan gjøre gjeldende innsigelser og krav mot selger/tjenesteyter overfor kredittkortutsteder, vil utvalget vurdere om det er grunn til å videreføre disse rettighetene. Dette drøftes i punkt 5.10.5 nedenfor.

Kredittkjøpsloven § 8 første ledd annet punktum lyder slik:

'Ved siden av reklamasjon overfor selgeren etter kjøpslovens regler må kredittyeren i tilfelle underrettes så snart det er rimelig høve til det.'

Justisdepartementet la til grunn at sterke praktiske grunner taler for en klar regel om at kjøperen i første omgang i alle fall må reklamere overfor sin direkte kontraktspart. Det ble også presisert av departementet at man ikke gikk inn for at kredittgivers ansvar i ytterligere grad gjøres subsidiært, se Ot.prp. nr. 34 (1980-1981) s. 107. Dette spørsmålet om kredittgivers ansvar er subsidiært, herunder spørsmål om plikt til å reklamere overfor selgeren før kredittgivers ansvar gjøres gjeldende, faller antagelig innenfor den nasjonale valgfriheten, jf. det som ble sagt om dette ovenfor i punkt 5.10.2.2, hvor det ble vist til en uttalelse i fortalen om at den nasjonale valgfriheten særlig er rettet inn mot spørsmålet om 'forbrugeren skal anlægge sag mod leverandøren, før forbrugeren kan tage dem [retsmidler] i anvendelse mod kreditgiveren'.

Kredittkjøpsloven § 8 annet ledd lyder slik:

'Har kjøperen pengekrav som etter første ledd kan gjøres gjeldende mot kredittyteren, er kredittyterens ansvar begrenset til det beløp han har mottatt av kjøperen i anledning av kjøpet.'

Dette er en bestemmelse om direktekravets *omfangsmessige begrensning*. Kredittkjøpsloven § 8 inneholder også en begrensning med hensyn til *direktekravets art*: Forbrukeren kan – hva gjelder direktekrav, til forskjell fra innsigelser – bare gjøre gjeldende *pengekrav* mot kredittgiveren, jf. § 8 første ledd. Dette medfører en avgrensning mot krav om naturalprestasjoner, f.eks. krav om utbedring og omlevering. Departementet så det som uhensiktsmessig om forbrukeren skulle kunne fremme direktekrav om naturaloppfyllelse.»

12.3 Direktivet

Kjøperens innsigelser mot annen kredittgiver enn selgeren/tjenesteyteren er regulert i direktivet artikkel 15 nr. 2 som lyder:

> «Når varene eller tjenestene som omfattes av en avtale om tilknyttet kreditt, ikke blir levert eller bare blir delvis levert eller ikke er i overensstemmelse med kontrakten for leveringen av disse, skal forbrukeren ha rett til å ta rettslige skritt mot kredittyter dersom forbrukeren har tatt rettslige skritt mot leverandøren, men uten å oppnå det vedkommende var berettiget til i overensstemmelse med lovgivningen eller kontrakten for levering av varer eller tjenester. Medlemsstatene skal fastsette i hvilket omfang og under hvilke betingelser slike rettslige skritt skal kunne tas.»

Artikkel 15 nr. 2 må ses i sammenheng med artikkel 15 nr. 3 som har følgende ordlyd i den norske versjonen:

> «Denne artikkel berører ikke nasjonale regler som gjør kredittyter solidarisk ansvarlig med hensyn til krav som forbrukeren måtte ha mot leverandøren i tilfeller der kjøp av varer eller tjenester fra leverandøren er finansiert ved en kredittavtale.»

I punkt 5.10.2 på side 91-95 i utredningen gjør utvalget rede for direktivet artikkel 15 nr. 2 og 3. Utvalget har tatt utgangspunkt i den danske versjonen av direktivet. Utvalget uttaler følgende:

> *«5.10.2.1 Artikkel 15 nr. 2*
>
> Artikkel 15 nr. 2 lyder slik:
>
> 'Hvis de varer eller tjenesteydelser, der er omfattet af den tilknyttede kreditaftale, ikke leveres eller kun leveres delvis eller ikke er i overensstemmelse med aftalen om levering deraf, har forbrugeren ret til at tage retsmidler i anvendelse mod kreditgiveren, såfremt forbrugeren ikke fra leverandøren har opnået den fyldestgørelse, som vedkommende har krav på ifølge loven eller aftalen om levering af varer eller tjenesteydelser. Medlemsstaterne bestemmer, i hvilket omfang og på hvilke betingelser disse retsmidler kan iværksettes.'
>
> Forbrukeren kan altså på visse vilkår fremme krav og innsigelser – 'tage retsmidler i an-

vendelse' – ikke bare mot selger/tjenesteyter, men også mot kredittgiver, i tilfeller av uteblitt eller mangelfull levering av varer eller tjenester som omfattes av en 'tilknyttet kreditaftale'.

En 'tilknyttet kreditaftale' er i henhold til artikkel 3 bokstav n) en kredittavtale hvoretter kreditten 'udelukkende tjener til at finansiere en aftale om levering av specifikke varer eller specifikke tjenesteydelser' (bokstav n) punkt i)), og 'kreditaftalen og aftalen om levering til sammen objektivt set udgør en kommerciel helhed' (bokstav n) punkt ii)).

Vilkåret om at kreditten utelukkende skal tjene til å finansiere en avtale om levering av 'specifikke' ytelser, peker hen på kredittavtaler som utelukkende er inngått med sikte på den aktuelle avtalen om kjøp av varer eller tjenester. Dette innebærer en avgrensning mot eksterne kontokredittavtaler og spesielt slike som disponeres ved bruk av internasjonale betalingskort som MasterCard og VISA. Felles for alle betalingskort er at de gir kortholder mulighet til enkelt å disponere over tilgjengelig økonomiske ressurser. Dette kan for eksempel være innestående på konto (debetkort) eller en rammekreditt (kredittkort).

I det følgende vil utvalget for enkelthets skyld bruke MasterCard som eksempel på kredittkort og VISA for debetkort siden dette er den ordinære tilknytning for det overveiende antall utstedte MasterCard og VISA i Norge. Begge korttyper eksisterer imidlertid både som kredittkort og debetkort og også det nasjonale Bankaxept er i bruk som rent kredittkort. Eurocard (som bruker MC-systemet), Diners Club og American Express er normalt faktureringskort. Felles for kredittkort med inernasjonalt merke, er at de kan benyttes i stort antall utsalgssteder ved en rekke anledninger, og aktuell kreditt tjener derfor ikke utelukkende til å finansiere kjøp av spesifikke varer eller tjenesteytelser. I første omgang ser vi bort i fra de tilfelle der kontokredittavtale disponibel med kort blir inngått i forretningen i tilknytning til et konkret kjøp.

Vilkårene i artikkel 3 bokstav n) kan umiddelbart synes å overlappe. Hvis kredittavtalen utelukkende tjener til finansiering av en avtale om levering av spesifikke varer eller tjenesteytelser, er det i utgangspunktet naturlig å legge til grunn at kredittavtalen og kjøpsavtalen til sammen utgjør en kommersiell enhet. Det er imidlertid en forskjell mellom disse vilkårene: Hvorvidt kredittavtalen utelukkende tjener til finansiering av en avtale om levering av spesifikke varer eller tjenester, beror på en konkret vurdering. Det samme gjelder for så vidt spørsmålet om kredittavtalen og kjøpsavtalen utgjør en kommersiell helhet, men denne vurderingen vedrører forbindelsen mellom kredittavtalen og kjøpsavtalen ut fra en objektiv vurdering som blir skissert i artikkel 3 bokstav n) punkt ii). Her blir det nemlig uttømmende listet opp hva som utgjør en kommersiell helhet i direktivets forstand, og opplistingen viser at det godt kan tenkes en kredittavtale som utelukkende tjener til finansiering av spesifikke varer eller tjenester, uten at kredittavtalen og kjøpsavtalen til sammen utgjør en kommersiell helhet i direktivets forstand, dvs. uten at det foreligger tilstrekkelig nær forbindelse mellom kredittavtalen og kjøpsavtalen. Et typisk eksempel vil være at en bank innvilger forbrukeren lån som forbrukeren benytter til å finansiere kjøp av bil, uten at det foreligger noe avtaleforhold mellom bilselger og banken om finansieringen av bilkjøpet.

Det følger av artikkel 3 bokstav n) punkt ii) at opplistingen av (tre) typetilfeller som skal anses som 'kommerciell helhed', er *uttømmende*.

Det første typetilfellet er at selgeren selv finansierer kreditten. Dette alternativet er uten betydning ved tolkningen av artikkel 15 nr. 2.

Hvis finansieringen av forbrukerens kreditt skjer gjennom tredjeperson, skal det anses å foreligge en kommersiell helhet i følgende tilfeller:

1. Dersom 'kreditgiveren i forbindelse med indgåelsen eller forberedelsen af kreditaftalen gør brug av leverandørens tjenester'.
2. Dersom 'den specifikke vare eller ydelsen af en specifik tjenesteydelse udtrykkelig er angivet i kreditaftalen'.

I fortalens punkt 37 blir det uttalt at det 'hersker... et indbyrdes *afhængighetsforhold* mellem købet af en vare eller tjenesteydelse og den med henblik på dette køb indgåede kreditaftale' (kursivert her). Formuleringen kan tyde på at forbindelsen mellom kredittavtalen og kjøpsavtalen må være slik at ingen av avtalene ville ha blitt inngått dersom den ene tenkes borte. En slik tolkning fremstår imidlertid som for snever i forhold til opplistingen i artikkel 3 bokstav n) punkt ii). Under henvisning til at det overgripende temaet er om avtalene utgjør en kommersiell helhet, er det mer nærliggende å legge vekt på avhengighetsforhold i den forstand at kredittilbudet er del av det totale tilbudet overfor forbrukeren. Kredittgiveren har i slike tilfeller en direkte interesse i at det blir inngått kjøpsavtale; det oppstår et interessefellesskap mellom kredittgiver og selger. Det er da ikke til hinder for å statuere 'tilknyttet kreditaftale' at forbrukeren i og for seg kunne ha inngått kjøpsavtalen med annen finansering enn den som fulgte av kredittilbudet som var en del av det totale tilbudet til forbrukeren.

Etter ordlyden i direktivet er det tilstrekkelig men ikke nødvendig, at varen eller tjenesteytelsen er angitt i kredittavtalen. Hvis kredittav-

talen ikke inneholder en slik angivelse, skal kredittgiveren anses å ha tilstrekkelig interesse i at det blir inngått kjøpsavtale, dersom det i forbindelse med inngåelsen av kredittavtalen er gjort bruk av den aktuelle vare- eller tjenesteleverandørens tjenester. I slike tilfeller er kredittgiveren kjent med at kreditten skal finansiere et spesifikt kjøp. Denne kunnskapen og forbindelsen mellom kredittavtalen og kjøpsavtalen, foreligger ikke ved bruk av tidligere utstedte kredittkort, f.eks. MasterCard. På den annen side tilsier ordlyden i artikkel 3 bokstav n) punkt ii) at det vil være en tilknyttet kredittavtale dersom kredittformålet i en avtale mellom en bank og en forbruker om nedbetalingslån angis å være kjøp av en spesifikk vare, for eksempel en nærmere spesifisert motorvogn, selv om det ikke foreligger noen avtale mellom kredittgiver og selger om finansiering av det aktuelle salg. Etter utvalgets oppfatning er det høyst tvilsomt om direktivet skal tolkes slik at de nevnte tilfeller omfattes av definisjonen av tilnyttet kredittavtale, ettersom det uten avtale mellom kredittgiver og selger om kredittfinansering av salget vanskelig kan sies at kredittavtalen og salgsavtalen utgjør en 'kommersiell helhet', og enda mindre et 'indbyrdes afhængighetsforhold' mellom avtalene, jf. fortalen punkt 37. Dersom direktivet skal tolkes i samsvar med ordlyden på dette punkt, vil det foreligge en tilknyttet kredittavtale i direktivets forstand når for eksempel en bank som skal finansiere et forbrukerkjøp, angir den spesifikke varen eller tjenesteytelsen forbrukeren skal benytte kreditten for å finansiere, selv om kreditten ikke gis etter avtale mellom banken og selger. Selv om skulle bli lagt til grunn at direktivet skal tolkes på denne måte, antar utvalget at det fortsatt kan inntas bestemmelse i kredittavtalen om kredittsikring i form av salgspant uten at dette i seg selv innebærer at kredittavtalen anses som 'tilknyttet kreditaftale'.

Med forbehold for tolkningen av direktivet i tilfeller hvor varen eller tjenesteytelsen er angitt i kredittavtalen vil utvalget bemerke at den identifikasjon av salgs-/tjenesteavtale og kredittavtale som følger av direktivets artikkel 15 nr. 2 og definisjonen av 'tilknyttet kreditaftale' har gode grunner for seg. Kredittgiver vil regulært ha økonomisk interesse i den inngåtte salgs-/tjenesteavtale, samtidig om selger/tjenesteyter og kredittgiver kan sies å samvirke i prosessen frem til inngåelsen av avtalene. Grensen mellom slike tilfeller og tilfeller hvor selger/tjenesteyter er kredittgiver og i ettertid diskonterer kravet mot forbrukeren, vil i praksis kunne være flytende (se artikkel 17 og punkt 5.11 om de sistnevnte tilfellene).

Forutsatt at det foreligger en 'tilknyttet kreditaftale' i direktivets forstand, kan forbrukeren på nærmere vilkår gjøre gjeldende krav og innsigelser han måtte ha mot selger/tjenesteyter, også mot kredittgiveren. Det første vilkåret er at varer eller tjenester som omfattes av den tilknyttede kredittavtalen, 'ikke leveres eller kun leveres delvis eller ikke er i overensstemmelse med aftalen om levering deraf'. Den siste passusen omfatter mangelfull levering. Det samme gjør for så vidt formuleringen 'leveres delvis' (kvantitetsmangel). Førstnevnte passus – 'ikke leveres' – omfatter etter en naturlig forståelse av ordlyden total uteblivelse av levering (leveringsuteblivelse). Følgelig kan det se ut til at forsinket levering ikke gir grunnlag for innsigelser eller krav mot kredittgiveren etter artikkel 15 nr. 2, for eksempel erstatningskrav som følge av forsinket levering. Det er rettspolitisk ingen grunn til å ekskludere tilfeller med forsinket levering fra den alminnelige regulering etter artikkel 15 nr. 2. I tillegg kommer at dersom selger/tjenesteyter er kredittgiver, vil innsigelser og motkrav som følge av forsinket levering kunne gjøres gjeldende overfor den som måtte erverve kravet fra selger/tjenesteyter, jf. artikkel 17. Utvalget antar at formuleringen av artikkel 15 nr. 2 ikke er tilsiktet på det aktuelle punkt, og at meningen har vært å omfatte innsigelser og motkrav som følge av mislighold generelt.

Etter artikkel 15 nr. 2 er rett til å fremme innsigelser og krav mot kredittgiveren videre betinget av at 'forbrugeren ikke fra leverandøren har opnået den fyldestgørelse, som vedkommende har krav på ifølge loven eller aftalen'. Formuleringen innebærer at forbruekren ikke skal gis dobbel dekning av sine krav. Spørsmålet er om formuleringen i tillegg forutsetter at forbrukerens rett overfor kredittgiveren er subsidiær, altså om forbrukeren først må gå på selgeren/tjenesteyteren, herunder om 'dekningsmulighetene' må være uttømt. Det er etter utvalgets oppfatning ikke grunn til å tolke denne bestemmelsen som uttrykk for at ansvaret er subsidiært. I artikkel 15 nr. 2 annet punktum gis nemlig nasjonale myndigheter frihet til å bestemme 'i hvilket omfang og på hvilke betingelser disse retsmidler kan iværksettes'. I fortalens punkt 38 blir det pekt på at den nasjonale valgfriheten særlig er rettet mot spørsmålet om 'forbrugeren skal anlægge sag mod leverandøren, før forbrugeren kan tage dem [retsmidler] i anvendelse mod kreditgiveren'. Lovgiver står altså fritt på dette punkt.

5.10.2.2 Fullharmoniseringens rekkevidde

Det er klart at artikkel 15 nr. 2 medfører plikt for nasjonale myndigheter til å innføre eller videreføre lovbestemmelser om forbrukervern i tilfeller som nevnt i bestemmelsen. Spørsmålet er om artikkel 15 nr. 2 innebærer fullharmonise-

ring av spørsmålet om rett til å fremme innsigelser og krav mot selger/tjenesteyter også overfor kredittgiver, slik at den nasjonale lovgiver er avskåret fra eventuelt å utstrekke forbrukervernet til å omfatte kredittavtaler som ikke er å anse som tilknyttede kredittavtaler. I mangel av nærmere holdepunkter for løsningen kunne en her tenke seg to tilnærmingsmåter. Den ene er at direktivet bare regulerer forbrukerens rett til å fremme innsigelser og krav mot kredittgiveren ved tilknyttede kredittavtaler, og at spørsmålet om hva som på dette punkt skal gjelde ved kredittavtaler som ikke omfattes av direktivets definisjon av tilknyttede kredittavtaler, er undergitt nasjonale myndigheters autonomi. Den andre tilnærmingsmåten er å forstå artikkel 15 nr. 2 som angivelse av at retten til å fremme innsigelser og krav mot kredittgiveren skal gjelde 'så langt men ikke lenger', altså at nasjonal rett ikke kan utstrekke forbrukerens rett etter artikkel 15 til å omfatte kredittavtaler som ikke er tilknyttet kredittavtale etter direktivet.

Artikkel 15 nr. 2 gir ikke svar på dette spørsmålet. Det er imidlertid gitt uttalelser i fortalen punkt 10 som gir veiledning med hensyn til fullharmoniseringens rekkevidde. Videre inneholder artikkel 15 nr. 3 en bestemmelse som regulerer nasjonale myndigheters valgfrihet på det aktuelle punktet.

I fortalens punkt 10 uttales:

'... medlemsstaterne (vil) kunne anvende dette direktivs bestemmelser på tilknyttede kreditaftaler, der ikke er omfattet af definitionen af en 'tilknyttet kreditaftale' som indeholdt i dette direktiv. Bestemmelserne om tilknyttede kreditaftaler vil således kunne anvendes på kreditaftaler, der kun delvis tjener til at finansiere en aftale om levering af varer og tjenesteydelser.'

Denne uttalelsen gir klart uttrykk for at artikkel 15 nr. 2 ikke er uttrykk for fullharmonisering i den forstand at bestemmelsens forbrukervern er forbeholdt tilfeller av levering av varer og tjenester som er omfattet av en tilknyttet kredittavtale i direktivets forstand. Nasjonale myndigheter har frihet til å utvide dette vernet.

Det er imidlertid uklart hvor langt uttalelsen åpner for at nasjonale myndigheter kan utvide vernet. Etter ordlyden kan medlemsstatene anvende direktivets bestemmelser på tilknyttede kredittavtaler som ikke er omfattet av direktivets definisjon av tilknyttede kredittavtaler, og at bestemmelsene vil 'således kunne anvendes på kreditaftaler, der kun delvis tjener til at finansiere en aftale om levering af varer og tjenesteydelser'. En mulig forståelse er at nasjonale myndigheter bare kan utstrekke vernet til å omfatte kredittavtaler som har en 'tilknytning' til en spesifikk salgs-/tjenesteavtale. Etter denne forståelsen gjør fortalen punkt 10 et slags unntak fra artikkel 3 bokstav n) punkt i) og kravet om at kreditten utelukkende tjener til å finansiere et spesifikt vare- eller tjenestekjøp. Etter denne betraktningen er den nasjonale valgfriheten fremdeles begrenset av definisjonen i artikkel 3 bokstav n) punkt ii).

Det er imidlertid usikkert om uttalelsen er ment å gi nasjonale myndigheters en så vidt begrenset rett til å utvide forbrukervernet i forhold til artikkel15 nr. 2. Dette skyldes dels at fortalen på dette punktet er tvetydig, dels at uttalelser i fortalen i seg selv vanligvis ikke er normerende. Fortalen gir normalt kun forklarende eller begrunnende uttalelser på normgivende uttrykk i selve direktivteksten. Etter utvalgets oppfatning er det mest nærliggende å forstå annet punktum i den siterte forarbeidsuttalelsen, jf. '... kreditaftaler, der kun delvis tjener til at finansiere ...', utelukkende som eksemplifisering av den nasjonale valgfriheten, men det er ikke opplagt at dette er en riktig forståelse av fortalen.

Derimot inneholder artikkel 15 nr. 3 en bestemmelse som både isolert sett og sammenholdt med fortalen punkt 10 gir klar veiledning med hensyn til hvor langt fullharmoniseringen rekker. Artikkel 15 nr. 3 lyder:

'Denne artikel berører ikke nationale bestemmelser om, at en kreditgiver hæfter solidarisk for ethvert krav, som forbrugeren måtte have mod leverandøren, såfremt købet af varer eller tjenesteydelser fra leverandøren er blevet finansieret via en kreditaftale.'

I fortalen punkt 38 uttales i tilknytning til dette at direktivet ikke bør medføre at 'forbrugeren berøves sine rettigheder i henhold til nationale bestemmelser, om at sælgeren eller tjenesteyderen og kreditgiveren hæfter solidarisk'.

Etter ordlyden i artikkel 15 nr. 3 omfattes tilfeller hvor forbrukeren har krav mot selgeren/tjenesteyteren, herunder både krav ved mangler og forsinkelse, eksempelvis erstatningskrav. Nasjonale myndigheter står altså fritt til å ha bestemmelser om at forbrukeren kan fremme et slikt krav både overfor selger/tjenesteyter og kredittgiveren. Direktivet krever bare at kjøpet av vare eller tjenesteytelse er blitt finansiert via en kredittavtale, jf. definisjonen i direktivet artikkel 3 bokstav c). Ordlyden omfatter ikke klart tilfeller hvor forbrukeren har en innsigelse mot kredittgiverens krav på betaling av kredittbeløpet, ettersom uttrykket 'hæfter solidarisk for ... krav' nettopp peker mot tilfeller hvor forbrukeren har et krav, ikke en innsigelse. Dersom forbrukeren er avskåret fra å gjøre gjeldende innsigelse overfor kredittgiveren mot betaling av kredittbeløpet, for eksempel ved totalt uteblitt levering av varen, vil han imidlertid ha

erstatningskrav mot selgeren etter at han har betalt kredittgiveren, og *dette* kravet vil selgeren og kredittgiveren kunne hefte solidarisk for etter nasjonal rett. Det er dermed etter utvalgets oppfatning klart at artikkel 15 nr. 3 må tolkes slik at nasjonale myndigheter har frihet til – innenfor de rammer som følger av direktivet for øvrig og annen fellesskapsregulering – å ha lovbestemmelser som identifiserer selger/tjenesteyter og kredittgiver også i tilfeller som faller utenfor artikkel 15 nr. 2.

Utvalget har også vurdert om bestemmelser i nasjonal rett om identifikasjon av selger/tjenesteyter og kredittgiver i tilfeller hvor forbrukeren betaler med kredittkort, er i samsvar med Europarlaments- og rådsdirektiv 2007/64/EF om betalingstjenester i det indre marked (betalingstjenestedirektivet). De fleste selgere vil – når kjøperen bruker kort han allerede disponerer – være opptatt av selve betalingen og ikke om kunden handler på kreditt eller ikke – som oftest vil de heller ikke kunne ha noen begrunnet oppfatning om dette da kortet som regel ikke gir noen informasjon om dette. Dersom institusjon som tilbyr betalingstjenester i ettertid må håndtere innsigelser/tilbakesøkningskrav fra kortholder, kan dette medføre motregning i senere oppgjør eller tilbakesøkning, slik at betalingsmottaker likevel ikke har mottatt endelig oppgjør ved betalingen med kredittkort. Normalt vil innløser ha sikret seg regress mot betalingsmottager (brukerstedet) i brukerstedsavtalen dersom det foretas reduksjoner i betaling fra kortutsteder/kortholder.

Etter utvalgets oppfatning må det eventuelt være artikkel 58 som kan innebære begrensninger her. Bestemmelsen pålegger betaler å 'underrette sin udbyder af betalingstjenester snarest muligt efter at have konstateret uautoriserede eller fejlbehæftede betalingstransaktioner, der giver anledning til krav, herunder krav som omhandlet i artikel 75, og ikke senere end 13 måneder efter debiteringsdatoen'. Etter utvalgets oppfatning handler imidlertid disse bestemmelsene om innsigelser og krav som oppstår som følge av feil eller forhold ved selve betalingsgjennomføringen og ikke krav som springer ut av det underliggende forhold betalingen er ment å dekke. Etter betalingstjenestedirektivet artikkel 30 nr. 3 er det også fastsatt at direktivet ikke griper inn i det tidligere forbrukerkredittdirektivet (87/102/EØF) eller annet EU-regelverk som gjelder betingelsene for kredittytelser overfor forbrukere og som er i overensstemmelse med EU-retten. Utvalget legger til grunn at betalingstjenestedirektivet ikke er til hinder for at det i nasjonal rett bestemmes at forbruker gjør gjeldende innsigelser og krav han måtte ha mot selger/tjenesteyter overfor utsteder av kredittkort som er benyttet til å betale varen/tjenesten.

Etter utvalgets vurdering er det heller ikke på annet EØS-rettslig grunnlag noe til hinder for bestemmelser i nasjonal rett om identifikasjon av selger/tjenesteyter og kredittgiver i tilfeller hvor forbrukeren betaler med kredittkort. På samme måte som norske kredittgivere kan tenlandske kredittgivere i samsvar med EØS-retten inngå avtaler med norske forbrukere om utstedelse av debetkort eller kredittkort. Utvalget kan ikke se at en adgang for forbrukeren til å fremme innsigelser og krav mot selger/tjenesteyter overfor utsteder av kredittkort, utgjør et hinder for salg av varer og tjenester over landegrensene. Selv om det er delte meninger i utvalget om hvorvidt forbrukeren bør ha en slik rett etter loven, jf. punkt 5.10.5 nedenfor, antar et samlet utvalg at en slik rett vil kunne bidra til å senke forbrukerens terskel for handel med ukjente leverandører, herunder ved netthandel, og ved det stimulere grensekryssende handel innen EØS.»

Som det fremgår av sitatet, har utvalget i forbindelse med sin fremstilling av direktivet reist enkelte spørsmål om hvordan direktivet skal tolkes. Departementet vil gjøre rede for sitt syn på direktivtolkingen i punkt 12.6 nedenfor.

12.4 Utvalgets forslag

Utvalgets forslag er omtalt i utredningen punkt 5.10.5 på side 99-105. Innledningsvis drøfter utvalget om nasjonale begrensninger med hensyn til direktekravets art og omfang er i strid med fullharmoniseringen i artikkel 15 nr. 2. Etter en tolking av direktivet legger utvalget på side 99 til grunn at nasjonale myndigheter står fritt til å bestemme begrensninger både når det gjelder omfanget og arten av mulige krav. Utvalget går etter dette inn for å videreføre de begrensninger som følger av kredittkjøpsloven § 8.

Utvalget går deretter over til å drøfte spørsmålet om forbrukerens rett til å gjøre gjeldende krav og innsigelser han eller hun måtte ha mot selgeren/tjenesteyteren, også overfor kredittgiveren skal begrenses til de tilfeller som omfattes av direktivet artikkel 15 nr. 2, eller om man bør opprettholde det mer omfattende forbrukervernet man etter gjeldende rett har etter kredittkjøpsloven § 8. Utvalget er delt i synet på dette spørsmålet.

I utredningen punkt 5.10.5 side 99 flg. heter det følgende om disse spørsmålene:

«Utvalget har foran redegjort for begrensningene i kredittkjøpsloven § 8 med hensyn til direktivekravets art og omfang. Spørsmålet er om slike begrensninger i adgangen til å fremme direktekrav er i strid med fullharmoniseringen i artikkel 15 nr. 2.

Artikkel 15 nr. 2 første punktum bestemmer at forbrukeren skal kunne gjøre gjeldende 'retsmidler ... mod kreditgiveren'. 'Retsmidler' medfører verken omfangsmessige eller artsmessige begrensninger. I annet punktum blir det imidlertid understreket at medlemsstatene bestemmer 'i hvilket omfang ... disse retsmidler' skal kunne iverksettes. Dette tilsier at det er nasjonal valgfrihet med hensyn til å bestemme omfangsmessige begrensninger. Utvalget anbefaler å videreføre gjeldende rett på dette punkt.

Det kan være noe vanskeligere å ta stilling til om begrensningen med hensyn til direktekravets art faller innenfor nasjonal valgfrihet.

I artikkel 15 nr. 2 annet punktum blir det altså bestemt at det er opp til medlemsstatene å bestemme 'i hvilket omfang ... disse retsmidler' skal kunne gjøres gjeldende. Det er i utgangspunktet naturlig å forstå dette som en henvisning til omfanget av forbrukerens krav. Og 'disse retsmidler' kan forstås som en henvisning til nr. 2 første punktum og dermed alle de 'retsmidler' som kan gjøres gjeldende mot selgeren, herunder så vel pengekrav som andre krav, for eksempel krav på retting og omlevering. I så fall er det ikke rom for begrensninger knyttet til misligholdsbeføyelsens art.

På den annen side kan det pekes på at det i EØS-området ikke er harmoniserte misligholdslærer i relasjon til vare- og tjenestekontrakter. Det vil si at kjøperens misligholdsbeføyelser i en jurisdiksjon kan skille seg betydelig fra kjøperens beføyelser i en annen jurisdiksjon. Sett fra et EU-perspektiv er det derfor neppe tungtveiende grunner mot nasjonale begrensninger vedrørende arten av krav som kan gjøres gjeldende mot kredittgiveren så lenge den nasjonale utforming av forbrukerens innsigelses- og kravsrett må anses som en lojal varetagelse av direktivets formål, som i denne sammenheng først og fremst er forbrukervern. En begrensning til 'pengekrav' lar seg etter utvalgets oppfatning forsvare. Utvalget anbefaler å videreføre denne begrensningen.

Det neste spørsmålet er om forbrukerens rett til å gjøre gjeldende innsigelser og krav han måtte ha mot selger/tjenesteyter også overfor kredittgiver, skal begrenses til å omfatte tilfeller som omfattes av direktivet artikkel 15 nr. 2 eller om en skal opprettholde det videregående forbrukervernet en etter gjeldende rett har etter kredittkjøpsloven § 8. En annen måte å stille dette spørsmålet på, er å spørre hvilke kredittavtaler eller hvilken tilknytning mellom selger/tjenesteyter og kredittgiver som – utover tilfeller som nevnt i artikkel 15 nr. 2 – bør kreves for å gi forbrukeren rett til å fremme innsigelser og krav fra salgs-/tjenesteavtalen overfor kredittgiver.

For utvalget fremstår dette som et valg mellom å utforme forbrukervernet i samsvar med artikkel 15 nr. 2, altså at innsigelses- og kravsretten begrenses til 'tilknyttede kredittavtaler' i samsvar med direktivet, eller å videreføre kredittkjøpsloven § 8 uendret, med nærmere presisering – i lovtekst eller i forarbeider – av bestemmelsens rekkevidde i tilfeller hvor forbrukeren betaler med kredittkort. En kan også tenke seg mindre utvidelser i forhold til direktivets definisjon av 'tilknyttet kreditaftale', jf. direktivets fortale punkt 10, men utvalget vil ikke anbefale en slik mellomløsning. Utvalget vil heller ikke anbefale at forbrukervernet begrenses i samsvar med artikkel 15 nr. 2. Spørsmålet er da om kredittkjøpsloven § 8 skal videreføres uendret eller om det bør gjøres innføres visse begrensninger i regelen.

Ved vurderingen av kredittkjøpsloven § 8 må det tas utgangspunkt i at den innsigelses- og kravsrett bestemmelsen gir forbrukeren, er legislativt uttrykk for et synspunkt om at selger og kredittgiver bør identifiseres når kreditten ytes etter avtale mellom kredittgiver og selger. Forbrukerens materielle stilling bør i slike tilfeller som utgangspunkt være den samme overfor kredittgiver som overfor selger. De begrensninger som gjøres i forbrukerens adgang til å fremme innsigelser og krav mot kredittgiveren, innebærer unntak fra dette utgangspunktet, men rokker ikke ved selve utgangspunktet.

Motsatt er det etter gjeldende rett klart at dersom forbrukeren innvilges kreditt uten avtale mellom kredittgiver og selger, er forbrukerens eventuelle innsigelser og krav mot selgeren kredittgiveren uvedkommende. En kan si at det i slike tilfeller ikke er et slikt interessefellesskap mellom selger og kredittgiver at det er grunn til å identifisere disse. Som påpekt i punkt 5.10.2.1 foran reiser definisjonen av tilknyttet kredittavtale i direktivet artikkel 3 bokstav n) punkt ii) spørsmål ved å dette synspunktet fullt ut kan videreføres etter gjennomføringen av direktivet (ettersom tilfeller hvor 'den specifikke vare eller ydelsen af en specifik tjensteydelse udtrykkeligt er angivet i kreditaftalen' etter ordlyden kan synes å innebære at det foreligger en tilknyttet kredittavtale uavhengig av om kreditten ytes etter avtale mellom kredittgiveren og selgeren/tjenesteyteren). Dette er uten betydning for vurderingene i dette avsnittet og kommenteres nærmere i særmerknadene.

Vurderingen av hvilke kredittavtaler som bør gi forbruker rett til å fremme innsigelser og krav fra kjøps-/tjenesteforholdet overfor kre-

dittgiver, er reelt en vurdering av om kredittgiveren bør ha risikoen for selgers/tjenesteyters oppfyllelse av kontrakten med forbruker. Når kreditten ytes etter avtale mellom kredittgiver og selger/tjenesteyter kan det som foran påpekt sies å foreligge et interessefellesskap mellom selger/tjenesteyter og kredittgiver som tilsier at disse identifiseres overfor forbrukeren i den relasjon som her drøftes. Kredittgivningen vil gjerne være en mer eller mindre dominerende årsaksfaktor bak forbrukerens konkrete valg av selger/tjenesteyter, noe som kan forsvare identifikasjon. Innvilges derimot kreditt uten avtale mellom kredittgiver og selger/tjenesteyter vil forbrukeren – i relasjon til kredittgiveren – regulært stå fritt med hensyn til hvem han skal kontrahere med, og han bør da i alle fall som utgangspunkt selv bære risikoen for det valg han tar.

Spørsmålet er hvordan tilfeller hvor forbrukeren betaler ved å belaste et allerede utstedt kredittkort i henhold til et eksternt kortsystem bør vurderes i denne sammenheng.

På den ene side foreligger det ingen direkte avtale mellom kortutsteder (bank eller annen kredittgiver) og brukerstedet (selger/tjenesteyter) om kreditten. Kortutsteder og brukersted er imidlertid parter i en *avtalekjede* slik at det for så vidt kan sies å foreligge en avtalemessig tilknytning mellom dem. Denne tilknytningen er imidlertid svakere enn ved det en kan kalle 'klassiske kredittkjøp', hvor kreditten innvilges etter direkte avtale mellom selger og kredittgiver i tilknytning til et konkret kredittkjøp (når kredittgiver er en annen enn selgeren). Den svakere tilknytning innebærer blant annet at kortutsteder ikke har reell mulighet for selv å føre kontroll med det enkelte brukersted. På den annen side vil innløser regulært utøve brukerstedkontroll. Et synspunkt er at innløser utøver slik brukerstedkontroll på vegne av de parter i avtalekjeden som har interesse av slik kontroll, herunder kortutsteder.

Ved vurderingen om slike tilfeller fortsatt bør omfattes av kredittkjøpsloven § 8 er det også et synspunkt at det er tale om en eksisterende etablert regel som gir forbrukeren rettigheter, hvilket i seg selv kan tale mot en regelendring som svekker forbrukervernet.

Når Lovavdelingen i sin uttalelse av 3. desember 1991 la til grunn at betaling med kredittkort i henhold til eksterne kortsystem ga forbrukeren rettigheter etter kredittkjøpsloven § 8 la man som nevnt i punkt 5.10.4 vekt på at det var kjent for brukerstedet at det regulært er knyttet en form for kreditt til kortbruken og at kortutsteder uttrykkelig eller stilltiende godtar at brukerstedet direkte kan belaste kundens konto i banken. Som der påpekt er det etter utvalgets vurdering den konkrete bruk av kredittkortet ved betaling til et brukersted med kortterminal som godtar betaling med kredittkort, som er det sentrale på dette punkt, ikke om det har vært kjent for brukerstedet om betalingskortet er et kredittkort. I forhold til vilkåret om at kreditten gis etter avtale mellom kredittgiver og selger/tjenesteyter, er det reelt spørsmål om hvilken vekt det bør legges på den indirekte tilknytning det i praksis vil være mellom kortutsteder og det store antall brukersted gjennom avtalekjeden disse er tilknyttet.

Det er delte oppfatninger i utvalget av om betaling med kredittkort i henhold til eksterne kortsystem bør gi forbrukeren rett til å fremme innsigelser og krav mot selger/tjenesteyter overfor kredittgiver. *Flertallet, medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker, Skofteland og Wang*, går inn for å videreføre gjeldende rett på dette punkt.

Medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker, Skofteland vil i hovedsak vise til at kredittkjøpsloven § 8 er en viktig, velfungerende og praktisk forbrukerrettighet ved kjøp med kredittkort. Det vil medføre en markant svekkelse av forbrukervernet å ikke videreføre regelen. Et samlet utvalg er enig om at det ikke er i strid med direktivet å videreføre kredittkjøpsloven § 8 i tråd med gjeldene rett.

Bestemmelsen har vist seg særlig praktisk ved kjøp på internett og ved forskuddbetaling, eksempelvis av reiser. Kjøp av varer på internett, og da særlig over landegrensene, er i utgangpunktet forbundet med en viss risiko. Ved å betale med kredittkort reduserer man denne risikoen betraktelig ved at man kan gå på kredittyteren dersom varen ikke leveres eller det som leveres ikke er etter avtalen. Dersom man eksempelvis har betalt med overføring fra konto, vil det i praksis være nær umulig å følge opp en manglende levering fra en nettbutikk i utlandet. Forbrukere rådes nettopp derfor av Forbrukerrådet og andre til å benytte kredittkort ved netthandel. Bruk av kredittkort legger, med dagens regel, til rette for trygg netthandel. Stadig flere forbrukere følger dette rådet.

Regelen bidrar på denne måten til sikker handel over landegrensene, noe som vil være en forutsetning for, og et bidrag til, økt handel og økt konkurranse over landegrensene. Dette er utvilsomt i tråd med hensynene bak forbrukerkredittdirektivet, jf. f.eks. fortalens punkt 8, så vel som en rekke andre EU-direktiv.

Regelen har også vist seg praktisk viktig ved forskuddsbetaling av varer og tjenester. Et eksempel kan være kjøp av flybilletter. I de senere årene har flere flyselskap gått konkurs. Reiser betales i all hovedsak på forskudd og i utgangspunktet er forbrukerens penger tapt når selskapet går konkurs. Kredittkjøpsloven § 8 har imidlertid gitt forbrukeren en mulighet til å sikre

seg mot konkursrisikoen ved kjøp i en bransje som er preget av økonomiske problemer. I samtlige flykonkurser de siste årene, som har berørt det norske markedet, har kredittgiver tilbakebetalt forskuddsinnbetalingene til forbrukere som har kjøpt reisen med kredittkort.

Også brukerstedene har klare fordeler av regelen. Ved å tilby betaling med kredittkort kan de tilby forbrukerne en ekstra sikkerhet. Det at forbrukerne opplever det som trygt å handle på nettet, og trygt å betale på forskudd, er en vesentlig forutsetning for omsetningen og endog for mange brukersteders eksistens. Den jevne forbruker vil oppleve internettbutikkens tilknytning til et kjent kredittkort som et tegn på seriøsitet. Kredittkjøpsloven § 8 har sikret at denne oppfatningen jevnt over er riktig.

Kredittkjøpsloven § 8 gir utvilsomt god forbrukerbeskyttelse. Begrunnelsen for å endre den må da være at regelen er for god, at den gir forbrukerne for store fordeler på bekostning av kredittyter, i dette tilfellet kortutsteder. En endring slik mindretallet foreslår vil medføre at man svekker forbrukerbeskyttelsen og styrker kredittgivers stilling.

Kredittkjøpsloven § 8 har vært norsk rett i 24 år og må sies å være godt innarbeidet. Når det er tale om en bestemmelse med så lang fartstid må en begrunnelse for endringer først og fremst baseres på de erfaringer man har hatt med bestemmelsen. Netthandel er riktignok av nyere dato, og kunnskap om regelen blant forbrukerne var tidligere ikke særlig utbredt. Likevel har regelen såpass lang fartstid at en påstand om at den medfører en urimelig belastning for kredittyterne må kunne belegges med faktiske erfaringer. Etter disse medlemmenes syn er det imidlertid ingenting som tyder på at regelen har svekket kredittkortenes posisjon i det norske markedet. I følge Norges Banks Årsrapport om betalingssystemene, mai 2008, er kredittkortene i sterk vekst, med mer enn en fordobling av volumet fra 2003 til 2007 (tabell 15 a).

Etter disse medlemmenes syn kan man like godt argumentere med at kredittkjøpsloven § 8 har gitt til kredittkortene en konkurransefordel. Det faktum at Visa (Teller), for sine debetkort, på frivillig basis har inntatt vilkår med et lignende innhold kan underbygge en slik argumentasjon. Man kan imidlertid ikke begrunne å fjerne en så vidt viktig og innarbeidet forbrukerrett fra lovgivningen med et håp om at kortselskapene på eget tiltak tar det inn i standardavtalene. Hvorvidt kredittkortselskapene frivillig vil tilby slike vilkår eller ikke blir en ren gjetning. Ønsker man å videreføre forbrukerbeskyttelse på dagens nivå, kan dette kun gjøres sikkert ved å videreføre bestemmelsen i kredittkjøpslovens § 8.

Bestemmelsen medfører i enkelte tilfeller at kostnader ved uteblitt eller mangelfull levering pulveriseres ut på brukerne av systemet. Dette har vært omtalt som en form for tvungen forsikring. Etter disse medlemmenes syn er dette lite presist. I tilfeller hvor brukerstedet ikke har levert, eller det er mangler knyttet til varen/tjenesten vil kredittyter som en klar hovedregel kunne fremme regresskrav mot brukerstedet. Hjemmel for dette finnes naturlig nok i avtaleverket som regulerer forholdet mellom partene i systemet. I enkelte tilfeller, eksempelvis ved konkurs, vil det imidlertid være vanskeligere å få dekket inn tapet. I siste innstans er det kortinnehaverne og brukerstedene som da må betale regningen renter og gebyrer. Kostnadene pulveriseres, og deles på alle brukerne av systemet. Reguleringer som innebærer pulverisering av tap er et vanlig grep i forbrukerretten. Det er ikke uttrykk for en urimelig regulering at enkelte kostnader fordeles på fellesskapet.

Kortselskapene må naturlig nok vurdere hvem som oppfyller kravene til å få lisens som brukersted og vil derfor ha bedre kunnskaper om brukerstedet enn den jevne forbruker. Slipper man inn useriøse aktører vil det kunne bli mange krav etter regelen i kredittkjøpslovens § 8. Prisene ut til kortholderne og brukerstedene vil påvirkes av dette. Det ligger en rekke krav til brukerstedene i kortselskapenes avtaleverk. Brudd på reglene i brukerstedsavtalene er sanksjonert med bøter og kan føre til at brukerstedet mister lisensen. Følger ikke kredittkortselskapene opp den løpende kontrollen med brukerstedene, slik at useriøs virksomhet tillates i systemet, vil dette også påvirke antall krav som rettes mot kredittgiver, noe som igjen vil påvirke prisene. Regelen i kredittkjøpsloven § 8 er dermed et godt virkemiddel for å hindre at useriøse eller kriminelle brukersteder slippes inn i systemene. Behovet for en slik regel har økt i takt med økende antall kredittkjøp generelt og særlig på internett.

Regelen virker også indirekte disiplinerende på brukerstedene. Dersom man ikke leverer som avtalt, og ikke behandler kortholdernes reklamasjoner på en skikkelig måte, blir kravene kanalisert mot kortutsteder, noe som igjen kan føre til at man mister brukerstedsbevilgningen.

De positive insentivvirkningene forbrukerens innsigelses- og kravsrett etter kredittkjøpslovens § 8 har på brukerstedene, illustrerer også disse medlemmenes synspunkt om at det i kredittkorttilfellene foreligger et interessefellesskap på tilbydersiden som gjør at selger og kredittyter bør identifiseres.

Det at kredittbetalingssystemet består av tre parter på tilbydersiden, omfatter svært mange enkeltaktører, at det for en stor del er elektronisk og går over landegrensene, rokker ikke

ved det grunnleggende: At det gjennom avtalen mellom partene på tilbydersiden er opprettet en forbindelse og et samarbeid for at korthaveren skal kunne handle hos brukerstedene/selger med kreditt hos kortutsteder/kredittgiver. Selgeren og kredittyteren har et nært interessefelleskap i kredittthandelen, og det er derfor rimelig at forbrukeren også kan rette sine krav mot kredittyteren.

Det har vært fremhevet som et paradoks at forbrukeren ikke gis de samme rettigheter ved bruk av debetkort. Medlemmene er ikke nødvendigvis enig i dette, men mange av argumentene fremført over passer også for debetkortsystemene. En mulig utvidelse av forbrukerens kravs- og innsigelsesrett til også å gjelde i tilfeller ved bruk av debetkort hører imidlertid ikke naturlig inn under mandatet. Det at en har en velfungerende forbrukerrettighet knyttet til kredittkort, som i noen tilfeller muligens burde gjelde for debetkort, er etter disse medlemmenes syn ikke et argument for å fjerne en velfungerende og viktig forbrukerrettighet knyttet til kredittkort. En slik utvidelse krever også en langt større og grundigere utredning enn spørsmålet om å beholde dagens bestemmelse.

Disse medlemmene vil også nevne at dersom en ved gjennomføring av et forbrukerdirektiv reduserer viktige og velfungerende forbrukerrettigheter, som en etter direktivet har anledning til å videreføre, vil være svært lite heldig og ikke i tråd med den internasjonale utviklingen hvor forbrukernes rettigheter styrkes på finansområdet.

Det vil medføre en markant svekkelse av forbrukervernet å fjerne regelen om at forbrukeren kan gjøre gjeldende innsigelser og krav mot selgeren ovenfor kredittgiveren når han betaler med kredittkort. Forbrukerkredittdirektivet åpner for at dagens forbrukerbeskyttelsesnivå kan beholdes, og de praktiske erfaringene med regelen er gode. På denne bakgrunn mener disse medlemmene at kredittkjøpslovens § 8 bør innarbeides i finansavtaleloven med samme form og med samme innhold som i dag.

Medlemmet Wang går som medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland inn for at regelen i kredittkjøpsloven § 8 videreføres uendret. Dette medlem vil understreke at vurderingen her er hvorvidt det bør foreslås begrensninger i en etablert lovregel som over noe tid har foreskrevet nærmere bestemte rettigheter for forbrukerne, og hvor vi i forhold til forbrukerkredittdirektivet står fritt til å videreføre gjeldende norske regler. Dette skiller seg fra situasjonen der spørsmålet gjelder utforming og avgrensning av nye lovregler.

Dette medlem er enig med medlemmene Sæbø, Haraldsen og L'Abée-Lund i at avtaletilknytningen mellom kredittgiver (kortutsteder) og selger (brukersted) synes å være mindre fremtredende innefor eksterne kredittkortsystemer enn ved kreditt som ytes etter direkte avtale mellom kredittgiver og selger. Dette forhindrer imidlertid ikke at det også innenfor eksterne kredittkortsystemer må kunne sies å foreligge et interessefellesskap mellom de involverte avtaleparter i at de enkelte transaksjoner utføres og at kredittkortsystemet ved det utnyttes. Dette medlem ser videre at de reelle kontrollmulighetene den enkelte kredittgiver har i forhold til det enkelte brukersted i et eksternt kredittkortsystem er begrenset, men vil peke på at kredittkortsystemet synes slik innrettet at det åpner for en type systemkontroll med de tilknyttede brukersteder.

Som fremholdt av medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland synes forbrukerens rettigheter etter kredittkjøpsloven § 8 å ha særlig stor praktisk betydning ved internetthandel, gjerne med et grensekryssende element. Den økte trygghet som bestemmelsen må antas å gi forbrukerne ved slik handel må etter dette medlems syn antas over tid å føre til økt grensekryssende handel med varer og tjenester. Dette må anses som positive virkninger av bestemmelsen ikke bare for de involverte parter i de eksterne kredittkortsystemene, men også i et bredere samfunnsøkonomisk perspektiv.

Medlemmet Wang finner ikke å kunne tillegge forholdet mellom kredittkort og debetkort avgjørende betydning, og viser til at det ved kreditt ytes en tjeneste utover selve betalingsformidlingen som stiller kredittgiver i en annen posisjon overfor kortinnehaveren enn ved utstedelse av debetkort. Det grunnlag for identifisering mellom kredittgiver (kortutsteder) og selger (brukersted) som kan sies å foreligge i kredittkortforhold foreligger ikke i debetforhold. Det synes derfor uaktuelt å utvide forbrukerens legale rettigheter etter kredittkjøpsloven § 8 til også å gjelde i debetforhold.

Dette medlem er under tvil kommet til at det ikke foreligger tilstrekkelig grunnlag for å foreslå begrensninger i de etablerte rettigheter forbrukeren i dag har etter kredittkjøpsloven § 8. Det foreslås derfor at regelen i kredittkjøpsloven § 8 videreføres uendret.

Mindretallet, medlemmene Sæbø, Haraldsen og *L'Abee-Lund*, går inn for at forbrukeren som hovedregel ikke gis rett til å fremme innsigelser og krav mot selger/tjenesteyter overfor kredittgiver i tilfeller hvor forbrukeren har betalt med kredittkort. Etter mindretallets oppfatning bør kredittkort primært sees som en praktisk oppgjørsform for forbrukeren i tilfeller hvor han selv bestemmer hvem han vil kontrahere med og på hvilke vilkår, uten at oppgjørsformen, herunder det at brukerstedet godtar betaling med

det aktuelle kredittkortet, gir slik tilknytning mellom brukerstedet og kortutsteder at det er naturlig å identifisere disse overfor forbrukeren.

Mindretallet erkjenner at det foreligger en form for avtalebasert tilknytning mellom kortutsteder og brukersted og at det blir ført en viss kontroll med brukersteder. Kortutsteders tilknytning til brukerstedene er imidlertid fjern. Ettersom forbrukerrettigheter etter kredittkjøpsloven § 8 grunnes på et interessefellesskap mellom selger og kredittgiver, er det etter mindretallets oppfatning ikke grunn til å anerkjenne slike rettigheter etter kredittkjøpsloven § 8 når tilknytningen er så fjern som den er ved eksterne kortsystemer. Kortutsteder, for eksempel en distriktssparebank i Norge, har ingen reell mulighet for å føre tilsyn med et betydelig antall brukersteder over hele verden. Kortutsteder har heller ingen reell mulighet til å innvirke på den kontroll innløser eller andre utøver overfor brukerstedene.

Ettersom tilknytningen mellom kortutsteder og brukersted normalt er fjern er det etter mindretallets oppfatning mer naturlig å la forbrukeren bære risikoen for valg av medkontrahent ved vare- og tjenestekontrakter. Blant annet som følge av utvikling av netthandel har forbrukeren ofte vesentlige flere konkurrerende tilbydere å velge mellom når han skal kontrahere enn han hadde for noen tiår siden. Enten forbrukeren handler ved direkte kontakt med tilbyder på dennes forretningssted eller gjennom andre kommunikasjonsformer, for eksempel ved netthandel, vil forbrukeren ofte ha muligheter for å kunne vurdere tilbydere og tilbud på en helt annen måte enn kortutstederen kan. Etter mindretallets oppfatning er det i en slik situasjon normalt liten grunn til at forbrukeren skal ha en lovfestet rett til å velte risikoen for misligh old fra den selger/tjenesteyter han har valgt, over på kortutsteder. Kostnadene med en slik forsikring må i praksis antas å bli veltet over på andre forbrukere, indirekte ved at brukerstedene får mindre gunstige vilkår fra kredittkortsystemene enn de ellers ville ha fått og dermed må øke prisene overfor forbrukerne, eller direkte ved at forbrukernes kostnader etter kredittkortavtalen øker. Denne virkningen må riktignok antas å forekomme også ved tilknyttede kredittavtaler som nevnt i direktivet artikkel 15 nr. 2 og er isolert sett ikke noe argument mot å anerkjenne rett til å gjøre gjeldende innsigelser og krav overfor kredittkortutsteder. Men når tilknytningen er så fjern som den normalt er mellom brukersteder og kredittkortutstedere, og forbrukeren i praksis gjerne vil ha muligheter for å vurdere tilbydere og tilbud på en helt annen måte enn kortutstederen kan, er det relevant å påpeke at rettighetene etter kredittkjøpsloven § 8 har en kostnadsside som må bæres av noen, hvilket normalt vil si andre forbrukere. I den grad kredittkortsystemer oppfatter forbrukerrettigheter etter kredittkjøpsloven § 8 som lite problematiske antar mindretallet at slike rettigheter vil bli inntatt i systemets «tilbudspakke» overfor forbrukerne som ledd i konkurransen om kunder, sml. tilbud om reiseforsikring som enkelte kortsystemer tilbyr kunder som betaler reise med kort. Forbrukeren kan da velge om han vil inngå avtale om kredittkort som gir ham slike rettigheter, eller om han vil skaffe et annet kredittkort på – kanskje – prisgunstigere avtalevilkår.

Mindretallet legger i og for seg til grunn at rettigheter etter kredittkjøpsloven § 8 ved bruk av kredittkort gir forbrukeren økt trygghet blant annet når han handler med ukjente leverandører, gjerne ved netthandel. Slik økt trygghet kan bidra til å økt omsetting, noe som er både i brukerstedenes og kortutstedernes interesse. Det er videre klart at slike forbrukerrettigheter kan være av betydelig økonomisk verdi for forbrukeren i det enkelte tilfellet, for eksempel når leverandøren av en kostbar ytelse går konkurs før levering har funnet sted. Kostnadene disse forbrukerrettighetene er forbundet med, må antas å ville bli pulverisert, jf. foregående avsnitt. De her påpekte forhold gir etter mindretallets oppfatning et godt faktisk grunnlag for utvikling av betalingskort med avtalebaserte rettigheter for forbrukeren. Mindretallet anser det som lite sannsynlig at videreføring av rettigheter etter kredittkjøpsloven § 8 er nødvendig for at forbrukerne skal få tilbud om betalingskort med innsigelses- og kravsrett som nevnt i paragrafen.

Mindretallet vil videre peke på at hensynene som kan anføres til støtte for forbrukerrettigheter ved betaling med betalingskort, i liten grad har sammenheng med om betalingskortet er et kredittkort. I den grad forbrukeren har behov for den risikodekning kredittkjøpsloven § 8 gir ham ved betaling med kort, er det neppe grunn til å skille mellom tilfeller hvor han ved betalingen disponerer egne midler eller om han betaler med kredittkort. Det er imidlertid klart at forbrukeren ikke har rettigheter etter kredittkjøpsloven § 8 ved betaling med debetkort, enten kontoen kortet er knyttet til, står i pluss eller minus når betaling skjer. Mindretallet ser altså ingen vesentlig grunn til å vurdere debet- og kredittkort forskjellig i forhold til kredittkjøpsloven § 8-rettigheter, dels fordi behovet for risikodekning som nevnt er vesentlig det samme enten forbrukeren betaler med egne midler eller med et kredittkort, dels fordi det kan være knyttet kreditt til begge korttypene. Selv om mange forbrukere gjerne vil ha både debetkort og kredittkort, slik at de etter gjel-

dende rett kan velge å betale med kredittkort dersom de ønsker rettigheter etter kredittkjøpsloven § 8, vil ikke alle forbrukere ha en slik mulighet, for eksempel fordi de ikke får kredittkort pga. manglende kredittverdighet. Skulle lovgiver mene at det ut fra hensynet til forbrukervern er nødvendig å gi forbruker ufravikelige rettigheter som nevnt i kredittkjøpsloven § 8 ved betaling med betalingskort, bør begrunnelsen være en annen enn at kredittkortutsteder gir kreditt etter avtale med selgeren. Mindretallet regner det imidlertid som sannsynlig at det på frivillig grunnlag vil bli etablert ordninger med så vel debetkort som kredittkort med mer eller mindre omfattende forbrukerrettigheter som nevnt i kredittkjøpsloven § 8.

Mindretallet legger også noe vekt på at direktivets løsning er å anerkjenne rett for forbrukeren til å fremme innsigelser og krav fra salgs-/tjenestekontrakten overfor kredittgiver ved tilknyttede kredittavtaler. Selv om direktivet som nevnt åpner for videregående forbrukervern etter nasjonal rett, bør dette kreve gode grunner. Mindretallet vil her peke på at anvendelsen av kredittkjøpsloven § 8 overfor utstedere av kredittkort er lite problematisert i forarbeidene, og at den fjerne tilknytningen det normalt er mellom kredittkortutsteder og brukersted ikke synes å være problematisert. Det er ikke noe å si på at man ikke vurderte dette nærmere da kredittkjøpsloven. ble gitt, ettersom handel med kredittkort i henhold til eksterne kortsystemer den gang var vesentlig mindre utbredt enn i dag. Selv om forbrukeren etter gjeldende rett har rettigheter etter kredittkjøpsloven § 8 ved betaling med kredittkort, er det etter mindretallets oppfatning ikke tale om en grundig overveiet, solid etablert rett som det – i en situasjon med frihet for den nasjonale lovgiver til å videreføre løsningen – ville kunne være betenkelig å oppheve.

Selv om *mindretallet* altså foreslår at forbrukeren ikke skal kunne gjøre gjeldende innsigelser og krav mot selger/tjenesteyter overfor kredittgiver når han betaler med kredittkort, bør det gjøres visse unntak. Forbrukeren bør ha slik rett overfor kredittkortutsteder når han betaler med kredittkort utstedt i forbindelse med kjøpet/tjenesteytelsen innsigelsen/kravet knytter seg til. I slike tilfeller er tilknytningen mellom kjøpet/tjenesteytelsen og kredittkortbruken så nær at en bør se det slik at kreditten gis etter avtale med selgeren/tjenesteyteren. Etter mindretallets oppfatning bør løsningen være det samme ved kredittkort som knyttes sterkt opp til bestemte brukersteder, når betaling skjer til slikt brukersted. Mindretallet antar at de løsninger disse medlemmene tar til orde for, vil kunne forankres i tolkning av kredittkjøpsloven § 8, uten at det er nødvendig å endre ordlyden i bestemmelsen.»

Avslutningsvis tar utvalget opp spørsmålet om forbrukerens rett til å fremme krav og innsigelser direkte overfor kredittgiveren også bør gjelde i de tilfeller der den underliggende kjøpsavtalen er regulert av et annet lands rett. I utredningen side 105 uttaler utvalget følgende:

> «I mandatet vises til at Lovavdelingen den 21. mars 2007 avga en tolkningsuttalelse der det ble konkludert med at kredittkjøpsloven § 8 kommer til anvendelse også der kjøpsavtalen reguleres av et annet lands rett. Utvalget er bedt om å vurdere om dette er en hensiktsmessig rettsstilstand, og eventuelt komme med forslag til endringer i regelverket.
>
> Dersom en forutsetter at betaling med kredittkort fremdeles skal omfattes av kredittkjøpsloven § 8, i samsvar med flertallets forslag, kan et samlet utvalg ikke se noen grunn til å skille ut tilfeller hvor rettsforholdet mellom selger/tjenesteyter og forbrukeren reguleres av fremmed rett til særbehandling. Avgjørende må etter utvalgets vurdering være den rettspolitiske vurdering av tilfeller hvor det stilles kreditt til rådighet for forbrukeren gjennom utstedelse av kredittkort og forbrukerens bruk av kortet ved betaling for varer/tjenester på brukersted som godtar betaling med slikt kort. Etter utvalgets oppfatning er denne løsningen uttrykk for gjeldende rett. Utvalget foreslår altså løsningen videreført.»

Siden utvalget foreslår å innarbeide den gjeldende kredittkjøpsloven blant annet i finansavtaleloven kapittel 3, fremkommer utvalgets forslag om videreføring av kredittkjøpsloven § 8 i utvalgets forslag til ny § 63 i finansavtaleloven. Flertallets og mindretallets forslag til lovtekst er likelydende. Dissensen bygger på en rettspolitisk vurdering av bestemmelsens nærmere forståelse, jf. foran.

12.5 Høringsinstansenes syn

Barne- og likestillingsdepartementet, Finansdepartementet, Forbrukerombudet, Forbrukerrådet, Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon, Landsorganisasjonen i Norge og *Nei til EU* går inn for å videreføre gjeldende rett etter kredittkjøpsloven § 8. Høringsinstansene peker på at forbrukerkredittdirektivet ikke er til hinder for å videreføre kredittkjøpsloven § 8, og at det ikke finnes gode grunner som taler imot å opprettholde dagens rettstilstand. Tvert imot anfører høringsinstansene at sterke forbrukerhensyn taler for en slik regel.

Barne- og likestillingsdepartementet uttaler følgende:

«Et samlet utvalg foreslår å videreføre gjeldende retts bestemmelse i kredittkjøpsloven § 8. Bestemmelsen gir forbruker rett til å fremme krav mot kredittyter dersom varen ikke leveres eller at det er mangler ved denne.

Flertallet foreslår at bestemmelsen videreføres som i dag, mens et mindretall tar til orde for at bestemmelsens anvendelsesområde avgrenses mot de tilfeller der forbruker betaler med kredittkort, med unntak for kredittkort utstedt i forbindelse med en konkret handel.

Departementet støtter flertallet i denne saken. Kredittkjøpsdirektivet er ikke til hinder for at gjeldende rett videreføres på dette punkt, og vi kan heller ikke se andre gode argumenter for å svekke det praktisk viktige forbrukervernet som denne regelen gir, og som er opparbeidet over lang tid. Risikoen for tap bør plasseres på kredittyter. Kredittyter kan i utgangspunktet vurdere hvilke brukersteder det skal inngås avtale med og kan stille vilkår overfor disse.

Bestemmelsen stiller kredittyter solidarisk ansvarlig med selger i alle forbrukerkjøp og –avtaler. Dette gir forbrukerne en sikkerhetsventil i de tilfeller oppfyllelse av avtalen av ulike årsaker ikke skjer som forutsatt. Bestemmelsen bidrar til at bruk av kredittkort reduserer risikoen betraktelig ved handel med ukjent leverandør, for eksempel ved netthandel, og ved forskuddsbetaling. Selgers konkurs kan medføre store økonomiske konsekvenser for forbruker, for eksempel ved forhåndsbetaling av en hel families flyreise. Forbrukerrådet viser til at ved de siste års mange flykonkurser har reisende som har betalt med kredittkort fått full økonomisk kompensasjon fra kredittkortselskapene.

I tillegg gjør den økende netthandelen over landegrensene bestemmelsen stadig mer aktuell og viktig. Denne handelsutviklingen er en konsekvens av regelutviklingen innen EØS, for eksempel ved at forbrukerne stadig gis større rettigheter og handlefrihet på tvers av landegrensene. Det å innskrenke bestemmelsen om solidaransvar for kredittyter vil kunne undergrave denne utviklingen ved at den nødvendige tryggheten for forbrukerne ved denne type handel blir borte. Samtidig svekkes tilliten til slike forbrukerkredittkjøp. I utredningen fremheves også dette poenget ved å vise til at Forbrukerrådet oppfordrer forbrukerne til å benytte kredittkort ved denne type kjøp, og at stadig flere følger rådet.»

Finansdepartementet uttaler:

«I spørsmålet om kjøperens innsigelser mot annen kredittgiver enn selger (jf. utredningen kapittel 5.10), er Finansdepartementet av den klare oppfatning at prinsippet i kredittkjøpsloven § 8 må videreføres. Dette prinsippet (som er inntatt i kredittkjøpsloven av 1985) fastslår at *'Ved forbrukerkredittkjøp kan kjøperen overfor annen kredittyter enn selger gjøre gjeldende de samme innsigelser og pengekrav på grunnlag av kjøpet som han kunne gjøre gjeldende mot selgeren.'*. Dette er en viktig forbrukerrettighet (som altså har vært i loven i mange år) som blant annet bidrar til å beskytte forbrukere mot useriøse aktører, og som har vist seg å være særlig praktisk viktig ved kjøp av varer og tjenester med kredittkort over internett. Bestemmelsen bidrar til at forbrukerne får økt trygghet ved netthandel.

Etter Finansdepartementets vurdering har bestemmelsen også en disiplinerende effekt overfor både brukersteder og kredittkortutstedere, slik det påpekes av utvalgets flertall. For utstedere innebærer regelen eksempelvis at de gis incentiv til økt påpasselighet knyttet til brukerstedets seriøsitet.

Finansdepartementet kan ikke se at nåværende kredittkjøpsloven § 8 har ført til en svekkelse av konkurranseevnen til kredittkort, og kan heller ikke se andre negative konsekvenser som kan begrunne opphevelse eller endring av bestemmelsen. Finansdepartementet er på denne bakgrunn enig med utvalgets flertall i at kredittkjøpsloven § 8 bør videreføres uendret, jf. forslaget til ny finansavtalelov § 63. Det understrekes at et samlet utvalg var enig i at direktivet ikke er til hinder for å videreføre bestemmelsen med det innhold den har etter gjeldende rett.

Ettersom både flertallets og mindretallets forslag har samme ordlyd (men hvor mindretallet vil gi ordlyden en annen tolkning enn hittil lagt til grunn), er det etter Finansdepartementets vurdering svært viktig at det presiseres i lovproposisjonen og i spesialmerknaden til bestemmelsen at gjeldende rettstilstand videreføres uendret, i samsvar med praksis fra blant annet Bankklagenemda, og som Lovavdelingen har gitt uttrykk for i sin uttalelse 3. desember 1991.'

Forbrukerombudet har følgende synspunkter:

«Forbrukerkredittdirektivet er ikke til hinder for at kredittkjøpsloven § 8 videreføres i norsk rett, noe utvalget også har konkludert med, jf. pkt. 5.10.4. Kredittkjøpsloven § 8 har vært en svært velfungerende regel i norsk rett i 24 år, og regelen er meget godt innarbeidet.

For tilfeller der det er spørsmål om å oppheve eller endre en svært velfungerende og godt innarbeidet regel må det foreligge gode grunner for å foreta endringer. Jeg kan i likhet med

utvalgets flertall ikke se at det foreligger noen gode grunner for å gjøre endringer i krkjl. § 8. Snarere tvert i mot.

Direktivets formål, uttrykt blant annet i fortalen punkt 8 og 9, er foruten å harmonisere regelverket, å styrke forbrukerrettighetene. En begrensning av rekkevidden til krkjl. § 8 til ikke å omfatte kjøp som finansieres med kredittkort i henhold til eksterne kortsystem, vil medføre en betydelig svekkelse av forbrukervernet. Etter min mening vil det være meget uheldig å fjerne en forbrukerrettighet i forbindelse med implementeringen av et direktiv som er ment å skulle styrke forbrukernes rettigheter.

Som medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland er inne på har regelen særlig stor betydning ved kjøp på internett og ved forskuddsbetaling.

For mange forbrukere kan handel over landegrensene oppleves som utrygt. Man betaler gjerne før man mottar varen, og ved en eventuell mangelfull levering kan det oppleves vanskelig å nå frem overfor selger med et krav om å få refundert kjøpesummen. For å bedre sikkerheten ved slik handel oppfordres forbrukerne til å benytte seg av kredittkort, noe også mange forbrukere gjør. På denne måten oppnår forbrukeren en tryggere netthandel gjennom beskyttelsen i krkjl. § 8. Dette kan igjen bidra til økt handel og konkurranse over landegrensene, noe som er fullt ut i tråd med direktivets intensjoner.

På samme måte kan også annen forskuddsbetaling virke avskrekkende på mange forbrukere. Forskuddsbetaling vil alltid innebære en viss risiko for tap, og i mange tilfeller bør forbrukeren avstå fra å inngå avtaler som innebærer forskuddsbetaling. I en del tilfeller er det imidlertid påkrevd med forskuddsbetaling av varer eller tjenester slik at selger/tjenesteyter får en sikkerhet. I slike tilfeller vil også brukerstedene ha en klar fordel av regelen slik den er i dag ved at forbrukeren har en sikkerhet ved betaling med kredittkort. Som medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland understreker er det en vesentlig forutsetning for omsetningen, og for mange brukersteders eksistens, at forbrukerne opplever det som trygt å betale på forskudd. For kortutsteder ligger fordelen i at forbrukerne velger å benytte seg av kredittkortet som betalingsinstrument i stedet for eksempelvis kontanter.

Jeg vil også fremheve den positive virkningen regelen i krkjl. § 8 kan ha for handelen i tider hvor økonomien går dårlig. I dårlige økonomiske tider vil det innebære ekstra risiko for forbrukeren å forhåndsbetale varer eller tjenester, da risikoen for brukerstedets konkurs normalt vil være høyere i økonomiske nedgangstider. I en periode hvor den næringsdrivende vil ha et ekstra stort behov for at omsetningen opprettholdes, kan en regel som i nåværende krkjl. § 8 bidra til dette. Uten den sikkerheten som krkjl. § 8 gir forbrukeren, vil alternativet i usikre tider raskere kunne være å avstå fra å kjøpe en vare eller tjeneste fra en næringsdrivende man frykter kan gå konkurs. Dette ville rammet selgere og tjenesteytere hardere, samt ført til negative konsekvenser for økonomien generelt.

Jeg er ikke enig med medlemmene Sæbø, Haraldsen og L'Abée-Lund i at tilknytningen mellom brukersted og kortutsteder er for svak til at det er naturlig å identifisere disse i relasjon til forbrukeren. Som flertallet påpeker foreligger det en forbindelse og et samarbeid på tilbydersiden slik at forbrukeren skal kunne handle hos brukerstedene med kreditt hos kortutsteder. Både brukersted og kortutsteder har en felles interesse i at forbrukeren benytter sitt kredittkort hos brukerstedet. Det kan også nevnes at det underliggende avtaleforholdet ikke vil være synlig for den alminnelige forbruker. Klistremerker som vanligvis henges opp hos brukersteder for å markere at forbrukerne kan anvende kredittkort på brukerstedet og hvilke kredittkort som kan anvendes, er med på å forsterke inntrykket av at brukerstedet har en direkte avtale med kredittyter.

Den nevnte merkingen vil også ofte oppfattes som et kvalitetsstempel for brukerstedet. Jeg mener krkjl. § 8 kan bidra til at kortutstederne får et ekstra insentiv til å holde useriøse aktører utenfor systemene, noe både forbrukerne, de seriøse brukerstedene og kortutstederne vil være tjente med.

Jeg vil også knytte noen merknader til mindretallets anførsel om at kostnadene som kredittyteren får som følge av krkjl. § 8 indirekte vil skyves over på forbrukeren, og at krkjl. § 8 derfor kan oppfattes som en tvungen forsikring. I tilfeller der selger/tjenesteyter går konkurs vil kredittgiveren måtte påregne tap som følge av regelen i krkjl. § 8, og det er naturlig å tro at slike tap pulveriseres på brukerne av systemet. Som flertallet presiserer er det imidlertid et vanlig grep i forbrukerretten å pulverisere tap, og det kan ikke anses som uttrykk for en urimelig regulering.

For tilfeller hvor et brukersted går konkurs vil det etter min mening også være mer hensiktsmessig at kortutstederne går sammen om å melde sine regresskrav i boet, enn at hver enkelt forbruker selv melder sine krav i boet. Også praktiske og prosessøkonomiske hensyn taler derfor for en videreføring av dagens regel.

Som jeg har påpekt ovenfor må det foreligge gode grunner for å oppheve eller endre en godt innarbeidet og velfungerende regel. Som et argument for å endre dagens regel er det hevdet at en del av de hensynene som gjør seg gjelden-

de ved kjøp på kreditt også vil gjøre seg gjeldende ved debetkort. Dette kan på ingen måte anføres som en tilstrekkelig begrunnelse for å oppheve en velfungerende regel slik vi har i dag. Tvert i mot kan det stilles spørsmål ved om regelens virkeområde heller burde utvides til også å omfatte betaling med debetkort. Dette spørsmålet vil jeg imidlertid la ligge i denne sammenhengen.

Utvalgets mindretall anser det som meget sannsynlig at det fra kredittkortselskapene sin side vil tilbys betalingskort med avtalebaserte rettigheter for forbrukeren dersom regelen i krkjl. § 8 oppheves. Jeg er på ingen måte sikker på at kredittkortselskapene frivillig vil innta vilkår tilsvarende det som i dag følger av krkjl. § 8 dersom regelen oppheves. Sett fra en forbrukers ståsted gir kredittkjøpsloven § 8 i dag et konkurransefortrinn for kredittkortene fremfor debetkortene. Et resultat av dette er at VISA (Teller) frivillig har inntatt vilkår med lignende innhold for sine debetkort for å holde seg konkurransedyktige. Dersom det blir foretatt en endring i krkjl. § 8 vil ikke lengre VISA (Teller) måtte tilby rettigheter tilsvarende krkjl. § 8 for å konkurrere med kredittkortene. Jeg vil også påpeke at man ved å basere seg på avtalebaserte rettigheter vil risikere å få store variasjoner i hvilke rettigheter som ligger i de ulike kredittkortene. Avtalebaserte rettigheter vil også få et mer uklart innhold enn det som følger av loven. Den beskyttelsen som ligger i loven vil således være tryggere og mer velfungerende enn beskyttelsen etter eventuelle avtalebaserte rettigheter.

På bakgrunn av det ovennevnte støtter jeg forslaget til utvalgets flertall om å videreføre denne viktige og velfungerende bestemmelsen med det innhold den har i dag.»

Forbrukerrådet uttaler:

«Kredittkjøpsloven § 8 er en viktig 'sikkerhetsventil' for alle norske forbrukere ved alle kjøp og tjenester hvor det er handlet på kreditt, inkludert brukt kredittkort. Etter loven er kredittyter *solidarisk ansvarlig* med selger i alle forbrukerkjøp- og tjenester. Det betyr at så lenge det er kjøpt på kreditt kan forbrukere rette eventuelle pengekrav mot kredittyter (som normalt er banken). Dette vil være særlig praktisk i svindel- og konkurstilfeller, men også i andre saker der selger ikke gjør opp for seg. Dette er de sakene hvor forbruker ofte kommer til kort, og bestemmelsen er derfor av stor betydning.

Det er enighet i utvalget om at bestemmelsen ikke trenger å endres som følge av implementeringen av forbrukerkredittdirektivet. Det er følgelig rene rettspolitiske betraktninger som er avgjørende for om bestemmelsen skal bestå eller eventuelt endres i innskrenkende eller utvidende retning.

Et flertall i utvalget foreslår å beholde § 8 uendret, mens et mindretall foreslår at bestemmelsen innskrenkes ved at handel med kredittkort ikke lenger omfattes. Dette vil innebære en sterk reduksjon av bestemmelsens praktiske betydning og derved også en sterk svekkelse av forbrukervernet.

Forbrukerrådet slutter seg fullt ut til flertallets standpunkt om at kredittkjøpsloven § 8 må beholdes som den er, dvs at det ikke gjøres unntak for handel med kredittkort. Flertallet har gitt en bred begrunnelse for dette, som Forbrukerrådet slutter seg fullt og helt til. [...]

Forbrukerrådet vil for egen del legge til at norske myndigheter i forbindelse med EU-kommisjonens forslag om nytt EU-direktiv har inntatt et klart standpunkt om at norske forbrukerrettigheter ikke skal svekkes, noe det også har vært bred partipolitisk enighet om. Det ville samsvare særdeles dårlig med dette standpunktet om norske myndigheter samtidig helt frivillig skulle gå inn for en sterk svekkelse av forbrukervernet gjennom innskrenkninger i den kanskje viktigste enkeltbestemmelsen for norske forbrukere.

Mindretallets forslag om å gjøre unntak for handel med kredittkort, vil sterkt uthule forbrukervernet. Etter Forbrukerrådets syn vil en slik drastisk innskrenkning i eksisterende forbrukervern kreve en meget god begrunnelse. Vi kan ikke se at mindretallet gir en slik begrunnelse. Tvert om innrømmer mindretallet at kredittkjøpsloven § 8 gir økt trygghet for forbrukerne og kan gi økt omsetning som både brukersteder og kortutstedere vil tjene på, men mener de rettighetene etter § 8 i stedet for lov bør baseres på avtaler. [...]

Etter Forbrukerrådets syn illustrerer dette at mindretallet ikke egentlig er negativt til bestemmelsens innhold og virkninger på markedet, og at man ønsker at et tilsvarende vern skal utvikles gjennom avtaleverket. Til dette vil Forbrukerrådet bemerke at det vil være et meningsløst og dumdristig eksperiment å fjerne en lovbestemt rettighet, med den begrunnelse at man ønsker at tilsvarende rettigheter blir etablert ved avtaler.

Også ellers er mindretallets begrunnelse særdeles tynn. Hovedargumentet er at fordi den avtalebaserte tilnytningen mellom kortutsteder og brukersted er 'fjern', så er det 'mer naturlig å la forbrukeren bære risikoen for valg av medkontrahent'. Dette baserer seg på en forutsetning om at den enkelte forbruker har større forutsetninger for å gardere seg mot svindel, f eks ved kjøp over internett, enn hva kredittytersiden har. Forbrukerrådet er sterkt uenig i dette. Kredittytersiden godkjenner brukerstedene og

velger selv hvordan godkjenningen skal foregå. Videre har man sterk påvirkningsmulighet gjennom trusselen om å trekke tilbake godkjennelsen som brukersted. Den enkelte forbruker kan på sin side vanskelig gardere seg fullt ut mot å støte på useriøse selgere og har for det andre ikke noe tilsvarende pressmiddel hvis han eller hun blir lurt. Denne ulikheten i styrkeforholdet taler utvilsomt for at den risikoavveining som ligger i kredittkjøpsloven § 8 bør videreføres.

Mindretallets forslag vil ha en rekke negative konsekvenser, ikke bare for forbrukerne, men også for tilliten til markedene, særlig internetthandel og handel over landegrensene. Det vises til flertallets begrunnelse for å beholde bestemmelsen som den er.

Forbrukerrådet anmoder Justisdepartementet på det sterkeste om å gå inn for at kredittkjøpsloven § 8 videreføres uten endringer.»

Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon har også uttalt seg om kredittkjøpsloven § 8. I høringsuttalelsen heter det:

«HSH vil særlig rette departementets oppmerksomhet mot de merknader og synspunkter som HSH fremmet i spørsmål som var gjenstand for dissens i lovutvalget. I denne sammenheng vil vi påpeke betydningen av at departementet i en proposisjon følger flertallets standpunkt i spørsmålet vedrørende uendret videreføring av innholdet i gjeldende kredittkjøpslov § 8 om forbrukerkjøperens innsigelsesrett mot annen kredittgiver enn selgeren. HSH mener at dette i hovedsak er en viktig, velfungerende og praktisk forbrukerrettighet ved handel med kredittkort, særlig ved kjøp via internett over landegrensene og ved forskuddsbetaling.»

Nei til EU har følgende merknader knyttet til kredittkjøpsloven § 8:

«Et samlet utvalg mener at direktivet på dette punktet likevel gir en nasjonal valgfrihet, jfr. artikkel 15 nr. 2 og 3 samt fortalens punkt 10. Dette er en vurdering Nei til EU støtter. Tolkningen er likevel ikke opplagt, og Nei til EU mener det bør fremlegges en skriftlig erklæring fra EU som tydelig bekrefter at det er slik direktivet skal forstås.

Et mindretall i utvalget ønsker å endre dagens regler slik at forbruker ikke kan kreve tilbakebetaling fra kortutstederne ved bruk av kredittkort.

Nei til EU mener det ikke finnes gode grunner for å endre kredittkjøpslovens § 8, som er innarbeidet gjennom mer enn tyve år og har gitt forbrukerne et godt vern. Med utbredelsen av netthandel, hvor de fleste bruker betalingskort, har regelen i dag stor praktisk betydning. Vi har sett eksempler på at den gjeldende regelen har sikret at forbrukere har fått pengene tilbake ved kjøp av flybilletter og konsertbilletter der selskap eller arrangører har gått konkurs.

Nei til EU støtter derfor flertallets innstilling om å opprettholde bestemmelsen i kredittkjøpslovens § 8 slik den er. En endring slik EU-direktivet i utgangspunktet legger opp til, vil gi en betydelig svekkelse av forbrukervernet og undergrave den tryggheten som er så viktig for at forhåndsbetaling ved kjøp på Internett skal kunne fungere.»

Finansieringsselskapenes Forening, *Finansnæringens Hovedorganisasjon* og *Sparebankforeningen* ønsker ikke en videreføring av gjeldende rett etter kredittkjøpsloven § 8. Disse høringsinstansene mener bestemmelsens anvendelsesområde som hovedregel må avgrenses mot de tilfeller der forbrukeren betaler med kredittkort.

Finansieringsselskapenes Forening uttaler følgende:

«Vår bekymring gjelder kreditt innvilget i en finansinstitusjon som disponeres direkte på brukersted ved bruk av betalingskort. Skal dette utløse andre regler enn der kunden først tar ut pengene i banken/minibank før han eller hun går inn i butikken og bruker pengene, eller ikke?

Det er i denne vurdering viktig å foreta en fornuftig aveining som ivaretar hensynet til tilstrekkelig forbrukerbeskyttelse mot de ønsker forbrukerne har i å få tilgang til et raskt og effektivt betalingssystem med lave kostnader. Regelverket må dessuten ikke legge opp til løsninger som er prossesskapende eller gjør det mulig for noen å få tilgang til uberettiget berikelse.

3. Nærmere om kredittkjøpsloven § 8

Det naturlige utgangspunkt i et kjøpsforhold, er at kunden kan holde tilbake kjøpesummen dersom leveransen ikke svarer til forventningene. Har han betalt er hans posisjon svekket og han må fremme et krav mot selger. Et slikt krav innebærer både en prossesrisiko og en kredittrisiko. Den legislative begrunnelse for kredittkjøpsloven § 8 er at kunden ikke skal risikere å bli sittende med «Svarteper» i et oppgjørsarrangement der han må betale til en tredjepart som innkasserer kjøpesummen på vegne av selger.

Kredittkjøpsloven § 8 regulerer 3 ulike finansieringsarrangementer der kredittgiver er en annen enn selger:

1. Direkte finansiering av kjøpers anskaffelse på kjøpstidspunktet
2. Diskontering av selgers fordring på kunden
3. Forbud mot bruk av dokumenter som undergraver kundens stilling.

Betaler kunden kontant, er man utenfor § 8 uansett om pengene er lånt eller ikke. Det samme dersom det er betalt med sjekk.

4. Betaling med kort – kontant betaling eller ikke?

Virkemåten for de ulike korttyper er grundig beskrevet i utredningen. Det er viktig å ta til seg at kort som moderne betalingsmidler har en langt bredere plass i dag enn da kredittkjøpsloven ble til. Forarbeidene til loven berører ikke kort i sin alminnelighet, men Ot. prp. nr. 34 (1980-1981) slår fast at § 8 også skal gjelde ved såkalte eksterne kontokjøp. I denne forbindelse vises til Bokreditt/Kjøpekort som var etablert nettopp for å finansiere medlemmenes/eiernes salgsvirksomhet til forbrukere. I disse tilfellene ble det brukt 'Kjøpekort' som bevis for at kunden hadde kreditt tilgjengelig. Kortet hadde ingen generell betalingsfunksjon og kan derfor ikke sammenlignes med dagens kortprodukter som utstedes av Visa og MasterCard-systemene og som i dag er dominerende blant publikum. Disse kortene utstedes for å ivareta en betalingsfunksjon. At enkelte kortutstedere knytter noen av disse kortene til en kredittfasilitet, blir en egen avtale mellom kortholder og kortutsteder som ikke berører brukerstedet.

Selger vurderer betaling med kort som kontant betaling. Han opplever ikke at han ved mottakelsen av betaling er med på noen prosess som innebærer kredittgivning. Før varen utleveres – og som regel før tjenesten utføres – retter han en autorisasjonsforespørsel gjennom systemet for å få garanti for oppgjør. Når dette er mottatt utleveres varen etter prinsippet ytelse mot ytelse. Om oppgjøret belastes en konto med innestående midler eller ikke, eller om kunden i ettertid får tilsendt faktura, vil han normalt ikke ha noen oppfatning om eller noen interesse av å vite.

Er kortet tilknyttet en rammekreditt, vil kredittyter oppleve det slik at kreditten er ytet når kontokreditten er etablert. Det er på dette tidspunkt kredittvurdering foretas. I ettertid står midlene til kundens fri avbenyttelse som ordinært innestående på konto. Det etableres således ikke noen kreditt ved det enkelte kjøp. Departementet har selv i Ot. prp. nr. 22 (2007-2008) s 54 klart gitt uttrykk for at det ikke etableres noen kreditt når en butikk på et senere tidspunkt selger en vare som belastes en allerede inngått kredittkortavtale som kunden disponerer.

Den eneste som vet at kjøpet kredittfinansieres, er kortholder. Dette blir likt situasjonen der han først låner penger av noen andre eller tar ut av minibank før han betaler.

I praksis vil den foretatte betaling bli inndekket på en av tre ulike måter:

1. Innestående på konto belastes – debetkort
2. Faktura tilsendes kortholder i ettertid for en måneds bruk med angitt forfallstidspunkt – faktureringskort
3. En rammekreditt belastes – kredittkort

Alternativ 1 faller utenfor rekkevidden av dagens § 8 og forslagets § 63. Dette gjelder selv om det til kontoen kan være knyttet en overtrekksfasilitet. Alternativ 2 antas i dag å falle innenfor § 8, men vil etter forslaget trolig falle utenfor § 63 jf § 44 (2) a såfremt det ikke påløper kostnader før forfall. Alternativ 3 antas i dag å falle innenfor § 8, og utvalget har delt seg i et flertall og et mindretall når det gjelder spørsmålet om dette fortsatt skal være gjeldende rett. Finansieringsselskapenes Forening støtter mindretallets oppfatning.

De hensyn som forbrukermyndighetene har anført for flertallets oppfatning, mener vi for det alt vesentligste blir ivaretatt gjennom kortsystemenes eget regelverk – jf nedenfor under pkt 6.

5. Avtalen om rammekreditt inngås i forbindelse med kjøp

De betraktninger som er gjort gjeldende ovenfor under pkt 4, er begrenset til de tilfelle der rammekredittten er inngått på forhånd med kort som relevant disponerings- og betalingsinstrument. Situasjonen blir annerledes i de tilfelle der kunden i tilknytning til et konkret kjøp inngår avtale om rammekreditt som butikken formidler for å betjene det aktuelle kjøpet. I disse tilfelle foreligger en klar avtaletilknytning mellom kjøpet og kredittgivningen og den reelle begrunnelse for identifikasjon mellom selger og kredittyter er til stede. Annerledes vil det stille seg for senere kjøp som gjøres med kredittkortet.

6. Kjøpers reklamasjonsrett i kortsystemene

Som det fremgår på utredningens s 96 er det innenfor Visa og MasterCard-systemene etablert ordninger som langt på vei ivaretar de situasjoner som FO i medieoppslag har vært bekymret for. Både ved feil, manglende levering og alvorlige mangler er det åpnet adgang til å søke regress gjennom systemene. En viktig begrensning ligger imidlertid at det må være snakk om relativt enkelt konstaterbare objektive feil/mangler og det må reklameres raskt – senest 120 dager etter at transaksjonen er foretatt. I dette ligger et ønske om å opprettholde systemene som effektive betalingssystemer. Når FO i pressen omtaler konkurs i flyselskaper, avlysning av betalte konserter og manglende levering av varer ved kjøp over internett, er det nettopp kortselskapenes Charge Back-regler som

bidrar til å løse problemet ikke bare for norske kunder, men for alle. I tillegg vil også de som betaler med debetkort eller faktureringskort bli ivaretatt.

7. Rekkevidden av § 8

Kredittkjøpsloven § 8 går imidlertid lenger enn dette. Dersom man mener at internasjonale betalingskort med tilknyttet kredittelement fortsatt skal være omfattet av § 8, må man vurdere om regelen har en hensiktsmessig rekkevidde. Følgende fem forhold må da vurderes:

a. Skal alle former for reklamasjoner være relevante?

Allerede under forberedelsen til eksisterende lov ble det reist spørsmål om ikke § 8 burde begrenses til ugyldighets og leveringsuteblivelse – jf Krüger i Lov og Rett 1978 s 159-159 gjengitt i Ot.prp. nr. 34 (1980-81) s 59. Det ble pekt på at prisavslag og erstatningskrav har preg av et økonomisk mellomværende mellom selger og kjøper utenfor selve kjøpesummen det kan være vanskelig for kredittyter å vurdere.

Ved kort der betalingsformidlingsfunksjonen er det dominerende, er dette i praksis umulig. Kortutsteder har normalt ingen mulighet for direkte kontakt med brukerstedet. Alle henvendelser må gå via innløser og etter 120 dager vil innløser normalt avvise alle henvendelser.

For kortutsteder er det ved klager i realiteten kun to muligheter – enten å tilbakeføre transaksjonen i sin helhet eller å avvise klagen. Systemene er ikke lagt opp til, og man har heller ikke kompetanse eller ressurser til å håndtere reklamasjoner manuelt i noen særlig grad. Man kan heller ikke håndtere reklamasjonsvarer rent fysisk og det hender man observerer at varer det er reklamert på og transaksjonen tilbakeført, er lagt ut for salg på finn.no. Regelverket er, dersom det kommer til anvendelse på internasjonale betalingskort, lite tilpasset den faktiske virkelighet og gir muligheter for overkompensasjon for folk som vet å utnytte systemet. Foreløpig er ikke dette noe stort problem, men vi ser at den økte fokus på § 8 gir et økt problem.

b. Problemet med tjenester

I 1992 ble kredittkjøpsloven utvidet til å gjelde tjenester. Et generelt problem med tjenester er at mangelreklamasjoner er svært vanskelig å håndtere med få objektive vurderingstema. Det merkes et økt innslag av bagatellmessige klager av typen «maten var for kald» og lignende. Riktignok må klager etter loven dokumentere at han har et krav på tjenesteyter, men når han dokumenterer at tjenesteyter ikke svarer på denne type henvendelser, blir på mange måter problemet skjøvet over på kortutsteder. Også her bør det vurderes om relevante innsigelser bør begrenses til total uteblivelse.

c. Reklamasjonstidens lengde

I 1988 ble det i forbrukerforhold innført en maksimal reklamasjonsfrist på 5 år. Dette innebærer at kortutsteder i svært mange år etter at transaksjonen er gjennomført, risikerer å måtte forholde seg til reklamasjonskrav det kan være vanskelig å måle berettigelsen av. Håndteringen får da lett en kost/nytte betraktning mer enn å komme frem til riktig resultat. Denne konsekvens av de lange reklamasjonsfrister synes ikke å være gjennomtenkt ved utformingen av § 8. Mye kan tale for å innføre en maksimal reklamasjonsfrist på 13 måneder som foreslått i ny finansavtalelov § 37 første ledd i Ot.prp. nr 94 (2008-2009) når det gjelder uberettigete betalingstransaksjoner.

d. Innsigelse kontra tilbakesøking

Ut i fra det opprinnelige formålet med bestemmelsen, skulle man tro at § 8 kun skulle gi kunden en rett til å holde tilbake oppgjøret når han får krav fra en som har gjort opp på kundens vegne. Kredittkjøpsloven § 8 går imidlertid lenger enn dette og gir kunden rett til å få tilbake fra kortutsteder også etter at han selv har betalt. I og med at de fleste kortutstedere er finansforetak, gir dette en stor fordel for de som betaler med kort fremfor de som betaler med kontant. Vi er enig med mindretallet i utvalget at denne forskjellen mellom de som betaler kontant eller med debetkort i forhold til de som betaler med kredittkort, er lite begrunnet.

e. Kortutsteder som garantist

Slik som § 8 er utformet og med den rekkevidde som synes å være gjeldende rett og som av flertallet er tenkt videreført i ny § 63 i finansavtaleloven, blir norske finansforetak i realiteten avkrevet en tvungen garanti for soliditeten til 50 – 60 millioner brukersteder over hele verden. En slik garanti kan selvsagt være gunstig for de kortbrukere som rammes av mislighold og ikke får oppgjør på annen måte, men kostnadene kan bli svært store. Foreløpig er ikke problemet uhåndterlig, men vi ser en økning og en betydelig risiko for at problemet vil fortsette å øke dersom kortholdere utnytter de muligheter det legges opp til i forslagets § 63. Kortutsteder kommer i en skvis mellom nasjonalt regelverk og de ordninger det er lagt opp til i kortsystemene for å søke regress. Som relativt små deltagere i et internasjonalt betalingssystem, er det begrenset hvordan norske aktører kan påvirke systemet.

8. Oppsummering

Etter vår oppfatning må rekkevidden av dagens § 8 slik den er videreført i ny § 63 avgrenses til de forhold det foreligger en klar avtale om kredittfinansiering mellom selger og de som gjør opp kundens betalingsforpliktelse. Dette er tilfelle når butikken har avtale med en kredittgiver om å finansiere kunders kjøp eller når kunden selv etablerer kreditt i eget navn med butikken som formidler. Også eksterne rammekreditter omfattes dersom disse er etablert gjennom eller i nær tilknytning til brukerstedet. Eksterne kontokreditter tilknyttet generell betalingsformidlingssystemer bør falle utenfor. Subsidiært bør man innføre en strengere reklamasjonsfrist enn det som følger av dagens § 8.»

Finansnæringens Hovedorganisasjon og *Sparebankforeningen* har følgende synspunkter på spørsmålet:

«Vi støtter mindretallets syn om at forbruker som betaler med kredittkort som hovedregel bør være avskåret fra å gjøre innsigelser og krav mot selger gjeldende mot utsteder av kredittkortet. Det bør kun være naturlig å rette innsigelsene mot kortutsteder i de tilfellene der kortet ble utstedt ifbm det kjøpet innsigelsen gjelder. Noe annet vil innebære at kortutsteder kan bli gjort ansvarlig for enhver senere bruk av kortet forbruker måtte finne på å gjøre innsigelser mot. Dette må kunne sies å ligge utenfor det ansvar kortutsteder må kunne påregne. Vi viser også til at bruk av kredittkort må anses som et ordinært og alternativt betalingsmiddel til kontanter. Det vil også være tilfeldig om det benyttes kredittkort, debetkort eller kontanter. Det er på dette grunnlag ikke naturlig å videreføre prinsippet i gjeldende kredittkjøpslov § 8. Etter vårt syn må det også antas å ligge utenfor ordlyden i bestemmelsen, der det fremgår at bestemmelsen kun gjelder der det kan sies å foreligge et konkret avtaleforhold mellom selger/tjenesteyter og kredittgiver. Det vises til mindretallets argumentasjon i NOU 2009: 11 side 103 til 104 som vi slutter oss til.»

12.6 Departementets vurdering

Departementet vil innledningsvis knytte noen bemerkninger til forståelsen av direktivet artikkel 15 nr. 2. I likhet med utvalget har departementet kommet til at eksterne kontokredittavtaler, herunder kredittavtaler som disponeres ved bruk av internasjonale betalingskort, faller utenfor anvendelsesområdet til artikkel 15 nr. 2. I slike tilfeller vil det ikke foreligge en kredittavtale hvor kreditten «utelukkende tjener til å finansiere en avtale om bestemte varer eller ytelse av en særlig tjeneste», jf. artikkel 3 bokstav n punkt i.

Spørsmålet er imidlertid om en «avtale om tilknyttet kreditt» i direktivets forstand omfatter tilfeller der kreditten utelukkende er gitt til å finansiere den bestemte varen eller ytelsen, og varen eller ytelsen er «eksplisitt angitt i kredittavtalen», jf. artikkel 3 bokstav n punkt ii, men uten at det foreligger en avtale mellom kredittgiveren og selgeren om finansiering av det aktuelle salg. I så fall vil det foreligge en tilknyttet kredittavtale i direktivets forstand når en bank som skal finansiere et forbrukerkjøp, angir den spesifikke varen eller tjenesteytelsen forbrukeren skal benytte kreditten for å finansiere, selv om kreditten ikke gis etter en avtale mellom banken og selgeren. Legger man en slik forståelse av artikkel 15 nr. 2 til grunn, vil direktivet på dette punkt rekke lenger enn kredittkjøpsloven § 8. Etter departementets syn synes tilfeller som nevnt å falle utenfor direktivets definisjon av «avtale om tilknyttet kreditt». Departementet viser til at det overordnede vurderingstema er om kredittavtalen og salgsavtalen «utgjør en forretningsmessig enhet», og at dette kravet neppe kan anses innfridd dersom det ikke foreligger en avtale mellom kredittgiveren og selgeren om kredittfinansiering av salget. Departementet legger for øvrig som utvalget til grunn at ordlyden i utvalgets forslag til § 63 og departementets forslag til ny § 54 b uansett tar høyde for en direktivkonform forståelse av bestemmelsen, jf. NOU 2009: 11 side 164.

Forutsatt at det foreligger en «avtale om tilknyttet kreditt» i direktivets forstand, kan forbrukeren på nærmere angitte vilkår gjøre gjeldende krav og innsigelser også mot kredittgiveren. Et første vilkår etter artikkel 15 nr. 2 er at det må foreligge et mislighold på selgerens/tjenesteyterens side, jf. formuleringen «ikke blir levert eller bare blir delvis levert eller ikke er i overensstemmelse med kontrakten for leveringen av disse». På bakgrunn av ordlyden i artikkel 15 nr. 2 reiser utvalget spørsmålet om forsinkelsestilfellene faller utenfor bestemmelsens anvendelsesområde. Departementet finner ikke spørsmålet særlig tvilsomt, og legger til grunn at artikkel 15 nr. 2 er ment å omfatte krav og innsigelser som følge av mislighold generelt.

Videre fremgår det av artikkel 15 nr. 2 at forbrukeren skal ha rett til å fremme krav og innsigelser overfor kredittgiveren «dersom forbrukeren har tatt rettslige skritt mot leverandøren, men uten å oppnå det vedkommende var berettiget til i overensstemmelse med lovgivningen eller kontrakten for levering av varer eller tjenester». Formuleringen kan tyde på at forbrukerens rett til å gjøre krav

gjeldende overfor kredittgiveren er en subsidiær rett, slik at forbrukeren først må ha gått på selgeren/tjenesteyteren. Departementet er i likhet med utvalget kommet til at dette spørsmålet ligger innenfor den nasjonale valgfriheten. Departementet viser til utvalgets vurderinger i utredningen punkt 5.10.2.1 side 93, og slutter seg til disse.

Videre er departementet enig i utvalgets forståelse av fullharmoniseringens rekkevidde når det gjelder artikkel 15 nr. 2, jf. utvalgets synspunkter i utredningen punkt 5.10.2.2 side 93 flg. Departementet legger for det første til grunn at direktivet ikke er til hinder for å ha nasjonale regler som gir forbrukerbeskyttelse også for kredittavtaler som ikke er å anse som tilknyttede kredittavtaler, og som dermed faller utenfor artikkel 15 nr. 2. Det vil dermed etter direktivet være adgang til å opprettholde det vide forbrukervernet en har etter gjeldende rett. Departementet finner særlig støtte for en slik forståelse av direktivet i artikkel 15 nr. 3. I likhet med utvalget kan departementet ikke se at Europaparlaments- og rådsdirektiv 2007/64/EF om betalingstjenester i det indre marked (betalingstjenestedirektivet) eller EØS-retten for øvrig er til hinder for bestemmelser i nasjonal rett om identifikasjon av selgeren/tjenesteyteren og kredittgiveren i tilfeller der forbrukeren betaler med kredittkort. En adgang for forbrukeren til å gjøre krav mot selgeren/tjenesteyteren gjeldende overfor utstederen av kredittkort kan ikke antas å utgjøre et hinder for salg av varer og tjenester over landegrensene. Tvert i mot, må det antas at en slik rett for forbrukeren nettopp bidrar til økt grensekryssende handel.

Når det gjelder fullharmoniseringens rekkevidde, legger departementet videre til grunn at direktivet ikke er til hinder for å fastsette begrensninger i forbrukerens rett til å fremme krav mot kredittgiveren. Det vil dermed være adgang for nasjonal lovgiver til å videreføre begrensninger av både omfangs- og artsmessig karakter. Slike begrensninger følger av gjeldende rett. Departementet viser til utvalgets vurderinger i utredningen punkt 5.10.5 side 99, og slutter seg til disse.

Departementet går så over til å vurdere hvilke kredittavtaler som uavhengig av direktivets krav bør gi forbrukeren rett til å fremme krav han eller hun måtte ha mot selgeren/tjenesteyteren overfor kredittgiveren. Som nevnt foran, mener departementet at direktivet ikke er til hinder for å opprettholde det vidtrekkende forbrukervernet man i dag har etter kredittkjøpsloven § 8, se punkt 12.2 om gjeldende rett. I spørsmålet om gjeldende rett bør videreføres, har det vært delte meninger blant utvalgets medlemmer og blant høringsinstansene. Utvalgets mindretall og enkelte høringsinstanser har vist til at hensynet til forbrukerne kan ivaretas gjennom avtalebaserte ordninger som langt på vei gir forbrukerne tilsvarende rettigheter som kredittkjøpsloven § 8 gir. Departementet finner ikke en slik avtaleregulering tilstrekkelig.

Departementet slutter seg til utvalgets flertall, samt et flertall av høringsinstansene, som går inn for at forbrukeren skal ha rett til å fremme krav og innsigelser mot kredittgiveren også i tilfeller hvor forbrukeren har betalt med kredittkort i henhold til eksterne kortsystemer. Når det gjelder terminologi, vil departementet bemerke at det her siktes til de tilfeller der det regulært er knyttet en form for kreditt til kortbruken. Dette må vurderes konkret for hver enkelt avtale. Departementet går inn for å videreføre realiteten i kredittkjøpsloven § 8 uendret, som ny § 54 b i finansavtaleloven kapittel 3.

Departementet er enig i at den faktiske situasjonen vedrørende kredittkjøp ikke er den samme i dag som da kredittkjøpsloven § 8 ble innført. Det interessefellesskapet mellom selgeren/tjenesteyteren og kredittinstitusjonen som ble vektlagt i forarbeidene til kredittkjøpsloven, er ikke lenger like fremtredende ved alle typer transaksjoner på kreditt. Dette gjelder særlig der forbrukeren har betalt varen eller ytelsen med et kredittkort knyttet til et eksternt kortsystem. I et slikt tilfelle kan kredittkortet brukes ved et stort antall utsalgssteder, og kreditten tjener ikke til å finansiere kjøp av spesifikke varer eller tjenesteytelser. Avtaletilknytningen mellom selgeren/tjenesteyteren og kredittgiveren innenfor eksterne kredittkortsystemer er dermed fjernere enn ved kreditt som ytes etter direkte avtale mellom selgeren/tjenesteyteren og kredittgiveren, gjerne inngått i forbindelse med en konkret salgsavtale. Det er likevel departementets oppfatning at det foreligger en felles interesse mellom de involverte avtaleparter i at transaksjoner utføres, og at dette skjer ved bruk av kredittkort. Denne felles interessen taler for at kredittgiveren bør identifiseres med brukerstedet også i tilfeller hvor forbrukeren betaler ved å belaste et allerede utstedt kredittkort i henhold til et eksternt kortsystem.

Departementet ser det uheldige ved at de reelle kontrollmulighetene som den enkelte kortutsteder har overfor det enkelte brukersted, er begrenset. Slik utvalgets mindretall og enkelte høringsinstanser anfører, vil for eksempel en distriktsbank ikke ha mulighet til å føre tilsyn med et betydelig antall brukersteder rundt omkring i verden. Departementet er likevel av den oppfatning at systemet som helhet må antas å kunne føre en viss kontroll med brukerstedene, jf. NOU 2009: 11 side 102.

Departementet legger vekt på at rettighetene etter kredittkjøpsloven § 8 gir økt trygghet for for-

brukerne, og at dette har klart positive ringvirkninger. Dette gjelder særlig i de tilfeller der forbrukeren handler med ukjente leverandører, gjerne ved netthandel, samt ved forskuddsbetaling. Ved å legge forholdende til rette for trygg handel må det antas at omsetningen øker, også over landegrensene. Dette vil være i både brukerstedenes og kortutstedernes interesse, og vil også være i tråd med viktige hensyn bak forbrukerkredittdirektivet, se fortalen punkt 8.

Departementet mener videre det er av betydning at det her er tale om en etablert lovregel som i flere år har gitt forbrukerne et betydelig vern. Dersom det skal bli tale om å innskrenke anvendelsesområdet til ikke å omfatte kredittkorttilfellene, må det foreligge tungtveiende grunner. Selv om situasjonen i dag er en annen enn da regelen ble innført, synes det ikke å være tilstrekkelig grunnlag for å gjøre innskrenkninger i de etablerte rettigheter forbrukerne i dag har etter kredittkjøpsloven § 8. Departementet kan ikke se at de innvendingene som Finansieringsselskapenes Forening har reist angående praktiseringen av misligholdskrav, er tilstrekkelig tungtveiende til å avgrense regelen sammenlignet med det flertallet i utvalget og departementet går inn for, eller for øvrig gir grunn til å foreslå andre justeringer i reglene.

Departementet er for øvrig av den oppfatning at skillet etter gjeldende rett mellom kreditt- og debetkort ikke bør tillegges særlig betydning for spørsmålet om forbrukerens rett til å fremme direktekrav også skal gjelde i kredittkorttilfellene. Selv om mange av de samme hensynene gjør seg gjeldende, er det etter departementets oppfatning gode grunner for å vurdere debet- og kredittkorttilfellene forskjellig. Departementet viser til at det ved kredittkorttransaksjonene ytes en tilleggstjeneste ut over selve betalingsformidlingen. Det foreligger dermed en tilknytning av en helt annen karakter mellom partene i kredittkorttilfellene enn det som er tilfellet i et vanlig debetforhold. Det er etter departementets syn ikke aktuelt å utvide regelens anvendelsesområde til også å omfatte debetkorttilfellene.

Departementet har ovenfor konkludert med at direktivet ikke er til hinder for å fastsette begrensninger i adgangen til å fremme krav mot kredittgiveren. Departementet foreslår, i likhet med utvalget, å videreføre gjeldende rett på dette punkt, se utredningen punkt 5.10.5 side 99. Kredittgiverens ansvar vil fortsatt være begrenset til det beløpet han har mottatt av forbrukeren, og forbrukeren vil bare kunne gjøre gjeldende pengekrav mot kredittgiveren. I dette ligger det en avgrensning mot krav om naturalprestasjoner.

Når det gjelder spørsmålet om i hvilken grad ansvaret for kredittgiveren skal være subsidiært, er departementet, i likhet med utvalget kommet til at dette ligger innenfor den nasjonale lovgivers valgfrihet, jf. NOU 2009: 11 side 99. Regelen som i dag følger av kredittkjøpsloven § 8 om at forbrukeren i første omgang må reklamere overfor sin direkte kontraktspart, synes å være både praktisk og velbegrunnet, jf. Ot.prp. nr. 34 (1980-81) side 107. Departementet går derfor inn for å opprettholde dagens rettstilstand også på dette punkt.

Et siste spørsmål som tas opp av utvalget, er om kredittkjøpsloven § 8 bør komme til anvendelse i tilfeller der kjøpsavtalen mellom selgeren og forbrukeren reguleres av fremmed rett. Departementet legger for sin del til grunn at kredittkjøpsloven § 8 er å forstå slik at den kommer til anvendelse også i slike tilfeller. Spørsmålet er om dette er en hensiktsmessig rettstilstand, eller om det bør foretas endringer i regelverket. Et hensyn som kan tale for å avgrense forbrukerens rett til å gå på kredittgiveren mot kjøpsavtaler inngått i utlandet med en utenlandsk selger, er at det vil kunne være vanskeligere for kredittgiveren å forfølge et eventuelt regresskrav mot selgere i andre land. Videre vil det også kunne være vanskelig å vurdere om forbrukeren har et krav mot selgeren i og med at avtalen reguleres av fremmed rett, som kan tenkes å være forskjellig fra det som følger av norske kjøpsrettslige regler. I motsatt retning taler imidlertid hensynet til forbrukeren. Forbrukeren vil ha det samme behovet for beskyttelse uavhengig av hvor selgeren befinner seg, og uavhengig av hvilket lands rett som regulerer kjøpsavtalen. Departementet legger avgjørende vekt på sistnevnte hensyn, og er i likhet med utvalget kommet til at det ikke er grunnlag for å skille ut tilfeller der rettsforholdet mellom selgeren/tjenesteyteren og forbrukeren reguleres av fremmed rett til særbehandling. Departementet foreslår dermed at løsningen etter gjeldende rett videreføres.

Det vises ellers til lovforslaget § 54 b og til merknadene til bestemmelsen i kapittel 20 nedenfor.

13 Gjennomføring av direktivets regler om overdragelse av rettigheter

13.1 Innledning

Direktivet artikkel 17 nr. 1 omhandler forbrukerens rett til å gjøre innsigelser og krav gjeldende overfor erververen ved overdragelse av kredittgiverens rettigheter. Artikkel 17 nr. 2 inneholder krav om at forbrukeren i utgangspunktet skal underrettes om overdragelsen av kredittavtalen.

Direktiv 87/102/EØF (som avløses av forbrukerkredittdirektivet) artikkel 9 inneholder en tilsvarende bestemmelse som artikkel 17 nr. 1 om overdragelse av rettigheter.

I gjeldende rett reguleres forbrukerens innsigelser og krav ved overdragelse av fordringer i kredittkjøpsloven §§ 8 a og 9 og finansavtaleloven § 55.

13.2 Gjeldende rett

Kredittkjøpsloven § 8 a lyder slik:

> «Ved overdragelse eller pantsetting av kredittyterens fordring kan kjøperen ved forbrukerkredittkjøp, hvis ikke noe annet er fastsatt i lov, gjøre gjeldende overfor erververen eller panthaveren de samme innsigelser og motkrav som han kunne gjort gjeldende overfor den opprinnelige kreditor på grunnlag av kjøpet eller kredittforholdet.»

Finansavtaleloven § 55 første ledd lyder slik:

> «Ved overdragelse eller pantsetting av långiverens fordring kan låntakeren overfor erververen eller panthaveren gjøre gjeldende de samme innsigelser og motkrav på grunnlag av låneavtalen som overfor den opprinnelige kreditor, når annet ikke er fastsatt i lov.»

Bestemmelsene regulerer de tilfellene der kredittgiveren overdrar eller pantsetter en fordring. Dersom ikke annet er fastsatt i lov, kan kjøperen eller låntakeren gjøre de samme innsigelser og motkrav gjeldende overfor erververen som overfor den opprinnelige kreditoren. Reglene i kredittkjøpsloven § 8 a og finansavtaleloven § 55 er ment å gi beskyttelse mot særlige avtaleklausuler hvor forbrukeren fraskriver seg sin rett til å gjøre innsigelser og motkrav gjeldende og gjennomfører det gjeldende forbrukerkredittdirektivet (direktiv 87/102 EØF) artikkel 9. Grunnet bestemmelsenes ufravikelighet i forbrukerforhold, vil slike vedtatte klausuler regnes som ugyldige partene mellom, og en tredjeperson kan heller ikke påberope seg en slik klausul, jf. Ot.prp. nr. 72 (1991-1992) side 93 og NOU 1994: 19 Finansavtaler og finansoppdrag side 172.

Bestemmelsene gjelder retten til å fremme innsigelser og motkrav på grunnlag av det underliggende rettsforhold, jf. «på grunnlag av kjøpet eller kredittforholdet» og «på grunnlag av låneavtalen». Krav grunnet i andre rettsforhold, kan altså avskjæres etter de regler som gjelder for vedkommende rettsforhold. Spørsmålet om låntakeren/kjøperen kan motregne med krav fra andre rettsforhold overfor den som har fått seg overført fordringene, berøres ikke av disse bestemmelsene, jf. Ot.prp. nr. 72 (1991-1992) side 93.

Hvor gjeldsforholdet formaliseres ved bruk av visse dokumenter, for eksempel et omsetningsgjeldsbrev, og låntakeren eller kjøperen etter særlige lovbestemmelser for vedkommende dokumenttype ikke kan gjøre gjeldende visse innsigelser og motkrav overfor erververen eller panthaveren, vil disse særlige lovreglene bli lagt til grunn. Dette fremgår av forbeholdene «hvis ikke noe annet er fastsatt i lov» og «annet ikke er fastsatt i lov» i kredittkjøpsloven § 8 a og finansavtaleloven § 55. Bakgrunnen for dette er at man ikke ønsket å uthule de lovbestemte reglene som gjelder for negotiable dokumenter, jf. Ot.prp. nr. 72 (1991-1992) side 93 flg.

Både kredittkjøpsloven og finansavtaleloven forbyr bruk av negotiable dokumenter i forbrukerforhold, jf. kredittkjøpsloven § 9 og finansavtaleloven § 55 annet ledd. Begrunnelsen for reglene er å effektivisere forbrukerens rett til å fremme innsigelser og motkrav overfor tredjeperson. Dette innebærer imidlertid ikke at forbrukerens innsigelser gjøres til «sterke innsigelser» som skjærer gjennom veksel- og gjeldsbrevslovens negotiabilitetsregler, såfremt slike dokumenter likevel blir utstedt, jf. NOU 1994: 19 Finansavtaler og finansoppdrag side 172. Overtredelse av forbudet er imidlertid straffbart, jf. kredittkjøpsloven § 31 og finansavtaleloven § 91.

Finansavtaleloven § 45 første ledd inneholder en regel om at långiverens fordring kun kan overdras til en finansinstitusjon eller lignende institusjon, med mindre det foreligger særskilt samtykke til overdragelsen fra låntakeren.

Etter finansavtaleloven § 45 annet ledd siste punktum skal långiveren varsle låntakeren om overdragelsen. Kredittkjøpsloven inneholder ingen tilsvarende bestemmelse om varslingsplikt ved overdragelse.

13.3 Direktivet

Direktivet artikkel 17 nr. 1 og 2 lyder:

> «1. I tilfelle av overdragelse til tredjemann av kredittyters rettigheter i henhold til en kredittavtale eller selve avtalen, skal forbrukeren overfor den overtakende part kunne gjøre gjeldende enhver innsigelse som forbrukeren hadde tilgang til overfor den opprinnelige kredittyteren, herunder motregning når dette er tillatt i vedkommende medlemsstat.
>
> 2. Forbrukeren skal holdes underrettet om overdragelser som omhandlet i nr. 1 unntatt i tilfeller der den opprinnelige kredittyteren, etter avtale med den overtakende part, fortsatt betjener kreditten vis-à-vis forbrukeren.»

I utredningen punkt 5.11.2 side 105-106 uttaler utvalget følgende om forståelsen av artikkel 17 nr. 1 og nr. 2:

> «Artikkel 17 nr. 1 omhandler forbrukerens rett til å gjøre innsigelser og krav gjeldende overfor erververen av rettigheter i henhold til kredittavtalen. Bestemmelsen lyder slik:
>
> 'Overdrages kreditgiverens rettigheder i henhold til en kreditaftale eller selve kreditaftalen til tredjemand, har forbrugeren ret til at gøre enhver indsigelse gældende over for erhververen, som han kunne gøre gældende over for den oprindelige kreditgiver, herunder også krav om modregning i det omfang modregning er tilladt i den pågældende medlemsstat.'
>
> Fortalen er lite utfyllende på dette punktet. Det eneste som fremkommer der er en uttalelse som har preg av å være en programerklæring, jf. punkt 41:
>
> 'Ved overdragelse af kreditgiverens rettigheder i henhold til en kreditaftale bør forbrugerens stilling ikke forringes.'
>
> I direktiv 87/102/EØF (som avløses av forbrukerkredittdirekivet) artikkel 9 er det en tilsvarende bestemmelse som artikkel 17 nr. 1:
>
> 'Når kredittyterens rettigheter etter en kredittavtale er overdratt til tredjemann, kan forbrukeren overfor denne tredjemann gjøre gjeldende enhver innsigelse som vedkommende kunne ha gjort gjeldende overfor den opprinnelige kredittyteren, herunder motregning når dette er tillatt i vedkommende medlemsstat.'
>
> Som det fremgår, er det stor grad av samsvar mellom nevnte artikkel 9 og forbrukerkredittdirektivet artikkel 17 nr. 1. Den eneste forskjellen synes å være at direktiv 87/102/EØF artikkel 9 regulerer tilfeller der 'kredittyterens rettigheter etter en kredittavtale er overdratt til tredjemann', mens artikkel 17 nr. 1 i tillegg til dette omfatter tilfeller der 'selve kreditaftalen' blir overdradd til tredjemann.
>
> Fortalen punkt 41 nevner utelukkende overdragelse av rettigheter, og det kan antas at det er dette alternativet som i praksis er mest aktuelt. Tilføyelsen av formuleringen 'selve kreditaftalen' kan forstås som en presisering av at prinsippet i artikkel 17 nr. 1 også gjelder i tilfeller hvor kredittavtalen i sin helhet (og med hjemmel i avtalen mellom forbrukeren og opprinnelig kredittgiver) blir overdradd til tredjemann. Bestemmelsen kan neppe forstås som et direktiv om at det i nasjonal rett skal gjelde som (deklaratorisk) hovedregel at en kredittavtale skal kunne overdras.
>
> I artikkel 17 nr. 2 heter det at forbrukeren som hovedregel skal 'underrettes om den i stk. 1 omhandlede overdragelse'. Det gis ingen tidsfrist for slik underretning. For øvrig gjelder det ingen plikt til å underrette forbrukeren om overdragelsen dersom 'den oprindelige kreditgiver, efter overenskomst med erhververen fortsat står for kreditten i forhold til forbrugeren'.»

Videre uttaler utvalget følgende i punkt 5.11.3 nederst på side 106:

> «I artikkel 17 nr. 2 er det bestemt at forbrukeren skal 'underrettes om den i stk. 1 omhandlede overdragelse', bortsett fra i tilfeller hvor 'den oprindelige kreditgiver, efter overenskomst med erhververen fortsat står for kreditten i forhold til forbrugeren'. I finansavtaleloven § 45 siste punktum heter det at '[l]ångiver skal varsle låntageren om overdragelsen'. I praksis er det slik at kredittkunden vil bli underrettet om overdragelse av fordringen senest når ny kreditor krever betaling. Mens finansavtaleloven § 45 siste punktum pålegger 'långiver' å varsle om overdragelsen, angir artikkel 17 nr. 2 ikke pliktsubjektet.
>
> Unntaket i artikkel 17 nr. 2 for tilfeller hvor cedenten 'fortsat står for kreditten i forhold til forbrugeren' er normalt lite praktisk, ettersom erververen normalt vil ønske å overta kreditorbeføyelsene, herunder retten til å kreve betaling. Det forekommer imidlertid blant annet ved

boligkredittfinansiering at overdrageren etter avtale med erververen fortsatt skal utøve kreditorbeføyelsene overfor kredittkunden. Det antas å være slike tilfeller man sikter til med unntaket i artikkel 17. nr. 2, jf. den engelske direktivteksten på dette punktet; det heter her at den opprinnelige kreditor 'continues to service' kredittkunden.»

Utvalget foretar deretter en nærmere vurdering av direktivet artikkel 17 nr. 1 holdt opp mot bestemmelsene i kredittkjøpsloven §§ 8 a og 9 og finansavtaleloven § 55. I punkt 5.11.3 side 106-108 i utredningen heter det:

« [...] Bestemmelsene i kredittkjøpsloven § 8a og finansavtaleloven § 55 kommer til anvendelse både ved overdragelse *og ved pantsetting*av kredittgiverens fordring. Spørsmålet er om det er forenlig med artikkel 17 nr. 1 å omfatte pantsettelse. At kredittkjøpsloven § 8a bygger på artikkel 9 i direktiv 87/102/EØF, som også bare nevner 'overdragelse', gir ikke nødvendigvis grunnlag for å si noe om forholdet til artikkel 17 nr. 1, ettersom forbrukerkredittdirektivet er et fullharmoniseringsdirektiv, mens direktiv 87/102/EØF er et minimumsdirektiv, jf. Ot.prp. nr. 72 (1991-1992) s. 37.

I norsk rett er det hjemmel for pantsettelse av enkle pengekrav, jf. panteloven §§ 4-4 flg.. Etter panteloven § 4-6 første ledd har panthaveren som hovedregel samme rett overfor det pantsatte kravs skyldner og samme rett til å disponere rettslig over det pantsatte kravet som pantsetteren selv hadde. Etter panteloven § 4-6 tredje ledd får bestemmelsene i gjeldsbrevloven §§ 25-28 anvendelse i forholdet mellom det pantsatte kravs skyldner og panthaveren. Dette innebærer at panthaveren i normalsituasjonen har samme stilling overfor det pantsatte kravs skyldner som om han hadde ervervet kravet til eie. For at det aktuelle forbrukervernet skal bli reelt og effektivt, må derfor pantsetting likestilles med overdragelse. Utvalget antar derfor at det er forenlig med artikkel 17 nr. 1 å videreføre den likestilling av overdragelse og pantsetting som følger av gjeldende rett.

Utvalget bemerker videre at den løsningen som her er lagt til grunn også kan begrunnes med at artikkel 17 ikke regulerer pantsetting, og at det derfor er nasjonal valgfrihet med hensyn til å regulere pantsetting på samme måte som overdragelse.

Etter kredittkjøpsloven § 8a og finansavtaleloven § 55 første ledd skal kredittkunden kunne gjøre gjeldende både 'innsigelser og motkrav' overfor erververen/panthaveren. Kredittkjøpsloven § 8a gjennomfører artikkel 9 i direktiv 87/102/EØF, en artikkel som i realiteten er likelydende med artikkel 17 nr. 1 når det gjelder spørsmålet om adgang til å fremme motkrav overfor erverver/panthaver. Utvalget er av den oppfatning at gjeldende regulering på dette punktet i kredittkjøpsloven § 8a (og finansavtaleloven § 55 første ledd) er i samsvar med artikkel 17 nr. 1.

Bestemmelsene i norsk lov er begrenset til å gjelde innsigelser og krav på grunnlag av det underliggende rettsforholdet, jf. 'på grunnlag av kjøpet eller kredittforholdet' og 'på grunnlag av låneavtalen'. Både forbrukerkredittdirektivet artikkel 17 nr. 1 og artikkel 9 i direktiv 87/102/EØF fastsetter at forbrukeren skal kunne gjøre gjeldende enhver innsigelse, herunder også krav om *motregning*.I Ot.prp. nr. 72 (1991-1992) s. 93 uttales følgende om dette:

'I utkastet til ny § 8a som ble sendt på høring 14 november 1991, var det ikke, slik som i forslaget her, sagt uttrykkelig i lovteksten at § 8a bare gjelder beskyttelse av kjøperens innsigelser 'på grunnlag av kjøpet eller kredittforholdet'. Direktivets artikkel 9 fastsetter at forbrukeren overfor tredjemann skal kunne ha gjøre gjeldende enhver 'innsigelse ... herunder motregning', som han kunne gjort gjeldende overfor den opprinnelige kredittyteren. Motregningsinnsigelser påbys imidlertid bare beskyttet 'når dette er tillatt i vedkommende medlemsstat'. Etter lovforslaget her må da også de alminnelige motregningsvilkår være innfridd for at kjøperen skal kunne nytte en innsigelse eller et motkrav han har til å motregne med overfor den nye kreditor. Det er videre naturlig å forstå direktivet slik at det ikke påbyr lovgivning som beskytter motregningsadgangen ved krav som ikke knytter seg til kjøpet eller kredittforholdet. Justisdepartementet foreslår derfor nå at § 8a bare skal ha betydning for krav knyttet til kjøpet eller kredittforholdet. Spørsmålet om kjøperen kan motregne med andre krav overfor den som har fått seg overført fordringen, berøres etter dette ikke av § 8a, men må løses etter de samme rettsregler som i dag regulerer adgangen til slik motregning. I den grad disse reglene gir kjøperen motregningsadgang overfor tredjemann, begrenses ikke denne adgangen av § 8a.'

Utvalget forstår kredittkjøpsloven § 8a slik at forbrukeren har rett til å gjøre gjeldende innsigelser og krav fra kjøpet eller kredittforholdet, herunder rett til å motregne med krav som knytter seg til kjøpet eller kredittforholdet, overfor erververen av kravet såfremt og i den utstrekning han kunne gjort gjeldende innsigelsen og motkravet overfor avhenderen. Bestemmelsen verner forbrukeren mot såkalte 'cut off-klausuler' som tar sikte på å verne erverver mot at kravet mot forbrukeren blir møtt med innsigelser og motkrav, herunder rett til motregning, som forbrukeren kunne ha gjort gjelden-

de overfor avhenderen om overdragelsen ikke hadde funnet sted, jf. Rune Sæbø, Motregning 2003 s. 321.

Både kredittkjøpsloven § 8a og finansavtaleloven § 55 første ledd tar forbehold for tilfeller hvor annet er fastsatt ved lov. Det siktes her til lovregler om ekstinksjon av debitorinnsigelser og motkrav, herunder motregningsrett. Det er hjemmel for ekstinksjon bl.a. i tilfeller hvor det blir utstedt omsetningsgjeldsbrev. Spørsmålet er om slikt forbehold er forenlig med artikkel 17 nr. 1.

Ordlyden i artikkel 17 nr. 1 synes ikke å åpne for forbehold knyttet til lovhjemler for ekstinksjon. Forbrukerens rett til å gjøre gjeldende innsigelser og motkrav er etter ordlyden ubetinget. Fortalen er taus om spørsmålet.

Ordlyden i artikkel 17 nr. 1 tilsvarer ordlyden i artikkel 9 i direktiv 87/102/EØF. I forbindelse med vedtakelsen av kredittkjøpsloven § 8a la departementet til grunn at kredittkjøpsloven § 8a sammenholdt med kredittkjøpsloven § 9 (straffesanksjonert forbud mot bruk av negotiable dokumenter), tilfredsstiller direktiv 87/102/EØF artikkel 9. I denne sammenheng uttalte departementet (Ot.prp. nr. 72 (1991-1992) s. 93):

'§ 8a fastsetter forbrukerens rett til å gjøre innsigelser og krav gjeldende overfor erververen/panthaveren ved overdragelse og pantsetting av fordringen kredittyteren har på forbrukeren, sml også gjeldsbrevloven § 25. Regelen beskytter mot særlige klausuler hvor forbrukeren fraskriver seg sin rett til å gjøre gjeldende innsigelser og motkrav han har på grunnlag av kjøpet eller kredittforholdet. På grunn av regelens ufravikelighet må slike vedtatte klausuler regnes som ugyldige partene mellom, og etter ordlyden i § 8a kan tredjemann ikke påberope seg en slik klausul. Hvor gjeldsforholdet, til tross for forbudet i § 9, formaliseres ved bruk av visse dokumenter, f.eks et omsetningsgjeldsbrev, og utstederen av dokumentet (kjøperen), etter særlige lovbestemmelser for vedkommende dokumenttype ikke kan gjøre gjeldende visse innsigelser og motkrav overfor erververen/panthaveren, vil imidlertid disse særlige reglene bli lagt til grunn. Dette fremgår av forbeholdet 'hvis ikke noe annet er fastsatt i lov' i utkastet til ny § 8a. Bakgrunnen for dette er at Justisdepartementet ikke ønsker å uthule de lovbestemte reglene som gjelder for negotiable dokumenter. Begrunnelsen for negotiabilitetsreglene er at en erverver av bestemte dokumenttyper skal kunne stole på at han vinner den rett dokumentet gir uttrykk for. På denne måten sikrer man at visse typer dokumenter blir lett omsettelige. Justisdepartementets ønske om ikke å gripe inn i disse reglene samsvarer også med det standpunkt Kredittkjøpsutvalget, Justisdepartementet og Stortinget tok under behandlingen og vedtakelsen av gjeldende kredittkjøpslov. Ved bruk av slike negotiable dokumenter i forbrukerkredittkjøpsforhold vil imidlertid den opprinnelige kredittyteren kunne straffes etter kredittkjøpsloven § 31, jf § 9.

I forarbeidene til den danske lov om kreditaftaler (Lovforslag nr. L 78, Folketinget 1989-90 side 29) uttales det om EF-direktivets artikkel 9 at forbrukeren 'kan ... uanset artikel 9 miste sine indsigelser overfor tredjemand, såfremt forbrugeren har udstedt negotiable dokumenter'. Når dette legges til grunn, tilfredsstiller altså § 8a, når den sees i sammenheng med § 9, direktivets krav til den nasjonale lovgivning på dette punktet.'

I forarbeidene til kredittkjøpsloven § 8a benyttes kredittkjøpsloven § 9, jf. § 31, som argument for å betrakte lovmessig forbehold knyttet til ekstinksjon for å være i samsvar med artikkel 9 i direktiv 87/102/EØF. I dette ligger at dersom negotiable dokumenter først blir anvendt (i strid med forbudet i § 9), vil forbrukeren være henvist til regulær anvendelse av negotiabilitetsreglene. I departementets begrunnelse blir det ikke vist til direktiv 87/102/EØF artikkel 10, som nettopp omhandler spørsmål om forbrukervern der det faktisk blir benyttet negotiable dokumenter. Artikkel 10 bestemmer at medlemsstater som tillater forbrukeren å betale med veksler mv., skal påse at 'forbrukeren gis nødvendig vern når slike dokumenter brukes'.

Det er vanskelig å forene regulær anvendelse av negotiabilitetsregler med et krav om 'nødvendig vern'. Forbrukervernet ligger vel her i at ekstinksjon er betinget av aktsom god tro hos erververen. Selv om dette gir utstederen et visst vern, særlig i typetilfeller hvor en cesjonar generelt eller ofte bør forstå at det negotiable dokumentet har blitt utstedt av en forbruker, er det diskutabelt hvor vidtrekkende dette vernet er. Utvalget legger til grunn at negotiabilitetsreglene kan medføre at forbrukerens rettsstilling blir forringet i forhold til det forbrukervernet som kommer til uttrykk i artikkel 17 nr. 1.

På den annen side vil en annen løsning enn dagens med forbehold for ekstinksjon, innebære et relativt stort inngrep i et rettsinstitutt som generelt anses som viktig for å ivareta omsetningslivets tarv. Dette er lite ønskelig, ikke minst fordi et slikt inngrep kan påvirke hele rettsinstituttet i negativ retning gjennom at aktørene i mindre grad kan stole på at et negotiabelt dokument faktisk har negotiabilitetsvirkninger. Slike negotiabilitetsregler finnes også i andre europeiske land. På denne bakgrunn måtte man kunne forvente tydelighet i direktivet dersom meningen var at artikkel 17 nr. 1 skulle

medføre slike inngrep i negotiabiliteten. Tausheten i direktivet kan derfor tas til inntekt for at løsningen i dagens lovgivning vil være i samsvar også med artikkel 17 nr. 1.»

Som det fremgår av sitatet, har utvalget i forbindelse med sin fremstilling av direktivet reist enkelte spørsmål om hvordan direktivet skal tolkes. Departementet vil gjøre rede for sitt syn på forståelsen av artikkel 17 nr. 1 og 2 i punkt 13.6 nedenfor.

13.4 Utvalgets forslag

Departementet forstår utvalgets forslag til ny § 64 første ledd i finansavtaleloven slik at utvalget går inn for å videreføre realiteten i kredittkjøpsloven § 8 a og finansavtaleloven § 55. Forslaget tar sikte på å gjennomføre direktivet artikkel 17 nr. 1. Utvalget har kommet til at unntakene i kredittkjøpsloven § 8 a og finansavtaleloven § 55 for «når annet ikke er fastsatt i lov» er forenlig med direktivet og går inn for å opprettholde dagens rettstilstand.

Utvalget foreslår også å videreføre reglene i kredittkjøpsloven § 9 og finansavtaleloven § 55 annet ledd om forbud mot bruk av visse dokumenter som ny § 64 annet ledd i finansavtaleloven. Etter utvalgets mening er et forbud mot bruk av negotiable dokumenter forenlig med direktivet, ettersom det er et virkemiddel for å oppnå en effektiv rett for forbrukeren til å gjøre gjeldende innsigelser og krav overfor en ny kreditor, jf. NOU 2009: 11 Kredittavtaler, side 164.

Videre går utvalget inn for å videreføre varslingsregelen i finansavtaleloven § 45 annet ledd annet punktum som ny § 46 tredje ledd. Forslaget tar sikte på å gjennomføre artikkel 17 nr. 2 i direktivet. I utvalgets lovforslag presiseres det imidlertid ikke hvem som skal sørge for underretningen. Utvalget har her lagt seg på direktivets ordlyd. I tillegg foreslår utvalget, med en noe annerledes ordlyd, å ta inn unntaket etter direktivet fra varslingsplikten for tilfeller «der den opprinnelige kredittyteren, etter avtale med den overtakende part, fortsatt betjener kreditten vis-à-vis forbrukeren».

I punkt 5.11.3.2 side 108-109 i utredningen drøfter utvalget adgangen til å overdra fordringer etter finansavtaleloven § 45 første ledd sett opp mot direktivets bestemmelser. Utvalget kommer til at forbrukerkredittdirektivet artikkel 17 kun regulerer hva som skal gjelde dersom en fordring er overdratt, mens den ikke sier noe om selve retten til å overdra fordringen. Utvalget konkluderer dermed med at en regulering av adgangen til å overdra fordringer faller utenfor rekkevidden av forbrukerkredittdirektivets krav om fullharmonisering. På denne bakgrunn foreslår utvalget at finansavtaleloven § 45 første ledd videreføres som ny § 46 første ledd. Det foreslås likevel enkelte justeringer for å sikre at bestemmelsens virkeområde ikke utvides utilsiktet som følge av forslaget om at kreditt etter kredittkjøpsloven skal omfattes av finansavtaleloven. Etter lovforslaget vil dermed de kredittsituasjoner som etter gjeldende rett reguleres av kredittkjøpsloven, langt på vei falle utenfor bestemmelsens virkeområde slik rettstilstanden er etter gjeldende rett.

13.5 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser har hatt merknader til utvalgets forslag.

13.6 Departementets vurdering

Departementet går i det vesentlige inn for å følge opp utvalgets forslag. Departementet vil gjøre rede for sitt syn på forståelsen av direktivet artikkel 17 nr. 1 og 2 i sammenheng med de enkelte forslag.

Både kredittkjøpsloven § 8 a og finansavtaleloven § 55 kommer til anvendelse både ved overdragelse og pantsetting av kredittgiverens fordring. Departementet finner det ikke tvilsomt at det er forenlig med direktivet artikkel 17 nr. 1 at bestemmelsen om overdragelse også omfatter pantsetting. Direktivet artikkel 17 regulerer ikke pantsetting overhodet, og departementet legger derfor til grunn at det er nasjonal valgfrihet med hensyn til å regulere pantsetting på samme måte som overdragelse.

Etter gjeldende rett er forbrukerens rett til å fremme krav og innsigelser overfor erververen begrenset til krav og innsigelser på grunnlag av det underliggende rettsforholdet, jf. «på grunnlag av kjøpet eller kredittforholdet» og «på grunnlag av låneavtalen». Spørsmålet er om en slik begrensning er i strid med artikkel 17 nr. 1, i og med at forbrukeren etter denne bestemmelsen har rett til å gjøre enhver innsigelse gjeldende, herunder også krav om motregning. Artikkel 17 nr. 1 avløser artikkel 9 i direktiv 87/102/EØF. Ved gjennomføringen av dette direktivet i norsk rett foretok departementet en grundig vurdering av om kredittkjøpsloven § 8 a skulle begrenses til innsigelser og krav på grunnlag av kjøpet eller kredittforholdet, se Ot.prp. nr. 72 (1991-1992) side 93. Departementet fant ikke dette problematisk.

Departementet mener at de vurderinger som ble gjort den gang, fortsatt har mye for seg. Departementet kan ikke se at det vil være i strid med direktivet artikkel 17 nr. 1 å begrense forbrukerens

rett til å gjelde innsigelser og krav som springer ut av det underliggende rettsforholdet. I kredittkjøpstilfellene vil det underliggende forholdet være både kjøpsavtalen og kredittavtalen. Departementet legger også til grunn at det er forenlig med artikkel 17 nr. 1 at motregningsretten ved andre krav reguleres av de alminnelige regler for motregning. Departementet foreslår derfor å videreføre dagens rettstilstand.

Både kredittkjøpsloven § 8 a og finansavtaleloven § 55 første ledd tar forbehold for tilfeller der annet er «fastsatt i lov». Unntaket sikter til særlige lovbestemte negotiabilitetsregler som innebærer at debitor ikke kan gjøre gjeldende visse innsigelser og motkrav overfor erververen eller panthaveren. Spørsmålet er om et slikt forbehold i loven er forenlig med direktivet artikkel 17 nr. 1. Ordlyden i artikkel 17 nr. 1 tyder på at forbrukerens rett til å gjøre gjeldende innsigelser og motkrav gjelder ubetinget.

Ved gjennomføringen av artikkel 9 i direktiv 87/102/EØF la departementet til grunn at kredittkjøpsloven § 8 a sammenholdt med kredittkjøpsloven § 9 om forbud mot bruk av visse dokumenter, tilfredsstilte de krav som fulgte av direktivet, se Ot.prp. nr. 72 (1991-1992) side 93 flg.

Departementet kan ikke se at det nye forbrukerkredittdirektivet gir grunn til en annen vurdering. Det kan ikke ha vært meningen å gjøre inngrep i nasjonale regler om negotiabilitet. I så fall måtte det, slik utvalget påpeker, forventes at dette hadde kommet klarere til uttrykk i artikkel 17 eller i andre bestemmelser i direktivet. Departementet peker videre på at den beskyttelse som ligger i forbudet mot utstedelse av negotiable dokumenter i forbrukerforhold, jf. kredittkjøpsloven § 9 og finansavtaleloven § 55 annet ledd, gir forbrukerne et fullgodt vern.

I artikkel 17 nr. 2 er det bestemt at forbrukeren skal underrettes ved overdragelse av fordringen. Tilsvarende regel er i dag inntatt i finansavtaleloven § 45 annet ledd, som pålegger långiveren en varslingsplikt, jf. departementets forslag til § 45 tredje ledd. Departementet mener det er hensiktsmessig å angi pliktsubjektet i varslingsbestemmelsen. Det sørges med dette for klarhet om hvem som skal sørge for varslingen. Departementet kan ikke se at dette vil være i strid med direktivet da det bare dreier seg om en nærmere presisering av direktivets bestemmelse.

Artikkel 17 nr. 2 inneholder et unntak for det tilfellet «der den opprinnelige kredittyteren, etter avtale med den overtakende part, fortsatt betjener kreditten vis-à-vis forbrukeren». Unntaket er tatt inn i departementets forslag til § 45 tredje ledd. Når det gjelder hva som nærmere ligger i dette unntaket, viser departementet til utvalgets redegjørelse i punkt 5.11.3 side 106.

Når det gjelder regulering knyttet til selve adgangen til å overdra fordringer, legger departementet til grunn at dette faller utenfor rekkevidden av forbrukerkredittdirektivets krav om fullharmonisering. En slik forståelse av direktivet er også lagt til grunn av utvalget. Departementet foreslår at gjeldende rett etter finansavtaleloven § 45 første ledd videreføres med enkelte justeringer i samsvar med utvalgets forslag. Reguleringen av adgangen til å overdra fordringer etter denne bestemmelsen har etter departementets syn gode grunner for seg, se Ot.prp. nr. 41 (1998-1999) side 61-61. Det er i samsvar med utvalgets forslag foretatt visse justeringer i bestemmelsen for å sørge for at bestemmelsens virkeområde ikke utvides utilsiktet som en følge av forslaget om at kreditt etter kredittkjøpsloven skal omfattes av finansavtaleloven. Alle kredittilfeller hvor kreditten ytes av en finansinstitusjon, vil imidlertid falle inn under bestemmelsen, også tilfeller hvor kreditten er gitt av en finansinstitusjon etter avtale med selgeren.

Det vises ellers til forslaget til endring av finansavtaleloven §§ 45 og 55 og til merknadene til bestemmelsene i kapittel 20 nedenfor.

14 Gjennomføring av direktivets regler om overtrekk

14.1 Innledning

Forbrukerkredittdirektivet artikkel 18 inneholder særlige regler om kredittavtaler i form av «overtrekk». Begrepet overtrekk defineres i artikkel 3 bokstav e som «en stilltiende aksept av overtrekk der en kredittyter for en forbruker gjør tilgjengelig midler som overstiger innestående på forbrukerens foliokonto eller den avtalte kassakreditten».

Artikkel 18 nr. 1 inneholder bestemmelser om krav til innholdet i avtalen i tilfeller av overtrekk. I tillegg pålegges kredittgiveren en plikt til å gi visse opplysninger under avtaleforholdet. Artikkel 18 nr. 2 omhandler også kredittgiverens opplysningsplikt, men da i tilfeller hvor det har funnet sted betydelig overtrekk over en periode som overstiger en måned.

Ved kredittavtaler i form av «overtrekk» gjelder et særlig lempelig regime, se punkt 4.2.5. Det vil si at det bare er enkelte av direktivets bestemmelser som kommer til anvendelse, nærmere bestemt artikkel 1 til 3, artikkel 18, artikkel 20 og artikkel 22 til 32, jf. artikkel 2 nr. 4.

14.2 Gjeldende rett

Finansavtaleloven inneholder ingen særskilt regulering av kredittavtaler i form av overtrekk. Den eneste bestemmelsen som omhandler overtrekk, er finansavtaleloven § 30 sjette ledd, som sier at kredittinstitusjonen ikke kan kreve overtrekksrente av kunden før kunden har fått rimelig tid til å rette på forholdet. Forutsetningen er at kunden har belastet kontoen i god tro.

14.3 Direktivet

Direktivet artikkel 18 lyder:

«1. I tilfelle av en avtale om å åpne en foliokonto, og der det er en mulighet for at forbrukeren tillates å overtrekke kontoen, skal avtalen i tillegg inneholde de opplysningene som omhandles i artikkel 6 nr. 1 bokstav e). Kredittyter skal i alle tilfeller jevnlig gi slike opplysninger på papir eller annet varig medium.
2. I tilfelle av et betydelig overtrekk som overstiger et tidsrom på en måned, skal kredittyter uten opphold underrette forbrukeren, på papir eller annet varig medium
   a) om overtrekket,
   b) om beløpet det gjelder,
   c) om lånerenten,
   d) om eventuelle relevante sanksjoner, omkostninger eller renter ved etterskuddsbetalinger.
3. Denne artikkel berører ikke regler i nasjonal lovgivning som krever at kredittyter tilbyr en annen type kredittprodukt når varigheten av overtrekket er betydelig.»

I utredningen punkt 5.12.2 side 110 redegjør utvalget for sin forståelse av direktivets artikkel 18 nr. 1 og nr. 2:

«Artikkel 18 nr. 1 første punktum lyder slik:

'Hvis det drejer sig om en aftale om at oprette en løbende konto, hvor det eventuelt vil kunne tillades forbrugeren at overtrække kontoen, skal aftalen derudover indeholde de oplysninger, der er omhandlet i artikel 6, stk. 1, litra e).'

Innledningsordene peker hen på det vi i norsk rett omtaler som en innskuddskonto, se finansavtaleloven kapittel 2. Dersom det 'eventuelt vil kunne tillades forbrugeren at overtrække kontoen', skal avtalen inneholde opplysning om dette, jf. 'derudover'. Utvalget forstår dette som et krav om at avtalen skal inneholde opplysning om overtrekk som et faktisk fenomen, dvs. om at overtrekk kan forekomme, og at det vil kunne aksepteres. Dessuten skal avtalen inneholde opplysning om nominell rente, vilkårene for anvendelse av den nominelle renten, eventuell indeks eller referansesats som skal anvendes på opprinnelig nominell rente, omkostninger som gjelder på avtaletidspunktet og vilkårene for endring av omkostningene, jf. artikkel 6 nr. 1 bokstav e).

Mens artikkel 3 bokstav e) definerer 'overtræk' som 'stilltiende accepteret overtræk', stiller artikkel 18 nr. 1 første punktum krav om at

det i avtalen skal inntas opplysning om at overtrekk vil kunne forekomme og bli akseptert. I utgangspunktet er det her motstrid. Det foreligger imidlertid ikke motstrid dersom man ser det slik at man med direktivet søker å fjerne ordninger hvoretter bankenes vanlige praksis er stilltiende aksept av overtrekk på innskuddskonto, mot vederlag i form av f.eks. renter. En slik tolkning har en viss støtte i forbrukervernhensyn.

Med en slik tolkning taler mye for å anse den såkalte 'kulansegrensen' som en ordning som klassifiserer som 'overtræk'. Kulansegrensen beskriver en ordning hvor kredittgivere stilltiende aksepterer overtrekk i en viss utstrekning: Ved bruk av debetkort er det i praksis slik at finansinstitusjoner aksepterer overtrekk i størrelsesorden 500 til 1000 kroner, med den begrunnelse at det gjerne er en unødvendig ulempe for kunden å bli stoppet i kassen ved slike relativt sett små overtrekk. Terminologien 'kulansegrense' er beskrivende ettersom anledningen til overtrekk ikke fremkommer av den skriftlige avtalen mellom partene. Også situasjonen som kan oppstå ved bruk av betalingskort ved fylling av drivstoff på automatisk pumpe, kan antagelig klassifiseres som 'overtræk': Forut for fylling vil det skje en dekningskontroll, men ikke en kontroll av hvor mye som er innestående. Såfremt saldo er positiv, kan kunden fylle drivstoff for mer enn hva som er innestående på kundens konto.

I artikkel 18 nr. 1 annet punktum heter det at kredittgiveren 'skal under alle omstændigheder give disse oplysninger regelmæssigt på papir eller på andet varigt medium'.

Formuleringen 'under alle omstændigheder' er egnet til å skape tvil om hvorvidt forpliktelsen etter artikkel 18 nr. 1 første punktum er ubetinget. Alternative formuleringer som ikke hadde skapt slik tvil, er formuleringene 'dessuten' og 'også'.

Formuleringen kan imidlertid forstås på en måte som innebærer at forpliktelsen i artikkel 18 nr. 1 første punktum er ubetinget: Synspunktet er da at nr. 1 første punktum omhandler tilfeller hvor banken i forkant 'tillader' overtrekk, mens nr. 1 annet punktum også omhandler tilfeller hvor overtrekk skjer uten forhåndstillatelse, f.eks. fordi elektroniske betalingssystemer ikke fanger opp at det skjer et overtrekk. I slike tilfeller kan banken i etterkant stilltiende akseptere overtrekket, mot vederlag i form av f.eks. renter og omkostninger.

Artikkel 18 nr. 2 omhandler bankens særskilte opplysningsplikt i tilfeller hvor det har funnet sted vesentlig overtrekk i en periode på over 1 måned. Under forutsetning av at tolkningen i foregående avsnitt er korrekt, må det legges til grunn at artikkel 18 nr. 2 gjelder begge de der nevnte typetilfellene. Det vil si at den særskilte opplysningsplikten gjelder i tilfeller hvor det foreligger forhåndstillatelse til overtrekk og i tilfeller hvor banken i etterkant stilltiende aksepterer et overtrekk. Denne fortolkningen har støtte i artikkel 18 nr. 2 bokstav d), hvor det heter at banken i tilfeller av vesentlig overtrekk som nevnt, skal opplyse forbrukeren om 'eventuel bod'; en bot fremstår som upraktisk i tilfeller hvor det foreligger forhåndstillatelse.

Dersom det finner sted vesentlig overtrekk i en periode på over 1 måned, skal banken 'straks på papir eller på et andet varigt medium' underrette forbrukeren om 'overtrækket ... det involverede beløb ... debitorrenten ... en eventuel bod og eventuelle omkostninger eller morarenter'.

At plikten bare gjelder der overtrekket skjer i en periode på 'over' 1 måned, har antagelig sammenheng med at det er tale om overtrekk på innskuddskonto. Banken kan da dekke inn overtrekk i innskudd, herunder f.eks. når arbeidslønn kommer inn på kontoen.

I artikkel 18 nr. 3 er det presisert at artikkel 18 ikke berører nasjonal lovgivning om at kredittgiveren skal tilby en annen type kredittprodukt når overtrekket er av vesentlig varighet.»

Som det fremgår av sitatet, har utvalget i forbindelse med sin fremstilling av direktivet reist enkelte spørsmål om hvordan direktivet skal tolkes. Departementet vil gjøre rede for sitt syn på direktivtolkingen i punkt 14.6 nedenfor.

14.4 Utvalgets forslag

Utvalget foreslår å gjennomføre artikkel 18 i finansavtaleloven kapittel 2, nærmere bestemt i §§ 16 og 30. Om utvalgets forslag heter det følgende i utredningen punkt 5.12.3 side 111:

> «Det er naturlig å vurdere gjennomføring av artikkel 18 i reglene om innskuddskonto i finansavtaleloven kapittel 2, idet hovedelementet i tilfeller av såkalt 'overtræk' er en 'aftale om ... løbende konto', jf. artikkel 18 nr. 1 første punktum. Se også artikkel 3 bokstav e).
>
> I finansavtaleloven § 9 første ledd første punktum heter det at kapittel 2 gjelder for avtaler om innskudd og for bruk av innskuddskonto, mens det i annet punktum heter at 'også' reglene i kapittel 3 om låneavtaler gjelder dersom det er 'knyttet en kredittordning til en innskuddskonto'. Det vil si at hele kapittel 3 gjelder i tillegg til hele kapittel 2, uavhengig av kredittordningens art og størrelse.
>
> Etter gjennomføring av hovedelementene i forbrukerkredittdirektivet i finansavtaleloven

kapittel 3, vil en slik løsning som angitt i finansavtaleloven § 9 første ledd annet punktum være i strid med direktivet. Når det gjelder 'overtræk' er det nemlig bare enkelte direktivbestemmelser som kommer til anvendelse, jf. artikkel 2 nr. 4. 'Overtræk' blir regulert særskilt i henhold til et for kredittgiveren særlig lempelig regime, mens uttrykkelig avtale om 'kassekreditt', jf. artikkel 3 bokstav d), blir regulert på en mindre lempelig måte.

Utvalget ser det som mest hensiktsmessig å gjennomføre artikkel 18 i finansavtaleloven kapittel 2, mens direktivets bestemmelser om 'kassekreditt' blir gjennomført i finansavtaleloven kapittel 3. Finansavtaleloven § 9 første ledd annet punktum må følgelig endres.

Spørsmålet er hvordan man skal trekke grensen mellom 'overtræk' og 'kassekreditt', og hvilke formuleringer man skal benytte i lovteksten.

Definisjonene i artikkel 3 bokstav d) og e) tilsier at grensen går mellom 'udtrykkelig' avtale om anledning til å benytte midler som overstiger løpende saldo, og 'stiltiende' aksept av overtrekk på kontoen. Regelen i artikkel 18 nr. 1 første punktum tyder imidlertid på at dette ikke utgjør en grensemarkør; det er unaturlig å snakke om stilltiende aksept av overtrekk i tilfeller hvor det i avtalen fremgår at forbrukeren kan tillates å overtrekke kontoen.

En annen innfallsvinkel til spørsmålet om grensedragning, er å se hen til avtalens art og den aktuelle kredittens omfang. At 'overtræk' er undergitt et relativt sett meget lempelig regime, kan støtte valg av en slik innfallsvinkel. Det samme gjør innledningsordene i artikkel 18 nr. 1: 'Hvis det drejer sig om en aftale om at oprette en løbende konto, hvor det eventuelt vil kunne tillades forbrugeren at overtrække kontoen ...' Denne ordlyden kan tas til inntekt for at man har å gjøre med 'overtræk' der avtaleforholdets hovedelement er innskuddskonto, og der spørsmålet om overtrekk oppstår typisk fordi den løpende saldoen stadig vil kunne variere og man derfor – og gjerne på grunn av ulike betalingsinstrumenter – kan oppleve mindre overtrekk på den løpende saldoen, uten at det av den grunn er naturlig å betegne det hele som en (kasse)kredittavtale.

Under forutsetning av at finansavtaleloven § 9 første ledd annet punktum blir endret i tråd med det foregående, kan artikkel 18 nr. 1 og 2 bli gjennomført i §§ 16 og 30.

Finansavtaleloven § 16 inneholder regler om hva kontoavtalen skal inneholde. I artikkel 18 nr. 1 første punktum er det, som nevnt, bestemt at 'aftale om at oprette en løbende konto' skal inneholde opplysning om at 'det eventuelt vil kunne tillades forbrugeren at overtrække kontoen'. Videre skal avtalen inneholde opplysninger om nominell rente mm., se ovenfor. Det kan være naturlig å foreta gjennomføring gjennom tilføyelser i finansavtaleloven § 16 annet ledd.

Artikkel 18 nr. 1 annet punktum vedrører bankens plikt til regelmessig å gi forbrukeren opplysninger om nominell rente mm. Finansavtaleloven § 30 annet og tredje ledd omhandler plikt til regelmessig å sende kontoutskrifter til kontohaveren. I annet ledd heter det at kontoutskrift skal sendes etter årets utgang, dog slik at det for lønnskonto, driftskonto og lignende brukskonto som hovedregel skal sendes kontoutskrift minst hver måned. I tredje ledd er det bestemt hva hver kontoutskrift skal inneholde. Artikkel 18 nr. 1 annet punktum kan gjennomføres gjennom tilføyelser i § 30 tredje ledd.

Artikkel 18 nr. 2 omhandler et tilfelle – vesentlig overtrekk – som ikke er regulert i finansavtaleloven. Siden også artikkel 18 nr. 2 dreier seg om kontoinformasjon, er det naturlig å gjennomføre bestemmelsen i finansavtaleloven § 30 gjennom tilføyelse av et nytt ledd.»

14.5 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser har hatt merknader til utvalgets forslag til gjennomføring av direktivet artikkel 18 om overtrekk.

14.6 Departementets vurdering

Departementet vil innledningsvis gjøre rede for sitt syn på forståelsen av artikkel 18, som avviker noe fra utvalgets direktivforståelse.

Departementet forstår ikke artikkel 18 nr. 1 slik at bestemmelsen stiller krav om at det skal fremgå av selve avtalen om overtrekk tillates. Artikkel 18 nr. 1 stiller kun vilkår om at det i avtalen opplyses om rente mv., som omhandles i artikkel 6 nr. 1 bokstav e. Etter departementets oppfatning er formuleringen «i tillegg» tatt inn for å presisere at opplysninger om renter mv. gjelder i tillegg til de opplysninger som for øvrig skal fremgå av kontoavtalen. En slik forståelse av artikkel 18 nr. 1 er forenlig med definisjonen av overtrekk i artikkel 3 bokstav e som definerer overtrekk som:

> «en stilltiende aksept av overtrekk der en kredittyter for en forbruker gjør tilgjengelig midler som overstiger innestående på forbrukerens foliokonto eller den avtalte kassakreditten».

Ut fra direktivets definisjon av overtrekk vil det bare anses som overtrekk der det foreligger en stilltiende aksept av at forbrukeren belaster konto-

en for mer enn det som er innestående på kontoen. Man unngår dermed at det spørsmål som utvalget reiser om grensedragningen mot kassakreditten, kommer på spissen. Overtrekk vil kun være de tilfeller der det gis en stilltiende aksept av overtrekket, mens kassakreditt er en uttrykkelig avtale der forbrukeren får tilgjengeliggjort midler som overstiger innestående på forbrukerens konto, jf. definisjonen i artikkel 3 bokstav d.

Etter dette vil kredittgiveren i tilfeller av overtrekk ha plikt til å gi opplysninger som nevnt i artikkel 6 nr. 1 bokstav e i avtalen, jf. artikkel 18 nr. 1 første punktum. Kredittgiveren vil også ha en plikt til å gi disse opplysningene jevnlig, jf. artikkel 18 nr. 1 annet punktum. Departementet kan ikke se at det reiser seg særlig tvil om direktivforståelsen på dette punkt.

Videre omhandler artikkel 18 nr. 2 kredittgiverens opplysningsplikt i de tilfeller der det har funnet sted et betydelig overtrekk i en periode på over en måned. Kredittgiveren plikter da å opplyse om overtrekket, beløpet det gjelder, renten og eventuelle sanksjoner eller omkostninger.

Om artikkel 18 nr. 3 vises det til utvalgets utredning punkt 5.12.2.

Departementet går så over til å vurdere hvor i finansavtaleloven artikkel 18 bør gjennomføres. Utvalget foreslår at bestemmelsen gjennomføres i finansavtaleloven kapittel 2. Etter utvalgets forslag gjennomføres artikkel 18 nr. 1 og 2 i finansavtaleloven §§ 16 og 30. For å unngå direktivstrid går utvalget i tillegg inn for å endre § 9, se punkt 14.4.

Departementet har for sin del kommet til at den nærmere reguleringen av overtrekk bør skje i finansavtaleloven kapittel 3. Det sentrale er at overtrekk er en form for kreditt, som bør reguleres i finansavtaleloven kapittel 3. Det forhold at forbrukerkredittdirektivet selv inneholder en nærmere regulering av overtrekk, taler etter departementets syn ytterligere for å behandle overtrekk sammen med reglene som gjelder for kredittavtaler, og at det gis en egen bestemmelse om dette. Etter departementets syn tilsier videre lovtekniske hensyn at reglene om overtrekk inntas i kapittel 3.

På denne bakgrunn går departementet inn for at artikkel 18 nr. 1 og nr. 2 gjennomføres i finansavtaleloven kapittel 3 som en egen bestemmelse, jf. § 48 b i departementets lovforslag. Det er på bakgrunn av bestemmelsens art ikke nødvendig å gjennomføre direktivet artikkel 18 nr. 3 i norsk rett.

Det vises til forslaget til finansavtaleloven § 48 b og til merknadene til bestemmelsen i kapittel 20 nedenfor.

15 Gjennomføring av direktivets regler om tilsyn og sanksjoner

15.1 Innledning

Direktivet artikkel 23 pålegger medlemsstatene å fastsette regler om sanksjoner mot overtredelse av de nasjonale bestemmelsene som gjennomfører direktivet. Det følger av fortalen punkt 47 at valg av sanksjoner i utgangspunktet er opp til medlemsstatene.

Direktivets artikkel 20 inneholder regler om tilsyn og regulering av kredittgiveres virksomhet.

Både kredittkjøpsloven og finansavtaleloven inneholder regler om sanksjoner av både offentligrettslig og privatrettslig karakter. Spørsmålet er om disse bestemmelsene oppfyller de krav som følger av artikkel 20 og 23, eller om det er nødvendig å innføre ytterligere sanksjonsbestemmelser i finansavtaleloven kapittel 3.

15.2 Gjeldende rett

I utredningen punkt 5.13.3 side 114-118 har utvalget gitt følgende fremstilling av gjeldende rett:

«5.13.3.1 Offentligrettslige sanksjoner

Straff

Finansavtaleloven § 91 og kredittkjøpsloven § 31 inneholder straffebestemmelser som har relevans for utvalgets lovforslag. Begge bestemmelsene rammer i prinsippet både forsettlig og uaktsom overtredelse. Kredittkjøpsloven § 31 rammer bl.a. overtredelse av lovens §§ 4, 5, 5a første og tredje ledd, 5b, 6, 7 og 9. Finansavtaleloven § 91 rammer bl.a. overtredelse av lovens §§ 46, 55 annet ledd og 86.

I tillegg kommer finansieringsvirksomhetsloven § 5-1, som lyder slik:

'Den som forsettlig eller uaktsomt overtrer denne lov eller bestemmelse eller pålegg gitt med hjemmel i loven eller medvirker til dette, straffes med bøter, eller under særlig skjerpende omstendigheter med fengsel 2 i inntil 1 år, dersom forholdet ikke går inn under noen strengere straffebestemmelse.'

Finansavtaleloven § 91 første ledd første punktum smh. annet ledd gir hjemmel for straff for den som forsettlig eller uaktsomt overtrer § 55 annet ledd om forbud mot bruk av visse dokumenter. Forsettlig overtredelse kan straffes med med bøter eller under særdeles skjerpende omstendigheter med fengsel inntil tre måneder. Uaktsom overtredelse straffes med bøter. Kredittkjøpsloven § 31 første ledd første punktum gir hjemmel for lik straff ved overtredelse av kredittkjøpsloven § 9, som inneholder tilsvarende forbud som finansavtaleloven § 55 annet ledd.

Overtredelse av finansavtaleloven § 46 om långiverens pre-kontraktuelle opplysningsplikt og finansavtaleloven § 86 om finansagentens plikt til å opplyse om representasjonsforholdet, straffes på samme måte, jf. finansavtaleloven § 91 første ledd annet punktum smh. annet ledd. Det samme gjelder overtredelse av kredittkjøpsloven §§ 4 og 5 om opplysningsplikt ved henholdsvis avtale om kjøp og kontokredittavtale, jf. kredittkjøpsloven § 31 første ledd annet punktum smh. annet ledd.

Så langt har det blitt redegjort for likheter. Det er også en rekke forskjeller mellom finansavtaleloven § 91 og kredittkjøpsloven § 31. I det følgende skal utvalget redegjøre for slike forskjeller, som finansieringsvirksomhetsloven § 5-1 etter omstendighetene kan bidra til å viske ut, helt eller delvis.

Den som overtrer kredittkjøpsloven § 7 om kontantinnsats, kan straffes med bøter eller fengsel, eventuelt samme med bøter, jf. kredittkjøpsloven § 31 første ledd første punktum. Slik straffehjemmel gjenfinnes ikke i finansavtaleloven § 91, ettersom denne loven ikke oppstiller noen bestemmelse om kontantinnsats.

Kredittkjøpsloven § 31 første ledd annet punktum smh. annet ledd gir hjemmel for å straffe forsettlig eller uaktsom overtredelse av lovens § 6, jf. § 27a. Kredittkjøpsloven § 6 regulerer opplysningsplikt ved markedsføring. Overtredelse av den tilsvarende bestemmelsen i låneavtaleforskriften § 5 om markedsføring av låneavtaler, kan derimot ikke straffes etter finansavtaleloven § 91. På dette punktet kan det imidlertid vises til finansieringsvirksomhetsloven § 5-1 smh. samme lovs § 2-12 tredje ledd. Sistnevnte bestemmelse regulerer opplysningsplikt når det i markedsføring opplyses om 'kre-

dittvilkår'; i slike tilfeller skal det også opplyses om den effektive renten. Overtredelse av denne bestemmelsen kan straffes etter lovens § 5-1.

På samme måte som nevnt ovenfor straffes overtredelse av kredittkjøpsloven § 30 annet ledd, hvoretter tilsynsmyndighetene – dvs. Forbrukerombudet, jf. forskrift 27. juni 1986 nr. 1305 punkt IV – kan kreve de opplysninger som trengs for å gjennomføre tilsynet med at bestemmelsene i loven blir overholdt. Finansavtaleloven inneholder ikke tilsvarende bestemmelser om tilsyn.

Etter kredittkjøpsloven § 31 første ledd tredje punktum kan overtredelse av § 5a første eller tredje ledd, jf. § 27a, straffes på samme måte som nevnt ovenfor. Det samme gjelder overtredelse av § 5b, jf. § 27a. I kredittkjøpsloven § 5a første ledd er det bestemt at forbrukerkredittkjøpsavtale skal inngås skriftlig og være underskrevet av kjøperen, at kjøperen skal ha et eksemplar av avtalen og at avtalen skal inneholde de viktigste avtalevilkårene. Etter bestemmelsens tredje ledd skal det gis opplysninger om mulige kostnader som ikke inngår i beregningsgrunnlaget for den effektive renten. I kredittkjøpsloven § 5b er det bestemt at kjøperen skal sendes melding med opplysning om enhver endring i renter eller andre kredittkostnader minst en uke før endringen iverksettes. Kredittkjøpsloven § 5a første og tredje ledd kan sammenliknes med finansavtaleloven §§ 48 første og annet ledd, mens kjkjl. § 5b kan sammenliknes med finansavtaleloven § 50 tredje ledd. Men finansavtaleloven § 91 gir altså ikke hjemmel for å straffe forsettlig overtredelse av disse bestemmelsene. Her kommer imidlertid finansieringsvirksomhetsloven § 5-1 smh. § 2-12a inn i bildet. Etter § 2-12a første ledd skal avtale om kreditt mellom finansinstitusjon og forbruker opprettes skriftlig, og kunden skal få utlevert et eksemplar av avtalen. Overtredelse av bestemmelsen kan straffes etter § 5-1.

På et mer detaljert nivå kan nevnes et par forskjeller i lovtekstene i straffebestemmelsene. For det første: Både finansavtaleloven § 91 og kredittkjøpsloven § 31 gir, som nevnt, hjemmel for bøter eller under særdeles skjerpende omstendigheter fengsel inntil tre måneder. Kredittkjøpsloven § 31 første ledd første punktum inneholder også en tilføyelse om fengsel inntil tre måneder, 'eventuelt sammen med bøter'. Det er ingen slik tilføyelse i finansavtaleloven § 91 første ledd første punktum.

For det andre: Begge bestemmelsene gir hjemmel for straff for den som unnlater å oppfylle pre-kontraktuell opplysningsplikt. Men mens finansavtaleloven § 91 første ledd annet punktum bare nevner den som 'forsettlig unnlater å gi opplysninger som nevnt i ... § 46', nevner kredittkjøpsloven § 31 første ledd annet punktum den som 'forsettlig unnlater å gi opplysninger som nevnt i §§ 4, 5' og den som 'gir misvisende opplysninger som der nevnt'. Kredittkjøpsloven § 31 rammer således videre enn finansavtaleloven § 91 på dette punkt.

Både finansavtaleloven § 91 og kredittkjøpsloven § 31 gir, som allerede antydet, hjemmel for å ilegge bøter til den som uaktsomt overtrer aktuelle bestemmelser. Dessuten gir bestemmelsene hjemmel for å ilegge bøter til den som medvirker, herunder uaktsom medvirkning. Det kan riktignok diskuteres om finansavtaleloven § 91 tredje ledd rammer *uaktsom* medvirkning.

I tillegg til nevnte straffebestemmelser kan det vises til markedsføringsloven § 48 om straff ved overtredelse av enkelte av lovens forbud og påbud. Atferd som medfører overtredelse av bestemmelser som gjennomfører forbrukerkredittdirektivet, kan etter omstendighetene også rammes av markedsføringsloven § 48.

Andre offentligrettslige sanksjoner og tilsyn

I relasjon til andre offentligrettslige sanksjoner enn straff, nevner utvalget særlig finansieringsvirksomhetsloven § 3-7 om tilbakekall av konsesjon.

Videre viser utvalget til kredittilsynslovens regler om tilsyn, se særlig denne lovens § 3 smh. § 1, og andre bestemmelser om tilsyn med finansinstitusjoner m.m. Forbrukerombudet skal føre tilsyn med at bestemmelsene i kredittkjøpsloven blir overholdt, jf. kredittkjøpsloven § 30 smh. forskrift 27. juni 1986 nr. 1305 punkt IV. Etter kredittkjøpsloven § 30 annet ledd kan Forbrukerombudet, som nevnt ovenfor, kreve de opplysninger som trengs for å gjennomføre tilsynet. I tillegg kan ombudet foreta slik gransking og besiktigelse som det finner påkrevd for å utføre sine gjøremål etter loven. Det er ikke naturlig å betegne dette som sanksjoner, ettersom det er tale om tilsyn med at bestemmelsene blir overholdt, herunder tilsyn for å avdekke eventuelle overtredelser av lovens bestemmelser.

Finansavtaleloven inneholder ikke tilsvarende regulering av tilsyn med at lovens bestemmelser blir overholdt. Innenfor finansieringsvirksomhetslovens virkeområde har man imidlertid relevante bestemmelser i lovens §§ 5-2 og 5-3. Sistnevnte bestemmelse lyder slik:

'Enhver aksjonær i finansinstitusjon eller morselskap i finanskonsern plikter på Kredittilsynets forespørsel å gi opplysninger som er nødvendig for gjennomføring av tilsynet med og overholdelsen av denne lov.'

Forutsetningsvis følger at Kredittilsynet skal føre tilsyn med at lovens bestemmelser blir overholdt. Bestemmelsen hjemler opplysnings-

plikt, men ikke noen adgang for Kredittilsynet til å foreta gransking og besiktigelse.

I finansieringsvirksomhetsloven § 5-2 er det regler om pålegg og tvangstiltak. Bestemmelsens første og annet ledd lyder slik:

'Departementet kan gi pålegg om at forhold i strid med denne lov eller bestemmelse gitt med hjemmel i loven skal opphøre. Departementet kan sette en frist for at forholdene bringes i samsvar med pålegget. Hvis slikt pålegg ikke etterkommes, kan departementet treffe vedtak om iverksettelse av en eller flere av de sanksjoner som nevnt i annet ledd.

Departementet kan ilegge den som ikke etterkommer pålegg etter første ledd tvangsmulkt til staten. Tvangsmulkten kan ilegges i form av engangsmulkt eller løpende mulkt. Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Departementet kan gi nærmere regler om fastsettelse av tvangsmulkt, herunder mulktens størrelse.'

Kredittilsynets forespørsel i medhold av § 5-3 er ikke et 'pålegg' etter § 5-2. Derimot kan manglende oppfyllelse av tilsynets forespørsel resultere i pålegg fra departementet i medhold av § 5-2. Det samme kan andre overtredelser av lovens bestemmelser, herunder bestemmelser gitt i medhold av loven. Ikke-oppfyllelse av slikt pålegg fra departementet, kan sanksjoneres gjennom tvangsmulkt.

I tillegg til ovennevnte viser utvalget til bestemmelsene i markedsføringsloven kapittel 7 om håndheving av denne lovens bestemmelser.

5.13.3.2 Privatrettslige sanksjoner

Erstatningskrav

Verken kredittkjøpsloven eller finansavtaleloven inneholder særskilte bestemmelser om erstatning. Det er imidlertid ikke tvilsomt at alminnelige ulovfestede erstatningsregler i og utenfor kontrakt kommer til anvendelse. For eksempel kan en låntaker kreve erstattet tap som følge av finansinstitusjonens mislighold av låneavtalen, forutsatt at de alminnelige vilkår for slikt erstatningsansvar er oppfylt, herunder at institusjonen har opptrådt ansvarsbetingende.

Det kan tenkes tilfeller der overtredelse av aktuelle regler i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven ikke bare påfører kredittkunden økonomisk tap, men også en form for ikke-økonomisk skade i form av ulemper, herunder tidsbruk som ikke kommer til uttrykk i et målbart økonomisk tap. Kredittkundens rettslige muligheter for å kreve kompensasjon for ikke-økonomisk skade, fremstår imidlertid som svært små, i alle fall dersom man bygger på at kompensasjon for ikke-økonomisk skade er betinget av hjemmel i lov (eller avtale). Innenfor et avgrenset område tilbyr personopplysningsloven § 49 tredje ledd hjemmel for kompensasjon for ikke-økonomisk skade. For øvrig er bestemmelsene i skadeserstatningsloven §§ 3-5 og 3-6 neppe relevante i denne sammenheng. Heller ikke oppreisningsbestemmelsene i diskrimineringsloven § 14, likestillingsloven § 17 og personopplysningsloven § 49, kan antas å tilby rettslig grunnlag for krav på oppreisning i aktuelle tilfeller.

Andre privatrettslige sanksjoner

Når erstatningskrav holdes utenfor, vil spørsmålet om privatrettslige sanksjoner i hovedsak måtte dreie seg om reaksjoner i den forstand at overtredelsen gis virkning for partenes gjensidig bebyrdende avtale. Det kan f.eks. dreie seg om ugyldighet eller lemping av forpliktelser.

Hvorvidt og i tilfelle på hvilken måte overtredelse av finansavtalelovens og kredittkjøpslovens forbud og påbud knyttet til inngåelsen og gjennomføringen av kredittavtaler, skal gis virkning for partenes gjensidig bebyrdende avtale, beror i første rekke på en tolkning av disse lovenes bestemmelser, herunder ofte den lovbestemmelsen som har blitt overtrådt. Videre må eventuell særskilt regulering i den konkrete kredittavtalen tas i betraktning. Den konkrete avtalen må dessuten suppleres med alminnelige avtale- og obligasjonsrettslige prinsipper og regler, herunder knyttet til gyldighet og misligh old.

I kredittkjøpsloven § 9a annet punktum er det en bestemmelse om lemping ved overtredelse av fraråd ningsplikten. For øvrig er kredittkjøpsloven taus hva gjelder privatrettslige sanksjoner. Dette innebærer imidlertid ikke at lemping (§ 9a) og straff (§ 31) er de eneste mulige sanksjonene mot overtredelse av lovens forbud og påbud. For eksempel må det antas at rettsvirkningen av overtredelse av kredittkjøpsloven § 2 utgjør en sanksjon i denne sammenheng: Etter § 2 kan forbrukeren ikke på forhånd fraskrive seg rettigheter som han har i medhold av loven, når ikke annet er bestemt i lov. En avtale i strid med dette forbudet kan ikke gjøres gjeldende, og virkningen må antas å være at forbrukeren, til tross for avtalen, kan gjøre gjeldende rettigheter som han har i medhold av loven. Tilsvarende må antas å gjelde i relasjon til finansavtaleloven § 2.

Til forskjell fra hva som gjelder låneavtaler (se nedenfor), er spørsmålet om virkninger av overtredelse av den pre-kontraktuelle opplysningsplikten etter kredittkjøpsloven §§ 4, 5 og 5a, ikke eksplisitt regulert i kredittkjøpsloven. Avtaletolkingslæren tilbyr en mulig innfallsvinkel til dette spørsmålet om sanksjoner. Ett synspunkt er at forpliktelser som det ikke har blitt

opplyst om på forhånd og heller ikke er inntatt i avtalen, ikke er del av avtalen, og at dette kan ses som en reaksjon mot overtredelse av den pre-kontraktuelle opplysningsplikten. Et alternativt synspunkt er knyttet til avtaletolkingslærens uklarhetsregel; uklarhet skal tolkes mot den som burde ha sørget for klarhet. Normalt vil dette være selgeren eller kredittgiveren, ettersom denne parten regelmessig vil ha utfomet avtalevilkårene. Disse fremgangsmåtene kan innebære en mer eller mindre følelig reaksjon mot overtredelse.

I denne sammenheng må også nevnes bestemmelsen i tvangsfullbyrdelsesloven § 9-2 annet ledd. For at en avtale om salgspant i forbindelse med forbrukerkredittkjøp skal kunne utgjøre tvangsgrunnlag, må avtalen inneholde opplysninger om effektiv rente som nevnt i kredittkjøpsloven § 4, og regelen om kontantinnsats i kredittkjøpsloven § 7 må være overholdt.

Etter kredittkjøpsloven § 5b skal det sendes melding om endring i kredittkostnader 'før endringen iverksettes'. Dersom det ikke sendes melding, kan endringen ikke iverksettes. Dersom en endring har blitt iverksatt uten forhåndsmelding, må det antas at forbrukeren kan reise innsigelse mot krav om økt rente eller kreve tilbakebetaling. I dette ligger en reaksjon mot overtredelse av påbudet. Tilsvarende synspunkter må kunne gjøres gjeldende i forhold til finansavtaleloven § 50 tredje ledd.

Når det gjelder kredittkjøpsloven § 6 om opplysningsplikt ved markedsføring, er det ikke særlig praktisk med privatrettslige sanksjoner. Den relevante privatrettslige reguleringen i etterkant av slik overtredelse, er knyttet til det som er nevnt ovenfor om kredittkjøpsloven §§ 4, 5 og 5a.

Finansavtaleloven § 47 om frarådningsplikt inneholder en bestemmelse om lemping tilsvarende den som nå er lovfestet i kredittkjøpsloven § 9a.

Spørsmålet om sanksjoner mot overtredelse av pre-kontraktuell opplysningsplikt sammenholdt med kravene til avtalens innhold, er mer detaljert regulert i finansavtaleloven kapittel 3 enn i kredittkjøpsloven. I finansavtaleloven § 54 første ledd annet punktum er det bestemt at långivers krav mot forbrukeren på kompensasjon ved førtidig tilbakbetaling av fastrentelån, er betinget av at forbrukeren har blitt gjort kjent med långiverens rettigheter før avtalen ble inngått, jf. § 46 første ledd bokstav e). Bestemmelsen fungerer som en sanksjon mot overtredelse av pre-kontraktuell opplysningsplikt. Videre kan det vises til finansavtaleloven § 48 tredje ledd, hvor det er bestemt at et vilkår som ikke er tatt inn i låneavtalen, ikke er bindende for kunden med mindre långiveren godtgjør at vilkåret er vedtatt av kunden. I bestemmelsens femte ledd første punktum er det en regel om suspensjon i tre år av rett til å endre lånekostnader, dersom forbrukeren ikke har blitt opplyst på forhånd om slik endringshjemmel og forbrukeren for øvrig var ukjent med endringsadgangen. I finansavtaleloven § 48 femte ledd annet punktum finner man en sanksjonsregel knyttet til uklarhet om oppgitt rentesats er effektiv eller nominell rente; i slike tilfeller skal oppgitt rentesats i inntil tre år anses som effektiv rente, forutsatt at låntakeren er en forbruker [...].»

15.3 Direktivet

Artikkel 23 om sanksjoner lyder slik:

> «Medlemsstatene skal fastsette regler for sanksjoner ved overtredelse av de nasjonale bestemmelsene som vedtas i henhold til dette direktiv, og treffe alle nødvendige tiltak for å sikre at de blir gjennomført. Sanksjonene må være virkningsfulle, stå i forhold til overtredelsen og virke avskrekkende.»

Bestemmelsen må ses i sammenheng med artikkel 20 om tilsyn, som lyder:

> «Medlemsstatene skal påse at det blir ført tilsyn med kredittytere av et organ eller en myndighet som er uavhengig av finansinstitusjoner, eller at kredittyterne blir lovregulert. Dette berører ikke Direktiv 2006/48/EF».

I utredningen punkt 5.13.2 side 112 redegjør utvalget for sin forståelse av direktivets artikkel 23 og uttaler følgende:

> *«5.13.2.1 Forbrukerkredittdirektivet artikkel 23 første punktum*
>
> Etter artikkel 23 første punktum skal medlemsstatene fastsette 'regler for sanktioner for overtrædelse af de nationale bestemmelser, der er vedtaget i medfør af dette direktiv', og statene skal sikre at reglene blir iverksatt.
>
> Ordlyden tyder på at det er et generelt krav om sanksjoner for overtredelse av bestemmelser som gjennomfører forbud og påbud som fremkommer av direktivet. Etter en slik tolkning skal det være knyttet en rettslig reaksjon til enhver overtredelse av direktivbaserte forpliktelser. Legger man til grunn en slik tolkning, vil eksistensen av sanksjoner nærmest bli et mål i seg selv.
>
> En slik bokstavelig tolkning er vanskelig å forene med prinsippet om effektiv sanksjonering, jf. artikkel 23 annet punktum, og den skjønnsmyndighet dette prinsippet må antas å tilkjenne nasjonale myndigheter. Her kan først nevnes kravet om at sanksjonene skal ha 'avskrækkende virkning'. Preventiv virkning er

som regel betinget av at en (potensiell) regelovertreder oppfatter den rettslige reaksjonen som en negativ konsekvens som han ønsker å unngå. Dette stiller krav til reaksjonens innhold. Samtidig er det et krav at sanksjonene medlemsstatene velger skal 'stå i et rimeligt forhold til overtrædelsen', jf. artikkel 23 annet punktum. Etter omstendighetene kan det nok være slik at en sanksjon som forutsetningsvis har preventiv virkning, ikke vil 'stå i et rimeligt forhold til' unnskyldelig regelovertredelse som ikke har noen reell, negativ effekt for forbrukeren. Dette taler mot en bokstavelig tolkning av artikkel 23 første punktum.

I det hele tatt taler prinsippet om effektiv sanksjonering med styrke mot å forstå artikkel 23 første punktum som uttrykk for en regel om at eksistensen av sanksjonsregler er et mål i seg selv. Sanksjonsreglene skal bidra til effektiv gjennomføring av fellesskapsretten. Spørsmålet er derfor hvilke sanksjoner som er nødvendige for å sikre effektiv gjennomføring av denne retten. Svaret beror på en anvendelse av prinsippet om effektiv sanksjonering. Dette kan også betraktes slik at prinsippet om effektiv sanksjonering i artikkel 23 annet punktum er bestemmende for hva som skal anses som 'sanktioner' i henhold til artikkel 23 første punktum.

På bakgrunn av dette konkluderer utvalget med at det springende punkt i tilknytning til gjennomføringen av artikkel 23, er hvilke krav til sanksjonssystemet som følger av prinsippet om effektiv sanksjonering.»

Utvalget foretar så en gjennomgåelse av praksis fra EF-domstolen for å klargjøre det nærmere innholdet av prinsippet om effektiv sanksjonering, se utredningen punkt 5.13.2.2 side 113-114. Utvalget konkluderer imidlertid med at EF-domstolens praksis gir liten konkret veiledning for avgjørelsen av hva som tilfredsstiller prinsippet utenfor de tilfeller som domstolen har hatt til behandling.

Om forståelsen av artikkel 20 om tilsyn uttaler utvalget følgende i utredningen punkt 5.13.1 side 112:

«Spørsmål om sanksjoner har en klar forbindelse til tilsyn med overholdelse av aktuelle forbud og påbud. Det er derfor av interesse å se hen til artikkel 20 om tilsyn:

'Medlemsstaterne sikrer, at kreditgiveres virksomhed overvåges af et organ eller en myndighed, som er uafhængig af finansieringsinstitutter eller er underlagt regulering. Dette berører ikke direktiv 2006/48/EF.'

Forbrukerkredittdirektivet stiller følgelig krav ikke bare til sanksjoner mot overtredelse av nasjonale regler gitt til gjennomføring av direktivet, men også til tilsyn med kredittgiveres virksomhet, herunder at virksomheten skjer i overensstemmelse med lover og forskrifter som gjennomfører forbrukerkredittdirektivet.»

15.4 Utvalgets forslag

Utvalget uttaler i utredningen punkt 5.13.4 side 118 følgende generelt om direktivets krav til sanksjoner:

«Det følger av fremstillingen i punkt 5.13.2 at EØS-retten stiller krav om effektive, proporsjonale og avskrekkende sanksjoner mot overtredelse av regler som gjennomfører direktivets bestemmelser. Av fremstillingen fremgår dessuten at EØS-retten gir lite konkret veiledning med hensyn til det nærmere innholdet av dette prinsippet om effektiv sanksjonering, herunder hvilke krav prinsippet stiller til sanksjoner mot overtredelse av regler som gjennomfører direktivets bestemmelser. Prinsippet er en form for konkretisering av plikten til lojal gjennomføring, og denne konkretiseringen gir i grove trekk uttrykk for overordnede, skjønnsmessige krav til sanksjonssystemet som bygger på slike tradisjonelle hensyn som prevensjons- og reparasjonshensyn, samt betraktninger om at sanksjoner må være rimelige. Utvalgets vurderinger bygger gjennomgående på slike hensyn, og utvalget finner ingen grunn til å sondre mellom regler som gjennomfører, respektive ikke gjennomfører, direktivbestemmelser.»

Utvalget går i det vesentlige inn for å videreføre finansavtaleloven § 91 om straff. Utvalget foreslår imidlertid også å straffesanksjonere overtredelse av markedsføringsbestemmelsen i finansavtaleloven § 47. Overtredelse av den tilsvarende bestemmelsen i kredittkjøpsloven § 6 er i dag straffbart etter kredittkjøpsloven § 31. For øvrig foreslår ikke utvalget å videreføre straffesanksjoneringen av alle bestemmelser som etter gjeldende rett er straffesanksjonert etter kredittkjøpsloven.

Utvalget uttaler følgende om straffesanksjonering:

«Etter utvalgets mening kan straff etter omstendighetene utgjøre en adekvat sanksjon mot overtredelse av aktuelle forbud og påbud. Utvalget foreslår å videreføre bestemmelsen i finansavtaleloven § 91, dog slik at det foreslås enkelte tilføyelser. Som det fremgår ovenfor, er det enkelte forskjeller mellom hvilke overtredelser som rammes av kredittkjøpsloven § 31 og hvilke som blir rammet av finansavtaleloven § 91. Enkelte overtredelser som saklig sett er likeartede er straffbare etter kredittkjøpsloven § 31, men ikke etter finansavtaleloven § 91. Når kre-

dittkjøpslovens regulering blir innlemmet i finansavtaleloven kapittel 3, vil ikke slike forskjeller kunne inntreffe. For øvrig foreslår utvalget, i tråd med reguleringen i kredittkjøpsloven § 31, at overtredelse av § 47 om markedsføring kan straffes etter § 91. Ved overtredelse av § 47 er det i praksis lite aktuelt med privatrettslige sanksjoner. Dette taler for hjemmel for straff i slike tilfeller, ikke minst ettersom § 91 allerede hjemler straff for overtredelse av pre-kontraktuell opplysningsplikt; ved slike overtredelser er det i praksis mer nærliggende å tenke seg privatrettslige sanksjoner enn ved overtredelse av opplysningsplikt ved markedsføring.»

Når det gjelder privatrettslige sanksjoner, foreslår utvalget å videreføre gjeldende lovregulering i finansavtaleloven, slik at denne også får anvendelse på tilfeller som i dag faller inn under kredittkjøpsloven. Dette gjelder de særlige bestemmelsene som knytter rettsvirkninger til manglende oppfyllelse av den pre-kontraktuelle opplysningsplikten, se finansavtaleloven § 48 tredje og femte ledd og § 54 første ledd annet punktum – i utvalgets forslag § 52 fjerde og femte ledd og § 61 første ledd. Utvalget går også inn for å videreføre gjeldende rett når det gjelder adgangen til å lempe kredittkundens forpliktelser ved manglende overholdelse av kredittgiverens frarådingsplikt. I spørsmålet om å innføre ytterligere privatrettslige sanksjoner knyttet til kredittgiverens overtredelse av plikten til å vurdere forbrukerens kredittverdighet og forklaringsplikten, har utvalget delt seg i to like store fraksjoner. Om utvalgets vurderinger av disse spørsmålene fremgår følgende i utredningen punkt 5.13.4 side 119–120:

«*Medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland* foreslår at det i tilknytning til disse pliktene innføres bestemmelser om forbrukerens forpliktelser etter kredittavtalen kan lempes så vidt dette finnes rimelig dersom pliktene ikke er oppfylt. Disse medlemmene viser til at det følger av forbrukerkredittdirektivet artikkel 23 at myndighetene skal sørge for effektive, proporsjonale og avskrekkende sanksjoner ved overtredelse av direktivets bestemmelser. Etter disse medlemmenes oppfatning er det da ikke tilstrekkelig at det ved overtredelse av disse pliktene kan være aktuelt å anvende alminnelige privatrettslige sanksjonsregler, herunder ulovfestede avtalerettslige ugyldighetsregler. Etterlevelsen skal sikres gjennom fastsettelse av sanksjonsregler, etablering av tilsyn samt gjennom en effektiv håndheving av sanksjonsreglene, jf. også artikkel 20. Disse medlemmer mener at dersom brudd på lovens bestemmelser i tilstrekkelig grad skal ha den avskrekkende virkning som direktivet legger opp til, vil det være viktig med fastsettelse av ulike privatrettslige sanksjoner som erstatning, lempning eller bortfall av forpliktelser etter avtalen. For at slike sanksjoner skal kunne bli effektive, er det viktig at mulige sanksjoner fremgår klart av loven. Disse medlemmene mener å finne støtte for slik kodifisering i artikkel 23, som forutsetter at sanksjonene skal være 'effektive' og 'ha avskrekkende virkning'. Kun dersom sanksjonsreglene ved brudd på bestemmelsene klart fremgår av de ulike bestemmelsene, vil sanksjonsreglene være tilstrekkelig effektive og virke preventivt.

Etter disse medlemmers syn vil en kodifisering ha en avskrekkende virkning ved at det gis en signaleffekt om alvoret bak bestemmelsene i tillegg til at det gis tydeligere informasjon til partene om konsekvensene ved overtredelse. I forbrukerforhold er det viktig at forbrukerne på en enkel måte kan finne frem til hvilke misligholdsbeføyelser de kan fremme. Kredittregler vil ofte være komplekse og vanskelige å forstå, og forbrukere flest kjenner i liten grad til avtalerettslige regler. Det vises for øvrig til at kodifisering av sanksjonsmuligheter er den store hovedregel innen annen forbrukervernlovgivning, nettopp ut fra de nevnte hensyn. Lovfesting av sanksjoner vil derfor etter disse medlemmers mening bidra til at forbrukerkunder ikke bare har rett, men også får rett, jf. formålet med artikkel 23.

Disse medlemmene foreslår på denne bakgrunn at det henholdsvis ved overtredelse av plikten til å foreta kredittvurdering og plikten til å gi fyllestgjørende forklaringer, lovfestes en lempningsadgang i tråd med gjeldende finansavtalelov § 47 om frarådningsplikt. Disse medlemmene viser her også til det samlede utvalgs omtale av rettsvirkningene av frarådningsplikten og begrunnelsen for fortsatt lempingsregel i tilknytning til denne plikten, se punkt 5.4.5.

Disse medlemmene vil ellers bemerke at ulovfestede avtalerettslige ugyldighetsregler vil komme i tillegg til de foreslåtte lovfestede sanksjoner. Alminnelige avtalerettslige regler er så allmenngyldige at de alltid vil måtte gjelde. En kodifisering av utvalgte sanksjoner vil således ikke innebære at andre sanksjoner avskjæres. Det vises i den anledning til at anvendelsen av de ulike sanksjonsreglene, deriblant lempning av kundens forpliktelser, alltid vil bero på en skjønnsmessig vurdering, bl.a. sett i forhold til partenes forhold og øvrige aktuelle sanksjoner.

Medlemmene Sæbø, Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang frarår at det innføres særskilte bestemmelser om adgang til lempning av forbrukerens forpliktelser ved overtredelse av pliktene til å vurdere forbrukerens kredittverdighet og forklaringsplikten. Disse medlemmene er uenig

med de øvrige medlemmene i at forbrukerkredittdirektivet artikkel 23 krever at det innføres slike særlige sanksjonsregler. Disse medlemmene viser til at eventuelle pre-kontraktuelle pliktbrudd fra kredittgiver – for så vidt gjelder forklaringsplikten også kredittformidler – vil kunne aktualisere alminnelige lovfestede og ulovfestede avtalerettslige regler om ugyldighet og avtalerevisjon, herunder avtaleloven § 36, såfremt pliktbruddet og andre relevante omstendigheter tilsier det. Disse medlemmer finner det ikke tvilsomt at dette er tilstrekkelig til å oppfylle direktivets forpliktelse til effektiv sanksjonering av bestemmelsene om kreditvurdering og forklaring.

Etter disse medlemmenes vurdering bør en i utgangspunktet nøye seg med å innføre særlige bestemmelser om ugyldighet eller ugyldighetslignende virkninger som lempning, i tilfeller hvor det er ønskelig å gi et normativt signal om at ugyldighet m.m. vil kunne være en praktisk virkning som følg av pliktbrudd. Et slikt normativt signal bør enten grunnes på at alminnelige regler om ugyldighet og avtalerevisjon ikke gir parten tilstrekkelig vern eller at det er ønskelig å tydeliggjøre for domstoler og private parter at pliktbrudd kan bli møtt med sivilrettslige sanksjoner i form av innføring av særlige sanksjonsregler. Det er viktig at det tydeliggjøres hvilket formål og hvilken betydning slike særlige sanksjonsregler er ment å skulle ha, slik at det ikke skapes rettsusikkerhet med hensyn til hvilken selvstendig rettslig betydning den særskilte sanksjonsregelen har. Slik rettsusikkerhet er uheldig for samtlige involverte partsinteresser, også forbrukere, og kan virke konfliktskapende. Eventuell utvikling i retning av å 'henge på' regler om lempning i forbrukerlovbestemmelser kan også skape bidra til å skape uklarhet om hva som skal gjelde i forhold til bestemmelser hvor det ikke er innført slike særlige regler. Slik uklarhet vil være meget uheldig fra et forbrukerperspektiv.

Etter disse medlemmenes oppfatning er det helt klart at alminnelige avtalerettslige regler om ugyldighet og avtalerevisjon i tilstrekkelig grad imøtekommer behovet for sanksjon ved overtredelse av plikt til å vurdere forbrukerens kredittverdighet og forklaringsplikten. For så vidt gjelder plikten til å vurdere forbrukerens kredittverdighet vil disse medlemmene videre peke på at også frarådningsplikten og mulig lempning som følge av manglende oppfyllelse av denne plikten, i det vesentlige vil dekke behovet for lempning. [...]»

Utvalget foreslår videre en bestemmelse om tilsyn med at bestemmelsene i kapittel 3 blir overholdt. For å oppnå en effektiv gjennomføring av tilsynet fremmer utvalget forslag om å lovfeste en plikt for kredittgivere og kredittformidlere til å gi informasjon til tilsynsorganet. Utvalget uttaler følgende på side 118 i utredningen:

«Kredittkjøpsloven § 30 har en bestemmelse om tilsyn med at bestemmelsene i loven overholdes, mens finansavtaleloven ikke inneholder tilsvarende regulering. Spørsmålet er om nytt kapittel 3 i finansavtaleloven bør inneholde bestemmelser om tilsyn og eventuelt også bestemmelser om pålegg og tvangsmulkt, slik som finansieringsvirksomhetsloven § 5-2.

At det i stor grad er tale om forbrukervernlovgivning, taler etter utvalgets oppfatning for å foreslå en bestemmelse om tilsyn med at bestemmelsene i loven blir overholdt. Det kan antas at forbrukerorganisasjoner av eget initiativ vil føre tilsyn i større eller mindre grad, men lovbestemt plikt til å føre tilsyn må antas å føre til at tilsynet blir mer effektivt, samtidig som det antagelig har en side til finansiering av tilsynet. Dette må dessuten ses i sammenheng med at forbrukerorganisasjoner etter omstendighetene vil ha rettslig interesse i å reise sak, noe som tilsier at lovbestemt tilsyn i ikke ubetydelig grad vil kunne bidra til effektiv gjennomføring av direktivbaserte lovbestemmelser. På denne bakgrunn har utvalget funnet grunn til å foreslå en tilsynsbestemmelse i finansavtaleloven kapittel 3, i tillegg til eksisterende bestemmelser om tilsyn i kredittilsynsloven, finanseringsvirksomhetsloven og markedsføringsloven. Utvalget antar at slikt forslag ikke er nødvendig for å oppfylle forbrukerkredittdirektivet, bl.a. fordi nevnte eksisterende bestemmelser om tilsyn må antas å tilfredsstille kravene som kan utledes av forbrukerkredittdirektivet artikkel 20.

En bestemmelse om tilsyn bør suppleres med bestemmelser om virkemidler som er nødvendige for effektiv gjennomføring av tilsynet. Et kanskje særlig praktisk virkemiddel i denne sammenheng, er lovbestemt plikt for kredittgivere og kredittformidlere til etter forespørsel å gi informasjon til tilsynsorganet. Utvalget foreslår bestemmelse om slik opplysningsplikt. For øvrig må dette ses i sammenheng med Kredittilsynets kompetanse etter finansieringsvirksomhetsloven § 5-3.»

I spørsmålet om det i tillegg bør innføres en bestemmelse om pålegg og tvangsmulkt i finansavtaleloven kapittel 3, har utvalget delt seg i to like store fraksjoner. I utredningen punkt 5.13.4 på side 119heter det:

«*Medlemmene Sæbø, Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang* har ikke funnet grunn til å foreslå bestemmelse om pålegg og tvangsmulkt. Disse medlemmene mener at det ikke er behov for slik bestemmelse i finansavtaleloven kapittel 3 i tillegg til eksisterende hjemmel i finansieringsvirk-

somhetsloven § 5-2. *Medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland* foreslår at utvalgets forslag til bestemmelse om tilsyn blir kombinert med en bestemmelse i finansavtaleloven kapittel 3 som gir hjemmel for pålegg og tvangsmulkt. Disse medlemmenes forslag til lovbestemmelse om tilsyn og tvangsmulkt bygger på og tilsvarer bestemmelsen i finansieringsvirksomhetsloven § 5-2.»

15.5 Høringsinstansenes syn

Flere høringsinstanser har hatt synspunkter på spørsmålet om det bør innføres ytterligere privatrettslige sanksjoner i finansavtaleloven. *Barne- og likestillingsdepartementet, Finansdepartementet, Forbrukerombudet, Forbrukerrådet, Kredittilsynet* og *Landsorganisasjonen i Norge* mener det bør lovfestes en særskilt lempingsbestemmelse ved brudd på plikten til å foreta kredittvurderinger og plikten til å gi fyllestgjørende forklaringer.

Barne- og likestillingsdepartementet uttaler om dette:

> «Videre foreslår fire av utvalgets medlemmer at det innføres privatrettslige sanksjoner til hhv. § 49 (kredittgivers plikt til å vurdere forbrukers kredittverdighet) og § 50 (kredittgivers og kredittformidlers plikt til å gi forbrukeren fyllestgjørende forklaring). Forslaget går nærmere ut på at ved pliktbrudd skal forbrukers forpliktelser etter avtalen lempes der det finnes rimelig.
>
> Departementet støtter forslaget om kodifisering av ulovfestede avtalerettslige ugyldighetsregler i finansavtaleloven §§ 49 og 50. Det må antas at forbrukere flest er ukjent med ulovfesta rett, og at kodifisering vil være nødvendig for å oppnå god etterlevelse av reglene. Departementet viser for øvrig særlig til utredningen s. 119.»

Finansdepartementet uttaler følgende:

> «I kapittel 5.13 diskuterer utvalget om det skal lovfestes en lempingsadgang for brudd på plikten til å foreta kredittvurderinger og plikten til å gi fyllestgjørende forklaringer. Finansdepartementet er enig med den ene delen av utvalget som mener at det bør lovfestes lempingsadgang også for brudd på disse forpliktelsene. Finansdepartementet viser til at det allerede er en slik lempingsadgang for brudd på frarådningsplikten, og tilsvarende hensyn gjør seg gjeldene også ved brudd på forklaringsplikten eller kredittvurderings-plikten. Konsekvensen ved brudd på alle disse pliktene kan være at en forbruker tar opp lån som ikke ville ha blitt tatt opp dersom kredittgiver hadde oppfylt forpliktelsene sine. Etter Finansdepartementets syn er det videre viktig med en kodifisering av de sanksjonsmulighetene som forbrukeren har. Det kan ikke forventes at forbrukere kjenner til alminnelige avtalerettslige ugyldighetsregler og avtalerevisjonsregler.»

Forbrukerombudet har følgende synspunkter på spørsmålet:

> «Jeg er i likhet med halvparten av utvalget av den oppfatning at det bør knyttes privatrettslige sanksjonsregler til overtredelse av kredittyters plikter etter §§ 49-51 og viser til medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland sin begrunnelse under pkt. 5.13.4.
>
> Jeg vil også peke på en alternativ løsning for plasseringen av bestemmelsene om privatrettslige sanksjoner. I stedet for å innarbeide privatrettslige sanksjoner i hver av bestemmelsene §§ 49-51 kan det gis en bestemmelse som oppstiller en lempingsadgang ved brudd på bestemmelsene i §§ 49-51. Dette vil etter mitt syn kunne være en lovteknisk god løsning.»

Kredittilsynet uttaler:

> «Det er uenighet i arbeidsgruppen om hvorvidt det bør knyttes en sanksjonsregel om lemping direkte i denne bestemmelsen og til den foreslåtte bestemmelsen om fyllestgjørende forklaringer. Det er enighet i arbeidsgruppen om at brudd på bestemmelsene kan medføre ugyldighet, lemping etc, etter alminnelige avtalerettslige regler, men uenigheten knytter seg til hvorvidt dette positivt bør fremgå av bestemmelsene. Etter Kredittilsynets vurdering bør man unngå uklare regler som kan være med på å skape usikkerhet. Vi ser at det kan være formålstjenlig for etterlevelse av bestemmelsene i finansavtaleloven at det positivt fremgår at brudd på disse kan være sanksjonert med ugyldighet og avtalerevisjon. En slik lovfesting er imidlertid ikke nødvendig å knytte opp til den enkelte bestemmelse, men kan for eksempel fremgå av lovens alminnelige regler i finansavtalelovens kapittel 1, uten at det er nødvendig å konkretisere aktuelle sanksjoner.»

Forbrukerrådet støtter en lovfesting av sanksjoner ved brudd på forklaringsplikten og plikten til å vurdere kundens kredittverdighet. I tillegg fremmer Forbrukerrådet forslag om en ytterligere lovfesting av privatrettslige sanksjoner, henholdsvis ved brudd på den pre-kontraktuelle opplysningsplikten og bestemmelsen om markedsføring. Forbrukerrådet uttaler:

> «Direktivets artikler 20 og 23 viser at det ikke bare er adgang til å sørge for tilsyn og fastsette sanksjoner, men at det også er en plikt. Spørsmålet er imidlertid hvor langt plikten går, dvs. i hvilken grad, i og hvor strenge tilsyns- og sanksjonsreglene skal være. Kravene i art. 23 om at sanksjonsreglene skal være både effektive og

ha avskrekkende virkning, sier noe om at at det stilles reelle krav til reglenes innhold. Selv om dette dempes noe av vilkåret om at sanksjonene må stå i et rimelig forhold til overtredelsen, tyder ordlyden på at reguleringsnivået er ment å være strengt.

Formålet med sanksjonsregler generelt er å sikre høyest mulig etterlevelse av reglene, samt å åpne opp for at det må ytes vederlag ved brudd på reglene,(reparasjon). Direktivets formål er ifølge art. 1 jf. art. 22 å skape et fungerende indre marked for forbrukerkreditt (harmonisering), samt å sikre forbrukervernet i den grad dette ikke går på bekostning av direktivets regler. Pålegget om å etablere uavhengig tilsyn til overvåking av kreditgiveres virksomhet i art. 20 er bl.a. begrunnet i ønsket om høyest mulig etterlevelse av reglene, og understreker ytterligere viktigheten av effektive og avskrekkende sanksjonsregler. Samlet peker formålsbetraktninger derfor også i retning av en utstrakt regulering av sanksjoner ved brudd på direktivets regler.

Reelle hensyn kan også anføres til fordel for en mer utstrakt sanksjonsregulering. Som det går fram av utvalgets utredning, gjelder allerede alminnelige lovfestede og ulovfestede avtalerettslige regler om ugyldighet og avtalerevisjon på området. Fastsettelse av privatrettslige sanksjonsregler vil således ikke innebære ny rett, men vil snarere utgjøre en klarere informasjon og påminnelse til partene om hvilke regler som gjelder. Kravet om at sanksjonsreglene skal være proposjonale med overtredelsen, imøtekommes både ved vurdering av om erstatning eller lempning er aktuelt, samt ved utmålingen i etterhånd.

For forbrukerkundene vil en kodifisering av sanksjonsreglene kunne gi informasjon om sanksjoner som en mulighet. Forbrukere flest kjenner ikke til juridisk teori og praksis mht. tolkning av avtaler, og en kodifisering vil i praksis kunne jevne ut en ubalanse i kunnskap og kompetanse. Slik vi ser det eksisterer det en tradisjon for kodifisering av viktige forbrukervernregler i norsk rett ut fra de nevnte betraktninger. En kodifisering vil dessuten kunne ha en viktig symbolverdi mht. alvoret bak reglene, og bør derfor fremgå i sentrale forbrukervernregler. Etter Forbrukerrådets synspunkt er det grunn til å tro at en kodifisering av sanksjonsreglene i praksis vil gjøre reglene mer effektive og virke preventivt i tråd med art. 23.

Forbrukerrådet er uansett uenig at en økt grad av kodifisering av sanksjonsregler vil kunne føre til uklarhet mht. tolkning av andre regler der slik kodifisering ikke fremgår som anført av medlemmer i utvalget. Sanksjonen i Finansavtaleloven §§ 47 og 60 i form av lempningsadgang ved brudd på frarådningsplikten i forhold til låntaker og kausjonist, kan ikke ses å ha medført usikkerhet mht. forståelsen av lovens øvrige regler. Snarere har lempningsadgangen i frarådningstilfellene slik vi forstår det bidratt til at frarådning står mer sentralt i partenes bevissthet, og bidratt til økt klarhet. Vi er imidlertid enig i at det er viktig å være konsekvent ved utformingen av lovens bestemmelser og system, noe som taler for en grundig gjennomgang av hvilke bestemmelser som er så viktige at sanksjonsmulighetene bør fremgå.

[...]

Når det gjelder privatrettslige sanksjoner, stiller Forbrukerrådet seg positivt til utk. § 51, dvs. en videreføring av lempningsadgangen ved brudd på frarådningsplikten slik den fremgår i Finansavtaleloven §§ 47. Etter det vi forstår, må dette også gjelde i forhold til kausjonister slik det fremgår av samme lovs § 60, jf. det som fremgår ovenfor under pkt. 4.

Vi støtter dessuten forslaget fremsatt av 4 av utvalgets medlemmer om at det også bør lovreguleres en lempningsadgang ved brudd på reglene om kredittyters plikt til å vurdere forbrukerkundens kredittverdighet og brudd på forklaringsplikten, jf. utk. §§ 49 og 50. Det vises i den anledning til det som fremgår ovenfor generelt om behovet for sanksjoner i forbrukerforhold.

Lovforslag. Sanksjoner ved brudd på prekontraktuell opplysningsplikt. Utk. § 48

Forbrukerrådet mener av samme grunn at det bør vurderes å gå enda lenger mht. lovfesting av sanksjonsregler. Bl.a. mener vi det bør vurderes inntatt sanksjonsregler ved brudd på bestemmelsen i utk. § 48 om prekontraktuell opplysningsplikt. Bestemmelsen er et av direktivets mest sentrale forbrukervernregler. Den type informasjon som listes opp i utk. § 48 (1) vil utgjøre et sentralt beslutningsgrunnlag for kredittavtalen. Slik vi ser det vil det derfor være av så stor betydning at sanksjoner ved overtredelse bør fremgå av bestemmelsen. Etter vårt syn bør det også fremgå sanksjoner ved manglende informasjon om angrerett ved kredittavtalen, jf. utk. § 48 (1)d)i).

Lovforslag. Sanksjoner ved brudd på opplysningsplikt ved markedsføring av kreditt. Utv. §47.

De samme hensyn bør også føre til at privatrettslige sanksjoner ved brudd på bestemmelsen om opplysningsplikten ved markedsføring av kredittavtaler jf. utk. § 47 vurderes lovfestet. Dette til utfyllelse av Markedsføringsloven som regulerer offentligrettslige sanksjoner.»

Finansnæringens Hovedorganisasjon og *Sparebankforeningen* frarår at det innføres særskilte bestemmelser om lemping og viser til at behovet for sanksjoner er ivaretatt gjennom alminnelige avtalerettslige regler. I høringsuttalelsen heter det:

> «Et mindretall foreslår at forbrukerens forpliktelser kan lempes for så vidt dette finnes rimelig dersom kredittgiveren ikke har oppfylt sin plikt til å vurdere forbrukerens kredittverdighet. Vi kan ikke se at dette er en forpliktelse etter direktivets artikkel 23. Alminnelige avtalerettslige regler ivaretar imidlertid behovet for sanksjon. Til dette kommer at lemping uansett kan vurderes som følge av manglende oppfylling av frarådningsplikten. En slik ugyldighetsregel antas å kunne få en viss betydning i situasjoner som faller utenfor lempingsregelen ved manglende frarådning ved at det vil kunne være tilstrekkelig å konstatere manglende kredittvurdering, uavhengig av om det er av betydning for utfallet av saken. Det antas at en slik bestemmelse vil åpne opp for anførsler av denne karakter fra tredjemenn som avleder sin rett fra kredittkunden, slik som ektefellers utleggstakere, kausjonister og etterstående panthavere. Vi frarår etter dette at det innføres særskilte bestemmelser om lemping i disse tilfellene som innebærer at dagens praksis om kredittvurdering omgjøres til en privatrettslig ugyldighetsregel. Det vises for øvrig til argumentasjonen til medlemmene Sæbø, Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang i NOU 2009: 11 på side 120, som vi slutter oss til.»

Når det gjelder utvalgets forslag om en egen tilsynsbestemmelse, uttrykker *Barne- og likestillingsdepartementet* og *Kredittilsynet* støtte til forslaget. *Barne- og likestillingsdepartementet* uttaler:

> «Et samlet utvalg foreslår en bestemmelse om at det skal føres tilsyn med bestemmelsene i finansavtaleloven kapittel 3, og at det samtidig oppstilles en regel om opplysningsplikt ved tilsynets forespørsel. Dette er etter departementets syn et godt og nødvendig forslag for at de nye reglene skal kunne håndheves på en effektiv måte.»

Kredittilsynet har følgende synspunkter:

> «Til slutt ønsker vi å kommentere reglene om tilsyn. Det fremgår av utredningen at forbrukerkredittdirektivet krever tilsyn med at reglene blir overholdt og at direktivets bestemmelser anses oppfylt ved reglene om tilsyn i kredittilsynsloven, finansieringsvirksomhetsloven og markedsføringsloven. Vi gjør oppmerksom på at Kredittilsynet bare har tilsyn med foretak nevnt i Kredittilsynsloven § 1, sammenholdt med blant annet finansieringsvirksomhetsloven §§ 1-2 og 1-3. Mange kredittgivere etter finansavtaleloven vil således falle utenfor Kredittilsynets tilsynsvirksomhet. Forbrukerombudet har etter gjeldende lovgivning tilsyn med overholdelse av lov om kredittkjøp og har opparbeidet kompetanse på dette området. I den grad det vil være aktuelt å benytte forskriftshjemmelen, så bør det vurderes om tilsyn som faller utenfor kredittilsynsloven og finansieringsvirksomhetsloven bør legges til Forbrukerombudet. Vi kan forøvrig vise til forprosjektrapporten om Kredittilsynets bidrag til forbrukerbeskyttelse – og informasjon, som har vært ute på høring. Etter vår vurdering bør lovfesting og bruk av en slik forskriftshjemmel, utredes i en bredere sammenheng for hele finansområdet.»

Flere høringsinstanser har synspunkter på spørsmålet om tilsynsbestemmelsen bør suppleres med en hjemmel til å gi pålegg og til å ilegge tvangsmulkt. *Barne- og likestillingsdepartementet, Finansdepartementet, Forbrukerombudet*, *Forbrukerrådet* og *Landsorganisasjonen i Norge* går inn for at det bør inntas en bestemmelse om pålegg og tvangsmulkt i finansavtaleloven kapittel 3.

Barne- og likestillingsdepartementet har følgende synspunkter på spørsmålet:

> «Utvalget er delt i spørsmålet om det i tillegg skal tas inn regler om pålegg og tvangsmulkt i samme bestemmelse. Hjemmel for pålegg og tvangsmulkt følger allerede av finansieringsvirksomhetsloven. Av klarhetshensyn bør imidlertid hjemmelen også følge av det regelverket som sanksjonene er knyttet direkte opp mot. For brukerne av loven vil dette ellers være uklart, og i alle fall unødig tungvint. Departementet støtter på denne bakgrunn forslag til § 66 tredje ledd. Dersom dette ikke blir fulgt opp, kan et alternativ eventuelt være å gjøre en henvisning i § 66 til hjemmelen i finansieringsvirksomhetsloven.»

Finansdepartementet uttaler:

> «[...] Finansdepartementet [er] positive til at bestemmelsen om tilsyn bør suppleres med en hjemmel til å gi påbud og ilegge tvangsmulkt, tilsvarende finansieringsvirksomhetsloven § 5-2.»

Forbrukerombudet uttaler om dette:

> «Jeg finner det hensiktsmessig å innta en bestemmelse som foreslått i § 66 tredje ledd. Når det tillegges tilsynsmyndigheten sanksjoner er det etter mitt syn å foretrekke at dette fremgår direkte av den aktuelle loven.»

Forbrukerrådet sier følgende:

> «Når det gjelder strafferettslige sanksjoner støtter vi en videreføring av Finansavtaleloven § 91

som foreslått av utvalget, men mener i tillegg at bestemmelsen også bør gi hjemmel for pålegg og tvangsmulkt. Slike virkemidler kombinert med et aktivt tilsyn vil kunne bidra til å gjøre sanksjonsreglene mer effektive og avskrekkende jf. art. 23.»

15.6 Departementets vurdering

Departementet vil innledningsvis gjøre rede for sitt syn på forståelsen av direktivet artikkel 20 og 23.

Når det gjelder direktivet artikkel 20, vil departementet innledningsvis bemerke at det ut fra den norske og engelske versjonen av direktivet kan reises spørsmål om forbrukerkredittdirektivet overhodet stiller et krav om at det eksisterer et tilsynsorgan. Artikkel 20 i den norske versjonen av direktivet lyder:

«Medlemsstatene skal påse at det blir ført tilsyn med kredittytere av et organ eller en myndighet som er uavhengig av finansinstitusjoner, eller at kredittyterne blir lovregulert. Dette berører ikke direktiv 2006/48/EF.»

Artikkel 20 i den engelske versjonen lyder:

«Member States shall ensure that creditors are supervised by a body or authority independent from financial institutions, or regulated. This shall be without prejudice to Directive 2006/48/EC.»

En naturlig forståelse av ordlyden i artikkel 20 taler etter departementets oppfatning for at det er to alternative muligheter som oppstilles: Det kreves enten at det føres tilsyn med kredittgiverne, eller at deres virksomhet blir lovregulert. Overskriften i artikkel 20, «Regulering av kredittytere» støtter en slik forståelse. Siden finansavtaleloven inneholder en regulering av kredittgivernes virksomhet, er det derfor tvilsomt om det i tillegg foreligger en plikt etter direktivet til å føre tilsyn. Da norsk rett uansett antas å oppfylle de krav som følger av en eventuell tilsynsplikt, jf. nedenfor, finner ikke departementet det nødvendig å ta stilling til spørsmålet.

Når det gjelder direktivet artikkel 23, er det sentrale om sanksjonene oppfyller de krav som ligger i prinsippet om effektiv sanksjonering. Sanksjonene skal dessuten være virkningsfulle, stå i forhold til overtredelsen og virke avskrekkende, jf. artikkel 23 siste punktum.

Departementet tar først stilling til spørsmålet om sanksjoner, og drøfter deretter tilsynsspørsmålet.

Når det gjelder sanksjoner, er departementet enig med utvalget i at straff etter omstendighetene kan være en adekvat sanksjon mot visse overtredelser. Dette gjelder særlig de bestemmelser som inneholder regler av offentligrettslig karakter. Departementet foreslår derfor å følge opp utvalgets forslag om i hovedsak å videreføre finansavtaleloven § 91 uendret. Departementet er imidlertid enig med utvalget i at bestemmelsens anvendelsesområde bør utvides til å omfatte overtredelse av bestemmelsen om opplysningsplikt ved markedsføring, som i dag er straffbart etter kredittkjøpsloven § 31. Når det gjelder overtredelse av bestemmelser som i dag er straffbare etter kredittkjøpsloven § 31, finner departementet, i likhet med et samlet utvalg, ikke grunn til å straffesanksjonere overtredelse av disse i større grad enn det som vil følge av den generelle straffebestemmelsen i finansavtaleloven § 91.

Når det gjelder privatrettslige sanksjoner, går departementet, i tråd med utvalgets forslag, inn for å videreføre gjeldende lovregulering i finansavtaleloven 48 tredje og femte ledd og § 54 første ledd annet punktum, jf. departementets lovforslag § 48 fjerde og femte ledd og § 54 første ledd annet punktum. Bestemmelsene vil få anvendelse også i de tilfeller som etter gjeldende rett faller inn under kredittkjøpslovens virkeområde. Videre foreslår departementet å videreføre gjeldende rett når det gjelder adgangen til lemping av kundens forpliktelser ved manglende overholdelse av kredittgiverens frarådingsplikt.

Spørsmålet er om det bør innføres ytterligere privatrettslige sanksjoner. Utvalget har delt seg i synet på om det bør innføres en særskilt regel om lemping ved kredittgiverens overtredelse av plikten til å vurdere forbrukerens kredittverdighet og plikten til å gi fyllestgjørende forklaringer. Høringsinstansene har ulikt syn på spørsmålet. *Forbrukerrådet* tar til orde for å innføre særlige sanksjonsregler også i tilknytning til andre regler enn de utvalget har drøftet.

Departementet kan for sin del ikke se at det er behov for ytterligere sanksjonsregler i finansavtaleloven. Direktivet artikkel 23 kan etter departementets syn ikke forstås slik at bestemmelsen krever at det innføres særlige sanksjonsregler. Det må være klart tilstrekkelig for å oppfylle direktivets krav om effektive sanksjoner at det ved overtredelse av lovens bestemmelser kan være aktuelt å anvende alminnelige lovfestede og ulovfestede avtalerettslige regler om ugyldighet og avtalerevisjon, herunder generalklausulen i avtaleloven § 36. Departementet mener de alminnelige avtalerettslige reglene om ugyldighet og revisjon vil gi kredittkundene et be-

tryggende vern, slik at det ikke er behov for en ytterligere uttrykkelig lovfesting av denne typen regler i finansavtaleloven. Slik deler av utvalget påpeker, vil en innføring av særlige sanksjonsregler kunne få uheldige konsekvenser ved å skape uklarhet i forholdet til annen lovgivning hvor det ikke er innført særlige regler. Videre vil departementet peke på at det er godt i samsvar med norsk lovgivningstradisjon at ulike regelverk supplerer hverandre. Dersom det av pedagogiske hensyn skulle gis særbestemmelser rundt om i lovverket, som i realiteten bare reflekterer mer alminnelige regler på området, ville det etter hvert resultere i en uønsket oppsvulming av det samlede regelverket, noe departementet vil advare mot. Det sentrale er etter departementets syn at de mer alminnelige reglene beskytter kredittkunden. Når det gjelder manglende oppfyllelse av plikten til å vurdere forbrukerens kredittverdighet, er behovet for lemping langt på vei dekket ved den lempingsadgang som følger ved overtredelse av bestemmelsen om frarådingsplikt.

Departementet går så over til å drøfte hvorvidt utvalgets forslag om en egen tilsynsbestemmelse i finansavtaleloven kapittel 3 bør følges opp. Som nevnt ovenfor, inneholder dagens kredittkjøpslov en regel om tilsyn med at bestemmelsene i loven blir overholdt, jf. § 30. Tilsynskompetansen ligger hos Forbrukerombudet, jf. forskrift 27. juni 1986 nr. 1305 punkt IV. Finansavtaleloven inneholder ingen særskilt tilsynsbestemmelse. Finanstilsynet (tidligere Kredittilsynet) har imidlertid, i medhold av den vide fullmaktsbestemmelsen i lov 7. desember 1956 nr. 1 om tilsynet med finansinstitusjoner mv. (finanstilsynsloven) § 3, jf. § 1, kompetanse til å føre tilsyn med finansinstitusjonenes virksomhet.

Uavhengig av hvilken forståelse av artikkel 20 som legges til grunn, er det etter departementets syn ikke nødvendig å ta inn en tilsynsbestemmelse i finansavtaleloven for å oppfylle forbrukerkredittdirektivet. Departementet går likevel inn for å følge opp utvalgets forslag om en egen tilsynsbestemmelse i finansavtaleloven kapittel 3. Selv om Finanstilsynet har kompetanse til å føre tilsyn med kredittinstitusjonenes virksomhet, er det etter departementets oppfatning behov for en særlig tilsynshjemmel i finansavtaleloven. Ved at kredittkjøpsloven oppheves, er det viktig å sørge for at tilsynskompetansen etter denne loven videreføres. Departementet tar derfor sikte på å videreføre prinsippene etter gjeldende rett om tilsyn, jf. forskriftshjemmelen i lovforslaget § 56 a første ledd. I tillegg foreslås det at gjeldende forskriftshjemmel i kredittkjøpsloven § 30 tredje ledd videreføres, ved at det i lovforslaget § 56 a fjerde ledd inntas at Kongen kan gi nærmere bestemmelser om tilsynsarbeidet.

For å få en effektiv gjennomføring av tilsynet bør tilsynsbestemmelsen suppleres med en bestemmelse om en lovbestemt plikt til etter forespørsel å gi informasjon til tilsynsorganet. Departementet foreslår derfor en bestemmelse om slik opplysningsplikt i tråd med utvalgets forslag.

Endelig reiser det seg et spørsmål om det bør inntas regler om pålegg og tvangsmulkt i finansavtaleloven. Utvalget er delt i synet på dette spørsmålet, mens de høringsinstansene som har kommentert spørsmålet, gir sin støtte til at det tas inn slike regler i finansavtaleloven. Etter departementets syn kan det reises spørsmål om bestemmelsen om pålegg og tvangsmulkt i finansieringsvirksomhetsloven § 5-2 er tilstrekkelig dekkende for tilfeller som omfattes av finansavtaleloven. Departementet har derfor etter en samlet vurdering kommet til at forslaget om å innføre en bestemmelse om pålegg og tvangsmulkt i finansavtaleloven, etter mønster av finansieringsvirksomhetsloven § 5-2, bør følges opp.

For øvrig vises det til forslaget til finansavtaleloven §§ 56 a og 91 og til merknadene til disse bestemmelsene i kapittel 20 nedenfor.

16 Gjennomføring av direktivets regler om rettsvalg

En kredittavtale kan ha tilknytning til flere land. Det kan for eksempel være at en kunde bosatt i Norge, inngår en kredittavtale med en finansinstitusjon som har forretningssted i Danmark. Det oppstår da et spørsmål om rettsvalg, det vil si hvilket lands rett som skal gjelde ved tvister mellom partene.

Hvilket lands rett som skal anvendes, kan følge av nasjonale rettsvalgsregler eller av internasjonale konvensjoner Norge er tilsluttet. På området for kredittavtaler inneholder ikke kredittkjøpsloven bestemmelser om rettsvalg, mens finansavtaleloven § 3 omhandler anvendelse av norsk rett i tilfeller hvor en forbruker bosatt i Norge, har inngått en avtale med en institusjon hjemmehørende i et annet land. Etter denne bestemmelsen skal norsk rett gjelde for avtalen dersom institusjonen har gitt forbrukeren tilbud eller markedsført tjenesten her i riket, og forbrukeren her har gjort det som er nødvendig for at avtalen skal kunne inngås, jf. § 3 bokstav a. Slike disposisjoner kan bestå i å sende bestilling, tilbud, aksept eller lignende ved post fra Norge, jf. NOU 1994: 19 side 98. Videre får norsk rett anvendelse dersom institusjonen eller en representant for denne eller en megler her i riket har mottatt forbrukerens tilbud, aksept eller bestilling, jf. bokstav b, eller dersom avtalen er inngått av forbrukeren etter reise til utlandet i forbindelse med erverv av fast eiendom eller løsøregjenstand eller finansiering av ervervet, og reisen er arrangert av institusjonen, eller av selger i forståelse med institusjonen, jf. bokstav c. Hensikten med bestemmelsen er å sikre at finansavtaler som reelt sett har sin nærmeste tilknytning til Norge, blir behandlet etter norske rettsregler, jf. NOU 1994: 19 side 98. I tillegg har finansavtaleloven en bestemmelse i § 2 tredje ledd som fastsetter at en bestemmelse som ikke kan fravikes til skade for en forbruker, ikke kan settes til side ved avtale om at fremmed rett skal anvendes.

Forbrukerkredittdirektivet inneholder i artikkel 22 nr. 4 en bestemmelse om rettsvalg. Bestemmelsen lyder:

> «Medlemsstatene skal treffe de tiltak som er nødvendige for å sikre at forbrukere ikke fratas det vern de er gitt ved dette direktiv når en tredjestats lovgivning velges som den lovgivning som får anvendelse på kredittavtalen, dersom kredittavtalen har nær tilknytning til én eller flere medlemsstaters territorium.»

Om forståelsen av artikkel 22 nr. 4 uttaler utvalget i utredningen punkt 5.14 side 121 følgende:

> «Bestemmelsen omhandler kredittavtaler der kredittkunden er en forbruker, og som har slik nær tilknytning til EØS-landenes territorium at ett av disse landenes rett i utgangspunktet kommer til anvendelse på avtalen, jf. 'berøves'. Bestemmelsen omhandler naturlig nok ikke spørsmålet om hvilket av disse landenes rett som skal anvendes på avtalen. Her bygger direktivet på en forutsetning om at alle EØS-statene gjennomfører direktivet. Derimot omhandler bestemmelsen partenes valgrett med hensyn til å underlegge avtalen retten i et land utenfor EØS ('tredjelands lov'). Bestemmelsen forutsetter at partene i utgangspunktet har avtalefrihet på dette punktet, og den tar sikte på å innskrenke denne friheten under henvisning til forbrukervernhensyn. Nærmere bestemt fastsettes at partenes valg på dette punktet ikke skal berøve forbrukeren den beskyttelse som direktivet gir ham. Det er opp til nasjonale myndigheter å treffe nødvendige foranstaltninger i så måte.»

Utvalget gir deretter en kort redegjørelse for innholdet i finansavtaleloven § 3 og vurderer bestemmelsen opp mot direktivet artikkel 22 nr. 4. Utvalget konkluderer med at finansavtaleloven § 3 et stykke på vei gjennomfører forpliktelsen norske myndigheter har etter artikkel 22 nr. 4, men at den ikke kan anses fullt ut dekkende. Utvalget viser til at det kan tenkes avtaler som har en slik tilknytning til en eller flere medlemsstaters område som direktivet omhandler, men som likevel ikke fanges opp av alternativene i finansavtaleloven § 3. Utvalget foreslår derfor en nytt annet ledd i finansavtaleloven § 3 som gjennomfører artikkel 22 nr. 4. Utvalget bruker forbrukerkjøpsloven § 3 annet ledd som mønster for sitt lovforslag. I utredningen punkt 5.14 side 121 heter det følgende om utvalgets vurderinger og forslag:

> «Etter omstendighetene medfører bestemmel-

sen [finansavtaleloven § 3] at norsk rett skal anvendes på avtalen i stedet for 'tredjelands lov'. Bestemmelsen er følgelig et stykke på vei formålstjenlig i forhold til forpliktelsen som følger av artikkel 22 nr. 4. Utvalget kan ikke se at en slik bestemmelse som gir norsk rett prioritet foran retten i andre EØS-land, strider mot fellesskapsretten.

Opplistingen av alternativer i finansavtaleloven § 3 er imidlertid neppe fullt ut dekkende i forhold til forpliktelsen etter artikkel 22 nr. 4, som er knyttet til kredittavtaler som har 'nær tilknytning' til en eller flere medlemsstaters område. Det kan nok tenkes avtaler som må sies å ha slik nær tilknytning, men som likevel ikke fanges opp av alternativene i finansavtaleloven § 3.

På denne bakgrunn foreslår utvalget et nytt annet ledd i finansavtaleloven § 3 som gjennomfører artikkel 22 nr. 4. Ved utformingen av et slikt nytt ledd må det tas i betraktning at ordlydsmessig tilsvarende direktivbestemmelser allerede har blitt gjennomført i norsk rett: Det gjelder angrerettloven § 5 (fjernsalgsdirektivet artikkel 12 nr. 2), forbrukerkjøpsloven § 3 annet ledd (forbrukerkjøpsdirektivet artikkel 7 nr. 2), avtaleloven § 37 tredje ledd (direktiv om urimelige avtalevilkår artikkel 6 nr. 2) og tidspartloven § 5 (direktiv om timeshare artikkel 9). Ordlyden i lovbestemmelsene som gjennomfører disse direktivbestemmelsene er til dels forskjellig. Her kan nevnes forbrukerkjøpsloven § 3 annet ledd og angrerettloven § 5. Førstnevnte lyder slik:

'Det kan ikke avtales at rettsreglene i en stat utenfor EØS skal anvendes på en kjøpsavtale som har nær tilknytning til EØS-statenes territorium, dersom forbrukeren ved dette får en dårligere beskyttelse enn etter loven her.'

Angrerettloven § 5 lyder slik:

'Inneholder en avtale som har nær tilknytning til EØS-landenes territorium, en bestemmelse om at lovgivningen i et land utenfor dette området skal anvendes på avtalen, gjelder bestemmelsen bare for spørsmål som er regulert i denne loven hvis selgeren eller tjenesteyteren kan godtgjøre at forbrukeren ikke får en dårligere beskyttelse.'

Etter utvalgets syn er forbrukerkjøpsloven § 3 annet ledd mer lettlest og poengtert enn angrerettloven § 5. Følgelig benytter utvalget førstnevnte som 'mønster' for sitt eget lovforslag.

Utvalget foreslår at overskriften til finansavtaleloven § 3 endres til 'Rettsvalg', og bestemmelsen i annet ledd avgrenses til å gjelde *kredittavtaler*der kredittkunden er en *forbruker*.»

Ingen *høringsinstanser* har hatt merknader til utvalgets forslag til bestemmelse om rettsvalg.

Departementet slutter seg til utvalgets forståelse av direktivet artikkel 22 nr. 4. Bestemmelsen innebærer begrensninger i adgangen til å gjøre avtale om rettsvalg. Etter artikkel 22 nr. 4 kan ikke en avtale om rettsvalg føre til at forbrukeren får et dårligere vern enn direktivets bestemmelser gir. For at begrensningen i avtalefriheten skal komme til anvendelse, må for det første lovgivningen til en stat utenfor EØS velges, og for det andre må kredittavtalen ha nær tilknytning til en EØS-stats territorium. Direktivet synes også å forutsette at det uten avtale ville vært retten i EØS-staten som gjaldt. Ellers ville ikke forbrukeren ved avtalen om lovvalget «fratas» det vernet som direktivet gir. Direktivet pålegger medlemsstatene å gjennomføre nødvendige tiltak for å oppfylle denne forpliktelsen.

Finansavtaleloven § 3 inneholder som påpekt av utvalget en særlig regel om anvendelse av norsk rett for enkelte avtaler mellom forbrukere bosatt i Norge, og finansinstitusjoner hjemmehørende i utlandet. Departementet er enig med utvalget i at denne bestemmelsen ikke er tilstrekkelig for å oppfylle den forpliktelsen som påhviler medlemsstatene etter artikkel 22 nr. 4. Det kan tenkes tilfeller hvor det er inngått en kredittavtale som har nær tilknytning til en eller flere medlemsstaters område, men som ikke omfattes av ett av typetilfellene som er nevnt i finansavtaleloven § 3. Det kan etter departementets syn reises spørsmål om finansavtaleloven § 2 tredje ledd ville være tilstrekkelig for å oppfylle direktivets krav. Utvalget synes ikke å ha vært inne på denne bestemmelsen i sin utredning. Departementet finner ikke grunn til å gå nærmere inn på dette da departementet uansett vil foreslå en bestemmelse i samsvar med utvalgets forslag for å sørge for en klar gjennomføring av direktivet på dette punktet.

Spørsmålet er hvordan en slik bestemmelse skal utformes, og hvilken rekkevidde den skal ha. Utvalget har ved utformingen av sitt lovforslag sett hen til andre bestemmelser i norsk rett som gjennomfører direktivbestemmelser med tilsvarende ordlyd som forbrukerkredittdirektivet artikkel 22 nr. 4.

Departementet går inn for å følge opp utvalgets forslag om en bestemmelse etter mønster av forbrukerkjøpslovens § 3. Departementet er videre enig med utvalget i at bestemmelsen kun gis anvendelse ved kredittavtaler i forbrukerforhold. Ved at bestemmelsen får anvendelse på slike kredittavtaler generelt, vil den gjelde ikke bare i forholdet til regler som gjennomfører direktivet, men også for regler som ellers følger av bestemmelsene i finans-

avtaleloven kapittel 3. Ved at kredittkjøpslovens bestemmelser innarbeides i finansavtaleloven, vil bestemmelsene om rettsvalg også få betydning for disse kredittavtalene. Dette innebærer en styrking av forbrukervernet siden de ikke er noen slik rettsvalgsregel i dagens kredittkjøpslov.

Det vises til lovforslaget § 3 annet ledd og merknadene til bestemmelsen i kapittel 20 nedenfor.

17 Enkelte andre spørsmål

17.1 Bestemmelser i kredittkjøpsloven som faller utenfor området for forbrukerkredittdirektivet

17.1.1 Innledning

Kredittkjøpsloven med forskrifter inneholder flere bestemmelser som ligger utenfor forbrukerkredittdirektivets virkeområde. I norsk rett står man dermed i utgangspunktet fritt til å videreføre, endre eller oppheve disse bestemmelsene.

Departementet vil, i lys av utvalgets vurderinger, gjennomgå bestemmelser i kredittkjøpsloven som faller utenfor området til forbrukerkredittdirektivet. Departementet vil vurdere om det er ønskelig at disse bestemmelsene videreføres i realiteten eller om det bør foretas enkelte endringer. Bestemmelsene dette gjelder er kredittkjøpsloven § 2 om ufravikelighet ved kjøp med salgspant, kredittkjøpsloven § 10 om avregning av gjeldsposter, kredittkjøpsloven § 12 om plikt til å betale før forfall, de særlige bestemmelsene om salgspant i kredittkjøpsloven §§ 14 til 19 og kredittkjøpsloven § 29 om forbrukerleie. Disse bestemmelsene vil bli behandlet i punkt 17.1.2 til 17.1.6 nedenfor. Når det gjelder kredittkjøpsloven § 7 om krav til kontantinnsats, behandles dette særskilt i punkt 17.7 nedenfor.

17.1.2 Ufravikelighet – kredittkjøpsloven § 2

Kredittkjøpsloven § 2 bestemmer at kjøperen, leietakeren eller tjenestemottakeren ikke på forhånd kan fraskrive seg rettigheter som han eller hun har i medhold av loven. Bestemmelsen kommer til anvendelse ved forbrukerkredittkjøp, forbrukerleie, kjøp med salgspant og ved ytelse av forbrukertjenester på kreditt.

I utredningen punkt 6.2.1.1 side 122–123 sier utvalget følgende om kredittkjøpsloven § 2:

> «Kredittkjøpsloven § 2 første ledd fastslår at ved forbrukerkredittkjøp, forbrukerleie, kjøp med salgspant og ved ytelse av forbrukertjenester på kreditt kan kjøperen, leietakeren eller tjenestemottakeren ikke på forhånd fraskrive seg rettigheter som han har i medhold av loven, når ikke annet er bestemt i lov. Utvalget legger til grunn at dets forslag til gjennomføring av forbrukerkredittdirektivet, herunder §§ 2 og 44, jf. § 45, i all hovedsak vil dekke kredittkjøpsloven § 2 første ledd, med unntak for alternativet 'kjøp med salgspant'.
>
> Ved at kjøp med salgspant nevnes særskilt i kredittkjøpsloven § 2 kan loven ikke fravikes til skade verken for forbrukerkjøper eller kjøper som ikke er forbruker. Utvalget ser at det kan være behov for at visse bestemmelser i kredittkjøpsloven er ufravikelige også i tilfeller hvor kjøper ikke er forbruker, særlig bestemmelsene i §§ 14–18 om rettigheter og plikter ved tilbakelevering av tingen. Ettersom disse bestemmelsene foreslås videreført i tvangsfullbyrdelsesloven, jf. punkt 6.2.1.4 nedenfor, vil bestemmelsene være omfattet av ufravikeligheten som følger av tvangsfullbyrdelsesloven § 1-3. For så vidt gjelder kredittavtalereguleringen i finansavtaleloven kan utvalget ikke se at det er behov for mer vidtrekkende bestemmelser om ufravikelighet utenfor forbrukerforhold enn det som følger av forslaget til § 2. Utvalget foreslår derfor at det i finansavtaleloven § 2 ikke inntas særlig regulering av ufravikelighet ved kjøp med salgspant.»

Ingen *høringsinstanser* har hatt merknader til utvalgets forslag.

Departementet har kommet til at utvalgets forslag bør følges opp. Departementet legger i likhet med utvalget til grunn at hovedelementene i kredittkjøpsloven § 2 videreføres ved gjennomføringen av forbrukerkredittdirektivet og samordningen med finansavtaleloven § 2. Unntaket er alternativet «kjøp med salgspant» i kredittkjøpsloven § 2. Etter gjeldende rett kan ikke loven fravikes til skade verken for en forbrukerkjøper eller en kjøper som ikke er forbruker dersom det er knyttet salgspant til kjøpet. Departementet mener det fortsatt er behov for å ha ufravikelige bestemmelser i salgspanttilfellene også i tilfeller hvor kjøperen ikke er forbruker. Dette gjelder særlig bestemmelsene i kredittkjøpsloven §§ 14 til 18 om rettigheter og plikter ved tilbakelevering av salgstingen. I likhet med utvalget går departementet inn for at de særlige reglene om salgspant tas inn i tvangsfullbyrdelsesloven når kredittkjøpsloven oppheves. Ved at

bestemmelsene foreslås inntatt i tvangsfullbyrdelsesloven kapittel 9, vil disse være omfattet av ufravikeligheten som følger av tvangsfullbyrdelsesloven § 1-3. Når det gjelder andre bestemmelser i kredittkjøpsloven som er ufravikelige i salgspanttilfellene også i næringsforhold, for eksempel §§ 11 og 12, så er det etter departementets syn ikke like stort behov for at disse ikke skal kunne fravikes ved avtale i slike tilfeller. Departementet støtter derfor utvalgets forslag om at det i finansavtaleloven § 2 ikke inntas særlig regulering av ufravikelighet ved kjøp med salgspant.

17.1.3 Avregning av gjeldsposter

Kredittkjøpsloven § 10 første ledd gir regler om avregning av gjeldsposter når kreditor har flere fordringer på kjøperen. Kjøperen har da valgretten og kan styre hvilke poster som skal avregnes, for eksempel ved spesifikasjoner i betalingsoppdraget eller på annen måte. Bestemmelsen gjelder alle typer kredittkjøp, men den er ufravikelig i forbrukerkredittkjøp og ved kjøp med salgspant, jf. kredittkjøpsloven § 2. Kjøperen får dermed et vern mot avtaler som fraviker bestemmelsen til gunst for kreditor.

Etter § 10 annet ledd anses innbetalingen for å være foretatt på de tidligst forfalte gjeldsposter hvis kjøperen ikke har gitt uttrykk for eller det fremgår av sammenhengen hvilken fordring innbetalingen skal avregnes på.

Finansavtaleloven inneholder ikke tilsvarende bestemmelser.

I utredningen punkt 6.2.1.2 side 123 vurderer utvalget kredittkjøpsloven § 10 slik:

> «Utvalget vil bemerke at det følger av alminnelig obligasjonsrett at debitor har valgretten med hensyn til hvilket krav eller del av kravet som innfris ved delbetaling. Har debitor ikke utøvd valgretten, antas valgretten å gå over på kreditor. Det er mulig at kreditor ved utøvelsen av den subsidiære valgrett må ta rimelig hensyn til debitors interesser, jf. Krüger, Pengekrav, 2. utgave, Bergen 1984 s. 221-222. Det følger av Rt. 1924 s. 809 at debitor kan reklamere på kreditors utøvelse av den subsidiære valgrett. Det kan da diskuteres om det er behov for noen plikt for kreditor til å legge vekt på debitors interesser ved utøvelsen av den subsidiære valgrett. Dommen som Krüger viser til ved omtalen av kreditors subsidiære valgrett, Rt. 1975 s. 1003, gjaldt et tilfelle hvor særlige forhold tilsa plikt for kreditor, en bank, til å ivareta kundens interesser. Utvalget går ikke nærmere inn på rekkevidden av kreditors subsidiære valgrett.
>
> Utvalget antar at hensynet til debitor vil være godt ivaretatt gjennom alminnelige obligasjonsrettslige regler, så langt disse ikke er fraveket ved avtale til kreditors gunst. Kredittkjøpsloven § 10 gir forbrukeren et visst vern mot slike avtalebestemmelser. Dette taler isolert sett for å videreføre bestemmelsen i finansavtaleloven. På den annen side inneholder som nevnt finansavtaleloven ikke bestemmelser tilsvarende kredittkjøpsloven § 10 uten at dette har vært fremholdt å skape problemer. Etter utvalgets syn er det etter gjennomføringen av forbrukerkredittdirektivet heller ikke naturlig å ha særlige oppgjørsregler ved henholdsvis kredittkjøp og kontokjøp som etter kredittkjøpsloven § 10 første ledd.
>
> Utvalget antar imidlertid at kredittgiver sjelden vil ha grunn til inngå avtale om avregning av gjeldsposter som stiller forbrukeren dårligere enn det som følger av alminnelige obligasjonsrettslige regler og kredittkjøpsloven § 10. Utvalget er derfor blitt stående ved å foreslå at kredittkjøpsloven § 10 annet ledd videreføres i noe omarbeidet stand ved at en tilsvarende bestemmelse inntas i finansavtaleloven, jf. utkast § 62. Videre foreslås en bestemmelse om at forbrukeren ikke ved avtale med kredittgiveren kan gi avkall på den rett han har til å velge hvilket krav eller del av krav en betaling skal avregnes på. Dermed lovfestes den obligasjonsrettslige regelen om debitors prinsipale valgrett ved delbetaling i forbrukerforhold.»

Ingen *høringsinstanser* har uttalt seg om utvalgets vurderinger og forslag på dette punkt.

Departementet mener det fortsatt er behov for å verne forbrukeren mot avtaleklausuler som fratar forbrukeren retten til selv fritt å bestemme hvilken av flere fordringer en innebetaling skal avregnes på. Videre bør det være regler som sikrer at betaling anses skjedd på de tidligst forfalte terminene, jf. dagens ordning etter kredittkjøpsloven. Som en følge av sammenslåingen av kredittkjøpsloven og finansavtaleloven vil reglene måtte utvides til å omfatte også de avtaler som i dag hører inn under finansavtaleloven. Departementet følger dermed opp utvalgets forslag til § 62, jf. departementets forslag til ny § 54 a i finansavtaleloven. Departementet er for øvrig enig i at det ikke er naturlig å videreføre kredittkjøpsloven § 10 første ledd annet punktum, som inneholder en særlig avregningsregel for kontokjøp.

Det vises ellers til § 54 a i lovutkastet og merknadene til bestemmelsen i kapittel 20 nedenfor.

17.1.4 Kredittkundens plikt til å betale før avtalt forfall

Kredittkjøpsloven § 12 regulerer kredittgiverens rett til å kreve betaling før avtalt forfall på grunn av

kjøperens mislighold. I finansavtaleloven følger kredittgiverens rett til å kreve lånet innfridd før forfallstid av loven § 52.

I utredningen punkt 6.2.1.3 side 123–124 redegjør utvalget for kredittkjøpsloven § 12 og finansavtaleloven § 52. Utvalget går inn for en samordning av de to bestemmelsene. I utredningen side 123–124 heter det:

> «Kredittkjøpsloven § 12 inneholder bestemmelser om kjøperens plikt til å betale før avtalt forfall. Kredittgiveren kan kreve hele gjelden betalt før forfall dersom
> a) minst 1/10 av kredittkjøpsprisen eller minst to avdrag ikke er blitt betalt en måned etter forfall,
> b) ved kontokjøp minst 1/10 av det beløp som står udekket på kontoen ikke er blitt betalt en måned etter forfall, eller
> c) det er avtalt salgspant og kjøperen utsetter pantet for vesentlig fare.
>
> Etter bestemmelsens annet ledd kan slik betaling før avtalt forfall bare kreves når kjøperen har fått skriftlig varsel med to ukers frist til å rette på forholdet.
>
> Tredje ledd bestemmer at bestemmelsene i § 11 annet ledd om begrensning i kjøpers plikt til å betale kredittkostnader når kjøper benytter sin rett til å betale før forfall, skal gjelde tilsvarende ved betaling i tilfeller hvor kreditor har krevd gjelden betalt før avtalt forfall.
>
> Finansavtaleloven har i § 52 bestemmelse om kjøpers plikt til å betale før avtalt forfall. Denne bestemmelsen er utformet noe forskjellig fra kredittkjøpsloven § 12. En hovedforskjell er at finansavtaleloven § 52 gir kreditor rett til å kreve innfrielse før forfallstiden ved vesentlig mislighold, mens kredittkjøpsloven angir hvor stor del av kravet som må være misligholdt og misligholdets varighet for at kreditor skal kunne kreve førtidig forfall. En annen forskjell er at finansavtaleloven § 52 inneholder bestemmelser om plikt til sikkerhetsstillelse eller innfrielse også ved antesipert mislighold. Kredittkjøpsloven § 12 inneholder ikke bestemmelser om dette. Bestemmelsen om ufravikelighet i kredittkjøpsloven § 2 innebærer at det i forbrukerforhold (og kjøp med salgpant uavhengig av om kjøperen er forbruker) ikke kan avtales at andre forhold enn de som listes opp i § 12 gir långiveren rett til å kreve lånet innfridd før forfallstiden. Legger en til grunn at § 12 uttømmende angir forfallsgrunner i slike pengekravsforhold, slik Krüger gjør i note 80 til Norsk lovkommentar til kredittkjøpsloven, er långiver også avskåret fra å påberope seg antesipert mislighold som forfallsgrunn i samsvar med alminnelige obligasjonsrettslige regler. På dette punkt gir altså finansavtaleloven § 52, annet ledd en annen regel. En ytterligere forskjell er at kredittkjøpsloven § 12 første ledd bokstav c) bestemmer at når det er avtalt salgspant, har långiver rett til å kreve gjelden betalt før avtalt forfall når kjøperen utsetter pantet for vesentlig fare. Finansavtaleloven § 52 første ledd bokstav d) viser blant annet til panteloven § 1-9, hvor det i første ledd bokstav d) heter at panthaveren kan kreve innfrielse når eieren eller pantsetteren vesentlig misbruker sin rådighet over pantet eller for øvrig vesentlig forsømmer sine plikter etter panteloven § 1-7 (som inneholder bestemmelser om eierens bruksrett, plikt til stell og vedlikehold og forsikringsplikt). Etter panteloven § 1-9 første ledd bokstav e) kan panthaveren kreve innfrielse når pantet går tapt eller blir skadet ved en tilfeldig begivenhet, og dette medfører at pantesikkerheten blir vesentlig forminsket. Dette innebærer på den ene side en rett for panthaver til å kreve førtidig forfall uavhengig av om skyldneren har misligholdt eller konkret kan forventes å misligholde betalingen av pantekravet. På den annen side vil det at skyldner utsetter pantet for vesentlig fare, ikke være forfallsgrunn etter panteloven § 1-9, med mindre skyldnerens forhold kan sies å innebære vesentlig misbruk av skyldnerens rådighet over pantet eller for øvrig vesentlig forsømmelse av skyldnerens plikter etter panteloven § 1-7. Utvalget viser her til at det i Innst O nr. 19 (1979–80) s. 7 legges til grunn at panteloven § 1-9 ikke kommer til anvendelse på salgspant. I slike tilfeller forutsatte man at avbetalingsloven, nå kredittkjøpsloven, regulerer kjøpers plikt til å betale før tiden.
>
> Utvalget nevner også at kredittkjøpsloven § 12 annet ledd innebærer at kjøperen innen to uker etter skriftlig varsel om 'forhåndsbetaling' etter § 12, kan rette på forholdet, slik at kreditor i så fall ikke lenger kan kreve førtidig forfall. Finansavtaleloven § 52 inneholder som utgangspunkt ingen tilsvarende bestemmelse. Etter paragrafens annet ledd kan imidlertid debitor ved å stille sikkerhet avverge førtidig forfall på grunn av antesipert mislighold. Videre har panteloven § 1-9 tredje ledd en tilsvarende bestemmelse ved forfallsgrunner som nevnt i paragrafens første ledd bokstav d) og e).
>
> Gjennomgangen viser at kredittkjøpsloven § 12 og finansavtaleloven § 52 er ulike på flere punkter. Som ledd i en samordning av forbrukerkredittreguleringen i finansavtaleloven er det etter utvalgets vurdering nødvendig å harmonisere bestemmelsene om kjøpers plikt til å betale før tiden i større utstrekning enn det er gjort i dag. Utvalget kan ikke se vesentlige innvendinger mot en slik samordning.
>
> Etter utvalgets forslag til finansavtaleloven § 59 første ledd bokstav a) skal det, på samme måte som etter gjeldende § 52 første ledd bok-

stav a), fremdeles være rett for kredittgiver til å kreve førtidig forfall dersom kredittkunden vesentlig misligholder kredittavtalen. Videre foreslår utvalget at bestemmelsene i kredittkjøpsloven § 12 første ledd bokstav a) og b) ikke videreføres. Utvalget vil imidlertid understreke at vilkåret om vesentlig mislighold i forslaget til § 59 første ledd bokstav a) for kredittavtaler som i dag omfattes av kredittkjøpsloven, normalt må forstås på samme måte som etter kredittkjøpsloven § 12 første ledd bokstav a) og b). Vilkårene for kredittgivers rett til å kreve førtidig tilbakebetaling som følge av debitors oversittelse av forfall vil altså være vesentlig den samme etter utvalgets forslag om etter gjeldende rett.

Utvalget foreslår videre at bestemmelsen i kredittkjøpsloven § 12 første ledd bokstav c) om at långiver ved salgspant kan kreve førtidig tilbakebetaling når kjøperen utsetter pantet for vesentlig fare, blir opphevet. Det er så liten forskjell på denne bestemmelsen og det som ellers gjelder når det er stilt pant som sikkerhet for kreditten, jf. panteloven § 1-9, at det etter utvalgets oppfatning ikke er grunn til å videreføre bestemmelsen.

Utvalget foreslår at finansavtaleloven § 52 tredje ledd endres slik at forbruker gis rett til å avverge plikt til førtidig betaling ved å rette på forholdet. Debitor har som nevnt slik rett etter kredittkjøpsloven § 12, annet ledd, samt etter panteloven § 1-9 (3) ved forfallsgrunner som nevnt i § 1-9 (1) d) og e). Selv om den alminnelige obligasjonsrettslige regel er at kontraktspart har hevningsrett ved vesentlig mislighold og denne løsningen er valgt i finansavtaleloven § 52 (med unntak for antesipert mislighold), antar utvalget at kredittkjøpsloven § 12 bør videreføres på dette punkt.»

Høringsinstansene har ikke hatt merknader til utvalgets forslag.

Departementet har kommet til at utvalgets forslag om en samordning av kredittkjøpsloven § 12 og finansavtaleloven § 52 bør følges opp, jf. utvalgets forslag til § 59 i finansavtaleloven og departementets forslag til endringer i finansavtaleloven § 52. Departementet støtter forslaget om å videreføre finansavtaleloven § 52 første ledd bokstav a til d, herunder kredittgiverens rett til å kreve forfall ved vesentlig mislighold av kredittavtalen. Videre er departementet enig med utvalget i at kredittkjøpsloven § 12 første ledd bokstav a og b ikke bør videreføres særskilt. Dette synes imidlertid ikke å medføre realitetsendringer.

Departementet er videre enig i utvalgets forslag om å ikke videreføre kredittkjøpsloven § 12 første ledd bokstav c. Det anses ikke nødvendig å videreføre bestemmelsen ved siden av det som følger av finansavtaleloven § 52 første ledd bokstav d, jf. panteloven § 1-9.

Departementet går, i likhet med utvalget, også inn for å videreføre finansavtaleloven § 52 annet ledd om plikt til sikkerhetsstillelse eller innfrielse ved antesipert mislighold. I samsvar med utvalgets forslag utvides bestemmelsen til å omfatte avtaler som etter gjeldende rett omfattes av kredittkjøpsloven.

Endelig støtter departementet utvalgets forslag om en endring i finansavtaleloven § 52 tredje ledd, slik at forbrukeren gis rett til å avverge plikt til førtidig betaling ved å rette på forholdet. En regel av denne art har man i dag for kredittkjøpstilfellene, jf. kredittkjøpsloven § 12 annet ledd.

Det vises ellers til forslaget til endring av finansavtaleloven § 52 og til merknadene til bestemmelsen i kapittel 20 nedenfor.

17.1.5 Særlige bestemmelser i kredittkjøpsloven om kjøp med salgspant

Kredittkjøpsloven kapittel IV inneholder særlige bestemmelser om kjøp med salgspant. Kredittkjøpsloven § 15 regulerer kredittgiverens rett til å kreve salgspantet tilbakelevert ved kjøperens mislighold, mens kredittkjøpsloven §§ 16 og 17 gir regler om kredittgiverens og kjøperens rettigheter i tilbakeleveringstilfellene. Kredittkjøpsloven § 19 regulerer forholdet mellom retten til å kreve tilbakelevering og annen inndrivelse av kredittgiverens krav.

Bestemmelsene må ses i sammenheng med de prosessuelle bestemmelsene i tvangsfullbyrdelsesloven kapittel 9, som gir regler om tvangsdekning ved tilbakelevering av løsøre til en salgspanthaver. Disse bestemmelsene stod tidligere i kredittkjøpsloven §§ 20 til 27, men ble inntatt i tvangsfullbyrdelsesloven ved vedtakelsen av denne loven. Begrunnelsen var at man ønsket å samle samtlige regler om fremgangsmåten ved tvangsfullbyrdelse i nevnte lov, jf. Ot.prp. nr. 65 (1990–91) side 182.

Bestemmelsene i kredittkjøpsloven §§ 15 til 19 gjelder både ved salgspant i forbindelse med kredittkjøp etter kredittkjøpsloven og ved salgspant uten at det er kredittkjøp i lovens forstand, jf. kredittkjøpsloven § 1 fjerde ledd.

I utredningen punkt 6.2.1.4 side 125-126 vurderer utvalget behovet for en videreføring av bestemmelsene i kredittkjøpsloven kapittel IV:

> «[...] Utvalget vil peke på at bestemmelsene i §§ 15-17 klargjør kredittgiverens rett til å kreve tilbakelevering og det økonomiske oppgjøret

ved tilbakelevering. Etter utvalgets vurdering er det klart behov for lovbestemmelser om slike forhold. Utvalget anbefaler at bestemmelsene inntas i tvangsfullbyrdelsesloven kapittel 9, ettersom de prosessuelle bestemmelsene om tilbakelevering er inntatt der. Utvalget har i tillegg til dette vurdert å foreslå en ny bestemmelse i panteloven kapittel 3 som viser til bestemmelsene som nå er inntatt i kredittkjøpsloven §§ 15-17, enten i tilknytning til panteloven § 3-15 tredje ledd eller som ny § 3-23. Utvalget er imidlertid blitt stående ved at det ikke er behov for en slik bestemmelse. Av samme grunn er det etter utvalgets oppfatning ikke grunn til å videreføre de rene henvisningsbestemmelsene i kredittkjøpsloven §§ 14 og 18 når kredittkjøpsloven oppheves.

Utvalget har vurdert om det er behov for å endre bestemmelsene i kredittkjøpsloven §§ 15-17. Etter utvalgets oppfatning bør bestemmelsene i kredittkjøpsloven §§ 16 og 17 videreføres uendret. Bestemmelsene gir etter utvalgets syn løsninger som på en god måte avveier hensynet til kredittgiver og kjøper. Det er intet ved den øvrige reform av kredittlovgivningen som skulle innvirke på de vurderinger som ligger til grunn for disse bestemmelsene.

Utvalget foreslår derimot kredittkjøpsloven § 15 endret i lys av de endringer som foreslås i finansavtaleloven § 52, jf. gjeldende kredittkjøpslov § 12, se utvalgets forslag til § 59. Utvalget foreslår at bestemmelsen innarbeides i tvangsfullbyrdelsesloven § 9-1 i form av en henvisning til den foreslåtte bestemmelsen om rett til førtidig tilbakebetaling i finansavtaleloven § 60.

Kredittkjøpsloven § 19 første ledd første punktum bestemmer at kjøperen kan kreve at kredittgiveren tar tingen tilbake etter reglene i §§ 16 til 17 før kredittgiveren på annen måte søker dekning for kravet. Etter første ledd annet punktum gjelder dette likevel ikke når tingen ikke finnes hos kjøperen, eller når det er fare for at kredittgiveren ikke vil få full dekning ved å ta tingen tilbake på grunn av at tingen har vært utsatt for uvanlig verdiminking som skyldes kjøperen eller forhold som kjøperen har risikoen for.

Paragrafens annet ledd første punktum bestemmer at første ledd ikke er til hinder for at kredittgiveren ved salgspant som ikke gjelder forbrukerkjøp, begjærer tvangssalg etter tvangsfullbyrdelsesloven kapittel 8. Er en ting solgt med salgspant, kan utlegg for kredittgiverens krav ikke tas i tingen, jf. annet ledd annet punktum.

Utvalget bemerker at kredittkjøpsloven § 19 oppstiller unntak fra den rett en panthaver normalt har til å velge om han vil holde seg til pantet eller om han først vil iverksette annen form for inndriving av pantekravet, typisk ved å begjære utlegg. Hensett til de begrensninger i unntaket som følger av første ledd annet punktum, er det etter utvalgets oppfatning ikke grunn til å endre § 19 første ledd.

Paragraf 19 annet ledd første punktum medfører at kredittgiver overfor kjøper som ikke er forbruker, har rett til å velge mellom å begjære tvangssalg etter tvangsfullbyrdelsesloven kapittel 8 og å ta tingen tilbake etter tvangsfullbyrdelsesloven kapittel 9, når kredittgiver har salgspant. Også næringsdrivende kjøpere kan imidlertid kreve at kredittgiveren tar tingen tilbake etter tvangsfullbyrdelsesloven kapittel 9 før kredittgiveren for eksempel begjærer utlegg eller går til annen dekningsaksjon enn begjæring om tvangssalg etter lovens kapittel 8. Utvalget har vanskelig for å se at det utenfor forbrukerforhold er grunn til å innskrenke salgspanthavers valgrett med hensyn til gjeldsinndrivelsesmåte i forhold til det som ellers gjelder ved panteretter. Etter gjeldende rett kan for eksempel næringsdrivende kjøper kreve at kredittgiveren søker dekning i salgspantet selv om kredittgiveren med rette vurderer det slik at utlegg i annet formuesgode eller utleggstrekk vil gi hurtigere og bedre dekning. Hensett til at kredittkjøpsloven § 19 regulerer dekningsstadiet i kredittforholdet har hensynet til usikrede kreditorer og andre tredjepersoner neppe vesentlig betydning for regelutformingen, sml. tvangsfullbyrdelsesloven § 1-3 annet ledd, som bare avskjærer inngåelse av avtaler om tvangsdekning på annen måte enn gjennom namsmyndighetene inntil et krav er misligholdt. Av disse grunner foreslår utvalget kredittkjøpsloven § 19 annet ledd første punktum opphevet, og at det i forslaget til ny bestemmelse i første punktum fremgår at bestemmelsen bare gjelder i forbrukerforhold.

Paragraf 19 annet ledd annet punktum bestemmer at salgspanthaver ikke kan ta utlegg for sitt krav i tingen. Ettersom kredittgiveren i slike tilfeller har særskilt dekningsrett gjennom salgspanteretten, er det normalt ikke grunn til at han også skal ha rett til å ta utlegg i tingen. Utvalget har ingen innvendinger mot bestemmelsen, men antar at tilsvarende begrensning allerede følger av alminnelige regler om tvangsfullbyrdelse, se tvangsfullbyrdelsesloven § 5-10 annet ledd annet og tredje punktum, hvor det heter at tvangsfullbyrdelse ikke skal foretas i større omfang enn nødvendig og at en sak om tvangsdekning skal heves dersom fortsatt gjennomføring vil medføre kostnader som vil overstige det som vil komme inn ved dekningen. Særlig når kredittkjøpsloven foreslås opphevet og dens bestemmelser som regulerer dekningsretten ved salgspant søkes innpasset i annen lovgivning, kan utvalget ikke se behov for å vi-

dereføre bestemmelsen i § 19 annet ledd annet punktum. Utvalget legger til grunn at løsningen i § 19 annet ledd annet punktum vil bli lagt til grunn på tolkningsgrunnlag etter tvangsfullbyrdelsesloven § 5-10 annet ledd.»

Ingen *høringsinstanser* har hatt merknader til utvalgets forslag.

Etter departementets oppfatning henger kredittkjøpslovens særlige salgspantregler naturlig sammen med de prosessuelle bestemmelsene om tilbakelevering i tvangsfullbyrdelsesloven kapittel 9. Departementet støtter derfor utvalgets forslag om å innta kredittkjøpsloven §§ 15 til 17 og store deler av § 19 i tvangsfullbyrdelsesloven kapittel 9, slik at man får samlet reglene om realisasjon av salgspantet, dvs. betingelsene for å ta salgsgjenstanden tilbake og de nærmere regler om tilbakelevering. Ved at de særlige salgspantreglene får anvendelse også i tilfeller som ikke er å anse som kredittkjøp etter kredittkjøpsloven, jf. kredittkjøpsloven § 1 fjerde ledd, vil en samordning av reglene i tvangsfullbyrdelsesloven kapittel 9 gjøre reglene mer oversiktlige. Som en følge av samordningen anser departementet det heller ikke nødvendig å videreføre de rene henvisningsbestemmelsene i kredittkjøpsloven §§ 14 og 18.

Departementet er videre enig med utvalget i at det ikke er behov for å foreta endringer i kredittkjøpsloven §§ 16 og 17. Departementet foreslår at bestemmelsene videreføres uendret i tvangsfullbyrdelsesloven §§ 9-7 og 9-8. Når det gjelder kredittkjøpsloven § 15, støtter departementet en justering av bestemmelsen som følge av de endringer som foreslås i finansavtaleloven § 52, jf. gjeldende kredittkjøpslov § 12, jf. departementets forslag til endring av tvangsfullbyrdelsesloven § 9-1. Vilkårene for når kredittgiveren kan kreve dekning ved tilbakelevering av tingen, vil dermed bli de samme som de som gjelder for når kredittgiveren kan kreve betaling før avtalt forfall.

Departementet støtter utvalgets forslag om en delvis videreføring av kredittkjøpsloven § 19. Departementet går, i likhet med utvalget, inn for at forbrukerkjøperen, med enkelte unntak, fortsatt skal kunne kreve at kredittgiveren tar tingen tilbake før kredittgiveren på annen måte søker dekning for kravet. Når det gjelder næringstilfellene, kan departementet derimot vanskelig se at det er grunn til å innskrenke salgspanthaverens valgrett med hensyn til inndrivelsesmåten. Etter departementets forslag vil salgspanthaveren ved næringskjøp stå fritt til å velge om han vil forholde seg til pantet, eller om han først vil iverksette annen form for inndriving av pantekravet, typisk ved utlegg i andre eiendeler. Departementet støtter også utvalgets forslag om å oppheve kredittkjøpsloven § 19 annet ledd annet punktum, som oppstiller forbud mot at salgspanthaveren kan ta utlegg for kravet sitt i tingen.

Det vises ellers til forslaget til endringer av tvangsfullbyrdelsesloven §§ 9-1, 9-2, 9-7 og 9-8, og til merknadene til bestemmelsene i kapittel 20 nedenfor.

17.1.6 Forbrukerleie – kredittkjøpsloven § 29

Kredittkjøpsloven § 29 åpner for å gi forskrifter om forbrukerleie som i realiteten tjener til å sikre et avhendingsvederlag, eller som ellers i det vesentlige fyller samme økonomiske funksjon som kredittsalg, selv om det ikke er meningen at leieren skal bli eier eller ha rett til å bli eier. Med hjemmel i denne bestemmelsen er det i forskrift 15. juli 1986 nr. 1616 til kredittkjøpsloven kapittel IV gitt bestemmelser om visse former for forbrukerleie (§§ 10 til 13).

Forbrukerleietilfellene som reguleres av kredittkjøpsloven § 29 og tilhørende forskrift, er slike tilfeller som ikke faller under kredittkjøpsloven § 3 nr. 1 bokstav c.

Forbrukerleie faller som nevnt under punkt 4.2.5 utenfor forbrukerkredittdirektivets virkeområde. Norske myndigheter står dermed fritt til å videreføre den særskilte reguleringen av forbrukerleie som følger av gjeldende rett.

I utredningen punkt 6.2.1.5 side 126–127 behandler utvalget reglene om forbrukerleie. Utvalget peker der på behovet for å foreta en nærmere utredning av forbrukerleietilfellene, og mener det er gode grunner for å la lovgivningen omfatte leie av løsøre i større grad enn det som er tilfellet etter gjeldende rett. I lys av mandatet går utvalget likevel bare inn for en videreføring av forskriftshjemmelen i kredittkjøpsloven § 29.

Det er ingen *høringsinstanser* som har uttalt seg om utvalgets vurderinger og forslag på dette punktet.

Departementet går inn for å følge opp utvalgets forslag om en videreføring av reglene om forbrukerleie, jf. utvalgets forslag til § 44 sjette ledd annet og tredje punktum og departementets lovforslag § 44 sjuende ledd annet og tredje punktum. Den mer begrensede reguleringen av forbrukerleie etter gjeldende rett er for øvrig naturlig da det sentrale ved reguleringen er kredittforholdet, ikke leieforholdet ellers. Departementet tar sikte på å fastsette en egen forskrift om kredittavtaler hvor bestemmelsene om forbrukerleie i forskrift 15. juli 1986 nr. 1616 til kredittkjøpsloven kapittel IV videreføres i et eget kapittel.

17.2 Finansinstitusjonenens adgang til i standardvilkår å fravike finansavtaleloven § 26 femte ledd

Utvalget fikk i sitt mandat i oppdrag å vurdere et spørsmål knyttet til daværende § 26 femte ledd i finansavtaleloven om varsel før belastning av en konto. I ettertid er denne problemstillingen falt bort som en følge av gjennomføringen av direktiv 2007/64/EF (betalingstjenestedirektivet) i norsk rett, jf. utvalgets omtale av dette i utredningen på side 127–128. Dette spørsmålet kommenteres derfor ikke nærmere i proposisjonen.

17.3 Anvendelsen av finansavtaleloven kapittel 4 ved realkausjon – forfallsregelen i finansavtaleloven § 71

17.3.1 Bakgrunn og gjeldende rett

Utvalget ble i mandatet bedt om å se på spørsmålet om anvendelse av finansavtaleloven ved realkausjon. Bakgrunnen var et innspill om mulige endringer i finansavtaleloven som Justisdepartementet i sin tid mottok fra Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen.

Om gjeldende rett vedrørende anvendelsen av finansavtaleloven kapittel 4 ved realkausjon og endringsforslagene fra de nevnte organisasjonene, fremgår følgende av utvalgets utredning punkt 6.4.1.1 side 128:

> «Finansavtaleloven kapittel 4 inneholder bestemmelser om kausjon i tilfeller hvor blant annet en finansinstitusjon er kreditor etter kausjon stilt for lån eller annen kreditt. Virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 4 er nærmere angitt i § 57. Etter § 57 annet ledd regnes som kausjon i kapittel 4 'også pant stilt av en tredjeperson (realkausjon)'.
>
> I forarbeidene uttales at pant må regnes som stilt av tredjeperson dersom pantet helt er eid av andre enn kredittkunden. Videre uttales: 'Dersom låntakeren er medeier i pantegjenstanden, for eksempel dersom den er en bolig som eies av ektefeller i fellesskap, kan det ikke anses å foreligge pant stilt av tredjeperson', jf. Ot.prp. nr. 41 (1998-99) s. 115.
>
> Dette synspunktet vil – dersom det legges til grunn for tolkningen av § 57 annet ledd – innebære at det anses å foreligge realkausjon dersom pantsetter alene eller sammen med andre enn kredittkunden, eier pantet, men at det ikke anses å foreligge realkausjon dersom pantsetter eier pantet sammen med kredittkunden (og eventuelt andre).
>
> Justisdepartementets lovavdeling har i en uttalelse datert 31.10.2000 uttalt at man ikke umiddelbart kan se noen grunn til at en som pantsetter en sameieandel skal komme i en dårligere stilling enn den som pantsetter en ting han eier fullt ut. Lovavdelingen uttaler at gode grunner synes 'å tale for at finansavtaleloven § 57 annet ledd bør fortolkes etter ordlyden'. Dette vil i så fall innebære at det anses å foreligge realkausjon i samtlige tilfeller når andre enn kredittkunden stiller pant for kredittkundens gjeld.
>
> FNH og Sparebankforeningen gjør gjeldende at Lovavdelingens resultat vil føre til at man må følge en omstendelig prosedyre for realisasjon av pantet i tilfelle av mislighold. Man uttaler:
>
> 'Har låntakeren stilt pant for gjelden, kan krav rettes mot kausjonisten først når det har fått 3 måneder etter at institusjonen har begjært tvangsdekning i pantet, jf finansavtaleloven § 71 tredje ledd. Dersom pantet skal realiseres må det først begjæres tvangsauksjon overfor låntakerens andel av eiendommen, og tvangsauksjonen må deretter begjæres stilt i bero. Institusjonen kan først tre måneder deretter sende påkrav til (den andre) pantsetter. Nytt varsel etter tvangsfullbyrdelsesloven § 4-18 må deretter sendes samtykkende ektefeller og tvangsauksjon over den ideelle andelen kan først begjæres 14 dager etter dette. Grunnlaget for samlet tvangssalg av eiendommen er først tilstede når alle disse fristene er utløpt. Dette medfører tidsspille og økte kostnader for kunden ved at det påløper ytterligere forsinkelsesrente og gebyr for to begjæringer om tvangsfullbyrdelse.'
>
> Av disse grunner anmoder FNH og Sparebankforeningen departementet om lovfesting av den løsning departementet ga uttrykk for i forarbeidene til finansavtaleloven, jf. foran. Subsidiært anmodes om at man endrer forfallsreglene i finansavtaleloven § 71 slik at forfallsreglene her ikke får anvendelse i tilfelle hvor kredittkunden og realkausjonist har felles grunnbokshjemmel.
>
> FNH og Sparebankforeningen reiser videre et spørsmål om rettsanvendelsen i tilfeller hvor kredittkunden og ektefellen begge eier fast eiendom, men hvor bare kredittkunden har grunnbokshjemmel. Utvalget kommenterer det spørsmål som er reist, nærmere i punkt 6.3.1.2 nedenfor.»

17.3.2 Utvalgets forslag

Utvalget foreslår ikke endringer i finansavtaleloven § 57 annet ledd og finansavtaleloven § 71 tredje ledd. Fra utvalgets begrunnelse i punkt 6.4.1.2 side 129-130 i utredningen siteres følgende:

«Utvalget bemerker at ordlyden i finansavtaleloven § 57 annet ledd klart tilsier at tilfeller hvor andre enn kredittkunden stiller pant for dennes gjeld, omfattes av loven uavhengig av om pantsetter eier pantet alene eller sammen med andre, herunder kredittkunden. Med forbehold for den problemstilling FNH og Sparebankforeningen reiser i forhold til finansavtaleloven § 71 og den betydning dette måtte ha for vurderingen av virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 4 i sameietilfeller, trekker reelle hensyn klart i samme retning som ordlyden. Det er realkausjonens innhold og mulige konsekvenser for realkausjonisten som bør være avgjørende for rekkevidden av bestemmelsene i finansavtaleloven kapittel 4, ikke om realkausjonisten eier pantet helt eller bare delvis. Det er – i tilfeller hvor realkausjonisten er sameier – heller ingen grunn til å sondre mellom tilfeller hvor kredittkunden er medsameier og tilfeller hvor noen annen er medsameier.

Uavhengig av hvilken tolkning av finansavtaleloven § 57 annet ledd som er gjeldende rett er det spørsmål om de synspunkter FNH og Sparebankforeningen anfører vedrørende finansavtaleloven § 71 tilsier at § 57 annet ledd bør tolkes i samsvar med departementets forarbeidsuttalelser om at tilfeller hvor kredittkunden er medeier i pantet som er stilt som realkausjon, faller utenfor § 57 annet ledd.

Finansavtaleloven § 71 lyder:

'Kausjonens forfall m.v.

(1) Institusjonen kan ikke rette krav mot kausjonisten før det er tatt rettslige skritt mot låntakeren for å få tvangsgrunnlag.

(2) Har institusjonen tvangsgrunnlag for utlegg, kan krav rettes mot kausjonisten når det er begjært utlegg mot låntakeren.

(3) Har låntakeren stilt pant for gjelden, kan krav rettes mot kausjonisten først når det er gått tre måneder etter at institusjonen har begjært tvangsdekning i pantet etter tvangsfullbyrdelsesloven.

(4) Åpnes gjeldsforhandling etter gjeldsordningsloven hos låntakeren, kan krav rettes mot kausjonisten når gjeldsforhandlingsperioden i henhold til gjeldsordningsloven § 3-4, jf. § 5-1, er utløpt. Har låntakeren stilt pant for gjelden som vil gi långiveren full dekning, gjelder likevel bestemmelsen i tredje ledd.

(5) Blir låntakerens bo tatt under konkursbehandling, eller blir det åpnet gjeldsforhandling etter konkursloven, kan institusjonen straks rette krav mot kausjonisten. Bestemmelsen i fjerde ledd annet punktum gjelder tilsvarende.

(6) Når vilkårene i første til femte ledd er oppfylt, kan institusjonen sende skriftlig påkrav til kausjonisten. Kausjonsansvaret forfaller til betaling 14 dager etter at påkravet er kommet frem.

(7) Forfallsreglene i lov 8. februar 1980 nr. 2 om pant § 1-9 og i lov 24. juni 1994 nr. 39 om sjøfarten (sjøloven) § 44 gjelder ikke i forhold til realkausjon som omfattes av kapitlet her.'

Etter tredje ledd kan krav rettes mot kausjonisten først tre måneder etter at institusjonen har begjært tvangsdekning i pantet etter tvangsfullbyrdelsesloven dersom kredittkunden har stilt pant for gjelden. I de tilfeller som her drøftes, er altså situasjonen at både kredittkunden og tredjeperson, realkausjonisten, har stilt pant for gjelden. Institusjonen må da ha begjært tvangsdekning overfor kredittkunden før det kan kreves tvangsdekning hos realkausjonisten.

Utvalget bemerker at finansavtaleloven § 71 bygger på et prinsipp om at institusjonene skal ha forsøkt å inndrive sitt krav mot kredittkunden før krav rettes mot kausjonisten, se Ot. prp. nr. 41 (1998-99) s. 81. I tilfeller hvor kredittkunden har stilt pant, tilsier dette prinsippet at institusjonen begjærer tvangsdekning i pantet før krav kan rettes mot kausjonisten, jf. § 71, tredje ledd. Dette gjelder enten kausjonisten hefter personlig for kravet mot kredittkunden eller kausjonisten er realkausjonist. Det spesielle ved de tilfellene som omfattes av FNHs og Sparebankforeningens forslag, er at kredittkunden og realkausjonisten har gitt pant i samme formuesgode og at samlet realisasjon av kredittkundens og realkausjonistens eierandel, for eksempel boligeiendommen kredittkunden og ektefellen eier i sameie, er betinget av to begjæringer om tvangsfullbyrdelse. Den praktiske virkning vil gjerne være at realisasjon av kredittkundens eierandel vil bli utsatt inntil samlet realisasjon av de pantsatte eierandelene kan skje. Det vil riktignok, som påpekt av FNH og Sparebankforeningen, også påløpe ytterligere forsinkelsesrente når tvangsfullbyrdelse forsinkes, men dette er ikke spesielt for de tilfellene som her drøftes.

Utvalget kan ikke se at forholdet til finansavtaleloven § 71 med tyngde tilsier at virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 4 bør avgrenses mot realkausjon i form av pantsettelse av sameieandel hvor kredittkunden er medsameier. Den tid som går før institusjonen kan gjennomføre samlet realisasjon av de pantsatte eierande-

lene, og de kostnader dette medfører, må primært sees som en konsekvens av den utforming forfallsreglene i finansavtaleloven § 71 er gitt, ut fra det prinsipp lovgiver la til grunn for disse reglene. Det står klart for utvalget at dersom dette prinsippet og den løsning som er lagt til grunn i § 71 tredje ledd ikke passer for tilfeller hvor realkausjonisten og kredittkunden er sameiere, er det bestemmelsen i § 71 tredje ledd som bør endres, ikke virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 4.

Utvalget har forståelse for at institusjonene ønsker å unngå å måtte inngi to begjæringer om tvangsfullbyrdelse i disse tilfellene, ettersom den første begjæringen ofte bare vil bli inngitt for å oppfylle forfallskravet overfor realkausjonisten. Utvalget har også forståelse for at utsettelse av realisasjon av kredittkundens eierandel inntil samlet realisasjon av de pantsatte eierandelene kan skje, vil kunne være uheldig i en del tilfeller, for eksempel ved verdireduksjon av pantet. Utvalget vil også bemerke at løsningen i finansavtaleloven § 71 tredje ledd gir oppfordring til realisasjon av kredittkundens eierandel i tilfeller hvor slik realisasjon gir full dekning. Ettersom en ideell andel av et pant ofte ikke er noe attraktivt salgsobjekt vil den pris en oppnår ved slikt salg ofte være lavere enn den del av prisen som faller på andelen ved salg av hele pantet. Selv om kredittgiver som krever realisasjon av sameieandelen får full dekning, vil slik realisasjon dermed påføre kredittkunden og eventuelle etterstående panthavere i andelen tap.

På den annen side omfatter finansavtaleloven § 71 tredje ledd også tilfeller hvor tredjeperson bare stiller seg personlig medansvarlig overfor kredittgiver og tilfeller hvor han både stiller seg personlig medansvarlig overfor kredittgiver og stiller pant. Utvalget kan ikke se at det er grunn til å endre forfallsregelen med tanke på tilfeller hvor kausjonisten hefter personlig. En kunne riktignok tenke seg en løsning hvor det i forhold til kausjonsforfallet sondres mellom rett til å kreve dekning av pantet og rett til å kreve betaling i henhold til det personlige ansvar, men en slik løsning innebærer en relativisering av kausjonsforfallet som neppe bør innføres uten at tungtveiende grunner taler for løsningen. Etter utvalgets oppfatning er konsekvensene av lovens løsning for kredittgiver ikke tilstrekkelig grunn til å innføre en slik endring. Eventuelle konsekvenser for kredittkunden og etterstående panthavere i dennes eierandel når kredittgiver bare realiserer denne eierandelen, må etter utvalgets oppfatning sees som en konsekvens at lovens prioritering av kausjonistens interesser gjennom reglene om kausjonsforfall; kredittgiver skal først søke dekning hos kredittkunden.

Etter en samlet vurdering kan utvalget ikke se at det er tilstrekkelig grunn til å endre finansavtaleloven § 71 tredje ledd slik FNH og Sparebankforeningen foreslår.

Særmerknad fra medlemmene Haraldsen og L'Abee-Lund: Etter disse medlemmenes syn har forslaget fra 2002 fra FNH og Sparebankforeningen fortsatt de beste grunner for seg. Dette er også best i samsvar med det synet Justisdepartementet ga uttrykk for i Ot. nr. nr. 41 (1998-99). Spørsmålet har likevel ikke så stor betydning at disse medlemmene vil ta dissens her.»

Utvalget tar på side 130 i utredningen opp et spørsmål reist av Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen om rettstilstanden i tilfeller hvor kredittkunden er legitimert som eneeier av det pantsatte formuesgodet, men hvor realiteten er at kredittkunden og hans ektefelle er sameiere. Utvalget legger til grunn at dette er et spørsmål om kolliderende rettigheter i formuesgoder som må løses på grunnlag av alminnelige tingsrettslige regler, og går ikke nærmere inn på spørsmålet.

17.3.3 Høringsinstansenes syn

Det har ikke kommet merknader til utvalgets forslag i høringsrunden.

17.3.4 Departementets vurdering

Departementet slutter seg til utvalgets vurdering om at det ikke er grunn til å endre verken finansavtaleloven § 57 annet ledd eller finansavtaleloven § 71 tredje ledd.

Departementet mener at finansavtalelovens kapittel 4 bør ha anvendelse for realkausjon også i tilfeller der pantet eies i sameie av kredittkunden og realkausjonisten. Realkausjonisten bør ha tilsvarende vern når pantet eies i sameie med kredittkunden som kausjonisten har i andre kausjonsavtaler. Om det skulle være slik at forfallsregelen i finansavtaleloven § 71 tredje ledd ikke passer når pantet er i sameie mellom kredittkunden og realkausjonisten, mener departementet, i likhet med utvalget, at det ikke kan være aktuelt å endre virkeområdet for kapittel 4 i finansavtaleloven. Det aktuelle er i så fall å endre forfallsregelen i finansavtaleloven § 71 tredje ledd.

Etter departementets syn kan de praktiske ulempene for institusjonene ved å måtte inngi to begjæringer om tvangssalg, ikke i seg selv være tilstrekkelig tungtveiende til å begrunne et unntak fra prinsippet, som finansavtaleloven § 71 tredje ledd bygger på, om at institusjonene skal ha forsøkt å

inndrive sitt krav mot kredittkunden før krav rettes mot kausjonisten. Departementet er videre enig med utvalget i at eventuelle tap for kredittkunden og etterstående panthavere som følge av at kredittkundens sameieandel selges alene, i første rekke må ses som en konsekvens av lovens prioritering av kausjonistens interesser gjennom reglene om kausjonsforfall.

Reglene om kausjonsforfall bygger på at institusjonen så langt som mulig skal forsøke å inndrive sitt krav hos kredittkunden først, før krav kan rettes mot kausjonisten. Reglene er begrunnet i hensynet til kausjonistens interesser, og det står sentralt for departementet om realkausjonistens interesser faktisk ivaretas av finansavtaleloven § 71 tredje ledd i de tilfellene der pantet eies i sameie av kredittkunde og realkausjonist.

Det spesielle ved tilfellene der pantet eies i sameie av kredittkunde og realkausjonist, er at det ofte ikke vil være praktisk å selge en ideell andel av pantet fordi det ikke utgjør et attraktivt salgsobjekt. Den praktiske virkning vil gjerne være at tvangssalg av kredittkundens eierandel utsettes inntil dekning kan kreves av realkausjonisten og samlet realisasjon av de pantsatte eierandelene kan skje. Det vil derfor være sjeldnere i sameietilfellene enn ellers at institusjonen oppnår dekning ved tvangsforfølgning av kredittkunden.

I de tilfellene der det er mulig for institusjonen å sikre dekning ved tvangssalg av kredittkundens sameieandel, er det heller ikke nødvendigvis slik at det er i realkausjonistens interesse at det foretas tvangssalg av kredittkundens sameieandel. Realkausjonisten og kredittkunden vil ofte være i nær familie, og det vil kunne forringe bruksverdien for realkausjonisten dersom kredittkundens sameieandel selges til fremmede. Også salgsverdien av realkausjonistens eierandel vil kunne forringes ved tvangssalg av kredittkundens sameieandel, fordi en ideell andel av pantet vil kunne ha en lavere salgsverdi alene enn andelen har om pantet kan selges samlet. Realkausjonisten vil imidlertid ha anledning til å innfri kausjonsansvaret i medhold av finansavtaleloven § 69 og på den måten velge å unngå uønskede virkninger av et tvangssalg av kredittkundens sameieandel.

Etter departementets oppfatning er realkausjonistens interesser i at institusjonen først forsøker å inndrive sitt krav ved å begjære tvangsdekning mot kredittkunden, svakere når pantet er i sameie mellom kredittkunde og realkausjonist, enn i de fleste andre tilfeller av kausjon. Departementet antar likevel at det kan være noen tilfeller der institusjonen sikres dekning ved tvangssalg av kredittkundens sameieandel, samtidig som realkausjonisten ønsker å beholde sin sameieandel. Av større praktisk betydning for realkausjonistens interesser er likevel trolig at den rettslige pågangen fra institusjonen vil kunne føre til at kredittkunden anstrenger seg mer for å innfri gjelden.

Siden realkausjonistens interesser i at institusjonen først forsøker å inndrive sitt krav hos kredittkunden, i noen grad er til stede også i tilfeller der pantet eies i sameie av kredittkunde og realkausjonist, mener departementet at det vil være hensiktsmessig å videreføre finansavtaleloven § 71 tredje ledd uendret. Det gir best sammenheng i reglene dersom prinsippet om at institusjonen først skal forsøke å inndrive kravet mot kredittkunden før krav kan rettes mot kausjonisten, gjelder i samtlige tilfeller av kausjon som reguleres av finansavtaleloven. Som utvalget peker på, unngår man da også en uheldig relativisering av kausjonsforfallet, ved at forfall etter kausjon med personlig ansvar fortsatt sammenfaller med forfall etter realkausjon.

Når det særskilt gjelder spørsmålet som utvalget tar opp om rettstilstanden i tilfeller hvor kredittkunden er legitimert som eneeier av det pantsatte formuesgodet, men hvor realiteten er at kredittkunden og hans ektefelle er sameiere, er departementet enig med utvalget i at dette er et spørsmål om kolliderende rettigheter i et formuesgode som må løses etter alminnelige tingrettslige regler. Departementet ser ikke noen grunn til å gå nærmere inn på spørsmålet her.

17.4 Opplysningsplikt om verdien av annen sikkerhet ved inngåelse av kausjonsavtale – finansavtaleloven § 59 første ledd bokstav f

17.4.1 Bakgrunn og gjeldende rett

Utvalget ble i mandatet bedt om å se på spørsmålet om opplysningsplikt om verdien av annen sikkerhet ved inngåelse av en kausjonsavtale. Bakgrunnen for dette var en henvendelse til Justisdepartementet fra Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen, hvor det ble foreslått å oppheve finansavtaleloven § 59 første ledd bokstav f.

Utvalget skriver i punkt 6.4.2.1 side 130-131 i utredningen følgende om gjeldende rett:

> «Finansavtaleloven § 59 første ledd boktstav f) fastslår at institusjonens pre-kontraktuelle opplysningsplikt overfor potensiell kausjonist skal omfatte verdien av pant og annen sikkerhet som långiveren legger til grunn for låneforholdet, og som i forhold til kausjonisten skal utnyttes før

kausjonsansvaret. Bestemmelsen må sees i sammenheng med bestemmelsen i samme ledd bokstav a), hvor det heter at institusjonen skal opplyse om den alminnelige risiko som knytter seg til kausjonsansvar.

I Ot. prp. nr. 41 (1998-99) s. 70 uttaler departementet om bestemmelsen i § 59 første ledd bokstav f):

'Det er på det rene at kausjonisten vil ha stor interesse av slike opplysninger siden de kan ha avgjørende betydning for om det er forsvarlig å avgi et kausjonsløfte. Når institusjonen sitter inne med kunnskap og erfaring om disse forholdene, er det nærliggende at dette meddeles avtalemotparten. Det ligger i sakens natur at opplysningene vil være usikre. Så lenge kausjonisten etter bokstav a informeres om den generelle risiko som knytter seg til kausjonsansvar, bør opplysninger etter bokstav f etter departementets syn ikke skape urealistiske forventninger omkring sikkerhetenes verdi hos kausjonisten. Departementet kan heller ikke se at en slik regel i seg selv vil være prosesskapende. Også uten en slik regel vil man få tvister, da med hensyn til om opplysningene i det hele tatt burde vært gitt, noe allerede høyesterettsdommen referert i Norsk Retstidende 1925 s 501 ('Bly/sølvdommen') illustrerer.'»

Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningens argumenter for å oppheve finansavtaleloven § 59 første ledd bokstav f fremgår av brev 10. juni 2002 til Justisdepartementet. Synspunktene i brevet oppsummeres i utredningen punkt 6.4.2.1 side 131 på følgende måte:

«Synspunktet er at de opplysninger som gis i henhold til denne bestemmelsen, kun vil være korrekt idet opplysningene gis og slik sett kunne virke villedende for en kausjonist som legger disse opplysningene til grunn for hva han eventuelt kan holdes ansvarlig for. Dette gjelder særlig ved pant i omløpsmidler som for eksempel varelager, hvor det kan være store verdisvingninger. Ifølge FNH og Sparebankforeningen gir bestemmelsen også foranledning til diskusjoner om hva som er pantets korrekte verdi. Den informasjon kausjonisten mottar vil dermed ha begrenset verdi, i tillegg til at bestemmelsen virker unødig konfliktfremmende. Det foreslås derfor at bestemmelsen oppheves, eventuelt erstattes med en plikt til å gi slike opplysninger på forespørsel.»

17.4.2 Utvalgets forslag

Utvalget foreslår ikke opphevelse av eller endringer i finansavtaleloven § 59 første ledd bokstav f. I utredningen punkt 6.4.2.2 side 131-132 begrunnes dette slik:

«Den pre-kontraktuelle opplysningsplikten i kausjonsforhold skal bidra til å klargjøre innholdet av kausjonistens forpliktelser og den risiko kausjonen innebærer. For så vidt gjelder risiko inneholder finansavtaleloven § 59 bestemmelser om plikt til å opplyse om den alminnelige risiko ved kausjon samt om forhold som er av betydning for å foreta en konkret risikovurdering av den aktuelle kausjonsforpliktelse.

Utvalget forstår finansavtaleloven § 59 første ledd bokstav f) slik at opplysningsplikten omfatter opplysninger institusjonen har om verdien av pant m.m. I praksis vil institusjonen normalt innhente opplysninger om sikkerhetens verdi eller selv foreta vurderinger av sikkerheten, men opplysningsplikten er begrenset til de opplysninger institusjonen har på tidspunktet for opplysningsplikt. Når opplysningsplikten begrenses på denne måten, kan utvalget ikke se vesentlige betenkeligheter med å videreføre opplysningsplikten etter § 59 første ledd bokstav f). Som departementet fremholder i forarbeidene ligger det i sakens natur at opplysningene vil være usikre. Usikkerheten gjelder primært verdiendringer i tiden fra opplysningene gis til tiden for eventuelt kausjonsforfall, men kan også gjelde pantets verdi når opplysningene gis. Samtidig vil graden av usikkerhet kunne varierere mye fra tilfelle til tilfelle, blant annet avhengig av eventuelle heftelser i sikkerhetsobjektet som har prioritet foran den sikkerhetsretten det skal gis opplysning om, pantets antatte verdibestandighet og kausjonens størrelse. Det er derfor etter utvalgets oppfatning ikke grunnlag for generelt å hevde at opplysningene om pantets verdi har begrenset verdi for kausjonisten ved vurderingen av risikoen knyttet til kausjonen. Etter utvalgets vurdering må institusjonene anses å være fullt i stand til å kommunisere den usikkerhet opplysningene om pantets verdi må anses å være beheftet med både i nåtid og fremtid, og ha plikt til å gi slik informasjon.

Utvalget foreslår derfor at bestemmelsen i finansavtaleloven § 59 første ledd bokstav f) videreføres.

Særmerknad fra medlemmene Haraldsen og L'Abée-Lund: Etter disse medlemmenes syn har forslaget fra 2002 fra FNH og Sparebankforeningen fortsatt de beste grunner for seg. Spørsmålet har likevel ikke så stor betydning at disse medlemmene vil ta dissens her.»

17.4.3 Høringsinstansenes syn

Det har ikke kommet merknader til utvalgets forslag i høringsrunden.

17.4.4 Departementets vurdering

Departementet slutter seg til utvalgets forslag om å beholde finansavtaleloven § 59 første ledd bokstav f uendret. Etter departementets syn er institusjonenes opplysningsplikt om verdien av pant og annen sikkerhet som långiveren legger til grunn for låneforholdet, og som i forhold til kausjonisten skal utnyttes før kausjonsansvaret, en viktig del av den pre-kontraktuelle opplysningsplikten i kausjonsforhold. Opplysninger om verdien av sikkerhet vil etter omstendighetene kunne være avgjørende for om det er forsvarlig å stille kausjon. At det er varierende grad av usikkerhet knyttet til opplysningene om sikkerhetens verdi, ligger i sakens natur. Dette ble også vurdert ved forberedelsen av finansavtaleloven, jf Ot.prp. nr. 41 (1998–99) side 70. Departementet er for øvrig enig med utvalget i at eventuell usikkerhet som ligger bak institusjonenes vurderinger av sikkerhetens verdi, er omfattet av institusjonenes pre-kontraktuelle opplysningsplikt overfor kausjonisten.

17.5 Bortfall av kausjon ved mislighold av lån som skal innfris i sin helhet på et bestemt forfallstidspunkt

17.5.1 Bakgrunn og gjeldende rett

Utvalget ble i mandatet bedt om å se nærmere på reglene om bortfall av kausjon ved mislighold av lån som skal innfris i sin helhet på et bestemt forfallstidspunkt. Bakgrunnen var en henvendelse til Justisdepartementet fra Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen. Organisasjonene tar i brev 10. juni 2002 til orde for at finansavtaleloven bør endres slik at en kausjon ikke kan falle bort på grunn av for sen varsling av misligholdet til kausjonisten før seks måneder etter misligholdet når lånet skal innfris i sin helhet på et bestemt forfallstidspunkt.

Om gjeldende rett vedrørende bortfall av kausjon ved for sen varsling om mislighold av lån som skal innfris i sin helhet på et bestemt forfallstidspunkt, jf. finansavtaleloven § 63 første ledd og finansavtaleloven § 67 annet og tredje ledd, skriver utvalget i punkt 6.4.3.1 side 132 i utredningen:

> «Finansavtaleloven § 63 første ledd bestemmer at institusjonen som hovedregel skal varsle kausjonisten skriftlig om mislighold fra låntakerens side senest tre måneder etter at misligholdet inntraff. Virkningen av unnlatt varsel i rett tid følger av § 67 annet og tredje ledd. Etter annet ledd, først punktum reduseres kausjonsansvaret som om lånet var nedbetalt i samsvar med låneavtalen. Etter tredje ledd reduserer kausjonsansvaret likevel ikke i den utstrekning långiveren godtgjør at varsel om misligholdt er sendt i samsvar med § 63 første ledd. Er varsel sendt senere enn fristen som følger av § 63 første ledd, reduseres ansvaret for terminer som forfalt tidligere enn tre måneder før varselet ble sendt.
>
> Bestemmelsene tar etter ordlyden sikte på nedbetalingslån, men får også anvendelse på lån som skal innfris i sin helhet på et bestemt forfallstidspunkt. Er det stilt kausjon for et slikt lån, og lånet misligholdes, vil oversittelse av varslingsfristen etter § 63 første ledd etter ordlyden medføre at kausjonsansvaret faller bort i sin helhet.»

Finansnæringens Hovedorganisasjons og Sparebankforeningens argumenter i brevet 10. juni 2002 for å endre finansavtaleloven oppsummeres i utredningens punkt 6.4.3.1 side 132 på følgende måte:

> «FNH og Sparebankforeningen gjør gjeldende at virkningen av oversittelse av varslingsfristen i slike tilfeller, er meget hard. Man viser til at reaksjonen på oversittelse av varslingsfristen er strengere enn ved henstand, hvor § 67 annet ledd annet punktum bestemmer at kausjonsansvaret reduseres når det er gått seks måneder etter opprinnelig betalingstid, med mindre kausjonisten uttrykkelig har samtykket i den utvidelsen av kausjonsansvaret som utsettelsen innebærer. FNH og Sparebankforeningen foreslår derfor at § 67 annet ledd endres slik at kausjonsansvar ikke under noen omstendigheter anses bortfalt i sin helhet, med mindre det er gått mer enn seks måneder siden forfall i hovedforholdet. Man uttaler at forslaget ikke er ment å få betydning for bortfall av kausjonsansvaret for enkeltterminer i et ordinært nedbetalingslån.»

17.5.2 Utvalgets forslag

Utvalget går ikke inn for endringer i finansavtaleloven på dette punktet. Dette begrunnes i punkt 6.4.3.2 side 132-133 i utredningen på følgende måte:

> «I forarbeidene til finansavtaleloven § 63 uttaler departementet at henstand bør stilles på linje med mislighold i den forstand at kausjonsansvaret ikke umiddelbart reduseres på det avtalte betalingstidspunktet for den aktuelle terminen. Etter Banklovkommisjonens forslag ville kausjonsansvaret uten videre reduseres fra avtalt betalingstidspunkt ved henstand, med mindre kausjonisten før betalingstidspunktet uttrykke-

lig har samtykket til at utsettelsen får virkning for kausjonsansvaret. Departementet peker på at en slik ordning ville kunne gjøre det vanskelig for låntakerne å oppnå avtale om selv korte betalingsutsettelser. Ettersom kausjonsansvaret ikke vil bli redusert dersom det foreligger mislighold, forutsatt at kausjonisten varsles om misligholdet, er det etter departementets oppfatning behov for en regel som ikke medfører reduksjon av kausjonsansvaret ved mer kortvarig henstand. Departementet understreker imidlertid at hovedregelen må være at kausjonisten ikke skal være forpliktet til å finne seg i utvidelse av sitt kausjonsansvar gjennom en forlengelse av låneperioden, og at slik forlengelse krever samtykke fra kausjonisten. Departementet foreslår derfor at kausjonistens ansvar reduseres selv om långiveren har gitt betalingsutsettelse når det er gått seks måneder etter opprinnelig betalingstid, se §67 annet ledd, annet punktum. Tidsrommet på seks måneder er valgt for at partene, uten sterkt tidspress, skal kunne avklare spørsmålet om en utvidelse av kausjonistens ansvar, jf. Ot. prp. nr. 41 (1998-99) s. 79. Utvalget forstår bestemmelsen slik at dersom kausjonisten ikke samtykker i utvidelsen av kausjonsansvaret som følge av henstand, vil virkningen bli at kausjonsansvaret reduseres som om lånet ble nedbetalt i henhold til opprinnelig betalingsplan dersom det gis henstand med mer enn 6 måneder.

Ved mislighold foreslo Banklovkommisjonen i sitt utkast § 4-9 annet ledd en varslingsfrist på seks måneder. Departementet endret fristen til 3 måneder, jf. § 63 første ledd og Ot.prp. nr. 41 (1998-99) s. 79.

Noe forenklet er altså fristen på seks måneder ved henstand, jf. § 67 annet ledd annet punktum, begrunnet i et ønske om at institusjonen og kausjonisten uten sterkt tidspress skal kunne avklare spørsmålet om utvidelse av kausjonistens ansvar i tilfeller hvor institusjonen gir henstand, mens varslingsfristen ved mislighold er satt til tre måneder ut fra en vurdering av hvor lang varslingsfristen bør være i slike tilfeller, jf.Ot.prp. nr. 41 (1998-99) s. 77.

Utvalget slutter seg til departementets vurdering av fristen på seks måneder ved henstand. Denne fristen er som nevnt begrunnet i behovet for uten tidspress å avklare om kausjonisten skal utvide sitt kausjonsansvar gjennom en forlengelse av låneperioden, og har dermed i seg selv ingen overføringsverdi til misligholdstilfeller. Dersom en av andre grunner mener at varslingsfristen ved mislighold er for kort, enten generelt eller i noen tilfeller, vil det imidlertid kunne være hensiktsmessig å harmonisere misligholdsfristen med fristen etter § 67, annet ledd, annet punktum. FNH og Sparebankforeningen gjør som nevnt gjeldende at det er en meget hard reaksjon på oversittelse av varslingsfristen ved mislighold at kausjonsansvaret faller bort i sin helhet, i tilfeller hvor kausjonen gjelder et lån som skal innfris i sin helhet på et avtalt betalingstidspunkt. Det foreslås ikke endring av virkningene ved fristoversittelse for nedbetalingslån.

Utvalget bemerker at varslingsfristen knytter seg til konstatert mislighold. Det vil normalt være enkelt å konstatere mislighold i kredittforhold som omfattes av finansavtaleloven kapittel 4. Det er i så måte ingen forskjell på nedbetalingslån og kreditt som skal innfris i sin helhet ved betaling på et fastsatt tidspunkt. Utvalget antar imidlertid at de økonomiske virkningene av fristoversittelse/kausjonsbortfall gjerne vil være større ved kreditt som skal innfris i sin helhet ved betaling på et fastsatt forfallstidspunkt, ettersom kredittbeløpet gjerne vil være større enn det/de avdrag som ikke lenger omfattes av kausjonsansvaret ved fristoversittelse ved nedbetalingslån. Etter utvalgets syn tilsier imidlertid denne forskjellen primært at institusjonene i egen interesse utviser særlig årvåkenhet for å varsle rettidig om mislighold av kreditt som i sin helhet skal innfris ved betaling på et fastsatt forfallstidspunkt. Det må også sees hen til at kausjonistens konkrete behov for varsel om mislighold øker jo større beløp som er misligholdt. Utvalget antar også at eventuell forlengelse av varslingsfristen eller en tilsvarende endring vil kunne medføre at varsel om mislighold blir gitt senere enn i dag, noe som i seg selv er uheldig. Så innarbeidet som finansavtaleloven kapittel 4 nå må anses å være blitt og hensett til den kyndighet kredittgivere som omfattes av finansavtaleloven kapittel 4 har, kan utvalget ikke se at det er vesentlig behov for den differensiering av finansavtaleloven § 67 annet ledd, annet punktum som FNH og Sparebankforeningen foreslår. Utvalget slutter seg derfor ikke til forslaget.

Særmerknad fra medlemmene Haraldsen og L'Abée-Lund: Etter disse medlemmenes syn har forslaget fra 2002 fra FNH og Sparebankforeningen de beste grunner for seg. Selv om kredittgiverne bør klare å varsle kausjonisten innen tre måneders fristen, vil feil kunne oppstå. Da bør det vær en viss forholdsmessighet mellom utvist feil og konsekvens av feilen. For kausjonisten vil et fullstendig bortfall av ansvaret ofte kunne være en helt tilfeldig fordel. Spørsmålet har likevel ikke så stor betydning at disse medlemmene vil ta dissens her.»

17.5.3 Høringsinstansenes syn

Det kom ingen merknader til utvalgets forslag i høringsrunden.

17.5.4 Departementets vurdering

Departementet slutter seg til utvalgets vurderinger, og foreslår ikke endringer i finansavtaleloven § 63 første ledd og finansavtaleloven § 67 annet og tredje ledd.

At det gjelder en seks måneders periode før kausjonsansvaret reduseres ved henstand, jf. finansavtaleloven § 67 annet ledd annet punktum, har etter departementets syn ikke i seg selv overføringsverdi til misligholdstilfellene. Kredittkunden og kausjonisten har til dels felles interesser i at det er mulig for kredittkunden å oppnå betalingshenstand. Alternativet til henstand vil i mange tilfeller være at kredittyteren erklærer mislighold, og det øker risikoen for at kravet rettes mot kausjonisten. Fristen på seks måneder ved henstand er satt for å gi partene anledning til uten sterkt tidspress å avklare spørsmålet om kausjonsansvaret skal utvides, jf. Ot.prp. nr. 41 (1998–99) side 79. Ved mislighold er kausjonistens interesse derimot primært å bli varslet om misligholdet på et så tidlig tidspunkt som mulig, slik at hun eller han kan innrette seg på at krav kan bli gjort gjeldende etter kausjonen.

Departementet er enig med utvalget i at de økonomiske virkningene av oversittelse av varslingsfristen på tre måneder ved mislighold gjerne vil være større ved kreditt som skal innfris i sin helhet på et fastsatt forfallstidspunkt, enn ved et ordinært nedbetalingslån. Dette er fordi det totale kredittbeløpet i mange tilfeller er større enn det/de avdrag som ikke lenger omfattes av kausjonsansvaret ved oversittelse av varslingsfristen ved mislighold av terminbetalinger ved nedbetalingslån. At de økonomiske konsekvensene av fristoversittelse er større, tilsier imidlertid ikke etter departementets syn at fristen bør være lengre i disse tilfellene. Som påpekt av utvalget vil kausjonistens behov for å bli varslet, og for å kunne innrette seg på at kausjonsansvaret ikke blir aktuelt dersom varsling ikke skjer, øke desto større beløp som er forfalt.

Når det tas i betraktning at det er relativt enkelt for institusjonene å konstatere mislighold og etablere varslingsrutiner overfor kausjonister, er det ut fra en avveining av interessene til kausjonisten og kredittyteren ikke urimelig at kausjonsbortfallet skjer tre måneder etter mislighold dersom kausjonisten ikke er varslet om misligholdet før dette.

17.6 Finansavtaleloven § 57 fjerde ledd

17.6.1 Bakgrunn og gjeldende rett

Utvalget ble i mandatet bedt om å vurdere om finansavtaleloven § 57 fjerde ledd bør oppheves. Bakgrunnen for at departementet ba utvalget vurdere spørsmålet, er at det i juridisk teori har vært reist spørsmål om opphevelse av bestemmelsen.

Finansavtaleloven § 57 tredje og fjerde ledd bestemmer når en kausjonist skal regnes som forbruker etter finansavtaleloven kapittel 4. Dette er bestemmelser som er særlig tilpasset kausjonstilfellene, sml. den generelle forbrukerdefinisjonen i lovens § 2. Betydningen av å konstatere om noen er forbruker, er i kausjonskapitlet som ellers i loven at bestemmelsene ikke kan fravikes til skade for forbrukeren ved avtale, jf. finansavtaleloven § 2 første ledd første punktum. Hovedkriteriet for når en kausjonist skal regnes som forbruker, er angitt i finansavtaleloven § 57 tredje ledd på følgende måte:

> «Som forbruker regnes i dette kapitlet en fysisk person som kausjonerer for noen annens gjeld
>
> (a) dersom kausjonens formål for kausjonisten ikke hovedsakelig er knyttet til kausjonistens næringsvirksomhet, eller
>
> (b) kausjonen består i pant i formuesgode som ikke hovedsakelig er knyttet til kausjonistens næringsvirksomhet.»

Regelen er altså at en fysisk person som kausjonerer for en annens gjeld, regnes som forbruker dersom kausjonens formål for kausjonisten ikke hovedsakelig er knyttet til «kausjonistens næringsvirksomhet», jf. § 57 tredje ledd bokstav a. Når næringsvirksomhet drives i enkeltpersonforetak eller ansvarlig selskap der deltakerne har ubegrenset personlig ansvar, vil deltakerne ikke kunne stille kausjon for enkeltpersonforetakets eller selskapets gjeld fordi de allerede er personlig ansvarlige for gjeldsforpliktelsene. Deltakeren kan imidlertid stille kausjon for andre rettsubjekter som et ledd i næringsvirksomheten, og dersom næringsvirksomheten er organisert i et selskap med delt ansvar mellom deltakerne, kan det være aktuelt for en deltaker å utvide sitt ansvar for selskapets gjeld gjennom kausjon. Slike tilfeller vil klart være omfattet av begrepet «kausjonistens næringsvirksomhet».

Dersom en fysisk person har en eierandel i et aksjeselskap eller annet selskap med begrenset ansvar og kausjonerer for selskapets gjeld, oppstår det spørsmål om kausjonisten skal identifiseres med næringsvirksomhet i selskapet ved vurderingen etter finansavtaleloven § 57 tredje ledd. Dette

spørsmålet er i dag søkt løst gjennom finansavtaleloven § 57 fjerde ledd som lyder:

> «Virksomhet som drives gjennom et aksjeselskap eller et annet selskap med begrenset ansvar, regnes ikke i seg selv som kausjonistens næringsvirksomhet etter tredje ledd. Når låntakeren er et selskap der kausjonisten har bestemmende innflytelse, kan likevel § 62, § 63 § 65 tredje ledd, § 67 annet og tredje ledd, § 73 og § 74 fravikes i kausjonsavtalen.»

Fjerde ledd var ikke foreslått av Banklovkommisjonen, men kom inn ved departementets behandling, jf. Ot.prp. nr. 41 (1998–99) side 66–67. Bakgrunnen for at bestemmelsen ble foreslått, var at det kunne være tvil om forbrukerdefinisjonen i § 57 tredje ledd bokstav a omfattet tilfeller der næringsvirksomheten formelt utøves gjennom et aksjeselskap med kausjonisten som større eller mindre aksjeeier. Departementet la i Ot.prp. nr. 41 (1998–99) side 66 til grunn at

> «vernebehovet som gir grunn til å ha ufravikelige regler om kausjon, i stor grad vil være tilstede også når en fysisk person kausjonerer for gjeld der et aksjeselskap er låntaker. Dette gjelder selv om kausjonisten har nær tilknytning til aksjeselskapet, gjennom eierandeler og gjennom å være ansatt i selskapet».

På denne bakgrunn ble det presisert i finansavtaleloven § 57 fjerde ledd at virksomhet som drives gjennom et aksjeselskap eller et annet selskap med begrenset ansvar, ikke i seg selv skal regnes som kausjonistens næringsvirksomhet etter finansavtaleloven § 57 tredje ledd. Departementet uttalte om den nærmere forståelsen av bestemmelsen at en fysisk person som kausjonerer for gjeld som et aksjeselskap tar opp, normalt blir å anse som forbruker. Likevel skal det gjøres unntak dersom kausjonisten på et annet eller videre grunnlag enn eierandelen i det aktuelle selskapet må anses å drive en næringsvirksomhet som kausjonen er knyttet til. Som eksempel på slikt annet eller videre grunnlag nevner departementet at eierandeler i flere selskaper samlet sett kan være av en slik karakter at kausjonisten må anses å drive en næringsvirksomhet som kausjonen er knyttet til, jf. Ot.prp. nr. 41 (1998–99) side 66.

Finansavtaleloven § 57 fjerde ledd annet punktum modifiserer regelen om at en fysisk person som kausjonerer for gjeld som et aksjeselskap mv. tar opp, omfattes av ufravikelig forbrukervern i lovens kapittel 4. Av § 57 fjerde ledd annet punktum følger at når låntakeren er et aksjeselskap hvor kausjonisten har bestemmende innflytelse, vil det, selv om kausjonisten regnes som forbruker, være adgang til å fravike de bestemmelsene i kapittel 4 som har som hovedformål å gi kausjonisten informasjon om utviklingen i låneforholdet. Slike tilfeller kommer altså i en mellomstilling når det gjelder forbrukerbeskyttelse. Bakgrunnen for regelen er at når kausjonisten har betydelig innflytelse over selskapets virksomhet, har man vurdert det slik at den aktuelle informasjonen uansett vil være kjent for kausjonisten, slik at behovet for ufravikelighet ikke er til stede når det gjelder disse bestemmelsene, jf. Ot.prp. nr. 41 (1998–99) side 66.

Høyesterett har tatt stilling til forståelsen av finansavtaleloven § 57 fjerde ledd i en dom inntatt i Rt. 2006 side 1. Saken gjaldt kausjon som tre personer hadde stilt overfor firmaet som finansierte bilkjøpene, til et aksjeselskap. De tre kausjonistene kontrollerte til sammen 83 prosent av aksjene og deltok som de eneste i aksjeselskapets styrende organer. Det fremgår videre av dommen at de tre personene «sto for selskapets virksomhet» og at «kausjonen var nødvendig for å få gjennomført selskapets virksomhet». Høyesterett vurderte blant annet om de tre personene var forbrukere etter finansavtaleloven kapittel 4. Om anvendelsen av finansavtaleloven § 57 fjerde ledd uttales det i dommen følgende:

> «Loven går etter min mening svært langt om kausjonistene også i et tilfelle som dette skal regnes som forbrukere. Skillet mellom selskapets og kausjonistens næringsvirksomhet er i slike tilfeller vanskelig å trekke. Lovens ordbruk og uttalelser i lovforarbeidene viser likevel at også en kausjon for denne virksomhet ikke skal anses for å gjelde kausjonistens næringsvirksomhet. Jeg har under tvil kommet til at kausjonistene må regnes som forbrukere.»

Bestemmelsen i finansavtaleloven § 57 fjerde ledd har vært kritisert i juridisk teori, jf. Eirik Heggstad Vinje i Lov og Rett 2006 side 298–316 på side 312–316. Vinje argumenterer med at det er lite naturlig å betegne privatpersoner som driver næringsvirksomhet gjennom aksjeselskap, som forbrukere, og at denne persongruppen ikke har behov for beskyttelsen forbrukerstatusen medfører. I artikkelen fremheves at det er mindre naturlig å avgrense forbrukerstatus etter hvilken eierform som er valgt. Vinje mener at det er mindre grunn til å beskytte kausjonisten når vedkommende har en sterk økonomisk interesse i at selskapet tilføres likviditet. Det er etter Vinjes syn også vanskeligere å oppnå kreditt på grunnlag av en kausjon når kausjonisten regnes som forbruker, noe som kan føre til at aksjeeieren må påta seg en enda mer byrdefull finansiell forpliktelse i form av egenkapitalinnskudd i selskapet. Det kan være både kommersielt uhen-

siktsmessig og unødvendig belastende på aksjeeierens egen likviditet.

17.6.2 Utvalgets forslag

Utvalget foreslår at finansavtaleloven § 57 fjerde ledd oppheves. Spørsmålet om en kausjonist skal anses som forbruker ved anvendelse av finansavtaleloven kapittel 4, skal etter forslaget i fremtiden vurderes etter finansavtaleloven § 57 tredje ledd. Fra utvalgets vurdering i punkt 6.5.2 side 136 siteres følgende:

> «Tolket i samsvar med forarbeidene synes ordlyden i § 57 fjerde ledd å medføre at rekkevidden av forbrukervernet blir mer omfattende enn om en bare hadde § 57 tredje ledd å holde seg til. For eksempel synes tilfeller hvor en aksjeeier eier 100 % av aksjene i et selskap som han er enestyre og ansatt i, å være forbruker i relasjon til § 57 når han kausjonerer for selskapets gjeld til sin hovedbankforbindelse, dersom aksjeeieren ikke driver næringsvirksomhet utover dette. Utvalget kan imidlertid ikke se at hensynet til forbrukervern gjør seg gjeldende i større grad i dette tilfellet enn om aksjeeieren hadde drevet den aktuelle virksomhet i et enkeltpersonforetak og selv opptatt kreditt i banken. Utvalget oppfatter Høyesteretts uttalelser i Rt. 2006 s. 1 slik at også Høyesterett er av den oppfatning at § 57 fjerde ledd utvider forbrukervernet i forhold til det som ville følge av § 57 tredje ledd alene. Høyesteretts argumentasjon er riktignok noe uklar ettersom man uttaler at de kausjonerende aksjeeierene «sto for selskapets virksomhet» i tillegg til at de kontrollerte 83 prosent av selskapets aksjer og utgjorde selskapets styre. Det er uklart hva det her siktes til med å «[stå] for selskapets virksomhet». Tenker en seg at den øvrige tilknytning består i et ansettelsesforhold i selskapet, kan dette etter utvalgets oppfatning ikke være tilstrekkelig for at kausjonisten etter gjeldende rett anses å drive næringsvirksomhet, verken isolert eller sett i sammenheng med aksjeeierstatus og styreverv.
>
> Etter utvalgets oppfatning illustrerer departementets omtale av bestemmelsen i § 57 fjerde ledd problemene som er forbundet med å skulle angi på en klargjørende måte i hvilke tilfeller det kan bli aktuelt å gjøre unntak fra hovedregelen i § 57 tredje ledd, når forutsetningen er at aksjeeie alene ikke kan være tilstrekkelig til å identifisere kausjonerende aksjeeier med aksjeselskapets virksomhet. Eksempelet i forarbeidene om at «eierandeler i flere selskaper samlet sett [kan] være av en slik karakter at kausjonisten må anses å drive en næringsvirksomhet som kausjonen er knyttet til» vil, lest i sammenheng med det øvrige omtalen av bestemmelsen, kunne medføre at det gjøres skille mellom tilfeller hvor virksomhet organiseres innenfor flere selskaper i en konsernstruktur og tilfeller hvor virksomheten organiseres innenfor ett selskap. Dette er riktignok ingen nødvendig tolkning, men eksempelet illustrerer at den veiledende virkningen av departementets omtale er begrenset.
>
> Utvalget antar at i de fleste tilfeller hvor det er aktuelt for en aksjeeier å kausjonere for selskapets gjeld, vil aksjeeieren enten selv eller sammen med andre ha betydelig eierandel i selskapet eller på annen måte utøve eller kunne utøve innflytelse på selskapets virksomhet. Foruten tilfeller hvor aksjeeieren eier samtlige aksjer og er enestyre i aksjeselskapet, antar utvalget at tilfellet i Rt. 2006 s. 1 gir et godt eksempel på hvilke kausjonstilfeller som oppstår i praksis. Den omstendighet at virksomheten organiseres i et aksjeselskap med de konsekvenser dette får for deltageransvaret gir i slike tilfeller etter utvalgets oppfatning ikke tilstrekkelig begrunnelse for å stille aksjeeierne annerledes i forhold til spørsmålet om ufravikelig forbrukervern, enn om virksomheten organiseres i foretak med ubegrenset deltageransvar.
>
> Videreføring av § 57 fjerde ledd enten i nåværende eller endret form tilsier etter utvalgets oppfatning at en i ordlyd eller forarbeider kan peke klarere enn i dag på de tilfeller hvor forbrukervernet med tyngde tilsier at kausjon for aksjeselskapets gjeld bør omfattes av forbrukerreglene. Det overordnede synspunkt er imidlertid etter utvalgets oppfatning at enten kredittkunden er et aksjeselskap eller en annen fysisk eller juridisk person, bør det avgjørende være om kausjonens formål for kausjonisten er eller ikke er hovedsakelig knyttet til kausjonistens næringsvirksomhet, jf. de alminnelige vilkårene i finansavtaleloven § 57 tredje ledd bokstav a). Dersom det kan gis nærmere veiledning med hensyn til hvordan § 57 tredje ledd bokstav a) bør praktiseres når kredittkunden er et aksjeselskap, vil § 57 fjerde ledd være overflødig. Utvalget bemerker i den forbindelse også at opphevelse av § 57 fjerde ledd vil innebære en betydelig forenkling, blant annet ved at kredittgiver slipper å måtte tas stilling til om kausjonisten har bestemmende innflytelse i aksjeselskapet, jf. fjerde ledd annet punktum.»

Utvalgets forslag innebærer at de tilfeller som etter gjeldende lov faller inn under ordlyden i finansavtaleloven § 57 fjerde ledd, i stedet skal vurderes etter begrepet «kausjonistens næringsvirksomhet» i finansavtaleloven § 57 tredje ledd bokstav a. I punkt 6.5.2 side 136–137 i utredningen fremhever utvalget noen synspunkter på hvordan begrepet «kausjonistens næringsvirksomhet» skal

tolkes når det særskilt gjelder tilfeller der næringsvirksomheten som kausjonisten er involvert i, er organisert i aksjeselskap eller annet selskap med begrenset ansvar.

Utvalget fremhever at dersom aksjeselskapets formål og virksomhet er slik at aksjeeieren ville blitt ansett som forbruker om han selv hadde tatt opp lån og vært eier av selskapets eiendeler, skal han anses som forbruker også når han kausjonerer for selskapets kreditt knyttet til den samme investeringen.

Videre uttaler utvalget følgende på side 137 om sin forståelse av begrepet «kausjonistens næringsvirksomhet»:

> «I andre tilfeller hvor aksjeselskapet driver næringsvirksomhet bør aksjonær som kausjonerer for selskapets kreditt ikke anses som forbruker dersom aksjonæren har hele eller en vesentlig del av sine arbeids- og næringsinntekter gjennom tilknytning til selskapet som daglig leder, ansatt eller på annen måte. Tilfeller som i Rt. 2006 s. 1 skal etter utvalgets forslag ikke omfattes av forbrukerdefinisjonen i § 57 tredje ledd bokstav a).
>
> Har derimot aksjonæren en mindre aksjepost og liten eller ingen tilknytning til selskapets løpende virksomhet, bør aksjonæren regnes som forbruker hvis han kausjonerer for selskapets gjeld, med mindre aksjonæren driver annen næringsvirksomhet og selskapets kredittopptak indirekte bidrar til å fremme denne næringsvirksomheten. Det kan for eksempel være at aksjeselskapet er en viktig leverandør til eller kunde hos aksjonæren næringsvirksomhet. I slike tilfeller bør en se det slik at kausjonen hovedsakelig knyttes til kausjonistens næringsvirksomhet. Utvalget bemerker at ved kausjon for kontraktsparts kredittopptak, vil kausjonen bli å anse som hovedsakelig knyttet til kausjonistens næringsvirksomhet selv om kausjonisten ikke eier aksjer i kredittkunden når kausjonen stilles for indirekte å fremme denne næringsvirksomheten.»

17.6.3 Høringsinstansenes syn

Det er ikke kommet merknader til utvalgets forslag i høringsrunden.

17.6.4 Departementets vurdering

Departementet går inn for å følge opp utvalgets forslag om å oppheve finansavtaleloven § 57 fjerde ledd.

Innledningsvis bemerkes det at finansavtaleloven § 57 fjerde ledd omhandler både aksjeselskap og andre selskaper med begrenset ansvar. Departementet legger til grunn at spørsmålene som drøftes her, i det vesentlige står i samme stilling for andre selskapsformer med begrenset ansvar. Når aksjeselskap gjennomgående benyttes som eksempel i det følgende, er dette derfor ment å ha gyldighet også for andre selskapsformer med begrenset ansvar.

Departementet er enig med utvalget i at finansavtaleloven § 57 fjerde ledd tolket i samsvar med forarbeidene gjør rekkevidden av det ufravikelige forbrukervernet i finansavtaleloven kapittel 4 mer omfattende enn om en bare hadde finansavtaleloven § 57 tredje ledd å forholde seg til. Hovedregelen innebærer at en kausjonist anses som forbruker helt uavhengig av størrelsen på hans eller hennes eierandel i et aksjeselskap med næringsvirksomhet som kausjonen er knyttet til. Unntak fra hovedregelen vil ifølge forarbeidene bare gjelde dersom kausjonisten på et annet eller videre grunnlag enn eierandelen i selskapet må anses å drive en næringsvirksomhet som kausjonen er knyttet til, jf. Ot.prp. nr. 41 (1998–99) side 66. Departementet er enig med utvalget i at det fremstår som uklart hvilke faktiske forhold som kan gi det særlige unntaket anvendelse, når en eierandel i aksjeselskapet ikke i seg selv kan være tilstrekkelig.

Når en kausjonist som hovedregel regnes som forbruker uavhengig av størrelsen på hans eller hennes eierandel i et aksjeselskap som driver næringsvirksomhet som kausjonen er knyttet til, vil forbrukervernet også omfatte en betydelig andel profesjonelle parter som etter departementets syn ikke bør være omfattet av det ufravikelige forbrukervernet i finansavtaleloven kapittel 4.

Ufravikelige forbrukervernregler er et viktig virkemiddel for å beskytte privatpersoner som inngår avtaler med profesjonelle og antatt sterkere parter. Dette gjelder ikke minst når det stilles kausjon, siden kausjonen kan ha stor økonomisk betydning for den enkelte kausjonist samtidig som mange privatpersoner kan antas å være uerfarne med kausjon. Men det er også viktig at det ufravikelige forbrukervernet avgrenses fra å gjelde når avtaler inngås mellom reelt sett profesjonelle parter. I slike forhold er det et sentralt hensyn å legge til rette for avtalefrihet som gjør det mulig for partene å komme frem til kommersielt hensiktmessige løsninger. Etter departementets syn har finansavtaleloven § 57 fjerde ledd gjort forbrukervernet ved kausjon videre enn det hensynene bak forbrukervernet skulle tilsi. Departementet vil peke på Høyesteretts dom inntatt i Rt. 2006 side 1 som et eksempel fra praksis på at forbrukerbegrepet ved kausjon i dag favner for vidt.

Hensynet til sammenheng i regelverket taler etter departementets oppfatning for at finansavtaleloven § 57 fjerde ledd oppheves. Departementet kan ikke se at det at virksomheten organiseres i et aksjeselskap, i seg selv kan begrunne at aksjeeierne skal stilles annerledes i spørsmålet om ufravikelig forbrukervern enn om virksomheten ble organisert i foretak med ubegrenset deltakeransvar.

Virkningen av at finansavtaleloven § 57 fjerde ledd oppheves, vil være at tilfellene som tidligere falt inn under fjerde ledd, vil måtte vurderes gjennom en tolking av begrepet «kausjonistens næringsvirksomhet» i finansavtaleloven § 57 tredje ledd bokstav a. Det vil i praksis i det enkelte tilfelle måtte tas stilling til hvor sterk tilknytning mellom kausjonisten og aksjeselskapet som skal til, før næringsvirksomheten i aksjeselskapet skal regnes som «kausjonistens næringsvirksomhet» etter bestemmelsen. Man vil dermed få en mer fleksibel regel enn det finansavtaleloven § 57 fjerde ledd i dag åpner for, med større rom for konkrete vurderinger av tilknytningsforholdet mellom kausjonisten og aksjeselskapet.

Etter departementets syn er det en forutsetning for at det skal være tale om kausjonistens næringsvirksomhet, at kausjonisten eier en andel i den aktuelle næringsvirksomheten. Det vil i denne sammenheng bety at kausjonisten må eie en andel i aksjeselskapet enten direkte eller indirekte. Et ansettelsesforhold i selskapet kan for eksempel ikke i seg selv være tilstrekkelig til identifikasjon. Departementet antar videre at der kausjonisten eier flertallet av aksjene i selskapet, bør næringsvirksomheten i selskapet alltid anses som kausjonistens etter finansavtaleloven § 57 tredje ledd bokstav a.

Også der kausjonisten eier en mindre aksjepost, vil det kunne være grunn til å identifisere kausjonisten med aksjeselskapets næringsvirksomhet. Dette vil bero på de nærmere omstendighetene. Det kan neppe angis en presis grense for hvor stor eierandel som skal til, for at identifikasjon skal skje. I vurderingen må man også ta i betraktning om kausjonisten har en sentral posisjon i selskapet, for eksempel som styremedlem, daglig leder eller annen ledende ansatt. Departementet er enig med utvalget i at dersom kausjonisten eier aksjer i selskapet og i tillegg har en vesentlig del av sine arbeids- og næringsinntekter fra aksjeselskapet, vil mye tale for at kausjonisten identifiseres med aksjeselskapets næringsvirksomhet. Den relative økonomiske betydningen av deltakelsen i aksjeselskapet for kausjonisten, vil likevel bare være ett moment blant flere.

17.7 Krav om kontantinnsats

17.7.1 Innledning

Kredittkjøpsloven § 7 fastsetter at Kongen kan gi forskrift om kontantinnsats ved kredittkjøp i forbrukerforhold. Med hjemmel i denne bestemmelsen er det gitt regler om kontantinnsats i forskrift 15. juli 1986 nr. 1616 til kredittkjøpsloven, jf. forskriften kapittel I. Spørsmålet er om det er ønskelig å videreføre gjeldende regler om kontantinnsats i kredittkjøpstilfellene. Forbrukerkredittdirektivet har ikke regler om kontantinnsats. Direktivet er dermed ikke til hinder for å videreføre reglene.

17.7.2 Gjeldende rett

Utvalget redegjør for gjeldende rett i utredningen punkt 6.6.1 side 137–138:

> «Kredittkjøpsloven § 7 bestemmer at ved forbrukerkredittkjøp kan Kongen gi forskrift om at minst 20 % av varens kontaktpris skal betales kontant, såfremt varens kontantpris overstiger 10 % av folketrygdlovens grunnbeløp og kreditten gis for mer enn 30 dager regnet fra utløpet av leveringsmåneden.
>
> I forskrift 15. juli 1986 nr. 1616 til kredittkjøpsloven med endringer, er det i kapittel 1 inntatt slike bestemmelser om kontantinnsats. Etter § 1 gjelder bestemmelsene for forbrukerkredittkjøp som nevnt i kredittkjøpsloven § 7, med unntak for kontokjøp, bøker og byggesett til ferdighus. Kontokjøp er definert i kredittkjøpsloven § 3 annet leddsom kredittkjøp der kjøpesummen helt eller delvis dekkes på grunnlag av avtale mellom kjøperen (kontohaveren) og kredittgiveren om løpende kreditt (kontokredittavtale). Dette innebærer altså at forskriften unntar visse forbrukerkredittkjøp, nemlig kontokjøp, fra virkeområdet for den forskriftsbestemmelse kredittkjøpsloven § 7 gir hjemmel for.
>
> Etter forskriften § 2 skal kjøperen ved forbrukerkredittkjøp som nevnt i § 1 betale kontant minst 35 % av varens kontantpris. Kontantinnsatsen kan ikke oppfylles ved lån som kjøperen får av selgeren eller av en annen på grunnlag av avtale med selgeren. Det er videre presisert at eventuell innbyttegjenstand etter vanlig omsetningsverdi kan nyttes til hel eller delvis dekning av kontantinnsatsen. Kontantinnsatsen kan altså oppfylles enten med penger eller andre formuesgoder («innbyttegjenstand»).
>
> Overtredelse av bestemmelsene om kontantinnsats er sanksjonert med straff, jf. kredittkjøpsloven § 31. Overtredelse vil også medføre at eventuell avtale om salgspant i det solgte løs-

øre ikke kan tjene som grunnlag for summarisk krav om tilbakelevering etter tvfl. § 9-2, jf. paragrafens annet ledd. Overtredelse er derimot uten betydning for avtalens gyldighet, herunder eventuell avtale om salgspant. Forskriftshjemmelen i pantel. § 3-15 tredje ledd som åpner for å samordne reglene om kredittkjøp med salgspantreglene, er ikke benyttet.

Kontantinnsatsen, som ble forhøyet fra 20 % av varens kontantpris til 35 % i 1987, er ment som et ledd i forbrukervernet ved å beskytte forbrukerne mot å stifte gjeld som de ikke kan betjene. Synspunktet er at krav om en viss minste kontantinnsats hindrer en del uoverlagte kjøp. I NOU 1977: 12 s. 61 heter det:

'Når kjøperen må ut med et kontantbeløp, vil han tenke seg nærmere om før han forplikter seg, vurdere hva kjøpet vil koste ham (både hva han må betale for selve varen og kostnadene ved kreditten) og om han har råd til det, og vurdere om han virkelig har behov for varen. Uten kontantinnsats derimot er det fare for at forbrukeren blir fristet til impulskjøp, uten å tenke nærmere over de forpliktelser kjøpet medfører, og uten å vurdere om han er i stand til å oppfylle dem uten urimelige oppofrelser på andre områder.'

Videre er kravet om kontantinnsats ment å styre omfang av kreditt og forbruk, og således tjene som et kreditt- og konjunkturpolitisk virkemiddel, se bl.a. NOU 1977: 12 s. 60 og Ot.prp. nr. 34 (1980-81) s. 51.

Kredittkjøpsloven § 7 begrenser som nevnt kontantinnsatskravet til å gjelde tilfeller hvor varens kontantpris overstiger 10 % av folketrygdlovens grunnbeløp og kreditten gis for mer enn 30 dager regnet fra utløpet av leveringsmåneden. Synspunktet er at forbrukervernet bare tilsier krav om kontantinnsats ved kredittkjøp av et visst økonomisk omfang, se NOU 1977: 12 s. 61 og Ot.pr. nr. 34 (1980-81) s. 53. Det ble videre antatt at krav om kontantinnsats ved kjøp av varer under den aktuelle grenseverdi ikke vil kunne spille noen nevneverdig rolle som konjunktur- eller kredittpolitisk virkemiddel, jf. NOU 1977: 12 s. 62.»

17.7.3 Utvalgets forslag

I utredningen punkt 6.6.2 side 138–140 redegjør utvalget for de ulike hensyn som gjør seg gjeldende i spørsmålet om reglene om kontantinnsats bør opprettholdes:

«Utvalget vil innledningsvis bemerke at forbrukerkredittdirektivet ikke inneholder bestemmelse som pålegger statene å ha bestemmelser om kontantinnsats ved forbrukerkredittkjøp. Direktivet inneholder imidlertid heller ingen bestemmelser som er til hinder for nasjonale bestemmelser om kontantinnsats ved forbrukerkredittkjøp. Lovgiver står således fritt til å videreføre, endre eller oppheve gjeldende bestemmelser om kontantinnsats.

Som det fremgår av redegjørelsen i punkt 6.6.1 foran er bare en begrenset del av kredittfinansierte løsørekjøp som forbrukere foretar, omfattet av kravet om kontantinnsats.

Kravet om kontantinnsats gjelder for det første ikke ved kredittfinansierte løsørekjøp som ikke er å anse som forbrukerkredittkjøp etter kredittkjøpsloven. Dette innebærer at løsørekjøp som finansieres av andre enn selgeren uten på grunnlag av avtale med selgeren, ikke er å anse som forbrukerkredittkjøp. Det sentrale eksempelet er tilfeller hvor kjøper selv opptar lån i bank eller annen finansinstitusjon for å kjøpe løsøre, uten at det er noen avtale om finansieringen mellom finansinstitusjonen og selger. Dette omfattes ikke av kredittkjøpslovens definisjon av lånekjøp, jf. § 3 første ledd bokstav b), slik at det ikke er (forbruker-)kredittkjøp, og dermed heller ikke omfattet av kravet om kontantinnsats.

For det annet gjør forskriften unntak for kontokjøp. Dette innebærer at i tilfeller hvor vederlaget betales ved trekk på en løpende kreditt, for eksempel kreditt i henhold til en ordning med kredittkort, gjelder ikke kravet om kontantinnsats. Denne begrensningen i forskriftens rekkevidde er meget betydelig, ettersom unntaket ikke bare gjelder tilfeller hvor forbrukeren betaler vederlaget ved å trekke på en allerede løpende kreditt, men også tilfeller hvor det i forbindelse med kjøpet inngås avtale om løpende kreditt, for eksempel knyttet til et kredittkort. Så vidt utvalget forstår er det blitt vanlig å inngå avtale om utstedelse av kredittkort ved kjøp som tidligere ble gjennomført som avbetalingskjøp med kontantandel.

For det tredje gjør loven og forskriften unntak for forbrukerkredittkjøp hvor varens kontantpris ikke overstiger 10 % av folketrygdlovens grunnbeløp samt forbrukerkredittkjøp med kortvarig kredittid (30 dager eller mindre regnet fra utløpet av leveringsmåneden).

Kravet om kontantinnsats har imidlertid begrenset betydning selv innenfor bestemmelsenes anvendelsesområde. Det er nemlig intet til hinder for at forbrukeren kan låne kontantinnsatsbeløpet i bank – såfremt det ikke foreligger avtale mellom selgeren og banken om lånet – eller å trekke på kontokreditt forbrukeren har i banken. Dette er man også inne på i forarbeidene til kredittkjøpsloven, se NOU 1977: 12 s. 82.

Utvalget vil peke på at selv om kjøp som tidligere ble gjennomført som avbetalingskjøp med kontantandel, i dag ofte gjennomføres ved

betaling med kredittkort, forekommer fremdeles avbetalingskjøp med kontantandel, særlig ved kjøp av kostbare gjenstander så som motorvogner. Utvalget antar at kravet om kontantinnsats nok i noen tilfeller bidrar til å forhindre kjøp som forbrukeren burde avstå fra ut fra egen økonomisk evne. Utvalget vil imidlertid peke på at også de foreslåtte bestemmelsene om plikt for kredittgiver til å vurdere forbrukerens kredittverdighet og forklaringsplikt samt gjeldende bestemmelser om frarådningsplikt i finansavtaleloven § 47 og kredittkjøpsloven § 9a må antas å ville bidra til å forhindre kjøp som forbrukeren ikke har økonomisk evne til å foreta. Etter utvalgets syn er disse bestemmelsene – som har et vesentlig bredere virkeområde enn gjeldende retts bestemmelser om kontantinnsats – normalt bedre innrettet på å forhindre kjøp som forbrukeren ikke har økonomisk evne til å foreta, enn krav om kontantinnsats.

Utvalget vil anta at i tilfeller hvor kredittgiveren ville ha gitt finansiering også av den del av vederlaget som må svares kontant dersom det ikke hadde vært bestemmelse om kontantinnsats, vil forbrukeren normalt være i stand til å kredittfinansiere kontantinnsatsen fra annen finansieringskilde, ettersom vurderingen av kundens kredittverdighet i alle fall som utgangspunkt må antas å være den samme enten kunden får fullfinansiering av en kredittgiver eller finansieringen fordeles på flere. I mange tilfeller vil kredittgiveren selv ønske å begrense finansieringen til å omfatte en del av vederlaget, for eksempel fordi verdien av tilbudt pantesikkerhet i form av salgspant ikke anses tilstrekkelig til å forsvare kredittfinansering av hele vederlaget. Med mindre forbrukeren får kredittfinansiert restbeløpet av annen kredittgiver, vil forbrukeren i slike tilfeller måtte betale restbeløpet kontant uavhengig av om loven inneholder bestemmelser om kontantinnsats. Som man er inne på i NOU 1977: 30 s. 61 vil også en viss kontantinnsats kunne være et nødvendig vilkår – i tilfeller hvor selger er kredittgiver – for at selgeren skal kunne oppnå å diskontere kjøpekontrakten i finansinstitusjon.

Utvalget er kjent med at man fra bransjehold har anført den uskarpe grensen mellom det som er lånekjøp etter kredittkjøpsloven og annen kredittgivning fra finansinstitusjoner i forbindelse med kjøp av løsøre, som argument mot å operere med krav om kontantinnsats som i realiteten ofte omfatter bare en del av en finansinstitusjons kredittportefølje. Til dette vil utvalget bemerke at det også etter gjennomføringen av direktivet vil forekomme bestemmelser som sondrer mellom forskjellige former for kjøp avhengig av relasjonen mellom selger og kredittgiver, se for eksempel direktivet artikkel 15 og lovforslaget § 63. Således vil en også i fremtiden i noen sammenhenger måtte ta stilling til om kreditt ytes etter avtale mellom selger og kredittgiver, uavhengig av om en viderefører bestemmelsene om kontantinnsats.

Utvalget legger større vekt på at det har vært en omfattende utvikling de senere år i de fremgangsmåter finansinstitusjonene gjør seg bruk av i forbindelse med inngåelse av kredittavtaler. Dersom forbrukeren inngår kredittavtale med finansinstitusjon uten at dette skjer på grunnlag av avtale mellom institusjonen og vareselger, vil kjøpet ikke omfattes av gjeldende regler om kontantinnsats, selv om forbrukeren rent faktisk benytter kreditten til å kjøpe løsøre hos en leverandør finansinstitusjonen har avtale med. Det vil i noen grad kunne være tilfeldig om forbrukerens kredittavtale med finansinstitusjonen faller på den ene eller annen side av grensen for kravet om kontantinnsats.

Når det sees hen til den kredittvurderings- og frarådningsplikt som vil påhvile kredittgiveren i tilfeller hvor forbrukeren bør avstå fra å oppta kreditt på grunn av svak økonomisk evne, den vesentlige begrensning av kontantinnsatskravet som følger av at kontokjøp er unntatt, at kredittgivning som ikke gis etter avtale mellom kredittgiver og selgeren er unntatt fra kravet om kontantinnsats, og at slik kredittgivning kan finansiere kontantinnsatsbeløpet i tilfeller hvor bestemmelsene om kontantinnsats får anvendelse, er etter utvalgets oppfatning behovet for bestemmelser om kontantinnsats som ledd i forbrukervernet mindre enn før. Utvalget antar at hensynet til forbrukervern i dagens situasjon bare kan begrunne bestemmelser om kontantinnsats ved kjøp av relativt kostbare gjenstander.

Etter utvalgets vurdering er det i lys av den omfattende deregulering av penge- og kredittforholdene de par siste tiårene, blant annet ved opphevelse av det meste av lov lov 25. juni 1965 nr. 2 om adgang til regulering av penge- og kredittforholdene, ikke grunn til å videreføre kravet om kontantinnsats som et kreditt- og konjunkturpolitisk virkemiddel. Videreføring av bestemmelser om kontantinnsats bør etter utvalgets oppfatning bare skje så langt slike bestemmelser kan grunnes på hensynet til forbrukervern.»

Utvalget er delt i synet på om gjeldende regler om kontantinnsats bør videreføres. Nederst på side 139 i utredningen fremkommer følgende:

> «*Medlemmene Sæbø, Andreassen, Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang* anbefaler at kontantinnsatskravet oppheves. Etter disse medlemmenes oppfatning må hensynet til forbrukervern anses tilstrekkelig ivaretatt gjennom bestemmelser om plikt til å vurdere forbrukerens kredittver-

dighet, forklaringsplikt og frarådningsplikt, i tillegg til den omfattende informasjon forbrukeren gis både pre-kontraktuelt og i kredittavtalen. Krav om kontantandel har sin bakgrunn i en tid med regulerte kredittmarkeder. For kunder som ønsker finansiering og ellers er kredittverdige, er alternativet til manglende kontanter neppe å avstå fra kjøpet. Likviditet skaffes fra annet hold – det hele blir bare mer tungvint og trolig mer kostbart for forbrukeren, enn om (hoved-) kredittgiver hadde stått for hele finansieringen.

Disse medlemmene foreslår at kontantinnsatskravet oppheves uavhengig av om gjeldende retts løsning om at betaling med kredittkort anses som kreditt gitt etter avtale med selger/tjenesteyter, blir videreført. Dette spørsmålet drøftes nærmere i punkt 5.10.5, hvor det fremgår at det er delte meninger i utvalget om denne løsningen bør videreføres. Disse medlemmene antar at den løsning som velges på dette punkt, bør gjelde generelt i forhold til de bestemmelser hvor det må trekkes skille mellom kreditt gitt etter avtale med selgeren/tjenesteyteren og annen kreditt. Dersom betaling med kredittkort i fremtiden ikke anses som kreditt gitt etter avtale med selgeren/tjenesteyteren, vil altså forbrukeren – til forskjell fra etter gjeldende rett – kunne oppfylle kravet om kontantinnsats ved å betale med kredittkort. I så fall vil kontantinnsatskravets praktiske betydning bli enda mer begrenset enn det er i dag. En slik eventuell endring vil ytterligere bidra til å svekke begrunnelsen for et krav om kontantinnsats.

Medlemmene Gjedrem, Grinaker og Skofteland mener kravet om kontantinnsats bør videreføres. Selv om området kravet dekker er mindre enn tidligere, har det fremdeles praktisk betydning. De fleste bilforhandlere tilbyr finansieringsløsninger. I tillegg har for eksempel en del nettbutikker avbetalingsfinansiering på brune/hvitevarer. Et krav om kontantinnsats vil ha en positiv virkning i disse sammenhengene når forbrukeren må reise en viss egenkapital ved kjøp av dyre forbruksgjenstander. Selv om dette kan gjøres med lån hos andre, etablerer kravet uansett et ledd i kjøpsprosessen som kan bidra til at forbrukeren virkelig vurderer kjøpet og kredittopptaket på en skikkelig måte. I NOU 1977: 12 til kredittkjøpsloven begrunnes bestemmelsen bl.a. med faren for at forbrukere fristes til impulskjøp. Denne problemstillingen er ikke mindre aktuell i dag. Ettersom problemene først og fremst antas å være aktuelle ved kjøp av relativt kostbare kjøp, vil medlemmene imidlertid foreslå at terskelen for når det kreves kontantinnsats heves fra 10% til 20% av folketrygdens grunnbeløp.»

17.7.4 Høringsinstansens syn

Forbrukerombudet, *Forbrukerrådet, Gjeldsoffer-Alliansen* og *Landsorganisasjonen i Norge* gir uttrykk for at kravet om kontantinnsats bør videreføres. Disse høringsinstansene støtter likevel forslaget om å heve terskelen for når det skal kreves kontantinnsats, til tilfeller der varens kontantpris overstiger 20 % av folketrygdens grunnbeløp.

Forbrukerombudet uttaler om dette:

«Man bør videreføre et krav til kontantinnsats ved kredittkjøp av en viss størrelse. Kravet om kontantinnsats kan blant annet fungere som et hinder i situasjoner der en pågående selger forsøker å selge forbrukeren et produkt vedkommende egentlig ikke har råd til. Forbrukeren kan selvsagt skaffe til veie den nødvendige egenkapital ved å pådra seg kreditt fra andre enn selgeren, men det vil likevel innebære en begrensning som kan få kjøper til å overveie kredittkjøpet, samtidig som det begrenser selgers muligheter til å spille på kundens impulsivitet. Den dobbeltrollen den næringsdrivende har når han både er kredittyter og selger tilsier at det vil være sunt med krav om kontantinnsats for å avdempe effekten av de økte insentivene til å få gjennomført et salg den næringsdrivende vil kunne ha i slike tilfeller. Behovet for regelen om kontantinnsats øker i takt med varens kontantpris. Jeg finner det derfor uproblematisk at terskelen for når det kreves kontantinnsats heves fra 10 % til 20 % av grunnbeløpet.

På bakgrunn av min konklusjon vedrørende kravet om kontantinnsats vil jeg støtte det foreslåtte alternativ 2 til § 67.»

Forbrukerrådet har følgende synspunkter:

«Alt for mange har dessverre et noe lettvint og urealistisk forhold til opptak av forbrukslån. Etter Forbrukerrådets oppfatning kan man ikke se bort fra at et krav til minste kontantinnsats vil kunne virke dempende i slike tilfeller. Dette gjelder bl.a. for personer med mye forbruksgjeld, og som er registrert som dårlige betalere i betalingsregisteret. Disse vil kunne ha problemer med å få kreditt andre steder, og minste kontantinnsats vil kunne hindre kjøpet og kredittopptaket, eventuelt redusere kredittens størrelse. Som utvalgets mindretall peker på, har regelen fortsatt praktisk betydning ved at bilforhandlere og nettbutikker tilbyr finansieringsløsninger i sin markedsføring. Forbrukerrådet støtter derfor mindretallets forslag om å beholde regelen, men heve terskelen for når det kreves kontantinnsats fra 10 – 20 % av folketrygdens grunnbeløp, dvs. til der varens kontantpris overstiger ca. kr. 15.000,-.»

Gjeldsoffer-Alliansen støtter seg til Forbrukerombudets uttalelse om spørsmålet:

> «Gjeldsoffer-Alliansen støtter Forbrukerombudets kommentarer til denne paragrafen, særlig at kravet til kontantinnsats heves fra 10 % til 20 %.»

Enkelte høringsinstanser går mot en videreføring av reglene om kontantinnsats. Dette gjelder *Konkurransetilsynet, Kredittilsynet* og *Finansieringsselskapenes Forening.*

Konkurransetilsynet uttaler:

> «Konkurransetilsynet påpeker at det i en gitt betalingssituasjon kan være en konkurranseflate mellom ulike kredittinstrumenter. For noen forbrukere vil valget stå om at kjøpet gjennomføres som avbetalingskjøp med kontantandel eller ved hjelp av en annen type kreditt, for eksempel betaling med kredittkort, faktureringskort eller bruk av kontokreditt.
>
> Dagens regler om kontantinnsats innebærer en konkurransemessig ulempe for tilbydere av kreditt som faller inn under reglene, sammenlignet med tilbydere som faller utenfor. Kravet om kontantinnsats kan således slik Konkurransetilsynet ser det bidra til en konkurransevridning mellom ulike former for kreditt. På denne bakgrunn mener tilsynet at det vil være uheldig å videreføre regelen.
>
> Konkurransetilsynet støtter følgelig utvalgets flertall, som foreslår å oppheve forskriftshjemmelen i kredittkjøpsloven § 7 om kontantinnsats. Det vises videre til at det gjelder andre regler som ivaretar forbrukervernhensyn, slik som informasjonsplikt, fraråddningsplikt og plikt for kredittyter til å vurdere forbrukerens kredittverdighet.»

Kredittilsynet bemerker at hensynet til forbrukerne ivaretas bedre gjennom regler om opplysningsplikt og fraråddingsplikt mv. Kredittilsynet uttaler:

> «Flertallet i arbeidsgruppen har foreslått å ikke videreføre bestemmelsen i kredittkjøpsloven § 7 med tilhørende forskrift vedrørende krav om kontantinnsats ved forbrukerkredittkjøp. Vi ser at en slik regel i enkelte tilfeller kan ha en funksjon, spesielt med hensyn til impulskjøp, men vi er enige med flertallet i arbeidsgruppen om at de foreslåtte bestemmelser om opplysningsplikt, vurdering av kredittverdighet, samt gjeldende regler om fraråddningsplikt langt på vei vil ivareta forbrukerne. Videre vil en regel om kontantinnskudd ikke hindre at forbrukeren låner hele beløpet et annet sted, som for eksempel i bank.»

Finansieringsselskapenes Forening mener at regler om kontantinnsats er lite hensiktsmessig, og uttaler følgende om dette:

> «Vi støtter utvalgets flertall i at kontantinnsatskravet oppheves i forbindelse med at kredittkjøpsloven fjernes. Vi kan ikke se at det er hensiktsmessig å videreføre denne ordningen inn i finansavtaleloven for enkelte måter å etablere et lån på. Avgrensningen for hvilke typer lån den eventuelt vil gjelde, er i dag vanskelig og vil bli enda mer problematisk om kredittkjøpsloven fjernes.
>
> Ordningen er dessuten gammeldags og har i et moderne samfunn overlevd seg selv. I praksis er det ikke vanskelig å få kontantandelen finansiert. Det blir bare litt mer tungvindt for kunden. For forbrukeren er det vanskelig å forstå at ulike måter å finansiere et kjøp på, kan utløse en kontantinnsats. Formålet med et låneopptak vil nesten alltid være å finansiere et kjøp. At kredittgivers ulike måter å distribuere sin kreditt på skal være avgjørende i så måte, vil for de fleste forbrukere være ubegripelig. Vi er ikke kjent med at noen moderne lovgivning har krav om kontantinnsats.
>
> Kontantinnsatskravet er dessuten helt sjablongmessig uten hensyn til individuelle forhold hos låntaker. Størrelsen på kundens egenkapital vil alltid være et viktig moment ved vurderingen av kredittverdigheten. Kravet kan også gjøre det vanskelig for forbrukere med liten formue, men med stabil inntekt – for eksempel unge i etableringsfasen – å få tilgang til kapitalvarer. Vi har vanskelig for å se behov for at myndighetene skal overstyre normale individuelle kredittvurderinger med et krav om bestemt kontantinnsats.»

17.7.5 Departementets vurdering

Forbrukerkredittdirektivet inneholder ikke bestemmelser som påbyr eller forbyr regler om kontantinnsats ved kredittkjøp i forbrukerforhold. Det er dermed opp til nasjonale myndigheter å avgjøre om man skal videreføre reglene om kontantinnsats i kredittkjøpstilfellene, jf. kredittkjøpsloven § 7 og forskriften til kredittkjøpsloven §§ 1 og 2.

Etter departementets syn er det i utgangspunktet flere forhold som taler mot at gjeldende regler om kontantinnsats videreføres.

For det første medfører rekkevidden av reglene om kontantinnsats at reglene har mistet mye av sin praktiske betydning. Forskriften § 1 annet punktum gjør blant annet unntak for kontokjøp. Dette innebærer at kravet om kontantinnsats ikke gjelder i tilfeller hvor vederlaget betales ved å trekke på en

løpende kreditt, for eksempel kreditt på grunnlag av en ordning med kredittkort. Videre får reglene om kontantinnsats heller ikke anvendelse hvor det foreligger et kredittfinansiert løsørekjøp som ikke er å anse som forbrukerkredittkjøp etter kredittkjøpsloven. Dette innebærer at løsørekjøp som finansieres av andre enn selgeren uten på grunnlag av avtale med selgeren, ikke er å anse som forbrukerkredittkjøp. Som eksempel kan nevnes de tilfeller der kjøperen selv går i banken og tar opp lån for å finansiere løsørekjøpet. For det tredje fastsetter kredittkjøpsloven § 7 annet ledd, jf. forskriften § 1 første punktum, at bestemmelsene om kontantinnsats bare gjelder når varens kontantpris overstiger 10% av folketrygdens grunnbeløp og kreditten gis for mer enn 30 dager.

Et neste forhold som har betydning for om reglene om kontantinnsats bør videreføres, er fremveksten av andre forbrukervernregler. Departementet antar at reglene om frarådingsplikt, forklarings- og kredittvurderingsplikt vil beskytte forbrukeren mot uoverveid stiftelse av gjeld i langt større grad enn kravet om kontantinnsats. Dertil kommer den beskyttelse som følger av reglene om informasjon til forbrukeren både pre-kontraktuelt og i selve avtalen.

På denne bakgrunn kan det slås fast at reglene om kontantinnsats har fått mindre praktisk betydning enn tidligere. Departementet er likevel kommet til at gjeldende regler om kontantinnsats bør videreføres med sikte på å gi forbrukerne beskyttelse i tilfeller hvor dette måtte være aktuelt. Departementet viser til at utvalgets mindretall og enkelte høringsinstanser peker på tilfeller hvor et krav om kontantinnsats fortsatt vil kunne ha betydning i praksis. Selv om egenkapitalen kan skaffes til veie ved kredittopptak hos andre enn selgeren, vil et ekstra ledd i kjøpsprossen kunne bidra til at kjøperen vurderer kredittopptaket på en grundigere måte. Det er også av betydning at man her står overfor en etablert regel til beskyttelse av forbrukeren.

Departementet legger for øvrig liten vekt på at grensen mellom kredittkjøpstilfellene som omfattes av kontantinnsatskravet, og de kredittsituasjonene som faller utenfor, hevdes å være vanskelig å trekke. Uavhengig av om kravet til kontantinnsats videreføres, vil en også i andre sammenhenger måtte ta stilling til om kreditten er gitt etter avtale med selgeren, jf. forslaget til § 54 b, som er en videreføring av kredittkjøpsloven § 8.

Konkurransetilsynet har i høringen pekt på at regler om kontantinnsats vil kunne bidra til konkurransevridning mellom ulike typer kreditt. Hensett til den begrensede praktiske betydningen reglene om kontantinnsats har i dag, kan departementet for sin del uansett ikke se at en videreføring av bestemmelsen om kontantinnsats vil virke konkurransevridende.

Departementet er ellers enig med utvalgets mindretall i at kravet til kontantinnsats bør gjelde for de relativt kostbare kredittkjøpstilfellene. Departementet går derfor, i samsvar med mindretallets forslag, inn for å heve terskelen for når det kreves kontantinnsats, til tilfeller hvor varens kontantpris overstiger 20 % av folketrygdens grunnbeløp.

Det vises til forskriftshjemmelen i lovforslaget § 56 b og merknadene til bestemmelsen i kapittel 20 nedenfor. Departementet tar for øvrig sikte på å videreføre kredittkjøpsforskriftens regler om kontantinnsats i en ny forskrift om kredittavtaler.

18 Økonomiske og administrative konsekvenser

Utvalget uttaler følgende om økonomiske og administrative konsekvenser av lovforslaget på side 141–142 i utredningen:

«7.1 Forholdet til det offentlige

Lovforslaget medfører en samordning av dagens forbrukerkredittregulering ved at kredittkjøpsloven oppheves, virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 3 utvides og bestemmelsene i finansavtaleloven kapittel 3 endres, dels som følge av gjennomføringen av forbrukerkredittdirektivet, dels som følge av andre forhold, herunder behovet for å harmonisere ulike regler i de to lovene ved opphevelse av kredittkjøpsloven. Denne samordningen må isolert sett antas å medføre en viss administrativ besparelse, herunder ved at forskrifter i fortsettelsen bare skal gis i medhold av finansavtaleloven kapittel 3 og ikke også etter kredittkjøpsloven.

Finansavtaleloven inneholder etter forslaget bestemmelser i § 67 hvor Kongen er gitt hjemmel til å gi forskrift om markedsføring av kredittilbud, jf. § 47, om bruk av § 48 for visse kredittavtaler, om krav til innholdet i kredittavtalen, jf. § 52, om gjennomføring og avgrensning av opplysningsplikten etter § 48, herunder om bruk og godkjenning av formular ved oppfyllelse av opplysningsplikten, om beregning av effektiv rente, jf. § 45 bokstav f), om beregning av renter og annet vederlag etter § 61, om tilsynsarbeidet, jf. § 64, og om at minst 20 prosent av varens kontantpris skal betales kontant ved forbrukerkredittkjøp, såfremt varens kontantpris overstiger grunnbeløpet etter folketrygdloven og kreditten gis for mer enn 30 dager regnet fra utløpet av leveringsmåneden. Utvalget viser for øvrig til forslag om forskrifter, herunder endring av forskrifter, i punkt 9.10 til 9.12. Utvalget antar at det administrative arbeidet med å utarbeide og vedlikeholde slike forskrifter ikke vil være vesentlig forskjellig fra dagens situasjon.

De foreslåtte regler i lov og forskrift vil på vanlig måte kunne bli gjenstand for behandling av domstoler. Videre vil reglene kunne komme opp i saker for Bankklagenemnda samt for Forbrukerrådet og Forbrukerombudet. Ettersom forbrukerkredittdirektivet er et fullharmoniseringsdirektiv og tolkningen av flere av direktivbestemmelsene reiser problemer, antar utvalget at tolkningen av flere av de foreslåtte reglene vil være forbundet med usikkerhet. Dette gjelder både regler på områder som er gjenstand for lovregulering etter gjeldende rett, for eksempel opplysningsplikt ved markedsføring, pre-kontraktuell opplysningsplikt, krav til kredittavtalens innhold, varsel om endring av kredittkostnader og økonomisk oppgjør ved førtidig tilbakebetaling, og regler som er nye ved direktivet, for eksempel forklaringsplikt og plikt til å vurdere forbrukerens kredittverdighet. Dette må antas å medføre en viss økt pågang på domstoler, Bankklagenemnda og offentlige organer, i alle fall de første årene. Utvalget antar imidlertid at de nye reglene om forklaringsplikt, plikt til å vurdere forbrukerens kredittverdighet samt den foreslåtte endringen av frarådningsplikten slik at det så vidt mulig skal gis muntlig frarådning i tillegg til skriftlig frarådning, vil bidra til at det inngås færre kredittavtaler hvor forbrukeren allerede ved opptaket av kreditten løper betydelig risiko for å misligholde. Dette vil i så fall kunne bidra til å redusere pågangen på domstoler, Bankklagennemnda og offentlige organer.

7.2 Forholdet til kredittgiverne

De foreslåtte reglene i lov og forskrifter vil få konsekvenser for kredittgiverne blant annet i form av opplæring av ansatte og agenter, omlegging av rutiner og omskrivning av standardavtaler. Kostnader med opplæring og omlegging av rutiner vil først og fremst knytte seg til de foreslåtte reglene som medfører vesentlige endringer i forhold til kredittgivernes nåværende praksis. Det må for eksempel antas at finansinstitusjoner og en rekke andre kredittgivere allerede i dag i betydelig grad gir forbrukerne slike forklaringer som angitt i lovforslaget om forklaringsplikt. Mange kredittgivere foretar også allerede i dag vurderinger av forbrukerens kredittverdighet forut for eventuelt tilsagn om kreditt. De nye reglene om forklaringsplikt, plikt til å vurdere forbrukerens kredittverdighet og endringen av frarådningsplikten må imidlertid som nevnt i punkt 7.1 antas å bidra til at det inngås færre kredittavtaler hvor forbrukeren allerede ved opptaket av kreditten løper betydelig risiko for å misligholde. Disse reglene må derfor antas å kunne bidra til å redusere antall mis-

lighold og dermed redusere tap for kredittgiverne.

Revisjon av standardavtaler og annen forhåndstilpasning til de foreslåtte endringene i lov og forskrifter må antas å medføre en del ressursbruk. Det samme gjelder forslaget om at eventuell fraråding så vidt mulig skal gis også muntlig, i tillegg til den skriftlige frarådningen. Forbrukeren vil ofte måtte kalles inn til en ekstra samtale.

For øvrig antar utvalget at de foreslåtte endringene har liten betydning for kredittgiverne.»

Det har ikke kommet mange synspunkter i høringen knyttet til de økonomiske og administrative konsekvensene av lovforslaget. *Finansdepartementet* legger til grunn at lovendringene ikke medfører behov for økte offentlige bevilgninger, og at de administrative endringene som følger av lovforslaget, kan gjennomføres innenfor eksisterende budsjetter. *Nærings- og handelsdepartementet* mener at forslaget om en plikt til muntlig fraråding ved kredittopptak, jf. kapittel 6 i proposisjonen, vil medføre unødige og uforholdsmessige kostnader. *Finansnæringens Hovedorganisasjon* og *Sparebankforeningen* peker på at gjennomføringen av direktivet vil medføre store endringer for bankene i form av opplæring av ansatte, endring av standarddokumentasjon og tilpasning i saksbehandler- og kredittsystemer samt tilknyttede datasystemer.

Departementet vil innledningsvis bemerke at økonomiske og administrative konsekvenser knyttet til gjennomføringen av forbrukerkredittdirektivet ikke kan unngås.

Departementet forstår utvalget slik at det generelt ikke forventes nevneverdige økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige som følge av lovforslaget, og slutter seg til dette. Når det gjelder forslaget om en muntlig fraråding i tillegg til en skriftlig ved kredittopptak, vil departementet peke på at samfunnet kan oppnå besparelser gjennom en effektivisering av frarådingsplikten i form av sparte utgifter til økonomisk rådgivning, gjeldsordninger og økonomiske støttetiltak. Når det gjelder mulig økt tilfang av saker i domstolene mv., anser departementet det for klart at dette eventuelt kan håndteres uten problemer innenfor gjeldende budsjettrammer. Det er etter departementets syn ikke grunnlag for å vente større pågang av tvistesaker knyttet til lovendringen her enn det som er vanlig ved tilsvarende lovendringer ellers.

Når det gjelder økonomiske og administrative konsekvenser for private, ser departementet først på virkningen for kredittkundene. Direktivets regler om opplysningsplikt vil bidra til å gjøre det lettere for kredittkunden å orientere seg med tanke på ulike kredittilbud. Videre vil reglene om forklaringsplikt og kredittvurdering samt forslaget om en mer effektiv frarådingsplikt kunne bidra til at kredittkunden ikke pådrar seg gjeld i tilfeller hvor vedkommende bør avstå fra dette.

Departementet kan i hovedsak slutte seg til utvalgets vurderinger av de økonomiske og administrative konsekvensene av lovforslaget for kredittgivere. Som utvalget peker på, vil lovforslaget ha konsekvenser i form av omlegging av rutiner mv., jf. for så vidt også høringsuttalelsen fra Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen. Når det gjelder virkningen av forslaget om at det skal gis en muntlig fraråding til kunden i tillegg til en skriftlig, vil departementet peke på at frarådingen i seg selv vil bidra til å redusere antall misligh old, og dermed også redusere mulig tap for kredittgiverne. I tillegg må man se virkningen for kredittgiverne i et bredere samfunnsmessig perspektiv. Se for øvrig punkt 6.5.4 i proposisjonen hvor frarådingsplikten er drøftet.

19 Ikrafttredelse og overgangsregler

Forbrukerkredittdirektivet artikkel 30 fastsetter en egen overgangsbestemmelse som lyder:

«Artikkel 30

Overgangsbestemmelser

1. Dette direktiv får ikke anvendelse på kredittavtaler som foreligger på det tidspunkt da de nasjonale gjennomføringstiltakene trer i kraft.

2. Medlemsstatene skal imidlertid sikre at artikkel 11, 12, 13 og 17, artikkel 18 nr. 1 annet punktum samt artikkel 18 nr. 2 også får anvendelse på åpne kredittavtaler som foreligger på det tidspunkt da de nasjonale gjennomføringstiltakene trer i kraft.»

Direktivet angir med dette at direktivets bestemmelser som hovedregel bare kommer til anvendelse på nye kredittavtaler som blir inngått etter at de nasjonale gjennomføringsbestemmelsene har trådt i kraft. Eksisterende kredittavtaler vil dermed ikke underlegges den reguleringen som følger av direktiv 2008/48/EF, med unntak for tidsubegrensede kredittavtaler som nevnt i artikkel 30 nr. 2. For slike kredittavtaler fastsetter direktivet at medlemsstatene skal sikre at visse direktivbestemmelser likevel kommer til anvendelse.

Utvalget har ikke drøftet ikrafttredelse og overgangsregler særskilt i utredningen. I utvalgets lovforslag § 68 er det foreslått at loven skal tre i kraft fra den tid Kongen bestemmer, og i § 69 er det foreslått følgende overgangsregler med virkning for kapittel 3 i finansavtaleloven:

«Kredittavtaler som var inngått på tidspunktet for kapitlets ikrafttredelse blir regulert av kredittkjøpsloven og finansavtaleloven kapittel 3 om låneavtaler m.v. Bestemmelsene i §§ 30 tredje ledd annet punktum og fjerde ledd, 46 tredje ledd, 53, 55 annet ledd, 57 og 63 skal likevel anvendes på tidsubegrensede kredittavtaler som var inngått på tidspunktet for kapitlets ikrafttredelse.»

I *høringen* har *Finansnæringens Hovedorganisasjon* og *Sparebankforeningen* uttalt følgende om ikrafttredelse og overgangsregler:

«Implementeringen av direktivet vil medføre stor[e] endringer for bankene. Det er bl.a. behov for å foreta opplæring av ansatte, endre standarddokumenter og å foreta nødvendige tilpasninger i saksbehandler- og kredittsystemer og andre tilknyttede datasystemer. Den faktiske situasjonen er slik at endringer i de rettslige rammevilkårene påvirker eksisterende systemer for kundebehandling mv. som det nødvendigvis tar noe tid å utforme kravspesifikasjon for og deretter gjennomføre nødvendige tekniske justeringer av, samt etterfølgende opplæring av ansatte mv. Vi er i denne prosessen helt avhengig av oppdateringer av eksisterende saksbehandlingsverktøy, som typisk kun kan leveres et par ganger årlig. Det er derfor behov for romslige overgangsfrister for ikrafttredelse etter lovvedtaket. Arbeidet med oppdatering av standarddokumentasjon er for øvrig allerede i gang. Dersom både lovproposisjon og lovvedtak, samt nødvendige forskrifter, foreligger første halvår 2010, mener vi at de nye lovreglene tidligst kan tre i kraft fra 1. januar 2011.

Vi peker også på at det er behov for å avklare de nye reglenes anvendelse på eldre avtaler. Lovutkastet § 69 legger opp til at eldre avtaler som hovedregel skal reguleres av tidligere rett, med unntak for tidsubegrensede avtaler. En slik løsning medfører at bankene må kjøre et tosporet system for bl.a. varsel om renteendringer. Vi mener dette er lite hensiktsmessig, jf. også ovennevnte om fordeler og ulemper ved ulike rentevarslingsfrister.

Dersom loven som hovedregel også gis anvendelse på allerede inngått avtaler, vil behovet for overgangsregler avhenge av hvilke regler som blir vedtatt. Spørsmålet om de nye reglenes anvendelse i tid, og behovet for overgangsregler, må etter dette vurderes nærmere i tilknytning til de endelige lovregler. Vi anbefaler at det i denne forbindelse ses hen til de løsninger det legges opp til ved gjennomføringen av betalingstjenestedirektivet i norsk rett.»

D e p a r t e m e n t e t følger opp utvalgets forslag om at loven skal tre i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Gjennomføringsfristen for direktivet er 11. juni 2010, og det tas sikte på å sette endringene i kraft innen gjennomføringsfristens utløp. Finansinstitusjonene har lenge vært kjent med at det vil

komme endringer i lovreglene om kredittavtaler som følge av forbrukerkredittdirektivet, og må kunne forventes å tilpasse seg til lovendringene innen ikrafttredelsen.

Utvalget har i samsvar med direktivets bestemmelse foreslått at endringene i finansavtaleloven kapittel 3 som hovedregel ikke skal få anvendelse på eldre kredittavtaler. Departementet mener for sin del at det er hensiktsmessig at bestemmelsene i lovforslaget i størst mulig grad får anvendelse også for slike avtaler. Kredittavtalene som loven omfatter, kan være meget langvarige, og departementet har forståelse for finansnæringens synspunkt om at det vil være tungvint å operere med et tosporet regelsystem. Slike synspunkter ledet også til at finansavtaleloven ved vedtakelsen som hovedregel ble gitt anvendelse for eldre avtaler. Også bestemmelsene som gjennomfører direktiv 2007/64/EF (betalingstjenestedirektivet), jf. endringslov 19. juni 2009 nr. 81, er, der det er aktuelt, gitt anvendelse på eksisterende avtaler.

Når det gjelder lovens anvendelse for eksisterende kredittavtaler, kan det reises spørsmål om direktivets artikkel 30 nr. 1, i lys av prinsippet om fullharmonisering, er til hinder for å gi de nasjonale gjennomføringsbestemmelsene anvendelse på slike avtaler. Departementet finner det for sin del klart at bestemmelsen avgrenser direktivets anvendelsesområde til å omfatte nye kredittavtaler. Det er dermed nasjonalt handlingsrom til å fastsette hvilke regler som skal gjelde for eksisterende kredittavtaler så langt direktivet ikke uttrykkelig fastsetter noe annet, jf. artikkel 30 nr. 2. Siden departementet går inn for at lovforslaget også skal gis anvendelse for eksisterende kredittavtaler, vil forpliktelsen etter direktivet artikkel 30 nr. 2 oppfylles gjennom dette.

Når reglene etter departementets forslag i utgangspunktet gis anvendelse også for eksisterende kredittavtaler, er det nødvendig å se nærmere på behovet for å fastsette særskilte overgangsregler i loven. Gjennomgående synes imidlertid lovforslagets regler ikke å reise spørsmål om dette.

En rekke av lovendringene som foreslås, vil etter sin art for alle praktiske formål bare få anvendelse på kredittavtaler som blir inngått etter lovens ikrafttredelse. Dette gjelder lovendringene om markedsføring av kredittavtaler, om opplysningsplikt forut for avtaleinngåelsen, om plikt til å vurdere kredittverdighet, om forklaringsplikt, om frarådingsplikt, om krav til kredittavtalens form og innhold, om angrerett, om krav om kontantinnsats og om krav til innholdet i avtalen når det gjelder overtrekk av konto. Det er etter departementets syn ikke nødvendig med overgangsregler på disse punktene.

Når det gjelder endringer i reglene om sanksjoner, jf. § 56 a og § 91, følger det av alminnelige prinsipper om tilbakevirkning at de bare kan gis anvendelse for handlinger/begivenheter fremover i tid. Etter departementets oppfatning vil det dermed heller ikke være nødvendig med overgangsbestemmelser på dette punktet.

Forslaget om opphevelsen av finansavtaleloven § 57 fjerde ledd, knyttet til forbrukerbegrepet i kausjonstilfellene, bør etter departementets syn ikke gis anvendelse for avtaler inngått før ikrafttredelsen av loven. Spørsmålet om forbrukerstatus står så sentralt for partenes rettigheter og plikter i avtaleforholdet at vurderingen av om en kausjonist er forbruker, bør skje etter lovreglene som gjaldt ved avtaleinngåelsen. Departementet har kommet til at det er hensiktsmessig å fastsette en uttrykkelig overgangsbestemmelse om dette. Også når det gjelder regelen om adgangen til rettsvalg utenfor EØS-området, jf. departementets lovforslag til nytt annet ledd i finansavtaleloven § 3, kan det reises spørsmål om denne bare bør gjelde for nye kredittavtaler. Departementet antar imidlertid at den gjeldende regelen i finansavtaleloven § 2 tredje ledd gjennomgående vil føre til samme resultat som den foreslåtte bestemmelsen i § 3 annet ledd, og kan for sin del ikke se behovet for en overgangsregel på dette punktet.

Reglene om førtidig tilbakebetaling ved fastrentekreditt videreføres langt på vei i lovforslaget, men vurderingen av om kredittgiveren ved en fastrentekreditt kan kreve rentekompensasjon i tilfeller av førtidig tilbakebetaling, vil kunne tenkes å slå ulikt ut i enkelttilfeller når de nye reglene sammenlignes med gjeldende rett. Departementet finner det derfor riktig at førtidig tilbakebetaling av fastrentekreditt bedømmes etter de gjeldende reglene i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven med forskrifter når det gjelder avtaler om fastrentekreditt som er inngått før lovens ikrafttredelse, og dette er det tatt inn en overgangsbestemmelse om i lovforslaget. En slik løsning følger for øvrig også av utvalgets lovforslag på dette punktet.

For de resterende reglene synes det å være uproblematisk at de gis anvendelse for fremtidige begivenheter i eksisterende avtaler, da de ikke kan sies å innebære noen urimelig forskyvning av partenes stilling i avtaleforholdet. For forbrukersiden må det være sentralt at reglene gjennomgående gir et styrket forbrukervern. Heller ikke for kredittgiversiden kan det være spesielt problematisk at reglene gis anvendelse også for eksisterende kredittavtaler. Det er i denne sammenheng et poeng at

man så langt som mulig oppnår et ensporet system og kan forholde seg til ett regelsett for alle avtalene. Reglene om kjøperens innsigelser mot en annen kredittgiver enn selger og om overdragelse av rettigheter viderefører i hovedsak gjeldende rett, og må kunne gis anvendelse for nye avtaler. Departementet anser også at reglene om opplysningsplikt ved stilltiende akseptert overtrekk, om opplysningsplikt under avtaleforholdet, reglene om endring av avtalevilkår og regelen om debitors prinsipale valgrett ved delbetaling i forbrukerforhold, samt om oppsigelse og sperring av tidsubegrensede kredittavtaler, må kunne få anvendelse for avtaler inngått før lovens ikrafttredelse.

Departementet kan utover dette ikke se at det er behov for uttrykkelige overgangsbestemmelser som følge av at loven får anvendelse for fremtidige begivenheter i avtaler som er inngått før lovens ikrafttredelse. *Finansnæringens Hovedorganisasjon* og *Sparebankforeningen* har i høringen bedt departementet se hen til de løsninger det er lagt opp til ved gjennomføringen av betalingstjenestedirektivet i norsk rett. Departementet kan ikke se at gjennomføringen av forbrukerkredittdirektivets bestemmelser reiser tilsvarende spørsmål om overgangsregler som ved gjennomføringen av betalingstjenestedirektivet, ut over de problemstillinger som er drøftet foran. For ordens skyld foreslår imidlertid departementet en hjemmel for Kongen til å gi nærmere overgangsregler.

20 Merknader til de enkelte bestemmelsene i lovforslaget

20.1 Til lovforslaget del I om endringer i finansavtaleloven

Til § 1

Det er foretatt en begrepsmessig justering i *fjerde ledd* i bestemmelsen. Det vises til de alminnelige merknader i proposisjonen punkt 4.5.5.

Det er foreslått et nytt *femte ledd* som utvider lovens virkeområde for visse former for kreditt. Bestemmelsen må ses i sammenheng med definisjonen av «kredittgiver» i lovforslaget § 44 a bokstav e og merknaden til denne bestemmelsen nedenfor. Når det gjelder kreditt til forbrukere, gjennomfører disse bestemmelsene samlet sett direktivet artikkel 3 bokstav b. Bestemmelsen er ny sammenlignet med gjeldende rett.

Femte ledd første punktum fastslår at ved kreditt til en forbruker gjelder finansavtaleloven kapittel 3 «enhver» som gir kreditt som ledd i næringsvirksomhet. Denne formuleringen svarer til definisjonen av kredittgiver i direktivet artikkel 3 bokstav b sammenholdt med direktivet artikkel 3 bokstav a og c, og må videre antas å fange opp formuleringen «enhver annen ervervsmessig yter av lån til forbrukere», jf. § 1 bokstav e i forskrift 11. februar 2000 nr. 101 om låneavtaler og forskrift 11. februar 2000 nr. 102 om utvidet anvendelsesområde for finansavtaleloven. Bestemmelsen innebærer at det ikke gjelder noen begrensninger for hvilke juridiske og fysiske subjekter som skal anses som kredittgiver overfor en forbruker, ut over at kreditten må gis som ledd i «næringsvirksomhet». At kreditten må ytes som ledd i næringsvirksomhet, innebærer at de helt private kredittavtalene vil falle utenfor den foreslåtte reguleringen i finansavtaleloven kapittel 3.

Femte ledd annet punktum angir at ved kreditt mellom næringsdrivende som ikke omfattes av finansavtaleloven § 1 første ledd, gjelder bare loven § 52 (førtidig forfall), § 53 (førtidig tilbakebetaling) og § 54 a (avregning av gjeldsposter). Som nevnt under punkt 4.4.5 i proposisjonen har departementet sett det som ønskelig å utforme et kredittgiverbegrep som medfører at de tilfellene av kreditt til næringsdrivende som i dag omfattes av finansavtaleloven kapittel 3 og kredittkjøpsloven, også omfattes av den foreslåtte nye reguleringen i finansavtaleloven kapittel 3. Etter departementets syn vil en henvisning til «finansinstitusjoner og lignende institusjoner», jf. gjeldende finansavtalelov § 44 første ledd og utvalgets lovforslag § 45 bokstav d, innebære at enkelte former for kreditt til næringsdrivende etter kredittkjøpsloven faller utenfor lovforslaget. For å fange opp disse tilfellene, uten at man samtidig går for langt sammenlignet med gjeldende rett, foreslås det å innta formuleringen i finansavtaleloven § 1 nytt femte ledd annet punktum. Ved kreditt til næringsdrivende kan kredittgiver med andre ord også være en annen juridisk person enn en finansinstitusjon eller lignende institusjon, men da vil bare de spesifikt nevnte bestemmelsene i finansavtaleloven kapittel 3 komme til anvendelse.

Til § 2

Det er foretatt en begrepsmessig justering i bestemmelsens annet ledd tredje punktum. Det vises til de alminnelige merknader i proposisjonen punkt 4.5.5.

Til § 3

Overskriften er endret til «[r]ettsvalg» i tråd med utvalgets terminologi.

Bestemmelsen i nytt *annet ledd* gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 22 nr. 4, og svarer til utvalgets forslag til § 3 annet ledd. Bestemmelsen er omtalt i kapittel 16 i proposisjonens alminnelige del og innebærer at en avtale om at kredittavtalen skal være underlagt lovgivningen til en annen stat utenfor EØS, ikke kan gjøres gjeldende dersom forbrukeren berøves den beskyttelse bestemmelsene i loven gir.

Til § 44

Bestemmelsen fastslår virkeområdet for reglene i finansavtaleloven kapittel 3, og erstatter gjeldende retts bestemmelser om virkeområdet i finansavtaleloven § 44 og kredittkjøpsloven § 1. Bestemmelsen svarer med enkelte endringer til utvalgets lovfor-

slag § 44, og er omtalt nærmere i punkt 4.2.5 i proposisjonens alminnelige del. Bestemmelsen gjennomfører direktivet artikkel 2 i den utstrekning den er uttrykk for totalharmonisering. Virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 3 er imidlertid mer omfattende enn direktivets virkeområde. Dette kommer dels til uttrykk ved at kapittel 3 omfatter flere rettighets- og pliktsubjekter enn direktivet, og dels ved at kapittel 3 kommer til anvendelse på flere typer kredittavtaler enn det som er tilfellet for direktivet.

Første ledd angir hovedregelen om at kapitlet kommer til anvendelse for kredittavtaler mellom en kredittgiver og en kredittkunde. For å fastlegge kapitlets virkeområde må første ledd ses i sammenheng med definisjonene av «kredittavtale», «kredittgiver» og «kredittkunde» i departementets lovforslag § 44 a bokstav a, e og d, jf. merknaden til disse bestemmelsene. «Kredittavtale» i lovens forstand er et vidt begrep, og vil i alle fall omfatte det som anses som kredittavtaler etter kredittkjøpsloven og det som anses som låneavtaler etter gjeldende kapittel 3 i finansavtaleloven. Begrepet «kredittkunde» innebærer at både forbrukere og næringsdrivende omfattes av reguleringen, noe som medfører at finansavtaleloven kapittel 3 får et videre anvendelsesområde enn direktivet, som bare gjelder kreditt til forbrukere. Begrepet «kredittgiver» er også videre enn direktivets definisjon, og dette henger nært sammen med at reguleringen i finansavtaleloven kapittel 3 ikke bare skal omfatte kreditt til forbrukere.

Annet ledd angir unntakene fra første ledd, dvs. hvilke typer kredittavtaler som faller utenfor reguleringen i finansavtaleloven kapittel 3. Unntakene i annet ledd suppleres også av ett ytterligere unntak i syvende ledd, jf. merknaden til dette nedenfor. I tillegg vises det til punkt 4.2.5 i proposisjonen der det i samsvar med direktivet artikkel 3 bokstav c in fine er presisert at avtaler om løpende levering av varer og tjenester hvor forbrukeren betaler i rater faller utenfor begrepet kredittavtale. Opplistingen av unntak i annet ledd bygger på enkelte av de unntakene som følger av direktivet artikkel 2 nr. 2. Siden de kredittavtalene som er unntatt etter artikkel 2 nr. 2 bokstav a til l, faller utenfor direktivets virkeområde, og dermed også utenfor rekkevidden av direktivets krav til fullharmonisering, står medlemsstatene i utgangspunktet fritt til å regulere disse kredittformene. Den avgrensningen av virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 3 som følger av unntakene i § 44 annet ledd, er ment å være den samme som følger av utvalgets lovforslag § 44 annet ledd, men med enkelte språklige justeringer. Overordnet omfatter unntakene kredittavtaler der det av ulike årsaker ikke kan sies å foreligge et like sterkt behov for å beskytte kredittkunden som i de tilfellene som omfattes av hovedregelen. Der beskyttelsesbehovet overfor kredittkunden er mindre fremtredende, bør hensynet til å spare kredittgivere for arbeid og kostnader tillegges større vekt.

I *annet ledd bokstav a* gjøres det for det første unntak for «kredittavtaler der kreditten gis rente- og kostnadsfritt». Dette unntaket tilsvarer den første delen av unntaket i direktivet artikkel 2 nr. 2 bokstav f, jf. formuleringen «kredittavtaler der kreditten blir gitt rentefritt og uten andre omkostninger». Unntaket er nytt sammenlignet med gjeldende finansavtalelov kapittel 3 og kredittkjøpsloven. Det er videre ment å ha samme realitetsinnhold som utvalgets unntak for «avtale om [vederlagsfri] fakturakreditt», jf. utvalgets lovforslag § 44 annet ledd bokstav a og utredningen side 144.

Unntaket er generelt utformet og omfatter derfor i prinsippet de formene for kreditt som faller innenfor definisjonen av «kredittavtale», jf. departementets lovforslag § 44 a bokstav a. Forutsetningen for at unntaket skal komme til anvendelse, er imidlertid at den kreditten som ytes, er helt vederlagsfri for kredittkunden, og dette vil i praksis medføre at det store flertallet av kredittavtaler faller utenfor unntaket. Spørsmålet om kreditten blir gitt rente- og omkostningsfritt vil bero på en konkret tolking av den aktuelle avtalen. Vilkåret skal tolkes strengt, og selv små og ubetydelige omkostninger som er knyttet til at det ytes kreditt, vil medføre at en faller utenfor unntaket. Normalt vil det ikke by på vanskeligheter å vurdere hvorvidt en kredittavtale er rente- og omkostningsfri, men ved tolkingstvil på dette punktet bør tvilsrisikoen ligge hos kredittgiveren. Unntaket vil typisk kunne omfatte tilfeller der en kjøper mottar en faktura med forfall frem i tid, ofte angitt til 30 dager. I en slik situasjon vil kjøperen i realiteten ha fått et rente- og omkostningsfritt lån fra selgeren frem til forfallsdato, og unntaket vil komme til anvendelse. Om kjøperen i en slik situasjon ikke skulle betale fakturaen innen forfall, vil kreditten likevel anses rente- og omkostningsfri selv om det blir beregnet forsinkelsesrenter som følge av betalingsmisligholdet. Unntaket vil videre kunne omfatte den gamle ordningen med «kjøp på bok» i butikk.

Når det særskilt gjelder kredittavtaler i form av kredittkort og faktureringskort, er det ofte slik at benyttet kreditt er rente- og omkostningsfri i en avtalebestemt periode. I praksis kan det være slik at dersom hele det benyttede kredittbeløpet betales innen forfallsdato, er kreditten rentefri for kunden. Det vil imidlertid ofte følge av kortavtalen at det er knyttet gebyrer til kortet, for eksempel årsgebyr,

og at det også påløper særskilte renter for ubetalt benyttet kreditt. Det vil derfor i praksis sjelden forekomme at avtaler om kredittkort eller faktureringskort kan anses rente- og omkostningsfrie, selv om det skulle følge av avtalen at benyttet kreditt er rente- og omkostningsfri i en kortere, avtalebestemt periode.

Unntaket i annet ledd bokstav a omfatter i tillegg kredittavtaler «som innebærer en rente- og kostnadsfri henstand med betalingen av en eksisterende forpliktelse». Denne delen av unntaket svarer til unntaket i direktivet artikkel 2 nr. 2 bokstav j, og er i realiteten lik utvalgets lovforslag § 44 annet ledd bokstav a siste del. Også denne delen av unntaket er ny sammenlignet med gjeldende rett. En forutsetning for at dette unntaket skal komme til anvendelse, er at endringsavtalen, dvs. betalingsutsettelsen, ikke medfører kostnader for kredittkunden. Når det allerede eksisterer en betalingsforpliktelse, vil en rente- og kostnadsfri betalingsutsettelse bare være til fordel for skyldneren. Det foreligger med andre ord ikke noe nevneverdig beskyttelsesbehov i en slik situasjon, og hensynet til kredittgiveren taler for at reguleringen i finansavtaleloven kapittel 3 ikke kommer til anvendelse.

Videre følger det av *annet ledd bokstav b* at det på visse vilkår gjelder et unntak for kredittavtaler som blir gitt av en arbeidsgiver til sine ansatte som ledd i en bibeskjeftigelse. Bestemmelsen tilsvarer unntaket i direktivet artikkel 2 nr. 2 bokstav g. Unntakets siste del innebærer en viss realitetsendring sammenlignet med utvalgets lovforslag § 44 annet ledd bokstav b, og er tilføyd av departementet for på best mulig måte å reflektere direktivets ordlyd.

For at unntaket i annet ledd bokstav b skal komme til anvendelse, kreves det at arbeidsgivers hovedvirksomhet ikke er knyttet til finansieringsvirksomhet. Videre kreves det at kreditten gis rentefritt eller med en lavere rente enn markedsrenten, samt at kreditten generelt ikke tilbys til allmennheten. Det sistnevnte vilkåret er tilføyd av departementet sammenlignet med utvalgets forslag, jf. direktivets ordlyd i artikkel 2 nr. 2 bokstav g.

I *annet ledd bokstav c* gjøres det unntak fra finansavtaleloven kapittel 3 for kredittavtaler som er et resultat av et rettsforlik. Bestemmelsen svarer til utvalgets lovforslag § 44 annet ledd bokstav c, og tar sikte på å reflektere direktivet artikkel 2 nr. 2 bokstav i, som gjør unntak for «kredittavtaler som er resultatet av et oppgjør ved en domstol eller en annen lovfestet myndighet». Det finnes ikke noe tilsvarende uttrykkelig unntak for slike kredittavtaler etter gjeldende rett. Begrepet «rettsforlik» må tolkes vidt, slik at også kredittavtaler i form av forlik som er inngått ved en annen lovbestemt myndighet, vil omfattes av unntaket.

Tredje ledd regulerer kredittavtaler i form av kassakreditt eller annen rammekreditt der kreditten skal betales tilbake etter påkrav eller innen tre måneder. Formuleringen «kassakreditt eller annen rammekreditt» avviker noe fra utvalgets forslag uten at det er tilsiktet realitetsendringer, jf. for øvrig definisjonen av begrepet i lovforslaget § 44 a bokstav b og merknaden til denne bestemmelsen. Bestemmelsen gjennomfører direktivet artikkel 2 nr. 3, som har en noe mer begrenset regulering av denne typen kredittavtaler. I fortalen punkt 11 er det fastsatt at for kredittavtaler som bare omfattes av enkelte av bestemmelsene i direktivet, har medlemsstatene ikke anledning til å vedta nasjonal lovgivning som gjennomfører andre bestemmelser i direktivet. Det fremgår imidlertid at nasjonale myndigheter står fritt til å regulere slike kredittavtaler når det gjelder andre spørsmål som ikke blir harmonisert gjennom direktivet.

Følgende henvisninger i tredje ledd til bestemmelser i finansavtaleloven kapittel 3 er fullt ut eller delvis en konsekvens av direktivets totalharmonisering: § 44 a, § 45, § 46 første ledd bokstav a og b og annet og tredje ledd, § 46 a annet til åttende ledd, § 46 b, § 48 første, tredje, fjerde og femte ledd, § 48 a første ledd, § 50, § 51 b tredje ledd annet punktum, § 54 b, § 55 og § 56 a. Når det gjelder § 56 a om tilsyn, jf. direktivet artikkel 20, gjennomfører denne bestemmelsen rent faktisk direktivet uten at dette er nevnt av utvalget på side 145 i utredningen.

Departementet viser til at paragrafhenvisningene her i stor grad tilsvarer utvalgets paragrafhenvisninger på side 145 i utredningen, justert for at departementet generelt foreslår en annen paragrafnummerering enn utvalget. Når det gjelder hvilke konkrete direktivbestemmelser disse bestemmelsene gjennomfører, vises det til merknadene i kapittel 20 i proposisjonen. For øvrig nevnes at det sammenlignet med utvalgets forslag og henvisningen der til § 45 bokstav f om effektiv rente, i departementets lovforslag er vist til hele § 44 a, som gjennomfører direktivet artikkel 3.

I tillegg skal følgende bestemmelser i kapittel 3, som faller utenfor direktivets krav om totalharmonisering, etter nasjonalt valg gjelde for kredittavtaler som nevnt i tredje ledd: § 47, § 49, §§ 51 og 52, § 54 a og § 56. Dette samsvarer i grove trekk innholdsmessig med oppregningen av denne typen bestemmelser i utvalgets lovforslag § 44 tredje ledd, justert for departementets forslag om endret paragrafnummerering.

Etter dette er det bare bestemmelsene i finansavtaleloven kapittel 3 om plikten til å gi fyllestgjø-

rende forklaringer (§ 46 c), overtrekk (§ 48 b), oppsigelse og sperring av tidsubegrenset kredittavtale (§ 51 a), bestemmelsen om selve angreretten for kredittavtaler (§ 51 b), førtidig tilbakebetaling (§ 53) og førtidig tilbakebetaling av fastrentekreditt (§ 54) som overhodet ikke kommer til anvendelse ved kredittavtaler i form av kassakreditt eller annen rammekreditt som omhandlet i tredje ledd.

Direktivet artikkel 2 nr. 3 lister opp flere bestemmelser som skal gjelde for disse avtalene enn det som fremgår av utvalgets og departementets forslag til § 44 tredje ledd. Dette er bestemmelser som er gjennomført i andre deler av finansavtaleloven, eksempelvis bestemmelsen om rettsvalg i direktivet artikkel 22 nr. 4, som er gjennomført i § 3 i finansavtaleloven kapittel 1, og artikkel 21 om kredittformidlere, som er gjennomført i finansavtaleloven kapittel 5 og 6. Bestemmelsene i disse kapitlene gjennomfører direktivets forpliktelser også for avtaler om kassakreditt og annen rammekreditt, og det er dermed ikke nødvendig eller hensiktsmessig å vise til dem i § 44 tredje ledd. Det sentrale med § 44 tredje ledd er å gi anvisning på hvilke av bestemmelsene i kapittel 3 som gjelder for slike kredittavtaler. Når det gjelder relevante bestemmelser i de øvrige kapitler i finansavtaleloven, vil disse på vanlig måte komme til anvendelse også på kassakredittavtaler i den grad de ikke berøres av direktivets totalharmonisering, eksempelvis reglene i kapittel 4 om kausjon.

I *fjerde ledd* fremgår det at kredittavtaler i form av overtrekk bare er underlagt enkelte av bestemmelsene i finansavtaleloven kapittel 3. Bestemmelsen gjennomfører direktivet artikkel 2 nr. 4. Reguleringen avviker på dette punktet fra utvalgets lovforslag § 44, ved at utvalget har valgt å gjennomføre den mer begrensede reguleringen av overtrekk i finansavtaleloven kapittel 2. Det vises for øvrig til departementets alminnelige merknader i kapittel 14 i proposisjonen. Definisjonen av begrepet «overtrekk» er inntatt i lovforslaget § 44 a bokstav c, jf. merknaden til denne bestemmelsen. For kredittavtaler i form av overtrekk gjelder bare bestemmelsene i lovforslaget § 44 a, § 48 b og § 56 a. Direktivet artikkel 2 nr. 4 henviser også til enkelte andre bestemmelser enn de som er uttrykkelig nevnt i lovforslaget, eksempelvis artikkel 22 nr. 2 om rettsvalg. Finansavtaleloven § 2 første ledd om ufravikelighet i forbrukerforhold, den generelle rettsvalgsbestemmelsen for kredittavtaler i lovforslaget § 3 annet ledd og finansavtaleloven § 4 om tvisteløsning oppfyller imidlertid direktivforpliktelsen på dette punktet. Formålet med bestemmelsen i annet ledd her er å vise hvilke bestemmelser i finansavtaleloven kapittel 3 som kommer til anvendelse.

Femte ledd regulerer de tilfellene der kredittkunden utelukkende hefter med en gjenstand som på avtaletidspunktet blir deponert hos kredittgiveren. Slike kredittavtaler faller utenfor direktivets virkeområde, jf. artikkel 2 nr. 2 bokstav k, men vil etter lovforslaget være underlagt enkelte av vernebestemmelsene i finansavtaleloven kapittel 3. Bestemmelsen omfatter bare de tilfellene der kredittkunden «utelukkende hefter med en gjenstand», dvs. at kredittkunden ikke har noe personlig ansvar for den gjelden han eller hun påtar seg. Hvorvidt kredittavtalen hjemler et personlig ansvar for kredittkunden, vil bero på en konkret tolking av den aktuelle avtalen. For det tilfellet at avtalen gir hjemmel for et personlig ansvar, må den vurderes etter bestemmelsene i lovforslaget § 44 første til tredje ledd. Dersom avtalen ikke hjemler personlig ansvar, kommer bestemmelsen i lovforslaget § 46 a om opplysningsplikt forut for inngåelse av kredittavtale og bestemmelsen i lovforslaget § 47 om frarådingsplikt til anvendelse. Begrunnelsen for bestemmelsen i femte ledd er at vernebehovet gjennomgående vil være svakere når kredittavtalen ikke hjemler noe personlig ansvar for den gjelden som stiftes. Samtidig vil det i slike tilfeller ofte være tale om kredittkunder som ikke får dekket sitt kredittbehov i regulære finansinstitusjoner på grunn av manglende kredittverdighet. Dette tilsier at enkelte av vernebestemmelsene i finansavtaleloven kapittel 3 også bør komme til anvendelse på slike kredittavtaler.

Sjette ledd viderefører finansavtaleloven § 44 tredje ledd.

I *syvende ledd første punktum* er det gjort et ytterligere unntak fra virkeområdet til bestemmelsene i finansavtaleloven kapittel 3, og bestemmelsen supplerer dermed de øvrige unntakene som fremgår av annet ledd bokstav a til c. Bestemmelsen fastslår at finansavtaleloven kapittel 3 ikke kommer til anvendelse på avtaler om faktoring (diskontering) eller avtaler om leiefinansiering, jf. gjeldende finansavtalelov § 44 annet ledd annet punktum. Når det gjelder den delen av unntaket som gjelder avtaler om leiefinansiering, gjør også direktivet artikkel 2 nr. 2 bokstav d unntak for slike avtaler. I direktivet er det presisert at unntaket bare gjelder leie- eller leasingavtaler «der en plikt til å kjøpe avtalens gjenstand ikke er fastsatt». I tråd med dette er det, i samsvar med utvalgets forslag, inntatt en presisering i ordlyden i syvende ledd første punktum om at unntaket bare gjelder for avtaler om leiefinansiering «der det ikke er avtalt en plikt for leieren til å bli eier». Denne avgrensningen innebærer at leiekjøp, som etter gjeldende rett faller innenfor kredittkjøpslovens virkeområde etter kredittkjøpslo-

ven § 3 nr. 1 bokstav c, jf. § 1, også vil omfattes av reguleringen i finansavtaleloven kapittel 3. Hvorvidt det etter avtalen gjelder en plikt til å bli eier av tingen, vil bero på en konkret tolking av den aktuelle avtalen.

Syvende ledd annet og tredje punktum viderefører forskriftshjemmelen om forbrukerleie som etter gjeldende rett følger av kredittkjøpsloven § 29 første ledd. Det er en viss forskjell fra utvalgets forslag ved at forskuddsleie er nevnt i bestemmelsen i samsvar med dagens forskriftshjemmel i § 29. *Syvende ledd fjerde punktum* fastslår at det også skal gjelde en frarådingsplikt ved avtaler om forbrukerleie. Bestemmelsen viderefører kredittkjøpsloven § 29 annet ledd.

Til § 44 a

Bestemmelsen inneholder definisjoner av begreper som etter lovforslaget benyttes i finansavtaleloven kapittel 3, og bygger med enkelte tilføyelser og språklige justeringer på § 45 i utvalgets lovforslag. Bestemmelsen er ny sammenlignet med gjeldende finansavtalelov kapittel 3, og den gjennomfører direktivet artikkel 3. Definisjonskatalogen må ses i sammenheng med finansavtaleloven § 2 første ledd annet punktum, som definerer begrepet «forbruker», jf. punkt 4.3.5 i proposisjonen. Det vises for øvrig til den nærmere omtalen av de ulike definisjonene i punkt 4.5.5 i proposisjonen.

Flere av begrepene som inngår i definisjonskatalogen, er av sentral betydning for angivelsen av virkeområdet for reglene i finansavtaleloven kapittel 3, jf. lovforslaget § 44 og merknaden til denne bestemmelsen foran. Dette gjelder særlig begrepet «kredittavtale», med underkategoriene «kassakreditt eller annen rammekreditt» og «overtrekk», og rettighets- og pliktsubjektene «kredittkunde», «kredittgiver» og «kredittformidler». Direktivets virkeområde er begrenset til å gjelde kreditt til forbrukere, jf. artikkel 2 nr. 1 og definisjonen av kredittavtale i artikkel 3 bokstav c. Som redegjort for under merknaden til § 44 første ledd har man valgt å gå lenger enn direktivet på dette punktet, ved å la både forbrukere og næringsdrivende inngå i begrepet «kredittkunde», se nærmere omtale av dette nedenfor. I tråd med gjeldende rett skal det imidlertid være slik at kredittkunder som er forbrukere, nyter et større grad av vern enn det som gjelder for næringsdrivende. Direktivets avgrensning til kreditt til forbrukere har også en side til definisjonen av «kredittyter», jf. direktivet artikkel 3 bokstav b. Ved kreditt til forbruker regnes som kredittyter enhver fysisk eller juridisk person som yter eller lover å yte kreditt som et ledd i sin ervervsmessige virksomhet. Begrepet «kredittyter» må etter dette anses fullharmonisert når det gjelder kreditt til forbrukere, og nasjonale myndigheter står ut over dette fritt ved utformingen av begrepet «kredittgiver», jf. nærmere om dette nedenfor.

Med dette som utgangspunkt inneholder *bokstav a* en definisjon av «kredittavtale», som gjennomfører direktivet artikkel 3 bokstav c. Med «kredittavtale» menes en avtale der en kredittgiver gir en kredittkunde kreditt i form av betalingsutsettelse, lån, kassakreditt eller annen tilsvarende form for kreditt. Det vises til de alminnelige merknadene under punkt 4.2.5 i proposisjonen for en nærmere redegjørelse for hva som ligger i de ulike begrepene. Begrepet «kredittavtale» er ikke ment å omfatte avtaler om løpende levering av varer eller tjenester av samme art, og hvor kunden betaler for varene eller tjenestene i rater så lenge de leveres, jf. direktivets presisering av dette i artikkel 3 bokstav c in fine. Definisjonen av kredittavtale er ment å omfatte de formene for kreditt som etter gjeldende rett faller innenfor kredittkjøpsloven og finansavtaleloven kapittel 3. Reguleringen vil også kunne omfatte flere kredittsituasjoner enn etter gjeldende rett, blant annet på bakgrunn av formuleringen «annen tilsvarende form for kreditt».

I *bokstav b* defineres «kassakreditt eller annen rammekreditt», jf. direktivet artikkel 3 bokstav d. Det vises til de alminnelige merknadene i punkt 4.5.5 i proposisjonen når det gjelder departementets vurderinger knyttet til begrepsbruken. Med «kassakreditt eller annen rammekreditt» menes en uttrykkelig kredittavtale der en kredittgiver stiller midler til disposisjon for en kredittkunde som overstiger løpende saldo på kredittkundens løpende konto. Formuleringen «løpende saldo» på en «løpende konto» innebærer ikke at det stilles et krav om at det i bunnen av kredittforholdet må foreligge en regulær innskuddskonto, typisk en lønnskonto. Det sentrale ved kassakreditt og annen rammekreditt er at det blir stilt midler til disposisjon for en kredittkunde som kan benyttes når kredittbehovet melder seg. Det må anses praktisk og antakelig teknisk nødvendig at en slik kreditt blir knyttet til en konto hos kredittgiveren, jf. NOU 2009: 11 side 147. De formene for kreditt som faller innenfor begrepet «kassakreditt eller annen rammekreditt», vil etter lovforslaget kunne ytes overfor både næringsdrivende og forbrukere, jf. definisjonen av «kredittkunde» i bokstav d.

I *bokstav c* defineres begrepet «overtrekk». Bestemmelsen gjennomfører direktivet artikkel 3 bokstav e, og har ingen parallell i utvalgets lovforslag. I motsetning til utvalget har departementet funnet det hensiktsmessig å regulere overtrekk i finansav-

taleloven kapittel 3, og det er derfor nødvendig å innta en definisjon av dette begrepet i definisjonskatalogen. Til forskjell fra en avtale om kassakreditt/rammekreditt bygger ikke overtrekk på en uttrykkelig avtale om kreditt. Ved overtrekk stiller kredittgiveren midler til disposisjon for kredittkunden basert på «en stilltiende aksept av overtrekk». De midlene som stilles til rådighet, overstiger løpende saldo på kredittkundens løpende konto eller kassakreditt. Om det nærmere innholdet i begrepet «overtrekk» og gjennomføringen av direktivets bestemmelser om dette vises det til kapittel 14 i proposisjonens alminnelige del.

Bokstav d definerer begrepet «kredittkunde» i samsvar med utvalgets forslag. Med «kredittkunde» menes en fysisk eller juridisk person som gis kreditt av en kredittgiver. Definisjonen av «kredittkunde» går med dette lenger enn direktivet, som i artikkel 3 bokstav a utelukkende gjør forbrukere til rettighetssubjekter etter direktivet. Finansavtaleloven kapittel 3 vil med dette komme til anvendelse også i de tilfellene der det ytes kreditt til næringsdrivende, og dette er en løsning som samsvarer med gjeldende rett. Enkelte av bestemmelsene i finansavtaleloven kapittel 3 vil imidlertid, i tråd med gjeldende rett, bare gjelde når kredittkunden er forbruker. Definisjonen av «kredittkunde» i lovforslaget § 44 a bokstav d må derfor ses i sammenheng med definisjonen av «forbruker» i finansavtaleloven § 2 første ledd annet punktum. Se for øvrig punkt 4.3 i proposisjonen.

Bokstav e definerer begrepet «kredittgiver». Departementet har foretatt visse endringer sammenlignet med utvalgets forslag, jf. nærmere om dette nedenfor. Etter departementets forslag menes med «kredittgiver» en fysisk eller juridisk person som nevnt i eller i forskrift fastsatt i medhold av § 1 første, annet, fjerde, femte eller sjette ledd som gir kreditt til en kredittkunde. Definisjonen i bokstav e må dermed sammenholdes med finansavtalelovens virkeområde slik dette er nedfelt i § 1, og samlet sett gjennomfører disse bestemmelsene direktivet artikkel 3 bokstav b. Når det særskilt gjelder departementets forslag til nytt femte ledd i finansavtaleloven § 1, vises det til merknaden til denne bestemmelsen foran. I tillegg til dette innebærer definisjonen at finansinstitusjoner eller lignende institusjoner som nevnt i § 1 første og annet ledd, kommuner og fylkeskommuner som nevnt i § 1 fjerde ledd samt institusjoner som det er fastsatt at loven skal gjelde for i medhold av § 1 sjette ledd, er å anse som kredittgivere etter kapittel 3. Sammenlignet med utvalgets forslag sikrer dette at lovforslaget på en mer dekkende måte viderefører gjeldende rett både etter finansavtaleloven og kredittkjøpsloven.

I *bokstav f* defineres «kredittformidler», og dette gjennomfører direktivet artikkel 3 bokstav f. Definisjonen svarer til utvalgets lovforslag § 45 bokstav e. Etter definisjonen er en kredittformidler en fysisk eller juridisk person som ikke opptrer som kredittgiver i det konkrete tilfellet. Det må med andre ord utøves en form for mellommannsvirksomhet som beskrevet i definisjonen som ledd i næringsvirksomhet og mot et vederlag. Det er ikke konkretisert hvilken form vederlaget skal ha, men det vanligste må antas å være at vederlaget gis i form av en pengesum. Andre finansielle motytelser, for eksempel en innkjøpsrabatt hos kredittgiveren eller kredittkunden, antas derfor omfattet av begrepet vederlag, jf. NOU 2009: 11 side 147. Det vises for øvrig til de alminnelige merknader under punkt 4.4 i proposisjonen.

Bokstav g definerer «effektiv rente», og gjennomfører direktivet artikkel 3 bokstav i. Definisjonen svarer til utvalgets lovforslag § 45 bokstav f. Bestemmelsen fastsetter dessuten en egen forskriftshjemmel, og det vises til de alminnelige merknader punkt 4.5.5. Utvalget foreslo i utredningen at forskriftshjemmelen skulle inngå i en samlet forskriftshjemmel i lovforslaget § 67. Departementet har valgt en annen lovteknisk løsning ved at de aktuelle forskriftshjemlene er inntatt i de materielle bestemmelsene de er knyttet til.

I *bokstav h* defineres begrepet «kredittkostnadene», og denne definisjonen gjennomfører direktivet artikkel 3 bokstav g. Bestemmelsen tilsvarer utvalgets lovforslag § 45 bokstav g.

Bokstav i definerer begrepet «samlet kredittbeløp» og gjennomfører direktivet artikkel 3 bokstav l. Bestemmelsen tilsvarer utvalgets forslag til § 45 bokstav h.

Bokstav j definerer «nominell rente». Definisjonen er ment å gjennomføre direktivet artikkel 3 bokstav j, og svarer til utvalgets lovforslag § 45 bokstav i.

I *bokstav k* defineres «totalbeløp». Definisjonen svarer til utvalgets lovforslag § 45 bokstav j, og gjennomfører direktivet artikkel 3 bokstav h.

Bokstav l inneholder en definisjon av begrepet «varig medium», og gjennomfører direktivet artikkel 3 bokstav m. Definisjonen har ingen parallell i utvalgets lovforslag. Innholdet i begrepet er nærmere omtalt i proposisjonen punkt 4.5.

Bokstav m definerer begrepet «tilknyttet kredittavtale», og gjennomfører direktivet artikkel 3 bokstav n. Forslaget samsvarer med utvalgets lovforslag § 45 bokstav k. Det vises til de alminnelige merknader i kapittel 12 i proposisjonen når det gjelder det nærmere innholdet i begrepet.

Til § 45

Bestemmelsen regulerer overdragelse av kredittgiverens fordring, kapitlets anvendelse i forholdet mellom kredittkunden og ny kreditor og kredittkundens krav på underretning om overdragelsen. Bestemmelsen bygger på utvalgets lovforslag § 46 med noen mindre endringer. Det er bare bestemmelsens tredje ledd som gjennomfører en direktivbestemmelse. Når det gjelder forholdene som er regulert i første og annet ledd, står nasjonale myndigheter fritt i sin regulering, jf. utredningen side 108. Om bakgrunnen for bestemmelsen vises det til behandlingen i proposisjonen kapittel 13.

Første ledd er i hovedtrekk en videreføring av finansavtaleloven § 45 første ledd, og svarer til utvalgets forslag til § 46 første ledd. Det synes imidlertid å være en inkurie i siste del av utvalgets forslag, ved at begrepet «lignende institusjon» er utelatt sammenlignet med gjeldende rett. Departementet har føyd til dette i sitt lovforslag. I samsvar med utvalgets forslag videreføres gjeldende rett etter finansavtaleloven § 45 første ledd med enkelte justeringer. Justeringene består i at det blir presisert i bestemmelsen hvilke situasjoner samtykkekravet skal gjelde for, jf. bestemmelsens første del og NOU 2009: 11 side 148. Dette er gjort for å sørge for at bestemmelsens virkeområde ikke utvides utilsiktet som en følge av forslaget om at kreditt etter kredittkjøpsloven skal omfattes av finansavtaleloven. Utvalgets og departementets lovforslag innebærer likevel en viss utvidelse av samtykkekravets virkeområde: Der kredittgiveren er en finansinstitusjon eller lignende institusjon, gjelder det, uavhengig av om kreditten er gitt etter avtale med selgeren eller ikke, et samtykkekrav.

Annet ledd om anvendelsen av kapittel 3 i forholdet mellom kredittkunden og den som har fått fordringen overdratt til seg, viderefører med enkelte begrepsmessige justeringer finansavtaleloven § 45 annet ledd første punktum. Bestemmelsen tilsvarer utvalgets forslag til § 46 annet ledd.

Tredje ledd viderefører langt på vei finansavtaleloven § 45 annet ledd annet punktum, og svarer i hovedsak til utvalgets forslag til § 46 tredje ledd. Departementet foreslår i likhet med utvalget at begrepet «varsle» i dagens lovbestemmelse blir erstattet med begrepet «underrette». Dette er i tråd med direktivets ordlyd, og klargjør at det ikke er et krav om varsel forut for overdragelsen. Kredittgiveren har, som etter gjeldende rett, ansvaret for å underrette kredittkunden. Tredje ledd har i tillegg fått en tilføyelse ved at det gjøres unntak fra plikten til å underrette i tilfeller hvor den opprinnelige kredittgiveren, etter avtale med og på vegne av ny kreditor, opptrer som kredittgiver overfor kredittkunden. Unntaket er tatt inn for å gjennomføre direktivet artikkel 17 nr. 2.

Til § 46

Bestemmelsen regulerer hvilke opplysninger som skal gis ved markedsføring av kredittavtaler, og bygger delvis på lovforslaget § 47 fra utvalgets medlemmer *Sæbø, Haraldsen, L'Abée-Lund* og *Wang*. Bestemmelsen gjennomfører direktivet artikkel 4.

Første ledd fastslår at det ved enhver form for markedsføring av kredittavtaler foreligger en plikt til å opplyse om effektiv rente, herunder å gi standardopplysninger for øvrig i tråd med direktivet, jf. lovforslaget § 46 første ledd bokstav a til f. Bestemmelsen innebærer en videreføring av gjeldende retts krav om opplysning om effektiv rente ved enhver form for markedsføring. En kredittgiver kan imidlertid ikke nøye seg med å opplyse om effektiv rente. At det alltid skal opplyses om forhold som nevnt i lovforslaget bokstav a til f, innebærer en viss utvidelse av opplysningsplikten sammenlignet med gjeldende rett.

Formuleringen «enhver form for markedsføring» i departementets lovforslag presiserer at bestemmelsen gjelder uavhengig av om markedsføringen retter seg mot kredittkunder som er forbrukere eller næringsdrivende, og at den gjelder uavhengig av markedsføringens form. En forutsetning for at bestemmelsen skal komme til anvendelse, er imidlertid at det gjelder «markedsføring av kredittavtaler». I dette ligger det at markedsføringen må ha et innhold som gjør det naturlig å betegne den som markedsføring av en kredittavtale. I utgangspunktet vil dette vilkåret innebære at markedsføring av firma- og domenenavn faller utenfor bestemmelsen.

Etter *første ledd bokstav a* skal det opplyses om «kredittkostnadene, herunder effektiv rente med angivelse av kredittbeløp og kredittprofil». Begrepet «kredittkostnadene» er definert i lovforslaget § 44 a bokstav h som «alle kostnader, herunder rente, provisjon, gebyr, avgifter og andre utgifter som kredittkunden skal betale i forbindelse med kreditten». Bokstav a gjennomfører på dette punktet direktivet artikkel 4 nr. 2 bokstav a jf. f. Det er presisert i lovteksten at det skal opplyses om «effektiv rente». Dette begrepet er definert nærmere i lovforslaget § 44 a bokstav g som «kredittkostnadene uttrykt i prosent per år av kredittbeløpet, beregnet i samsvar med matematisk formel som fastsettes av Kongen i forskrift». Opplysning om den effektive renten skal skje med angivelse av «kredittbeløp og

kredittprofil». Denne presiseringen viderefører låneforskriften § 5, med justert begrepsbruk. Med begrepet «kredittprofil» menes først og fremst kredittavtalens løpetid og kredittype.

Bokstav b fastsetter at det skal opplyses om «samlet kredittbeløp», dvs. summen av beløp som blir stilt til disposisjon i henhold til en kredittavtale, jf. definisjonen i lovforslaget § 44 a bokstav i. Denne delen av bestemmelsen gjennomfører direktivet artikkel 4 nr. 2 bokstav b. *Bokstav c* krever at det skal opplyses om «kredittavtalens løpetid», og gjennomfører direktivet artikkel 4 nr. 2 bokstav d. Etter *bokstav d* skal det ved kreditt i form av betalingsutsettelse for bestemte varer eller tjenester opplyses om «kontantprisen og størrelsen på en eventuell forskuddsbetaling». Denne delen av bestemmelsen gjennomfører direktivet artikkel 4 nr. 2 bokstav e. Begrepet «kontantprisen» må forstås på samme måte som etter kredittkjøpsloven § 6 tredje punktum, jf. § 4 første ledd bokstav a, dvs. den prisen som selgeren ville krevd ved kontant betaling. *Bokstav e* angir at det skal opplyses om «totalbeløp og størrelsen på eventuelle avdragsbetalinger», og gjennomfører direktivet artikkel 4 nr. 2 bokstav f. Med «totalbeløp» menes summen av samlet kredittbeløp og kredittkostnadene, jf. definisjonen av dette begrepet i lovforslaget § 44 a bokstav k. Der markedsføringen knytter seg til kreditt i form av betalingsutsettelse for bestemte varer eller tjenester, må angivelsen av totalbeløpet etter departementets syn forstås slik at det tilsvarer gjeldende retts krav om opplysning om «kredittkjøpsprisen», jf. kredittkjøpsloven § 6. Ved at det skal opplyses om dette vil forbrukeren enkelt kunne sammenligne de ulike betalingsalternativene. *Bokstav f* krever at det skal opplyses om «en eventuell forpliktelse for kredittkunden til å inngå avtale om en aksessorisk tjenesteytelse». Forutsetningen for at en slik opplysning skal inngå i de standardopplysningene som gis i forbindelse med markedsføring av kredittavtaler, er imidlertid at «kostnadene ved den aksessoriske avtalen ikke kan beregnes på forhånd». Bokstav f gjennomfører direktivet artikkel 4 nr. 3.

Annet ledd fastsetter at standardopplysningene som nevnt i første ledd skal gis på en tydelig måte ved hjelp av et representativt eksempel. Denne presiseringen følger uttrykkelig av innledningen til direktivet artikkel 4 nr. 2. Departementets forslag til annet ledd tar videre høyde for prinsippene om klarhet som i dag følger av forskrift 15. juli 1986 nr. 1616 til kredittkjøpsloven § 5.

Tredje ledd fastsetter en egen forskriftshjemmel om markedsføring av kredittilbud, og innebærer delvis en videreføring av de forskriftshjemlene som i dag følger av finansavtaleloven § 48 sjette ledd og kredittkjøpsloven § 28 tredje punktum. Om den lovtekniske løsningen ved plasseringen av forskriftshjemmelen, vises det til merknaden til lovforslaget § 44 a bokstav g foran.

Til § 46 a

Bestemmelsen regulerer hvilke opplysninger som skal gis til en forbruker før han eller hun blir bundet av en kredittavtale, og gjennomfører hovedtrekkene i direktivet artikkel 5 til 7. Bestemmelsen svarer med enkelte språklige og lovtekniske justeringer til utvalgets lovforslag § 48, og erstatter gjeldende retts regulering av pre-kontraktuell opplysningsplikt i kredittkjøpsloven §§ 4 og 5 med forskrifter og finansavtaleloven § 46 med forskrifter. Det vises til de alminnelige merknader i punkt 5.2 i proposisjonen, samt til den utførlige merknaden til utvalgets lovforslag § 48 inntatt på side 150 til 153 i utredningen.

Første ledd fastsetter den alminnelige regelen om opplysningsplikt forut for inngåelse av kredittavtale, og gjennomfører direktivet artikkel 5 nr. 1 og 5. Begrepet «kredittavtale» må her forstås på samme måte som i definisjonen i lovforslaget § 44 a bokstav a, men med unntak for kredittavtale i form av «kassakreditt eller annen rammekreditt der kreditten skal betales tilbake etter påkrav eller innen tre måneder», som er underlagt en særskilt, og noe lempeligere, regulering av den pre-kontraktuelle opplysningsplikten i annet ledd, se merknaden til annet ledd nedenfor. For de særskilte formene for kredittavtaler som er omhandlet i direktivet artikkel 2 nr. 5 (inngått av nærmere bestemte organisasjoner) og nr. 6 (visse kredittavtaler som fastsetter ordninger for betalingsutsettelse eller tilbakebetaling), tas det sikte på å regulere den pre-kontraktuelle opplysningsplikten i forskrift, jf. de særlige opplysningskravene for disse avtalene i direktivet artikkel 6 nr. 3. Det vises til forskriftshjemmelen i åttende ledd og merknaden til denne bestemmelsen nedenfor.

Innledningsvis i første ledd fremgår det at den pre-kontraktuelle opplysningsplikten skal oppfylles «[i] god tid før» forbrukeren blir bundet av en kredittavtale. Formuleringen erstatter gjeldende lovs formulering «før», uten at det er tilsiktet noen realitetsendring sammenlignet med gjeldende rett. Kravet om at opplysningene skal gis i god tid før forbrukeren blir bundet av en kredittavtale, vil være oppfylt dersom forbrukeren har tilstrekkelig anledning til å overveie om han eller hun skal inngå kredittavtalen. Formuleringen «blir bundet av kredittavtale» avviker fra utvalgets formulering «blir inngått kredittavtale», uten at det er tilsiktet noen en-

dring i realiteten. Den begrepsmessige justeringen er begrunnet i direktivets ordlyd, samt at en tilsvarende formulering allerede finnes i bestemmelsen om pre-kontraktuell opplysningsplikt i finansavtaleloven kapittel 2 § 15.

Plikten til å gi de opplysningene som følger av første ledd, er pålagt «kredittgiveren», jf. definisjonen av dette begrepet i lovforslaget § 44 a bokstav e. Bestemmelsen må imidlertid ses i sammenheng med syvende ledd på dette punktet, som fastsetter at den pre-kontraktuelle opplysningsplikten «også gjelder for kredittformidler» når oppdraget helt eller delvis er knyttet til avtaler om kreditt. Begrepet «kredittformidler» er definert i lovforslaget § 44 a bokstav f. Syvende ledd fastsetter videre et unntak fra dette for såkalte aksessoriske kredittformidlere, jf. nærmere om dette i omtalen av syvende ledd nedenfor. For øvrig har departementet strøket utvalgets formulering «eller kredittformidleren» i utvalgets forslag til § 48 annet ledd annet punktum, sml. departementets lovforslag på dette punktet. Henvisningen synes overflødig, og er fjernet for å hindre tolkingstvil.

Første ledd fastsetter videre at den pre-kontraktuelle opplysningsplikten gjelder overfor «forbrukeren», jf. definisjonen av forbruker i finansavtaleloven § 2 første ledd annet punktum. Dette innebærer at det ikke gjelder et tilsvarende krav til uoppfordret å gi opplysninger som nevnt i lovforslaget § 46 a overfor kredittkunder som ikke er forbrukere. Første ledd må imidlertid ses i sammenheng med sjette ledd, som fastsetter at skriftlig informasjon med opplysninger som nevnt i første og annet ledd skal være tilgjengelige for «enhver kredittkunde» før kredittavtale inngås. Dette innebærer en videreføring av finansavtaleloven § 46 tredje ledd første punktum.

Annet ledd regulerer den pre-kontraktuelle opplysningsplikten ved kredittavtaler som nevnt i lovforslaget § 44 tredje ledd, dvs. «kredittavtale i form av kassakreditt eller annen rammekreditt der kreditten skal betales tilbake etter påkrav eller innen tre måneder». Bestemmelsen gjennomfører direktivet artikkel 6 nr. 1. Opplysningsplikten er noe mindre omfattende i slike tilfeller, jf. henvisningen til at bare enkelte utvalgte punkter i opplistingen i første ledd gjelder. Etter *annet ledd annet og tredje punktum* er det imidlertid fastsatt at det skal gis visse tilleggsopplysninger som er særlig aktuelle for kredittavtaler i form av kassakreditt eller annen rammekreditt. Disse tilleggsopplysningene omfatter for det første at det skal opplyses om «vilkårene for oppsigelse av kredittavtalen», og gjennomfører ved dette direktivet artikkel 6 nr. 1 bokstav g. For det annet omfatter tilleggsopplysningene at det der det er relevant, skal opplyses om at «kredittgiveren til enhver tid kan fremsette krav om tilbakebetaling av hele kredittbeløpet», som gjennomfører direktivet artikkel 6 nr. 1 bokstav h.

Tredje ledd angir på hvilken måte og i hvilken form opplysningene som omfattes av første og annet ledd, skal presenteres for forbrukeren. Bestemmelsen gjennomfører delvis direktivet artikkel 5 nr. 1 og 6 nr. 1. Felles for opplysningsplikten etter første og annet ledd er at opplysningene skal «gis på papir eller annet varig medium». Dette kriteriet er nytt sammenlignet med utvalgets lovforslag, og det vises til definisjonen av begrepet «varig medium» i departementets lovforslag § 44 a bokstav l og de alminnelige merknader i punkt 4.5.5 i proposisjonen. Videre skal opplysninger etter første ledd gis «ved bruk av formular», jf. *tredje ledd første punktum*. Departementet tar sikte på å fastsette en forskrift der formularene i vedlegg II og III til direktivet blir inntatt som vedlegg til forskriften, se forskriftshjemmelen i *tredje ledd fjerde punktum*. Den pre-kontraktuelle opplysningsplikten etter bestemmelsens første ledd skal oppfylles ved bruk av slikt formular. Når det derimot gjelder opplysningsplikten etter annet ledd, kan kredittgiveren velge å benytte formular angitt i forskrift, eller velge å gi opplysningene på en annen måte som sikrer at alle opplysningene er like fremtredende, jf. *tredje ledd annet punktum*. Denne differensieringen følger av direktivet, jf. artikkel 5 nr. 1 første avsnitt annet punktum og 6 nr. 1 tredje avsnitt annet punktum. *Tredje ledd tredje punktum* fastsetter at kredittgiveren skal anses for å ha oppfylt den pre-kontraktuelle opplysningsplikten etter første og annet ledd og angrerettloven § 9 a første ledd første punktum dersom opplysninger i samsvar med formularene er gitt forbrukeren. Disse bestemmelsene gjennomfører direktivet artikkel 5 nr. 1 første avsnitt siste punktum og artikkel 6 nr. 1 tredje avsnitt siste punktum.

Forholdet mellom den pre-kontraktuelle opplysningsplikten etter lovforslaget § 46 a og angrerettlovens bestemmelser om forhåndsopplysninger ved fjernsalg av finansielle tjenester blir for øvrig regulert i fjerde og femte ledd. Lovforslaget *fjerde ledd første og annet punktum* gjennomfører direktivet artikkel 5 nr. 2, mens *fjerde ledd tredje punktum* gjennomfører direktivet artikkel 6 nr. 4. *Femte ledd* gjennomfører direktivet artikkel 5 nr. 3 og artikkel 6 nr. 7.

Sjette ledd første punktum viderefører gjeldende § 46 tredje ledd første punktum i finansavtaleloven. *Annet punktum* tar sikte på å gjennomføre direktivet artikkel 5 nr. 4 og artikkel 6 nr. 6. Bestemmelsen fastsetter at en kredittkunde som er forbruker, har rett til, etter forespørsel og vederlagsfritt, å få

utlevert en kopi av utkastet til kredittavtale. Denne forpliktelsen skal ikke gjelde dersom kredittgiveren på tidspunktet for anmodningen ikke er villig til å gå videre med inngåelse av kredittavtalen med forbrukeren, jf. direktivets uttrykkelige presisering av dette.

Syvende ledd første punktum fastsetter at den pre-kontraktuelle opplysningsplikten etter de foregående ledd i bestemmelsen også gjelder for en kredittformidler når oppdraget helt eller delvis er knyttet til avtaler om kreditt. Dette innebærer at en kredittformidler er forpliktet på lik linje med en kredittgiver til å oppfylle den opplysningsplikten som følger av lovforslaget § 46 a. Bestemmelsen gjennomfører direktivet artikkel 5 nr. 1 og artikkel 6 nr. 1, som innledningsvis presiserer at opplysningsplikten gjelder «kredittyter og eventuelt kredittformidler». *Annet punktum* gjør imidlertid unntak fra regelen i første punktum. Bestemmelsen fastsetter at den pre-kontraktuelle opplysningsplikten etter lovforslaget § 46 a likevel ikke gjelder for leverandør av varer eller tjenester som «opptrer aksessorisk som formidler av kreditt». Bestemmelsen gjennomfører direktivet artikkel 7. Et tilsvarende unntak gjelder ved plikten til å gi fyllestgjørende forklaringer, jf. lovforslaget § 46 c annet ledd som også gjennomfører direktivet artikkel 7. Det vises for øvrig til definisjonen av «kredittformidler» i lovforslaget § 44 a bokstav f, og til departementets alminnelige merknader til pliktsubjektet under punkt 4.4.5 foran i proposisjonen.

Åttende ledd inneholder en forskriftshjemmel for Kongen til å gi nærmere regler om bruk av bestemmelsen om pre-kontraktuell opplysningsplikt for visse kredittavtaler. Forskriftshjemmelen er ny sammenlignet med gjeldende rett. Om den lovtekniske løsningen ved plasseringen av forskriftshjemmelen, vises det til merknaden til lovforslaget § 44 a bokstav g foran.

Til § 46 b

Bestemmelsen omhandler plikten til å vurdere forbrukerens kredittverdighet og tilsvarer med enkelte mindre justeringer utvalgets forslag til § 49 i finansavtaleloven, jf. NOU 2009: 11 s. 173. Se for øvrig punkt 6.5.1 i proposisjonen.

Forbrukerkredittdirektivet artikkel 8 nr. 1 første punktum om plikt for en kredittgiver til å vurdere en forbrukers kredittverdighet er gjennomført i *første ledd*. Departementet slutter seg til utvalgets syn på innholdet i denne bestemmelsen, jf. utredningen punkt 5.4.3 og merknadene til utvalgets forslag til § 49 på side 153 i utredningen. Direktivet artikkel 8 nr. 1 annet punktum, som gir mulighet for å opprettholde nasjonale krav om at forbrukerens kredittverdighet skal vurderes på grunnlag av søkning i en relevant database, er uten betydning for norsk rett, jf. utredningen punkt 5.4.3 side 60. Når det gjelder utvalgets forslag til § 49 første ledd annet punktum, fremstår dette etter departementets syn som overflødig, og er ikke fulgt opp i departementets lovforslag. Hensikten med presiseringen synes fra utvalgets side å være å slå uttrykkelig fast at kredittgiveren ikke er avskåret fra å kvalitetssikre opplysninger forbrukeren har gitt i en relevant database. Dette følger etter departementets syn allerede av første punktum i bestemmelsen.

Etter *annet ledd* skal kredittgiveren foreta en kredittvurdering som nevnt i første ledd også før partene inngår en endringsavtale om en vesentlig forhøyelse av det samlede kredittbeløpet. Bestemmelsen svarer i det vesentligste til utvalgets forslag til § 49 annet ledd, og gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 8 nr. 2. Departementet foreslår imidlertid at bestemmelsens ordlyd legges nærmere direktivets ordlyd for å reflektere at den finansielle informasjonen om forbrukeren skal ajourføres. Departementet er for så vidt enig med utvalget, jf. utredningen punkt 5.4.3 side 60, i at det synes uklart hva direktivets bestemmelse nærmere innebærer utover plikten til en ny kredittvurdering, men foreslår likevel å ta med også denne delen av direktivbestemmelsen i lovforslaget for å sikre en korrekt gjennomføring av direktivet. Når det for øvrig gjelder det nærmere innholdet i kredittvurderingsplikten ved enighet om endring av kredittbeløpet, vises det til utvalgets vurderinger i utredningen punkt 5.4.3 side 60, som departementet slutter seg til.

I *tredje ledd* gjennomføres direktivet artikkel 9 nr. 2 om at forbrukeren skal underrettes dersom en kredittsøknad avslås på grunnlag av en kredittgivers søk i en database. Departementet slutter seg ellers til utvalgets synspunkter på side 154 i utredningen om at direktivet artikkel 9 nr. 3, om at underretning ikke skal gis dersom det er forbudt etter annen fellesskapslovgivning mv., ikke trenger å gjennomføres uttrykkelig i denne bestemmelsen.

Til § 46 c

Bestemmelsen regulerer kredittgiverens og eventuelt kredittformidlerens forklaringsplikt overfor forbrukeren før en kredittavtale inngås. Bestemmelsen er ny i norsk rett, og gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 5 nr. 6. Det vises for øvrig til punkt 6.5.2 i proposisjonen.

Bestemmelsens *første ledd* angir forklaringspliktens omfang. Det skal gis fyllestgjørende forklarin-

ger. Det sentrale er at forbrukeren skal få forklaringer som setter vedkommende i stand til å vurdere om den foreslåtte kredittavtalen passer for ham eller henne. Første ledd annet punktum utdyper hvilke forhold forklaringsplikten alltid vil måtte omfatte dersom forbrukeren har behov for forklaringer. For øvrig må forklaringspliktens innhold fastlegges konkret ut fra kredittavtalens innhold og kompleksitet, forbrukerens evne til å vurdere mottatte opplysninger og hvor stor betydning kredittavtalen kan antas å få for forbrukerens økonomiske situasjon, jf. utredningen side 154-155, som departementet slutter seg til.

Som utvalget peker på i utredningen side 155, har forklaringsplikten nær sammenheng med reglene om frarådingsplikten, men det er tale om to selvstendige forpliktelser. Frarådingsplikten kommer i tillegg til forklaringsplikten.

Departementet går i motsetning til utvalget ikke inn for at det skal tas inn en rent opplysende bestemmelse i annet ledd om at forklaringsplikten ikke gjelder ved inngåelse av avtaler om kassakreditt eller annen rammekreditt som nevnt i lovforslaget § 44 tredje ledd. Dette følger allerede direkte av § 44 tredje ledd, og er derfor unødvendig å gjenta i denne bestemmelsen. Departementet foreslår imidlertid et nytt *annet ledd* der det presiseres at forklaringsplikten ikke gjelder for leverandør av varer eller tjenester som opptrer aksessorisk som formidler av kreditt, dvs. har kredittformidling som en tilleggsfunksjon. Det følger av direktivet artikkel 7 at artikkel 5 og 6, herunder artikkel 5 nr. 6, ikke kommer til anvendelse i slike tilfeller. Dette bør fremgå av den norske gjennomføringsbestemmelsen.

Til § 47

Bestemmelsen er endret som en følge av at kredittkjøpsloven oppheves, og at relevante bestemmelser innarbeides i finansavtaleloven. Bestemmelsen viderefører i realiteten gjeldende kredittkjøpslov § 9 a og gjeldende finansavtalelov § 47 om frarådingsplikt. Departementet bemerker at selv om ordlyden i bestemmelsen som tar sikte på å reflektere kredittkjøpslovens tidligere område, jf. begrepet «salgstingen» i første ledd, ikke uttrykkelig nevner også tilfeller hvor tjenester ytes på kreditt, er det ikke tilsiktet noen realitetsendring. Etter gjeldende rett følger det av kredittkjøpsloven § 27 a bokstav i at frarådingsplikten også gjelder ved ytelse av forbrukertjenester på kreditt. Det vises til punkt 5.4.5 i utvalgets utredning og punkt 6.5.4 i proposisjonen her.

Det er foretatt enkelte endringer sammenlignet med gjeldende rett. For det første fremgår det av *første ledd* at fraråding etter bestemmelsen så vidt mulig også skal gis muntlig, noe som medfører at frarådingen etter lovendringen skal gis både skriftlig og muntlig. Siktemålet er å gjøre frarådingsplikten mer effektiv. I samsvar med utvalgets forslag er plikten til muntlig fraråding avgrenset til å gjelde i tilfeller hvor frarådingen gis før kredittavtalen inngås, jf. utredningen punkt 5.4.5 side 64 og side 156. Som det fremgår samme sted i utredningen, kommer reservasjonen «så vidt mulig» bare til anvendelse unntaksvis hvor kredittgiveren til tross for formålstjenlige forsøk ikke får muntlig kontakt med forbrukeren, og hvor avtaleinngåelsen etter forholdene ikke bør utsettes til muntlig kontakt er oppnådd. Departementet tilføyer for øvrig at det med muntlig fraråding ikke er noe krav om at kredittgiveren i alle tilfeller skal innkalle forbrukeren for en samtale på sitt kontor. Det sentrale er at det etableres en muntlig kontakt mellom kredittgiveren og forbrukeren – for eksempel kan bruk av telefon være praktisk og hensiktsmessig. Dette vil imidlertid måtte bero på de nærmere konkrete omstendighetene knyttet til kredittavtalen og den enkelte låntaker.

Sammenlignet med gjeldende rett er det videre nytt at forbrukeren skriftlig skal bekrefte frarådingen i tilfeller hvor han eller hun inngår kredittavtalen på tross av frarådingen, jf. *første ledd fjerde punktum*. Et slikt krav er egnet til å tydeliggjøre risikoen for forbrukeren.

Det følger av *annet ledd* at frarådingsplikten etter første ledd også skal gjelde for en kredittformidler som opptrer på vegne av kredittgiveren. Siktemålet er å videreføre løsningen etter den gjeldende kredittkjøpsloven § 9 a.

Etter *tredje ledd* kan forbrukerens forpliktelser i samsvar med gjeldende rett etter omstendighetene lempes dersom kredittgiveren ikke har oppfylt frarådingsplikten.

Til § 48

Paragrafen regulerer kredittavtalens form og innhold, og svarer til utvalgets forslag til § 52 i finansavtaleloven. Bestemmelsene i første til tredje ledd gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 10. Bestemmelsene i fjerde og femte ledd viderefører bestemmelsene i finansavtaleloven § 48 tredje og femte ledd. I sjette ledd er det gitt en forskriftshjemmel som viderefører deler av gjeldende finansavtalelov § 48 sjette ledd. Utvalget foreslo i utredningen at denne forskriftshjemmelen skulle inngå i en samlet forskriftshjemmel i lovforslaget § 67. Departementet har valgt en annen lovteknisk løsning,

se merknaden til § 44 a bokstav g foran. Det vises for øvrig til kapittel 7 i proposisjonen.

I *første ledd første punktum* slås det fast at kredittavtalen skal være skriftlig. Dette gjelder uavhengig av om kredittkunden er forbruker. I forbrukerforhold er det imidlertid bestemt at skriftlighet og forbrukerens signatur i utgangspunktet er vilkår for at forbrukeren skal anses bundet av avtalen, jf. *annet punktum*. Dette er vilkår for at kredittgiveren skal kunne påstå at forbrukeren er bundet. Forbrukeren kan imidlertid velge at avtalen skal være bindende selv om vilkårene om skriftlighet og signatur ikke er oppfylt. Departementet har justert lovforslaget noe med sikte på å presisere dette. Etter *tredje punktum* skal kredittgiveren gi kredittkunden et eksemplar av kredittavtalen eller på annen måte gjøre den tilgjengelig for kredittkunden. Bestemmelsen gjennomfører direktivet artikkel 10 nr. 1 annet avsnitt første punktum.

Annet ledd inneholder i samsvar med utvalgets forslag den generelle regelen om krav til kredittavtalens innhold, og gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 10 nr. 2 og nr. 4. Departementet har fulgt opp utvalgets forslag om lovteknisk løsning, slik at kravene i stor grad angis gjennom en henvisning til bestemmelsen om pre-kontraktuell opplysningsplikt i lovforslaget § 46 a. Siden bestemmelsen i annet ledd første punktum også gjelder utenfor forbrukerforhold, innebærer bestemmelsen ikke bare en gjennomføring av direktivet. Når det i bestemmelsen sies at avtalen skal «inneholde opplysninger» om nærmere angitte forhold, innebærer dette et krav om at opplysningene skal tas uttrykkelig inn i kredittavtalen. Departementet viser til utvalgets synspunkter om den nærmere praktiske gjennomføringen av opplysningsplikten på side 157 i utredningen. I *annet punktum* er det listet opp opplysninger som i tillegg skal inntas i kredittavtaler med en forbruker. Bestemmelsen gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 10 nr. 2 bokstav i, j, p, q, s, t og v.

I *tredje ledd* gjennomføres direktivet artikkel 10 nr. 5, som regulerer spesielt hva som skal inntas i visse kassakredittavtaler.

Til § 48 a

Paragrafen regulerer kredittgiverens opplysningsplikt under kredittforholdet, og svarer til utvalgets forslag til § 53 i finansavtaleloven. Det vises for øvrig til proposisjonen kapittel 8.

Bestemmelsen i *første ledd* er ny og gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 12 nr. 1 for så vidt gjelder kredittgiverens plikter overfor en kunde som er forbruker. Bestemmelsen gjelder for øvrig for alle kredittkunder. I tråd med fullharmoniseringens rekkevidde er bestemmelsen begrenset til å gjelde avtaler om kassakreditt eller annen rammekreditt. Departementet har foretatt en rent formell justering i begrepsbruken på dette punktet i samsvar med departementets valg av terminologi, jf. punkt 4.5.5 i proposisjonen Bestemmelsen i denne paragrafen vil supplere krav om kontoopplysninger i finansavtaleloven § 30.

Annet ledd gjelder andre kredittavtaler enn de avtalene som er omhandlet i første ledd. Bestemmelsen gjelder for enhver kredittkunde. For kredittkunder som er forbrukere, gjennomfører bestemmelsen forbrukerkredittdirektivet artikkel 10 nr. 3 om nedbetalingsplan. Ettersom bestemmelsen også gjelder der kunden ikke er forbruker, innebærer den en videreføring av deler av finansavtaleloven § 46 tredje ledd annet og tredje punktum. Når det gjelder gjennomføringen av direktivets nærmere krav til en nedbetalingsplan, jf. direktivet artikkel 10 nr. 2 bokstav i annet avsnitt, jf. nr. 3, er departementet enig med utvalget i at kravene vil følge av begrepet «nedbetalingsplan» i lovteksten tolket i lys av merknadene fra utvalget på side 158 i utredningen om dette, som departementet slutter seg til.

Til § 48 b

Bestemmelsen er ny, og gjennomfører den særskilte reguleringen av overtrekk i forbrukerkredittdirektivet artikkel 18 nr. 1 og nr. 2. Innholdet i direktivbestemmelsen og departementets forslag omtales nærmere i kapittel 14 i proposisjonen. Departementets forslag avviker fra utvalgets lovutkast. Etter utvalgets lovutkast foreslås artikkel 18 nr. 1 og 2 gjennomført i finansavtaleloven kapittel 2 § 16 annet ledd annet punktum og § 30 tredje ledd annet punktum.

Overtrekk er definert i forslaget til § 44 a bokstav c. Ved overtrekk er det kun enkelte av bestemmelsene i finansavtaleloven kapittel 3 som får anvendelse, jf. forslaget til § 44 fjerde ledd.

Første ledd gjennomfører direktivet artikkel 18 nr. 1. Bestemmelsen stiller krav til hvilke opplysninger som skal fremgå av avtalen i tilfeller der overtrekk er mulig. Videre angir bestemmelsen hvilke opplysninger forbrukeren skal gis under selve avtaleforholdet.

I *annet ledd* gjennomføres direktivet artikkel 18 nr. 2 om vesentlig overtrekk. Departementet har valgt å bruke begrepet «vesentlig overtrekk» i stedet for «betydelig overtrekk», som er direktivets terminologi. Det er ikke tilsiktet realitetsendringer.

Til § 49

Paragrafen regulerer enkelte spørsmål knyttet til endringsavtale og ensidig endring av kredittvilkår, og svarer til utvalgets forslag til § 54 i finansavtaleloven. Det vises for øvrig til proposisjonen kapittel 8.

Første ledd omhandler prosedyrer for inngåelse av endringsavtaler, og gjelder uavhengig av om kredittkunden er forbruker. Bestemmelsen viderefører den gjeldende § 49 første ledd i finansavtaleloven med en justert paragrafhenvisning, som følge av at gjeldende § 46 blir ny § 46 a ved lovforslaget her.

Annet ledd gjelder bare der kredittkunden er forbruker. I slike tilfeller er det i utgangspunktet ikke tillatt for kredittgiveren å forbeholde seg rett til ensidig å endre kredittvilkårene til skade for kredittkunden. Unntak gjelder for forbehold om å endre rentesats, gebyrer eller andre kredittkostnader. Reguleringen faller utenfor rekkevidden av direktivets fullharmonisering, og bestemmelsen viderefører i realiteten den gjeldende finansavtaleloven § 49 annet ledd. Når det gjelder forskriftshjemmelen i den gjeldende § 49 annet ledd fjerde punktum, er denne foreslått videreført i *annet ledd fjerde punktum*. Dette er i samsvar med utvalgets intensjoner, jf. side 77 i utredningen, selv om departementet har valgt en annen lovteknisk løsning.

Tredje og *fjerde ledd* viderefører § 49 tredje og fjerde ledd i dagens lov, justert for endret begrepsbruk og endrede paragrafhenvisninger. Bestemmelsen omhandler spørsmål som ikke er regulert i forbrukerkredittdirektivet, og som dermed faller utenfor direktivets krav til fullharmonisering.

Til § 50

Bestemmelsen svarer til utvalgets forslag til § 55 om varsel om endring av kredittvilkårene, og regulerer kredittgiverens plikt til å varsle kredittkunden før iverksettelse av ensidig endring av kredittvilkår. Deler av bestemmelsen gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 11 og 12 nr. 2. Det vises for øvrig til kapittel 8 i proposisjonen.

Varslingsplikten etter *første ledd første punktum* gjelder generelt for kredittgiverens ensidige endring av kredittvilkårene, og innebærer dels en gjennomføring av forbrukerkredittdirektivet artikkel 11 nr. 1 og artikkel 12 nr. 2 første avsnitt. Det er ikke presisert i lovteksten, men det er klart at plikten til å varsle bare gjelder ved endring til skade for kredittkunden. Regelen i første ledd suppleres av varslingsfrister i tredje og fjerde ledd. *Annet punktum* omhandler krav til varslets innhold, og viderefører gjeldende § 50 første ledd annet punktum i finansavtaleloven.

Annet ledd inneholder særlige regler om krav til varslets innhold i tilfeller hvor kredittkostnader blir endret til skade for kredittkunden. Bestemmelsen tar sikte på å videreføre gjeldende finansavtalelov § 50 annet ledd, og gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 11 nr. 1 annet punktum og artikkel 12 nr. 2 første avsnitt. Bestemmelsen om opplysninger i første ledd annet punktum kommer supplerende til anvendelse også i disse tilfellene.

Tredje ledd første punktum fastsetter at når kredittkunden er forbruker, så kan endringen av kredittvilkårene nevnt i § 49 annet ledd settes i verk tidligst seks uker etter at kredittgiveren har sendt skriftlig varsel til forbrukeren. Bestemmelsen følger opp forslaget fra utvalgmedlemmene *Andreassen, Gjedrem, Grinaker* og *Skofteland*, jf. side 175 i utredningen. *Annet punktum* viderefører finansavtaleloven § 50 tredje ledd annet punktum i samsvar med forslaget fra et samlet utvalg.

Fjerde ledd viderefører finansavtaleloven § 50 fjerde ledd. Sammenlignet med utvalgets forslag har departementet i innledningen av bestemmelsen tatt inn formuleringen «fastsatt i kredittavtalen», som synes å ha falt ut ved en inkurie i utvalgets forslag.

Femte ledd gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 11 nr. 2 og 12 nr. 2 annet avsnitt, og samsvarer med utvalgets forslag. Bestemmelsen åpner på visse vilkår for at man kan avtale seg bort fra plikten til å varsle før endringen iverksettes.

Til § 51

Bestemmelsen omhandler forsinkelsesrenter og viderefører finansavtaleloven § 51 uendret i realiteten. Det er foretatt justeringer i begrepsbruken i bestemmelsen i samsvar med lovforslaget for øvrig.

Til § 51 a

Bestemmelsen er ny, og gjennomfører bestemmelsene i direktivet artikkel 13 om oppsigelse og sperring av tidsubegrensede kredittavtaler. Innholdet i direktivbestemmelsen og departementets forslag omtales nærmere i kapittel 9 i proposisjonen. Bestemmelsen er i samsvar med utvalgets forslag til § 57 med enkelte språklige justeringer.

Bestemmelsen får kun anvendelse på tidsubegrensede kredittavtaler. Departementet har i samsvar med utvalgets forslag valgt å bruke begrepet «tidsubegrenset kredittavtale» i stedet for begrepet «åpne kredittavtaler», som er brukt i den norske versjonen av direktivet. Meningsinnholdet vil imid-

lertid være det samme. Kredittavtalen anses tidsubegrenset når kredittkunden har rett til å disponere over kreditten så lenge han eller hun ønsker. Eksempler på slike avtaler er rammekreditt eller lignende kredittavtaler. Kredittavtaler hvor det er fastsatt tidspunkt for tilbakebetaling, enten i avdrag eller tidspunkt for hel innfrielse, faller utenfor. Også kredittavtaler hvor det ikke er angitt tidspunkt for tilbakebetaling, faller utenfor dersom kreditten forfaller til innfrielse ved påkrav.

Det følger av *første ledd* at en kredittkunde som er forbruker, skal kunne si opp en tidsubegrenset kredittavtale uten begrunnelse. Bestemmelsen gjennomfører direktivet artikkel 13 nr. 1 første avsnitt. Forbrukeren kan når som helst si opp kredittavtalen med mindre det er avtalt en oppsigelsesfrist. Denne fristen kan ikke overstige en måned. Oppsigelsen skal ikke medføre kostnader for forbrukeren, jf. «vederlagsfritt». Oppsigelsen får kun den virkning at forbrukeren plikter å tilbakebetale benyttet kreditt. Forbrukeren kan ikke pålegges å betale avviklingsgebyr eller lignende.

Annet ledd gir kredittgiveren en rett til å si opp en tidsubegrenset kredittavtale dersom dette følger av avtalen. Oppsigelsen skal skje vederlagsfritt, skriftlig, dvs. på papir eller annet varig medium, og med en frist på minst to måneder, jf. *annet ledd annet punktum.* Bestemmelsen gjennomfører direktivet artikkel 13 nr. 1 annet avsnitt.

Tredje ledd første punktum regulerer kredittgiverens muligheter for å sperre kredittkundens rett til å utnytte en kredittmulighet i henhold til en tidsubegrenset kredittavtale. Bestemmelsen gjennomfører direktivet artikkel 13 nr. 2 første punktum. Bestemmelsen gjelder for øvrig for alle kredittkunder, ikke bare forbrukere, sml. første og annet ledd. Sperringen innebærer at kredittkundens rett til å benytte seg av kreditten bringes til opphør. Retten etter tredje ledd medfører ikke en plikt for forbrukeren til å tilbakebetale kreditten. Slik betalingsplikt må hjemles i andre grunnlag.

Kredittgiverens rett til sperring må være fastsatt i avtalen, og sperringen er betinget av at det foreligger «saklig grunn». I kravet til saklig grunn ligger det at oppsigelsen må begrunnes i mer objektivt konstaterbare forhold. Eksempler her er mistanke om uautorisert eller svikaktig bruk av kreditten, eller betydelig risiko for at kredittkunden ikke kan oppfylle sin betalingsforpliktelse.

Etter *annet punktum* skal kredittkunden i utgangspunktet gis skriftlig varsel om sperringen før denne får virkning. Dersom slik underretning ikke er «mulig», skal denne gis umiddelbart etter at sperringen har fått virkning. Bestemmelsen gjennomfører første del i direktivet artikkel 13 nr. 2 annet punktum. Hvorvidt det er tilstrekkelig å gi opplysning om sperringen i etterkant, må vurderes ut fra hva som er årsaken til sperringen. Det kan ikke kreves opplysninger forut for sperringen dersom sperringen er begrunnet i mistanke om svikaktig utnyttelse av kredittmuligheten.

Fjerde ledd er en presisering av at bestemmelsen om oppsigelse ved tidsubegrensede kredittavtaler ikke begrenser partenes rettigheter etter regler om ugyldighet og mislighold, jf. direktivets fortale punkt 33.

Til § 51 b

Bestemmelsen om angrerett gjennomfører direktivet artikkel 14 og artikkel 15 nr. 1, og svarer til utvalgets forslag til § 58 med mindre språklige endringer. Se proposisjonen kapittel 10 for en nærmere omtale av bestemmelsen.

Første ledd angir vilkårene for retten til å gå fra avtalen. Etter *første ledd første punktum* er fristen for å gjøre bruk av angreretten 14 kalenderdager. Fristen avbrytes ved å gi melding til kredittgiveren. Det stilles ikke formkrav til forbrukerens melding til kredittgiveren. Dersom det gis en skriftlig melding, avbrytes fristen dersom meldingen sendes innen fristens utløp, jf. *første ledd tredje punktum*. *Første ledd annet punktum* angir fristens utgangspunkt. Fristen løper fra den dag kredittavtalen ble inngått, eller, dersom dette tidspunktet er senere enn tidspunktet for avtaleinngåelsen, fra den dag forbrukeren mottar avtalevilkårene og opplysninger i samsvar med § 48. Bestemmelsen gjennomfører direktivet artikkel 14 nr. 1 bokstav a og b, jf. nr. 3 bokstav a.

Annet ledd i bestemmelsen omhandler virkningene av at angreretten benyttes. Dersom forbrukeren gjør bruk av sin angrerett i medhold av første ledd, faller partenes plikt til å oppfylle avtalen bort, jf. *første punktum*. Dersom forbrukeren ikke har utnyttet kredittmuligheten på tidspunktet for utøvelsen av angreretten, oppstår ingen særskilte spørsmål vedrørende virkningene av utøvelsen av angreretten. Hvis forbrukeren har utnyttet kredittmuligheten, følger det av annet ledd *annet punktum* at han eller hun uten «unødig opphold» og senest innen 30 kalenderdager etter at meldingen er gitt, skal tilbakebetale kredittbeløpet samt påløpte renter fra kredittmuligheten ble utnyttet til kredittbeløpet blir tilbakebetalt. Hva som utgjør et «unødig opphold», må vurderes konkret. Forbrukeren vil for eksempel kunne ha behov for noe tid til å skaffe midler for å tilbakebetale kreditten. Forbrukeren har maksimalt 30 kalenderdager på å gjennomføre tilbakebetalingen. *Tredje punktum* setter begrens-

ninger for hva kredittgiveren kan kreve i tillegg til kredittbeløpet og renter. Kredittgiveren kan kun kreve dekket kostnader som er betalt til offentlige myndigheter, og som det ikke er mulig å kreve refundert. Hvorvidt kredittgiveren kan kreve dekning, beror på om det foreligger et rettslig grunnlag for tilbakesøkingskravet. Bestemmelsen gjennomfører direktivet artikkel 14 nr. 3 bokstav b.

Tredje ledd første punktum gjennomfører direktivet artikkel 14 nr. 4 om at en avtale om tilleggstjenester ikke lenger binder forbrukeren når han eller hun gjør bruk av angreretten. *Annet punktum* presiserer at angrerettloven §§ 17, 22, 22 d og 22 f får anvendelse på tilknyttede kredittavtaler. En tilknyttet kredittavtale kan falle bort etter bestemmelsene i angrerettloven ved bruk av angrerett ved avtale om levering av en vare eller tjenesteytelse. Annet punktum er ment å gjennomføre direktivet artikkel 15 nr. 1.

I *fjerde ledd* er det fastsatt et begrenset unntak fra angreretten når det gjelder visse avtaler om fastrentekreditt. Unntaket er utformet slik at det er forenlig med direktivets krav til fullharmonisering. For nærmere omtale se proposisjonen kapittel 10.

Til § 52

Bestemmelsen viderefører finansavtaleloven § 52 med enkelte endringer, samt hovedtrekkene i kredittkjøpsloven § 12. Ved at virkeområdet til kapittel 3 i finansavtaleloven utvides til å omfatte kredittsituasjoner som etter gjeldende rett reguleres av kredittkjøpsloven, vil bestemmelsen få anvendelse også på slike tilfeller. Departementets forslag svarer til utvalgets forslag til § 59. Nærmere omtale av bestemmelsen fremgår av proposisjonen punkt 17.1.4.

Forbrukerkredittdirektivet inneholder ingen regler om førtidig forfall. Departementet legger til grunn at direktivet ikke er til hinder for å ha regler om dette i finansavtaleloven kapittel 3.

I *første ledd* videreføres finansavtaleloven § 52 første ledd. En følge av dette er at kredittkjøpsloven § 12 første ledd bokstav a og b ikke blir videreført. Departementet legger imidlertid til grunn at dette ikke vil medføre særlige realitetsendringer.

I *annet ledd* videreføres § 52 annet ledd om plikt til sikkerhetsstillelse eller innfrielse ved antesipert mislighold. Dette innebærer en utvidelse i forhold til dagens rettstilstand, ved at bestemmelsen får anvendelse på kredittsituasjoner som etter gjeldende rett reguleres av kredittkjøpsloven.

Tredje ledd første punktum viderefører finansavtaleloven § 52 tredje ledd. *Tredje ledd annet punktum* viderefører den særskilte varslingsregelen i kredittkjøpsloven § 12 annet ledd, justert for lovens endrede virkeområde. Til forskjell fra gjeldende § 12 i kredittkjøpsloven gjelder varslingsregelen etter departementets forslag, i likhet med utvalgets forslag, bare i forbrukerforhold. Forbrukeren gis her en anledning til å avverge plikt til førtidig tilbakebetaling ved å rette på forholdet innen to uker.

Fjerde ledd viderefører finansavtaleloven § 52 fjerde ledd uendret.

Til § 53

Bestemmelsen om førtidig tilbakebetaling gjennomfører direktivet artikkel 16 nr. 1, og er i samsvar med utvalgets forslag til § 60 med noen lovtekniske endringer. Om den nærmere bakgrunnen for bestemmelsen, se proposisjonen punkt 11. Forslaget viderefører finansavtaleloven § 53 og hovedtrekkene i kredittkjøpsloven § 11.

Bestemmelsen må ses i sammenheng med § 54 som gir enkelte særlige regler for førtidig tilbakebetaling av fastrentekreditt.

Til § 54

Paragrafen regulerer det økonomiske oppgjøret mellom kredittgiver og kredittkunde ved førtidig tilbakebetaling av fastrentekreditt, og bygger på utvalgets lovforslag § 61. Førtidig tilbakebetaling av fastrentekreditt er behandlet i proposisjonen punkt 11.

Første ledd første punktum viderefører i realiteten gjeldende § 54 første ledd første punktum. Det følger av bestemmelsen at kredittgiveren kan kreve dekket tap av renter eller annet vederlag i bindingsperioden dersom dette er avtalt.

Første ledd annet punktum gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 16 nr. 2, jf. 16 nr. 4. Bestemmelsen må sammenholdes med bestemmelsen i første punktum, jf. henvisningen til «slikt tap». Bestemmelsen er langt på vei en videreføring av gjeldende finansavtalelov § 54 første ledd annet punktum. Bestemmelsen omhandler de nærmere vilkårene for når kredittgiveren, overfor en kredittkunde som er forbruker, kan kreve dekket tap av renter eller annet vederlag i bindingsperioden. Det kreves for det første at kredittgiverens rett til tapsdekning følger av avtalen, jf. første punktum. For det andre er det et krav om at forbrukeren har blitt gjort kjent med kredittgiverens rett til tapsdekning før kredittavtalen ble inngått.

Et tredje vilkår er at kredittbeløpet overstiger 50 000 kroner. Med «kredittbeløpet» menes det samlede kredittbeløpet i motsetning til beløpet som blir betalt tilbake. Vilkåret er nytt i forhold til gjeldende rett, og anses forenlig med direktivets krav

om fullharmonisering, jf. artikkel 16 nr. 4 bokstav a. Beløpsgrensen er tatt inn som en konsekvens av at det etter forslaget om en samordning av finansavtaleloven kapittel 3 og kredittkjøpsloven vil være flere kredittsituasjoner som fanges opp av bestemmelsen om tapsdekning ved førtidig tilbakebetaling av fastrentekreditt. Dermed vil en forbruker som tilbakebetaler det som tradisjonelt blir karakterisert som forbruksgjeld, jevnt over slippe å betale kostnader for mer enn den benyttede kredittid, jf. § 53.

Annet ledd gir uttrykk for at kredittgiverens krav etter første ledd ikke kan overstige rentebeløpet som forbrukeren skulle ha betalt i tiden mellom betalingsdagen og avtalt forfallstidspunkt. Bestemmelsen gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 16 nr. 5, og er et utslag av direktivets fullharmonisering.

Bestemmelsene i *tredje og fjerde ledd* viderefører i realiteten finansavtaleloven § 54 annet og tredje ledd uendret.

Femte ledd fastsetter en særskilt forskriftshjemmel til å gi nærmere regler om beregning av renter eller annet vederlag etter bestemmelsen, og innebærer en videreføring av finansavtaleloven § 54 fjerde ledd. Departementet tar sikte på å videreføre gjeldende forskriftsregulering av beregningsmåten for kravet i forskrift i samsvar med utvalgets forslag, jf. NOU 2009: 11 side 182, jf. 163.

Til § 54 a

Paragrafen gjelder avregning av gjeldsposter i forbrukerforhold. Bestemmelsen svarer til utvalgets forslag til § 62, og omtales nærmere i proposisjonen punkt 17.1.3.

Bestemmelsen er ikke et resultat av forbrukerkredittdirektivets fullharmonisering, men direktivet er heller ikke til hinder for en slik regulering.

Første ledd lovfester det alminnelige obligasjonsrettslige prinsipp om debitors prinsipale valgrett med hensyn til hvilket krav som innfris, ved en delbetaling, jf. NOU 2009: 11 side 123. Forbrukeren kan ikke gyldig fraskrive seg valgretten på forhånd, jf. «før betalingen».

Annet ledd er en videreføring av kredittkjøpsloven § 10 annet ledd i noe endret form og justert for utvidet virkeområde som følge av forslaget om samordning av kredittkjøpslovens bestemmelser og finansavtaleloven kapittel 3. Bestemmelsen får anvendelse i de tilfeller hvor kredittgiveren har flere forfalte terminer mot forbrukeren etter en kredittavtale. Dersom forbrukeren ikke har gitt uttrykk for eller det ikke fremgår av sammenhengen hvilke terminer betalingen skal avregnes på, skal det skje en avregning på de tidligst forfalte terminer.

Til § 54 b

Bestemmelsen gjennomfører direktivet artikkel 15 nr. 2 og nr. 3, som gjelder forbrukerens rett til å fremme krav og innsigelser mot annen kredittgiver enn selgeren. I tillegg viderefører bestemmelsen gjeldende rett etter kredittkjøpsloven § 8, se proposisjonen kapittel 12. Bestemmelsen tilsvarer utvalgets forslag til § 63.

Første ledd gjennomfører artikkel 15 nr. 2 og viderefører gjeldende rett etter kredittkjøpsloven § 8. Bestemmelsen angir at forbrukeren kan gjøre gjeldende de samme innsigelser og pengekrav på grunnlag av kjøpet overfor kredittgiveren som han kunne gjøre gjeldende mot selgeren. Forutsetningen er at kreditten er «gitt etter avtale mellom selgeren og kredittgiveren». Selv om det er brukt en annen ordlyd enn i direktivet, gir den valgte formuleringen grunnlag for en direktivkonform forståelse, jf. NOU 2009: 11 side 164.

Vilkåret om at kreditten må være gitt etter avtale mellom selgeren og kredittgiveren, vil for øvrig være oppfylt hvor det skjer betaling med kredittkort tilknyttet eksterne kortsystemer. Derimot vil de tilfeller hvor forbrukeren betaler med et debetkort, og beløpet trekkes fra innestående på en konto, falle utenfor bestemmelsens virkeområde.

Når det særskilt gjelder *første ledd annet punktum,* viderefører denne bestemmelsen den gjeldende regelen i kredittkjøpsloven § 8 første ledd annet punktum om at kjøperen i første omgang må reklamere overfor selgeren, samt at kredittgiveren skal underrettes om reklamasjonen så snart det er anledning til det.

Annet ledd inneholder en begrensning i kredittgiverens ansvar. Ansvaret er begrenset til det beløpet kredittgiveren har mottatt av forbrukerkjøperen i anledning kjøpet. Regelen viderefører kredittkjøpsloven § 8 annet ledd.

Tredje ledd gir første og annet ledd tilsvarende anvendelse ved tjenesteytelser. Dette er en videreføring av gjeldende rett, jf. kredittkjøpsloven § 27 a bokstav f.

Fjerde ledd avgrenser mot tilfeller hvor forbrukeren har innsigelser eller pengekrav som han ønsker å gjøre gjeldende mot en kredittgiver som har fått seg overført fordringen på forbrukeren. Bestemmelsen her vil bare gjelde for kjøperens innsigelser, motkrav og pengekrav overfor en annen kredittgiver enn selgeren hvis denne kredittgiveren er den som kjøperen opprinnelig har fått kreditt av. Dette er en videreføring av gjeldende rett, jf. kredittkjøpsloven § 8 tredje ledd.

Til § 55

Første ledd gjennomfører direktivet artikkel 17 nr. 1, og bygger på utvalgets lovforslag § 64 med mindre språklige endringer. Se nærmere om bakgrunnen for forslaget i proposisjonen kapittel 13. Bestemmelsen regulerer kredittkundens rett til å gjøre gjeldende innsigelser og motkrav overfor erverver eller panthaver ved overdragelse av fordringen, og er en videreføring av gjeldende rett etter kredittkjøpsloven § 8 a og finansavtaleloven § 55 første ledd.

Bestemmelsen avviker tilsynelatende noe i forhold til gjeldende § 55 og kredittkjøpsloven § 8 a idet ordlyden ikke begrenser anvendelsesområdet til å gjelde krav på grunnlag av det underliggende gjeldsforholdet, jf. «på grunnlag av låneavtalen». Det er imidlertid ikke tilsiktet noen realitetsendring ved denne ordlydsendringen. Ved andre krav enn de som springer ut av avtalen, vil motregningsretten, som etter gjeldende rett, reguleres av de alminnelige regler for motregning.

Med unntaket «når ikke annet er fastsatt i lov», siktes det til de lovbestemte regler som gjelder for negotiable dokumenter. Unntaket viderefører gjeldende rett.

Annet ledd er en videreføring av kredittkjøpsloven § 9 og finansavtaleloven § 55 annet ledd. Bestemmelsen oppstiller et forbud mot bruk av visse dokumenter, for eksempel veksler. Bestemmelsen er et virkemiddel for å oppnå en effektiv rett for forbrukeren til å gjøre gjeldende innsigelser og krav overfor en ny kreditor. Det er ikke et krav etter forbrukerkredittdirektivet å ha regler som forbyr bruk av visse dokumenter, men det må anses klart forenlig med direktivet å ha regler om dette.

Til § 56

Bestemmelsen viderefører i hovedtrekk finansavtaleloven § 56. Departementet har i likhet med utvalgets forslag foretatt en begrepsmessig justering i lovteksten for å tilpasse begrepsbruken til forslaget for øvrig. Videre er annet punktum i dagens bestemmelse, hvor det henvises til deler av finansavtaleloven § 30, fjernet. Bakgrunnen er at § 30 er endret etter gjennomføringen i norsk rett av direktiv 2007/64/EF om betalingstjenester i det indre marked, og henvisningen er i lys av dette ikke lenger hensiktsmessig. Det er imidlertid fortsatt meningen at kontoutskriften om kreditt, som omhandlet i § 56, skal inneholde samme type opplysninger som tidligere.

Til § 56 a

Bestemmelsen bygger på § 66 i uvalgets lovforslag, og omtales i kapittel 15 i proposisjonen. Som nevnt i kapittel 15 foran anser departementet det ikke nødvendig med en bestemmelse om tilsyn i finansavtaleloven for å oppfylle forbrukerkredittdirektivet artikkel 20.

I *første ledd* videreføres forskriftshjemmelen i kredittkjøpsloven § 30 første ledd med den forskjell at forskriftshjemmelens område nå gjelder for finansavtalelovens område.

Annet ledd, om plikt til å gi opplysninger til tilsynsmyndighetene, erstatter kredittkjøpsloven § 30 annet ledd første punktum, men slik at pliktsubjektene blir presisert i samsvar med utvalgets forslag.

Bestemmelsen i *tredje ledd* om pålegg og tvangsmulkt er ny, og er en oppfølging av forslaget fra deler av utvalget, jf. NOU 2009: 11 side 177. Bestemmelsen er utformet etter mønster av finansieringsvirksomhetsloven § 5-2 med den forskjell at det etter bestemmelsen her er tilsynsmyndighetene som har kompetansen til å gi pålegg og tvangsmulkt. Siste punktum i forslaget fra deler av utvalget om at pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg, er ikke inntatt i departementets lovforslag, da dette følger av tvangsfullbyrdelsesloven § 7-2 første ledd bokstav d.

Fjerde ledd gir hjemmel for Kongen til i forskrift å fastsette nærmere regler om tilsynsarbeidet. En slik forskriftshjemmel følger i dag av kredittkjøpsloven § 30 tredje ledd.

Til § 56 b

Paragrafen fastsetter en særskilt forskriftshjemmel knyttet til kravet om minste kontantinnsats. Bestemmelsen bygger på forskriftshjemmelen om minste kontantinnsats som i dag følger av kredittkjøpsloven § 7. Forslaget må ses i sammenheng med at departementet går inn for å videreføre de gjeldende reglene om kontantinnsats, jf. punkt 17.7 i proposisjonen. Bestemmelsen bygger på et forslag fra utvalgets mindretall, jf. NOU 2009: 11 side 178, og viderefører forskriftshjemmelen i den gjeldende kredittkjøpsloven § 7 med visse endringer. I tillegg til enkelte lovtekniske justeringer foreslår departementet, i samsvar med forslaget fra utvalgets mindretall, å heve terskelen for når det kreves kontantinnsats, til tilfeller hvor varens kontantpris oversiger 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Forskriftshjemmelen i lovforslaget her omhandler sammenlignet med utvalgets forslag til § 67 bare spørsmålet om kontantinnsats. Dette er en konsekvens av at de øvrige forskriftshjemlene i utvalgets

forslag til § 67 av lovtekniske grunner er plassert andre steder i departementets lovforslag, se lovforslaget § 44 a bokstav g, § 46 tredje ledd, § 46 a tredje og åttende ledd, § 48 sjette ledd, § 49 annet ledd, § 54 femte ledd og § 56 a fjerde ledd.

Til § 57 første ledd, §§ 58 til 60, 63 til 65 og 67 til 74

Det er foretatt begrepsmessige justeringer i en rekke av bestemmelsene i kapittel 4 i finansavtaleloven. Begrepene «lån», «låneavtale», «låneforhold», «långiver» og «låntaker» er erstattet med begrepene «kreditt», «kredittavtale», «kredittforhold», «kredittgiver» og «kredittkunde». Dette er gjort som en følge av endringer av begrepsbruken i lovens kapittel 3 mv., med formål å sikre en enhetlig begrepsbruk i finansavtaleloven. Det er ikke tilsiktet noen realitetsendringer i lovens kapittel 4 ved lovforslaget.

Til opphevelsen av § 57 fjerde ledd

Bestemmelsen er foreslått opphevet av utvalget, jf. NOU 2009: 11 punkt 6.5 side 133–137. Virkningen av at finansavtaleloven § 57 fjerde ledd oppheves, vil være at tilfellene som nå faller inn under fjerde ledd, vil måtte vurderes gjennom en tolking av begrepet «kausjonistens næringsvirksomhet» i finansavtaleloven § 57 tredje ledd bokstav a. Det vil i praksis i det enkelte tilfelle måtte tas stilling til hvor sterk tilknytning mellom kausjonisten og aksjeselskapet som skal til for at næringsvirksomheten i aksjeselskapet skal regnes som «kausjonistens næringsvirksomhet» etter bestemmelsen. Man vil dermed få en mer fleksibel regel enn det finansavtaleloven § 57 fjerde ledd i dag åpner for. For den nærmere bakgrunn og begrunnelse for opphevelsen av bestemmelsen vises det til de alminnelige motivene punkt 17.6.

Til § 60

Endringen består i at det er tilføyd et nytt annet og tredje punktum i annet ledd om at det også i kausjonstilfellene om mulig skal gis en muntlig frarådingi tilfeller hvor frarådingsplikten inntrer, og at kausjonisten på visse vilkår skal bekrefte at han eller hun er kjent med frarådingen. Endringen er en konsekvensendring i lys av at frarådingsplikten endres tilsvarende i forhold til låntakeren, jf. punkt 6.5.4 i proposisjonen og merknadene til § 47 foran.

Til § 75

Det er foretatt noen språklige justeringer i første ledd bokstav b og tredje ledd sammenlignet med gjeldende rett. Endringene er en naturlig konsekvens av den endrede begrepsbruken i finansavtaleloven kapittel 3, jf. de alminnelige merknader under punkt 4.5.5 i proposisjonen.

Til § 78

Bestemmelsen har, i samsvar med utvalgets forslag, fått et nytt annet og tredje punktum i første ledd, som gjennomfører direktivet artikkel 21 bokstav b og c. Det vises for øvrig til de alminnelige merknader under punkt 4.4 i proposisjonen når det gjelder kredittformidlere i sin alminnelighet og hvilke forpliktelser som påhviler disse etter direktivet.

Første ledd annet punktum fastslår at et meglerforetaks vederlagskrav overfor en forbruker er betinget av at dette er skriftlig avtalt mellom meglerforetaket og forbrukeren. Bestemmelsen gjelder der meglerforetakets oppdrag helt eller delvis er knyttet til en avtale om kreditt, jf. lovforslaget § 75 første ledd bokstav b.

Første ledd tredje punktum angir at meglerforetaket skal opplyse kredittgiveren om slikt vederlag som følger av første ledd annet punktum. Etter direktivet artikkel 21 bokstav c er formålet med bestemmelsen å gi kredittgiveren slik informasjon som er nødvendig for å kunne beregne effektiv rente.

Til § 81

Bestemmelsen regulerer meglerforetakets opplysningsplikt om kredittforholdet, og innebærer dels en gjennomføring av direktivet artikkel 21 bokstav a og dels en videreføring av gjeldende rett. Det er i tillegg foretatt noen språklige justeringer i overskriften til bestemmelsen, samt i annet og tredje ledd. De språklige justeringene er en naturlig konsekvens av den endrede begrepsbruken i finansavtaleloven kapittel 3, jf. de alminnelige merknader under punkt 4.5.5 i proposisjonen.

Første ledd gjennomfører, i samsvar med utvalgets forslag, direktivet artikkel 21 bokstav a, og er ny sammenlignet med gjeldende rett. Bestemmelsen fastslår at meglerforetaket i reklame og skriftlig kommunikasjon med kunden skal forsikre seg om at kunden er kjent med omfanget av foretakets kompetanse, herunder at foretaket opptrer som megler. Bestemmelsen gjelder der meglerforetakets oppdrag helt eller delvis er knyttet til avtaler

om kreditt, jf. lovforslaget § 75 første ledd bokstav b. Meglerforetakets forpliktelse etter bestemmelsen gjelder overfor «kunden», som både kan være en forbruker og en næringsdrivende.

I *annet ledd* har departementet fjernet den doble henvisningen til § 48 som fremkommer av utvalgets forslag til endring av § 81. Utvalgets lovforslag § 48 tilsvarer departementets lovforslag § 46 a. Slik departementet forstår utvalget, har man tilsiktet å få frem at en aksessorisk kredittformidler ikke har opplysningsplikt etter § 48. Etter departementets syn følger imidlertid dette direkte av henvisningen til § 46 a, jf. dens syvende ledd, og en ytterligere henvisning til dette er etter departementets syn overflødig og kan skape uklarhet.

Til § 82

Det er foretatt en begrepsmessig justering i *første ledd*, jf. sammenhengen med endringene i kapittel 3 og omtalen av dette i de alminnelige merknader punkt 4.5.5 i proposisjonen. I *annet ledd* er henvisningen til finansavtaleloven § 48 justert sammenlignet med gjeldende rett, idet § 48 har fått en noe annen oppbygging som følge av gjennomføringen av direktivet. Henvisningen til § 48 annet og tredje ledd er ment å fange opp det som følger av gjeldende henvisning i bestemmelsen.

Til § 83

Det er utelukkende foretatt begrepsmessige justeringer i ordlyden, jf. sammenhengen med den endrede begrepsbruken i kapittel 3 og omtalen av dette under punkt 4.5.5 i proposisjonen.

Til § 84

Det er utelukkende foretatt begrepsmessige justeringer i ordlyden, jf. sammenhengen med den endrede begrepsbruken i kapittel 3 og omtalen av dette under punkt 4.5.5 i proposisjonen.

Til § 85

Den språklige endringen i *første ledd bokstav b* tilsvarer endringen i lovforslaget § 75 første ledd bokstav b, og det vises derfor til spesialmerknaden til denne bestemmelsen.

I *annet ledd* er paragrafhenvisningen til finansavtaleloven «§§ 89 og 90» endret til «§§ 89, 89 a og 90». Dette henger sammen med at det i lovforslaget er foreslått inntatt en ny § 89 a om finansrådgiverens opplysningsplikt, og at henvisningen til hvilke bestemmelser som gjelder for finansrådgiverens oppdrag, også må omfatte denne bestemmelsen.

Til § 86

Bestemmelsen regulerer finansagentens opplysningsplikt, og er omformulert som en konsekvens av at direktivet artikkel 21 bokstav a foreslås gjennomført i bestemmelsen.

Bestemmelsen svarer i stor grad til lovforslaget § 81 første ledd, og det vises til merknaden til denne bestemmelsen. Finansagentens opplysningsplikt etter bestemmelsen er imidlertid, til forskjell fra meglerforetakets forpliktelse etter § 81 første ledd, ikke begrenset til å gjelde oppdrag som helt eller delvis er knyttet til avtaler om kreditt. Det vises til begrunnelsen som fremgår av utvalgets merknad til lovforslaget § 86, jf. utredningen side 166-167, som departementet slutter seg til.

Til § 89 a

Bestemmelsen gjennomfører direktivet artikkel 21 bokstav a, og svarer til utvalgets lovforslag § 89. Det vises til merknadene til lovforslaget § 86 og § 81 første ledd, som også gjennomfører direktivet artikkel 21 bokstav a for henholdsvis finansagenter og meglerforetak.

Til § 90

Bestemmelsen regulerer finansrådgiverens krav på vederlag, og deler av bestemmelsen gjennomfører direktivet artikkel 21 bokstav b og c. Bestemmelsen svarer til utvalgets lovforslag § 91.

Første ledd annet punktum er nytt, og gjennomfører direktivet artikkel 21 bokstav b. Bestemmelsen fastslår at dersom klienten er forbruker, er vederlagskravet betinget av at vederlag er avtalt skriftlig mellom rådgiveren og klienten. En tilsvarende bestemmelse er foreslått for meglerforetakets krav på vederlag, jf. lovforslaget § 78 første ledd annet punktum. Direktivet artikkel 21 bokstav b er ikke aktuelt å gjennomføre i relasjon til finansagenters vederlagskrav, siden en finansagent er avskåret fra å kreve vederlag fra andre enn den institusjonen agenten representerer.

Annet ledd gjennomfører direktivet artikkel 21 bokstav c når det gjelder finansrådgivere. En tilsvarende bestemmelse er foreslått for meglerforetak i lovforslaget § 78 første ledd tredje punktum, og det vises til merknaden til denne bestemmelsen.

Til § 91

Paragrafen regulerer straff for overtredelse av enkelte av lovens bestemmelser, og er i det vesentlige en videreføring av finansavtaleloven § 91 og deler av kredittkjøpsloven § 31. Paragrafen svarer til utvalgets lovforslag § 92 justert for endringer i paragrafnummereringen i departementets lovforslag. Bestemmelsen er omtalt i kapittel 15 i proposisjonen.

Første ledd bestemmer hvilke overtredelser som er straffbare. Nytt i forhold til gjeldende § 91 er at overtredelse av § 46 om markedsføring gjøres straffbart. Dette er langt på vei en videreføring av kredittkjøpsloven § 31, jf. § 6. Det vises for øvrig til kapittel 15 i proposisjonen.

Annet og tredje ledd er en uendret videreføring av § 91 annet og tredje ledd.

20.2 Merknader til lovforslaget del II om opphevelse av kredittkjøpsloven

Det er foreslått at lov 21. juni 1985 nr. 82 om kredittkjøp m.m. (kredittkjøpsloven) oppheves. Om den nærmere bakgrunnen for dette se NOU 2009: 11 side 28-29 og proposisjonen kapittel 3.

20.3 Merknader til lovforslaget del III om endringer i tvangsfullbyrdelsesloven

Til § 9-1

Bestemmelsen er endret noe i forhold til gjeldende rett og er i samsvar med utvalgets lovforslag § 9-1. Nærmere omtale av forslaget fremgår av proposisjonen punkt 17.1.5.

Første punktum er endret ved at det henvises til finansavtaleloven § 52 (i utvalgets forslag § 59), i stedet for kredittkjøpsloven § 15. Forslaget til endring på dette punktet innebærer en videreføring av hovedprinsippene i kredittkjøpsloven § 15. For at kredittgiveren skal kunne begjære pantet tilbakelevert, må vilkårene i § 52 om førtidig forfall være oppfylt.

Annet punktum i bestemmelsen viderefører deler av kredittkjøpsloven § 19 om at forbrukeren kan kreve at saksøkeren tar tingen tilbake før han eller hun på annen måte søker dekning for kravet. Bestemmelsen bruker begrepet «forbruker» uten å knytte det til forbrukerbegrepet i finansavtaleloven, slik utvalget foreslår i sitt forslag til endring av § 9-1. Departementet finner ikke en slik presisering nødvendig da det følger naturlig av sammenhengen.

Til § 9-2

Første og annet ledd er endret som følge av forslaget om en samordning av kredittkjøpsloven og finansavtaleloven kapittel 3. Det er også gjort enkelte forenklinger sammenlignet med gjeldende § 9-2.

Annet ledd viderefører kravet i gjeldende § 9-2 annet ledd om at bestemmelsene om minste kontantinnsats må være overholdt. Kravet om kontantinnsats gjelder der kreditten er gitt av selgeren eller en annen etter avtale med selgeren. Bestemmelsen avviker språklig noe fra utvalgets forslag med sikte på å oppnå språklig samsvar med øvrige bestemmelser i tvangsfullbyrdelsesloven.

Til § 9-7

Nytt *første ledd* viderefører kredittkjøpsloven § 16 første ledd tilnærmet uendret. Nåværende første til tredje ledd blir *annet til fjerde ledd*.

Til § 9-8

Første ledd viderefører kredittkjøpsloven § 17 første ledd i noe endret form. Bestemmelsen gir anvisning på omfanget av saksøkerens krav. I forbrukerforhold vil omfanget følge av kredittavtalen og reglene i finansavtaleloven kapittel 3, som ikke kan fravikes til ugunst for forbrukeren. Renter og andre kredittkostnader kan bare kreves i den utstrekning dette følger av finansavtaleloven §§ 53 og 54 om førtidig tilbakebetaling.

Annet ledd første punktum viderefører kredittkjøpsloven § 16 annet ledd. *Annet ledd annet punktum* viderefører kredittkjøpsloven § 17 annet ledd.

Nåværende første og annet ledd blir *tredje og fjerde ledd*.

20.4 Merknader til lovforslaget del IV om endringer i angrerettloven kapittel 5 A

Forslaget til ny § 22 g i angrerettloven om at finansavtaleloven § 51 b gjelder for angrerett ved kredittavtaler etter finansavtaleloven, tar sikte på å gjennomføre forbrukerkredittdirektivet artikkel 14 nr. 5. Forslaget er ment å tilsvare utvalgets forslag til nytt § 22 a fjerde ledd. Den lovtekniske endringen er foretatt for å sikre at forbrukerkredittdirektivets bestemmelse om angrerett går foran angrerettlo-

vens bestemmelser som behandler samme spørsmål som artikkel 14, også når det gjelder spørsmål som er regulert i rådsdirektiv 85/577/EØF, som forbrukerkredittdirektivet artikkel 14 henviser til i tillegg til henvisningen til 2002/65/EF om fjernsalg.

20.5 Merknader til lovforslaget del V om endringer i straffeloven

Justeringene i paragrafhenvisningene i forslaget til endringer i finansavtaleloven § 91 må også foretas i endringen av lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff § 412 nr. 202, endringen av finansavtaleloven § 91 første ledd, slik at disse vil bli videreført også når straffeloven 2005 trer i kraft.

20.6 Merknader til lovforslaget del VI om ikrafttredelse mv.

I lovforslaget del VI nr. 1 er det foreslått at loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Departementet tar sikte på at bestemmelsene skal tre i kraft 11. juni 2010, som er gjennomføringsfristen for forbrukerkredittdirektivet i norsk rett. Når det gjelder endringer som ikke er knyttet til gjennomføringen av forbrukerkredittdirektivet, kan departementet ikke se at det er aktuelt med et annet ikrafttredelsestidspunkt for disse, idet lovendringene etter departementets syn må ses i sammenheng.

I lovforslaget del VI nr. 2 er det fastsatt enkelte overgangsregler. Det er presisert i loven at lovforslaget § 54 om førtidig tilbakebetaling av fastrentekreditt bare gjelder for kredittavtaler som er inngått etter lovens ikrafttredelse. Dette innebærer at de gjeldende reglene om førtidig tilbakebetaling i henholdsvis kredittkjøpsloven med forskrifter og finansavtaleloven med forskrifter vil gjelde for eksisterende avtaler. I tillegg er det presisert i loven at opphevelsen av § 57 fjerde ledd om kausjon på tilsvarende måte bare gjelder for kredittavtaler inngått etter lovens ikrafttredelse.

For øvrig er det i lovforslaget del VI nr. 3 tatt inn en hjemmel for Kongen til å fastsette nærmere overgangsregler. Som det fremgår av proposisjonen kapittel 19, synes det imidlertid ikke å være behov for slike regler. Det vises for øvrig til kapittel 19 i proposisjonen.

Justis- og politidepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i finansavtaleloven mv. (gjennomføring av direktiv 2008/48/EF om kredittavtaler for forbrukere mv.).

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i finansavtaleloven mv. (gjennomføring av direktiv 2008/48/EF om kredittavtaler for forbrukere mv.) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag
til lov om endringer i finansavtaleloven mv. (gjennomføring av direktiv 2008/48/EF om kredittavtaler for forbrukere mv.)

I

I lov 25. juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven) gjøres følgende endringer:

§ 1 fjerde ledd skal lyde:

(4) For *kreditt* der *kredittgiveren* er en kommune eller en fylkeskommune, gjelder kapittel 3 i loven. Kapittel 4 i loven gjelder for kausjoner for slike *kreditter*.

§ 1 nytt femte ledd skal lyde:

(5) Ved kreditt til en forbruker gjelder denne loven kapittel 3 enhver som gir kreditt som ledd i næringsvirksomhet. Ved kreditt mellom næringsdrivende som ikke omfattes av § 1 første ledd, gjelder bare §§ 52, 53 og 54 a i loven.

Nåværende femte ledd blir nytt sjette ledd.

§ 2 annet ledd tredje punktum skal lyde:
Bestemmelsene i kapittel 3 kan ikke fravikes til skade for *kredittkunden* dersom *kredittkunden* er en fysisk person, og lån eller lignende kreditt er sikret ved pant i et formuesgode som tilhører *kredittkunden* uten at godet hovedsakelig er knyttet til *kredittkundens* næringsvirksomhet.

I § 3 skal overskriften lyde:
§ 3 Rettsvalg

§ 3 nytt annet ledd skal lyde:

(2) Det kan ikke avtales at rettsreglene i en stat utenfor EØS skal anvendes på en kredittavtale som har nær tilknytning til EØS-statenes territorium, dersom forbrukeren ved dette får en dårligere rettsbeskyttelse enn etter loven her.

Overskriften til kapittel 3 skal lyde:
Kapittel 3. Kredittavtaler mv.

§ 44 skal lyde:
§ 44 *Virkeområde*

(1) Dette kapitlet gjelder for kredittavtaler mellom en kredittgiver og en kredittkunde.

(2) Kapitlet gjelder ikke for

a) kredittavtale der kreditten gis rente- og kostnadsfritt, og kredittavtale som innebærer en rente- og kostnadsfri henstand med betalingen av en eksisterende forpliktelse
b) kredittavtale der kreditten gis av en arbeidsgiver til en arbeidstaker som ledd i en bibeskjeftigelse, og hvor kreditten gis rentefritt eller med en effektiv rente som er lavere enn markedsrentene, og som generelt ikke tilbys til allmennheten
c) kredittavtale som er resultat av rettsforlik.

(3) For kredittavtale i form av kassakreditt eller annen rammekreditt der kreditten skal betales tilbake etter påkrav eller innen tre måneder, gjelder bare bestemmelsene i § 44 a, § 45, § 46 første ledd bokstav a og b og annet og tredje ledd, § 46 a annet til åttende ledd, § 46 b, § 47, § 48 første, tredje, fjerde og femte ledd, § 48 a første ledd, § 49, § 50, § 51, § 51 b tredje ledd annet punktum, § 52, § 54 a, § 54 b, § 55, § 56 og § 56 a.

(4) For kredittavtale i form av overtrekk gjelder bare bestemmelsene i § 44 a, § 48 b og § 56 a.

(5) For kredittavtale der kredittkunden utelukkende hefter med en gjenstand som på avtaletidspunktet blir deponert hos kredittgiveren, gjelder bare §§ 46 a og 47.

(6) Har en institusjon stilt garanti e.l. for lån til en forbruker, gjelder §§ 48 og 52 tilsvarende i forholdet mellom institusjonen og forbrukeren så langt de passer.

(7) Kapitlet gjelder ikke for avtale om faktoring eller avtale om leiefinansiering der det ikke er avtalt en plikt for leieren til å bli eier. Kongen kan gi forskrift om forbrukerleie som i realiteten tjener til å sikre et avhendingsvederlag, eller som ellers i det vesentlige fyller samme økonomiske funksjon som salg av varer på kreditt, selv om det ikke er avtalt en plikt for leieren til å bli eier. I forskriften kan det gis bestemmelser om ufravikelighet etter § 2, opplysningsplikt på tilsvarende vilkår som i §§ 46 og 46 a, forskuddsleie på tilsvarende vilkår som minste kontantinnsats etter § 56 b, oppsigelsesrett for leietakeren og oppgjøret ved eventuelt eierskifte. § 47 gjelder tilsvarende ved avtaler om forbrukerleie.

Ny § 44 a skal lyde:

§ 44 a *Definisjoner*

I dette kapitlet menes med

a) kredittavtale: en avtale der en kredittgiver gir en kredittkunde kreditt i form av betalingsutsettelse, lån, kassakreditt eller annen tilsvarende form for kreditt

b) kassakreditt eller annen rammekreditt: en uttrykkelig kredittavtale der en kredittgiver stiller midler til rådighet for en kredittkunde som overstiger løpende saldo på kredittkundens løpende konto

c) overtrekk: en stilltiende aksept av overtrekk der en kredittgiver stiller midler til rådighet for en kredittkunde som overstiger løpende saldo på kredittkundens løpende konto eller kassakreditt

d) kredittkunde: en fysisk eller juridisk person som gis kreditt av en kredittgiver

e) kredittgiver: en fysisk eller juridisk person som nevnt i eller i forskrift fastsatt i medhold av § 1 første, annet, fjerde, femte eller sjette ledd som gir kreditt til en kredittkunde

f) kredittformidler: en fysisk eller juridisk person som ikke opptrer som kredittgiver, og som mot vederlag og som ledd i utøvelsen av sin næringsvirksomhet presenterer eller tilbyr kredittavtaler, bistår kredittkunder ved å utføre annet forberedende arbeid med sikte på inngåelse av kredittavtale, eller inngår kredittavtale med kredittkunder på kredittgiverens vegne

g) effektiv rente: kredittkostnadene uttrykt i prosent per år av kredittbeløpet, beregnet i samsvar med matematisk formel som fastsettes av Kongen i forskrift

h) kredittkostnadene: alle kostnader, herunder rente, provisjon, gebyr, avgifter og andre utgifter som kredittkunden skal betale i forbindelse med kreditten

i) samlet kredittbeløp: summen av beløp som blir stilt til disposisjon i henhold til en kredittavtale

j) nominell rente: rentesats som blir anvendt på årsbasis på utnyttede kredittmuligheter

k) totalbeløp: summen av samlet kredittbeløp og kredittkostnadene

l) varig medium: enhver innretning som gjør det mulig for kredittkunden å lagre informasjon som er rettet personlig til kredittkunden på en måte som tillater fremtidig søking i et tidsrom tilpasset formålet med informasjonen, og som gir mulighet til uendret gjengivelse av den lagrede informasjonen

m) tilknyttet kredittavtale: en kredittavtale der aktuell kreditt utelukkende tjener til å finansiere en avtale om levering av spesifikke varer eller tjenesteytelser og kredittavtalen og avtalen om levering objektivt sett utgjør en kommersiell helhet. Kommersiell helhet foreligger når leverandøren selv finansierer forbrukerens kreditt, eller, dersom finansieringen skjer gjennom tredjeperson, når kredittgiveren i forbindelse med inngåelsen eller forberedelsen av kredittavtalen gjør bruk av leverandørens tjenester, eller når den spesifikke varen eller tjenesteytelsen er uttrykkelig angitt i kredittavtalen.

§ 45 skal lyde:

§ 45 *Overdragelse*

(1) *Når en finansinstitusjon eller lignende institusjon som nevnt i § 1 annet ledd eller en kommune eller fylkeskommune er kredittgiver, kan kredittgiverens fordring bare overdras til en finansinstitusjon eller til en lignende institusjon som nevnt i § 1 annet ledd bokstav a, d, e eller f, med mindre kredittkunden særskilt samtykker til at fordringen overdras til andre.*

(2) Når *kredittgiverens* fordring overdras, gjelder bestemmelsene i dette kapitlet tilsvarende i forholdet mellom *kredittkunden* og den som fordringen blir overdratt til, når ikke annet er fastsatt i *lov*.

(3) Kredittgiveren skal *underrette kredittkunden* om overdragelsen, *med mindre kredittgiveren, etter avtale med og på vegne av den som fordringen er overdratt til, opptrer som kredittgiver overfor kredittkunden.*

§ 46 skal lyde:

§ 46 *Opplysningsplikt ved markedsføring av kredittavtale*

(1) Enhver form for markedsføring av kredittavtaler skal inneholde opplysning om

a) kredittkostnadene, herunder effektiv rente med angivelse av kredittbeløp og kredittprofil

b) samlet kredittbeløp

c) kredittavtalens løpetid

d) kontantprisen og størrelsen på en eventuell forskuddsbetaling, dersom det er tale om kreditt i form av henstand med betalingen for en spesifikk vare eller tjenesteytelse

e) totalbeløp og størrelsen på eventuelle avdragsbetalinger

f) en eventuell forpliktelse for kredittkunden til å inngå avtale om en aksessorisk tjenesteytelse, dersom kostnadene ved den aksessoriske avtalen ikke kan beregnes på forhånd.

(2) Standardopplysningene nevnt i første ledd skal gis på en tydelig måte ved hjelp av et representativt eksempel.

(3) Kongen kan i forskrift gi nærmere regler om markedsføring av kredittilbud.

Nåværende § 46 blir ny § 46 a og skal lyde:

§ 46 a *Opplysningsplikt forut for inngåelse av kredittavtale*

(1) I god tid før forbrukeren blir bundet av en kredittavtale skal kredittgiveren gi forbrukeren følgende opplysninger om

a) kredittgiverens og, dersom kredittgiveren gjør bruk av kredittformidler, kredittformidlerens navn og geografiske adresse
b) kredittype
c) samlet kredittbeløp
d) vilkårene for å utnytte kredittmuligheten
e) kredittavtalens løpetid
f) størrelse, antall og hyppighet av de betalinger som forbrukeren skal foreta, og hvordan betalingene i tilfelle blir fordelt til nedbetaling av forskjellige utestående saldoer med forskjellige renter
g) totalbeløp
h) varen eller tjenesteytelsen og dens kontantpris, såfremt det er tale om tilknyttet kredittavtale eller kreditt i form av henstand med betalingen for en spesifikk vare eller tjenesteytelse
i) sikkerhet som kreves
j) vilkår om at betalinger som forbrukeren foretar, ikke umiddelbart fører til tilsvarende amortisering av det samlede kredittbeløp, men tjener til å bygge opp kapital på vilkår som fastsatt i kredittavtalen eller aksessorisk avtale, og at en slik kredittavtale ikke garanterer tilbakebetaling av samlet utnyttet kredittbeløp i henhold til kredittavtalen, med mindre slik garanti har blitt stilt
k) nominell rente, eventuell indeks eller referansesats som skal benyttes på opprinnelig avtalt nominell rente, og tidspunkter, vilkår og prosedyrer for endring av nominell rente
l) effektiv rente, jf. § 44 a bokstav g, illustrert med et representativt eksempel som angir alle de antakelser som er lagt til grunn for beregningen av prosentsatsen
m) kostnader forbundet med inngåelse av avtale om forsikring vedrørende kreditten eller annen aksessorisk tjenesteytelse, såfremt inngåelse av slik avtale er et vilkår for å oppnå kreditten på annonserte vilkår
n) kostnader forbundet med åpning av konto til registrering av både betalingstransaksjoner og utnyttelse av kredittmuligheten, såfremt åpning av slik konto er en betingelse for kreditten, samt kostnader ved anvendelse av et betalingsmiddel i forbindelse med både betalingstransaksjoner og utnyttelse av kredittmuligheten
o) andre kostnader i forbindelse med kredittavtalen
p) vilkårene for endring av kostnader nevnt i bokstav k til o
q) gjeldende forsinkelsesrente og andre kostnader ved mislighold, samt eventuelle andre rettslige konsekvenser av manglende betaling
r) hvorvidt forbrukeren har angrerett
s) retten til førtidig tilbakebetaling og kredittgiverens eventuelle rett til kompensasjon ved førtidig tilbakebetaling, og hvordan denne kompensasjonen fastsettes i overensstemmelse med §§ 53 og 54
t) forbrukerens rett etter § 46 b tredje ledd til omgående og vederlagsfri underretning om resultatet av søk i database som har blitt foretatt for å vurdere hans eller hennes kredittverdighet, såfremt søknad om kreditt blir avslått på grunnlag av slikt søk
u) forbrukerens rett til, etter forespørsel og vederlagsfritt, å få utlevert kopi av utkast til kredittavtale
v) forbrukerens frist for å akseptere kredittavtale basert på opplysninger gitt i medhold av denne bestemmelsen.

(2) I god tid før forbrukeren blir bundet av en kredittavtale som nevnt i § 44 tredje ledd skal kredittgiveren gi forbrukeren opplysninger som nevnt i første ledd bokstav a, b, c, e, k, l, o, p, q, t og v. I tillegg skal kredittgiveren opplyse forbrukeren om vilkårene for oppsigelse av kredittavtalen. Dersom kredittgiveren til enhver tid kan fremsette krav om tilbakebetaling av hele kredittbeløpet, skal forbrukeren også opplyses om dette.

(3) Opplysningene etter første ledd skal gis på papir eller annet varig medium ved bruk av formular. Opplysningene etter annet ledd skal gis på papir eller annet varig medium og kan gis ved bruk av formular eller på en annen måte som sikrer at alle opplysningene er like fremtredende. Kredittgiveren anses å ha oppfylt opplysningsplikten etter første og annet ledd og angrerettloven § 9 a første ledd første punktum dersom opplysninger er gitt forbrukeren i samsvar med formularet. Kongen kan i forskrift gi nærmere regler om gjennomføring og avgrensning av opplysningsplikten etter bestemmelsen her, herunder om bruk og godkjenning av formular ved oppfyllelse av opplysningsplikten.

(4) Hvis taletelefoni blir benyttet som kommunikasjonsmåte, jf. angrerettloven § 7 a fjerde ledd, skal forbrukeren gis opplysninger i samsvar med angrerettloven § 7 a fjerde ledd. Opplysninger om kredittproduktets viktigste kjennetegn og kostnader ved kredittavtalen skal likevel i det minste omfatte opplysninger som nevnt i denne paragrafens første ledd bokstav c til h og k til l. Hvis taletelefoni blir benyttet som kommunikasjonsmåte, og forbrukeren anmoder om rammekreditt med øyeblikkelig virkning, skal forbrukeren gis opplysninger som nevnt i denne bestemmelsens første ledd bokstav c, e, k, l, o og p og annet ledd tredje punktum.

(5) Hvis kredittavtalen er inngått på forbrukerens oppfordring ved bruk av fjernkommunikasjonsteknikk som ikke gjør det mulig å oppfylle forpliktelsene etter første og annet ledd, herunder tilfeller nevnt i fjerde ledd, skal kredittgiveren umiddelbart etter avtaleinngåelsen gi forbrukeren opplysninger som nevnt i første og annet ledd.

(6) Skriftlig informasjon med opplysninger som nevnt i første og annet ledd skal være tilgjengelig for enhver kredittkunde før kredittavtale inngås. Er kredittkunden forbruker, har han eller hun etter forespørsel rett til å få utlevert kopi av utkast til kredittavtale vederlagsfritt.

(7) Opplysningsplikten etter paragrafen her gjelder også for en kredittformidler når oppdraget helt eller delvis er knyttet til avtaler om kreditt. Opplysningsplikten gjelder likevel ikke for leverandør av varer eller tjenester som opptrer aksessorisk som formidler av kreditt. Dette berører ikke kredittgiverens forpliktelser etter denne paragrafen.

(8) Kongen kan i forskrift gi nærmere regler om bruk av bestemmelsen her for visse kredittavtaler.

Ny § 46 b skal lyde:

§ 46 b *Kredittgiverens plikt til å vurdere forbrukerens kredittverdighet*

(1) Før kredittavtale inngås skal kredittgiveren vurdere forbrukerens kredittverdighet på grunnlag av fyllestgjørende opplysninger innhentet hos forbrukeren og om nødvendig fra relevant database.

(2) Dersom partene avtaler å endre det samlede kredittbeløpet etter inngåelsen av kredittavtalen, skal kredittgiveren oppdatere sin finansielle informasjon om forbrukeren og igjen vurdere forbrukerens kredittverdighet, jf. første ledd, før det skjer en vesentlig forhøyelse av det samlede kredittbeløpet.

(3) Hvis en kredittsøknad avslås på grunnlag av kredittgiverens søk i en database, skal kredittgiveren underrette forbrukeren omgående og vederlagsfritt om resultatet av søket i databasen og om databasen.

Ny § 46 c skal lyde:

§ 46 c *Kredittgiverens og kredittformidlerens plikt til å gi forbrukeren fyllestgjørende forklaringer*

(1) Før kredittavtale inngås skal en kredittgiver eller en kredittformidler gi forbrukeren fyllestgjørende forklaring slik at han eller hun er i stand til å vurdere om den foreslåtte kredittavtalen passer til hans eller hennes behov og finansielle situasjon. Forklaringen skal omfatte opplysningene som er gitt etter § 46 a første ledd, kredittavtalens viktigste egenskaper og konsekvenser avtalen kan få for forbrukeren, blant annet ved mislighold.

(2) Forklaringsplikten etter første ledd gjelder likevel ikke for leverandør av varer eller tjenester som opptrer aksessorisk som formidler av kreditt.

§ 47 skal lyde:

§ 47 *Frarådingsplikt*

(1) Dersom kredittgiveren, før kredittavtale inngås med en forbruker eller kreditten utbetales eller salgsting overgis til forbrukeren, må anta at økonomisk evne eller andre forhold på forbrukerens side tilsier at denne alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp kreditten eller fra å gjennomføre kredittavtalen, skal kredittgiveren underrette forbrukeren om dette. Slik underretning skal skje skriftlig. Dersom underretningen gis før kredittavtale inngås, skal underretningen så vidt mulig også gis muntlig. Dersom forbrukeren inngår kredittavtale på tross av frarådingen, skal han ved signatur bekrefte at han er kjent med at kredittgiveren skriftlig og muntlig har frarådet ham å oppta kreditten.

(2) Første ledd gjelder tilsvarende for kredittformidler som opptrer på vegne av kredittgiveren.

(3) Har kredittgiveren eller kredittformidleren ikke frarådet forbrukeren å ta opp kreditten eller å gjennomføre kredittavtalen i tilfeller hvor kredittgiveren og kredittformidleren er forpliktet til det etter første eller annet ledd, kan forbrukerens forpliktelser lempes for så vidt dette finnes rimelig.

§ 48 skal lyde:

§ 48 *Kredittavtalens form og innhold*

(1) Kredittavtalen skal være skriftlig. Er kredittkunden forbruker, må avtalen være skriftlig og undertegnet av forbrukeren for å være bindende, med mindre forbrukeren ikke ønsker å påberope seg disse vilkårene. Kredittgiveren skal gi kredittkunden et eksemplar av kredittavtalen eller på annen måte gjøre avtalen tilgjengelig for kredittkunden.

(2) Kredittavtalen skal inneholde opplysninger som bestemt i § 46 a første ledd bokstav a til s. Kredittavtale med en forbruker skal i tillegg inneholde opplysninger om

a) vilkårene for utøvelse av eventuell angrerett, herunder opplysninger om fristen for utøvelse av slik rett, forbrukerens forpliktelse til å tilbakebetale benyttet kreditt med renter i samsvar med § 51 b og det rentebeløp som påløper per dag
b) forbrukerens rettigheter etter § 54 b og vilkårene for utøvelse av disse
c) at forbrukeren vederlagsfritt og når som helst i kredittavtalens løpetid kan kreve å få tilsendt en nedbetalingsplan eller, dersom det er avtalt avdragsfrihet, en oversikt over tidspunkter og betingelser for betaling av renter og andre kredittkostnader, jf. § 48 a annet ledd

d) forbrukerens rettigheter etter § 51 a og prosedyren for utøvelsen av disse
e) eventuell klageadgang og adgang til utenrettslig tvisteløsning og vilkårene for bruk av slik adgang
f) relevant tilsynsmyndighets navn og adresse.

(3) Kredittavtale som nevnt i § 44 tredje ledd skal inneholde opplysninger som bestemt i § 46 a første ledd bokstav a til e, k, l, o og p og annet ledd annet og tredje punktum.

(4) Et vilkår som ikke er tatt inn i *kredittavtalen*, er ikke bindende for *kredittkunden* med mindre *kredittgiveren* godtgjør at vilkåret er vedtatt av *kredittkunden*.

(5) Er det overfor en forbruker ikke på forhånd gitt opplysninger som nevnt i *§ 46 a første ledd bokstav p*, jf. annet ledd, kan forbehold i avtalen om å endre rente, gebyrer eller andre kostnader ikke utøves til skade for *forbrukeren* før etter tre år, med mindre det er klart at *forbrukeren* før avtalen ble inngått var kjent med endringsadgangen. Dersom *kredittgiveren* på forhånd har oppgitt rentesats overfor en forbruker uten å angi både nominell og effektiv rente etter § 46 a første ledd bokstav k og l, jf. annet ledd, skal den oppgitte renten i inntil tre år anses som effektiv rente, med mindre det er klart at *forbrukeren* ikke er villedet.

(6) Kongen kan i forskrift gi nærmere regler om krav til innholdet i kredittavtalen.

Ny § 48 a skal lyde:
§ 48 a *Opplysningsplikt under kredittforholdet*

(1) Ved avtale om kreditt i form av kassakreditt eller annen rammekreditt skal kredittgiveren med jevne mellomrom sende skriftlig kontoutskrift til kredittkunden som inneholder følgende opplysninger
a) perioden som kontoutskriften dekker
b) størrelsen på benyttet kreditt og datoene for bruk av kreditt
c) forrige kontoutskrifts saldo og dato
d) ny saldo
e) datoene for kredittkundens betalinger og størrelsen på disse
f) benyttet nominell rente
g) andre kredittkostnader som har påløpt
h) det minimumsbeløp som kredittkunden eventuelt er forpliktet til å betale.

(2) Ved andre kredittavtaler enn nevnt i første ledd kan kredittkunden vederlagsfritt og når som helst i kredittavtalens løpetid kreve å få tilsendt en nedbetalingsplan eller, dersom det er avtalt avdragsfrihet, en oversikt over tidspunkter og betingelser for betaling av renter og andre kredittkostnader.

Ny § 48 b skal lyde:
§ 48 b *Overtrekk*

(1) I tilfeller hvor det er en mulighet for å overtrekke en konto, skal rammeavtalen inneholde opplysninger som nevnt i § 46 a første ledd bokstav k. Kredittgiveren skal jevnlig gi disse opplysningene på papir eller annet varig medium.

(2) Dersom det skjer vesentlig overtrekk på løpende saldo i en periode som overstiger en måned, skal forbrukeren straks underrettes på papir eller annet varig medium om overtrekket, overtrekkets størrelse, nominell rente og andre omkostninger som påløper som følge av overtrekket.

§ 49 skal lyde:
§ 49 *Endring av kredittvilkårene*

(1) Er partene enige om å endre *kredittavtalen*, gjelder *§§ 46 a* og 48 tilsvarende så langt de passer.

(2) I *kredittavtale* med en forbruker kan ikke *kredittgiveren* forbeholde seg rett til ensidig å endre *kredittvilkårene* til skade for forbrukeren, med unntak av økning av rentesats, gebyrer og andre *kredittkostnader*. Forbeholdet skal angi betingelsene for at endring kan foretas. Endring av *kredittvilkårene* etter leddet her kan bare iverksettes *etter varsel i samsvar med § 50 og* dersom endringen er saklig begrunnet. *Kongen kan i forskrift gi nærmere regler om betingelsene for endring av kredittvilkårene til kredittkundens skade.*

(3) Ved fastsetting av rentesats, gebyrer og andre *kredittkostnader* skal det ikke skje urimelig forskjellsbehandling mellom *kredittgiverens* kunder.

(4) Når ikke annet avtales, skal avtalt løpetid på annuitetslån beholdes når renten endres. Når *kredittkunden* er forbruker, skal *kredittkunden* være varslet etter § 50 før avtale om forlenget løpetid ved økning av rentesatsen kan inngås med *kredittkunden*.

§ 50 skal lyde:
§ 50 *Varsel om endring av kredittvilkårene*

(1) Kredittgiveren skal gi skriftlig varsel til kredittkunden om ensidig endring av kredittvilkårene før endringen trer i kraft. Varslet skal opplyse om hva endringen går ut på, hva som er begrunnelsen for endringen, kundens rett til førtidig tilbakebetaling og hvilke kostnader som påløper ved dette, jf. § 53.

(2) Endres rentesatsen, gebyrer eller andre kredittkostnader, skal varslet inneholde opplysninger om nominell rente og effektiv rente. Effektiv rente skal beregnes etter forholdene når endringen settes i verk. Ved slik endring for avtale om nedbetalingslån, herunder annuitetslån, skal varslet dessuten inneholde opplysninger om hvilken betydning endringen vil få

for lånets avdrags- og renteterminer (kredittprofilen) frem til siste avdrag.

(3) Når kredittkunden er forbruker, kan endring av vilkårene etter § 49 annet ledd settes i verk tidligst seks uker etter at kredittgiveren har sendt skriftlig varsel til forbrukeren som bestemt i denne paragrafens annet ledd. Kortere frist kan benyttes når endring i rentesatsen skjer som en følge av at det er inntruffet en vesentlig endring i pengemarkedsrenten, obligasjonsrenten eller det generelle nivået for institusjonenes innlån.

(4) Tredje ledd gjelder ikke for *kreditt* hvor rentesatsen, gebyrer eller andre *kredittkostnader* bare kan reguleres på bestemte tidspunkter fastsatt i *kredittavtalen*. For slik *kreditt* skal *kredittgiveren*

a) senest seks uker før reguleringstidspunktet gi forbrukeren skriftlig varsel med angivelse av rentesats, gebyrer og andre kostnader i samsvar med *§ 46 a første ledd bokstav k til o*, som ville ha blitt krevd for tilsvarende *kreditt* regulert på varslingstidspunktet
b) senest 14 dager før reguleringstidspunktet gi forbrukeren skriftlig tilbud med slike opplysninger som nevnt i annet ledd og med opplysning om at renter for neste rentebindingsperiode vil være i samsvar med tilbudet, med mindre forbrukeren innen en frist som er fastsatt i tilbudet, og som ikke kan være kortere enn 14 dager fra tilbudet ble sendt, har varslet *kredittgiveren* om førtidig tilbakebetaling.

(5) Partene kan fastsette i kredittavtalen at plikten til å varsle etter annet ledd, jf. første ledd, ikke gjelder for endringer i rentesats i tilfeller hvor endringen skjer som en følge av endring i en referansesats, den nye referansesatsen er gjort tilgjengelig for offentligheten på hensiktsmessig måte og opplysninger om den nye referansesatsen er tilgjengelig for kredittkunden hos kredittgiveren. I så fall skal skriftlige opplysninger om endringer i kredittkostnader og endringenes eventuelle betydning for avdrags- og renteterminer frem til siste avdrag bli gitt til kredittkunden med jevne mellomrom. Ved avtale om kreditt i form av rammekreditt skal opplysningene gis i kontoutskrift som nevnt i § 48 a.

§ 51 skal lyde:

§ 51 *Renter ved forsinket betaling*

Ved forsinket betaling kan *kredittgiveren* kreve forsinkelsesrenter. I den utstrekning forsinkelsesrenter ikke er særskilt regulert i *kredittavtalen*, gjelder lov 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m. Når *kredittkunden* er forbruker, kan det ikke avtales vilkår som stiller *kredittkunden* dårligere enn det som følger av lov om renter ved forsinket betaling.

Ny § 51 a skal lyde:

§ 51 a *Oppsigelse og sperring av tidsubegrenset kredittavtale*

(1) En kredittkunde som er forbruker, kan vederlagsfritt og til enhver tid si opp en tidsubegrenset kredittavtale, med mindre partene har avtalt en oppsigelsesfrist som ikke kan overstige en måned.

(2) Kredittgiveren kan si opp en tidsubegrenset kredittavtale med en kredittkunde som er forbruker, dersom det er bestemt i avtalen. Oppsigelsen skal skje vederlagsfritt, skriftlig og med en frist på minst to måneder.

(3) Dersom det er bestemt i avtalen, kan kredittgiveren ved saklig grunn sperre kredittkundens rett til å utnytte en kredittmulighet i henhold til en tidsubegrenset kredittavtale. Kredittgiveren skal skriftlig opplyse kredittkunden om begrunnelsen for sperringen før denne får virkning eller, dersom slik forhåndsopplysning ikke er mulig, umiddelbart etter at sperringen har fått virkning.

(4) Bestemmelsene her begrenser ikke partenes rettigheter etter regler om ugyldighet og mislighold.

Ny § 51 b skal lyde:

§ 51 b *Angrerett ved kredittavtaler*

(1) Forbrukeren har rett til å gå fra kredittavtalen ved å gi melding til kredittgiveren innen 14 kalenderdager. Fristen løper fra den dag kredittavtalen er inngått, eller fra den dag forbrukeren mottar avtalevilkårene og opplysninger i samsvar med § 48, dersom dette er senere enn avtaletidspunktet. Dersom melding gis skriftlig, anses fristen overholdt om meldingen er avsendt innen fristens utløp.

(2) Ved bruk av angreretten faller partenes plikt til å oppfylle kredittavtalen bort. Forbrukeren skal uten unødig opphold og senest 30 kalenderdager etter at melding nevnt i første ledd er gitt, tilbakebetale kredittbeløpet og betale nominelle renter, jf. § 48 annet ledd bokstav a, som har påløpt fra kredittmuligheten ble utnyttet til kredittbeløpet blir tilbakebetalt. Kredittgiveren kan ellers kun kreve kompensasjon for kostnader i forbindelse med kredittavtalen som kredittgiveren har betalt til offentlige myndigheter, og som kredittgiveren ikke kan kreve tilbake.

(3) Ved bruk av angreretten er forbrukeren ikke lenger bundet av avtale om aksessorisk tjenesteytelse som ytes av kredittgiveren eller tredjeperson på grunnlag av avtale med kredittgiveren. Ved bruk av angrerett ved avtale om levering av vare eller tjenesteytelse gjelder angrerettloven §§ 17, 22, 22 d og 22 f for bortfall av avtale om kreditt som helt eller delvis dekker kjøpesummen og som innvilges av selger eller tjenesteyter eller av tredjeperson etter avtale med selger eller tjenesteyter.

(4) Angreretten etter denne bestemmelsen gjelder ikke for avtaler om fastrentekreditt hvor samlet kredittbeløp overstiger 700 000 kroner.

§ 52 skal lyde:

§ 52 *Førtidig forfall*

(1) *Kredittgiveren* kan kreve at *kreditten* blir innfridd før forfallstiden dersom

a) *kredittkunden* vesentlig misligholder *kredittavtalen*
b) det blir åpnet konkurs eller gjeldsforhandling etter konkurslovens regler hos *kredittkunden*
c) *kredittkunden* avgår ved døden uten at det innen rimelig frist foreligger eller etter varsel blir stilt betryggende sikkerhet for oppfyllelse
d) *kredittkunden* har stilt pant som sikkerhet for pengekravet, og vilkårene i panteloven § 1-9 eller sjøloven § 44 er oppfylt.

(2) Dersom det ut fra *kredittkundens* handlemåte eller alvorlig svikt i *kredittkundens* betalingsevne er klart at *kreditten* vil bli vesentlig misligholdt, kan *kredittgiveren* kreve at det uten ugrunnet opphold stilles betryggende sikkerhet for *kreditten* eller rettidig betaling. Stilles ikke slik sikkerhet, kan *kredittgiveren* kreve *kreditten* innfridd ved påkrav. Bestemmelsen i dette leddet gjelder ikke for *kreditt* som allerede er betryggende sikret.

(3) Krav etter denne paragrafen skal fremsettes skriftlig og være begrunnet. *En kredittkunde som er forbruker, skal i kravet gis to ukers frist til å rette på forholdet.*

(4) Ved førtidig forfall etter denne paragrafen gjelder § 53 annet ledd og § 54 første ledd tilsvarende.

§ 53 skal lyde:

§ 53 *Førtidig tilbakebetaling*

(1) *Kredittkunden* har rett til å tilbakebetale *kreditten* helt eller delvis før avtalt forfallstid.

(2) Det *skal betales kredittkostnader* for den benyttede kredittid, regnet frem til og med betalingsdagen. Så langt det følger av avtalen, kan *kredittgiveren* i tillegg kreve gebyr, begrenset til dekning av kostnadene ved den førtidige tilbakebetalingen. *Kredittgiveren* kan ikke kreve slikt gebyr når *kredittkunden* er forbruker.

§ 54 skal lyde:

§ 54 *Førtidig tilbakebetaling av fastrentekreditt*

(1) *Ved førtidig tilbakebetaling av kreditt* hvor rentesatsen, gebyrer og andre kostnader er bundet for hele *kredittavtalens* løpetid, eller hvor slikt vederlag bare kan reguleres på bestemte tidspunkter fastsatt i *kredittavtalen*, kan *kredittgiveren kreve* dekket tap av renter eller annet vederlag i bindingsperioden dersom *kredittgiverens* rettigheter følger av avtalen. *Er kredittkunden* forbruker, *kan kredittgiveren bare kreve dekket slikt tap dersom samlet kredittbeløp overstiger 50 000 kroner, og forbrukeren* har blitt gjort kjent med kredittgiverens rettigheter før avtalen ble inngått, jf. § 46 a første ledd bokstav s.

(2) *Er kredittkunden forbruker, kan krav etter første ledd ikke overstige det rentebeløp som kredittkunden skulle ha betalt i tiden mellom betalingsdagen og avtalt forfallstidspunkt.*

(3) Første ledd gjelder ikke når en *kredittkunde* som er forbruker, har varslet *kredittgiveren* om førtidig tilbakebetaling innen fristen angitt i tilbudet etter § 50 fjerde ledd bokstav b eller, dersom ingen frist er oppgitt, innen reguleringsdagen. *Kredittkunden* må i tilfelle foreta tilbakebetaling senest på reguleringsdagen eller fire uker etter dette tidspunktet. For tiden etter reguleringstidspunktet betales markedsrente.

(4) Dersom *kredittgiveren* etter avtalen kan kreve dekning av tap mv. som nevnt i første ledd, skal *kredittkunden* i tilsvarende utstrekning godskrives rentegevinst som *kredittgiveren* oppnår. Retten til godskriving av rentegevinst kan fravikes i avtalen selv om *kredittkunden* er forbruker. Forbrukeren må i så fall være gjort kjent med en slik fravikelse før avtalen ble inngått, jf. § 46 a første ledd bokstav s.

(5) Kongen kan i forskrift gi nærmere regler om beregning av renter eller annet vederlag etter bestemmelsen her.

Ny § 54 a skal lyde:

§ 54 a *Avregning av gjeldsposter*

(1) Forbrukeren kan ikke ved avtale med kredittgiveren før betalingen gi avkall på rett til å velge hvilket krav eller del av krav en betaling skal avregnes på.

(2) I tilfeller hvor kredittgiveren har flere forfalte terminer mot forbrukeren etter en kredittavtale og forbrukeren foretar delbetaling, anses betalingen for å være foretatt på de tidligst forfalte terminene, dersom forbrukeren ikke har gitt uttrykk for og det ikke går frem av sammenhengen hvilke terminer betalingen skal avregnes på.

Ny § 54 b skal lyde:

§ 54 b *Forbrukerens innsigelser og krav mot annen kredittgiver enn selgeren*

(1) Ved kjøp kan forbrukeren overfor annen kredittgiver enn selgeren gjøre gjeldende de samme innsigelser og pengekrav på grunnlag av kjøpet som han kunne gjøre gjeldende mot selgeren, såfremt kreditten er gitt etter avtale mellom selgeren og kredittgiveren. Ved siden av reklamasjon overfor selgeren etter kjøps-

lovens regler må kredittgiveren i tilfelle underrettes så snart det er rimelig anledning til det.

(2) Har forbrukeren pengekrav som etter første ledd kan gjøres gjeldende mot kredittgiveren, er kredittgiverens ansvar begrenset til det beløpet han har mottatt av forbrukeren i anledning kjøpet.

(3) Bestemmelsene i første og annet ledd gjelder tilsvarende ved tjenesteytelser.

(4) Reglene i paragrafen her gjelder ikke for forbrukerens innsigelser eller pengekrav mot en kredittgiver som har fått seg overført fordringen på forbrukeren.

§ 55 skal lyde:
§ 55 *Om kreditorskifte og om forbud mot bruk av visse dokumenter*

(1) Ved overdragelse eller pantsetting av *kredittgiverens* fordring kan *kredittkunden* overfor erververen eller panthaveren gjøre gjeldende de samme innsigelser og *motkrav som han eller hun kunne gjøre gjeldende* overfor den opprinnelige *kredittgiver*, når annet ikke er fastsatt i lov.

(2) *Kredittgiveren* må ikke utstede eller motta veksel for en fordring mot en *kredittkunde* som er forbruker. Det samme gjelder annen skylderklæring som ved overdragelse eller pantsetting kan avskjære eller innskrenke forbrukerens rett til å gjøre gjeldende innsigelser eller motkrav på grunnlag av *kredittavtalen.*

§ 56 skal lyde:
§ 56 *Kontoinformasjon*

Kontoutskrift skal sendes *kredittkunden* etter årets *utgang.*

Ny § 56 a skal lyde:
§ 56 a *Tilsyn*

(1) Kongen bestemmer hvem som skal føre tilsyn med at bestemmelsene gitt i og i medhold av lovens kapittel 3 blir overholdt.

(2) Kredittgivere og kredittformidlere plikter på tilsynsmyndighetens forespørsel å gi de opplysninger som trengs for å gjennomføre tilsynet.

(3) Tilsynsmyndigheten kan gi pålegg om at forhold i strid med bestemmelser gitt i og i medhold av lovens kapittel 3 skal opphøre. Tilsynsmyndigheten kan sette en frist for at forholdene bringes i samsvar med pålegget. Tilsynsmyndigheten kan ilegge den som ikke etterkommer slikt pålegg, tvangsmulkt til staten. Tvangsmulkten kan ilegges i form av engangsmulkt eller løpende mulkt.

(4) Kongen kan i forskrift gi nærmere regler om tilsynsarbeidet.

Ny § 56 b skal lyde:
§ 56 b *Forskrifter om minste kontantinnsats*

Kongen kan i forskrift gi nærmere regler om at minst 20 prosent av varens kontantpris skal betales kontant ved kjøp på kreditt i forbrukerforhold, såfremt varens kontantpris overstiger 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp og kreditten gis for mer enn 30 dager regnet fra utløpet av leveringsmåneden.

§ 57 første ledd første punktum skal lyde:

Dette kapitlet gjelder når en finansinstitusjon, en lignende institusjon som nevnt i § 1 annet ledd, eller en kommune eller fylkeskommune er kreditor etter kausjon stilt for *kreditt*.

§ 57 fjerde ledd oppheves.

§ 59 første ledd bokstav b skal lyde:

b) om de *kreditter* kausjonen skal omfatte og det tidsrom kausjonsansvaret skal gjelde

§§ 58 til 60, 63 til 65 og 67 til 74 endres slik at:

1. uttrykket «långiver» erstattes med «kredittgiver», «långiveren» erstattes med «kredittgiveren», «långivers» erstattes med «kredittgivers» og «långiverens» erstattes med «kredittgiverens»,
2. uttrykket «låntaker» erstattes med «kredittkunde», «låntakeren» erstattes med «kredittkunden» og «låntakerens» erstattes med «kredittkundens»,
3. uttrykket «låneavtalen» erstattes med «kredittavtalen»,
4. uttrykket «låneforholdet» erstattes med «kredittforholdet»,
5. uttrykket «lån» erstattes med «kreditt» og «lånet» erstattes med «kreditten».

§ 60 annet ledd annet, tredje og fjerde punktum skal lyde:

Underretningen skal så vidt mulig også gis muntlig. Dersom kausjonisten inngår kausjonsavtale på tross av frarådingen, skal han ved signatur bekrefte at han er kjent med at kredittgiveren skriftlig og muntlig har frarådet ham å stille kausjon. Første ledd annet punktum gjelder tilsvarende.

§ 75 skal lyde:
§ 75 *Virkeområde*

(1) Dette kapitlet gjelder når meglerforetak utfører megleroppdrag som helt eller delvis er knyttet til

a) avtaler om innskudd, jf. §§ 9 og 10
b) avtaler om *kreditt,* jf. § 44

c) avtaler om kausjon, jf. § 57.

(2) Kapitlet gjelder tilsvarende når en annen institusjon nevnt i § 1 opptrer som megler av finansielle tjenester.

(3) For innskudds-, *kreditt-* og garantiavtaler med en finansinstitusjon eller lignende institusjon gjelder dessuten reglene for henholdsvis innskudd i kapittel 2 og *kredittavtaler* og garantiavtaler i kapittel 3. Dersom en forbruker stiller kausjon for en *kredittavtale*, gjelder reglene i kapittel 4 uten hensyn til om *kredittgiveren* er en finansinstitusjon eller en lignende institusjon, dersom kausjonsavtalen inngås gjennom et meglerforetak.

(4) Kongen kan gi forskrift med bestemmelser om gjennomføring, utfylling og avgrensning av reglene i dette kapitlet.

§ 78 første ledd skal lyde:

(1) Meglerforetaket skal så snart som mulig og før avtalen om megleroppdraget inngås, skriftlig opplyse om det vederlag det vil kreve for oppdraget, og hvem som skal betale dette. *Dersom forbrukeren skal betale og meglerforetakets oppdrag helt eller delvis er knyttet til avtaler om kreditt, jf. § 75 første ledd bokstav b, er meglerforetakets vederlagskrav betinget av at vederlag er avtalt skriftlig mellom meglerforetaket og forbrukeren. Meglerforetaket skal opplyse kredittgiveren om slikt vederlag.*

Overskrift II i kapittel 5 skal lyde:
II. Megling av *kreditt*

§ 81 skal lyde:
§ 81 *Opplysningsplikt om kredittforholdet*

(1) Meglerforetaket skal i reklame og skriftlig kommunikasjon med kunden forsikre seg om at kunden er kjent med omfanget av foretakets kompetanse, herunder at foretaket opptrer som megler, der oppdraget helt eller delvis er knyttet til avtaler om kreditt, jf. § 75 første ledd bokstav b.

(2) Før en avtale om *kreditt* inngås, skal meglerforetaket, så langt bestemmelsene passer, skriftlig gi en *kredittgiver* som er forbruker, opplysninger som bestemt i § 15 og en *kredittkunde* som er forbruker, opplysninger som bestemt i *§ 46 a*.

(3) Overfor en *kredittkunde* som vil bli belastet med eventuell garantiprovisjon, skal meglerforetaket også oppgi den effektive renten inklusive garantikostnader som vil påløpe.

§ 82 skal lyde:
§ 82 *Avtalen*

(1) En avtale om *kreditt* skal meglerforetaket opprette skriftlig. Avtalen skal inneholde partenes navn og adresser.

(2) Reglene i *§ 48 annet og tredje ledd* gjelder tilsvarende.

(3) Avtalen skal utleveres til begge parter eller på annen måte gjøres tilgjengelig for dem.

§ 83 skal lyde:
§ 83 *Særregler når kredittkunden eller kredittgiveren er finansinstitusjon eller lignende institusjon*

(1) Innenfor rammen av meglerforetakets oppdrag skal foretaket sørge for at institusjonens plikter overfor den annen part blir oppfylt. Hvis pliktene misligholdes, kan den annen part gjøre eventuelle sanksjoner gjeldende mot vedkommende institusjon uten hensyn til om det må anses for å falle inn under meglerforetakets oppdrag for vedkommende institusjon å sørge for oppfyllelse av pliktene.

(2) Dersom den annen part vil bli belastet med eventuelle garantikostnader, skal institusjonen før avtale inngås, også oppgi rente som inkluderer slike kostnader.

(3) Når *kredittkunden* eller *kredittgiveren* er en finansinstitusjon eller en lignende institusjon, gjelder ikke §§ 81 og 82.

§ 84 skal lyde:
§ 84 *Garanti m.v. knyttet til kredittforholdet*

(1) Dersom det til *kredittforholdet* knyttes kausjon, garanti e.l., skal meglerforetaket før avtalene inngås gi partene i *kredittforholdet* skriftlige opplysninger om dette.

(2) Meglerforetaket skal i nødvendig utstrekning legge forholdene til rette for at *kredittgiveren* før avtalene inngås, kan vurdere garantiens dekningsområde. Herunder skal meglerforetaket særskilt opplyse om det er vesentlige begrensninger i dekningen i forhold til det som *kredittgiveren* med rimelighet kan vente er dekket under garantien.

(3) Dersom en forbruker stiller kausjon i *kredittforholdet,* og *kredittgiveren* ikke er en finansinstitusjon eller en lignende institusjon, skal meglerforetaket sørge for at pliktene etter § 59 blir oppfylt.

(4) Meglerforetaket skal sørge for at avtale om garanti for *kreditt* opprettes skriftlig og har et slikt innhold som loven krever. Garantiavtalen skal være tilgjengelig for partene i *kredittforholdet*.

§ 85 skal lyde:
§ 85 *Virkeområde*

(1) Bestemmelsene i §§ 86 til 88 gjelder for finansagenters oppdrag når oppdraget helt eller delvis er knyttet til
a) avtaler om innskudd, jf. §§ 9 og 10
b) avtaler om *kreditt,* jf. § 44
c) avtaler om kausjon, jf. § 57

(2) Bestemmelsene i §§ 89, *89 a* og 90 gjelder for finansrådgiveres oppdrag når oppdraget helt eller delvis er knyttet til avtaler som nevnt i første ledd.

(3) Bestemmelsene gjelder tilsvarende når en annen institusjon som nevnt i § 1 første ledd opptrer som agent for slik institusjon eller som uavhengig rådgiver.

(4) Kongen kan gi forskrift med bestemmelser om gjennomføring, utfylling og avgrensning av reglene i dette kapitlet.

§ 86 skal lyde:
§ 86 *Opplysningsplikt*

Agenten skal i reklame og skriftlig kommunikasjon med kunden forsikre seg om at kunden er kjent med omfanget av agentens kompetanse, herunder særlig hvilke institusjoner representasjonsforholdet omfatter.

Ny § 89 a skal lyde:
§ 89 a *Opplysningsplikt*

Før rådgiveren påtar seg et oppdrag, og i reklame og skriftlig kommunikasjon med kunden, skal rådgiveren forsikre seg om at kunden kjenner til omfanget av rådgiverens kompetanse, herunder at rådgiveren opptrer som rådgiver, der oppdraget helt eller delvis er knyttet til avtaler om kreditt, jf. § 85 annet ledd, jf. første ledd bokstav b.

§ 90 skal lyde:
§ 90 *Rådgiverens vederlagskrav*

(1) Rådgiveren kan ikke kreve vederlag fra andre enn den klienten som har gitt oppdraget. *Dersom klienten er forbruker, er vederlagskravet betinget av at vederlag er avtalt skriftlig mellom rådgiveren og klienten.*

(2) Dersom klienten er forbruker og rådgiverens oppdrag helt eller delvis er knyttet til avtaler om kreditt, jf. § 85 annet ledd og første ledd bokstav b, skal rådgiveren opplyse kredittgiveren om vederlag som nevnt i denne bestemmelsens første ledd.

§ 91 skal lyde:
§ 91 *Straff*

(1) Den som forsettlig overtrer § 14, § 55 annet ledd *eller § 46*, straffes med bøter eller under særlig skjerpende omstendigheter med fengsel inntil tre måneder. På samme måte straffes den som forsettlig unnlater å gi opplysninger som nevnt i §§ 15, *46 a*, 59, 81 og 86, eller i bestemmelser gitt i medhold av disse paragrafene.

(2) Den som uaktsomt overtrer bestemmelser nevnt i første ledd, straffes med bøter.

(3) Medvirkning straffes på samme måte.

II

Lov 21. juni 1985 nr. 82 om kredittkjøp m.m. oppheves.

III

I lov 26. juni 1992 nr. 86 om tvangsfullbyrdelse gjøres følgende endringer:

§ 9-1 skal lyde:
§ 9-1 *Innledning*

Den som har salgspant i løsøre som ikke kan realregistreres, kan begjære pantet tilbakelevert etter dette kapitlet når det foreligger tvangskraftig tvangsgrunnlag og *vilkårene for krav etter finansavtaleloven § 52* er oppfylt. *Ved kjøp på kreditt i forbrukerforhold kan saksøkte kreve at saksøkeren tar tingen tilbake etter reglene i dette kapitlet før saksøkeren på annen måte søker dekning for kravet. Dette gjelder likevel ikke når tingen ikke finnes hos saksøkte, eller når det er fare for at saksøkeren ikke vil få full dekning ved å ta tingen tilbake på grunn av at tingen har vært utsatt for uvanlig verdiminking som skyldes saksøkte eller forhold som saksøkte har risikoen for.*

§ 9-2 skal lyde:
§ 9-2 *Tvangsgrunnlag*

Grunnlag for tilbakelevering er foruten de alminnelige tvangsgrunnlag skriftlig avtale om salgspant når panteretten har rettsvern etter panteloven § 3-17 og avtalen inneholder opplysninger som nevnt i *finansavtaleloven § 46 a første ledd bokstav f til h og k til o.*

Ved kjøp på kreditt i forbrukerforhold må dessuten bestemmelsene om minste kontantinnsats etter finansavtaleloven § 56 b være overholdt.

Kongen kan i forskrift tilpasse vilkårene i paragrafen her for avtaler som er inngått i et annet nordisk land.

§ 9-7 første ledd skal lyde:

Ved tilbakelevering skal saksøkte godskrives den verdi tingen har, når den blir tatt tilbake. Med tingens verdi forstås den verdi som kan innvinnes ved salg av tingen på hensiktsmessig måte, eventuelt etter en rimelig reparasjon.

Nåværende første, annet og tredje ledd blir nye annet, tredje og fjerde ledd.

§ 9-8 skal lyde:
§ 9-8 *Det økonomiske oppgjøret og tilbakeleveringen*

Saksøkeren kan ved tilbakeleveringen godskrive seg

a) den gjenstående del av kreditten (summen av kredittbeløpet og kredittkostnader),
b) forsikringspremie som saksøkte plikter å betale, og som ikke inngår i kredittkjøpsprisen,
c) rente som saksøkte plikter å betale ved forsinket betaling av forfalte beløp, og
d) de kostnader som er nødvendige for å få tingen tilbake.

Dersom løsørets verdi er større enn saksøkerens krav, skal saksøkte ved tilbakeleveringen ha utbetalt forskjellen. Dersom løsørets verdi er mindre enn saksøkerens krav, kan saksøkeren kreve forskjellen.

Etter verdsettingen skal namsmannen ta løsøret fra saksøkte og levere det til saksøkeren. Er løsørets verdi større enn saksøkerens *krav, kan* løsøret ikke utleveres til saksøkeren før saksøkeren har innbetalt forskjellen til namsmannen.

Dersom det er rettighetshavere i løsøret som har bedre prioritet enn saksøkeren, kan løsøret heller ikke utleveres til saksøkeren uten at denne innbetaler til namsmannen dennes tilgodehavende eller stiller sikkerhet for deres krav.

IV

I lov 21. desember 2000 nr. 105 om opplysningsplikt og angrerett m.v. ved fjernsalg og salg utenfor fast utsalgssted (angrerettloven) gjøres følgende endring:

Ny § 22 g skal lyde:

For angrerett ved kredittavtaler etter finansavtaleloven gjelder finansavtaleloven § 51 b.

V

I lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff § 412 nr. 202 skal endringen av finansavtaleloven § 91 første ledd lyde:

(1) Den *som overtrer* § 14, § 55 annet ledd *eller § 46*, straffes med bøter eller under særlig skjerpende omstendigheter med fengsel inntil tre måneder. På samme måte straffes den *som unnlater* å gi opplysninger som nevnt i §§ 15, *46 a*, 59, 81 og 86, eller i bestemmelser gitt i medhold av disse paragrafene.

VI

1. Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.
2. Endringen av finansavtaleloven § 54 gjelder bare for kredittavtaler som er inngått etter lovens ikrafttredelse. Det samme gjelder for opphevelsen av finansavtaleloven § 57 fjerde ledd.
3. Kongen kan gi nærmere overgangsregler.

Vedlegg 1

Europaparlaments- og rådsdirektiv 2008/48/EF av 23. april 2008 om kredittavtaler for forbrukere og om oppheving av rådsdirektiv 87/102/EØF

EUROPAPARLAMENTET OG RÅDET FOR DEN EUROPEISKE UNION HAR –

under henvisning til traktaten om opprettelse av Det europeiske fellesskap, særlig artikkel 95,

under henvisning til forslag fra Kommisjonen,

under henvisning til uttalelse fra Den europeiske økonomiske og sosiale komité[1],

etter framgangsmåten fastsatt i traktatens artikkel 251[2] og

ut fra følgende betraktninger:

1. I rådsdirektiv 87/102/EØF av 22. desember 1986 om tilnærming av medlemsstatenes lover og forskrifter om forbrukerkreditt[3] fastsettes regler på fellesskapsplan vedrørende avtaler om forbrukerkreditt.
2. I 1995 la Kommisjonen fram en rapport om gjennomføringen av direktiv 87/102/EØF og foretok et omfattende samråd med de berørte partene. I 1997 la Kommisjonen fram en sammendragsrapport om reaksjonene på rapporten av 1995. Nok en rapport ble lagt fram i 1996 om gjennomføringen av direktiv 87/102/EØF.
3. Disse rapportene og samrådene viste at det forelå vesentlige forskjeller mellom lovgivningen i de enkelte medlemsstatene på området kreditt for fysiske personer generelt og for forbrukerkreditt spesielt. En analyse av medlemsstatenes nasjonale lovgivning som gjennomfører direktiv 87/102/EØF, viser at medlemsstatene benytter en rekke ulike forbrukervernordninger i tillegg til direktiv 87/102/EØF, på grunn av forskjeller i den juridiske eller økonomiske situasjonen på nasjonalt plan.
4. Den faktiske eller rettslige situasjonen som følger av disse nasjonale forskjellene fører i enkelte tilfeller til konkurransevridning mellom kredittytere i Fellesskapet og skaper hindringer for det indre marked der medlemsstatene har vedtatt ulike ufravikelige bestemmelser som er strengere enn de som er fastsatt i direktiv 87/102/EØF. Dette begrenser forbrukernes mulighet til å gjøre direkte bruk av den gradvis voksende tilgjengeligheten av kreditt på tvers av landegrensene. Slike vridninger og restriksjoner kan i sin tur få følger for etterspørselen etter varer og tjenester.
5. I de senere år har typene av kreditt som tilbys til og benyttes av forbrukere utviklet seg betraktelig. Nye kredittinstrumenter er kommet til, og bruken av disse utvikles stadig. Det er derfor nødvendig å endre eksisterende bestemmelser og å utvide deres virkeområde der dette er hensiktsmessig.
6. I henhold til traktaten utgjør det indre marked et område uten indre grenser, der fritt varebytte og fri bevegelighet for tjenester samt etableringsadgang er sikret. Utvikling av et mer åpent og effektivt kredittmarked innen området uten indre grenser er avgjørende for å fremme utvikling av virksomhet på tvers av grensene.
7. For å legge forholdene til rette for at det skal vokse fram et velfungerende indre marked for forbrukerkreditt, er det nødvendig å fastsette bestemmelser vedrørende en harmonisert fellesskapsramme på en rekke sentrale områder. I lys av at markedet i forbrukerkreditt stadig er i utvikling og den økende mobiliteten til de europeiske borgerne, bør et framtidsrettet fellesskapsregelverk som er i stand til å tilpasse seg framtidige former for kreditt og som gir medlemsstatene en egnet grad av fleksibilitet i gjennomføringen av dette, hjelpe til med opprettelsen av en moderne lovgivning vedrørende forbrukerkreditt.

[1] EUT C 234 av 30.09.2003, s. 1.

[2] Europaparlamentsuttalelse av 20. april 2004 (EUT C 104 E av 30.04.2004, s. 233), Rådets felles holdning av 20. september 2007 (EUT C 270 E av 13.11.2007, s. 1) og Europaparlamentets holdning av 16. januar 2008 (ennå ikke offentliggjort i EUT). Rådsbeslutning av 7. april 2008.

[3] EFT L 42 av 12.02.1987, s. 48. Direktivet sist endret ved europaparlaments- og rådsdirektiv 98/7/EF (EFT L 101 av 01.04.1998, s. 17).

8. Det er viktig at markedet tilbyr en tilstrekkelig grad av forbrukervern for å sikre forbrukernes tillit. Det bør dermed være mulig at fri bevegelighet av kredittilbud skal finne sted under optimale vilkår for både de som tilbyr kreditt og de som har behov for det, med behørig hensyn til særlige situasjoner i de enkelte medlemsstatene.
9. Full harmonisering er nødvendig for å sikre at alle forbrukere i Fellesskapet nyter godt av et høyt og tilsvarende nivå med hensyn til vern av forbrukernes interesser og for å skape en virkelig indre marked. Det bør derfor ikke være tillatt for medlemsstatene å beholde eller innføre andre nasjonale bestemmelser enn de som fastsettes i dette direktiv. En slik begrensning bør imidlertid bare få anvendelse der det foreligger bestemmelser som er harmonisert i dette direktiv. Der det ikke foreligger slike harmoniserte bestemmelser bør medlemsstatene stå fritt til å beholde eller innføre nasjonal lovgivning. Tilsvarende kan medlemsstatene for eksempel beholde eller innføre nasjonale bestemmelser om solidarisk ansvar for selger eller tjenesteyter og kredittyter. Et annet eksempel på medlemsstatenes muligheter kunne være å beholde eller innføre nasjonale bestemmelser vedrørende oppheving av en kontrakt for salg av varer eller levering av tjenester dersom forbrukeren utøver sin rett til å trekke seg fra kredittavtalen. I denne sammenheng bør det være tillatt for medlemsstatene, når det gjelder åpne kredittavtaler, å fastsette en minimumsperiode mellom det tidspunktet da kredittyter ber om tilbakebetaling og det tidspunkt kreditten skal tilbakebetales.
10. Definisjonene i dette direktiv fastsetter virkeområdet for harmoniseringen. Medlemsstatenes plikt til å gjennomføre bestemmelsene i dette direktiv bør derfor avgrenses til direktivets virkeområde slik dette fastsettes av de nevnte definisjonene. Dette direktiv bør imidlertid ikke berøre medlemsstatenes anvendelse av bestemmelsene i dette direktiv i samsvar med fellesskapsretten på områder som ikke omfattes av direktivets virkeområde. En medlemsstat kan derfor beholde eller innføre nasjonal lovgivning som svarer til bestemmelsene i dette direktiv eller visse av direktivets bestemmelser om kredittavtaler utenom dette direktivs virkeområde, for eksempel vedrørende kredittavtaler som gjelder beløp under 200 euro eller over 75 000 euro. Videre kan medlemsstatene også anvende bestemmelsene i dette direktiv på tilknyttet kreditt som ikke omfattes av definisjonen av en avtale om tilknyttet kreditt i dette direktiv. Bestemmelsene vedrørende avtaler om tilknyttet kreditt kan derfor anvendes på kredittavtaler som bare delvis tjener til å finansiere en kontrakt om levering av varer eller ytelse av en tjeneste.
11. Når det gjelder særlige kredittavtaler som bare omfattes av enkelte av bestemmelsene i dette direktiv, bør medlemsstatene ikke tillates å vedta nasjonal lovgivning som gjennomfører andre bestemmelser i dette direktiv. Medlemsstatene bør imidlertid i sin nasjonale lovgivning stå fritt til å regulere slike typer kredittavtaler når det gjelder andre spørsmål som ikke blir harmonisert av dette direktiv.
12. Avtaler om løpende ytelse av tjenester eller om løpende levering av varer av samme art, der forbrukeren betaler for dem i avdrag så lenge de leveres eller ytes, kan skille seg betraktelig fra hverandre med hensyn til de involverte kontraktspartenes interesser og transaksjonenes utforming og gjennomføring, fra kredittavtaler som omfattes av dettedirektiv. Det bør derfor gjøres klart at slike avtaler ikke anses som kredittavtaler i henhold til dette direktiv. Slike typer avtaler omfatter for eksempel en forsikringskontrakt der forsikringen blir betalt i månedlige avdrag.
13. Dette direktiv bør ikke få anvendelse på visse typer kredittavtaler, så som debetkort med betalingsutsettelse, hvis vilkår fastsetter at kreditten må tilbakebetales innen tre måneder og det bare skal betales ubetydelige omkostninger.
14. Kredittavtaler som omfatter kredittytelse med sikkerhet i fast eiendom, bør ikke omfattes av virkeområdet til dette direktiv. Denne typen kreditt er av svært spesiell art. Dessuten bør kredittavtaler hvis formål er å finansiere anskaffelse eller bibeholdelse av rettigheter knyttet til fast eiendom eller til en eksisterende eller prosjektert bygning, heller ikke omfattes av virkeområdet til dette direktiv. Kredittavtaler bør imidlertid ikke utelukkes fra virkeområdet til dette direktiv bare fordi deres formål er renovering eller økning av verdien til en eksisterende bygning.
15. Bestemmelsene i dette direktiv kommer til anvendelse uansett om kredittyteren er en juridisk eller en fysisk person. Dette direktiv påvirker imidlertid ikke medlemsstatenes rett til i overensstemmelse med fellesskapsretten å begrense ytelse av kreditt for forbrukere til bare juridiske personer eller til bare visse juridiske personer.
16. Visse bestemmelser i dette direktiv bør få an-

vendelse på fysiske og juridiske personer (kredittformidlere) som sin forretnings- eller yrkesvirksomhet og mot et gebyr legger fram eller tilbyr kredittavtaler for forbrukere, hjelper forbrukere ved å påta seg forberedende arbeid når det gjelder kredittavtaler eller inngår kredittavtaler med forbrukere på vegne av en kredittyter. Organisasjoner som tillater at deres identitet benyttes til å fremme kredittprodukter, som for eksempel kredittkort, og som også kan anbefale disse produktene til sine medlemmer, bør ikke anses som kredittformidlere for dette direktivs formål.

17. Dette direktiv regulerer bare visse forpliktelser for kredittformidlere i tilknytning til forbrukere. Medlemsstatene bør derfor stå fritt til å beholde eller innføre ytterligere forpliktelser som påhviler kredittformidlere, herunder vilkår vedrørende tilfeller der en kredittformidler kan motta provisjon fra en forbruker som har anmodet om dennes tjenester.
18. Forbrukere bør vernes mot urimelige eller villedende praksis, særlig med hensyn til kredittyters offentliggjøring av opplysninger, i samsvar med europaparlaments- og rådsdirektiv 2005/29/EF av 11. mai 2005 om foretaks urimelige handelspraksis overfor forbrukere på det indre marked («direktivet om urimelig handelspraksis»)[4]. Dette direktiv bør imidlertid inneholde særlige bestemmelser om reklame vedrørende kredittavtaler samt om visse standardopplysninger som skal gis til forbrukere for særlig å gjøre dem i stand til å sammenligne ulike tilbud. Slike opplysninger bør gis på en klar, konsis og tydelig måte ved hjelp av et representativt eksempel. Det bør settes et tak der det ikke er mulig å angi det samlede kredittbeløpet som de samlede summene som gjøres tilgjengelige, særlig der en kredittavtale der forbrukeren står fritt når det gjelder utnyttelse av kreditten, med en begrensning med hensyn til beløpet. Dette taket bør indikere den øvre kredittgrensen som kan gjøres tilgjengelig for forbrukeren. Medlemsstatene bør dessuten i sin nasjonale lovgivning stå fritt til å regulere opplysningskrav vedrørende reklame som ikke inneholder opplysninger om kredittkostnadene.
19. For å sette forbrukere i stand til å foreta sine avgjørelser med full kunnskap om alle faktiske forhold, bør de få fyllestgjørende opplysninger, som forbrukeren, før inngåelsen av kredittavtalen, kan ta med seg og vurdere vilkårene for og kostnadene ved kreditten samt sine forpliktelser. For å sikre størst mulig åpenhet og sammenlignbarhet mellom tilbud bør slike opplysninger særlig omfatte den effektive årlige renten som gjelder for kreditten, fastsatt på samme måte i hele Fellesskapet. Ettersom effektiv årlig rente på dette trinn bare kan angis ved et eksempel, bør slike eksempler være representative. Det bør derfor for eksempel svare til gjennomsnittlig varighet og samlet beløp for kreditt som ytes for vedkommende type kredittavtale som er under vurdering og, dersom dette er relevant, for de varer som er kjøpt. Når det skal fastsettes hva som er et representativt eksempel, bør utbredelsen av visse typer kredittavtaler i et bestemt marked også tas i betraktning. Når det gjelder lånerenten, avdragenes hyppighet og kapitaliseringen av rentene, bør kredittytere benytte sin konvensjonelle beregningsmetode for vedkommende forbrukerkreditt.
20. De samlede kostnadene ved kreditten for forbrukeren bør omfatte alle kostnader, inkludert renter, kommisjoner, skatter, gebyrer for kredittformidlere og alle andre gebyrer som forbrukeren må betale i forbindelse med kredittavtalen, bortsett fra kostnader til notarius publicus. Kredittyters faktiske kunnskap om disse kostnadene bør vurderes objektivt, idet det tas hensyn til kravene om yrkesmessig aktsomhet.
21. Kredittavtaler der en lånerente blir periodisk revidert i samsvar med løpende endringer i en referanserente som det er vist til i kredittavtalen, bør ikke anses som kredittavtaler med fast lånerente.
22. Medlemsstatene bør stå fritt til å beholde eller innføre nasjonale bestemmelser som forbyr kredittyter å kreve at forbrukeren i forbindelse med kredittavtalen skal åpne en bankkonto eller inngå en avtale om en annen tilleggstjeneste, eller betale utgiftene eller gebyrene for slike bankkonti eller andre tilleggstjenester. I de medlemsstatene der slike sammensatte tilbud er tillatt, bør forbrukere informeres før de inngår kredittavtalen om alle tilleggstjenester som er obligatoriske for å få kreditt i utgangspunktet eller om de vilkår og betingelser som markedsføres. De kostnader som skal betales med hensyn til de nevnte tilleggstjenestene, bør være inkludert i de samlede kredittkostnadene; alternativt og dersom beløpet for slike kostnader ikke kan fastsettes på forhånd, bør forbrukerne før kontrakten inngås få fyllestgjørende opplysninger om at det vil foreligge kostnader. Kredittyter må forutsettes å ha kunnskap om kostnadene ved tilleggstjenestene som denne tilbyr til

[4] EUT L 149 av 11.06.2005, s. 22.

forbrukeren, selv eller på vegne av en tredjemann, med mindre prisen på disse avhenger av særlige egenskaper hos eller situasjonen til forbrukeren.

23. For særlige typer kredittavtaler er det imidlertid hensiktsmessig, for å sikre et tilstrekkelig nivå når det gjelder forbrukervern uten at det pålegger kredittytere eller eventuelle kredittformidlere for store byrder, å begrense kravene i dette direktiv til opplysninger før kontrakten inngås, idet det tas hensyn til den særlige arten av slike typer avtaler.
24. Forbrukeren har behov for å få omfattende opplysninger før denne inngår kredittavtalen, uansett om en kredittformidler er involvert i markedsføringen av kreditten eller ikke. Generelt bør derfor kravene til opplysninger før kontrakten inngås også komme til anvendelse på kredittformidlere. Men når leverandører av varer og tjenester som en tilleggsfunksjon opptrer som kredittformidlere, er det ikke hensiktsmessig å pålegge disse en juridisk plikt til å gi opplysninger før kontrakten inngås i samsvar med dette direktiv. Leverandører av varer og tjenester kan for eksempel ble ansett for i tillegg å opptre som kredittformidlere dersom deres virksomhet som kredittformidler ikke er hovedformålet med deres forretnings- eller yrkesvirksomhet. I disse tilfellene oppnås det likevel et tilstrekkelig nivå av forbrukervern siden kredittyter er ansvarlig for å sikre at forbrukeren mottar fullstendige opplysninger før kontrakten inngås, enten fra kredittformidleren, dersom kredittyteren og kredittformidleren har avtalt dette, eller på annen egnet måte.
25. Den potensielle bindende arten med hensyn til de opplysningene som skal gis til forbrukeren før inngåelsen av kredittavtalen og det tidsrommet der kredittyter er bundet av disse, kan reguleres av medlemsstatene.
26. Medlemsstatene bør treffe hensiktsmessige tiltak for å fremme ansvarlig praksis i alle faser av kredittforholdet, idet det tas hensyn til de særlige forholdene i medlemsstatenes kredittmarkeder. Slike tiltak kan for eksempel omfatte utlevering av opplysninger til og opplæring av forbrukerne, herunder advarsler om risiko knyttet til betalingsmislighold og til for store gjeldsforpliktelser. I et ekspanderende kredittmarked er det særlig viktig at kredittytere ikke bør engasjere seg i uansvarlig utlånsvirksomhet eller yte kreditt uten forutgående vurdering av kredittverdighet, og medlemsstatene bør utføre nødvendig tilsyn for å unngå slik atferd og dessuten fastsette nødvendige sanksjonsmidler mot kredittytere i tilfelle disse opptrer som nevnt foran. Uten at det berører bestemmelsene om kredittrisiko i europaparlaments- og rådsdirektiv 2006/48/EF av 14. juni 2006 om adgang til å starte og utøve virksomhet som kredittinstitusjon[5], bør kredittytere bære ansvaret for individuelt å kontrollere forbrukerens kredittverdighet. For dette formål bør kredittytere tillates å benytte opplysninger som forbrukeren har gitt, ikke bare under utarbeidelsen av den aktuelle kredittavtalen, men også under et langvarig kommersielt forhold. Medlemsstatenes myndigheter kan også gi egnede instrukser og retningslinjer for kredittytere. Forbrukere bør også opptre med varsomhet og respektere sine kontraktsmessige forpliktelser.
27. Til tross for de opplysningene som skal gis før kontrakten inngås, kan forbrukeren fremdeles ha behov for ytterligere bistand for å kunne avgjøre hvilken kredittavtale, innenfor det foreslåtte området av produkter, som er best egnet for forbrukerens behov og finansielle situasjon. Medlemsstatene bør derfor sikre at kredittytere gir slik bistand i tilknytning til kredittprodukter som de tilbyr til forbrukeren. Der dette er hensiktsmessig bør relevante opplysninger før kontraktsinngåelsen, samt de grunnleggende egenskapene til de foreslåtte produktene, forklares for forbrukeren på en personlig måte, slik at forbrukeren kan forstå hvilke virkninger disse vil kunne få på forbrukerens økonomiske situasjon. Der det er relevant bør denne plikten til å bistå forbrukeren også få anvendelse på kredittformidlere. Medlemsstatene kan bestemme når og i hvilket omfang slike forklaringer skal gis til forbrukeren, idet det tas hensyn til de særlige omstendighetene der kreditten blir tilbudt, forbrukerens behov for bistand og arten av de enkelte kredittproduktene.
28. For å vurdere en forbrukers kredittstatus bør kredittyter også søke etter informasjon i relevante databaser, men de juridiske og faktiske omstendighetene kan kreve at slike informasjonssøk varierer i omfang. For å forhindre all konkurransevridning mellom kredittytere bør det sikres at kredittytere har tilgang til private eller offentlige databaser vedrørende forbrukere i en medlemsstat der de ikke er etablert og under forhold som ikke innebærer forskjellsbehandling sammenlignet med kredittytere i vedkommende medlemsstat.

[5] EUT L 177 av 30.06.2006, s. 1. Direktivet sist endret ved direktiv 2008/24/EF (EUT L 81 av 20.03.2008, s. 38).

29. Der en avgjørelse om å avvise en søknad om kreditt er basert på informasjonssøk i en database, bør kredittyter underrette forbrukeren om dette og om detaljene ved den databasen som det er søkt etter informasjon i. Kredittyter bør imidlertid ikke være forpliktet til å gi slik informasjon i tilfeller der dette er forbudt i henhold til andre deler av Fellesskapets regelverk, for eksempel regler vedrørende hvitvasking av penger eller finansiering av terrorisme. Videre bør slik informasjon ikke gis dersom dette ville være i strid med målsettinger for sikkerhet eller offentlig orden, som forebygging, etterforskning, avsløring eller straffeforfølgning av straffbare forhold.
30. Dette direktiv regulerer ikke avtalerettslige spørsmål knyttet til gyldigheten av kredittavtaler. Medlemsstatene kan derfor på dette området beholde eller innføre nasjonale bestemmelser som er i overensstemmelse med fellesskapsretten. Medlemsstatene kan regulere de juridiske ordningene som styrer tilbudet om å inngå kredittavtalen, særlig når dette skal gis og i hvilket tidsrom det skal være bindende for kredittyter. Dersom et slikt tilbud blir gitt samtidig som de opplysningene som skal gis før kontrakten inngås og som fastsettes av dette direktiv, bør det, som alle andre tilleggsopplysninger kredittyter måtte ønske å gi til forbrukeren, gis i et separat dokument som kan vedlegges de standardiserte europeiske opplysningene om forbrukerkreditt.
31. For at forbrukeren skal være i stand til å kjenne sine rettigheter og plikter i henhold til kredittavtalen, bør denne inneholde alle nødvendige opplysninger på en klar og konsis måte.
32. For å sikre full åpenhet bør forbrukeren få opplysninger vedrørende lånerenten, både før kontrakten inngås og når kredittavtalen er inngått. I løpet av kontraktsforholdet bør forbrukeren videre underrettes om endringer i de ulike lånerentene og eventuelle betalingsendringer som følger av disse. Dette berører ikke bestemmelser i nasjonal lovgivning som ikke er knyttet til forbrukerinformasjon og som fastsetter vilkår for, eller fastsetter følgene av, endringer, bortsett fra betalingsendringer, i lånerenter og andre økonomiske forhold som påvirker kreditten, for eksempel regler som fastsetter at kredittyter bare kan endre lånerenten når det foreligger en gyldig grunn til en slik endring eller at forbrukeren kan heve kontrakten dersom det skjer en endring i lånerenten eller i andre økonomiske forhold som vedrører kreditten.
33. Kontraktspartene bør ha rett til å benytte seg av en standard oppsigelse av en åpen kredittavtale. I tillegg, og dersom det er avtalt i kredittavtalen, bør kredittyter ha rett til å suspendere forbrukerens rett til å utnytte kreditten basert på en åpen kredittavtale ut fra objektivt begrunnede hensyn. Slike grunner kan for eksempel omfatte mistanke om uautorisert eller bedragersk bruk av kreditten eller en betydelig økt risiko for at forbrukeren ikke vil kunne oppfylle sin plikt til å tilbakebetale kreditten. Dette direktiv påvirker ikke nasjonal lovgivning på avtalerettsområdet som regulerer kontraktspartenes rett til å si opp kredittavtalen på grunnlag av kontraktsbrudd.
34. For å få til en tilnærming mellom framgangsmåtene for å utøve retten til å angre og gå fra avtalen på tilsvarende områder, må det fastsettes en rett til å kunne angra og gå fra avtalen uten sanksjoner og uten noen forpliktelse til å begrunne dette, i henhold til vilkår tilsvarende de som er fastsatt av europaparlaments- og rådsdirektiv 2002/65/EF av 23. september 2002 om fjernsal av finansielle tenester til forbrukarar[6].
35. Når en forbruker benytter seg av sin angrerett og går fra en kredittavtale som denne har mottatt varer i forbindelse med, særlig fra et kjøp i avdrag eller fra en leie- eller leasingavtale som fastsetter en forpliktelse til å kjøpe, bør dette direktiv ikke berøre annen regulering fra medlemsstatenes side av spørsmål vedrørende retur av varene eller andre tilknyttede spørsmål.
36. I enkelte tilfeller fastsetter nasjonal lovgivning at midler ikke kan gjøres tilgjengelig for forbrukeren før utløpet av en særlig frist. I disse tilfellene kan forbrukerne ønske å sikre seg at de vil motta varene eller tjenestene kjøpt tidligere. Når det derfor gjelder avtaler om tilknyttet kreditt kan medlemsstatene unntaksvis fastsette at dersom forbrukeren eksplisitt ønsker å motta varene eller tjenestene tidlig, kan fristen for å utøve angreretten reduseres til samme frist som midler ikke kan bli gjort tilgjengelig før.
37. Når det gjelder avtaler om tilknyttet kreditt foreligger det et gjensidig avhengighetsforhold mellom kjøpet av varer eller tjenester og kredittavtalen som er inngått for dette formål. Når forbrukeren derfor utøver sin angrerett med hensyn til kjøpsavtalen basert på fellesskapsretten, bør forbrukeren ikke lenger være bundet av avtalen om tilknyttet kreditt. Dette bør ikke påvirke nasjonal lovgivning som kommer til anven-

[6] EUT L 271 av 09.10.2002, s. 16. Direktivet sist endret ved direktiv 2007/64/EF (EUT L 319 av 05.12.2007, s. 1).

delse på avtaler om tilknyttet kreditt i tilfeller der en kjøpsavtale er erklært ugyldig eller der forbrukeren har utøvd sin angrerett basert på nasjonal lovgivning. Dette bør heller ikke påvirke forbrukeres rettigheter som nasjonale bestemmelser gir dem og som går ut på at det ikke kan inngås noen forpliktelse mellom forbrukeren og en leverandører av varer eller tjenester, og heller ingen betaling foretas mellom partene, så lenge forbrukeren ikke har undertegnet kredittavtalen om å finansiere kjøpet av varene eller tjenestene.

38. Under visse forhold bør forbrukeren ha rett til å ta rettslige skritt mot kredittyter i tilfelle av problemer knyttet til kjøpsavtalen. Medlemsstatene bøs imidlertid fastsette i hvilken utstrekning og under hvilke forhold forbrukeren må ta rettslige skritt i forhold til leverandøren, særlig ved å bringe sin sak mot sistnevnte inn for domstolene, før forbrukeren er i en stilling der denne kan ta rettslige skritt mot kredittyter. Dette direktiv bør ikke frata forbrukere deres rett i henhold til nasjonale bestemmelser som knytter solidarisk ansvar til selgeren eller leverandøren av tjenester og til kredittyter.
39. Forbrukeren bør ha rett til å innfri sine forpliktelser før det tidspunkt som er avtalt i kredittavtalen. I tilfelle av tidlig tilbakebetaling, enten helt eller delvis, bør kredittyter ha rett til kompensasjon for kostnader som er direkte knyttet til den førtidige tilbakebetalingen, idet det også tas hensyn til eventuelle innsparinger som kredittyter oppnår ved dette. Men for å fastsette metoden for beregning av kompensasjonen er det viktig å respektere flere ulike prinsipper. Beregningen av kompensasjonen til kredittyter bør være åpen og forståelig for forbrukerne allerede før kontrakten inngås og i alle tilfeller når kredittavtalens løper. I tillegg bør beregningsmetoden være enkel å anvende for kredittytere, og det bør legges til rette for tilsyn med kompensasjonen av ansvarlige myndigheter. Derfor og på grunn av at forbrukerkreditt, gitt slik kreditts varighet og volum, ikke blir finansiert av langsiktige finansieringsordninger, bør taket for kompensasjonen fastsettes i form av en flat sats. Denne tilnærmingsmåten gjenspeiler særtrekkene ved kreditter for forbrukere og bør ikke berøre mulige andre tilnærmingsmåter når det gjelder andre produkter som blir finansiert av langsiktige finansieringsordninger, som for eksempel pantelån med fastrente.
40. Medlemsstatene bør ha rett til å fastsette at kompensasjon for førtidig tilbakebetaling bare kan kreves av kredittyter på betingelse av at beløp som tilbakebetales over en 12-månedersperiode, overstiger en terskel som er definert av medlemsstatene. Når denne terskelen, som ikke skal overstige 10 000 euro, skal fastsettes, bør medlemsstatene for eksempel ta hensyn til gjennomsnittlig beløp for forbrukerkreditt i sine markeder.
41. Overdragelse av kredittyterens rettigheter i henhold til en kredittavtale bør ikke sette forbrukeren i en mindre gunstig stilling. Forbrukeren bør også bli behørig informert når kredittavtalen blir overdratt til en tredjemann. Men i tilfeller der den opprinnelige kredittyteren, etter avtale med den overtakende part, fortsatt betjener kreditten vis-à-vis forbrukeren, har forbrukeren ingen betydelig interesse i å bli informert om overdragelsen. Et krav på fellesskapsplan om at forbrukeren i disse tilfellene skal bli informert om overdragelsen vil derfor være for strengt.
42. Medlemsstatene bør stå fritt til å beholde eller innføre nasjonale regler som fastsetter kollektive former for kommunikasjon når dette er nødvendig for formål knyttet til effektiviteten til komplekse transaksjoner som verdipapiriseringer eller likvidering av eiendeler som skjer i den obligatoriske administrative likvideringen av banker.
43. For å fremme etableringen av og funksjonen til det indre marked og for å sikre en høy grad av vern av forbrukere i hele Fellesskapet, er det nødvendig å sikre sammenlignbarheten vedrørende opplysninger knyttet til årlige effektive rentekostnader i hele Fellesskapet. Til tross for den enhetlige matematiske formelen for beregning av dette, er den årlige effektive rentekostnaden fastsatt i direktiv 87/102/EØF ennå ikke fullt ut sammenlignbar i Fellesskapet. I enkelte medlemsstater tas det hensyn til ulike kostnadsfaktorer i denne beregningen. Dette direktiv bør derfor klart og på en forståelig måte definere den samlede kostnaden for kreditt til forbrukeren.
44. For å sikre åpenhet og stabilitet i markedet og i påvente av ytterligere harmonisering bør medlemsstatene sikre at hensiktsmessige tiltak for regulering eller tilsyn med kredittytere kommer på plass.
45. I dette direktiv respekteres de grunnleggende rettigheter og overholdes de prinsipper som er anerkjent særlig i Den europeiske unions pakt om grunnleggende rettigheter. Dette direktiv søker særlig å sikre full respekt for vernereglene for personopplysninger, retten til eiendom, likebehandling, vern av familie- og yrkesliv

samt forbrukervern i henhold til Den europeiske unions pakt om grunnleggende rettigheter.

46. Ettersom målet for dette direktiv, som er å innføre felles regler for visse spørsmål vedrørende medlemsstatenes lover og forskrifter som gjelder forbrukerkreditt, ikke i tilstrekkelig grad kan oppnås av medlemsstatene alene og derfor bedre kan oppnås på fellesskapsplan, kan Fellesskapet treffe tiltak i samsvar med nærhetsprinsippet som fastsatt i traktatens artikkel 5. I samsvar med forholdsmessighetsprinsippet fastsatt i nevnte artikkel går dette direktiv ikke lenger enn det som er nødvendig for å nå dette mål.
47. Medlemsstatene bør fastsette regler for sanksjoner ved overtredelse av nasjonale bestemmelser som er vedtatt i henhold til dette direktiv, og sikre at de blir gjennomført. Selv om valget av sanksjoner vil være opp til medlemsstatene, bør de sanksjoner som fastsettes, være virkningsfulle, stå i forhold til overtredelsen og virke avskrekkende.
48. De tiltak som er nødvendige for gjennomføringen av dette direktiv, bør vedtas i samsvar med rådsbeslutning 1999/468/EF av 28. juni 1999 om fastsettelse av nærmere regler for utøvelsen av den gjennomføringsmyndighet som er tillagt Kommisjonen[7].
49. Kommisjonen bør særlig ha myndighet til å vedta ytterligere forutsetninger for beregning av den årlige effektive rentekostnaden. Siden disse tiltakene er av allment omfang og er utformet for å endre ikke-grunnleggende bestemmelser i dette direktiv, må de vedtas i samsvar med framgangsmåten med forskriftskomité med kontroll som fastsatt i artikkel 5a i beslutning 1999/468/EF.
50. I samsvar med nr. 34 i den tverrinstitusjonelle avtalen om bedre regelverksutforming[8] oppfordres medlemsstatene til i egen og Fellesskapets interesse å utarbeide sine egne tabeller som så langt der er mulig viser sammenhengen mellom dette direktiv og tiltakene for innarbeiding i nasjonal lovgivning, og å offentliggjøre disse.
51. Idet det tas hensyn til antallet endringer som må foretas i direktiv 87/102/EØF på grunn av utviklingen på forbrukerkredittsektoren og av hensyn til klarheten i Fellesskapets regelverk, bør derfor nevntedirektiv oppheves og erstattes av dette direktiv –

VEDTATT DETTE DIREKTIV:

Kapittel I

Formål, virkeområde og definisjoner

Artikkel 1

Formål

Dette direktiv har som formål å harmonisere visse spørsmål vedrørende medlemsstatenes lover og forskrifter om avtaler som gjelder kreditt for forbrukere.

Artikkel 2

Virkeområde

1. Dette direktiv får anvendelse på kredittavtaler.
2. Dette direktiv får ikke anvendelse på
   a) kredittavtaler som er sikret enten ved et pantelån eller ved annen tilsvarende sikkerhet som er i vanlig bruk i en medlemsstat i fast eiendom eller sikret ved en rettighet knyttet til fast eiendom,
   b) kredittavtaler hvis formål er å erverve eller beholde eiendomsrettigheter til grunn eller til en eksisterende eller prosjektert bygning,
   c) kredittavtaler som gjelder et samlet kredittbeløp på under 200 euro eller over 75 000 euro,
   d) leie- eller leasingavtaler der en plikt til å kjøpe avtalens gjenstand ikke er fastsatt enten av selve avtalen eller av annen separat avtale; en slik plikt skal anses for å foreligge dersom kredittyter ensidig bestemmer at dette er tilfellet,
   e) kredittavtaler i form av en kassakredittordning og der kreditten skal tilbakebetales innen én måned,
   f) kredittavtaler der kreditten blir gitt rentefritt og uten andre omkostninger samt kredittavtaler der vilkårene fastsetter at kreditten skal tilbakebetales innen tre måneder og bare helt ubetydelige kostnader skal betales,
   g) kredittavtaler der en arbeidsgiver yter kreditt til dennes ansatte som en sekundær virksomhet, rentefritt eller til effektive årlige renter som er lavere enn de som gjelder i markedet og som generelt ikke tilbys til allmennheten,
   h) kredittavtaler som er inngått med investeringsforetak som definert i artikkel 4 nr. 1 i europaparlaments- og rådsdirektiv 2004/39/EF av 21. april 2004 om markeder for fi-

[7] EFT L 184 av 17.07.1999, s. 23. Sist endret ved beslutning 2006/512/EF (EUT L 200 av 22.07.2006, s. 11).
[8] EUT C 321 av 31.12.2003, s. 1.

nansielle instrumenter[9] eller med kredittinstitusjoner som definert i artikkel 4 i direktiv 2006/48/EF med det formål at en investor kan utføre en transaksjon knyttet til et eller flere av instrumentene oppført i avsnitt C i vedlegg I til direktiv 2004/39/EF, der investeringsforetaket eller kredittinstitusjonen som yter kreditten, er involvert i en slik transaksjon,

i) kredittavtaler som er resultatet av et oppgjør ved en domstol eller en annen lovfestet myndighet,

j) kredittavtaler som er knyttet til en kostnadsfri betalingsutsettelse av en eksisterende gjeldspost,

k) kredittavtaler der forbrukeren ved inngåelsen av avtalen blir anmodet om å deponere en gjenstand som sikkerhet hos kredittyteren og der forbrukerens forpliktelse er strengt begrenset til vedkommende gjenstand som er stilt som sikkerhet,

l) kredittavtaler som er knyttet til lån gitt til en avgrenset del av allmennheten under en lovbestemmelse med et allmennyttig formål, og til lavere renter enn de som gjelder i markedet eller rentefritt eller på andre vilkår som er mer gunstige for forbrukeren enn de vilkår som gjelder i markedet og til renter som ikke er høyere enn de satser som gjelder i markedet.

3. Når det gjelder kredittavtaler i form av en kassakredittordning og der kreditten skal tilbakebetales på anfordring eller innen tre måneder, får bare artikkel 1–3, artikkel 4 nr. 1, artikkel 4 nr. 2 bokstav a)–c), artikkel 4 nr. 4, artikkel 6–9, artikkel 10 nr. 1, artikkel 10 nr. 4, artikkel 10 nr. 5, artikkel 12, 15, 17 og artikkel 19–32 anvendelse.
4. Når det gjelder kredittavtaler i form av overtrekk, får bare artikkel 1–3, 18, 20 og 22–32 anvendelse.
5. Medlemsstatene kan fastsette at bare artikkel 1–4, 6, 7 og 9, artikkel 10 nr. 1, bokstav a)–h) og bokstav l) i artikkel 10 nr. 2, artikkel 10 nr. 4 og artikkel 11, 13 og 16–32 får anvendelse på kredittavtaler som er inngått av en organisasjon som

a) er opprettet til gjensidig fordel for sine medlemmer,

b) ikke skaper overskudd for andre personer enn sine medlemmer,

c) oppfyller et sosialt formål som er påkrevd etter nasjonal lovgivning,

d) bare mottar og forvalter oppsparte midler for, og utgjør kilder til kreditt til, sine medlemmer, og

e) yter kreditt på grunnlag av en årlig effektiv rente som er lavere enn den som gjelder i markedet eller er underlagt et tak fastsatt i nasjonal lovgivning,

og der medlemskap er begrenset til personer som er bosatt eller ansatt på et bestemt sted eller ansatte og pensjonerte ansatte hos en bestemt arbeidsgiver, eller til personer som oppfyller andre kvalifikasjoner fastsatt i henhold til nasjonal lovgivning som grunnlag for å anse at det foreligger et felles bånd mellom medlemmene.

Medlemsstatene kan fra anvendelsen av dette direktiv unnta kredittavtaler inngått av en slik organisasjon der den samlede verdien av alle eksisterende kredittavtaler som organisasjonen har inngått, er ubetydelig i tilknytning til den samlede verdien av alle eksisterende kredittavtaler i den medlemsstat der organisasjonen er basert, og den samlede verdien av alle eksisterende kredittavtaler som alle slike organisasjoner i vedkommende medlemsstat har inngått, er mindre enn 1 % av den samlede verdien av alle eksisterende kredittavtaler som er inngått i vedkommende medlemsstat.

Medlemsstatene skal hvert år gjennomgå om vilkårene for anvendelse av slike unntak fortsatt foreligger og treffe tiltak for å trekke tilbake unntaket når de anser at vilkårene ikke lenger er oppfylt.

6. Medlemsstatene kan fastsette at bare artikkel 1–4, 6, 7, 9, artikkel 10 nr. 1, bokstav a)— i) samt bokstav l) og r) i artikkel 10 nr. 2, artikkel 10 nr. 4 og artikkel 11, 13, 16 og artikkel 18–32 får anvendelse på kredittavtaler som fastsetter ordninger som avtales mellom kredittyter og forbruker med hensyn til metoder for betalingsutsettelse eller tilbakebetaling, der forbrukeren allerede misligholder den opprinnelige kredittavtalen og der

a) slike ordninger med sannsynlighet vil avverge muligheten for rettergang for slikt mislighold, og

b) forbrukeren med dette ikke vil bli underlagt vilkår som er mindre gunstige enn de som er fastsatt i den opprinnelige kredittavtalen.

Dersom kredittavtalen imidlertid faller inn under virkeområdet til nr. 3, får bare bestemmelsene i nevnte nr. anvendelse.

[9] EUT L 145 av 30.04.2004, s. 1. Direktivet sist endret ved direktiv 2008/10/EF (EUT L 76 av 19.03.2008, s. 33).

Artikkel 3

Definisjoner

I dette direktiv menes med:

a) «forbruker» enhver fysisk person som i transaksjoner som omfattes av dette direktiv opptrer utenfor rammen av sin yrkesvirksomhet,

b) «kredittyter» en fysisk eller juridisk person som yter eller lover å yte kreditt som et ledd i sin ervervsmessige virksomhet,

c) «kredittavtale» en avtale der en kredittyter til en forbruker yter eller lover å yte kreditt i form av en betalingsutsettelse , et lån eller en annen tilsvarende form for finansiell ytelse, bortsett fra avtaler som gjelder løpende ytelse av tjenester eller levering av varer av samme art, der forbrukeren betaler i avdrag for slike tjenester eller varer så lenge disse ytes eller leveres,

d) «kassakredittordning» en eksplisitt kredittavtale der en kredittyter for en forbruker gjør tilgjengelig midler som overstiger innestående på forbrukerens foliokonto,

e) «overtrekk» en stilltiende aksept av overtrekk der en kredittyter for en forbruker gjør tilgjengelig midler som overstiger innestående på forbrukerens foliokonto eller den avtalte kassakreditten,

f) «kredittformidler» en fysisk eller juridisk person som ikke opptrer som kredittyter og som et ledd i sin ervervsmessige virksomhet og mot et gebyr, som kan være i form av penger eller annen avtalt form for finansiell ytelse,
   i. legger fram eller tilbyr kredittavtaler til forbrukere,
   ii. bistår forbrukere ved å påta seg forberedende arbeid med hensyn til andre kredittavtaler enn de som er omhandlet i punkt (i) foran, eller
   iii. inngår kredittavtaler med forbrukere på vegne av kredittyter,

g) «samlede kredittkostnader for forbrukeren» alle kostnader, inkludert renter , kommisjoner, skatter og alle andre typer av gebyrer som forbrukeren må betale i forbindelse med kredittavtalen og som er kjent for kredittyter, bortsett fra kostnader til notarius publicus; kostnader med hensyn til tilleggstjenester knyttet til kredittavtalen, særlig forsikringspremier, omfattes også dersom inngåelse av en tilleggs tjenestekontrakt er obligatorisk for å oppnå kreditten eller oppnå denne på de vilkår og betingelser som den er markedsført under,

h) «samlet beløp som forbrukeren skal betale» summen av de samlede beløpene for kreditten og de samlede kostnadene for kreditten for forbrukeren,

i) «effektiv årlig rente» forbrukerens samlede kredittkostnader uttrykt som en årlig prosentandel av det samlede kredittbeløpet, og der dette er relevant, inkludert de kostnader som omhandles i artikkel 19 nr. 2,

j) «lånerente» renten uttrykt som en fast eller variabel prosentandel anvendt på årsbasis av det trukkede kredittbeløpet,

k) «fast lånerente» det at kredittyter og forbruker avtaler i kredittavtalen én lånerente for hele kredittavtalens varighet eller flere lånerenter for delperioder som utelukkende benytter en fast bestemt rentesats. Dersom ikke alle lånerenter blir fastsatt i kredittavtalen, skal lånerenten anses for å bare være fast for de delperiodene der lånerentene er fastsatt utelukkende ved en fast særlig rentesats avtalt ved inngåelsen av kredittavtalen,

l) «samlet kredittbeløp» taket eller de samlede summene som blir gjort tilgjengelig i henhold til en kredittavtale,

m) «varig medium» enhver innretning som gjør forbrukeren i stand til å lagre opplysninger som er rettet personlig til denne og på en slik måte at dette i framtiden vil være tilgjengelig i en periode som er tilstrekkelig for opplysningenes formål og som tillater uendret gjengiving av de lagrede opplysningene,

n) «avtale om tilknyttet kreditt» en kredittavtale der
   i. den aktuelle kreditten utelukkende tjener til å finansiere en avtale om levering av bestemte varer eller ytelse av en særlig tjeneste, og
   ii. disse to avtalene fra et objektivt synspunkt utgjør en forretningsmessig enhet, denne enheten skal anses for å foreligge når leverandøren eller tjenesteyteren selvfinansierer kreditten for forbrukeren eller, dersom kreditten finansieres av en tredjemann, når kredittyter benytter tjenestene til leverandøren eller tjenesteyteren i forbindelse med inngåelsen eller utarbeidelsen av kredittavtalen, eller når de særlige varene eller ytelsen av en særlig tjeneste er eksplisitt angitt i kredittavtalen.

Kapittel II

Opplysninger og praksis forut for inngåelsen av kredittavtalen

Artikkel 4

Standardopplysninger som skal inngå i reklamen

1. All reklame vedrørende kredittavtaler som angir en rentesats eller andre tall knyttet til kredittens kostnad for forbrukeren, skal inneholde standardopplysninger i samsvar med denne artikkel.

   Denne plikten kommer ikke til anvendelse der nasjonal lovgivning krever at det oppgis en effektiv årlig rente i reklame som vedrører kredittavtaler som ikke angir noen rentesats eller tall knyttet til kredittkostnadene for forbrukeren i henhold til første nummer.
2. Standardopplysningene skal gis på en klar, konsis og tydelig måte ved hjelp av et representativt eksempel og omfatte følgende:
   a) Lånerenten, fast eller variabel eller begge deler, sammen med detaljer om eventuelle omkostninger som er inkludert i de samlede kredittkostnadene for forbrukeren,
   b) samlet kredittbeløp,
   c) effektiv årlig rente, men når det dreier seg om en kredittavtale av den art som er omhandlet i artikkel 2 nr. 3, kan medlemsstatene bestemme at effektiv årlig rente ikke trenger å oppgis,
   d) dersom dette er relevant, kredittavtalens varighet,
   e) i tilfeller der en kreditt er i form av betalingsutsettelse for bestemte varer eller tjenester, kontantprisen og beløpet for en eventuell forhåndsbetaling, samt
   f) dersom det er relevant, samlet beløp som forbrukeren skal betale og avdragsbeløpet.
3. Når inngåelsen av en kontrakt vedrørende en tilleggstjeneste knyttet til kredittavtalen, særlig når det gjelder forsikring, er obligatorisk for å oppnå kreditten eller for å oppnå kreditten på de vilkår og betingelser som er markedsført, og kostnaden ved denne tilleggs tjenesten ikke kan fastsettes på forhånd, skal plikten til å inngå vedkommende kontrakt også angis på en klar, konsis og tydelig måte, sammen med effektiv årlig rente.
4. Denne artikkel berører ikke direktiv 2005/29/EF.

Artikkel 5

Opplysninger før kontrakt inngås

1. I god tid før forbrukeren er bundet av en kredittavtale eller et tilbud om en kredittavtale, skal kredittyter og eventuelt kredittformidler, på grunnlag av kredittens vilkår og betingelser som tilbys av kredittyter, samt eventuelt de preferansene som er uttrykt og de opplysningene som er gitt av forbrukeren, gi forbrukeren de opplysningene som er nødvendig for å kunne sammenligne ulike tilbud og ta en velfundert avgjørelse om en kredittavtale skal inngås eller ikke. Slike opplysninger, på papir eller annet varig medium, skal gis ved hjelp av skjemaet for standardiserte europeiske opplysninger om forbrukerkreditt i vedlegg II. Kredittyteren skal anses for å ha oppfylt opplysningskravene i dette nummer og i artikkel 3 nr. 1 og nr. 2 i direktiv 2002/65/EF dersom denne har gitt opplysningene i skjemaet for de standardiserte europeiske opplysningene om forbrukerkreditt.

   Opplysningene det gjelder, skal angi
   a) typen kreditt,
   b) identiteten og den geografiske adressen til kredittyteren, samt eventuelt identitet og geografisk adresse til den involverte kredittformidleren,
   c) det samlede kredittbeløpet og vilkårene for utnyttelse av kreditten,
   d) kredittavtalens varighet,
   e) i tilfeller av en kreditt i form av betalingsutsettelse for bestemte varer eller tjenester og avtaler om tilknyttet kreditt, vedkommende varer eller tjenester og deres kontantpris,
   f) lånerenten, betingelsene for anvendelsen av lånerenten og, der dette er tilgjengelig, en indeks eller referanserente som er relevant for den opprinnelige lånerenten, samt tidsrom, betingelser og framgangsmåte for endring av lånerenten; dersom forskjellige lånerenter får anvendelse under ulike omstendigheter, de forannevnte opplysningene for alle relevante rentesatser,
   g) effektiv årlig rente og samlet beløp som forbrukeren skal betale, illustrert ved hjelp av et representativt eksempel som nevner alle forutsetningene som er benyttet for å beregne vedkommende rente; i tilfeller der forbrukeren har informert kredittyter om en eller flere bestanddeler av sin foretrukne kreditt, som for eksempel kredittavtalens varighet og det samlede kredittbeløpet, skal kredittyter ta hensyn til disse opplysningene; dersom en kredittavtale gir ulike måter for

utnyttelse av kreditten med ulike omkostninger eller lånerenter og kredittyter benytter seg av forutsetningen i bokstav b) i del II i vedlegg I, skal denne indikere at andre ordninger for utnyttelse av kreditten for denne typen kredittavtale kan føre til høyere effektive årlige renter,

h) beløpet for , antallet og hyppigheten til betalinger som skal foretas av forbrukeren og, der dette er hensiktsmessig og med sikte på tilbakebetaling, i hvilken rekkefølge betalinger vil bli fordelt på ulike utestående balanser som belastes med ulike lånesatser,

i) der dette er relevant, omkostningene for å opprettholde en eller flere konti som registrerer både betalingstransaksjoner og utnyttelsen av kreditten, med mindre det er frivillig å åpne konto, sammen med omkostningene for å benytte et betalingsmiddel for både betalingstransaksjoner og utnyttelsen av kreditten, samt alle andre omkostninger som følger av kredittavtalen og under hvilke betingelser disse omkostningene kan endres,

j) der dette er relevant, om det foreligger kostnader som skal betales av forbrukeren til notarius publicus ved inngåelsen av kredittavtalen,

k) en eventuell plikt til å inngå en kontrakt om tilleggstjenester knyttet til kredittavtalen, særlig en forsikringspolise, der inngåelse av en slik kontrakt er obligatorisk for å oppnå kreditten eller for å oppnå kreditten på de vilkår og betingelser som er markedsført,

l) den rentesats som er relevant i tilfelle av for sene betalinger og ordninger for justeringer av denne, samt, der dette er relevant, eventuelle omkostninger som skal betales for mislighold,

m) en advarsel vedrørende konsekvensene av manglende betalinger,

n) der dette er relevant, hvilken sikkerhetsstillelse som kreves,

o) hvorvidt det foreligger en angrerett eller ikke,

p) retten til førtidig tilbakebetaling, samt, der dette er relevant, opplysninger vedrørende kredittyters rett til kompensasjon og hvordan slik kompensasjon skal fastsettes i samsvar med artikkel 16,

q) forbrukerens rett til å bli informert umiddelbart og kostnadsfritt, i henhold til artikkel 9 nr. 2, om resultatet av et informasjonssøk i en database som er utført for å vurdere forbrukerens kredittverdighet,

r) forbrukerens rett til å få, på anmodning og kostnadsfritt, et eksemplar av utkastet til kredittavtale. Denne bestemmelsen får ikke anvendelse dersom kredittyter på tidspunktet for anmodningen ikke er villig til å gå videre med inngåelse av kredittavtalen med forbrukeren, og

s) dersom dette er relevant, i hvilket tidsrom før avtalen inngås kredittyter er bundet av opplysningene som er gitt.

Alle tilleggsopplysninger som kredittyter måtte gi til forbrukeren, skal gis i et separat dokument som kan vedlegges skjemaet for standardiserte europeiske opplysninger om forbrukerkreditt.

2. I tilfeller der kommunikasjonen har skjedd via telefon, som omhandlet i artikkel 3 nr. 3 i direktiv 2002/65/EF, skal beskrivelsen av de viktigste egenskapene til den finansielle tjenesten som skal ytes i henhold til annet strekpunkt i artikkel 3 nr. 3 bokstav b) i nevnte direktiv, omfatte minst de punkter som er omhandlet i bokstav c), d), e), f) og h) i nr. 1 i denne artikkel, sammen med effektiv årlig rente illustrert ved hjelp av et representativt eksempel, samt samlet beløp som forbrukeren skal betale.

3. Dersom avtalen er inngått på forbrukerens anmodning ved hjelp av et eller flere fjernkommunikasjonsmidler som gjør at opplysningene ikke kan gis i samsvar med nr. 1, særlig det tilfellet som er omhandlet i nr. 2, skal kredittyter gi forbrukeren de fullstendige opplysningene som skal gis før avtalen inngås ved hjelp av skjemaet for standardiserte europeiske opplysninger om forbrukerkreditt umiddelbart etter inngåelsen av kredittavtalen.

4. På anmodning skal forbrukeren, i tillegg til å motta de standardiserte europeiske opplysningene om forbrukerkreditt, kostnadsfritt få et eksemplar av utkastet til kredittavtale. Denne bestemmelsen får ikke anvendelse dersom kredittyter på tidspunktet for anmodningen ikke er villig til å gå videre med inngåelse av kredittavtalen med forbrukeren.

5. I tilfelle av en kredittavtale der betalinger som er foretatt av forbrukeren ikke fører til en umiddelbar tilsvarende nedbetaling av det samlede kredittbeløpet, men benyttes til å bygge opp kapital i løpet av de perioder og under de vilkår som er fastsatt i kredittavtalen eller i en tilleggsavtale, skal de opplysningene som kreves før kontrakten inngås i henhold til nr. 1, inneholde en klar og konsis erklæring om at slike kredittavtaler ikke utgjør noen garanti for tilbakebetaling av det samlede kredittbeløpet som er utnyt-

tet av kreditten i henhold til kredittavtalen, med mindre en slik garanti er gitt.

6. Medlemsstatene skal sikre at kredittytere og eventuelle kredittformidlere gir fyllestgjørende forklaringer til forbrukeren, slik at forbrukeren settes i stand til å vurdere om den foreslåtte kredittavtalen er tilpasset forbrukerens behov og finansielle situasjon, eventuelt ved å forklare de opplysningene som skal gis før kontrakten inngås i samsvar med nr. 1, de viktigste særtrekkene ved de foreslåtte produktene og de særlige virkningene de måtte ha for forbrukeren, herunder konsekvensene av forbrukerens mislighold av betalingen. Medlemsstatene kan tilpasse hvordan og i hvilket omfang slik bistand skal gis, samt hvem bistanden skal gis av, til de særlige omstendighetene ved situasjonen der kredittavtalen tilbys, den personen den blir tilbudt til og hvilken type kreditt som tilbys.

Artikkel 6

Krav til opplysninger før kontrakt inngås for visse kredittavtaler i form av en kassakredittordning og for visse særlige kredittavtaler

1. I god tid før forbrukeren blir bundet av en kredittavtale eller et tilbud vedrørende en kredittavtale som omhandlet i artikkel 2 nr. 3, 5 eller 6, skal kredittyter og eventuelt kredittformidler, på grunnlag av kredittens vilkår og de betingelser som tilbys av kredittyter, samt eventuelt de preferansene som er uttrykt og de opplysningene som er gitt av forbrukeren, gi forbrukeren de opplysningene som er nødvendig for å kunne sammenligne ulike tilbud og ta en velfundert avgjørelse om en kredittavtale skal inngås eller ikke.

   Opplysningene det gjelder, skal angi

   a) typen kreditt,
   b) identiteten og den geografiske adressen til kredittyteren, samt eventuelt identiteten og den geografiske adressen til den involverte kredittformidleren,
   c) det samlede kredittbeløpet,
   d) kredittavtalens varighet,
   e) lånerenten; de betingelser som styrer anvendelsen av vedkommende rente, en eventuell indeks eller referanserente som er relevant for den opprinnelige lånerenten, de omkostninger som er relevante fra det tidspunktet kredittavtalen blir inngått, samt og der dette er relevant, under hvilke betingelser disse omkostningene kan endres,
   f) den effektive årlige renten, illustrert ved hjelp av et representativt eksempel som nevner alle forutsetningene som er benyttet for å beregne vedkommende rente,
   g) betingelser og fremgangsmåte for å bringe kredittavtalen til opphør,
   h) når det gjelder kredittavtaler som omhandlet i artikkel 2 nr. 3 og der dette er relevant, en indikasjon om at forbrukeren når som helst kan bli anmodet om å betale tilbake hele kredittbeløpet,
   i) den renten som er relevant i tilfelle av for sene betalinger og ordninger for justeringer av denne, samt, der dette er relevant, eventuelle omkostninger som skal betales ved mislighold,
   j) forbrukerens rett til å bli informert umiddelbart og kostnadsfritt, i henhold til artikkel 9 nr. 2, om resultatet av et informasjonssøk i en database som er utført for å vurdere forbrukerens kredittverdighet,
   k) når det gjelder kredittavtaler som omhandlet i artikkel 2 nr. 3, opplysninger om de omkostninger som er relevant fra det tidspunktet slike avtaler blir inngått og, dersom dette er relevant, under hvilke betingelser disse omkostningene kan endres,
   l) dersom dette er relevant, i hvilket tidsrom før avtalen inngås kredittyter er bundet av opplysningene som er gitt.

   Slike opplysninger skal gis på papir eller annet varig medium, og alle opplysninger skal være like tydelig angitt. Opplysningene kan gis ved hjelp av skjemaet for standardiserte europeiske opplysninger om forbrukerkreditt i vedlegg III. Kredittyteren skal anses for å ha oppfylt opplysningskravene i dette nummer og i artikkel 3 nr. 1 og 2 i direktiv 2002/65/EF dersom denne har gitt opplysningene i skjemaet for standardiserte europeiske opplysninger om forbrukerkreditt.

2. Når det gjelder en kredittavtale av den art som er omhandlet i artikkel 2 nr. 3, kan medlemsstatene bestemme at effektiv årlig rente ikke trenger å oppgis.
3. Når det gjelder en kredittavtale som omhandlet i artikkel 2 nr. 5 og 6, skal de opplysningene som gis til forbrukeren i samsvar med nr. 1 i denne artikkel også omfatte

   a) beløpet for, antallet og hyppigheten av betalinger som skal foretas av forbrukeren og, der dette er hensiktsmessig, i hvilken rekkefølge betalinger vil bli fordelt på ulike utestående balanser som belastes med ulike lånesatser med sikte på tilbakebetaling, og
   b) retten til førtidig tilbakebetaling, samt, der dette er relevant, opplysninger vedrørende

kredittyters rett til kompensasjon og hvordan slik kompensasjon skal fastsettes.

Dersom kredittavtalen imidlertid faller inn under virkeområdet til artikkel 2 nr. 3, får bare bestemmelsene i nr. 1 i denne artikkel anvendelse.

4. I tilfeller der kommunikasjonen har skjedd via telefon og der forbrukeren anmoder om at kassakredittordningen blir gjort tilgjengelig med umiddelbar virkning, skal imidlertid beskrivelsen av de viktigste egenskapene ved den finansielle tjenesten minst omfatte de elementene som er omhandlet i bokstav c), e), f) og h) i nr. 1. I kredittavtaler av den art som er omhandlet i nr. 3, skal beskrivelsen av de viktigste egenskapene i tillegg inneholde en nærmere angivelse av kredittavtalens varighet.
5. Uten hensyn til unntaket i artikkel 2 nr. 2 bokstav e) skal medlemsstatene minst anvende kravene i første setning i nr. 4 i denne artikkel på kredittavtaler i form av en kassakredittordning og der kreditten skal tilbakebetales innen én måned.
6. På anmodning skal forbrukeren, i tillegg til å få de opplysningene som er omhandlet i nr. 1–4, kostnadsfritt få et eksemplar av utkastet til kredittavtale som inneholder de kontraktsmessige opplysningene som er omhandlet i artikkel 10 i den utstrekning nevnte artikkel er relevant. Denne bestemmelsen får ikke anvendelse dersom kredittyter på tidspunktet for anmodningen ikke er villig til å gå videre med inngåelse av kredittavtalen med forbrukeren.
7. Dersom avtalen er inngått på forbrukerens anmodning ved hjelp av et eller flere fjernkommunikasjonsmidler som gjør at opplysningene ikke kan gis i samsvar med nr. 1 og nr. 3, herunder de tilfeller som er omhandlet i nr. 4, skal kredittyter umiddelbart etter at kredittavtalen er inngått, oppfylle sine forpliktelser i henhold til nr. 1 og nr. 3 ved å gi forbrukeren de opplysningene som skal gis før avtalen inngås i henhold til artikkel 10, i den utstrekning nevnte artikkel får anvendelse.

Artikkel 7

Unntak fra kravene til opplysninger som skal gis før kontrakten inngås

Artikkel 5 og 6 kommer ikke til anvendelse på leverandører av varer eller tjenester som opptrer som kredittformidlere som en tilleggsfunksjon. Dette berører ikke kredittyters plikt til å påse at forbrukeren mottar de opplysningene som skal gis før kontrakten inngås og som er omhandlet i de nevnte artiklene.

Artikkel 8

Plikt til å vurdere forbrukerens kredittverdighet

1. Medlemsstatene skal, før inngåelsen av kredittavtalen, sikre at kredittyter vurdere forbrukerens kredittverdighet på grunnlag av tilstrekkelig informasjon, der denne på egnet måte er gitt av forbrukeren, samt der dette er nødvendig, på grunnlag av et informasjonssøk i en relevant database. Medlemsstater hvis lovgivning krever at kredittytere vurderer kredittverdigheten til forbrukere på grunnlag av et informasjonssøk i en relevant database, kan beholde dette kravet.
2. Medlemsstatene skal sikre at dersom partene avtaler å endre det samlede kredittbeløpet etter inngåelsen av kredittavtalen, skal kredittyter ajourføre sin finansielle informasjon som vedkommende har til disposisjon vedrørende forbrukeren og igjen vurdere forbrukerens kredittverdighet før det skjer en betydelig økning av det samlede kredittbeløpet.

Kapittel III

Databasetilgang

Artikkel 9

Databasetilgang

1. Alle medlemsstater skal i tilfelle av kreditt over landegrensene sikre tilgang for kredittytere fra andre medlemsstater til databaser som benyttes i vedkommende myndigheter for vurdering av forbrukeres kredittverdighet. Vilkårene for tilgang skal ikke innebære forskjellsbehandling.
2. Dersom en søknad om kreditt blir avvist på grunnlag av informasjonssøk i en database, skal kredittyter umiddelbart og uten omkostninger underrette forbrukeren om resultatet av et slikt informasjonssøk og om detaljene vedrørende den databasen der dette søket skjedde.
3. Opplysningene skal gis med mindre andre deler av Fellesskapets regelverk forbyr dette eller det er i strid med målsettinger for offentlig orden eller sikkerhet.
4. Denne artikkel berører ikke anvendelsen av europaparlaments- og rådsdirektiv 95/46/EF av 24. oktober 1995 om beskyttelse av fysiske personer i forbindelse med behandling av personopplysninger og om fri utveksling av slike opplysninger[10].

[10] EFT L 281 av 23.11.1995, s. 31. Direktivet endret ved forordning (EF) nr. 1882/2003 (EUT L 284 av 31.10.2003, s. 1).

Kapittel IV

Opplysninger og rettigheter vedrørende kredittavtaler

Artikkel 10

Opplysninger som skal inkluderes i kredittavtaler

1. Kredittavtaler skal settes opp på papir eller annet varig medium.

Alle kontraktspartene skal få et eksemplar av kredittavtalen. Denne artikkel berører ikke eventuelle nasjonale regler vedrørende gyldigheten av inngåelsen av kredittavtaler som er i overensstemmelse med fellesskapsretten.

2. Kredittavtalen skal på en klar og konsis måte angi
   a) typen kreditt,
   b) identitetene og de geografiske adressene til kontraktspartene, samt eventuelt identiteten og den geografiske adressen til den involverte kredittformidleren,
   c) kredittavtalens varighet,
   d) det samlede kredittbeløpet og vilkårene for utnyttelse av kreditten,
   e) i tilfeller av en kreditt i form av betalingsutsettelse for bestemte varer eller tjenester, eller i tilfelle av avtaler om tilknyttet kreditt, vedkommende vare eller tjeneste og deres kontantpris,
   f) lånerenten, betingelsene for anvendelsen av vedkommende rente og, der dette er tilgjengelig, en indeks eller referanserente som er relevant for den opprinnelige lånerenten, samt tidsrom, betingelser og framgangsmåter for endring av lånerenten; og dersom forskjellige lånerenter får anvendelse under ulike omstendigheter, de forannevnte opplysningene for alle relevante rentesatser,
   g) effektiv årlig rente og det samlede beløpet som forbrukeren skal betale, beregnet på det tidspunkt kredittavtalen blir inngått, dessuten skal alle forutsetningene som er benyttet for å beregne vedkommende rente, også nevnes,
   h) beløpet for, antallet og hyppigheten av betalinger som skal foretas av forbrukeren og, der dette er hensiktsmessig, i hvilken rekkefølge betalinger vil bli fordelt på ulike utestående balanser som belastes med ulike lånesatser med sikte på tilbakebetaling,
   i) når det gjelder kapitalnedbetaling av en kredittavtale med fastsatt varighet, forbrukerens rett til på anmodning og uten omkostninger når som helst i løpet av kredittavtalens varighet, å få en kontoutskrift i form av en nedbetalingstabell.

Nedbetalingstabellen skal vise skyldige betalinger samt de tidsrom og betingelser som er knyttet til betalingen av disse beløpene, dessuten skal tabellen inneholde en fordeling av hver tilbakebetaling som viser nedbetaling av kapitalen, hvilken rente som er beregnet på grunnlag av lånerenten og, der dette er relevant, eventuelle tilleggskostnader; i tilfeller der renten ikke er fast eller tilleggskostnadene kan endres i henhold til kredittavtalen, skal nedbetalingstabellen klart og konsist vise at opplysningene i tabellen bare vil være gyldige fram til et tidspunkt der lånerenten eller tilleggskostnadene blir endret i samsvar med kredittavtalen,

   j) dersom omkostninger og renter skal betales uten at det skjer en nedbetaling av kapitalen, en angivelse som viser de tidsrom og betingelser for betaling av renten og av eventuelle tilknyttede faste omkostninger og engangsomkostninger,
   k) der dette er relevant, omkostningene for å opprettholde en eller flere konti som registrerer både betalingstransaksjoner og utnyttelse av kreditten, med mindre det er frivillig å åpne konto, sammen med omkostningene for å benytte et betalingsmiddel for både betalingstransaksjoner og utnyttelse av kreditten, samt alle andre omkostninger som følger av kredittavtalen og hvilke betingelser som fører til at disse omkostningene kan endres,
   l) renten som er relevant i tilfelle av for sene betalinger og som er relevant på tidspunktet for inngåelse av kredittavtalen, dessuten ordningene for justering av denne, samt eventuelle omkostninger som skal betales ved mislighold,
   m) en advarsel vedrørende konsekvensene av manglende betalinger,
   n) der dette er relevant, en angivelse om at det skal betales gebyrer til notarius publicus,
   o) eventuell sikkerhet og forsikring som kreves,
   p) hvorvidt det foreligger en angrerett eller ikke, i hvilket tidsrom denne retten kan utøves og andre betingelser vedrørende utøvelsen av denne retten, herunder opplysninger vedrørende forbrukerens plikt til å betale den delen av kapitalen som er utnyttet og rentene i samsvar med artikkel 14 nr. 3 bokstav b), samt hvilket rentebeløp som skal betales per dag,

q) opplysninger vedrørende de rettighetene som følger av artikkel 15, samt betingelsene for utøvelse av disse rettighetene,
r) retten til og framgangsmåten for førtidig tilbakebetaling, samt, der dette er relevant, opplysninger vedrørende kredittyters rett til kompensasjon og hvordan slik kompensasjon skal fastsettes,
s) framgangsmåten som skal følges ved utøvelse av retten til å si opp kredittavtalen,
t) om det foreligger noen utenrettslig klage- og erstatningsordning for forbrukeren, og dersom dette er tilfellet, metodene for å få tilgang til denne,
u) der dette er relevant, andre kontraktsmessig vilkår og betingelser,
v) der dette er relevant, navn og adresse på vedkommende tilsynsmyndighet.

3. Når nr. 2 bokstav i) får anvendelse, skal kredittyter uten omkostninger og når som helst i løpet av kredittavtalens varighet, gjøre en kontoutskrift i form av en nedbetalingstabell tilgjengelig for forbrukeren.
4. I tilfelle av en kredittavtale der betalinger foretatt av forbrukeren ikke fører til en umiddelbar tilsvarende nedbetaling av det samlede kredittbeløpet, men benyttes til å bygge opp kapital i løpet av de tidsrom og under de vilkår som er fastsatt i kredittavtalen eller i en tilleggsavtale, skal de opplysningene som kreves i henhold til nr. 2, inneholde en klar og konsis angivelse av om at slike kredittavtaler ikke utgjør noen garanti for tilbakebetaling av det samlede beløpet for utnyttelse av kreditten i henhold til kredittavtalen, med mindre en slik garanti er gitt.
5. Når det gjelder kredittavtaler i form av kassakredittordninger som omhandlet i artikkel 2 nr. 3, skal følgende angis på en klar og konsis måte:
   a) Typen kreditt,
   b) identitetene og de geografiske adressene til kontraktspartene, samt eventuelt identiteten og den geografiske adressen til den involverte kredittformidleren,
   c) kredittavtalens varighet,
   d) det samlede kredittbeløpet og vilkårene for utnyttelse av kreditten,
   e) lånerenten, betingelsene for anvendelsen av lånerenten og, der dette er tilgjengelig, en indeks eller referanserente som er relevant for den opprinnelige lånerenten, samt tidsrom, betingelser og framgangsmåte for endring av lånerenten; og dersom forskjellige lånerenter får anvendelse under ulike omstendigheter, de forannevnte opplysningene for alle relevante rentesatser,
   f) effektiv årlig rente og de samlede kostnadene ved kreditten for forbrukeren, beregnet på det tidspunkt kredittavtalen blir inngått, dessuten alle de forutsetningene som er benyttet for å beregne vedkommende rente som omhandlet i artikkel 19 nr. 2 i sammenheng med artikkel 3 bokstav g) og i) skal nevnes, men medlemsstatene kan bestemme at den effektive årlige renten ikke trenger oppgis,
   g) en indikasjon om at forbrukeren på anfordring når som helst kan bli anmodet om å tilbakebetale det fulle kredittbeløpet,
   h) betingelser vedrørende utøvelse av angreretten vedrørende kredittavtalen, og
   i) opplysninger om de omkostninger som er relevante fra det tidspunktet slike avtaler blir inngått og, dersom dette er relevant, under hvilke betingelser disse omkostningene kan endres.

Artikkel 11

Opplysninger om lånerenten

1. Der dette er relevant, skal forbrukeren bli underrettet om alle endringer i lånerenten, på papir eller annet varig medium, før endringen trer i kraft. Opplysningene skal angi beløpet for de betalingene som skal foretas etter at den nye lånerenten er trådt i kraft, og dersom antallet eller hyppigheten til betalingene blir endret, nærmere detaljer om dette.
2. Partene kan imidlertid i kredittavtalen avtale at opplysningene omhandlet i nr. 1 skal gis til forbrukeren jevnlig i tilfeller der endringen i lånerenten skyldes en endring i en referanserente, den nye referanserenten blir offentliggjort med egnede midler og opplysningene vedrørende den nye referanserenten også er tilgjengelige i kredittyterens forretningslokaler.

Artikkel 12

Plikter i forbindelse med kredittavtaler i form av en kassakredittordning

1. Når en kredittavtale omfatter kreditt i form av en kassakredittordning, skal forbrukeren jevnlig holdes underrettet ved hjelp av en kontoutskrift, på papir eller annet varig medium, med følgende innhold:
   a) Det nøyaktige tidsrommet som kontoutskriften gjelder for,

b) beløp og datoer for utnyttelse av kreditten,
c) saldo fra forrige utskrift, og tidspunktet for denne,
d) den nye saldoen,
e) datoer og beløp for betalinger foretatt av forbrukeren,
f) den anvendte lånerenten,
g) eventuelle omkostninger som er anvendt,
h) der dette er relevant, minstebeløpet som kan innbetales.

2. I tillegg skal forbrukeren bli underrettet, på papir eller annet varig medium, om alle økninger av lånerenten eller av omkostninger som skal betales, før vedkommende endring trer i kraft.

Partene kan imidlertid avtale i kredittavtalen at opplysningene vedrørende endringer i lånerenten skal gis til forbrukeren på den måte som er fastsatt i nr. 1 i tilfeller der endringen i lånerenten skyldes en endring i en referanserente, den nye referanserenten blir offentliggjort ved egnede midler og opplysningene vedrørende den nye referanserenten også er tilgjengelige i kredittyterens forretningslokaler.

Artikkel 13

Åpne kredittavtaler

1. Forbrukeren kan når som helst og uten omkostninger benytte seg av en standard oppsigelse av en åpen kredittavtale, med mindre partene har avtalt en oppsigelsesfrist. En slik frist skal ikke overstige én måned.

Dersom dette er avtalt i kredittavtalen, kan kredittyter benytte seg av en standard oppsigelse av en åpen kredittavtale ved å gi forbrukeren minst to måneders varsel på papir eller annet varig medium.

2. Dersom det er avtalt i kredittavtalen, kan kredittyter ut fra objektivt begrunnede hensyn si opp forbrukerens rett til å benytte seg av kreditten med hensyn til en åpen kredittavtale. Kredittyter skal underrette forbrukeren om oppsigelsen og grunnene til denne på papir eller annet varig medium, om mulig før oppsigelsen og senest umiddelbart etter denne, med mindre andre deler av Fellesskapets regelverk forbyr kredittyter å gjøre dette eller dette er i strid med målsettinger for offentlig orden eller sikkerhet.

Artikkel 14

Angrerett

1. Forbrukeren skal i et tidsrom på 14 kalenderdager kunne gå fra kredittavtalen uten å oppgi noen grunn for dette.

Tidsrommet for angreretten skal begynne
a) enten fra den dag kredittavtalen inngås, eller
b) fra den dag forbrukeren mottar kontraktsvilkårene og opplysninger i samsvar med artikkel 10, dersom dette tidspunktet er senere enn den dato som er omhandlet i bokstav a) i dette nr.

2. Der det ved en avtale om tilknyttet kreditt som definert i artikkel 3 bokstav n) allerede er fastsatt i nasjonal lovgivning på tidspunktet for dette direktivs ikrafttredelse at midler ikke kan gjøres tilgjengelig for forbrukeren før utløpet av et nærmere fastsatt tidsrom, kan medlemsstatene unntaksvis bestemme at tidsrommet omhandlet i nr. 1 i denne artikkel kan reduseres til denne særlige perioden på eksplisitt anmodning fra forbrukeren.
3. Dersom forbrukeren utøver sin angrerett, skal denne
a) for å gi fragåelsen virkning før utløpet av fristen omhandlet i nr. 1, varsle kredittyter om dette i samsvar med opplysningene gitt av kredittyter i henhold til artikkel 10 nr. 2 bokstav p) på en måte som kan godtgjøres i samsvar med nasjonal lovgivning. Fristen skal anses for å være overholdt dersom varselet, dersom dette er på pair eller annet varig medium som er tilgjengelig for kredittyter, er avsendt før fristen utløper, og
b) betale til kredittyter den kapital og de renter som er påløpt fra det tidspunkt kreditten ble benyttet og fram til det tidspunkt kapitalen blir tilbakebetalt, uten unødig opphold og senest 30 kalenderdager etter at forbrukeren har sendt varselet om at forbrukeren går fra avtalen til kredittyteren. Rentene skal beregnes på grunnlag av den avtalte lånerenten. Kredittyter skal ikke ha rett til annen kompensasjon fra forbrukeren når denne benytter seg av angreretten, bortsett fra kompensasjon for eventuelle omkostninger som er betalt av kredittyter til et offentlig forvaltningsmessig organ og som ikke tilbakebetales.

4. Dersom en tilleggstjeneste knyttet til kredittavtalen blir levert av kredittyter eller av en tredjemann på grunnlag av en avtale mellom tredjemann og kredittyter, skal forbrukeren ikke lenger være bundet av kontrakten for denne tilleggstjenesten dersom forbrukeren utøver sin angrerett vedrørende kredittavtalen i samsvar med denne artikkel.
5. Dersom forbrukeren har en angrerett i henhold til nr. 1, 3 og 4, kommer artikkel 6 og 7 i direktiv

2002/65/EF og artikkel 5 i rådsdirektiv 85/577/EØF av 20. desember 1985 om forbrukervern ved avtaler som inngås et annet sted enn på den næringsdrivendes faste forretningssted[11] ikke til anvendelse.

6. Medlemsstatene kan bestemme at nr. 1–4 i denne artikkel ikke kommer til anvendelse på kredittavtaler som etter lovgivningen skal inngås gjennom tjenestene til en notarius publicus, forutsatt at denne bekrefter at forbrukeren er garantert de rettigheter som er fastsatt i henhold til artikkel 5 og 10.
7. Denne artikkel berører ikke bestemmelser i nasjonal lovgivning som fastsetter at oppfyllelsen av kontrakten ikke kan påbegynnes før etter et nærmere fastsatt tidsrom.

Artikkel 15

Avtaler om tilknyttet kreditt

1. Når forbrukeren har utøvd en angrerett, basert på fellesskapsretten vedrørende en kontrakt for levering av varer eller tjenester, skal denne ikke lenger være bundet av en avtale om tilknyttet kreditt.
2. Når varene eller tjenestene som omfattes av en avtale om tilknyttet kreditt,ikke blir levert eller bare blir delvis levert eller ikke er i overensstemmelse med kontrakten for leveringen av disse, skal forbrukeren ha rett til å ta rettslige skritt mot kredittyter dersom forbrukeren har tatt rettslige skritt mot leverandøren, men uten å oppnå det vedkommende var berettiget til i overensstemmelse med lovgivningen eller kontrakten for levering av varer eller tjenester. Medlemsstatene skal fastsette i hvilket omfang og under hvilke betingelser slike rettslige skritt skal kunne tas.
3. Denne artikkel berører ikke nasjonale regler som gjør kredittyter solidarisk ansvarlig med hensyn til krav som forbrukeren måtte ha mot leverandøren i tilfeller der kjøp av varer eller tjenester fra leverandøren er finansiert ved en kredittavtale.

Artikkel 16

Tilbakebetaling før tiden

1. Forbrukeren skal ha rett til når som helst å fullt ut eller delvis oppfylle sine forpliktelser i henhold til en kredittavtale. I slike tilfeller skal forbrukeren ha rett til en reduksjon i den samlede kostnaden for kreditten, der en slik reduksjon består av rentene og kostnadene for den gjenværende delen av kontraktens varighet.
2. I tilfeller av førtidig tilbakebetaling av kreditt skal kredittyter ha rett til rettferdig og objektivt begrunnet kompensasjon for mulige kostnader som er direkte knyttet til den førtidige tilbakebetalingen av kreditten, forutsatt at denne tilbakebetalingen faller innenfor et tidsrom der lånerenten er fast.

   Slik kompensasjon kan ikke overstige 1 % av det førtidige tilbakebetalte kredittbeløpet, dersom tidsrommet mellom den førtidige tilbakebetalingen og den avtalte oppsigelsen av kredittavtalen overstiger ett år. Dersom dette tidsrommet ikke overstiger ett år, kan kompensasjonen ikke overstige 0,5 % av det førtidige tilbakebetalte kredittbeløpet.
3. Kompensasjon for førtidig tilbakebetaling skal ikke kunne kreves
   a) dersom tilbakebetalingen er foretatt i henhold til en forsikringskontrakt som er ment å utgjøre en tilbakebetalingsgaranti for kreditten,
   b) når det gjelder kassakredittordninger, eller
   c) dersom tilbakebetalingen faller innenfor et tidsrom der lånerenten ikke er fast.
4. Medlemsstatene kan bestemme at
   a) kompensasjon som nevnt bare kan kreves av kredittyter på betingelse av at beløpet for den førtidige tilbakebetalingen overstiger den terskelen som er definert av nasjonal lovgivning. Denne terskelen skal ikke overstige 10 000 euro innenfor en 12–månedersperiode,
   b) kredittyter unntaksvis kan kreve en høyere kompensasjon dersom denne kan bevise at det tap denne led på grunn av førtidig tilbakebetaling, overstiger det beløp som er fastsatt i henhold til nr. 2.

   Dersom kompensasjonen som kreves av kredittyter, overstiger det tap som faktisk er lidt, kan forbrukeren kreve en tilsvarende reduksjon.

   I dette tilfelle skal tapet bestå av differansen mellom den opprinnelig avtalte renten og den renten som kredittyter kan låne ut det førtidige tilbakebetalte beløpet i markedet til på tidspunktet for den førtidige tilbakebetalingen, og skal ta hensyn til innvirkningen av førtidig tilbakebetaling på administrative kostnader.
5. Slik kompensasjon skal ikke overstige rentebeløpet som forbrukeren måtte ha betalt i løpet av tidsrommet mellom den førtidige tilbakebetalingen og det avtalte tidspunktet for oppsigelsen av kredittavtalen.

[11] EFT L 372 av 31.12.1985, s. 31.

Artikkel 17

Overdragelse av rettigheter

1. I tilfelle av overdragelse til tredjemann av kredittyters rettigheter i henhold til en kredittavtale eller selve avtalen, skal forbrukeren overfor den overtakende part kunne gjøre gjeldende enhver innsigelse som forbrukeren hadde tilgang til overfor den opprinnelige kredittyteren, herunder motregning når dette er tillatt i vedkommende medlemsstat.
2. Forbrukeren skal holdes underrettet om overdragelser som omhandlet i nr. 1 unntatt i tilfeller der den opprinnelige kredittyteren, etter avtale med den overtakende part, fortsatt betjener kreditten *vis-à-vis* forbrukeren.

Artikkel 18

Overtrekk

1. I tilfelle av en avtale om å åpne en foliokonto, og der det er en mulighet for at forbrukeren tillates å overtrekke kontoen, skal avtalen i tillegg inneholde de opplysningene som omhandles i artikkel 6 nr. 1 bokstav e). Kredittyter skal i alle tilfeller jevnlig gi slike opplysninger på papir eller annet varig medium.
2. I tilfelle av et betydelig overtrekk som overstiger et tidsrom på en måned, skal kredittyter uten opphold underrette forbrukeren, på papir eller annet varig medium,
   a) om overtrekket,
   b) om beløpet det gjelder,
   c) om lånerenten,
   d) om eventuelle relevante sanksjoner, omkostninger eller renter ved etterskuddsbetalinger.
3. Denne artikkel berører ikke regler i nasjonal lovgivning som krever at kredittyter tilbyr en annen type kredittprodukt når varigheten av overtrekket er betydelig.

Kapittel V

Årlig effektiv rente

Artikkel 19

Beregning av den effektive årlige renten

1. Den effektive årlige renten, som på årsbasis tilsvarer nåverdien av alle nåværende eller framtidige forpliktelser (kredittutnyttelse, tilbakebetalinger og omkostninger), avtalt mellom kredittyter og forbruker, skal beregnes i samsvar med den matematiske formel i del 1 i vedlegg I.
2. For beregningen av den effektive årlige renten skal forbrukerens samlede kostnadene ved kreditten fastsettes, med unntak av eventuelle omkostninger som forbrukeren skal betale for eventuell manglende oppfyllelse av sine forpliktelser fastsatt i kredittavtalen, samt andre omkostninger enn kjøpsprisen, som når det gjelder kjøp av varer eller tjenester, som forbrukeren må betale enten transaksjonen skjer kontant eller på kreditt.

   Kostnadene ved å opprettholde en konto som registrerer både betalingstransaksjoner og kredittutnyttelse, kostnadene ved å benytte et betalingsmiddel for både betalingstransaksjoner og kredittutnyttelse og andre kostnader knyttet til betalingstransaksjoner skal inkluderes i forbrukeren samlede kredittkostnader, med mindre åpningen av en konto er frivillig og kostnadene ved kontoen klart og atskilt er vist i kredittavtalen eller i annen avtale inngått med forbrukeren.
3. Beregningen av den effektive årlige renten skal foretas ut fra den forutsetning at kredittavtalen fortsatt er gyldig i det avtalte tidsrommet og at kredittyter og forbruker oppfyller sine forpliktelser i henhold til vilkårene og fristene i kredittavtalen.
4. Når det gjelder kredittavtaler som inneholder klausuler som tillater variasjoner i lånerenten og, der dette er relevant, omkostninger som inngår i den effektive årlige renten, men som ikke kan beregnes på beregningstidspunktet, skal den effektive årlige renten beregnes ut fra den forutsetning at lånerenten og andre omkostninger vil være faste i forhold til det opprinnelige nivået og fortsatt vil være relevant fram til avslutningen av kredittavtalen.
5. Der dette er nødvendig kan i tillegg forutsetningene i vedlegg I benyttes ved beregning av den effektive årlige renten.

   Dersom forutsetningene i denne artikkel og i del II i vedlegg I ikke er tilstrekkelig til å beregne den effektive årlige renten på en enhetlig måte eller ikke lenger er tilpasset den kommersielle situasjonen på markedet, kan Kommisjonen fastsette nødvendige ytterligere forutsetninger for beregning av den effektive årlige renten, eller endre eksisterende forutsetninger. Disse tiltakene som er ment å endre ikke–grunnleggende bestemmelser i dette direktiv, skal vedtas i samsvar med framgangsmåten med forskriftskomité med kontroll som omhandlet i artikkel 25 nr. 2.

Kapittel VI

Kredittytere og kredittformidlere

Artikkel 20

Regulering av kredittytere

Medlemsstatene skal påse at det blir ført tilsyn med kredittytere av et organ eller en myndighet som er uavhengig av finansinstitusjoner, eller at kredittytere blir lovregulert. Dette berører ikke direktiv 2006/48/EF.

Artikkel 21

Visse plikter for kredittformidlere vis-à-vis forbrukere

Medlemsstatene skal påse at

a) en kredittformidler i reklame og i dokumentasjon rettet mot forbrukere viser omfanget av sine fullmakter, særlig om kredittformidleren arbeider utelukkende med en eller flere kredittytere eller som uavhengig megler,
b) de gebyrer som eventuelt skal betales av forbrukeren til kredittformidleren for dennes tjenester, blir opplyst til forbrukeren, og avtalt mellom forbrukeren og kredittformidleren på papir eller annet varig medium før kredittavtalen inngås,
c) de gebyrer som eventuelt skal betales av forbrukeren til kredittformidleren for dennes tjenester, blir videreformidlet til kredittyter av kredittformidleren for beregning av den effektive årlige renten.

Kapittel VII

Gjennomføringstiltak

Artikkel 22

Harmonisering og dette direktivs ufravikelighet

1. I den utstrekning dette direktiv inneholder harmoniserte bestemmelser kan medlemsstatene ikke i nasjonal lovgivning beholde eller innføre bestemmelser som avviker fra de som er fastsatt i dette direktiv.
2. Medlemsstatene skal sikre at forbrukere ikke kan gi avkall på de rettigheter de er gitt ved bestemmelser i nasjonal lovgivning som innføres for å gjennomføre eller som svarer til bestemmelser i dette direktiv.
3. Medlemsstatene skal videre påse at de bestemmelser de vedtar ved gjennomføringen av dette direktiv, ikke kan omgås som en følge av hvordan avtalene er formulert, særlig ved å integrere kredittutnyttelse eller kredittavtaler som faller inn under virkeområdet til dette direktiv i kredittavtaler hvis egenskap eller formål ville gjøre det mulig å unngå anvendelsen av dette direktiv.
4. Medlemsstatene skal treffe de tiltak som er nødvendige for å sikre at forbrukere ikke fratas det vern de er gitt ved dette direktiv når en tredjestats lovgivning velges som den lovgivning som får anvendelse på kredittavtalen, dersom kredittavtalen har nær tilknytning til én eller flere medlemsstaters territorium.

Artikkel 23

Sanksjoner

Medlemsstatene skal fastsette regler for sanksjoner ved overtredelse av de nasjonale bestemmelsene som vedtas i henhold til dette direktiv, og treffe alle nødvendige tiltak for å sikre at de blir gjennomført. Sanksjonene må være virkningsfulle, stå i forhold til overtredelsen og virke avskrekkende.

Artikkel 24

Utenrettslig tvisteløsning

1. Medlemsstatene skal sikre at fyllestgjørende og virkningsfulle framgangsmåter for utenrettslig tvisteløsning for løsning av forbrukertvister vedrørende kredittavtaler blir innført, eventuelt ved bruk av eksisterende organer.
2. Medlemsstatene skal oppfordre disse organene til å samarbeide for også å løse tvister vedrørende kredittavtaler over landegrensene.

Artikkel 25

Komitéframgangsmåte

1. Kommisjonen skal bistås av en komité.
2. Når det vises til dette nummer, får artikkel 5a nr. 1–4 og artikkel 7 i beslutning 1999/468/EF anvendelse, samtidig som det tas hensyn til bestemmelsene i beslutningens artikkel 8.

Artikkel 26

Opplysninger som skal oversendes til Kommisjonen

Når en medlemsstat benytter seg av noen av lovgivningsmessige valgene omhandlet i artikkel 2 nr. 5 og artikkel 2 nr. 6, artikkel 4 nr. 1, artikkel 4 nr. 2 bokstav c), artikkel 6 nr. 2, artikkel 10 nr. 1, artikkel 10 nr. 2 bokstav g), artikkel 14 nr. 2 og artikkel 16 nr. 4, skal medlemsstaten underrette Kommisjonen om dette, samt om eventuelle senere endringer.

Kommisjonen skal offentliggjøre disse opplysningene på et nettsted eller på en annen lett tilgjengelig måte. Medlemsstatene bør treffe egnede tiltak for å spre disse opplysningene til nasjonale kredittytere og forbrukere.

Artikkel 27

Innarbeiding i nasjonal lovgivning

1. Medlemsstatene skal innen 12. mai 2010 vedta og kunngjøre de bestemmelser som er nødvendige for å etterkomme dette direktiv. De skal umiddelbart underrette Kommisjonen om dette.

   Medlemsstatene skal anvende disse bestemmelsene fra 12. mai 2010.

   Disse bestemmelsene skal, når de vedtas av medlemsstatene, inneholde en henvisning til dette direktiv, eller det skal vises til direktivet når de kunngjøres. Nærmere regler for henvisningen fastsettes av medlemsstatene.
2. Kommisjonen skal hvert femte år and første gang 12. mai 2013 foreta en gjennomgang av de terskler som er fastsatt i dette direktiv og dets vedlegg samt de prosentverdier som benyttes ved beregning av kompensasjon som skal betales i tilfelle av førtidig tilbakebetaling, vurdere disse i lys av den økonomiske utviklingen i Fellesskapet og situasjonen i vedkommende marked. Kommisjonen skal også kontrollere virkningen på det indre marked og for forbrukere av at det foreligger lovgivningsmessige valg som omhandlet i artikkel 2 nr. 5 og artikkel 2 nr. 6, artikkel 4 nr. 1, artikkel 4 nr. 2 bokstav c), artikkel 6 nr. 2, artikkel 10 nr. 1, artikkel 10 nr. 2 bokstav g), artikkel 14 nr. 2 og artikkel 16 nr. 4. Resultatene av dette skal gjøres kjent for Europaparlamentet og Rådet, eventuelt fulgt av et forslag om å endre terskler og prosentverdier samt de forannevnte lovgivningsmessige valgene tilsvarende.

Artikkel 28

Omregning av beløp i euro til nasjonal valuta

1. For dette direktivs formål skal de medlemsstater som regner om beløpene uttrykt i euro til sin nasjonale valuta, i utgangspunktet benytte den vekslingskursen som gjelder på tidspunktet for vedtakelse av dette direktiv til omregningen.
2. Medlemsstatene kan runde av de beløp som fremkommer etter omregningen, forutsatt at slik avrunding ikke overstiger 10 euro.

Kapittel VIII

Overgangs- og sluttbestemmelser

Artikkel 29

Oppheving

Direktiv 87/102/EØF oppheves med virkning fra 12. mai 2010.

Artikkel 30

Overgangsbestemmelser

1. Dette direktiv får ikke anvendelse på kredittavtaler som foreligger på det tidspunkt da de nasjonale gjennomføringstiltakene trer i kraft.
2. Medlemsstatene skal imidlertid sikre at artikkel 11, 12, 13 og 17, artikkel 18 nr. 1 annet punktum samt artikkel 18 nr. 2 også får anvendelse på åpne kredittavtaler som foreligger på det tidspunkt da de nasjonale gjennomføringstiltakene trer i kraft.

Artikkel 31

Ikrafttredelse

Dette direktiv trer i kraft den 20. dag etter at det er kunngjort i *Den europeiske unions tidende*.

Artikkel 32

Adressater

Dette direktiv er rettet til medlemsstatene.

Utferdiget i Strasbourg, 23. april 2008.

For Europaparlamentet	*For Rådet*
H.-G. PÖTTERING	J. LENARČIČ
President	*Formann*

Vedlegg I

I. Basisligning som uttrykker samsvar mellom kredittutnyttelse på den ene side og tilbakebetalinger og omkostninger på den annen.

Basisligningen, som fastsetter den effektive årlige renten (EÅR), sammenstiller på årsbasis den samlede nåverdien av kredittutnyttelsene på den ene siden og den samlede nåverdien av tilbakebetalinger og betalinger av omkostninger på den annen, dvs.:

$(\sum_{k=1}^{m} C_k(1+X)^{-t_k} = (\sum_{l=1}^{m'} D_l(1+X)^{-s_l}))$ der

– X er effektiv årlig rente (EÅR),—
– m er det tall som tilsvarer den siste kredittutnyttelsen,

- k er det tall som tilsvarer en kredittutnyttelse, slik at 1 < k < m,
- C_k er beløpet for kredittutnyttelse k,
- t_k er tidsintervallet, uttrykt i år eller brøkdeler av et år, mellom tidspunktet for første kredittutnyttelse og tidspunktene for hver av de senere kredittutnyttelsene, slik at $t_{1 = 0}$,
- m' er det tall som tilsvarer siste tilbakebetaling eller betaling av omkostninger,
- l er det tall som tilsvarer en tilbakebetaling eller en betaling av omkostninger,
- D_l er beløpet for en tilbakebetaling eller en betaling av omkostninger,
- s_l er tidsintervallet, uttrykt i år eller brøkdeler av et år, mellom tidspunktet for første kredittutnyttelse og tidspunktene for hver senere tilbakebetaling eller betaling av omkostninger.

Merknader:

a) Beløpene som betales av den begge parter på forskjellige tidspunkter, skal ikke nødvendigvis være like store, og skal heller ikke nødvendigvis betales med like store tidsintervaller.

b) Begynnelsestidspunktet er tidspunktet for den første kredittutnyttelsen.

c) Tidsintervallene mellom tidspunktene i beregningen skal uttrykkes i år eller brøkdeler av år. Et år forutsettes å ha 365 dager (eller 366 dager for skuddår), 52 uker eller 12 like lange måneder. En slik måned forutsettes å ha 30,41666 dager (dvs. 365/12) uansett om det dreier seg om et skuddår eller ikke.

d) Resultatet av beregningen skal uttrykkes med en nøyaktighet på minst én desimal. Dersom tallet til den etterfølgende desimalen er høyere enn eller lik 5, skal tallet til desimalen forhøyes med 1.

e) Ligningen kan skrives om ved hjelp av en enkelt sum og begrepet strømmer (A–sub k), som vil være positive eller negative, med andre ord, enten betalt eller mottatt i løpet av tidsrommene 1 til k, uttrykt i år, dvs.:
$S=(\sum_{k=1}^{n} A_k(1+X)^{-t_k})$,
S er her den nåværende saldoen av strømmene. Dersom målet er å opprettholde strømmenes likeverdighet, vil verdien være lik null.

II. Ytterligere forutsetninger for beregning av den årlige effektive renten:

a) Dersom en kredittavtale gir forbrukeren frihet til utnyttelse av kreditten, skal det samlede kredittbeløpet anses for å være utnyttet umiddelbart og fullt ut.

b) Dersom en kredittavtale har ulike måter å utnytte kreditten på med ulike omkostninger eller lånerenter, skal det samlede kredittbeløpet anses for å være utnyttet til høyeste omkostning og lånerente som er anvendt på den mest vanlige kredittutnyttelsesordningen for denne typen kredittavtale.

c) Dersom en kredittavtale gir forbrukeren rett til å utnytte kreditten generelt, men blant flere ulike måter å utnytte kreditten på, pålegger en begrensning med hensyn til beløp og tidsrom, skal kredittbeløpet anses for å være utnyttet på den tidligste datoen som er fastsatt i avtalen og i samsvar med disse grensene for kredittutnyttelse.

d) Dersom det ikke foreligger noen fast plan for tilbakebetaling, skal det forutsettes
   i. at kreditten er gitt for et tidsrom på ett år, og
   ii. at kreditten vil bli tilbakebetalt i 12 like avdrag og med månedlige intervaller.

e) Dersom det foreligger en fast plan for tilbakebetaling, men beløpet på slike tilbakebetalinger er fleksibelt, skal beløpet for hver tilbakebetaling anses for å være det laveste som avtalen gir adgang til.

f) Med mindre noe annet er angitt og der det i avtalen er fastsatt flere datoer for tilbakebetaling, skal kreditten stilles til rådighet og tilbakebetalingene skje på det tidligste av de tidspunkter som er fastsatt i avtalen.

g) Dersom det relevante taket for kreditten ennå ikke er avtalt, skal dette taket forutsettes å være 1500 euro.

h) Når det gjelder en kassakredittordning skal det samlede kredittbeløpet anses for å være utnyttet fullt ut og for hele kredittavtalens varighet. Dersom kredittavtalens varighet ikke er kjent, skal den effektive årlige renten beregnes ut fra forutsetningen om at kredittens varighet er tre måneder.

i) Dersom ulike rentesatser og omkostninger blir tilbudt i en begrenset periode eller for et begrenset beløp, skal renten og omkostningene anses for være den høyeste satsen for hele kredittavtalens varighet.

j) For avtaler om forbrukerkreditt der det er avtalt en fast lånerente i forhold til det opprinnelige tidsrommet, ved hvis slutt en ny lånerente blir fastsatt og deretter jevnlig justert i overensstemmelse med en avtalt indikator, skal beregningen av den effektive årlige renten være basert på forutsetningen om at ved slutten av tidsrommet for den faste lånerenten er lånerenten den samme som på

tidspunktet for beregning av den effektive årlige renten, basert på verdien av den avtalte indikatoren på dette tidspunktet.

Vedlegg II

Standardiserte europeiske opplysninger OM forbrukerkreditt

1. Identiteten til og kontaktopplysninger for kredittyter/kredittformidler

Kredittyter	[Identitet]
Adresse Telefonnummer(*) E-postadresse(*) Telefaksnummer(*) Nettadresse(*) Hvis relevant:	[Geografisk adresse som skal benyttes av forbrukeren]
Kredittformidler Adresse Telefonnummer(*) E-postadresse(*) Telefaksnummer(*) Nettadresse(*)	[Identitet] [Geografisk adresse som skal benyttes av forbrukeren]

(*) Disse opplysningene er frivillige for kredittyter.

Der det er angitt «Hvis relevant:», må kredittyter fylle ut dette punktet dersom opplysningene er relevante for kredittproduktet eller slette de respektive opplysningene eller hele raden dersom opplysningene ikke er relevante for vedkommende type kreditt.
Forklaringene i hakeparenteser gir forklaringer for kredittyter og må byttes ut med tilsvarende opplysninger.

2. Beskrivelse av kredittproduktets viktigste egenskaper

Type kreditt	
Samlet kredittbeløp *Dette betyr taket eller de samlede summene som blir gjort tilgjengelig i henhold til kredittavtalen.*	
Vilkår for utnyttelse av kreditten *Dette betyr hvordan og når pengene vil kunne benyttes.*	
Kredittavtalens varighet	
Avdrag og eventuelt i hvilken rekkefølge avdragene vil bli fordelt	Forbrukeren vil måtte betale følgende: [Beløp, antall og hyppighet for betalinger som forbrukeren skal foreta] Renter og/eller omkostninger skal betales på følgende måte:
Det samlede beløpet som skal betales *Dette betyr beløpet for lånt kapital pluss renter og eventuelle kostnader knyttet til kreditten.*	[Summen av samlet kredittbeløp og samlet kredittkostnad]

Hvis relevant: Kreditten er gitt i form av betalingsutsettelse for en vare eller en tjeneste, eller er knyttet til levering av bestemte varer eller til ytelse av en tjeneste Navn på vare/tjeneste Kontantpris	
Hvis relevant:	
Nødvendig sikkerhetsstillelse	[Type sikkerhetsstillelse]
Dette er en beskrivelse av den sikkerheten som må stilles i tilknytning til kredittavtalen.	
Hvis relevant: *Tilbakebetalinger fører ikke til noen umiddelbar nedbetaling av kapitalen.*	

3. Kredittens kostnader

Lånerenten eller eventuelt ulike lånerenter som får anvendelse på kredittavtalen	[% – faste eller – variable (med den indeks eller referanserente som er relevant for den opprinnelige lånerenten) – tidsrom]
Effektiv årlig rente (EÅR) *Dette er de samlede kostnadene uttrykt som en årlig prosentandel av det samlede kredittbeløpet.* *Den effektive årlige renten er tatt med her for å gjøre det enklere å sammenligne ulike tilbud.*	[% Et representativt eksempel som nevner alle forutsetninger som benyttes for beregning av den renten som er oppgitt]
Er det obligatorisk, for å oppnå kreditten eller for å oppnå denne på de vilkår og betingelser som blir markedsført, å	
– tegne en forsikringspolise som sikrer kreditten, eller	Ja/nei [Hvis ja, angi hva slags forsikring]
– inngå en annen kontrakt om tilleggstjenester?	Ja/nei [Hvis ja, angi hva slags tilleggstjeneste]
Dersom kostnadene ved disse tjenestene ikke er kjent av kredittyter, skal de ikke inkluderes i den effektive årlige renten.	
Tilknyttede kostnader	
Hvis relevant: Det er påkrevd å opprettholde en eller flere konti for registrering av både betalingstransaksjoner og kredittutnyttelser	
Hvis relevant: Kostnadene ved å bruke et bestemt betalingsmiddel (f.eks. et kredittkort).	
Hvis relevant: Andre kostnader som følger av kredittavtalen	

Hvis relevant: Under hvilke betingelser de forannevnte kostnadene knyttet til kredittavtalen kan endres	
Hvis relevant: Plikt til å betale gebyrer til notarius publicus	
Kostnader i tilfelle av for sene betalinger	
Manglende betalinger kan få alvorlige følger (f.eks. tvangssalg) og gjøre det vanskeligere å oppnå kreditt.	Du vil bli pålagt å betale [..... (relevant rentesats og ordninger for justering av denne samt eventuelle omkostninger ved mislighold)] for manglende betalinger.

4. Andre viktige rettslige aspekter

Angrerett	Ja/nei
En rett til å gå fra kredittavtalen innenfor et tidsrom på 14 kalenderdager.	
Tilbakebetaling før tiden *Kreditten kan når som helst betales tilbake før tiden, fullt ut eller delvis.*	
Hvis relevant:	
Kredittyter har rett til kompensasjon i tilfelle av førtidig tilbakebetaling	[Fastsettelse av kompensasjonen (beregningsmetode) i samsvar med bestemmelsene som gjennomfører artikkel 16 i direktiv 2008/48/EF]
Informasjonssøk i en database *Kredittyter må underrette forbrukeren umiddelbart og uten omkostninger om resultatet av et informasjonssøk i en database dersom en kredittsøknad blir avvist på grunnlag av et slikt informasjonssøk. Dette får ikke anvendelse dersom det er forbudt å gi slike opplysninger i henhold til Fellesskapets regelverk eller dersom dette er i strid med målsettinger for offentlig orden eller sikkerhet.*	
Rett til et utkast til kredittavtale *En rett til på anmodning og uten omkostninger å få et eksemplar av utkastet til kredittavtale. Denne bestemmelsen får ikke anvendelse dersom kredittyter på tidspunktet for anmodningen ikke er villig til å gå videre med inngåelse av kredittavtalen med forbrukeren.*	
Hvis relevant:	
I hvilket tidsrom kredittyter er bundet av opplysningene som er gitt før avtalen inngås	Disse opplysningene er gyldige fra .... til .....

Hvis relevant:	
5. Tilleggsopplysninger ved fjernsalg av finansielle tjenester	
a) Vedrørende kredittyter:	
Hvis relevant:	
Kredittyters representant i den medlemsstatene der forbrukeren er bosatt	[Identitet]
Adresse	[Geografisk adresse som skal benyttes av forbrukeren]
Telefonnummer(*) E-postadresse(*) Telefaksnummer(*) Nettadresse(*)	
Hvis relevant:	
Registrering	[Handelsregisteret der kredittyter er oppført, samt kredittyterens registreringsnummer eller en tilsvarende identifisering i nevnte register]
Hvis relevant: Tilsynsmyndighet	
b) Vedrørende kredittavtalen:	
Hvis relevant:	
Utøvelse av angreretten	[Praktiske instruksjoner for å utøve angreretten som bl.a. angir tidsrommet for utøvelse av denne retten, hvilken adresse varsel om utøvelse av angreretten skal sendes til og følgene av at denne retten ikke utøves]
Hvis relevant: Lovgivningen som kredittyter benytter som grunnlag for etablering av forholdet med forbrukeren før kredittkontrakten inngås	
Hvis relevant:	
Klausuler om hvilken lovgivning og/eller domstol som er relevant for kredittavtalen	[Relevant klausul angis her]
Hvis relevant:	
Språkordning	Opplysninger og kontraktsvilkår skal gis på [angi språk]. Med forbrukerens samtykke vil all kommunikasjon skje på [angi et eller flere språk] i løpet av perioden for kredittavtalens varighet.
c) Vedrørende klageadgang:	
Hvorvidt det foreligger og er tilgang til en utenrettslig klage- og erstatningsordning	[Om det foreligger en utenrettslig klage- og erstatningsordning for forbrukeren som er part i fjernsalgsavtalen, og dersom dette er tilfellet, metodene for å få tilgang til denne]
(*) Disse opplysningene er frivillige for kredittyter.	

Vedlegg III

Europeiske opplysninger om forbrukerkreditt vedrørende (1) kassakreditt (2) forbrukerkreditt tilbudt av visse kredittorganisasjoner (artikkel 2 nr. 5 i direktiv 2008/48/EF) (3) restrukturering av gjeld

1. Identiteten til og kontaktopplysninger for kredittyter/kredittformidler

Kredittyter Adresse Telefonnummer(*) E-postadresse(*) Telefaksnummer(*) Nettadresse(*)	[Identitet] [Geografisk adresse som skal benyttes av forbrukeren]
Hvis relevant: Kredittformidler	[Identitet]
Adresse Telefonnummer(*) E-postadresse(*) Telefaksnummer(*) Nettadresse(*)	[Geografisk adresse som skal benyttes av forbrukeren]

(*) Disse opplysningene er frivillige for kredittyter.

Der det er angitt «Hvis relevant:», må kredittyter fylle ut dette punktet dersom opplysningene er relevante for kredittproduktet eller slette de respektive opplysningene eller hele raden dersom opplysningene ikke er relevante for vedkommende type kreditt.
Forklaringene i hakeparenteser gir forklaringer for kredittyter og må byttes ut med tilsvarende opplysninger.

2. Beskrivelse av kredittproduktets viktigste egenskaper

Type kreditt	
Samlet kredittbeløp *Dette betyr taket eller de samlede summene som blir gjort tilgjengelig i henhold til kredittavtalen.*	
Kredittavtalens varighet	
Hvis relevant: Forbrukeren kan når som helst kan bli anmodet om å tilbakebetale det fulle kredittbeløpet på anfordring.	

3. Kredittens kostnader

Lånerenten eller eventuelt ulike lånerenter som får anvendelse på kredittavtalen	[% – faste eller – variable (med den indeks eller referanserente som er relevant for den opprinnelige lånerenten)
Hvis relevant:	
Den effektive årlige renten (EÅR) (*) *Dette er de samlede kredittkostnadene uttrykt som en årlig prosentandel av det samlede kredittbeløpet. Den effektive årlige renten er tatt med her for å kunne sammenligne ulike tilbud.*	[% Et representativt eksempel som nevner alle forutsetninger som benyttes for beregning av den renten som er oppgitt]

Hvis relevant:

Kostnader Hvis relevant: Under hvilke betingelser disse kostnadene kan endres	[De kostnadene som er relevante fra det tidspunktet kredittavtalen er inngått]
Kostnader i tilfelle av for sene betalinger	Forbrukeren vil bli pålagt å betale [..... (relevant rentesats og ordninger for justering av denne samt eventuelle omkostninger ved mislighold)] for manglende betalinger.

(*) Ikke relevant for de europeiske opplysningene om forbrukerkreditt for kassakreditt i de medlemsstatene som på grunnlag av artikkel 6 nr. 2 i direktiv 2008/48/EF bestemmer at den effektive årlige renten ikke trenger angis for kassakreditt.

4. Andre viktige rettslige aspekter

Oppsigelse av kredittavtalen	[Betingelser og fremgangsmåte for å bringe kredittavtalen til opphør]
Informasjonssøk i en database *Kredittyter må underrette forbrukeren umiddelbart og uten omkostninger om resultatet av et informasjonssøk i en database dersom en kredittsøknad blir avvist på grunnlag av et slikt informasjonssøk. Dette får ikke anvendelse dersom det er forbudt å gi slike opplysninger i henhold til Fellesskapets regelverk eller dersom dette er i strid med målsettinger for offentlig orden eller sikkerhet.*	
Hvis relevant:	
I hvilket tidsrom kredittyter er bundet av opplysningene som er gitt før avtalen inngås	Disse opplysningene er gyldige fra .... til .....
Hvis relevant:	

5. Tilleggsopplysninger som skal gis der opplysninger som skal gis før kontrakten inngås, blir gitt av visse kredittorganisasjoner (artikkel 2 nr. 5 i direktiv 2008/48/EF) eller er knyttet til en forbrukerkreditt for restrukturering av gjeld

Avdrag og eventuelt i hvilken rekkefølge avdragene vil bli fordelt	Forbrukeren vil måtte betale følgende: [Et representativt eksempel på en avdragstabell som omfatter beløp, antall og hyppighet for betalinger som forbrukeren skal foreta]
Det samlede beløpet som skal betales	
Tilbakebetaling før tiden *Kreditten kan når som helst betales tilbake før tiden, fullt ut eller delvis.* Hvis relevant:	
Kredittyter har rett til kompensasjon i tilfelle av førtidig tilbakebetaling	[Fastsettelse av kompensasjonen (beregningsmetode) i samsvar med bestemmelsene som gjennomfører artikkel 16 i direktiv 2008/48/EF]

Hvis relevant:

6. Tilleggsopplysninger som skal gis ved fjernsalg av finansielle tjenester

a) Vedrørende kredittyter:	
Hvis relevant:	
Kredittyters representant i den medlemsstatene der forbrukeren er bosatt	[Identitet]
Adresse Telefonnummer(*) E-postadresse(*) Telefaksnummer(*) Nettadresse(*)	[Geografisk adresse som skal benyttes av forbrukeren]
Hvis relevant:	
Registrering	[Handelsregisteret der kredittyter er oppført samt kredittyters registreringsnummer eller en tilsvarende identifisering i nevnte register]
Hvis relevant: Tilsynsmyndighet	
b) Vedrørende kredittavtalen:	
Angrerett	Ja/nei
En rett til å gå fra kredittavtalen innenfor et tidsrom på 14 kalenderdager. Hvis relevant: Utøvelse av angreretten	[Praktiske instruksjoner for å utøve angreretten som bl.a. angir hvilken adresse varsel om utøvelse av angreretten skal sendes til og følgene av at denne retten ikke utøves]
Hvis relevant: Lovgivningen som kredittyter benytter som grunnlag for etablering av forholdet med forbrukeren før kredittkontrakten inngås	
Hvis relevant:	
Klausuler om hvilken lovgivning og/eller domstol som er relevant for kredittavtalen	[Relevant klausul angis her]
Hvis relevant:	
Språkordning	Opplysninger og kontraktsvilkår skal gis på [angi språk]. Med forbrukerens samtykke vil all kommunikasjon skje på [angi et eller flere språk] i løpet av perioden for kredittavtalens varighet.
c) Vedrørende klageadgang:	
Hvorvidt det foreligger og er tilgang til utenrettslig klage- og erstatningsordning	[Om det foreligger en utenrettslig klage- og erstatningsordning for forbrukeren som er part i fjernsalgsavtalen, og dersom dette er tilfellet, metodene for å få tilgang til denne]
(*) Disse opplysningene er frivillige for kredittyter.	